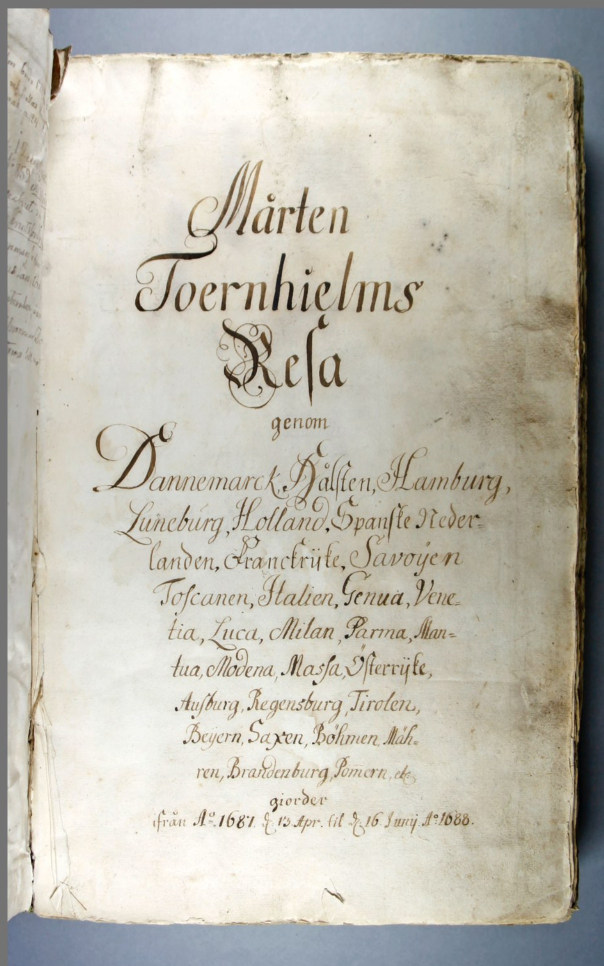
Törnhielm, Mårten

Mårten Toernhielms resa genom ...

Mårten
Toernhielms
Resa
genom
Dannemarck, Hålsten, Hamburg,
Luneburg, Holland, Spanske Neder-
landen, Francktrijke, Savoyen
Toscanen, Italien, Genua, Vene-
tia, Luca, Milan, Parma, Man-
tua, Modena, Massa, Österrijke,
Augsburg, Regensburg, Tirolen,
Beyern, Saxen, Böhmen, Måh-
ren, Brandenburg, Pomern, etc.
giorder
ifrån Aº 1687 d. 13 Apr. til d. 16 Junij Aº 1688.

Tillkomstår 1687-1688
Digitaliserad år 2016

N° 1.

Mårten Knutsson Törnhjelm bodde 1719 på Hamra
Sätesgård i Biskopstvalla och Vallas Hauptman ut.
Peringskiölds Mon. Ullerak. p. 124

I Stiernmans Matrikel I Delen tryckt 1754,
pagina 640 wid Ätten № 852 Törnehielm,
antecknas: Denna ätt gick ut med Knut
Törnehielms Son, Mårten Knutsson Törnehielm,
född 1663 den 4 Mars, Hoppman öfwer Drott-
ningholms och Swartsiöhus Län, död på
Malmewik 1723 den 5te September, utan man-
liga arfwingar; gift med Friherrinnan Catharina
Güldenhoff; och är Författaren till denna
Resa.

Mårten Toernhielms Resa

genom

Dannemarck, Hålsten, Hamburg, Lüneburg, Holland, Spanske Neder=landen, Franckrijke, Savoijen Toscanen, Italien, Genua, Vene=tia, Luca, Milan, Parma, Man=tua, Modena, Massa, Österrijke, Ausburg, Regensburg, Tirolen, Beyern, Saxen, Böhmen, Mäh=ren, Brandenburg, Pomern, etc.

giorder

ifrån Ao. 1687. d. 13. Apr. til d. 16. Junij Ao. 1688.

vidi
Cug
1923

Första Dehlen

är Resan

ifrån Stockholm till Paris

Emedan en Menniskia är af Naturen begiärlig, främmande Orter och utländska Seder at weta, samt nyfiken at beskåda, det man genom Relationer ej så kan finna at fullkomligit nöje uti, såsom då, man thet med egna ögon fått inhämpta, oachtadt den omkostnad, möda och farlighet man tilstöter på långliga och beswärliga resor, ställandes så länge alt sådant å sijdo, allenast man kan nöja sitt Sinne och därhos fatta det skiäl och ändamåhl, derigenom at weta skillia emellan ondt ifrån godt, och tillijka kunna wara i något måhl sitt Fädernesland til tienst i framtijden, at sedan applicera ett och annat som practicabelt wore, när en genom Gudz och Höga Öfwerhetens tilskijndan blefwe employerat, och i sådan beställning tillsatter som det behöfwas kunde, hwilket borde wara långliga resors förnämsta ögnesichte och ändamåhl; Men där så Gud behaga skulle, at ens tancka härutinnan skogs fehlt och ej framgång winna, winner man doch thet nöje, at en kan hafwa den fägnad hos sig kunna betrachta och öfwerwäga Gudz stora Allmacht och Underwärck uti många aflägna Orters och folcks åtskillighet, både uti lefwerne, Politie wäsende, Språk, och länders Fruchtbarhet, med mehra; Ty såsom den aldrawijsaste Byggmästaren af denna stora Werldenes Kretz har behagat icke meddela alla länder med lijka lycksalighet, utan thet ena landet behöfwer det andras understöd och handräckning, såsom Poeten säger: Virg. G. I. 54

Hic Segetes, illic veniunt felices uvæ
India mittit ebur; molles sua thura Sabæi. 5.

Denna wettenskapen skillier en förnufftig Menniskia ifrån oskiäliga Creatur, ty såsom Menniskian är et Animal rationale och tillijka Sociabile, så tillkommer thenn och icke, lefwa för sigh sielf uti okunnighet om Gudz skapade ting, och därunder verserade nyttighet,

nyttighet, hwarigenom tillijka Gudz den Högstes lof förmeras, och
förståndes att betrakta en befrämande och all ting regerande gud til
wara, hwilket banar en dödlig Menniskia wägen til Gud och sitt
rätta fäderneland efter detta lifwet; som skier när man af många
foldz willfarelser uti sin gudztiensten, och jämwäll genom farliga lands
och siö-resor lärer kiänna gud, efter Ordspråket: Qui nescit orare, di-
scat navigare. hwilken betrachtelse är så mycket mindre att för-
kasta, som derigenom upplyses förnufftet, och ändamålet är godt til
det Menniskliga lefwernetz förbättring och uprätthållande, och-
tadt det, fast man ey wet därtill, at, hwat man genom resor in-
hämptat och lärt, ey blijr anwändt efter ens åstunden, doch (: som
förr sagt är :) derigenom winnit et förnöijligt Sinne hos sig sielf.

Fördenskull, som jag af barndomen stoor åtrå haft till re-
sor, och mig tillfälle gafs, genom en förr nyda bevisten och för-
ståndig mans anförande, och sällskap, som icke ringa nytta och from-
ma en resande tillbringar, jag då nogsampt betrachtade; altså
sedan jag hade giordt affall med då för tijden Architecten
och Hennes Kongl. Maij:tz Cammarherre, nu mehra Konungens Hof-
Marskalk Högwälborne H:r Baron Nicodemus Tessin at giö-
ra följe med honom, på dess resa till Frankrijke och Italien,
doch som en följeslagare på min egen omkostnadt, sedan jag
warit hemma något mehr än ett åhr, från det jag hemkom i-
från min första resa till Holland, Tyskland, Frankrijke och En-
gelland på hwilken resa jag 3 åhr tillbrachte, mäst uppehållandes
mig wid Universiteterne förnämbligast wyd Leyden, och Utrecht i
Holland 1½ åhr, och Strasburg i Elsas sampt i Tubingen ½ åhr, och mellan
denne första resan och senare et åhr giordt mig kunnig uthi ju-
re och Processen, genom auscultérande uti Kongl. Svea hofrätten
i Stockholm; fortsattes min resa å nyo andra gången d. 13
Aprill A:o 1687 och reste allena förut till Wien, emedan Tessin
reste ey förr än 5 weckor eller något mehr derefter, då jag
ställte min resa imedlertijd at besökia min syster Greta Törn-
hielm, som ägde Ryttmästaren Pehr Olson Gisler til man, hwilken
sedermehra blef Öfwerst Leutnant til häst, och dog uti Pomern,
men den tijden hade sitt boställe, såsom Ryttmästarn Säte Kylle=
gård kallat, icke långt ifrån Helsingborg belägit, ställandes min

wägs

wäg från Stockholm, som sagt är d. 13 Apr. genom Städerna Enkiöping, Westerås, Kiöping, Arboga, Örebro, Wadstena, Grenna, Jönkiöping etc. Den 9 Maij reste jag i följe med min Syster och Swåger: Gisler till Helsingborg som är allenast 1½ mil, och andra dagen tillbakas til Kjllegård. Den 12 Maij valedicerade jag min Syster på Kjllegård, och reste til Malmö, ridande genom Staden Lund, och hade et elakt wäder med Storm- och Regnwäder, och ankom til Malmö d. 13 Maij Kl. 12 om dagen, och där inlogerade mig hoos min Syster, som ägde til man Öfwer Inspectoren af Tullarne Melchior Carlson, wid Torget boendes. D. 28 Maij tänkte jag resa öfwer til Kiöpenhamn, och Kl. 12 war Fahrkosten redan färdig at afgå, men jag wille först taga afskieds hoos min Farbroder Justitiæ Borgmästare där i Staden Lars Törnscher, men fant honom ej hemma, utan hoos Apothekaren, som då blifwit Rådman, ty gick jag dit, och blef där uppehållen till måltijd, och genom starck plägande öfwertalter förblifwa til andra morgon, som war Söndag, och Skepparen Lorens Delwik bewekts blef äfwen intalter at dröja så länge med afresan; som och skiedde Söndags morgon rätt bittida, men först måste låta fråga hoos Högwakten om efterlåtit wore at få resa uhr Staden, eller om jag nödsakat wore, begiära permission hoos Fältmarskalken Graf Aschenberg, och swarades at det ecke skie måste, doch emedlertijd hade Capitain som wakten hade, sielf därom låtit fråga, och fått swar, mig fritt at få fortsättia min resa, och hade jag 2ne dagar förut sielf hafft den äran och warit hoos Fältmarskalken till middags måltijd, och där mästa wäl fägnat samt med en remare med 1 stoop Spanskt wijn uti, til wälkommen hedrat. Altså Kl. 8 när det ringdes i Högmässan d. 29 Maij, lades ifrån landet med Fahrkosten, sedan jag först wid Stranden hoos wakten angifwit mitt namn, som antecknades. Öfwer ifrån Malmö til Kiöpenhamn äro 4 mil och gifwer person en Dr. S.mt.

Wij hade et starckt motwäder och en elak wind, med många starcka ilningar af hagel och regn. En Brandenburgisk Capitain en Kiöpman från Hamburg, samt 2ne andra woro uti sällskap på denna öpna farkost, wij swäfwade ofta uti stoor lifs fahra, ändtel.

Margin	
Helsingborg.	
Malmö.	

Kiöpen=hamn

Ändteligen kommo wij fram till Kiöpenhamn, därest wid stranden noga visiterades wårt pagage, och wåra namn up=tecknades sampt passen framwistes. Jag kom at logera på ett wärdshus kallat Kopenhagener Wapen, därest många Tyske och Danske Officerare spijsade, och war et stort wärdshus, därest jag och mycket måste lyda ~~genom~~ ifrån en hörna spanske Ord och gebärder öf=werdrift af desse Danska och Tyska som woro mäst holstenare, Jag hörde ~~[illegible]~~ åtskillige Trompeter och annor Musique, ty så snart wid stranden förnimmes någon af Condition anlända, instäl=ler sig denne Musiquen för den främmandes Logemente, i tanka af drickspenningars åtniutande: och förnam jag det så=dant skiedde för H. Tessins Logemente, som dock 3ne dagar förut ankommen war och effter mig wäntade, förutstäld å alla sijdor glade, hwilka upsökte och tröstade. D. 31. besökte jag Eld=stierna såsom Swänsk Secreterare wid Ambassaden, och gingo på bollhuset, at se huru Hr Tessin och Hr Extraordinarie Envoijen Leijonclo spelte partie emot danske Bielcken, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~. Sedan följdes wij åth på runda tornet, där=est gemenligen med wagn och hästar kan upköres, ty det är så med flijt byggt i rundan skutt alt upp igenom, med tegel belagt utan trappsteg; kallas på latin Stellaburgum, at de, som öfwa sig uti Astronomien härifrån uppå et begwämt rum finna, det är rundt, jämpt och nyttjadt åfwan med gallar=wärck omgifwit, är mycket högt och ey långt från Slottet belägit; Sedan blef jag budin til middagsmåltijd hos Eldstierna uti En=voijens hus, men Envoijen och Hr Tessin woro budne då til Hol=ländska Residenten. D. 1 Junij hyrde Hr Tessin, jag och Burchard Pretz en Caross, som kostar om dagen 1½ RDr. och reste först til Rosenbergs trägård, därest äro at besee och remarquera, de många af koppar, bly och af krijtsten giorde bilder, såsom bland andra i metall woro 2ne liggiande Lejon moot hwarandra, å sijdorna af ingången til det, gent emot det nya på Italieniskt wijs byggde lusthuset, ~~in~~ belägit wid wallen af befästningen om Kiöpenhamn, det Fridericus III låtit bygga, och står dess namn sålundes därpå uthsatt FT sedan längre in uthi trägården är en häst som ligger

på ryggen

på ryggen, som blir bilden af et lejon, ellieft å denna sidan moot wallen sins många wähl giorde Bröstbilder uppå muren ibland wijnrankorna satta, uppå sielfwa Slottet i den lilla lustgården på andra sidan om grafwen, ty Slottet Rosenborg är runt omgifwit med en graf med watten, däruti simma koppatals Swanor; uti förbem:te Kringliggiande trägård, sins ock en temlig stoor Herculis bild af bly, hwilken en man som med oss följde, för 15 åhr sedan, förfärdigat hade; där äro ock öfwer 100:de naken pilltar, förställte uti åtskillige Positurer satte å sidorna af en twärgång uti trägården: Ellieft är Slottet icke belägat reguliert mot trägården, utan något å sned; dessutan uti stucco eller kritsten finnes där Venus och Pallas som en berömd Architector förfärdigat, närmast in til Lusthuset, uti hwilket sins wijsas en fullkomlig Service af hollenskt Porcellain; Fram för huset sitter, på en piedestal et naket Qwinnobild af metall, som tager en tagg uhr footen, och uhr dess heml iga lem sprutar ett watnspråång esc: Härifrån reste wij til en berömd Contrefejare wid namn Scelleton kallat om jag rätt kan minns, och sågo Konungens, Printzarnas och åtskillige andras Portraits wäl arbetade; tädan foro wij til den som i wärket war, att giuta och upsättia Konungens bild til häst af metall, och därifrån till det stora huset, som Konungen låtit bygga för de lammade Soldater, tädan til Konungens stora Stall, som mycket långt och präktigt är, där måste en achta sig, att wij hafwa hansken på höger handen, när man där ingår, ellieft böter man en Ducat, efter den sed de där hafwa. Andra dagen gingo wij på Bibliotheket strax wid Slottet belägit, som mycket skiönt och stoort är, har uti längden 140 al:r och i bredden 20 al:r å hwar sida äro 32 st: pelare af trä, och med bruunspräcklig olliefärga marmorerade, Capitelerne förgyllte, som giör tilsammans med dem som äro å begge ändar af Bibliotheket in alles 72 st; åfwan hwilka pelare är runt omkring formerade Gallerier åfwen och

af sina

af små pelare, därest man kan gå omkring uppå, och äro där satte
böcker, äfwen såsom under; där äro 10 fenster å hwar sida af Bibli-
otheket, som giöra 20 tilsammans, och mellan fönstren äro böckerne
satte på hyllor, lika som uti stora skåp, med swarta runda knappar
under, gålfwet är af swart och hwijt marmor om hwart annat,
uti Schillogier lagt, taket är heel slätt, och ej hwälft utan med
gips öfwerdragit, en dörr är å begge ändar af Bibliotheket, uti
farstugan äro många Schilderier och däribland åtskillige monstra
afsatte, såsom och et mächta stort hiorthorn, et stort Sceleton af
en ofantlig stoor menniskia, och mehra sådant; genom den främ-
sta dörren af Bibliotheket är den salen, därinne konungen om
wissa tijder på åhret håller sitt Hemliga Råd, hwarest wij ej in-
släptes. wid begge dörarne af Bibliotheket löpa trappor af
trä giorda uppåt Galleriet eller Lechtaren, om jag så kalla skall,
mellan wäggen och pelarne, är af bräder uphögde 2ne trappsteg
därpå stå 64 Glober. Ibland annat fins där och mycket skiö-
na kopparstycken in Architectura, och annat mehra, af de bästa
Mästare giorde. Konstkammaren är och högel. wärdt at besees,
som är öfwan uppå Bibliotheket och finnes beskrifwen af Ja-
cobæo, i folio utgången. Denne Kungelige Residentz Staden
Kiöpenhamn ligger på Seland, förmenes hafwa fått sit namn
af Kiöpmans= eller Kiöpinghamn, skall uti förstone A. 1168
warit några fiskare hyddor allenast, och efter handen tiltagit,
i det Kiöpmän funnit där en säker hamn, emot Siöröfware,
hwaraf det sitt namn bekommit. Slottet som warit för
detta et gammalt och trångt Palais med graf om, är neder-
rifwit, och å nyo et mycket prächtigt upfört wordit; Rennare
banan är och skiön. Arcenalen eller tyghuset är och stort, där-
uthinnan äro 100de metallstycken med Danske Konungens Por-
trait uppå etc: Magazins= och Ammunitions husen för Skepp-
flottan, Skepsholmen, och det därhosstående långa repsla-
garehuset, Amiralitetz huset; Rådhuset med flera andra Pa-
laits, wore för widlyftigt at alla beskrifwa. Öhn Ammak kal-
lat, är med Staden sammanfogat genom en lång brygga. Här

är och

är ock en berömblig Academia funderadt af K: Christiano 1mo
Ao 1479. Här äro sköna Kyrckior; såsom Wår Frus Kyrckia som är
Hufwudkyrckian, därutinnan Konungarnas Gråfwar; ock finnes
många kinnemärken uti tornen efter belägringen af the Swen-
ska under K: Carol Gustafs tijd, särdeles på et högt Klocktorn när
wid Slottet, hwarest Konungen i Dannemark til ihågkommelse
deraf, låtit alla hålen förgylla, samt Kulorne som äro blef-
ne qwarsittande; Helige Andes Kyrckian, St Niclas, St Peter, Slotz-
ock Holmkyrckorne etc: Spittal ock fattighusen, Barnhuset, Tucht-
huset med flere andra, äro wärde at betrachtas, eliest uthom Sta-
den ligga följande Palaits ock Lusthusen. Friedrichsburg, Jägersburg,
Jägerpriis, Hiorteholmen, Sparrenning etc: till slut will jag här
införa hwad Hammelman uti sin Crönika förmähler, at därmedh
betekna den fiskrijke ort som Öster Siön tillbringar Kiöpenhamben,
nemb: att uti forna tijder en Dansk Abgesandter i Rom, när han
[illegible]ade utmåhla sin Konungs högheet, macht ock rijkedom, sagt, at om
den ringaste Koning i Europa sålde allt sitt goda på det aldrahög-
sta ock dyraste sätt, ock det således til penningar giorde, ock för sam-
ma penningar upköpte för lindrigaste prijs som någonsin ske kunde,
idel trä fat, så wore Konungen i Dannemark mächtig på en
gång at upfylla alla dessa träfaten, med 3ne slags fisk, nemb:
Sill, Bergerfisk ock Strömming. Ock så mycket att undwijka wid-
lyfftigheet korteligen sagt om Kiöpenhamben, ty at beskrifwa dess Situ-
ation ock befästnings wärck, wore onödigt, såsom det allom nogsamt
bekant är, at den ligger på en Slätt, ock har et skiönt, fruchtbart
land omkring, är wäl befäst genom starcka murar, wallar ock graf-
war etc: D: 2 Junij. gick jag att taga afsked hos wår Envoyé
Hr Leyonclou, hans Secreterare Eldstierna antwardade mig twenne
bref at föra med mig till Paris, såsom et til Secret: på Ambassa-
den H: Palmquist ock et til H: Cronhielm som war den tijden Stal-
mästare hos Printzen. Uti Kiöpenhamben på härberget Copenha-
gener wapen, kostade mig allenast för 8 måltijder som jag där åth
ty jag åth sällan hemma, hwar måltijd 12 skilling, samt 2½ Rd[illegible]
för kammar ock säng, den tijden jag där war. D: 3 Junij. om
morgonen bittida kl: 5, reste wij med 2ne Postwagnar uthur
Kiöpenhamben, utan för Staden låto wij the högar, å högra

Handen

6

handen, hwarpå the Swenska hade slagit sitt läger, då the för Köpenhamn lågo, wid pass ¼ wäg derifrån reste wij förbij Printz Friedrichs gård, den wår Drottning Ulrica Eleonora hade skänckt Printz Fredrich, då hon quitterade Dannemarck, och komme middagstijden till Staden Roschild som är en gammal förstörd Stad,

Rochild

där husen allestädes uppbrände och nederrifne äro, har och warit ett berömligit biskops säte: här är intet särdeles att remarquera förutan Domen, där många Konungar och Furstliga Personer ligga begrafne, och ännu begrafwas där altijd Konungarna uthi Dannemarck; denne kyrckia har 2ne små spitzige torn på nagast ändan, inuthi är hon mycket hög under hwalfwet; predikstolen är af huggen sten alligenom, och wäl utzijrad med bildthuggare arbete: här förundrade jag mig uppå det enfaldiga folckets superstition, som hade tvättat lijkstenarne en stor deel, att the altijd hållas wåte, och ströt rundt om dem med blomster. Fram i Choret seer man Drottning Maria graf, som är högt upmurat, och med thes därpå liggande Statue, alt af hwijt marmor temmel. utharbetat; å wenster handen i samma Choor är en kista med järn beslagen, hwaruti wises Drottning Maria Son såsom uti harnesk liggiandes af hwijt marmor uthuggen, och deelter uti 10 särskilte delar, såsom hufwudet, händerne, armarne, lifwet lären och fötterna, ty när han wart fången af the Swenska, är han sålunda blefwen af dem stympat, och uti salt lagder, och blefwen Drottning Maria tillskickat, som Historien det widlyftigare utwijsar, uti muren seer man å bäda sijdor om Choret wara insatte 3ne Konungars och en Drottnings lijkkistor, hwilka kistor äro af silfwer, och ändalångs i högden inmurade, dem man intet see kan, utan igenom ett litet fyrkantigt gallerwärck, åfwanföre på muren äro the afbildade, såsom the i sin lifstijd hafwa warit, med hwars och ens namn åfwan, och under lijkkistorna, är inmurat en marmortafla, hwarpå är hwars och ens Epitaphium. Bakt för Choret seer man desse nyligare Konungars grafställen, där är och ett stort rum, några trappsteg upp, med järn galler instängt hwaruti hänger ett stort tal af fahnor och standarer. Främst

på wäggen

på wäggen emellan fönstren är et mächta stort Schillerij, hwarpå
är Koning Fridericus III afcontrefajat liggiandes lijk, och öfwan
honom en flygande Prudentia Divina som håller en Krantz uppå
honom, hafwandes i andra handen en Scepter med et allseende
öga på, med strålar om. Här fördes wij några trappsteg utföre,
där nedanföre war en gång, och tree hwalf i bredd, uti arcade-
wijs murade, hwarinne stodo Koningarnes lijkkistor, bland andra
war K. Friderici III lijkkista den förnämsta, och giord som en an-
nan Kläde Coffert, med högt lock, och med knappar under, och
lika bred wid fötterna som wid hufwudet, dock med mijcket arbete
på uti silfwer förgylt, och war all igenom af silfwer, hwad sielfwa
zijraten anbelangar, war allenast uppå locket utarbetat Chri-
stus på korsset, lika långt som kistan, öfwan wid hufwudet woro
twenne sittiande Englar, å sijdorna woro alla Provincie wapen,
framföre war hufwudbaneret etc: under kistan å hwardera 4
hörnen låga Lejon, alt silfwret häruppå wärderas för 18000
lod; efter samma Modell woro mäst alla the andra lijkkistorna,
så i form som i zijraten.

Ringstad. Från Rothild reste wij på Ringstadh, föga annat än en li-
ten fläck; emellan Ringstad och Kongsöhr reser man igenom
sköna Ekskogar och lunder, hwilket sköna land man ej nogsamt
kan beskrifwa förmedelst dess fetthet och ymnoghet på säde etc:
Där fohr man ock förbij en ort, lembandes den på wänstra han-
den som kallas Zour, på en ganska lustig ~~ort~~ trakt belägen, där har
fordomdags altijd warit ett rum, därest Koningarna hafwa
låtit öfwa allahanda Exercitier, såsom rijda, dantza, fächta, och
sådant mehr.

Kungs-öhr. Sedan kommo wij på Kungsöhr, och til stora Belt där wij satte
oss öfwer, och war detta sista Staden uti Zeland, och är där et li-
tet befäst Slott som et wärn för fiendtligit anfall genom Belt,
Staden uti sig sielf är allenast en liten öppen fläck, och ligger wid
Siöstranden, har rundt om sig en hoop höga sandbärg, med ingen
muur om Staden allenast en boom där man infahr; och ligger
där en hoop Soldater uti Guarnizon, wij måtte ock gifwa an wå-
ra namn på 2ne ställen, wid bommen där man inkommer,

och sedan

och sedan back för slottet wid stranden, där man stiger til siöss, och liggia där altijd uti parat för resande twenne Jachter, persson gifwer därpå 5 Rixorter, men när posten går deröfwer, gier persson mindre, och är deröfwer neml: från Kongsöhr till Nyborgh 4½ mijl; wij hade therimellan hel contrair wind, ty wij reste från Kongsöhr klockan 7 om morgonen, och ankommo til andra sydan kl: 2 efftermiddagen i et temmeligt stormwäder.

Nyborg. Staden Nyborgh är en liten nätt och wacker stad, ligger in wid siöstranden, är och en öppen ort, uthan någon muur om, och war den första staden uppå landet Fyn.

Odensee. Från Nyborg kommo wij till staden Odensee, en af the bästa städer i hela Dannemark, är temmel: stoor, doch utan någon befästning om, och ligger mitt uti landet, har temmelig slätt rundt om sig, därinne boor och myckit förmögit folck, och är staden bebyggt med hel stora och skiöna huus. Tädan foro wij, blifwandes öfwer natten uti et torp 3 mijl från Medelpa, dreifrån komo

Medelpa wij till en liten stad Medelpa benembd, hwarest flyter lilla Belt hart förbij, är och en öppen ort, doch hålles där soldater uti Guarnizon som hålla wacht öfwer passagen genom Belt, där sammastädes ändades landet Fyn, och å andra sydan tog landet Juthland wid, här är man ½ mijl öfwer och satte wij oss öfwer med en liten båt; å andra sydan är allenast en gästgifwaregård, där wij finge hästar, och gingo på staden Flensborg som ligger på landet Holsteen, 13 mijl från lilla Belt, där wij satte oss

Kolding öfwer, passerandes först igenom staden Kolding, som är den sidsta staden uti Juthland, ligger myckit lustigt, och har et wackert slått doch på gammalt wijs byggdt, och ligger utan för staden på en höyd, därhoos et skiönt stoort stall, är wärd at besees; staden ligger något lägre, är intet myckit stor; En Elf löper där strax hoos förbij som skiller Holsteen ifrån Juthland. Här blyr en Passager myckit grant visiterat, och om det finnes hoos en resande öfwer 10 RD:r så confisceras the öfrige.

Hadersleu. Tädan kommo wij på staden Hadersleu, en wacker stadh ligger något sandt, med en hoop Jordhögar omkring, och är staden mehrendels:

ändalt i längden, har 2ne ringa kyrkior, därhos är ock en li-
Flensburg ten insjö, ock kommo ~~på~~ dernäst Staden Flensburgh, liggar uti Sö-
der-Jutland emellan berg, ock liggar något sankt, såsom Haders-
leu, men Slottet något högt, har 3 runda torn på en sida, men
eljest är det i fyrkant ock reguliert bygt, ock har fast likhet, till
den öfriga delen, Slottet Gottorp, Staden är temmelig lång ock
smal, ty där är ej mehr än en lång gata ifrån den ena porten
til den andra, ock är mycket bred, som sägs vara 1341 Skritt lång.
mitt på gatan ända igenom Staden äro brunnar, som spruta watn,
/: såsom näst alla brunnar i hela Tyskland giöra :/ ock äro sådana mehr
än 20 stycken, husen äro temmeligen wackra, men alla korswärcks, som
mäst brukeligit i Tyskland är, här är förnämligast at besee St: Jo-
hannes kiörkia, som mycket stoor är ock intet torn uppå, in till
Staden flyter an en wyk utaf Mare baltico. etc.

Sleswyk Gottorp. Hädan kommo wij til Staden Schleswyk=Gottorp; ty Staden heter
Schleswyk af wyken ock Slottet Gottorp, ock är Residents Staden i Häl-
sten, Slottet Gottorp sägs hafwa fått sitt nambn af Gotherna, ock
blifwit af dem upbygt, är wäl försedt med murar ock graf, stort
ock wäl bygdt, ock alt på gammalt sätt, däruti innan äro många ge-
makar ock rum, ock är där at see en skiön ock präktig Kyst= ock konst-
kammare såsom ock et skiönt stort Bibliothek af mycket rares böcker
då för tyden hade Konungen af Dannemark tillslutit alla dörar
ock dem förseglat med sin egen ring, ock alla the skiönaste Tapezerij
ock meubler hade han låtit bortföra åt Dannemark, ock woro där
allenast at see en hoop Schilderier af gamla Hålsteinske Furstar
ock dess Slägt, men woro illa medfarne, dessförutan war där in-
tet at remarquera. är wordit belägrat ock mycket fördärfwat
Ao: 1325 såsom ock 1410. men blifwit åter upbygdt ock förbättrat,
Ao: 1495. Nedanföre ändalängs wid wyken Slis ligger Staden, af sam-
ma wyk nämbd Sleswyk, ock är mäst i längden bygd, har allenast
2ne kyrkior en stoor ock en liten, närmare åt Slottet å andra
sidan om wyken är en liten nybygd Stad, heter Friedrichs Stad,
af den förriga Fursten Fredrich fått sitt nambn, där ännu ingen
kiörka war bygder. Wid Slottet äro twenne stora Trägårdar,
den nya anrättade ligger nedan för Slottet wid grafwen

ock är

och är heel jämbn i quadrat och runt om med höga trän planterade Lustgångar; men den andra ligger midt för Slottet, och går alt ändalängs i högden genom åtskillige Terrasser eller afsattningar och trappsteeg, men alt smalare upåth, och har en högd å bäde sidor om trägården som är alt planterat med trän, nedanföre i trägården, midt för Slottet, är et stort Lusthuus byggdt af steen, och twänne wåningar högt, doch är det gammalt och har et runt torn uppå; hwaruti innan i nedersta wåningen seer man en stor och namnkunnig Globum Terrestrem, som är 12 fot i högden, hwaruti kunna 12 personer makeligen sittia omkring et rundt bord, som därinne står, och Globen kan wändas omkring huru man will, fast de derinne äro; innan är Globus Coelestis mycket wäl och accurat giorder, och är denne Globus uprättat utaf den berömlige Mannen Johanne Oliario; Samma Glob war af jernplåtar, och sedan öfwerdragne med koppar. Nedan för detta Lusthuus är en hoop wattensprång och Cascader, och med Sinnewärck, genom hwilka wattnet kastas alt i rundan, hwarest och äro en hoop öfwertäckte Lustgångar, der wattnet sprutar emot hwartannat, där nedan wid muren går man uti åtskillige små Quarteer, därest åtskillige främmande frukter finnes. Midt för detta förberörde Lusthuus öfwerst i trägården, är et annat nyligare byggdt Lusthuus, som ligger så högt, at man kan see ända utheföre trägården, nembl. utföre alla 5 Terrasserne, ty så många Absatzer har trägården upföre. Det är af 60 alnars högd, och kan sees härifrån öfwer hela Slottet. Detta Lusthuus kallas Amaliæborgs, det Fursten hade låtit upbyggia sin gemåhl till lust och plaisir och efter hennes namn nämbd, och är öfwerst uppå en stoor Gloob där Furstinnans namn står inbundit på. Detta Lusthuus är i quadrat byggdt, med en Quadrat flygel i hwartdera hörn, och hwar flygel har inne en kammare, Lusthuset är 2 wåningar högdt och lyka afdelt i öfre som nedre wåningen, med en stor fyrkantig saal midt uti, och en kammare i hwart hörn, uthur förberörde 4 bifogade flyglar, Sielfwa stora Saalen är med hwälft taak. Hwardera flygel har en kupel på, och uthur de öfre kamrarna kan man gå uthur den ena i den andra på en altan; Detta Lusthuus är allenast

halft

hälften med steen murat, och den öfra hälften deraf är med bräder, doch måhlat som det woro lijka med det öfriga af tegel, innan uti äro alla 9 rummen wäl målade och som sades, af den berömlige Måhlaren Owens, och har kostat 10000 Rdr. J stora salen är i taket aftskildrat Fürstinnan sielf, hwilket schilderie hålles af twenne Englar. Baak för detta Amalia borg är et stort skiönt stall för 24 hästar, och alt innan måhlat med skogmålningar, och öfwer hwar krubba är en häst måhlat, och har inga fönster på ingen sijda, allenast in åth trägården, därframan före är en stor quadrat jämbn platz, som för detta warit en skiön rännarebahn, med planterade träen å båda sijdor, men nu är densamma ruinerat af Konungen i Dannemarck, och giort detta til en plan at rijda på, samt en kammer att hålla Carusell därpå. Å wänstra sijdan wid slottet, är bifogat ihoop med trägården, allenast genom en muur åtskilt, en stoor och lustig diurgård, som sträcker sig omkring trägården å 2ne sijdor; J samma diurgård nyd muren af trägården är en lång Malliebahn, med lustiga höga träen å båda sijdor, närmare in til muren, är en stoor murat lustsaal af 8 Portiker eller Portar, därmitt uti står ett åttkantigt brokigt marmor bord, och salen är innan under taket måhlat med foglar såsom uthi skyn; rundt om samma lusthuus, är som en inslutin gård af plantager, med lijka många utgångar, som sielfwa lustsalen, och i hwart hörn om samma lustsaal är en liten watnkonst, neml. en pilt ridandes på en swan, som sprutar watn, såsom och uthur bröstet af swanen, och utur et röör som pilten håller uti handen; alla desse, såsom och andra Statuer som stå in uti trägården, äro af bly ~~[illegible]~~ gjutne, strax hoos denna lustsaal, närmare in i diurgården är et stort kiök, ty Fürsten plägade altijd om sommaren låta sig tractera här uti denna lustsalen.

Kill. Ifrån Schleswyk reste wij på staden Kill, en liten öppen fläck, förbyfarandes Eckelphort och en liten stads; J Kihl är ett wackert slått, dessförutan är intet at remarquera.

Pretz. Wij kommo sedan på en ort, heter Pretz är allenast en liten fläck, som doch har stadz Privilegier. Där är et skiönt kloster hwaruti innan hålles altijd 32 st. Jungfrur, och inga flera får där inkomma, och måste de alla wara af hälsteinsk Adell,

som gifwa

som gifwa sig så länge därinn, till dess the blifwa gifte, där äro stora ägor Klostret tilslagne, och hwar Jungfru har sin wissa deel at disponera öfwer, och är then emellan deelt, som the äro ther gamle till, thet första åhret som en inkommer, måste hon såsom aldeles dependera af the andra, och måste then wara undergifwen Probsten som förestår thetta Klostret, måste och dependera af desse förbemte 32 Jungfrur, doch har därhoos all Jurisdiction öfwer hela then orten, med alla thess underliggiande låhn; then då förtyden war där, heet Reventlau, hans broder war then högste hoos Konungen i Dannemarck.

Elfsburg. Från Pretz komme wij på Elfsburg och från Elfsburg til Hamburg, och när wij komo ½ mil när, in emot Hamburg wid en ort Fulsbüttel benembd, blef thet heel mörckt, at wij där måtte blifwa om natten, och hade wij stort beswär förr än wij komme därin, ty thet war sent, och bommen war tillsluten, och hålles där starck wacht, efter Hamburgerne hafwa där mäst alla sina lusthus och lustträgårdar, the där mycket kostbahre och skiöna äro, där äro stora skiöna Palaits byggde, sedan the Danske hade därsammastädes mycket ruinerat i sidsta belägringen för Hamburg. Ao. 1686. Här äro och en stoor hoop miöhl-qwarnar, och floden Elster flyter derigenom, här hålla sig och uppe, en stoor hoop allahanda handtwärckare, såsom förnämligast Snörmakare och the som wäfwa band; straxt wid bommen där man inkommer, är ett mäkta stort hus, doch intet mehr än 3 wåningar högt, där är ett stort wärdzhuus, där Magistraten af Hamburg plägade som offtast hafwa sin Sammankomst och giöra sig där lustige.

Hamburg Om morgon kl. 6 komme wij fram til Staden Hamburg, där blefwe wij straxt inlätne, och reste in at logera på herberget kallat Fürsten af Hålsten, där en Fransöst kock war, och är på gatan Johannis Strass; där logerade för oss Baron Hr. Ture Bielke Sal. Riksstallmästarens Son, som och därifrån kom i följe med oss alt til Paris. Thenna Staden Hamburg är en af the rijkaste och mächtigaste, ibland Hanse-Städerne the kalla, ligger wid Elben och är mycket befästat, med murar, wallar och grafwar, thet

man

man warit warse, uti sidsta Danska belägringen. Här är ett förträffeligit Tyghuus, af montering till lands och watre, Staden är mycket stoor, har sköna huus och gator, och drifwes här en temmelig stoor handel af kläde, sijden, Speceryj och allahanda wahror. Denna Staden wardt Ao. 1618 af Kejserliga Cammaren uti Speijer ärkiänd för en frij Rijksstad, håller och gemenl. 1000 Soldater uti Guarnison, förutan det, at the kunna uti nödfall åstadkomma och bewäpna 15000 borgare, hwilka dehles uti 50 Compagnien, detta är, förutan then magt the kunna tillwäga komma till siös, den och temmelig considerabel är. Där äro 4 Borgmästare, af dem regera 2ne et halft åhr, där äro 3 Syndici, och 16 andra Rådsherrar af dem äro 8 lärde, och 8 af Köpmän. Där är ett särdeles maniere (: at jag må korteligen det införa :) at männerna måste där aldeles wara sina hustrur undergifne, och där en man till det ringaste förfar sig emot sin Hustru, så har hon magt för än han sielf däraf wet, at sättia honom in på Tuchthuset, där han måste arbeta, och lida twång, blir och intet utsläppen för än med hustruns tillstädielse, och måste först lofwa, at gå henne härefter bättre tillhanda. Här är elliest intet särdeles att remarquera, förutan några kyrckior, såsom förnämligast St. Peter eller Domen, St. Jacob, St. Niclas, St. Catharina etc: Där är och ett skiönt Comediant huus, där och Opera spehles, det är 70 alnar långt och 25 bredt, har 6 Loger öfwer hwar andra, och på sielfwa Theatren äro 15 Scener å hwar syda, och hwar Scena har 6 omskiftelser etc:

Harburg d. 12 Junij reste wij från Hamburg med en båt öfwer Elfwen, åt Harburg, men som wij woro mitt på Elfwen, gick Ebba och flod under, och wij blefwe stående på grund några timmar, till dess floden gick upp, sedan passerade wij några små wäjlar, och kommo fram till Harburg, där passerade wij genom en Sluss och måste angifwa wåra namn, ty Harburg är en considerabel fästning och Elfwen löper där förbij, denna Staden hörer under Braunschwijk, och är den fastaste och starckaste platz och wärn för the Luneburgske, hwarest undertyden Hertigen af Zell plägar wistas och uppehålla sitt Hof. Här har och ett skiönt fast Slott, denna Staden ligger allenast en mihl ifrån Hamburg. Tädan kommo wij på desse följande

små

små platzer, såsom Well, Fisselhof, Reide, Lees, därimellan reste-
des förbij en stark fästning heter Nijanburg på Epennå, där löper
floden Wesel igenom, den wij där måste öfwer med en färga, och
är på det stället mycket bredt, och kommo så omsider fram til
Oßnabrügg Staden Oßnabrügg, ett Bischops Säte, och belägen uti Westphalen,
ligger i en daal hafwandes många höjar och backar om sig,
och en flod löper där förbij heter Haas, här håller altijd Bischopen
sig uppe, och då för tijden war Fursten af Hannover där Bischop, och
hade changerat Religion för det samma Bischopsdömet skull, ty inwå-
narna äro endels Catholiske och endels Evangeliske derföre blir
och giorde omwäxling med Bischoparna at hwarandra är Catho-
lisk och Luthersk. Samma Bischop har en särdeles stor inkomst, och
boor dels på Oßnabrügg, och dels på en ort heter Ijburg. Denne
Staden Oßnabrügg är temml. stoor i längden, och har en befästning
med muur och graf på gammalt wijs, kyrkorna alla äro där
med bly betäckte, och Rådhuset med Vischtürnen, det samma huset är
stort af huggen steen ända igenom, och med många Statuer uthan
på mellan fönstren, är näst i Quadrat bygdt, och har i hwart hörn
en rund flygel med små torn på. huset är 3 wåningar högt, strax
wid Rådhuset på samma torg är Domen, den mycket stoor är, Jag
logerade på samma platz nämbl. på Posthuset, mitt emot Domen. Denne
staden är tilförne afbränd Ao 1613. och eröfrat och plundrat Ao 1626.
Itter=byrden. d. 14 Junij reste Jag från Oßnabrügg till en liten Stads Itter=
byrden benämbd, är allenast en liten fläck och hörer Princen af Ora=
nien till, och har man en Kiörckia och den är reformerat men hela
Orten är Catholisk, och det Furstendömet, hwaruti denne Orten
är belägen heter Didriestein, och innan man dit kommer, reser
man igenom Grefskapet Tecklenburg som ligger högt på et berg,
där strax hoos reste wij öfwer et stort berg, där woro åtskillige
grufwor, därest de steenkohl bränder, och samma berg waradev uti
3 à 4 stunder. å wänster handen såge wij Meklenburg ett litet
Rhene Furstendöme, tädan kommo wij på Staden Rhene, som hörer Bi-
skopen af Munster til, är en befäst Ort, och floden Embs löper
där förbij, och hålles där en stark Guarnizon, tädan kommo wij
Bentheim. på Bentheim en Stad, och är et gammalt grefskap. Den grefwen

som där

som där då war, hade warit Papist men blifwit reformerat,
han residerar på et gammalt och stort Slott som ligger där strax
hos på ett högt berg, derifrån kommo wij till Staden Delden,
Delden som ligger uti Overijssel, och begyntes Overijssel 3 stunder eller
1½ mil från Bentheim, är en wacker och nätt Stad, såsom al-
la dhe Städer äro som höra under General Staterne. Och kom-
Daventer me så till Staden Daventer, dijt wij kommo mycket sent så
at wij intet kunde inkomma, ty Staden är heel wäl befästat, och
måste så blifwa utan för Staden, klåckan war då 12 slagen. Staden
Deventer är en skiön och wäl byggder Stad samt mycket folkrijk. Dom-
kyrckian därsammastädes är wärd at besees och kallas St Lebum,
hon är af huggen steen alligenom, är mycket stoor, och har warit
fordom utsijrat med många Statuer så wäl utom på muren som
innom, hwilket man ännu kan se tecken efter, men äro af dhe refor-
merade blefne nederrefne, ty dhe lyda inga bilder, hwarcken innan
eller utan på sina kyrckior. Denna kyrckan har et skiönt klock-
torn, och är betäckt altöfwer med bly; här är och en skiön Börs
eller köpmanshuus at se, såsom och en skiön Stola (?); denne Stad har
skiöna wallar och graf om sig, och alla wallar planterade med
2 omgångar af linder. Staden ligger uti Overijssel, och floden Issel löper
där förbij. Här äro 16 Borgmästare och Rådherrar, och 47 Männer
som repræsentera hela Staden, och 4 Secreterare etc.
Lusthuus. Loo. Härifrån reste wij til Printzen af Oraniens Lusthuus Loo benämbd,
och är belägit 3 stunder eller 1½ mil från Deventer, på en stoor
slätt af liungmoo, och ligger allenast ¼ wäg å höger, utaf rätta
stora Landzwägen; Samma huus war först 2 åhr tillförende anlagt,
och war än intet uti sin rätta fullbordan, utan byggdes än continu-
erligen däruppå, strax där hos är et gammalt lusthuus utaf
samma namn, och kallas gamla Loo, där intet särdeles är at
remarquera, utan är et gammalt stort huus med torn på; det-
ta nyj anlagde Loo är stort och nydbyggt (?), har en stor quadrat
borggård, som på alla sijdor är kringbyggd af enahanda Architectur
är fyra wåningar högt, hade en nyj anlagd trägård å en sijda, hwar
om alt ännu intet kan stort beskrifwas, efter dhet än war uti
sin ofullkomlighet, det förnämsta här war at remarquera,
woro fönstren, dem man kunde upslutta med handen, så

högt

högt man wille, och stundom genom Contrepoits eller blyklodd, som hängde in i karmen, den ingen kunde observera, och war detta en särdeles fremmande Invention, och fönstren hade doch sin fulla realité och storhet; utan för slottet är en liten skog, där Printzen har sin jägare plats, och är sama skog wäl afdelter; detta hus ligger uti Geldern, ty som jag för förmälte, at floden Ijsel, hwaraf Overijssel har sitt namn, och flyter förbij Deventer, densamma skiller Overijssel ifrån Geldern. Öfwer bron som är öfwer Ijsel, floden, måste en resande gifwa 7 styfwer och 8 deuter, uti passage gelt, landet Geldern är ett stort och mijcket slätt land, mäst af liung mor. Hädan kommo wij om eftermiddagen till staden Ammersfort, och ligger uti Utrechts Stift, ligger allenast 3 mihl ifrån

Amersfort.

Utrecht, wid watnet Ermæ, har och wallar och grafwar om sig /: ty i dessa förenta Nederlanden kallas ej någon stad den som icke är befäst, derföre heter Hagh där Printzen residerar, intet för någon stad, efter han obefästat är :/ Här är den förnämsta kyrkian, kallat St Georgen, och dessförutan sköna Kloster, såsom Nunne Klostret St Agathæ och sedan Augustiner Ordens. Borgarena här sammastädes lefwa mäst utaf åkerbruk /: ty där omkring är mycken åker :/ såsom och af klädemakerij ecc: 1½ timme från Ammersphort ligger Printzen af Oraniens Lusthus

Lusthus Surdijk.

wid namn Surdijk, är belägit å en lustig ort. Slottet eller huset är på gammalt wijs bijgdt, är allenast 3 wåningar högt, undersota wåningen är wälfdt, med dubble fönster, salen eller ingången är måhlat af allahanda Jägare-Instrumenter och som man fångar foglar med, trappan är med skiöns Veuer utzijrat, och är sålunda måhlat, efter som Princen har haft sin förnämsta Jacht. I den andra wåningen är förnämligast at observera, en Alcof som är måhlat, såsom i stora skilderier, såsom emellan hwart pillarin är med sköna skilderis tapeter, och går mäst målningen uth om Diana och dess jacht, detta är måhlat af en berömlig mästare wid namn Laresse, då för tijden boendes uti Amsterdam. Sängen i denna Alcove

Lararnes

war af gyllenduuk, med gröna ciperade frantzar, uthi festoner upbundne; En skiön stoor Spegel war därinne, med förgylt bilthuggare arbete omkring, bordet war af Cypress, inlagt uti blomwärck, med skiöna Cheridoner därhos &c: Detta Palais är å 3 sidor kringränd af en trägård, med skiöna alleer af hagenbook, sampt med skiöna Parterer och bindwärck utzirat, ihop med denna trägård, gräntzar diurgården, den mäst består af liungmoo, och några stora alleer af 4 rader med stora planterade trän; i denna diurgården är Reservoiren till wattnkonsten åt trägården, som består af ett högt rundt murat torn, som öfwerst är flatt, med Jerngaller omkring, därofwanpå är bygdt en wäderqwarn, som ledze wänder sig sielf efter wädret; watnet drifwes upp genom pumpar i et stort Kaar, och är nedre under i samma torn så lagat, at när intet wäder är, kan man genom hästar upwinda watn genom hiul, aldranederst i jorden är en mycket diup och skiön iskiällare.

Naerden Hädan kommo wij till Staden Naerden, och är allenast 5 stunder emellan Ammersfort och Naerden, denna Staden är temmel: stor uti Circumferencen, har wackra reale gator, där och en gren af strömmen   igenom flyter, är på åtskilliga ställen med tegelsten skiöna murade broar. Det förnämsta här är at remarquera, är dess skiöna befästnings, af luttar wäl murade murar, och grafwar, med många löngångar, the där äro med stoor omkostnad anlagde, och är denna den bästa befästningen, näst Mastricht, uti alla the 17 förente Provincierne; En tysk Ingenieur wid namben Storf skall hafwa denn inventerat, hwilken sedan blef Major hoos Venetianerne.

Amsterdam. Tädan reste wij med wagn åt Amsterdam och är däremellan allenast 4 stunder, där kommo wij at logera, på midlerste Tijf=welske Bibelen, där wij gofwo 25 styfwer måltijden, och natten en schilling eller 6 styfwer. Denna Staden är mächta stoor, och tätt bebygt, och gifwer intet Rom efter i stoorleek, fast icke så mycket uti byggningars zijrlighet och Architectur. är belägen

wid watnet

wid watnet Amsel och Dam, hwaraf Staden har sitt namn.
En herre uti Amsterdam wid namn Gisilbertus har för wid pass
300 åhr sedan omgifwit denna staden med murar och grafw, och
som den aldeles blef afbränt, wardt den än bättre upbygt åter
A:o 1428. Ligger mycket sandt, at näst hela Staden är under
påhlat, och är en ibland the aldragamlaste Kiöpstäder uti hela
Europa, och florerar genom handel fram för alla andra Stä-
der uti the förente Provincierne, hwarigenom hon sig en sådan
Rijkedom förskaffat och så mächtig blefwen, at den nu staden
allena, kan åstadkomma så mycket folck och Krigs Amunition,
som alla the andra Städerna uti hela the förente Neder-
landen; här äro Canaler näst uti alla gator, the där äro
med stor omkostnadt anlagde, och gifwa Staden et artigt
anseende, hamnen där Skeppen liggia är präcktig, utaf
den stora myckenhet af inländska såsom och främmande skepp, the
der under tijden i så stor myckenhet ankomma, at där tör hända
öfwer 1000 skepp tilsammans, hwilcka intet kunna komma när-
mare in till Staden, än något mehr sen et stenkast, ty där är med
bolwärck förbygdt, där innom the intet kunna komma, En swår
ingång hafwa Skeppen som ärna sig åt Amsterdam, förmedelst
the många otalliga Sandbänckar, hwarföre allestädz där sådane
Sandbänckar äro, så liggia tunnor med kiädior fästade, som sko-
la gifwa the resande därom underrättelse, och wara the samma
sandbänckar öfwer 18 mijl uti Siön, hwarföre lovera altijdh
Jachter uti Siön, som passa uppå, när främmande skepp koma,
och uthdela Lotzer och sådane män som hafwa kundskap om Siö-
leden och förr sagde Sandbänckar, hwilcka blifwa belönte af
Skeppet, såsom det går diupt till. Staden är wäll försedd med
Fortification af Stiöna wallar, grafwar och bollwärck, och
är Staden nästan lijka lång som breds, doch mehra uti en half
Cyrkel; J denna Staden blifwa alla Nationer lijdne, och hwar
Nation har sin frija Gudztienst och egen tempel, förutan Catho-
likerne, the där doch till största delen äro, men hålla sin Gudz-
tienst

tienst tämligen uti wissa hus. De Lutherska hafwa där 2ne
sköna kyrkior, den ena som kallas den nya Lutherska kyrkan
bey die Signel graft, är wäl wärd at ses förnemligast den sköna
Architecturen, hon är heel rund, och med 8 st: pelare, rundt
om innan till, och predikstolen står fri och ledig midt öfwer
dörren, och kyrkian hafwer dager så wähl ofwan ifrån som å
sidorna, ty det är en rund kupol ofwan till, med fönster rundt
om. Denna kyrkia är heelt öfwer betäckt med koppar, hwil-
ket är de ryka köpmän och Capitalister en temmelig nagel i
ögonen, at ingen utaf deras kyrkor eller stora Palaits, äro
så wäl och med koppar betäckte, orsaken är at denna koppar, är
blefwen kiörckan skänckt ifrån Swerige. Judarna hafwa och
här twenne prächtiga sköna Synagoger, begge bredewid hwar-
andra, den större och skiönaste hörer de Portugiser Judar till,
som äro de rikaste och mächtigaste, och är mäst uti Quadrat byggt
utan något torn; den andra Synagogen är intet så skiön,
har doch nästan samma form, densamma hörer de Judar til,
som äro från andra orter, såsom utur Tyskland, och kallas där
Smous Judar, de äro ey så rika och förmögne som de andra.
Elliest af de Reformerades kyrkior äro där åtskillige som skö-
ne och stora äro, såsom förnämligast, den nya och gamla Dom-
kyrkian. Uti tornet af den gamla Domkyrkian är et skiönt
klockspel, som spelar af sig sielf alla stunder; uti den nya Dom-
kyrkian, som är belägen icke långt från Rådhuset, där ses
Ammiral Reuters Epitaphium, wid wänster handen, när man
inkommer genom stora dörren, därpå han ligger uti hwijt
marmor uthuggen i lefwande storlek, hållandes sin högra
hand under hufwudet, med allahanda gewähr och krigs rustning
wid hufwud och fötter, öfwer honom flyger Fama som blåser
i en basun etc: Elliest finnes ey stora zirater uti deras
kyrkior, ty de lida inga bilder, hafwa ey heller några alta-
ren; och finnes wäl orgelwärck uti en deel af deras kyr-
kior, men musiceras mycket sällan. Näst kiörkorna är
at considerera Rådhuset, som är et wärck, hwilket af allom
bör i förundran och æstim hållas, förnemligast dess stora

Kostbarhet

Kostbarheet, ty sådan Kostbarheet, at det sägs hafwa kostat öfr 30 Millioner. Hwad Architecturen angår, så är han wäl uti simpelt stijl, men synes dock icke wara af den bästa, ty särdeles uti Faciaten finnes stora fauter, hwar twenne Ordres öfwer hwarandra, nemligen underst Composita, och öfwan Corinthiaca, Ornamenterne om fönstren, äro ey så prächtige som sig borde, emot den stora och kostbara byggningen, på den förnämsta sidan, nemligen som wetar ut stora platzen, äro 7 Portiker, desse correspondera och intet nog med sielfwa wärcket, the äro nästan små och oangenehme (: Hwad öfrigt är om sielfwa ~~at~~ Faciaten wara, finnes nogsamt i Kopparstycken:) När man först inkommer igenom förbemelte Portiker, och man wil gå upp för trapporne, får man nätt för sig å högra handen Justitiæ Salen, eller thet rum där the öfwersta Domarne, (: hwilket sker genom en Kiäpps afbrytande, sedan domen är först afläsen, och när käppen är afbruten och af Domaren bortkastat, så finnes sedan ingen nåd mehra för den dömbde:) Denna Salen är mede wäl utarbetat och förgylt järnwärck å 2ne sidor omgifwen, och midtföre när man där inkommer är domstolen, af utharbetat fijn marmor, så wäl som alla wäggar uti stora Termer, hwarpå stå Statuer alla i lefwandes storlek, öfwermåttan subtilt utarbetade, och alla såsom Coriades förställte, och emellan dem med skiöna stora basrelief som förställa åtskillige Historier, såsom förnämligast om Seleucus, Salomonis dom, Fabij dom öfwer sin Son etc: såsom och Romuli och Remi upfostran af Wargiunan, och flere andre, alla uti menniskelig storlek i marmor arbetade; När man är upkommen för trapporne, som och alla äro af marmor så wäl som alla wäggar, kommer man först uti den stora borgar Salen, den mycket stoor är, doch mehr lång än bred, wäggarne äro desslikes och här af hwijt marmor utzijrade, och med så subtilt genombrutit arbete på somliga ställen, at det är föga tiockare, än det smalaste strå, derföre där och är med järngitter före, på the förnämsta ställen, att det icke må fördärfwas af oförsichtighet; Salarne

omkring

omkring Salen äro ock af 2ne Ord: öfwer hwar andra, Walfwet som myckett högt är, är än intet anlagt, doch ser man dess stora omkostnad uti Desseinen, där anlagdt. Golfwet härinne är af hwijt och swart marmor om hwart annat inlagt, och mitt på, uti något öfwer 15 alnars Circumference, är kosteligen och nätt inlagt af messing Globus Coelestis et Terrestris, med alla dess himmels tekn; öfwer dörren åt trappan där man ingår, står Atlas uti halfstorlek med globen på hufwudet; öfwer hwar kammardör runt om denna salen, är med swart uti hwijt marmor inlagt Titelen til hwar kammare; elliest är onödigt at beskrifwa kamrarne, aldenstund Rådhuset uti Amsterdam så wäl innan som uthan, med alla marmor figurer är till pricka uti koppar noga och nätt afsatt, och finnes uti 3 Volumina in folio. Här äro ock många andra skiöna Palaits hwilka alla styckewijs att beskrifwa skulle för widlyftigt, såsom det stora Spittal för de arma och fattiga. Det Huus där de gamla utlefwade boo uti, som intet kunna för ålderdom meera förwärfwa sig något, där de blifwa myckett nätt och wäl underhållne. Det Huus där de främmande sjuke, äro uti innan. Wågshuset med Rådhuset; Tyghuset, Ost= och West-Indianiske Huset där alla Ost- och Westindianiske Wahror införas. Börsen eller Kiöpmanshuset, där alla främmande komma kl. 12 alla dagar tillsammans at tala med sina kiöpmän. Glashyttorne, Printzens Palais när han där är, Admiralitets Huset där skeppen byggas etc: Dessförutan är Rasphuset at see, där de oregerliga bofwar blifwa insatte och starckt hållne till arbete, nämbl. at såga Cypress-trä, hwilket brukas till klädmakeriet; En deel är som hafwa så myckett förwärkat, at de måste där sittia i all sin lifstijd såsom träälar, de arbeta uti nedersta wåningen, när wij förden uti tiocka mörka hwalf, hwarest äro allenast några gluggar med galler före, där de hafwa dagar igenom, och få tala med folk samt tiggia almosor. De stå 2 och 2 mot hwarandra och såga, och äro heel nakne til kroppen, ty de kunna elliest intet rigt arbeta, ey heller för den omenskeliga hettan skull hafwa kläder på sig, ty de måste så arbeta, at swetten dryper droppetals af dem, ty hwar och en af dem måste raspa om dagen

50 pund

50 pund, hårdt Cypress-träd, och där han dett intet giör, blir han af
en mycket tiock Karbaas, giord af en tiurpens, slagen öfwer ba-
ra ryggen, med 200 slag; wij sågo uti Justitiae Salen, där man
håller rätt öfwer dem, det rummet där han blir lagder uppå, när
han således skall stå sitt straff; wij blefwo och wijste durch under
i ett mörkt hwalf, däruti en dör war, hwarinnanföre satt
en af dessa, som hade slagit sin Koppe Cammerat, och måste der-
före därinne sittia i 6 weckor, och spisas med watten och bröd;
där är ett sådant fängelse, ett emot hwar 6te timma, när som
Ebbe och Flod går upp, då om han icke continuerligen pumpar,
så drunknar han och watnet går öfwer honom (: ty gålfwet der
han står på är allenast galler, där watnet stiger opp igenom:)
hwilket han wijste, i det han tog en djup hatt med watten, och
öste genom hålet på dören. Utan på bem:te Rasphuus stå öfwer
porten i lefwande storlek, 2:ne nakne som raspa, af sten uth-
huggne, hwilket gifwer tillkinna hwad för huus det är. Där-
näst är Tuchthuset att se, för Qwinfolken, eller rättare kallat
Spinnhuset, där alla blifwa insatte, som hafwa förseedt sig igenom
horoms last, så och de som finnas på de publiques Speelhusen,
fast än att Magistraten af dessa Speelhusen hafwa en wiss Tribut;
dessa äro til mycket stort tahl i Amsterdam, där hororna komma
till stort taal tillsammans, och wijsa sig, sökiandes sitt uppehälle
med kroppen, för dem som dem kunna behagas, doch ses ingen
odygd på det rummet, utan är såsom en stådplatz, och hwar och en
får gå därin och tala med them, och taga sig ett glas wijn, och om nå-
gon finnes sig wara af någondera intagen till oloflig kiärlek,
så få de där giöra aftahl att komma ihop på annat rum; här
är och mycken Musique hwaraf sådana huus hafwa sitt namn,
och finnas de där öfwer 3 gånger (: ty där gå de som hafwa upwakt-
ning därpå :) så blifwa de i förbem:te Spinnhuus eller Tuchthuus
införde, där de doch blifwa rätt underhåldne, och är det samma
huset ett stort skiönt Palais, öfwer porten är uti Basreliefs uth-
huggit i hwijt marmor, några Qwinfolk, som hålla på att spin-
na, och huru en blir pistat med ris, den hennes Förståndarska.

håller

hålles uti Haeret, hwilket är et tecken at där et sådant hus
är, ty om hwar och en icke giör sitt förelagda dagsarbete, blifwer
han jämmerl. piskat. När man kommer där in, går man en
trappa upföre, och kommer i en lång gång afdelt med skrank,
där ser man innan för skranket uti åtskillige afdelte ge-
maker, ty de hafwa hwar sitt rum såsom de äro förnähma til
och såsom de hafwa förbrutit sig till, desse förbannelte qwinos-
personer; ibland dem sitter en karl och et qwinfolk wid ett
bord, som hålla upsicht med dem, hwad de giöra, och hwad Mate-
rialier därtil utgår, när wij en stund hade gådt och besedt detta,
kom en wälklädd Dame, och præsenterade oss genom gallren,
en förgyllt tallrick, med särdeles wänlige och höfliga miner,
därpå wij måste läggia hwar sin Dubekin, och den som behagar,
mehra. Dollhuset eller där de galne och förrykte sittia, där
då för tiden sades wara öfr. 46 st. män och qwinnor, de sittia
hwar och en i sin egen afdelte kammare, och alla om en fyr-
kantig gård, med Portaler och Portiker rundt om; på hwar döör
är et litet rundt hål, det de få igenom det de påhålla skola,
och detta Dollhus, är en annan fyrkantig gård, rundt om med
Portiker och gångar, uti denne gård, är en nätt anlagd trä-
gård, till desse förbe:dte underhåld, hwaraf midt i trägården
är en wattenkonst, som föreställer et rasande qwinfolk, hwil-
cket rifwer håret af sig, och är till midian naken, hwilket
är af hwit marmor i lefwande storlek uthuggit. Man fin-
ner här och åtskillige Curieuses Män, som hafwa skiöna inrät-
tade Konstkamrar, hwaruti innan de skiönaste saker äro at se,
såsom där intet swårt är, thet at bekomma, igenom den wijdt
i werlden begynna handeln. Här florerar och af åtskillige be-
römlige Konstnärer, då för tiden bland andra, woro desse beröm-
ligast utaf måhlarekonsten, såsom Hundekoger, den förträffelig
war uti diurs och foglars afskildrande, hoos honom sågo wij
och bland andra skiöna skilderier, et stycke af blomwärck, som en
Jungfru, wid namn Maria van Osterwijk hade måhlat, detta
stycket kunde alla komma till förundran, öfwer den stora
Subtilitet, däruti innan är wijst. En annor hett Glaubert, war

deslijkest

desslikest berömligh uti Landskaps stycken, den sama hade länge
warit på samma konst, och warit allestädes uti werlden. Uti
Plafons under tak och andra Contrefaits war en berömlig man
hetat Lares, den och mäst är brukat uti Hunslardyk. Uti bild-
huggare arbete, fans då den förnämsta (: fast där woro till fort
tahl:) wid namn Eggers, han hade under händer 13 st. Statuer
af Brandenburgiske Churfursten, hwardera af 8 foot höga, som
den då förlidne regerande Churfursten där hade beställt. Här
äro och de bästa kopparstickare som någorstädes finnes; in
summa alla konster florera här temmel. Här warda om åhret
mehr än 24000 st. kläden giorda. Tobackshandelen drifwes
här och mycket, aldenstund ingenstädes Toback blifwer mehra
brukat än i Holland, och dess inkomst skall draga sig åhrligen
30000 fl. det är 12000 Rd:r. Denne Staden blyr utaf
4 Borgmästare och 36 Rådsherrar eller Schöppen regerat,
och styrt, och warda alla åhr ombytte. Hwar och en Stads
har sin egen particulier rätt och lagh, och repræsentera fullan
des Magistratus, och äro summa desse som beklada samma stånd
uti ordning, såsom först en Ballif eller Gouverneur som repræ-
senterar Magistraten, sedan därnäst Borgmästare, Schöppen, Tre-
sorier, Baumästere, Zunft- und Gastelmeister etc:
D. 25 Junij reste jag med ordinarie Treckschutan kl. 11 till Leyden,
och är därimellan 6 stunder. Treckschutan är ett särdeles nyttigt och
behändigt fahrtyg, som går alla stunder mellan de förnämsta
Städerna, genom [illegible] gräfde Canaler, som äro gemenligen breda
såsom öfwer 14 alnar och något mehr; hon är såsom en annor
båt, men flater under, utan någon kiöhl, af orsak att den
kan så mycket lättare swäfwa på watnet, särdeles i desse Ca-
naler där ingen storm är; äro och mästadels å båda sidor om
Canalerne, planterade stora träen, ja och lustiga trägårdar, som
förtaga wädret och blåsten, hwilket gifwa för de resande, att särde-
les lustigt anseende; denna benämnde båt är öfwertäckt med
bräder och därpå med wadmål öfwerdragit, och å sidorna så
giordt at man kan uphäfwat och hafwat uppe, och å båda sidor där-
under med bänckar som folcket sitta uppå; men wid backstammen
och framstammen

och framstammen är en del fri och öfvertäckt, at folcket som
dirigera densamma, måste hafva fri passage; framföre uti fram=
stammen är en kort mast med en trissa öfverst, om denna sit=
ter et tåg som sträcker sig ifrån bakstammen öfver trissan
uppå landet, och fästes vid en häst, som samma Trekschuyta dra=
ger, hvaraf den och har sitt namn, men emedan måste tåget
ha sin fulla längd, at det har sin [illegible], och således går det så
geschwint, som en häst någonsin kan trafva eller löpa, på hästen
sitter allenast en gåsse som åkar på, och kan denna Trekschu=
ta allenast af trenne karlar dirigeras, en som står vid sty=
ret, och en framstammen som dirigerar tåget, särdeles när
det skall gå under en brygga, hvarest allestädz är en trissa, om
hvilken repet sig svingar, och man släpper repet efter til dess
man är kommen öfvan, ty fahrtyget har sitt fulla lopp till=
förende bekommit, och man således intet behöfver någon båtz=
hake, utan det går obehindrat durch, och om tvenne sådane Trek=
schuytor mötas, så släpper man repet efter, och låter andra Trek=
schuytan gå der öfver. Öfver desse Trekschuytor är en viss ordning
at de äro obligerade at vara på det rum och ställe man ärnar,
på förnsattan och viss tima, och är altså mycket wissare, än nå=
gon post kan vara, han går af så snart som klockan slår precise,
då det ringes i en liten klocka, som gifver tecken at det resande
folcket då kommer tillsammans; en resande blifver och wäll därpå
accommoderat, men man får intet hafva med sig mehr därpå,
än man kan bära uti en kappsäck under armen, men är det
en något stoor koffert så måste betalas derföre, eljest de som
hafva mycket Bagage, kunna det sättia på ett annat fahrtyg,
som kallas nattschuyte och är större, som går alla nätter. Man
har och stort tidsfördrijf på desse förbemälte Trekschuytor, ty de
gå så sakta och stilla, att man intet annat vet, än man vore
på landet, ty antingen är där lustige Discurser före, ibland det
myckna folcket (: ty ibland är mycket folck, och ibland slätt inga:)
ty Trekschuytan måste dock gå lika fullt sina timmar, fast där
inga äro; och är en viss taxa på hvad hvar och en bör gifva,
men ingen blifver krafd om fahrlön, förr än man är nästan

framkommen

framkommen, då hon kommer in till hwar och en, där man sit-
ter, och utfordrar densamma, och ingen kör wid stort straff, hö-
gre begära än ordningen är: /eller äro där några Kramsäl-
iare, eller andra som hafwa smått kram at sällia, och under
wägen taga upp sina saker, följandes blifwa af med dem, at
folcket sålundes har sin lust däraf. Mellan Amsterdam och
Leyden reser man igenom Harlem, där man måste byta
om Trekschuta, ty samma skuta går intet igenom staden, och
samma stinx folck går ända fram för beswären skull, som Trek-
skutorna föra med sig, och måste man derföre, besynnerl: den
som ärnar strax fölia fram till Leyden skynda sig som fortaste
genom Staden, at när den skutan går ifrån hamn, är någon
som har Bagage med sig så finnes til öfwerflöd, Drägare wid
Stranden, som slås sins emellan, hwem som först skall få för-
tiena sig penningar, de löpa nedel långt stycke emot Far-
kosten på landet och ropa, om någon har saker at låta föra,
så begiärliga äro de at förtiena sig något, med dem kan man
tinga så godt man will; och äro wissa karlar af Staden för-
ordnade, at ingen annor får understå sig at giöra det; det
är såsom öpna skottkärror, där de föra uppå, och hafwa et bäl-
te öfwer axlarna hängiandes, där de hängia skottkärrorna
uti, och föra hem så för sig löpandes som på et hiul; och alla dessa
skottkärror /om jag dem så kalla skall:/ äro med numer och
Stadsens wapen uppå.

Harlem. Staden Haerlem ligger mitt emellan Amsterdam och Leiden, och
är 3 stunder emellan bägge orterne; då för tyden när jag där-
igenom reste, som war d: 25 Junij hölts där deras kermess,
som är en deras största marknad, och står den på uti 6 weckor,
alliest är och marknad alla lördagar, i alla städer, då bön-
derna deromkring föra in sina matwahror, denne Staden
är stor, och med en temmelig befästning om, nemligen med mur
och graf, är mästadels rund, och har det namnet, at hon har
den skiönaste kyrckan som finns uti hela Holland, särdeles uthi
storleken, är belägen wid stora torget och kallas St: Bavonis.

Rådhuset

Rådhuset är och temmel. wackert; här drifz mäst Manufacturen af tyger och band; ty mäst alla Städer uti Holland hafwa sin wissa Manufactur, hwarmed de drifwa sin handel. Här äro 2. Borg=mästare och 30 Schöpen eller Rådmän.

Leyden. Sedan 6. om qwällen komme wij fram til Leyden, där wij blefwo om natten och andra dagen, logerandes på förgyllta Lejonet; Denne Staden är wäl fortificerat och mäst efter det nya maneret af 7 bollwärck med en godh graf omkring: hwilket nog utwijser hwad denne Stad förmår, en Inscription som fins på et mynt hwilket slogs i förra Seculo, när Spaniorerne hade warit derföre, och måst gå derifrån med oförrättat ärende, och lyder inscription sålunda: Sicut Senacherib à Jerusalem, Sic Hispani à Leida, noctu sunt fugati, Anno. 1574. Är och wälsedels rund, och alla wallar äro med twenne omgångar af skiöna, stora, lummiga linder planterade, så wäl som och alla de förnämsta gator, och förnämligast, på båda sidor om den stora grafften, som löper genom Staden, och kallas Rapenbourgh, därmed twenne alléer af linder mycket höga och wijda, äro planterade, å hwardera sidan om grafften; där man går jemnte husen under desse linder, lika såsom i en lustgård, och äro så lummige at man kan gå torr därunder för regn, där ochså går alla helgedagar mycket folck och hafwa sin promenade, eller och sittia uthe i sina fartyger eller skutor. Desslikes utan omkring staden, uthom grafwarna, äro och skiöna och regulaires Alleer af linder planterade; där man dessförutan har alla de skiöna uthzirade lusthuus och trägårdar å ena sidan, och å andra sidan grafwen och befästningen, och innan för nästa muren skiöna ~~och~~ anlagde trä= och örtegårdar, som alla äro (: efter Hålländskt wijs :) utan något plancke förn, men allenast med en liten graf, och med wäxande samt nätt klipte hagtorn, afdelte och instängde; hwilket alt giör en särdeles förnöjelse om Sommaren. Och Leyden är den lustigaste Ort, uti alla de förente Provincierne, men såsom den ligger något sankt, är där understundom osund och ofrisk lufft. Denne staden är belägen wid en arm af Rhenströmen, och äro alla gator och

Huus

hwilk går framför alla Städer i Holland uti renlighet att berömma, gatorna äro mästadels af små tegelstenar lagde, och så nätt hållne, at man ser alla lögerdagar, huru hwar och en för sitt huus twättar gatan, och om något gräs wäxer emellan stenarna, så ligga de med knifwar och rensa det uthe, man ser och inga Carosser eller wagnar på gatorna, ty de äro mäst förbudne, där icke någon resande postwagn undertyden komma. Här äro åtskillige sköna Palaits som äro efter Italieniskt wijs murade, och finnes mäst wid grafften Rapenbourg, allenast äro de andra gemenhwarn borgarehusen nätt byggde, alla efter ett maner, såsom mäst brukeligit är i Holland, intet mycket höge och med tunna murar, och alla med en gafwel på. Här äro och sköna kyrkor, såsom besynnerl. St. Peter och St. Paul, de Lutherska hafwa och här en wacker kyrka /: såsom mäst uti alla de stora städer i Holland :/ och en wacker Luthersk församling, däruti de Studerande hafwa alla sina bänkar klädde med grönt kläde, och gröna frantzar om, där äro 2ne Predikanter som få hwardera om åhret 1000 gyllen eller och 400 Rdr och är där altyd 2ne Swenske, 2ne Danske och 2ne tyske Förståndare, och när en går där till Herrans Nattward, gifwes hwar och en dagen tillförende et tecken som är en rund blypenning, med denne Inscript: Tessera communicantium Eccles: August: Confess: quæ est Lugd: Bat: 1628. å andra sidan är figuren af Johannis uppenbarelse, där en man står emellan de 7 liusstakar etc: se Apocal: Cap: 1. v: 14. usq: v: 18. rundt omkring står Ego sum primus et novissimus, hwilken penning gifs tilbaka när man får Herrans Nattward, och när en Studerande eller någon annan uppehåller sig här något, komma 2ne af Förståndarna och presentera en bok, att skrifwa sitt namn, dag och Datum uti, och gifwer man då till kyrkan en Ducaton eller mehra som man behagar. Här är en mycket berömlig Academia, som och särdeles florerar uti Medicina, och är blefwen först uprättat Ao: 1575.

är nu

är en stor wacker byggning med många Auditoria, såwäl
uti öfra som nedra wåningen och äro in alles 6. i det nedra
i nedre wåningen är et Orgelwärck. Wid samma Academia
är en liten wacker trägård af åtskillige främmande trän och ör=
ter som hållas mycket wäl uti ordning, och blifwer allom
tillåtit där at ingå på wissa timmar om dagen, då en af
Professorerne i Medicina kommer där in och underwijser
the Studerande hwarts och eens örters egenskap och nytta; the
hålla där gångarna mycket nätta och rena med sönder rifwen
träbark som conserverar dem för gräswäxt; fram i trä=
gården är wid muren såsom stora fogelburar giorde af stål=
trå, där the hafwa åtskillige lefwandes främmande foglar
uti, då för öfrigt war intet annat än en stor Sten; å högra
sidan hafwa the sitt Orangerie, där örterne insättas om win=
tern, å wänstra sidan mitt emot är en stor Saal, och därwid
en Cammare, uti Salen wijses åtskillige rariteter af diur,
foglar, wäxter och annat mehra, som alt är at sen af dess
Catalogo. I kamarn innan före äro å alla sidor stora skåp
med hyllor och glas fönster före, där stodo på hyllarne uti
glasbuteliar af en särdeles Essence balsam som mycket klar,
som conserverade åtskillige främmande och rara diur, så wäl,
at det syntes som the woro nyligen tagne, och kunna så förwa=
ras uti några 100de åhr. En Doctor och Medicina Professor
därsammastädes wid namn Herman, har denne Essencen
påfunnit, och sielf då han i Ostindien warit, en stor deel
deraf tagit, inlagt och derifrån med sig hemfört. Hwilka
alla diur äro äfwen at sen af dess särdeles Catalogo. Denne
Academia sampt trägård är belägen wid förbemälte grafft
Rapenbourg; på andra sidan af samma grafft längre upp,
blifr man förd uti den stora och mycket berömbde Anatomie
Sahlen, och ofwan gatan ser man på porten med förgylte
bokstäfwer, hwarest den är. Denne Anatomie Salen är of=
wan på den Engelska kyrkian, där the Engelska hafwa sin
gudztienst; här äro och i Staden 2ne Frantzöska tempel;
Hwad uti Anatomie Salen är at sen, det finnes utaf dess
Catalogo

Catalogo. Borgen som är belägen mitt uti Staden, är myc-
ket wacker, där man först går in, står öfwer porten i
lefwande storlek af sten uthuggen 2ne Lejon, hwaraf
det ena håller en Wärja med ena foten, och med den an-
dra 7 pijlar, som är wapnet af Holland; det andra Lejo-
net håller Stadens wapen, hwilka begge äro wäl utarbe-
tade. Derinnan före kommer man på en stor stenlagd
gård, så går man upföre en hög smal trappa, å båda sidor
af trappan med buntswärck af Hagebook wäl skurit och klippt;
när man där upkommer, kommer man såsom på en borg,
den rund är, på gammalt wijs med gluggar rundt om, där
man kan se öfwer hela Staden och landet däromkring, ty hon
ligger mycket hög, och äro murarna af 2 alnars tiocklek,
innan till är den djup /: ty man går som på en murad bred
altan:/ hwarest är genom plantager af hagenbook an-
lagt en Labyrinth, med fruchtbara trän ibland, därest
mitt i Labyrinthen är en rolig lustsaal af wijnrankor
formerat, där en får sittia och giöra sig rolig, ty det är ett
Wärdshus som håller denna borgen wid macht; rundt om
denna Borg uti högden är såsom en diurgård, af åtskillige
stora trän bewäxt, hwarest löpa en hop rådiur och fasaner,
samt af åtskillige slag kåttfåglar etc:. Dhe arma hafwa
här och ett mäckta skiönt hus, där dhe blifwa mycket nätt
och wäl underhållne, och hafwa sin egen lustträgård därhos,
undertijden spisas där öfwer 1000 personer. Barnhuset
är och mycket stort, hwaruti innan äro öfwer 700 gåssar och
flickor, som alla blifwa hållne till arbete. Uti Leyden flo-
rerar mäst Manufacturer af kläde. Dhe Studerande hafwa
här särdeles privilegier fram för annorstädes, mäst af den
orsaken, at dhe hölle sig så wäl på wallen eller i befästnin-
gen uti det senaste kriget emot Frantzosen, och Studenter-
ne mäst giorde dertill, at fienden intet kom in Staden:
Här har Rector Magnificus den lyden han det är, det

största

första Jus Magistratus öfwer Staden och orterne däromkring.
en Student sedan han är inskrifwen, niuter frij Accis på wijn,
och andra pertzedler mehr. Här äro mycket bookföhrarbodar
på alla gator, särdeles wid Rapenburg, och många skiöna
booktryckeryer. Rådhuset är och wäl wärdt at sees, och är
belägit wid stora gatan som är den bredaste uti hela Staden.
Bibliotheket wid Academien såsom och många andre
particulaires äro där utskillige at sees. Laboratorium
där Medicinæ Studiosi arbeta; Wåghuset. Rennarplan;
där borgerskapet plägar exerceras. Utskillige konstkam-
rar uthi allahanda, såsom och uti Mechaniske och Chymiske
saker, äro och där, såsom bland andra är förnämligast
att see hoos Professoren

Hagh. Ifrån Leyden reste jag med Treckskuta på Hagh, eller som
han elliest kallas Grafwenhaag, och är deremellan 4 timmar,
deremellan ombyter man Treckskuta allenast en gång,
wid et Dorf nästan halfwägz, där man doch icke hade rätt långt
att gå til den andra skutan. I Hagh kommo wij at logera
hoos en Fransösk kock wid stora platzen, fram för Slottet,
och kallades Wärdzhuset de vergülde Bell eller förgylte bjäl-
ran, där person gaf ½ Ducaton måltijden, och natten såsom
mäst wanligit i hela Holland 6 styfwer. Denne ort är wäl
en öppen fleck, men uti Circumference och storlek, öfwergår
desz många städer, som doch hafwa det namnet at wara stora,
ty uti de förente nederländer kallas ingen Stad, där den
icke är med graf och wall omgifwen; denne Stad är på en
lustig ort belägen och hafwer skiöna ängiar och Buscager
om sig, och en stoor Busch eller Skog gränsar in till Staden,
som sträcker sig uti längden öfwer 1600 Stritt, hwilket myc-
ket raart är uti Holland at finna, ty där finnes inga
skogar, uthan här och där några små Buscager som doch mä-
stadelen dijt äro planterade, det man kan see af desz Regu-
larité. Denne förbemälte skog, är af bara Ekar och hagnebook,
och dessförutan genom skogen på många ställen planterade
Alleer, af ganska många stora linder, de där tätt äro planterade,
och al-

och allestädes med bänckar, hwarpå folcket kan sittia, när de
där särdeles om helgedagarna promenera, och finnes allestädes
ochså som hafwa Lemonade, Chockolade och Thée at sällia;
samt åtskillig slags frucht och annat mehra til stor mycken-
heet, där är och en deel af skogen indelt til diurgård, där
och åtskilliga diur äro at se. Här uti samma skog ligger
et stort skiönt Palais, med en skiön stor trägård wid, som
sträcker sig rundt om Palait, och med en graf om sielfwa
huset där en windbrygga är öfwer. Här uti detta Palait är
en skiön zirlig Saal, den mycket stoor är, hafwandes nästan
en sådan skapnad innan til, som St. Catharina kiörcka uti
Stockholm, doch af en särdeles god Architectur, och är den
bästa Saal man ser uti hela Holland så uti Meubler som
Architectur. Denna stora Saalen war å wäggarna måh-
lat af en god mästare, och förestälte Printzens af Orani-
en Fredrichs födelse, lefwerne och död, alla hans Actioner
och Triumpher; Härinne hängde fyra stora skiöna Chrystals
liusekronor uti quadrat, och öfwerst uti taket är en öp-
ning såsom en åttkantig kupol, med fönster rundt om, och
innan för fönstren, en altan som går rundt om; hela ta-
ket war målat med foglar såsom uti luften swäfwandes;
gålfwet härinne war inlagt med särdeles artighet, af
Cederdam trä, omkring salen stodo långa bänckar, med tyg
af gull blommor uti blå botten, å hwardera fyra sydor utaf
salen stodo stora stora speglar, med förgyllt beslag, och utk-
skurne glasrammar, såsom och uti alla 4 hörn war med
Spegelglas ifrån taket till gålfwet; å bägge sydor woro
å hwardera sydan tre kamrar, dessutom nätt meubleurade.
Detta Palais hörer Printzen till, och uppbygt af förra Printz
Fredrich, och kallas nu Printzessans Oranie huus. Här lig-
ger och et annat Palais i samma skog å wänster handen,
som hörer Herren van S. Ammelan til, huset är litet och
ohnseligit, men trägården är skiön, och den ypparsta i hela
Holland, ty uti Holland är rart at se, några wackra

och wäl

och wäl disponerade trägårdar uti ziratar, men uti plan=
tager öfwergå dhe andra; där äro dhe skiönsta Pallisader som
man wil see, som äro alla af Hagenbook, 12 alnar höge, och
desse Palisader sträckia sig å bägge sijder om trägården än=
da igenom; Hwar i trägården (: ty han är längt mehra läng
än bred:) är en art af Labyrinth, och där äro på åtskillige
ställen inhängde wäl klipte granar, och emellan desse
gröna Alléer äro några små wattukonster, och skiöna Statu=
er af hwijt marmor; et litet Orangerie är där och at see:
Det är och en annor trägård at see, å andra sidan om Haag
nembl. på den sijdan åt Schefflinge eller åt Hafwet, som hörer
Monsieur Bentheim til, och kallas Sorgflijt, den är mycket stör=
re, än någondhera af dhe förra, som och har skiöna Alléer, af
hwilka åtskillige woro af gran, ty gran hålles i dessa orter
för mycket rar; här äro och åtskillige uphäfde höga wallar,
hwilka giorde trägården så mycket angenähmare, och giorde
till trägårdens storlek, att man iu kunde see trägården
alt öfwer på et ställe, på wallarna woro åtskillige skiöne
Alleer och lusthuus. Et wackert Orangerie war här at see, som
war formerat såsom Ovaler, mitt uti war en stoor fyrkantig
Sal, af hwijt och brunt marmor war gålfwet inlagt, och wäg=
garna klädde med höga stora Schilderier, efter Salen giorde;
emellan Schilderijen woro förmarmorerade pelare af brunt
och hwitt, å bägge sijder om denna Sal, såsom flöglar i run=
dan, som war et Corpus bijfogat med Salen, war sielfwa
Orangerie-huset, hwaruti gålfwet, med tegelsten allenast
grönt glaserade war belagt, wäggarna uti Stog- och Rö
Perspectives måhlade, med dubble fönster, åt den sijdan, åt
stora trägården, nembl. 44 St. Lungutrå å hwardera sij=
dan, första omgången, utan för detta Orangerie, war med
Citron trän, därnäst andra åtskillige främmande trän,
åter en omgång med pottor af åtskillige blommor, och til
sidst med Pomerantz trän, desse Omgångar woro alla
uti rundan och mitt uti en springande Fontain. Längre

bort uti

bort uti trägården war en skiön Grotta, men som dhe höllo
därpå at reparera och måhla under taket, och på det dhe
måtte få folcket dädan, och wara oförhindrade, läto dhe alt
watnet på en gång springa, som giorde oss alla temmel[?]
wåta förän wij kommo där uth. Detta är om orten kring
en Staden sagt; hwad siälfwa Staden angår, är den med skiö-
na hus och gator, och här såsom i alla andra Holländska Stä-
der, gatorna til en deel planterade med linder, men intet
rätt många grafter, här får dhe fahra med wagnar på
gatorna så mycket dhe willia, af orsak at intet annars ban-
kin[?]; medan Printzen där sitt hof håller, och General Staterne
hafwa här sin sammankomst, och alla Ministrer från andra
Potentater här uppehålla sig, ty ser man här några 1000tals
Carosser. Husen äro här mehra ziratelige och stora byggde än
annorstädes, här äro och skiöna Kyrkior; Princens Palais, som
kallas Dat Hoff van Holland, är belägit mitt i staden, och är
framför annat här at considerera, at, det är wäl intet
med någon wall eller grafwf om, dock med watten om-
ringd å 3 sidor, det är på gammalt wijs byggd, och såsom
2ne borggårdar före, därinne sittia General Staterne, och
blifwa alla wichtiga Statz affairer här afgiorde; Jag war
och besåg Printzens rum, som äro uti andra wåningen,
och äro en dels med skiöna Stofz: Tapeter en dels med gyllen-
läder klädde. I en stoor skiön Saal ser man en mäckta
stoor skiön speigel, bord, Stolar, Cheridoner och annat till-
behör, af wäl utarbetat Silfwer, och hålles för et stort
wärde; där är och et Cabinett eller kammare, hwaruti
wäggarne äro med rara Schilderyer beklädde. En trappa
bätter[?] under fördes wij in i dhe rummen där General
Staterne äro, och bland andra rum sågo wij stora Råds-
Saalen, där dhe sittia när dhe alla tillsammans äro,
neml: 4 af hwar Stad, Saalen war mehr lång än breds,
wäggarna beklädde med Stofs tapeter, och runt om under

taket

taket, war wäggen behängd med en annor slags tapet,
hwilken så kostbart och nätt war wäfwen, at ingen mählare
kunde det bättre mähla, och war såsom en Altan, där folk
af åtskillige Nationer stodo och sågo under, å båda sidor uti
längden af Salen war en Spis stor, och öfwer den nu alle-
främsta Spisen war et stort Schilderij som repræsentera-
de Freden, och öfwer andra Spisen war äfwen et Schilderi,
som förestälte Mars eller Krigsguden, mycket förträfelt til
ansende, hade harnesk an, med en Sköld på wänstre armen,
och et Swärd i högra handen, trampandes på en book, hwar-
på stod Privilegia, derjemte låg Kronan, Scepteren, och fle-
re andra frijheter; begge Schilderien af en berömlig
mästare giorde och högt skattade. I denna Salen war ett
långt bord, efter Salen i längden, med rött Dammasts-
täcke, och mitt på bordet hollendska wapnet, detta bordet
stod innanföre et skrank, och innom skranket, kring om
bordet stodo karmstolar, alla af slätt grönt kläde, men
den stolen Printzen sitter på, och stod fram för ändan wid
bordet, war klädd med grönt Dammast, och med Silfwer
Crepiner em. Här är och et annat stort gammalt Palais be-
lägit på den gatan, som länder åt Schelinge port, och kallas
detta Palait, De oude Printzen Hoff, af huggen sten murat
utan til åt gatan, är 3 wåningar högt, och har en borggård,
med en muur instängd å den sidan åt gatan; och å samma
muur, äro uti Nicher några Statüer uti lefwandes stor-
lek af gråsten huggne; innan till i huset Appartements
är intet särdeles at se, efter där ingen logerar; utan uti
några få rum är klädt med Slogz Tapeter och Schilderier;
En stoor Sal är där jämwäl med Slogstapeter klädd, och öfwer
Spisen et stort Schilderi af Amor, som twingar et lejon
med et betzel. Taket är hwälft med bräder, och mählat
med löfwärk uti gullbotten, jämte Salen, är en kam-
mare, med blommerat tyg klädt, och Sängen med röda

Dammasts Sparlakan

Carmosin Scarlakan, och med guld broderat omkring, Stolarne och
bordtäcket af samma art. Hoos detta Palait war och en trägård,
ey heller synnerlig efter den intet hålles wid magt, har Alléer
af höga linder på alla sidor om trägården; midt uti trägården
är en stor, rund, grön plan, med watten rundt om, derofwer en
måste med båt, om man dit will. D. 28 Junij sågo wij
Printzen hafwa alt sitt krigsfolck tilhopa, och mönstrade dem
utom Haag, emot Schefling, på the stora Slätterna, där såg
jag den unga regerande Princen af Brandenburg wara där
med; när the hade mönstrat och camperat, blefwo the alla, til=
lijka med Officerarne tracterade på stora Stadzkällaren uti Haag
et stort huus midt emot Slottet, hwilket skiedde under en
stadig Musique af Pukor och Trompeter samt styckens aflösan=
de, och efter måltiden blef bäder Confiturer utkastat genom
fönstren åt gemena Canaillen; uti denna Staden drifwes mäst
Manufacturien af hattmakerij.

Lusthuus Hunslardijk.
D. 29 Dito reste wij, nembl. Cammarherren Tessin, Bar: Buchwalt,
Jag och Mr Burchard, om morgonen bittida i en hyyr wagn till Prin=
tzens af Oranien Lusthuus Hunslardijk som ligger twå timmar från
Haag, där Printzen altijd residerar. Slottet är intet stort, utan
på gammalt wijs bygt, med murat graf om, där Karpar och
Ruder gå uthi, till en stoor myckenhet, kring om grafwen är
med palar, och öfwer samma graf är en liten Windbrygga, på
den förnämsta sidan åt trägården, ty trägården omgifwer Slot=
tet på tre sijdor; när man inkommer, är en liten quadrat eller
fyrkantig borggård, alt kringbygdt med Portiker runt om, därest
Printzens stå wacht, borggården är lagt med quadrat slipat sten;
En Man som heet Dalong, som nyligen hade et syja uti Prin=
tzens hof och Princessans Cabinet- Secreterare samt Printzens, han
förde oss omkring allestädes, och wijste oss först alla Apparte=
ments; et långt Gallery, där emellan fönstren, woro alla=
handa Historiske målningar, (: ty där woro fönster å båda sijdor:)
i taket deslijkes wäl målat uti Perspective; dörren til gema=
ket, där Printzen och Princessan spijsa, på ena ändan af berörde
Gallerie, war heel artigt inventerat, och war såsom et fenster

lijkt med

lykt med de andra, och war af Spegelglas, som giorde Galle-
riet än en gång så långt, och wore fönstret såsom uti Loo, at kun-
na upslutas med Contreports uti wäggen, som ingen kunde
märkia, och när det sålades war upslutit formerades en full-
komlig döör lyk med den midt emot. Rummet där de gemensk
spysa war med blommerat blått tyyg beklädt, med stolar och bord-
täcke af samma art, och en stoor Spegel på wäggen med en wäl
utarbetat Silfwer raam. Att omröra alla rummen är onö-
digt, såsom där intet särdeles remarquabelt war, förutan at nöje-
det nätt Printzessans Cabinet war där at se, som war quadrat,
där woro bord, stolar, ja Spys och wäggar af oförfalskat Chi-
nesiskt lackwärck uphögd, af åtskilliga Historier och figurer, taket
war och måhlat såsom veritabelt lackwärck, men war allenast
imiterat; midt på, såsom och uti de fyra hörnen af taket, war
med utskurit Spegelglas uti rosor, som gaf et artigt reveil af he-
la Cabinettet, gålfwet war lagt med Succerdam uti rosor, och midt
på Princens och Printzessans inbundne namn, 4 uti quadrat emot
hwar andra, med kronor öfwer, och midt uti en hwijt stierna, som
alt war af Buxbom; öfwer Spisen samt öfwer dörren, och wäggen
å andra sidan af Spisen, war med hyllor ända till taket, därpå woro
små nätta åtskillige slag Porcelliner, hwart kiärill insturit uti
hyllan, där woro och åtskillige Indianiske afguda-bilder och annat
mera sådant, öfwer bordet hängde en stoor kostbaar Spegel, med sti-
ren Spegelglas raam, 2:ne stora Fogelburar af Silfwer Philigrans
arbete, i den ena war en blå, i den andra en grön Canarie fogel,
som hängde wid fönstret; Uti Spisen woro satte twenne stora Por-
cellins pottor, med wällucktande blommor uti; och sålades äro
krukor med blommor satte, uti alla spisar i hela wåningen,
som gifwa rummen en god lukt, och ombytes hwar dag. Jn-
der wåningen woro alla rummen klädde med gyllenläder, och
somlige med Tapisserier, där logerar alt Fruntimbret. Utaf
Slottet gingo wij uti trägården; på wänstra sidan om Slottet
är med parterrer af Buxbom, och midt uti twenne Statüer
af bly, med hwitt öfwerstrukne; det ena är Simson som bryter
upp Lejonkäftan, den andra är en Romersk Gladiator. Midt
för

för Slottet är en platz i runden med bindtwärck af järn in-
stängdt, där går man in på stora gången, där mittpå är stoor
och Fontain, uti ottkant, mitt uti Fontainen äro 4 Delphiner
som wända sina stiertar om hwarandra, och ofwan på sitter
en pilt som har fattat en Orm om halsen, och ormen är wef-
wat om pilten, och uhr munnen sprutas watten uti högden,
lika så uhr alla näsborarne af de underliggiande 4 Delphiner,
på alla åtta hörnen kring Fontain, stå på Piedestaller af hwijt
marmor, 8 Statuer i lefwandes storlek, som alla äro af bly
förgyllta, som äro, Venus, Lucretia, Andromeda, Diana, Flora,
Mercurius, Apollo och Acteon alla nakne. På bägge sijdor om
den stora gången, äro Parterrer; längre bort uti trägården (: ty
han är temmeligen lång och ända igenom wid sijdorna af muren med
stora träen planterade Alleer :) kommer man såsom i en Buscage
därframföre stå och 2ne Statuer på Piedestaler af marmor gior-
de, men illa arbetade, den ena är Bachus och den andra Flora,
en på hwar sijda om gången, där Buscagen är formerat på bägge
sijdor om gången, uti differente sätt Alléer af Pallisader, och
medelt lusthuus på hwar sijda af bindtwärck grönt öfwerstrukit,
när man går stora gången ända fram, kommer man öfwer
en bro, och går genom en grind, inuthi diurgården, ty den grän-
tzar ihoop med trägården, och är mycket widt begrepen, och ända i-
genom en Allée, där träen luta ihoop och gifwa et artigt utseen-
de, särdeles när man står wid Slottet och ser ända igenom, så
långt man se kan; i denna diurgård, äro träen mäst plante-
rade uti Alleer; på wänster när man där inkommer, går man til
Menageriet af åtskillige främmande diur, såsom och Oxar och
Koor af Indien, en Höllänsk Koo war där, som hade hwijta fläckar
på rödt, såg mycket främmande uth; ett turkiskt fåår, et Indianskt
halft fåår och half räbock, baldeles är fåår, en wanskapelig Gät,
en Elg med afslagade horn och mehra sådant: i et annat rum wo-
ro åtskillige slags änder, påfoglar, Kranikar, Tranor, en som
intet kunde lida qwinfolck, utan nafsade efter benen etc: 2ne
stora Struitzar, en Casuarius, och åtskillige flere foglar, här war
så en stoor hoop lefwande Sköldpaddor. I et annat rum för-

des

fördes wij, som war ihängt med bräder, därinne woro åtskillige
rare höns och sådant mehr. D: 29 dito om qwällen, när wij till
Hunslardijk kommo sågo wij Printzen spisa tillsammans med Prin=
tzessan, ty de spisa alla qwällar ihop, men middagen intet, de
sutte men wid ett litet quadrat bord, där 3 anrättningar woro,
3 rätter i hwar gång och till sidst Confiturer, fram för Printzessan
stå alltid under måltiden 3 Damer fram för bordet, och 3 bak
om hennes stohl, och hwar gång hon skulle dricka, praesenterades
det henne utaf grefwinnan von Bentheim, på knä, efter det En-
gelska wijset, och när hon har druckit, får grefwinnan glaset åth
en af Jungfrurna, hwilka finge det ifrån sig hwar efter annan,
at det går igenom 3 manna hand, för än Pagen får det, men
bakom Princen stå några Cavallierer som gifwa honom dricka,
och en håller en talrick under glaset medan han dricker, ingen
serverar wid bordet, utan de taga sielf för sig; wid hwar anrätt=
ning bytes nya lins om, när de läsa till och ifrån bords faller Prin-
tzessan på knä, på en pall som framsättes af en Dam, men Prin-
cen och Cavallierene stå, och för än de sättia sig, stiger en Präst fram,
och wälsignar maten med några ord. Printzessan war klädd på
Engelskt wijs, men Printzen hade allenast en klädning af grått Cam=
melot, med en gull broderat stierna på wänstra bröstet. Det bestås
Printzen af General Staterne åhrl: 10 tunnor gull, at hålla sin
Staat med, sampt Jagt, ty som han är en stoor Liebhaber på Jagt,
så går där stora penningar til, dessförutan bestås honom 80 Switzare,
till hans wacht, som och blifwa apart af Staterne belönte. Efter
trenne dagars förlopp reste wij tädan tillbakas åt Hagh.
D: 3 Julij reste wij från Haag till Delft, med Trekschuten, är **Delft**
allenast 1 stund emellan; är en nätt och wacker Stad, ligger på
en slätt, med sköna Engiar omkring, är runt om beränt, med
djupa wattugrafwar, och löpa Canaler genom alla gator, har
ett stort torg därwid ligger ett prächtigt Rådhus /: ty uti de
förente Nederländer beflijta de sig mycket om publiques hus :/
där står öfwer Rådhusdörren, desse Verser, med förgylte bok=
stäfwer uthi hwijt marmor botten:

Hæc Domus odit, amat, punit, conservat, honorat
Nequitiem, Pacem, crimina, jura, probos.

Här äro

här äro trenne stora kyrkior; i den ena nya stora kyrkian
där Printzarne af det Nassoviska huset ligga begrafne, är be-
kännerligast det sen Printz Wilhelms af Oraniens präktiga
grafställe, som är fram i kören, mycket kostligit af skö-
na Metall Statuer; det står fritt mitt på gålfwet, där han lig-
ger på en hög swart marmor kista, uthuggen i lefwande
storlek af hwijt marmor; öfwer honom är en hög himmel, och
är kupig af swart marmor som uppehålles och stödies af 8
swarta marmor pelare, twenne i hoop i hwart hörn; framför
wid hufwudet emellan pelarne sitter han sielf på en stool, wän-
dandes sig under åt kyrkiodörren, hafwer kyriss eller Harnesk
an till hela kroppen, men med bart hufwud, och håller sin Com-
mender-staf i handen, bakom honom under bem:te himmel, kom-
mer Fama swäfwandes, med en basun i hwardera handen, och
blåser i den hon har i högra handen; emellan hwardera 2:ne pe-
lare i hörnen står en Statue, såsom fram wid hufwudet å
högra handen, står en qwinsperson, med en förgylt hatt uti
wänster handen, och på hattkarmen står med stora bokstäfwer:
Aurea Libertas. J högra handen håller hon en förgylt Scepter;
öfwer denne Statue, står på ena pelaren denna Divise eller
Emblema, uti hwijt marmor uthuggit; nemligen en öppen book,
hwaröfwer med förgylta bokstäfwer: Te vindice tuta. på
den andra pelaren därhos står detta, neml: några stora klip-
por i et brusande haf, hwaröfwer swäfwar en dufwa, och iblad
skyn synes alla 4 wäder, och i et hörn, en hand med en Scepter,
hwaröfwer desse ord: Si vis tranquillus in undis. detta å högra
sidan af grafwen. mitt emot å wänster fram på grafwen e-
mellan dhe andra 2:ne pelare, i hörnet, står Justitia med
en wichtskål i wänster, och åfwan före woro samma Deviser
som dhe förra. Neder wid fötterne af grafwen, å högra handen,
står Asperitas, med en taggiger gren i handen och åfwanföre
stodo desse Diviser; 2:ne ankrar uti kors satte, med en hand utur
skyn, med desse ord: Je Maintiendray. uti den andra Divi-
sen därnäst war et altare, med en wichtskål på, och en hand
öfwer, sampt eld därhos, med desse ord: Je Maintiendray Pieté
et Ju-

et Justice. midt emot å andra hörnet af grafwen, under wid fot-
ten, nembl. war Pietas som höllt en förgylt Hiärta uti wänster,
och en öppen book i högra handen. Öfwer denna Statue stodo sam-
ma desse sidsta förra Diviser. Alla desse 4 Statuer såsom Liber-
tas, Justitia, Asperitas et Pietas woro i lefwandes storlek,
tillika med sielfwa Printzens Statue alla af Metall gutne,
stående på swarta Marmor Piedestaller. Ofwan på Himmelen
eller täcket, å ändan framanföre satt en liten Engel med
et blåss uti handen och grät, och midt på stodo twenne Englar,
som höllo en tafla, hwarpå stod skrifwit, Printzens Lefwerne,
och Actioner, kring om kanten af Himmelen hängde alla hans
wapen, och frammanpå grafwen, det stora hans Hufwudbaner,
alla desse Statuer så små som stora och alla wapnen, woro af
metall kostel. gutne. I andra kyrckan som kallades De oude
Kerck, ser man Admiral Tromps Epitaphium, giordt utaf
bilthuggaren Hultz boendes uti Haag, men war rätt illa för-
mästrat och utan något Judicio. Här hänger och en tafla, hwar-
på står skrifwit, huru en Grefwinna wid namn Machilda, har
här födt 365 barn, på en gång, och alla döpte af en Biskop från
Utrecht uti 2enne bäckar, hwilka än äro at se uti torpet Lausdun,
uti kiörckan som icke är långt ifrån Hagh; och att modren tillij-
ka med barnen äro alla derefter döde, och alla ihop i en graf
lagde; ehuruwäl många twifla om denna Historien. Derifrån
gingo wij uti Printz Willhelms Palais, och besågo rummet, därest
han blef af en Frantzos förrädel. ihielskuten, och ses i en gång
wid en trappa, där han skulle gådt upföre, kulorna, hålen efter
dem i muren, som woro twenne; ofwanföre är inmurat en
stentafla, med en beskrifwelse uppå, om denna handelen.
Här uti staden giörs de bästa Porcellyns Kiärill, hwaraf
staden är mycket berömbd; wij woro och på twenne ställen
wid Canalen, där träckskutorne liggia, och besågo dem. Från
Delft, reste wij klåckan 2 efter middagen med träckskuta,
åt Rotterdam /: träckskutan går alla timmar från Delft
till Rotterdam, och från Haag till Delft går hon alla half-
are stunder:/ och är emellan Delft och Rotterdam 2 stunder.

Denna

Rotter-dam. Denna Staden Rotterdam, är och mycket stor, och nästan i en tri-
angel, där stora Canaler utur Siön löpa igenom Staden på
många ställen, at man kan fahra igenom staden med skiepp
och stora farkoster, hvarigenom här och drifs en mycket stoor
handel, och har dessutan en god och artig Siöhamn, at man
kan lägga till in på husen, och här ligga några hundradetals
med skiepp från alla orter. Den stora kyrckan St. Laurens
och den Lutherska kyrckan, sampt Börsen, Rådhuset, Ostindia-
niska huset, och det artiga Skyttare huset, äro alla wärde at
besees. Uppå den stora Steenbryggan är et för Erasmi Rote-
rodami bild, uti lefwandes stoorlek af pottlo eller bly, med
en hwijt marmor quadrat Piedestal, han håller en upslagen
book för sig på händerna, och klädder i en syd kiortel, med fo-
derskinn underfodrat, med et bälte om, på hufwudet har han
en mössa såsom Jesuiterna bruka; Denna Statue är af Magi-
straten uprest, honom till åminnelse, och är med särdeles flijt
mäkta wäl gjuten. Erasmus är här födder d. 28 Octobr: 1467, och
uti Basel död d. 12 Junij Ao 1536 såsom man kan see af den Latin-
ska skriften uppå Piedestalen; huset däri han är född är ännu uti
wälmagt. Såsom jag där war mycket kort tijd, hinte jag intet
alt at afskrifwa, utan allenast de 6 verser på högra sidan af Pie-
destalen, som äro med förgylte bokstäfwer, således lydande:

Barbariem. talem. se. debellator. Erasmus.
Maxima. laus. Batavi. nominis. orbe. tulit.
Reddidit. en. satis. ars. obluctata. sinistris.
De. tanto. spolium. nata. quod. urna. viro. est.
Ingenij. cæleste. jubar. majusq. caduco.
Tempore. qui. reddit. solus. Erasmus. erit.

Elliest är at remarqueera i denna Staden Rotterdam, at där
måtte wara en slak grund, emedan näst alla husen luta
och stå skiefwa, ny heller finnes där särdeles stora Capitale
hus. I Rotterdam togo wij oss Postwagn som är mycket in-
commod at fara med, ty han stöter och skakar förfärligit, och gier
et gräsweligit rammel ifrån sig, förmedelst det nyttiga stal-
lerwärk de sättia baak under wagnen, han är öfwertäckt
och med bänkar, där 8 à 10 personer kunna sittia, 2 och 2 i hop.

efter hwarandra

efter hwarandra, och derföre spännes 3 hästar i bredd, wij hyrde
denne till en Ort heter Mordyk 6 timmar, 1 stund från Rotterdam,
såsom och längre fram fastnade wij öfwer Strömen Maas 2ne
gånger (: wid afresan från Rotterdam, måste en resande gifwa
åt Staden 5 styfr: för hwart gl: som kusken skulle få uti lohrlöhn:)
Från Rotterdam reste wij kl. 5, och kommo till qwällen på ett
torp het Taigren, som war twå stunder från Strön, där wij skulle
öfwer andra dagen, och heter fyra holländska Dijp. Andra dagen
kommo wij fram till förbemälte Ort Mordyk som war d. 3 Julij, där
satte wij oss öfwer Strön som är allenast ¼ wäg; denne Orten Mor-
dyk är en skillnad emellan Braband och Holland, såsom man kan
taga deraf, at på ett hus (: ty här äro åtskillige hus som lohr-
män boo uthinnan:) står på en gafwel uthuggit i marmor ett
posthorn, och därhos dessa ord: Hic terminus esto med förgylta
bokstäfwer. Från Mordyk tagde wij oss wagn ända fram till
Antwerpen, som äro 14 stunder, och gåfwo för wagnen 21 gl.
och det efter ordinarie Taxan för 5 eller 6 personer, Taxan ser
man i Mordyk uthängiandes på holländska och Frantzöska språket.
Från Mordyk reste wij kl. 8 och kommo til Breda kl. 12. och är Breda
4 stunder emellan; wij logerade där på Engelska Kronan, icke långt
från stora kyrkian. Denne Staden Breda ligger uti Braband,
och hörer under de 7 förenta Provincierne, och en af de fastaste
Städerne, det man kan se, af dess många starka uthstådde
belägringar; har om sig 5 fasta bollwärck och 9 Raveliner, och
dessförutan äro alla portar och passager wäl förwarade medh
en halfmåna; Summa Staden är befäst efter det nyaste maner-
ret, som i denne tyden är brukeligit, och befästes än continuerl.
och när man beser det nya wärcket, måste man förundra
sig; Staden uti sig sielf är mycket stoor, och med breda reale gator,
mehr än i andra holländska Städer. Här löpa inga Canaler uthi
gatorna; Ett prächtigt Palais finnes här, där Printzen plägar
residera, men som det war mycket irreguliert, och å 3 sidor bygt,
lät Printzen (: som då för tyden där war at mönstra land folcket:)
underrifwa den ena sidan af Slottet, och wille upbyggiat annor-
ledes, samt giörat regulairare. det är runt om med Watten-
grafwar inslutit. En stoor stenkyrkia är där, som hafwer ett ko-
steligit, utharbetat, och högt torn, där wij och woro öfwerst uthi
Spitzen

Spitzen, det har öfwer 390 trappsteng af stein, hwart steng och et godt quarter, och gingo alla uti runden, ifrån öfwerst kan man see tornen af Antwerpen, och är däremellan 10 stunder, rundt omkring är öfwerst uppå en altan. Nedre uti kiörckan war intet särdeles att see, föruthan en hoop stora taflor, med förgylte bokstäfwer är beskrifwit, hwad den staden är händt, och har utstått, som hänga runt om kyrckian; och ett stort skiönt orgelwärck som är mitt öfwer stora dören. Elliest är här och see ett Tyghus äfwen.

Antwerpen. Ifrån Breda reste wij eftermiddagen kl. 3 och andra dagen kl. 4 som war måndagen, komme wij fram till Antwerpen, där wij reste in at logera på herberget Brüssel eller in 't Hof van Hollandt hos en frantzösk kock, näst hos herberget Lelaboureur. Tre stunder på hinsidan åth Breda från Antwerpen, wid en krog hett Steinbruur, begynte the Spanska Nederlanden.

Denne staden Antwerpen eller Antorf, är en Capital- och hufwudstad uti landet, och har en Titul, Die Marg-Grafschafft des H: Römischen Reichs, och fast den hänger ihop med Braband, så formerar den doch en af the 17 Provincier. och blifwer denne staden dirigerat af en Borgmästare och 18 Rådherrar, som hafwa fullkomblig macht och Jurisdiction; Men hwad Execution anbelangar så äro där 2ne Fürstens (: nembl. Konungens i Spanien, som är herre här öfwer :) betiente, den ena uti Malefitz saker, och den andra uti borgerliga saker, och kallas den ena Schultheiß den andra Amtman. Här är och altijd en Spansk ståthållare, som residerar på Castellet, den utwäller dessutan, och utan Konungens Consence och wetenskap, några underdomare, och under dem 2ne stadsmästare, dem soldat utnämbna, sampt 2ne som inhämpta inkomsten, dem Adeln utser. Therjutan äro och 12 gemena råd, som Borgmästare och Rådet i staden tillsättia, utaf mästrarne öfwer skråen, såsom utaf skepsfolket, trägårds, bakares och klädmakares etc. Denne mycket fasta och stora stad, är belägen på en slätt, doch med skiöna lusthus och trägårdar sampt ängiar runt om, där floden Schelde flyter förbij, och är på den orten mycket breds, och mycket skepryk, där många främmande skepp och stora fahrkostar gå igenom och drifwa där handel, men sedan Amsterdam kom i flor och drog all handelen härifrån till sig, är här mycket stilla. Här äro 8 portar uthi

Staden

staden på den sidan åt floden och 5 til lands grafwen om staden
är mycket diup, och 150 stoo bred, alla wallar äro planterade med
2 eller 3 omgångar med lindar, och sielfwa yttre wallen med
sten murat; här äro breda stora gator uti staden, den största
kallas de meer den jag logerade wid, och är såsom et stort långt
torg, därest å ena ändan mitt på står et högt stort förgylt Cruci=
fix med Christo, wäl utarbetat af en god mästare; fram för
Crucifixet hänger en mäckta stor förgylt lychta, där alla nät=
ter brinna lius uti, under detta korss är en hög quadrat Pie=
destal af brun och hwijt marmor. Här äro många skiöna kiörckor,
dem alla et beskrifwa wore för widlyftigt, och har denna sta=
den det företrädet, at hafwa de skiönaste kiörckor uti zirather,
som finnes uti hela Flandern, Franckerijke och andra rijken i=
den til likwändes, särdeles Jesuiter kyrckan, som glänsar och ly=
ser af åtskilliga slags marmor Statuer, både innan som uthan,
hon är wäl intet mycket stoor, hafwandes allenast 3 stora altaren,
en framuti, och et å hwar syda af kyrckan, alla trenne, innom
stora Chorer såsom Capell byggde, där gålfwet och wäggarne äro in=
lagde uti blomwärck, af gult, grön, hwijt, swart, grå och brun
marmor, altarne äro af florentiniskt arbete inlagde, altar=
taflorne äro mäst af Rubens arbete, desse äro under uti kyr=
kian, och ofwan till är under taket, runt om med läktare, al=
la af marmor kosteligt arbetade, och med åtskilliga skiön altarne
uppå, och formerat såsom en dubbel kyrckia, därs lyses där ofwan med
fönster runt om. Uth på Frontispicen står detta: ChrIsto Deo
VIrgInI DeIparæ, et IgnatIo LoIoLæ, soCIetatIs aVtorI, senatVs popV=
LVsq antVerpIensIs, pVbLICo et prIVato ære ponere VoLVIt.
Domen som kallas Unser Frauen Kirch är och skiön och stoor, neml.
580 foot lång och 240 bred, och har 66 Capellen afdelte å sijdorne,
med altaren uti, de där rätt skiöna äro af marmor, och altar
taflorne af stora mästare giorde, å båda sijdor om kyrckan, äro
wäggarne behängde med stora skiöna Schilderier. Denne kyrckan
har och et makalöst klockspel uti tornet, och är med samma många
zirater, på samma sätt, som Strasburgs torn, med genombru=
tit arbete, men öfwergår nästan tornet i Strasburg i högden, ty
detta är pedum CCCCXX Cubitorum, nimirum 288. man kan utaf
detta torn see desse städer, och genom Perspective, Meclen, Brijssel,
Lovan,

Lovan etc: man räknar inuti tornet 622 trappsteg af huggen sten. Kyrkan som de kalla De Borck har innan 12 stycken pelare, och på hwar pelare, en Apostel af hwijt marmor i lefwandes storlek uthuggen, eljest är där intet remarquabelt. Denne kyrka har fordom i hedna tijder warit dedicerat Marti eller Priapo. Dessförutan äro än 7 stora kyrkor, alla wärde at besees, förutan de många Conventer och Kloster. Uti Jacobi kyrkia woro wij med en berömlig bildthuggare wid namn Quellin, at besee et stort skiönt altare af honom giordt, är af helt och hållit hwijt marmor och repraesenterar St. Jacob, klädd uti biskopskläder, med en biskopsstaf i handen, hwilken andeliga man blifwer upförd af en hoop änglar, hwaraf 3 swäfwa öfwer hufwudet på honom, hållandes en utaf dem en krantz öfwer St. Jacob, de andra hålla palmqwistar: å bägge sijder, äro twenne skiöne wridne pelare, ofwan före föreställes Gud Fader, Gud Son och mellan dem den Helige Anda i dufwo liknelse, alla desse Figurer äro i lefwandes storlek, och hwar figur är fri och ledig såsom andra Statuer giorde /: Denne St. Jacob är hållen för denne Stadzens Patron, ty hoos de Catholiske är brukeligit, at hwar Stad har sin egen helgon för Patron:/ Det präktiga Rådhuset är näst kyrkorna at considerera, och kan wäl kallas Stadzens Ornament och prydnad, är af huggen sten ända igenom murat, äro med Portiker ända fram, på den sidan åt stora torget; det är 3 wåningar högt, och kan dess nogare beskrifning ses hoos Scribanium, är blefwit fordom af Spaniorerna afbränt, men åter sedermehra igen uprättat. Börsen består af 43 wridne utarbetade marmorpelare, och ofwan på dem är en wåning, å fyra sijdor mehr i längden än bredden bebygt, under samma wåning är med Portiker, och med bänckar af sten huggne rundt om, där man kan gå fri för regn; uti längden är denne börsen 180 och bredden 140 foot, är bygd Ao. MDXXXI. uppå Frontispice står detta:

S. P. Q. A.

In usum negotiatorum, cujuscunque nationis ac linguæ
urbisque adeo suæ Ornamentum, Anno M. D. XXXI.
a solo extrui curavit

Mundi

Mundi anima ut rerum moderetur nummus habenas
Terrasq et tractus conciliet marium
Disce, hospes, toto quamvis divisus ab orbe,
Hic tibi si nummus non peregrinus erit.

Här äro ock at se, Dass Osterlingische Hauß, Glaßhyttorne, Myn-
tet, Wattnstufworne, Wåghuset, Rubens Konstkammar, eller
Måhlare Academie, där många skiöna skillerijer äro at se, det
skiöna Plantiniske Tryckeriet, af 12 pressar, och hundrade slags
Stijl. Frijherrans Von Rodes Palais etc. Ihoop med befäst-
ningen af Staden, å ena sijdan wid floden ligger et mycket
fast Castell, är femhörnigt, med starck Guarnison af Spanska Sol-
dater uppå; där Gouverneuren eller den Spanska Ståthållaren re-
siderar sielf uppå, och är därwid intet annat at remarquera för-
utan bara befästningen, den en frammande har swårt at få se,
är fordom byggd af Duc d'Alba, som så mycket omtalas uti det
Nederländiske Kriget, Ao: 1567, och är med fems wallar om, är
uti Circumferencen något mehr än en Italiensk mijl. På båda
sijdor om floden ~~ligga~~ Schelde wid Staden, ligga trenne starcka fyrå
Skantzar, och kallas St Philippus, St Maria och der Perle eller Calvo-
Schantz. Här äro ock skiöne Private Konstkamrar af åtskillige Konst-
stycken, hoos en man besåg jag et Cabinett af idel Schillerier, af
store och mäst af gamla mästare giorde, æstimeras för 50000 Rdr
hoos en annan, besåg jag et Cabinett, som mäst bestod uti äch-
ta stenar, och war till Köps för 40000 Rdr. och är honom budit
30000, men doch intet derföre låtit, där war bland annat ett
se, förnämligast et stort skåp af 10 lådor, 5 öfwer hwarandra,
alt utan till med kostbahra stora åtskillige stenar besatt, och
mäst utaf kostelige skiöna Camæi mycket nätt skurne. Botten
war uti Ebenholtz, med förgyllt silfwer inlagt, och med utstuck-
ne Figurer; därhoos war en kostbaar Spegel, hwars ramen war
af trä, men af et förfärligit subtilt bildhuggare arbete, och
alt öfwer med stenar af ovanlig storlek besatt, samt Camæi,
här war ock ett wattnkanna, med wattnfaat därtil, alt
mycket rijkt af stenar, och mycket annat sådant. Här giörs
de skiönaste Skogstapeter, och har Antwerpen det namnet,

at ingen

at ingenstädes i hela Flandern, ja och annorstädes giöras the bättre, och är et särdeles stort hus därtill enkannerl. förordnat; Gyllenläder giöres och här till en stoor myckenhet.

d. 13 July efter middagen reste wij från Antwerpen, med en Caross för 6 personer, med Bagaget bak på bundit, den wij hyrde fram till Brussel, och betaltes för wagnen 10 Pataken, och äro deremellan 8 stunder eller 4 mihl: Man finner där och andra Voiturer och lägenheter at resa med, såsom med Treckskutan som går deremellan 2 gånger om dagen, och betalas mycket ringa, men för Pagaget apart, som wägas efter wighten och betalas för Skpd 3 st., men 8 Skpd hafwer man fritt, Dessförutan ombytes Treckskutan 5 gånger i wägen, hwilket faller mera något beswärligit, särdeles den som Pagage hafwer, ty man har på somliga ställen långt at gå. Här går och emellan en Ordinarie Postwagn som drager 12 personer, och ibland flere, där gifwer person allenast 20 styfr. ända fram, men är incommod för det myckna folcket, desslikes för Pagaget som där ofwan wägs efter wigten, 3 stunder från Antwerpen wid en högen Stenbro öfwer floden Schelden, den wij öfwerfara måste, begyntes the Spanska Nederlanden eller Flandern, 2 mihl derifrån eller 4 mihl från Antwerpen

Mellijn komma wij til Staden Mellijn eller Mecelen, Kl. 7 på dagen, och logerade på Hwyta Swan wid torget, midt emot stora domen. Denne Staden Mecelen begriper och et herskap uti sig separerat, fast den är begripen under Braband, och är belägen fast midt uti Nederlanden, så at hon har om sig Lovan, Brussel, Antwerpen, och ifrån Mecelen til hwardera Staden är 4 mihl, på en slätt plan belägen, och en mycket fruchtsam Ort; Floden Delea delar Staden midt i twenne deelar. Hon är intet särdeles stor, doch wäl befäst, och kan dessutan, när nöden fordrar, sänkt om sättias under watten. Där är at se stora kiörckan eller domen, kallat St. Rumoldi Kyrckia, där tillförne har warit et märckta högt torn, men blifwit öfwerrest

wid

med Spitzen afbrutit af wäder, och her nu fast uth, lijkt medh
stora tornet på Domen uti Utrecht, har uti sig et skiönt Klock=
spel, som alla stunder musicerar, inuti är intet synnerligit
at see. Uti Kiörkan af den Orden van die Beginnen, är en nyj=
adet skiön arbetat biktstool at see; Kyrkan war elliest innan
uti Architecturen mycket förmästrat, och wille hetas wara på
italieniskt maneer. Die Carmeliter Kirch har och utan til en Fa=
ciat på Italienskt wijs, men icke heller den bästa; inuthi är in=
tet särdeles at see, förutan et stort måhlat skillerij af en Rubens
Discipel giord, det intet oäfvent war, där war och en artig Pre=
dikestool wäl inventerat, hwarunder sittia fyra Wärldenes
delar, såsom Europa, Asia, Africa och America, på en Globus
Terrestris, alla i lefwandes storlek, och hafwa hwars och ens be=
höriga diur hoos sig, sittiandes i action lika som at understödia
Predikestolen; mäst uti hela Braband är at märcka, at alla
Predikestolar stå frije och ledige emellan twenne pelare, och
hafwa en trappa å bådesidor, af genombrutit arbete. Här
är och at see Rådz= och Parlament Huuset, och åtskillige andra
skiöna Palaits. Här är och et Parlament eller en Konglig
Hofrätt, hwarifrån appelleras ifrån alla Nederländske Provinci=
er som höra under Spanien, och kunna derifrån intet wijdare
appellera; detta Parlament består utaf 16 Råd; det öfrige Rå=
det af Staden består uti 12 persooner, deribland 6 äro af the för=
nämste Slechter, och 6 af the gemenheeten tagne.
Wij reste kl. 4 efter middagen tädan 2 stunder, och passerade wij Brÿssel
igenom en gammal marsleck förstörd och afbränd af fienden,
där doch 3 Kiörkior woro, samt med muur och torn omgifwen,
som en annor Stad, och kommo omsider d. 14 Julij till Staden
Brÿssel, emellan Mellin och Brÿssel woro 4 stunder, här lo=
gerade wij oss in, på De Katt in Wangstraet. Denne Staden är
et Residentz för Gouverneuren af Spanske Nederlanden, och är
altijd den som är förnämst uti Rijket Spanien, här Gouverneur,
som har sin Rang öfwer Vice Re uti Portugal, orsaken är, at
när Konungen har en Son, så plägar den kallas Gouver=
neur öfwer Spanska Nederlanden, denne Gouverneur om=

måhlat

omräknas alla tre åhr emot; Denne Staden är 2 timmar uti Circumferencen, och belägen wid floden Penna, har dubbla murar om sig, och en hög wall med breda grafwar om. Här uti äro 7 stora Kyrkior förutan de många smärre; bland hwilka 7 är St Gudula den förnämsta, och har twenne torn, af 500 trappsteg höga, denne kyrka kallas och Unser Frawen Kirch, därutinnan går det förnämsta folcket, där är intet synnerligit innan at se, förutan, 3ne skiöna stora altaren, et framman i kyrkian, och et å hwardera sidan af kyrkian, alla tren ganska rijka af silfwer Statuer, och annat mehra. Därnäst är Jesuiter Collegium samt deras stora Bibliothek at se, Carmelitaner Nunne-Klostret; Dominicaner Kyrkian och flere andra. Denne Staden har en Situation, nästan lijk Södermalm i Stockholm, i det at gatorna gå upp och neder; Wij woro och på Slottet at besee det, emedan Gouverneuren war då utrest på jagt 2 timmar derifrån. det är irregulairt på gammalt wijs byggdt, dock stort och wida begripit, och mycket högt belägit, där äro twenne Portiker som äro beprydde, med Regum et Principum iconibus. hwilka alla jag kortelig wil upräkna Vladislaus Sigismundi 3 filius Pol. Rex. Isabella utaf Spanien. Albertus. Philippus IV. Ferdinandus II Imperator, Maria Ludovici XIII Reg: Galliæ Mater Anna Mauritia Uxor. Heleonora Imperatrix. Sigismundus III Pol: R: et Uxor etc. Wij woro inne och besågo nedersta eller andra wåningen, där Gouverneurens Appartements woro, och woro mäst i alla rum skiöna Skillerier at se, Uti stora Försahlen war intet särdeles, därutur kom man i et långt Gallerie, där inne woro 6 stora stycken af Rubens, efter hwilka äro Tapeter giorde, desse 6 styken woro wäggarna klädde med, af ena ändan af detta Galleriet, war et Oratorium alt öfwerklädt med rödt Damask, och med et mycket skiönt altare. Derutur komma wij uti Gouverneurens bästa Cabinett, det temmeligen galant war, och war separerat med stora 3 Arcader af skurit glas, derinnan före stod en mycket zijrlig ståndsäng

som war

som war af mycket skiönt, genombrutit och förgylt billthugga=
re arbete, och af rödt Damast, och därhos ett litet bord inlagd
af elfenben, med Christi Kors på af silfwer mycket mästerligen
utarbetat. Denna Alcof war å wänstra sidan och afdelt,
ifrån salen med Arcader, å högra sidan i samma rum, war ett
afdelt rätt Cabinett, af utwalda små Schillerijer. Rundt på
wäggen i detta Cabinettet, hängde Konung Carl d. 11te och Ulricæ
drottnings Contrefaiter, ovale, med skiönt uthuggit förgylt bilt=
huggare arbete, woro Ramarne af, så woro de in alles en
aln höge och breda, lägre under å bägge sidor om förbenämnde Schille=
rijer, hängde Konungens och Drottningens Contrefaits utaf
Pannen, och uti mindre Form, här inne war bland andra
Konststycken af Schillerijer, ett som war målat uti Perspective,
med några Schillerier i hop, ty här woro 36 mästare, som skul=
le wisa sitt mästarstycke alla på en tafla, at man kunde sen
åtskillnad, hwilken den andra öfwerwunnit, och finge pryset, och
hwar och en fick bruka hwad för Sujet han wille, då war en
hofslagare som sedermera hade lagit sig på målarekonsten, och
hant Quintus Massaijs den fick pryset för alla de andra 36,
och war ett stycke där han hade afskildrat en Fursta Kamaren
hwarinnan dessa twå rum woro afdelte, war och desslikes
mycket wäl utzirat, afdelningen war med Spegelglas,
och wäggarne klädde med rödt blommerat Atlask, härinne
hängde en mycket stor Christalls Liuskrona; där woro och
twenne kostbara bord, det ena war æstimerat för 10000 Gyllen
och war inlagt af allahanda äkta stenar, uti åtskilliga
figurer af blommor och foglar, foten war förestält huru
Ganimedis hiorta blir af en örn utrijfwit, och han sielf håller
i ena handen en giutkanna, och i den andra en Pocal; hela
denna Statue war af metall och af en berömlig Mästare,
giordt, benämbd Adrian de Fris. Profilen af detta bord, war
af silfwer förgylt, samt listan omkring bordet äfwen af
silfwer, och intet förgylt; det andra bordet i samma rum war
af åtskilliga slags marmor, men med florentinskt inlagt
arbete. Öfwer hwardera dessa bord, hängde en Spegel, mycket
stor, hwars Ramar woro af Spegelglas, och rijtade såsom de

rijtade

nyttade Wijnglasen. Uti ett annat rum hängde Konung Carl d. 11
till Häst afskildrat, uti stort af Klöker Ehrenstrahl giordt, och
mycket herriskt förestält, med en bar wärja i handen, uti
fullt galopp ridandes. Uti ett annat litet rum kommo wij, ~~dit~~
som war klädt med blommerat tyg och blå rosor i hwijt botn;
Derinne war och en liten ständsäng, med ett litet bord, hwar-
på stod ett slags uhrwärck, fodret därtill af Spegelglas giord,
öfwer bordet hängde en Spegel, hwars ram war i rosor
af Spegelglas skuren. Uthur denna understa wåningen
gingo wij sedan upp i öfre wåningen, där woro och åtskil-
lige wackra rum; uti ett, war en säng som war mycket ar-
tigt utaf bildhuggare arbete, med genombrutit blomwärck,
såsom och uti samma Cammare, war och rundt om panelwär-
ket under taket, såsom och öfwer dörren, med genombrutit
förgylt bildhuggare arbete, och 1 qwarter bredt, den öfrige
delen af wäggarne war beklädt med rött blomerat atlass.
Sparlakanen eller Guardinerne för bemelte säng, woro på ett
särdeles wijs inventerade, så at the kunde med en gång updragas
med ett snöre, och när de wore updragne hängde the som Festo-
ner omkring Sängen, och woro af Japaniskt tyg, med hwijt
botn och figurer därpå, och fodrade innan med ett slags tyg
alt öfwer tätt broderat med gull, ofwanpå samma Guardiner
war uti festoner bundit, grimmelfloor med gullblomor inwir-
kat; denna Sängen war skänckt Printzessan, ifrån Portugal.
The öfrige rummen äro för widlyftige att ett beskrifwa. Här
är och en rar Rustkammare, at se, af många sköna och
rara gewähr, och ibland dem är Kejsar Carl d. 5tes Harnesk
från hufwud til foot, tillyka med dess sköld och swärd, alt
mycket raart uti Ståhl drifwit arbete, särdeles hiälmen.
På södra sidan af Slottet, äro Portiker, därest stå en mästa
hoop Statuer af Kejsare, alla af gips i lefwandes storlek
som förbenämdt är. På samma sida går man utföre en trap-
pa, där stå fems Metall Statuer uthi några Parterrer satte,

och fram

oc: fram för den är en Fontain, där går man in uti Parken
eller Diurgården som gräntzar ihop med trägården, som alt
ligger in uti Staden med huus å alla sijdor, derinnen finner
man å högra sijdan af Plattet en skiön Grotta af artige Watn=
konster, framan för samma Grotta, äro fyra Arcader stora, och
emellan hwar stoor Arcade en mindre, uti hwardera dessa
små Arcader woro Wattnkonster som formerade allahanda fi=
gurer, såsom på et ställe, war förestält såsom uti et berg, en
hoop Smedher, som alla smidde genom watnets drifwande,
och mehra sådant, åfwan mellan hwar Arcade, stodo uthi
runda Nicher bröstbilder utaf marmor, och åfwan på Arca=
derna war en Altan, framan för denne Grotta war sielf=
wa Orangeriet, här woro och uti förbemälte Parck andre små=
re grottor samt et Orgwärck som drefs af watten och det
spelte af sig sielf hwad dantz man wille. Här i samma
Parcken går folcket som en strömen och promenera dagel.
och står allom fritt där at ingå. Och är här skiöna alléer af
Linder som gier en stoor lustigheet. Wid detta Plattet är
och en brunn, at när en däruti ropar, så gier det tillbakas
Echo 32 gångar. Ett stoort Stall är här och at see, för 127 Hä=
star. Sedan är Rådhuuset, en stoor byggning, at beskåda, där=
inne seer man et stort skiönt styke af Rubens som föreställer
huru Sonen wardt satt i sin Faders Domstool, den Konung
Cambysses hade låtit skinna, och med huden Domstolen beklä=
da, at derigenom afskrecka Sonen ifrån sin Faders orätt=
färdigheten. Ett annat af Rubens, representerandes Judicium
Salomonis, har kostat 3000 Rdr, och öfwer står, ytterste
Domen, måhlat. J et annat rum, är et mäkta stoort
styke giordt af Van Dijk, som föreställer, huru alla Rådz=
herrarna, med deras lijfachtige ansichten, sittia uti sin
ordning, alla i lefwandes stoorlek afskildrade. Din 7
Geschlechter=Stuben, eller Zunfthäuser, eller den Salen
hwarest alla Mästare öfwer Skråen hafwa sin Samman=
komst uti; på et ställe woro wij där alla Fiskare och Kött=

mänglare

mänglare komma tillsammans, / där och hwarb och en Contrefaij är uti lijka form, och hela salen till wäggar och taak som tättast därmed beklädder, alla utaf goda mästare giorda; härinne wid dören, är en nijett, skiön Fontain af hwijt marmor, hwarest uti en stoor Bassin af marmor är en pilt som sitter på en Delphin, som kastar watten ifrån sig utur näsborarne, och går continuerl. denne salen är uti et särdeles, particulairt hus, och uti öfra wåningen, som är dessmehr at æstimera, som at watnet i förberd. Fontain blyr så högt drifwit. Ytterremehra reste wij til Printz De la Tours Palais, och besågo hans trägård, som hölts förr wara en af de bästa här i staden, som som uti desse orter intet fins särdeles skiöna trägårdar, så war wij heller denne så synnerlig; här war förnämligast några skiöna Statuer at see, såsom Pallas som æstimeras för 10000 yl. och därhoos Diana alla begge af hwijt marmor, längre in uti trägården, war och en pilt uti en Fontain, wäl giord, å båda sijdor, såsom och öfwer, om samma fontain, woro wid en muur med ståltrå afdeelte rum, där åtskillige slags foglar woro inne. Mitt emot detta Palait war en kyrcka, hwarest Prince de la Tour har sitt lägerställe, och är å wänster sijdan om stora Altaret, bygt et afdeelt Capell, och i tvenne deelar deelt; i den första man kommer, är till wäggar och taak med swart marmor öfwerdragit, med skiön Architectur af skiöna pelare och lister, och öfwan war en kupoll med fönster runt om, och det öfriga i kupolen war utzirat med förgylt bildthuggare arbete i löfwärck, å högre sijdan i detta rum war sielfwa Epitaphium uti muren, af hwijt marmor, som nijett stack utaf, uti det swarta, samma Epitaphium war således: Virtus i quinnos lijkelse och Tempus stodo mot hwarandra hållandes alla båda i et band, på hwilket band war trädt, en skiöld med krigs rustningar uti; öfwan fören flög Fama med en basun, och alla i lefwandes storlek, under förbenämde bilder stodo desse ord, så at hwart ord kom under hwar person: VIRTUS non TEMPUS; alla bokstäfwerne woro af förgylt messing giorde. rundt om detta Epitaphium swäfwade en hoop små piltar, in=

mom

innom glaas fastnaglade. Detta Epitaphium war giordt af en
Mästare i Antwerpen hett Antonius van Beveren. På andra sy=
dan gent öfwer war och et mindre Epitaphium. J andra af=
delningen war sielfwa Capellet, där et skiönt altare war, och
sielfwa Capellet åttkantigt formerat, och i alla 8 hörnen, en bild
af marmor, såsom Fides, hwars ögon woro med en duk ombun=
dne, med kalken i handen, den en litet barn långtade och sträf=
wade efter. Caritas med en hoop små barn; Veritas med en
Skiöld med Solen uppå. Spes, och flere andra, alla uti Nicher
af swart marmor, på alla 4 sijdor flögo små Englar, som förde
Prints De la Tours wapen, och därunder texter af Bibelen tag=
ne, som accorderade med bilderna, och woro äfwen alla bokstäf=
werne af messing, i swart marmor inlagde. Sedan reste
wij til grafwens af Eymontz trägård, den och ej heller war något
synnerlig, utan det bästa där war, woro wackra Alléer af hagn=
book. J denna Staden äro och åtskillige wackra particulaire
Konstkamrar; hoos en woro wij, som hade et skiönt Cabinett utaf
Skilderijer, och ibland andra war där et stycke af Rubens, om
det furie i helfwetet är, och war myckett funest, et annat war
och af honom, mycket stoort, uti Landskap: Ett stycke af Van Dijk,
hwar det tillgår uti Jagt med Lejon och andra diur. etc:
D: 17 Julij reste wij från Brijssel med 2ne Chaisar, en för 2, och
den andra för fyra Personer, och ställte wår resa på Enguien, Enguien.
som är 4 timmar derifrån. denna Ort är allenast en stoor Mar=
fleck, och et wackert Palais därhoos, som hörer alt Duc d'Argot
til, och hörer hwarcken under Spanien eller Frankrijke, utan har
sin egen Jurisdiction; där är en mycket wijd och skiön trägård
hoos med skiöna plantager, Parterrer, Alléer och mehra sådant, det
förnämsta där är at omröra, så är den mycket kostbahre Mal=
liebahnen, som gräntzar ihoop med trägården, den är 1272 al:r
lång och 13½ aln bred (: detta jag sielf mätte:) och är å bägge sijdor
af 1 alns hög och 1 alns bred muur omgifwen, som är af fijn
swart marmor, och å bägge sijdor om muren äro Pallisader af
hagnbook 18 alnar högre, med skiöna genombrutna Portiker än=
da igenom, å ena ändan af denna Malliebahn är et stoort
quadrat

Quadrat murat lusthus, af gröna 4 Portiker, en å hwardera si-
dan; när man står midt på denna Malliebahn och ropar, gifwer
det tilbakas ifrån lusthuset, igenom repercution uti muren 53
gånger Echo; Fram för förbem:te lusthus å den sidan åt Mal-
liebahn, är med trappor utförd, där en stor Quadrat plan är,
hwarest midt uppå är en Fontain eller Bassin af hwit marmor
där midt uti på en Piedestal står en naken Statue i lefwandes
storlek af bly, som sätter händerna i sidan, lutandes tillbakas
med hufwudet uppåt, lika som ropande med största fors, som ka-
star watn genom Munnen uti wädret, öfwer 22 alnar högt.
Mons. D. 18 Dito reste wij sedan, och kommo samma dagen til Mons,
som är 5 mil, eller franska Lieux. och 2 mil när Staden Mons,
begynnes det Franska Gebitet. Denna Staden är mycket fast,
på nyaste manieret befästigat, med stora wallar och grafwar,
samt starka Bollwärken. Där är en stark Fransösk Guarnison
uti, och när en resande wil derigenom passera, blir han mycket
noga quæstionerat innan han insläpps, och sedermera blir förder
til Gouverneuren därsammastädes; är belägen uti grefskapet
Haynault; där blefwo wij till middagen, på wärdshuset wid tor-
get, benämd A la Coronne Imperiale. Här besågo wij uti största
hastighet, La Temple Cathredale eller stora kyrkian, som mycket
stor är med 7 Capell bifogat, runt om stora Choret, som är in-
delt, och med en gång: rundt om äro å sidorna af samma gång
12 altaren, alla sköna i bildhuggare arbete af swart, hwit och brun
marmor om hwartannat, så woro och alla Capellen till tak, gålf
och wäggar kostel. inlagde: wid denna kyrkan är et Cloitre Royale
eller et Kungeligit kloster, af Printzessor och Fröknar, och kommer
ingen därin som icke är af Hög Familia och Slägt, som äro därinne
så länge de behaga, och til dess de blifwa gifta; de gå alla uti hwita
hofkläder, med gråwärk, et qwarter bredt rundt om kiortelen,
och med hwitt floor på hufwudet, och hafwa allenast en hand breds
swart rand, bak där lifwet tillsnörd, eljest alt hwitt, ja och hwij-
te skoor, att bära och altijd öfwer armen, ett långt sijdt kläde,
såsom et handkläde giordt. Desse förberörde Damer, när de hwar mäs-
sa står på, stå alla rundt om Choret, uti hwar sin bygder stool af

bildhuggare

Billthuggare arbete i trä giorde, och alla efter som de äro gamble
till. Först står Abbedissan, kyla klädd, hafwandes då en liten jungfru
framför sig, alla hafwa de hwar sin stoor book uti Folio, med Noter
uti; derefter de sjunga, och hålla en liuflig Musique, och de böcker
ligga framför dem på en därtil giorder bookstool; det efterlätz
oss, när deras mässa stod på, at wij finge gå in om Choret och stran-
dest att besee dem.

Ifrån Mons reste wij kl. 2 eftermiddagen, och kommo kl. 6 om qwällen til staden Valencienne, ~~eller~~ deremellan äro 6 lieux eller mijl. Denna Staden Walencienne är en af befästaste Städer i Frankrijket, och är belägen en deel bergigt och en deel å jämbn mark, men den största delen af denna Staden sättia under watten, är mijdet stoor i Circumferencen, ligger lustigt, och är wäl bygd med skiöna hus. Och är där förnämligast at see St. Maria kyrckia som är den största och förnämsta bland dem alla; Franciscaner Klostret, Jesuiter Collegium, Rådhuset, Tyghuset, det konstliga Uhret wid St. Petters kyrckia, och sedan de skiöna 10 broar där i Staden, äro wärde att besees. Floden Schelde löper och där förbij. — *Walencienne.*

Härifrån togo wij den ridande posten, som gör natt och dag, och efter det Fransöska maneret, i fullan gallop, och ombytes hästar, hwar 2 eller högst 3 mijl emot. Postilion rider förut, och alla Passagerare alla i ordning, efter hwar andra, och måste Postilion rida så hårt undan, at de som föllia icke kunna hinna honom, ty skaffar altijds Postilion sig den bästa hästen; Man gir för hwar post 20 Sols och för Postilion à part såsom följet är stort till, wij woro då i föllie åtta Personer; neml. Hr. Tessijn, H. Ture Bielcke, H. Wrangel, Jag, Burchard, Faxell och Tessins dräng.

D. 19 kl. 10 på dagen kommo wij til marcknaden Lioncour, hörer en Koningens af Frankrijke största favorijt till, heter Duc de Conde. därhoos är et Slott, kringslutit medelst en liten graf, med 3ne springande fontainer i samma graf, en å hwar sidan af Slottet, ty Slottet war nästan triangelt, och hade en borggård å twenne sijdor; är ända igenom af huggen steen, war elliest ganska irregulairt bygt, och intet så belägit at det corresponderade mot trägården, den särdeles skiön är, och den förnämsta at skåda, näst Versailles i hela Rijket. Slottet ligger å sijdan i et hörn af samma trägård, som är mijdet stoor, och mäst uti längden. Framföre trägården är en — *Lioncour*

stoor

stoor stenlagd platz, därpå en Statua equestris står af Brons
wäl gjord, med en skrifft å alla 4 sidor af Piedestallen, och Monar-
sen rijder är i Curiss afsatt; denna platzen går man utföre
några trappor, och är denna platzen med ballustrader af jern
afstängd på den sidan åt trägården. Af bägge sidor om trappan
som går utföre, är uti muren såsom en half öppen Grotta, där
2ne stora jättar ligga, repræsenterandes 2ne strömmar, som hafwa en
kruka hwarutur flyter en Cascade uti en ränna, som formerar
& när den fyld är en nat d'eaux, så bred som hela Grottan är;
hela Grottan är en Bassin, däruti äro 3ne höga springande Fon-
tainer. Mitt för trappan in på stora gången, är en mächta wijd
och rund Bassin, däruti en mycket stoor stiärna är, som bestod af 30 mot
40 springande Fontainer ihoop, ellinst woro och dessförutan här och där
många små Fontainer, hwilcka alla springa continuerl. natt och dag,
längst bak i trägården war och at se, en mycket stoor Wattenkonst,
af många Cascader och springande watten, nembl. af 22 Cascader och
3 under hwarandra, och formerade som en liten insjö: trägården,
(: som för sedes är mächta stoor och wid begrepen :) är med skiöna Al-
leer, och Pallisader af hög hagenbook beprydd, jämwäl med skiöna
höga klipta granar och tallar mächta wäl och zijrligt utskurne på
åtskilligt sätt; å högra sidan af trägården från slottet, är
stordmån hög såsom et bärg, dock af jord och beplantat med lin-
dar och book, där diurgården är. bak för trägården, ser man
wärcket, hwarest watnet drifwes upp och sedan delar sig uti rörer,
det och särdeles wärd är at besees, och stiger det genom stora hiulet
som drifwes af watn. Här uti Liancour lågo wij stilla et helt
dygn, förmedelst et heftigt och stadigtwarande regnwäder.

<u>Gentillij</u>. Från Liancour gingo wij på Gentillij äro 3 lieux eller mijl,
som och är et lusthof och mycket wackert, hörer
til, däribland alt annat (: som mycket är at beskrifwa :) är för-
nämligast at considerera, den mycket kostbara och skiöna Cascade,
eller och rättare sagt, många åtskillige wattusprång, som är til
finnandes å wänstra sidan af trägården, förutan de många
andra därsammastädes på åtskillige orter, ty denna orten är
mycket beqwämlig belägen för wattukonster, och är trägården
därsammastädes intet öfwer alt så på en jämbn plan belägen,
såsom

såsom Liancour, utan har en artigare Situation i det han är, på somblige ställen högre än på somblige, och giör et artigt utseende och sköna Veuer förmedelst the många Plantager, och är mästa wid begrepen, dock mäst uti längden. Igenom sielfwa Villagen, hwarwid denna trägård och Palais är belägit, löper et watten, som heter Bieure. Denna ort är mycket namnkunnigt af forna tyder, ty här är altyd hållen sammankomster ifrån alla orter i Frankrijke, Utaf denna orten finner man och uti Historien, at R. Henricus IV har skrifwit sig ifrån, då han skref Koningen uti Spanien til, neml. i stället för Rex Franciæ et Navarræ, Henrij par la grace de Dieu Roy de Gentillij NB. Quippe juratus erat hostis, omnis fastus, et festivè illudebat Hispanum, litteris qui inscripserat suis nomina Regnorum, Ducatuum, Principatuum, quorum possessionem omnium non habebat.

Hädan komme wij på Staden Cambraij som är belägen, eller Cambraij
grentzar ihopa, med grefskapet Haijnault, och är et biskops säte af Paulo IV förordnat. Floden Schelde flyter derigenom, och har denna orten et mycket lustigt utseende och prospect, i det han är til en deel nedrig och en deel bergigt belägen, är med murar och torn omgifwen, Castellet är mycket fastare, och på wårt nya manner befästat och af Carolo V upbygd. Här är förnämligast at se Maria Kyrckia som är hufwudkyrkan, Stifts Kyrkan St. Gangerico, St. Alberto som är Closter kyrkian, Jesuiter Collegium ecc. Biskops huset, Rådhuset som har et gammalt högt torn, med klockspel utinnan.

Wij komme hädan til Staden Peronne, en mycket fast ort uti Pi- Peronne
cardien belägen, wid floden Somme, som intet är mycket bred, men mycket diup, och som aldrig fryser till om wintern. Här blifwer en resande starkt visiterat, och om man hafwer böcker med sig, som annorstädes wore uplagde, än i Frankrijket så confisceras the. ty denna är den första Staden i Gallia, å den sydan; I Staden är ibland kyrckorna den förnämsta Templum B. Virginis, och är remarquabel af dess sköna Architectur. Här är Carolus Simplex Rex Galliæ blefwen fängslat, där han och blef död och begrafwen. Emedan wij här woro, skiedde en händelse, emellan wår Rese-Kammerat Wrangel, som hade tient under sin broder uti Brüssel, och wåra Vitturiner och Lofmän, hwilka så när hade nederslagit honom, om wij icke woro emellan kommen, och han på et särdeles

wiß ge-

Roije migh genom fönstret echapperat. Hädan komme wij på en ort
benembd Roije, en liten stad eller fleck, som har et befästat slott,
är 7 mihl belägen från Peronne; här drögde wij intet, uthan foro
genast tädan, allenast wij finge där maat på härbärget Au cheval
blanc, och komme derifrån till Paris. 24 mihl.

PARIS. d: 17 Julij kommo wij til Paris, och logerade in på et huus, näst
wid Chateau vieux et hôtel, Vis a vis le Cyharhij, ou dans la
rüe de Seine, a l'hostel de Nismes ou de Mantes, au Faubourg de
St Germain; ehuruwäl där ingen skiöld är uthhängd, där wij alle-
nast finge kammare, men uto hwarest wij behagade. Denna
stora stad, med dess skiöna Palaits, kyrckior och andra kostbarheter
alt noga som sig borde et beskrifwa, fölle alt för widlyftigt, och al-
denstund där är en book, därom uthgången på Frantzöska, som alla
åhr uplägges, at alt såsom staden tilltager och blyr där och införd,
benemd: Description nouvelle, de ce qu'il ÿ a de plus remarquable
Dans la Ville de Paris, pour M. B.xxxx Dock will jag kortel. den
beskrifwa såsom summarwijs. Denna staden Paris är delt uti
3 städer; den första delen mot Ost och Norr, är widrigare belä-
gen än the andra ~~orter~~, heter La Ville. Den andra mot Söder
och wäst, heter La Universite; den tredie som är en hohl af floden
Seyne omsluten, heter Cité, denna floden löper mitt igenom staden,
och så godt som delar staden mitt uti 2 delar.

1. Den första delen La Ville, har 7 portar och 5 förstäder, såsom
St Martin, St Denys, Templet de mon maitre, och St Honorati.
Uti denna delen af staden är belägit det widtbegrepne och
kostbara Kongl. huuset, kallat Le Louvre, såsom och Palait kal-
lat Tullerie, som är sammanfogat med Louvre genom en wij-
dt stiön täckter gång, där hoos den skiöna trägården, så och Duc
de Condes Palais, hwaruti man är och ser et bord, af Agatsteen
arbetat, Parlamentz huset, som är Palais Röjal etc: Kallas stad
efter den aldraförst af forna tyder, är begynt at bebos. J den-
ne delen af staden ligger Pont neuf eller nya bron kallat
som är rätt et kungligit wärk, Anno 1578 af Henrico III först
begynt, men af K: Henrico IVto fullandat Ao 1604. Är mycket
lång och bred har 12 Arcader, och å bäde sidor högd där folcket kan
gå fritt och obehindrat för Carosserne. Mitt på bron är en Statua

equestris

Equestris af Brons giord, som är uprest Henrico IV til ähra, uti lefwande storlek, uprättat på en skiön höyt marmor Piedestall, hwarpå äro å alla sijdor af bas-reliefs bronce, alla hans förnämsta Actioner repræsenterade, och uti hwart hörn äro 4 Slafwar som med kiädior bundne, äfwen af brons giorde; på samma bro och samma sijda, närmare på den sijdan åt Louvren, är et hus bygdt hwarpå är en wattenkonst, som repræsenterar å bäda sijdor en Fontainen /: som faller uti en Tiunnan och formerar en Nat d'eau :/ Christus å ena och La Samaritaine å andra sijdan; Öfwan för denne wattenkonst, är ett uhrwärck med wijsare, och öfwerst på taket et klockspel, som alla halfwa timmar spelar. Detta förberörde Qwarteer af Staden begriper och uti sig Le Pont Nostre Dame som är den äldsta af steen bygd, och är först grundlagd Aº 1507; den skulle en baarfota Münck gifwit Dessein til, wid namn Johannes Jucundus, som och har förwärfwat sig en stoor Reputation genom sina Studier, och sägs hafwa warit Julij Scaligeri Informator, man läser än på en Arcade /: som in alles äro 6 :/ under bron i en steen ingräfne desse Verser honom til ähra:

Jucundus geminos posuit tibi Sequana pontes
Hunc tu jure potes dicere pontificem.

Hela denne bron är bebygd med hus å bäda sijdor, at den där öfwergår, wet ej at det en brov är; men alla dess husen äro lika til byggnad, beprydde med stora Termer som föra fruchtkorgar på hufwuden; hwarest äro de skiönaste Krambodar, och hwad man hälst pånämbna will, är där till kiöps. Man går härifrån åt Pont de Change, wäxelbryggan, och har sitt namn af wäxel, såsom där boo alla de som wäxlar utgiöra, där finner man en mäckta hoop med gullsmedz bodar, såsom och Jouvelerare.

Den andra delen af Staden, som kallas La Université, har och 7 portar och 5 förstäder, såsom St. Germain, St. Michel, St. Jacob St. Marcellus och St. Victor. Faubourg St. Germain eller förstaden St. Germain, är störst af dem alla, och begriper sköna Palaits uti sig, såsom förnämligast Duc d'Orleans som förr är kallat Le Palais de Luxembourg, af orsak, att 11.

på det

på det stället det är bygdt, har warit et gammalt hôtel, således kallat; detta Palais har Maria de Medicis anlagt, som war Henrici IV Enkie-Drottning, hwarutinnan ingen omkostning har spards, utan är hennes till en stoor ihogkommelse, förmedelst dess byggnads Magnificence. Denna delen af Staden kallat Université, har sitt namn af Academierne, som Carolus M. Ao. 796 funderade, hwarest är en stoor frequence af Studerande, där äro åtskillige Societeter, såsom den Fransöska Academien, bestående af 40 personer, och är funderat af Ludovico XIII Ao. 1635, och är endast deras arbete, at excolera det Fransöska Språket. En annor Societet är, som kallas Academia, bestående utaf Mathematicis, Medicis, Historicis och Philosophis, hwilkas arbete är allenast, konsterna at perfectionera, genom nya Experimenters och Machiners upfinnande; Denna Academien är uprättat af Ludovico XIV för några åhr sedan, och har Rector Magnificus den Authoritet, at han uti alla Actis publicis har företräde för alla Cardinaler, Biskopar &c: Denne Academien har sina Collegia, hwaribland det Kongl. Navarriske är det skiönaste, och är af Drottningen de Navarra, Joanna wid namn uprättat, som war Konung Philippi gemåhl. Collegierne in alles äro 50. Academia Sorbonna är den äldsta af alla, hwilken Cardinalen Richelieu, har låtit på det nyaste maneret upbyggia. Här äro och åtskillige skiöna Bibliothek, såsom; Konungens Cabinett, och Cardinal Mazarini, Mr. du Puy; Mr. Colbert har och uprättat et förträffeligit Bibliotheque, derförutan äro och Mr. de Lamoignon, Mr. de Harlay, Mr. de Thou och flere andras wärde at besees.

III. Den tredie delen kallat La Cité, är såsom på en Öö belägen ibland alla kiörkor här i Staden (: then där öfwermåttan många äro :) är förnämligast Nostre Dame, af hwilken kyrkia förbemälte broo har sitt namn, och är belägen i det quarteret af Staden som kallas La Ville, och har 50 Canonicos, ibland dem är Konungen sielf den första. Hon är mycket stoor, hafwandes 174 stoo uti längden och i bredden 60, i högden 100; där äro innan 120

pelare

pelare, och 45 Capell runt om kyrkan, och på kyrkan 11 portar,
ibland hwilka äro 3 som äro begynte och utzirade med 28 Sta-
tüer af steen, som repraesentera så många Fransöska Konungar,
där äro uppå 2ne torn, af 34 alnars höjd, och är uti det ena
en klocka så stoor, at 20 personer måste ringa henne, och hörs
som sades, 7 wälska mil. Denna kyrkia är L'Eglise Chate=
drale de Paris Domkyrkia därsammastädes, och ett Erke-bi=
skops säte. Hon är helt öfwer betäckt med bly. Inuti äro åt=
skillige skiöna målningar, såsom alla pelare äro behängde med
stora Schillerier, alla af goda mästare giorde, doch äro de bä=
sta inuti Choret, 2ne af Mr. le Brun, såsom et, om St. Petri
Korsfästning; och et annat om Martyren Stephano etc:
Då är och här mäst wärdt at see, det heliga Capellet uppå Pa= ✠
lait, som är bygt af Konung St. Ludwich, oaktadt det, såsom
det stort är, inga pelare har mitt uti, utan å sidorna. Uti
detta Capell förwaras åtskillige reliquier som härefter blifwa
omrörde; Här äro många Kloster bland hwilka de förnäm= ✠
sta är St. Genevief du mont, hwarest man seer Carthesii Epita=
phium, så lydande: Renatus Descartes

Vir supra titulos omnium retro Philosophorum,
Nobilis genere, Armonicus gente, Turonicus origine,
In Gallia, Flexiæ studuit,
In Pannonia, miles meruit,
In Batavia, Philosophus delituit,
In Suecia, vocatus occubuit.
Tanti viri pretiosas reliquias
Galliarum Percelebris tunc legatus Petrus Chanut,
CHRISTINÆ Sapientissimæ Reginæ Sapientum Amatrici
invidere non potuit, nec vindicare patriae
Sed quibus licuit cumulatas honoribus
Peregrinas terræ mandavit invitus
Anno Domini 1650, mense Febr. 10. ætatis. 54.
Tandem, post septem et decem annos
In Gratiam Christianissimi Regis
LUDOVICI. XIV
Virorum insignium Cultoris, remuneratoris
Procurante Petro Dalibert

Sepulchri

Sepulchri pio et amico violatore,
Patriæ redditæ sunt
et in isto Urbis et Artium culmine positæ,
ut qui vivus apud exteros otium et famam quæsierat,
Mortuus apud suos cum laude quiescceret
Suis et exteris in exemplum et Documentum futurus.
I NUNC VIATOR.
et Divinitatis, imortalitatisq; animæ
Maximum et clarum assertorem
Aut jam crede facilem, aut precibus redde:

Uti det altare emellan 2ne pelare, war ett Crucifix, guarne-
rat med några Agater och en Ecce homo wid foten, som är ett
helt stycke af Corall mycket wäl arbetat; detsamma är dit-
skänckt uti R:P: du Molinetz Cabinett. Denna kyrckia är såsom
dubbel, at man går wid Choret under för några trappor, och
✠ kommer man uti en annor under kyrckia. St Germain är ock
rijcker, hwilcket har 30000 Livre eller pund årlig inkomst.
✠ Utaf de nyaste kyrckobyggningar, är den förnämsta som kallas
Le College des quatres nations, är af Cardinalens Mazarini arf-
wingar, genom hans Testemente upbygd, af en särdeles ny invention.
✠ Därnäst är ock Le Val de Grace, som är en utaf en mycket skiö-
nare Architectur, och framför alla wärd at ses; fram för
sielfwa ingången, är en stor platz uti 4kant, hwilken är se-
parerat ifrån gatan genom en Pallisade af järn, och af begge
ändar äro 2ne Pavillons uti quadrat; å högre och wänstre af
denna platz är ett wärck af maçonnerie beprydt med Colonner
en rustique, och gifwer ett artigt anseende. Fram för le grand
Portail eller stora porten till kyrckan, äro 16 trappsteg uti rundan
lagde, sielfwa Portiquen eller porten består af 4 stora Colonnes
Corinthiennes, med Nicher å bägge sydor, hwarest stå St Benedicto
och St Scholasticus, i lefwande storlek, i hwijt marmor uthuggne;
på Frisen eller stora listen under taakfoten, står denna Inscri-
ption med stora förgylta bokstäfwer: Jesu Nascenti, Virginiq;
Matri. Faciaten af denna Portail, är af 2ne Ordres, neml:
des Colonnes Corinthiennes och Composites tillyka med de andra
Ornements som därtill höra. Inuti kyrckan, är hela gålfwet
inlagt af allahanda Couleurer marmor, hwarest afdelningen

swarar

swarar emot Architecturen och Sculpturen. La Voute eller Hwalf-
werk är af en särdeles hwijt steen, under taket lika som marmor,
och öfweralt med sköna Ornements af Architectur. Af hwar-
dera sidan om sielfwa Kupoln å Kyrkan äro 3ne Capell, som
äro separerade genom 2ne stora Pilastres eller pelare, som stö-
dia under Cornichen, som sträcker sig rundt om Kyrkian; hwar-
på ligger hela Kupoln; mitt under Kupoln är Choret, som är
afdeelt med förgylt järngaller. Altaret består af 6 st. wrid-
ne pelare af swart hwijtådrig marmor, och äro mycket stora af
et stycke, stående uppå Piez-d'esteaux och af marmor, och öfwer
alt utzijrat med palmer och löfwärk af förgylt Bronce: desse
pelare äro ställte i runden, och stödia under en öppen Pavillon
å alla sidor, och formera 6 Colonnes, å toppen af densamma äro
Änglar som hålla rökelsekaar. Desse Colonner äro sammanbundne
med Festoner af palmer, rundt om dem swäfwa små Änglar som
hålla en rulla, med desse orden påskrifwit: Gloria in excelsis
Deo. Öfwer altaret emellan desse pelare repræsenteras barnet
Jesus uti krubban, och Maria med Joseph därhoos, af hwijt marmor
i lefwandes stoorlek skönt och lediga giorde. Bak för stora Alta-
ret är såsom en Pavillon, med galler af marmor, hwarest Nun-
norna komma at giöra sina böner. Hela denna kyrkia at be-
skrifwa som sig borde, är för widlyftigt, och ses det öfriga uti förbe-
rörde book La Description de Paris, hwarest det widlyftigare ses.
Kyrkan kallat l'Abbaij Saint Germain de Prez, är ock wärd at ✠
ses, och förnämligast the många wackra tombeaux af åtskillige
namnkunnige män; såsom bland andra uti ett särdeles Capell
dedicerat au Sainct Casimir Konungen i Pohland, och repræsente-
ras detta hans Epitaphium uti hwijt marmor således: han lig-
ger på sina knä, uti Kunglig Habit, offererandes Gudi sin krona
och Scepter, uppå en död-kista af swart marmor, och ställt på en stoor
Pie-d'estail, fram för detsamma är en Bas-relief af metall, som
repræsenterar en Seger som är af honom hållen öfwer Turkarne.
Å båda sidor af detta Epitaphium sittia twenne fångne Slaf-
war uti kädior, under sig hafwandes åtskillige krigswa-
pen, en maniere de Trophée, under detta står desse Or-
den:

ÆTERNÆ

ÆTERNAE MEMORIÆ
REGIS. ORTHODOXI
HEIC
Post emensos Virtutis
et gloriæ gradus omnes
quiescit nobili sui parte
IOHANNES
CASIMIRUS
POLONIÆ
AC SVECIAE REX;
Alto e Jagellonicum Sanguine
Familia Vasatensi
POSTREMVS
Quia Summus
LITERIS. ARMIS. PIETATE
Multarum gentium linguas
Addidicit, quo illas propensius sibi
devinciret
Septendecim prælijs collatis
cum hoste signis
totidem uno minus vicit
SEMPER INVICTUS
Moscovitas, Suecos, Brandenburgenses, Tartaros, Germanos
ARMIS.
Cosacos, aliosq. rebelles
gratia ac beneficijs
EXPUGNAVIT
Victoria Regem ei se præbens
Clementia Patrem
Deniq. tot is viginti imperij annis
Fortunam Virtute vincens
AULAM HABUIT, IN CASTRIS
PALATIA IN TENTORIJS
SPECTACULA IN TRIUMPHIS.
Liberos ex legitimo connubio suscepit
Queis postea orbatus est
Ne si se majorem reliquisset
Non esset ipse Maximus
Sin minorem, Stirps degeneraret
Par ei ad fortitudinem
Religio fuit
Nec segnius coelo militavit
Quam solo
Hinc exstructa Monasteria et Nosocomia
Varsaviæ
Calvinianorum fana, in Lithuania excisa,
Sociniani regno pulsi; ne
Casimirum haberent Regem, qui Christum

Christum Deum non haberent
Senatus a varijs Sectis ad
Catholicæ fidei Communionem
adductus
Ut Ecclesiæ legibus
continerentur
Qui jura populis dicerent
unde illi præclarum
ORTHODOXI NOMEN
Ab Alexandro VII inditum
Humanæ deniq gloriæ
fastigium prætergressus
cum nihil præclarius agere posset
IMPERIUM SPONTE ABDICAVIT
ANNO M.DC.LXVIII.
Tum porro lacrijmæ quas nulli regnans
excusserat
omnium oculis manarent
Qui abeuntem Regem, non secus
atq obeuntem Patrem
LUXERE
Vitæ reliquum in pietatis
Officijs cum exegisset
Tandem audita Kameneciæ
Expugnatione, ne tantæ cladi
Superesset
CARITATE PATRIÆ
Vulneratus occubuit
XVII. Kal. Jan. M.DC.LXXII.
Regium Cor monachis hujus
Coenobij, cui Abbas præfuerat
Amoris pignus reliquit
Quod illi isthoc tumulo
moerentes condiderunt.

Näst Kyrkiobyggningarne äro ock at considerera, L'hôtel Royal des Invalides, som är et wärck, som fram för alla the andra utwijsar en Kongelig Magnificence och Liberalite; ty thet är allenast därtil uthsedt, at därsammastädes uppehålla sjuka och förlamade Soldater, som där åhrl. underhålls gemena och 300 Officerare; hwarest the blifwa på allahanda sätt wäl underhållne: alla Officerare blifwa à part spijsade uti särdeles rum, och gemenl. 12 wid et bord, och på hwart bord sättes 6 fat, och hwar har sin lilla kanna för sig af et godt Swenskt quartéer franskt wijn, sampt en Tass eller Skåhl at dricka uthur; åtskilnaden emellan Officerarne och Gemenheen är at Officerarnes drickskärill äro af Silfwar, men the

gemenhens

Gemenheten utaf them. The gemene blifwa spisade ihoop i ett
rum, som utgör af 100 alnars längd och 20 bredd; där äro 2ne
bord satte ändalångs wid hwardera wäggen, med bänkar, där
Soldaterna sittia öfwer 100 ihoop wid hwart bord, och sådane
wore trenne rum eller Salar. Och när the äro alla satte, blifwer
en främmandom tillåtit gå igenom alla rum, där the sittia uti.
Man har arbetat på denna byggning uti samfälte 6 åhr. Hela den-
na byggnad är fullkomlig quadrat, och har innan til jämwäl 5
quadrate gårdar, nemligen en stor mitt uti, och 2ne medelmåttige
å hwar sida, hwilka alla fem gårdar äro runt kringbyggde
med Appartements och kamrar, at logera Soldater uti them, af
2ne wåningar högt, och på alla sidor af en särdeles wacker Sym-
metrie och jämlikhet; där äro in åt gårdarne 2ne rader Arca-
der den ena öfwer den andra, som formera des Coridors eller Gal-
lerier hwarest man kan gå öfwertäckt, sålunda runt om alla
gårdarne innom til. Uppå taken öfwerst äro åtskillige Orna-
menter som repraesentera Trophaer af wapen och sådant mera.
En på stora medlersta gården nederst, mitt emot la principale
Entrée eller förnämsta ingången, är porten til kyrkian, af 2ne
rader Colonner; the understa äro Composites och the andra Corin-
thiennes: hwadan man går in uti den delen af kyrkian, som är
destinerat för them där warande; ty ellinst byggs en annor utan
til, för them som bo annorstädes omkring, som ännu är uti wär-
ket och blifwer mycket magnifique, och lärer öfwergå alla andra
kyrkiobyggningar i Paris; hwars Modell uti litet, man ser uti ett
et Pavillon expres där till byggd. Där skall blifwa en kupol mitt på
mycket högd, hwarest mitt under skall sättias stora altaret ut-
zirat, med the skiönaste Ornaments, som Architecturen kan up-
tänckia, taakfoten skall blifwa förgylt såsom wid Val de Grace
och blifwer hela kyrkian af huggen steen ända igenom, och äro
4 [illegible] stora pelare 2ne on hwar sida wid porten; innan til
äro 4 Capell ett i hwart hörn, bestående hwardera af 6 pela-
re. Kyrkian war då för tiden till taakfoten kommen. Man
måste ock gå aux infirmieres eller hwarest the sjuka hafwa sitt
tillhåll, som äro separerade från the andra, men dock i samma

förbindn.

förbwarode Palais. Theras Sängar och hwad mehr är mycket pro-
pert giordt, och blifwa upwachtade af Nunnorna i St. Lazari Closter
som giöra en particulair profession at tiena the siuka; där äro
Sängarne ställte uti bredd, och mitt uti rummet är et altare med
galler inslutit, så at hwar och en uti sin säng kan se och höra pre-
sten, och är afdelningen således: Alla Sängar äro med
höyta Sparlakan före, och ömsas hwar dag rent, wid hwar Säng
är en Stool med en rent skurat tenn-nattpotta uppå, och öfwer huf-
wudet inuthi Sängen är en hylla, hwarest sättes deras medicamen-
ter uppå, at the äro när wid handen, och wid hwar säng hänger
en syd blå nattkiortel, derutj the kunna gå, när the koma sig nå-
got före. In summa, alt går där mycket nätt till. Det förnämsta
en främmande bör remarquera och i acht taga, äro the fyra stora Gal-
lerier eller Refectoires, som äro å hwardera sidan om stora mid-
lersta gården, hwarest är målat a fresque på muren, alla de
förnämsta Belägringar och Batailler som Frankrijke har erhål-
lit öfwer sina fiender, alla mycket exact och wäl förestälte. Här
äro och et partie förlamade Soldater som mästa wäfft arbeta en
Tapisserie som en främmande ey bör försumma at besee. Uti Utg-
gången bör man remarquera, den mycket af Architecturen ut-
zÿrade Faciaten, af denna stora byggnaden, tillika med den stora
platzen framman före, som är omgifwen med en murader stor
graf, hwarutinnan äro åtskillige Plantager och Orangéer som
ger et wackert anseende. Här hålles noga wacht wid portar-
ne, att hålla desse inne warande Soldater uti sichte och förtaga dem
Occasion at gå fåfänga; Ordningen och Disciplin är noog där i Consi-
deration. På den sidan åt staden äro sköna och långa Alleer af
höga stora linder.

Härnäst bör man resa till en ort heter Les Gobelins, detta ~~är~~
Palait är nästan det yttersta på Fauburg eller Förstaden kal-
lat St. Marcel. Härutinnan äro the ypparsta Wärckmästare, och
har sitt namn af en berömlig Mästare wid namn, Gilles
Gobelin, som synes först hafwa påfunnit at giöra Skarlakan, det-
ta namn har det stedse sedan behållit, lika som den lilla
rivieren där förbij flyter, som har en särdeles dygd med sig
til det

til det färgwerkt, kallas La Riviere de Bievre eller Castoreus v. fibrinus. Hollendarena hafwa giordt sin största flyt at upfinna detta Secret, men alt fåfengt, och kunna aldrig komma til den samma perfection uti färgan. Alla desse wäfwermästare som här äro, arbeta endast och allena för konungen, och till dhe Decorationer och ornamenter som fordras på dhe kongl. Slotten och Pallaits. Dhet första där är at observera, äro Schillerierne, som äro till et stort tahl, och mästadelen giorde af den berömlige Mästaren Mr. Le Brun, hwilken konungen har gifwit stoor Pension, och dessutan giordt honom till en Intendent de tous les Ouvrages de Peinture et de Sculpture, såsom och Directeur de l'Academie Royale de Peinture, Om hwilken Mästlare Academie warder omrördt strax härefter. Denne samme Le Brun är och för sin konst skull af konungen blifwen nobiliterat; hans förnämsta stycken äro mäst på Versailles. Den stora trappan därsammastädes, är mäst af honom, och det stora Galleriet method trägården giords utaf honom etc: Där är och en berömlig Batallie mästare med namn Van Möhlen som mästar alla konungens Batailler och mehra sådant, och mästadelen alla uti 12 à 14 alnars högd. etc. Till det andra är at considerera, rummen där Tapisseries giöras, där äro åtskillige mästare ifrån Holland och andra orter; som alla öfwergå andra uti Europa, man kan intet skiönare see uti dhe ting än hwad här giörs, det må wara uti historier eller i Landskap, hwaruti gull och silfwer blyr inmängt till öfwerflöd; Alla Tapeter copieras efter Mr. Le Bruns Desseins, och så wäll, at tapeten giör intet skillerit efter; Ja dhe hafwa förr af copierat åtskillige andra stora Mästares wärck. Jag räknade där uti åtskillige rum öfwer 42 wäfstolar där dagel. arbetas uppå. Till det tredie är at see, den där arbeta Lazur uppå koppar, och så naturelt, at det är til förundra; Här äro åtskillige mästare som weta giöra det Florentiniske arbetet, at nätt inläggia, skåpkull, bords och sådant mehr af åtskillige stenar. Här giörs och dhe skiöna låsen som äro på Versailles och på Louvren som äro uth-

arbetade

arbetade medh en särdeles Delicatesse. Uthi den första gården (: ty där äro twenne effter hwarandra :) äro en hoop wärckstäder för bilthuggare och dhe som arbeta uti marmor, hwarest man seer under dheras hän-der stora wärck, hoos en heeter Mr. Coyzevox sågo wij Colberts en Ko-nungens största Ministers Epitaphium i hwijt marmor, hwarest han war ställt på i Riddareshabit, och en hermelins kiortel deröf-wer, i lefwandes stoorlek, doch så lijkt giordt till ansichtet att ett Contrefaij ej kunde bättre giöras. Här äro och åtskillige gullsmeder som arbeta uti silfwer mycket nätt. Dhe twenne Ballustrader uti Alcoven wid Versailles äro här giorde, utaf ett sådant arbete och rijkheet, att hwardera af dem har kostatt 20000 Rdr. Sedan äro där Bordurare och Bråderare stora Mä-stare, som giöra dhe broderade Tapeter som äro uti Versailles. Där war och på ett ställe där dhe arbetade på ett Cabinet som giordt för Konungen mycket dyrbart och kostbarligit, det kunde unge-fehr wara 16 alnar långt och mellan 9 à 10 bredt, alt hwad som war af Architectur innan til, war af blå Lapis Lazuli giordt, alla Capiteler, såsom och uppomkring listen under taket, wid pass ett qwarteer bredh, ja och nedanomkring wid gålfwet, war af myc-ket wäl arbetat och i eld förgyllt, och uti genombrutitt arbete; Wäggarna woro af Spegelglaas, hwartil glasen woro enkom giorde, och mellan Architecturen och pelarna artigt ordonne-rat, och å sijdorna af glaset, samt å sijdorna å pelarne, war veri-tabel Skijlpadd med silfwer inlagt; Pelarne woro af Jaspis steen; Detta dyrbara Cabinett blyr giordt därtill, att Konungen will hafwa derutinnan all sin Kongl. Statt af Jouveler; men Han will genom Festoner utsijra alla wäggar med Diamanter och andra ädla stenar.

Arcenalen eller där dhe giuta stycken och Statuer, är och wärd af en frammande att besees; ty där seer man hwad stora Medel Konungen där anwänder på Statuer och sådant slijkt, och uthi hwad ährolig myckenheet; Bland andra dä där för tijden giöts, sågo wij en Apollo pouceras i wax af 8 alnars höyd, ty således måste alla Statuer först pouceras, för än dhe blifwa giutne af metall, och kräfwes till en sådan Statuë lång tijd och mycket arbete, för än den kommer til sin fullbordan; Mästaren sielf

sade

sade, at han intet som han då war kunde förfärdigas innom 6 månader, och att en sådan Statue med poucering, giutning och alt nog kunde mindre än i 18 månaders tyd blifwa färdig, ty dett är otroligit huru mycket flod där fordras till; där woro åtskillige Statuer färdige, och en deel stodo uti ugnen. där löper en stoor myckenhet af folck till, när the giuta, at see däruppå; Konungen wisar uti detta som i alt annat, sin stora högtotighet, då han låt då för tyden giuta där, som annorstädes omkring Paris, sig sielf till häst, 18 st. alla uti lefwande stoorlek, att employera uti 18 the förnämsta Städer; 3ne af dem woro redan färdige, och blef hwardera styckett æstimerat för 30000 Rd.r, utom Piedestallen där till wärkat, som lärer komma med dess fulla uprättelse öfwer 20000 Rd.r.

— Bastille, som är ett gammalt Citadel fort, är strax här hos, och består utaf 8 runda torn, mycket höge, dock öfwerst äro the en Terrasse flate, emellan hwilka är en gård som tienar til promenade för the fångarne som nog blifwa så hårt hållne. Detta Citadell blef bygdt uti Caroli VI Regerings tyd A.o 1360. Nu för tyden tienar det för fängelse för dem som äro Criminels d'Estat, och tyger där fordes hållit wacht om.

— Man måste och något röra /: som sades :/ om L'Academie de Peinture, hwarest M.r Le Brun är Director öfwer. Denna Måhlare Academia, är uti ett Palais som kallas Le Palais Brion, af orsak at M.r Le Duc d'Amville Comte de Brion har där bodt til en tyd, och däraf fått sitt namn, denna byggnad är en deel af Palais kallat Royal, och är begynt byggas af Cardinal Richelieu, som har det destinerat, at hafwa där ett Biblioteque, Konungen åter för några åhr neml. A.o 1671, har där ordinerat twenne Academier därinnan, neml. de Peinture för måhlarekonsten och d'Architecture för byggningskonsten, och begåfwat them med stiora Privilegier, hwar om man kan see widlyftigt, och hwad där är at observera, uti en book i 4to. Alla dagar upställes där uti en stoor Sahl, på en uprest lofwa, en naket Manniskia, stundom karl, och stundom qwinfolck, som the där-

til legia

därtil lägga, hwilken remnistia, är et lefwandes modell för
de unga och nykomne Ecoliers, at de kunna uti sielfwa natu-
ren fatta konsten at rita; sielfwa stora Salen där de för-
samblade äro, är till alla wäggar klädder med Schillerier af
de bästa mästare af den Academien, och med alla de stycken
som hafwa förtient det utsatta pryset (: ty wissa tider utsättes
prys af Konungen och då gifwes hwar och en, en Sujet at rita
en, och sådant strax på stunden fullbordas, utan at man får
gå någorstädes, och då wyses hwilken pryset winner, och desse
stycken blifwa då utsatte, att alla af Staden få gå dit och gif-
wa sina Sentiments, utan at någon wet hwems det är:) Uti en
annor Sal, är L'Academie d'Architecture, hwilken är beprydd
med Buster och Statuer til en stor myckenhet, och alla wäggar
klädde med Bas reliefs, och Teckningar med rödkrita på papper,
alla af stora mästare; En stor deel äro de Modeller, efter de
skiönaste Antiques Romerska Statuer, såsom Flora, Hercules
Farnesi, Venus Medicis, Athletes och flere andre slika. Där äro
en stor hoop såsom Professores som Componera denna Academien,
såsom Recteurs, Adjoincts à Recteurs, Conseillers Professeurs, Pro-
fesseurs, Adjoints à Professeurs, Professeurs en Geometrie, Perspe-
ctive et Anatomie, Conseillers etc. Där är et skiönt Gallerie
längst i nedersta wåningen, hwarest conserveras en stor Quan-
titet af veritables antiques byster och Statuer, som Konungen
har låtit komma från Rom, och äro alla ställte trappewijs
såsom uti en Amphitheater: Uti samma ~~gips~~ rum är uti gips
ett Modell af den wackra Colonnen som det Romerska folcket
och Senaten har consacrerat til Imperatoris Trajani åhågkom-
melse, som är det wackraste monument som är igen efter
den gamla stora grandeur uti Rom. Mitt på platzen wid
detta Palais är ställt en häst af metall mycket stor, meer
än lefwandes stoorlek, hwilken Konungen har låtit komma
från Nancy Hufwudstaden uti Lottringen, och har låtit uprätta
honom på en Piedestal, till dess man finner en bättre plats
att sättia honom uppå, a la veüe du publique.

L Koningens

Konungens nya uprättade Statue, är ock här uti det nya qvarteret af Staden, den sålunda är. Konungen uti 8 alnars högd till sielfwa Statuen, står i en sijd Mantel, med Hermelin fodrat, och därunder klädd på gammalt Romerskt wijs, hafwandes en Commender staf i höger, och wänster handen i sijda satt; bak om honom, likasom en flygande Fama, med basun i höger, och en krantz i wänster handen, den hon sätter på hans hufwud, denna Fama står med ena tåen på en Globo terrestri, och öfwer Globen ligger en lejonhud, fram för Konungens fötter ligger diuret Hydra med 7 hufwuden. Detta är alt förgyllt och stält på en marmor Piedestal af hwijt och swart marmor, alla Statuerne äro af metall; öfwerst på listan på Piedestalen, fram för fötterna af stora Statuen, står Franciæ och Navarræ wapnar, lika så bakföre, men å sijdorna står Konungens Devise, som är en Sool och deröfwer, dessa orden: Nec pluribus impar, nedan före denna listan står et Distichon eller 2 ne Verser i swart marmor med förgyllte bokstäfwer, så lydande.

Augustus toto jam nullis hostibus orbe
Pacem agit armato, Lodoix pacem imperat orbe.

och under dessa Verser står en bas-reliefs i metall, hwaruti des Pax föres på en wagn, och Fama flyger i luften, hållandes basun till munnen; på högra sijdan af Piedestallen, på förberörde stället stå dessa Verser:

Sequanicam gemino Cæsar vix vincere centum
Mense valet Lodoix ter quinta luce subegit.

med lika så en bas-reliefs af metall, som corresponderar med Verserne; å wänster om Statuen stå dessa Verser:

Granicum Macedo, Rhenum secat agmine Gallus
Quisquis facta voles conferre, et flumina confer

med en Bas-reliefs af lika Sujet; bak på Piedestallen stå dessa Verser

Indocilis quondam potiori cedere Gallo,
Ponit, iter tumidos fastus et cedere discit

nedan före på Piedestallen, på båda sijdor lika, stå dessa Verser med förgyllta bokstäfwer:

Hic laudum cumulus Ludovico vincere victrix
Relligio, et pulsus male partis seditus error.

med en bas-reliefs af Pietas som håller en Cardia i handen; å wänster står och en bas-relief med Justitia på, bindan för ögonen och en wigtskål i handen, med orden:

Impia

Impia quæ Regum licuit componere nulli
Prælia, voce tuâ, Ludovice composta quiescunt.

Om denne Statüe är med Järngaller giordt, och hela platzen, där denne Statue står, är kringsluten såsom en Amphitheater i rundan, å bägge sidor med byggningar, alla af en Symetrie eller lijkhet, at bem:te Statue swarar mitt emot gatan, och wid hwardera 4 hörn af gatan, äro på platzen 3:ne pelare ihop, med en sköld, som stoor är öfwerst, och en Krona öfwanpå, och på hwardera tvenne sidor af dhe 3 pelare ihop, hänger emellan, 3:ne runda bas-reliefs, som utwijsa Konungens förnämsta krigs Actioner.

Här näst kommer och La place Roÿal at considereras, som blef bygt uti Konung Henrici den Stores Regerings tijd, denne platz är heel quadrat, och består af 36 Pavillons bemel: höge och af meenande Symmetrie, hwarest muurarne äro af tegel och en deel huggen steen, medan lång Suite d'Arcades; under hwilka man kan gå öfwertäckt, rundt om platzen; Uppå platzen som mitt på är, är bemenat en stoor grön plan, hwilken man arbetar uppå, at formera til trägård, som bör wara innesluten af Järn; Mitt uti denne trägården är R. Ludovici XIII Statüe til häst af Bronze, stående på en hög stoor Piedestal af marmor hwijt, framföre samma Statüe på Piedestalen står denne Inscription.

POUR LA GLORIEUSE ET IMMORTELLE MEMOIRE
Du
Tres grand et tres invincible Louis le JUSTE XIII du Nom, Roÿ
de France et de Navarre
ARMAND Cardinal de Richelieu, son principal Ministre
dans tous ses illustres et heureux desseins
Comblé d'honneurs, et de bien faits d'un si genereux Monarque, a fait elever cette Statüe
Pour une marque eternelle de son Zele, de sa fidelité
et de sa reconnoissance
1639.

Bak på Piedestallen står detta.

LUDOVICO XIII Christianissimo
Galliæ et Navarræ Regi
JUSTO. PIO. FOELICI. VICTORI. TRIUMPHATORI
Semper Augusto
ARMANDUS Cardinalis, Dux Richelius, Præcipuorum Regni onerum adjutor

et

Et Aminister
Domino optime merito, Principiq munificentissimo, Fidei suæ, Devotionis
Et ob innumera beneficia, immensos honores sibi collatos
Perenne grati animi monumentum
hanc statuam equestrem ponendam
curavit. A. Domini. 1639.

På högra sydan står detta. - -

POUR LOUIS LE IUSTE.
Sonnet.

Que ne peut la Vertu, que ne peut la Courage
J'ay dompté pour jamais, l'Heresie en son fort
Du Tage imperieux j'ay fait trembler le bord
Et du Rhin, jusqu'a l'Ebre á cru mon heritage.

J'ay sauvé par mon bras l'Europe d'Esclavage
Et si tant de travaux n'eussent hasté mon sort
J'eusse attaqué l'Asie, et d'un pieux effort,
J'eusse du Saint Tombeau vangé le long servage.

ARMAND, le grand Armand, l'ame de mes exploits
Porta de toutes parts mes armes et mes loix
Et donna tout l'eclat aux rayons de ma gloire.

Enfin il m'eleva ce pompeux monument
Ou pour rendre á son nom, memoire pour memoire,
Je veux qu'avec le mien, il vive incessamment.

På wänstra sydan står:

Quod bellator hydros pacem spirare rebelles
Deplumes trepidare aquilas, mitescere pardos
Et depressa jugo submittere colla Leones
Despectat LODOICUS equo sublimis aheno,
Non digiti, non Artifices fecere camini
Sed Virtus et plena Deo fortuna peregit
ARMANDUS vindex fidei, pacisq Sequester
Augustum curavit opus, populisq verendum
Regali voluit statuam consurgere circo
Ut post civilis ~~p~~ depulsa pericula belli
Et circum domitos armis civilibus hostes
Æternum domina LODOICUS in urbe triumphet.

En annor platz är och som kallas La Greve (: efter som jag den förnämsta platzen wil beskrifwa :) Denna platz är den nyaste uti Paris, hwarest Publiques Spectacles och rejouissancer wijsas. Här är den ort, hwarest le feu de joije la veile de la feste de St. Jean Baptiste, Johannis eld kallat, blijr göllan, och sker om St. Johannis afton,

eller

eller när Frankrijke har winnit någon avantage öfwer sina fiender och hurulädes det går till kan man se af min resebeskrifning Ao 1685 d. 13 Junij. Wid denna platz är L'Hôtel de Ville, Stadzens Rådhus, som occuperar hela ena sijdan af platzen; är byggd uthi Francisci I regerings tijd. Architecturen är mäst a la Gothique, och har ingen convenience med the byggningar som nu för tijden byggas. Henrici IV Statue af Bronze är öfwer porten, repraesenterat till häst, på en grund af swart marmor. Denna häst är copierat efter den Antique Marci Aurelij, som är i Rom på Capitolio. Wid wäggen under en Arcade står denna Konungens Statue af hwijt marmor förklädd uti Herculis Habit, hållandes med sina fötter Discordiam eller Oenigheten, som wille förstöra hans lyckeliga regering uti begynnelsen. På Piedestalen äro Inscriptioner, men som the icke äro något särdeles, har jag dem icke afskrifwit. Uthi en stor Sahl hänger en hoop Schillerier, som repraesentera Rådsmän, Köpmän, och andra Stadzmän uti sin habit de Ceremonie, såsom bruklight war uti förra Seculo, såsom och en hoop Schillerier i den habit nu brukas; På begge ändar af Saalen öfwer Dörren står Konungens Portraits uti sina Kongel. drächter hafwandes bägge spijrorna, den ena med en hand uppå som betyder Justitien.

Man måste ey heller förtiga att beskrifwa the många och sköna portar uti Paris, som äro alle såsom Triumphportar; den första som kallas La Porte St Denis; utaf alla the nyie uprättade portar af Magistraten, så är denna den prächtigaste: Sjelfwa Corpus är 60 foot hög, och af lika breedd. Öpningen som giör porten, är af 24 foot, och en hög Piramide å hwardera sijda, klädde med trophéer af wapen och krigs-redskap, hwilka Piramider äro fästade wid det starkaste af wärket; under hwardera dess Piedestal är practicerat en liten port att hielpa den stora som midt uthi är. Midt öfwer sjelfwa hwälfningen af Arcaden är en stoor bas-relief på den sijdan åt staden, hwarest repraesenteras Passagen wid Rhen-strömmen, och på andra sijdan åt Fauburg eller förstaden, repraesenteras Stormningen wid Mastricht, och til mehra uplysning, så är uti hwijt marmor, under hwardera Piramiden, med stora Romerska bokstäfwer, denna Inscription; såsom först på den sijdan åt staden:

EMENDATA MALE MEMORI
BATAVORUM GENTE.
Praef. et Aedil. poni. CC.

Anni.

Ann. R.S.H. MDCLXXII.
Quod diebus vix
Sexaginta
Rhenum, Vahalim, Mosam,
Isolam, Superavit.
Subegit Provincias tres, cepit urbes
munitas, quadraginta.

På den sijdan ut förstaden står detta.

Quod Trajectum ad Mosam
XIII. cepit diebus.
Præf. et Ædil. poni cc.
Ann. R.S.H. MDCLXXIII.

På Frisen eller stora listen å hwardera sijdan, stå desse Ord, med stora förgylte bokstäfwer. LUDOVICO MAGNO. Ofwan uppå är denna port täckt på det sätt som the gamla Arcs des Triumphes äro som finnes i Rom. Denna Dessein såsom och till alla de andra nya inwärck, är utaf Mr. Blondel en berömlig Architect därsammastädes.

En annor port, som kallas La Porte S. Martin, är uprättat nästan wid samma tijd som St. Denis port Ao. 1674. Denna är och på ett wijs, såsom en Arc de Triomphe, af 3ne portar, af hwilcka den medlersta är något högre än the andra 2. Faciaten är widpass 50 foot, och af lijka högd. Architecturen är de bossage rustique, där stenarna sittia uth, utskurne med bas-reliefs; ofwan uppå hwalfningen och en stoor entablement Doriqué composé öfwer hwilcket är en Attique, hwarest stå desse inscriptioner. LUDOVICO. MAGNO

Vesontione, Sequanisq bis captis
et fractis Germanorum, Hispanorum et
Batavorum exercitibus
Præf. et Ædil. poni cc
ANN. R.S.H. M.D.CLXXIV.

På den sijdan ut Förstaden står

LUDOVICO. MAGNO.
Quod Limburgo. capto.
impotentes hostium minas
ubiq repressit
Præf. et Ædil. poni. cc.
Ann. R.S.H. M.DC.LXXV.

Emellan porten S. Denis och denna är planterat en bred Allée af Lindar, och följandes är Dessein, att en sådan Allée skall gå emellan hwar och en port rundt om Staden Paris.

En annan port är, som kallas La Porte S. Antoine, denna port är wid Bastilien, och blefwen byggd för Henrico II, samt sedan dedicerat för en Arc de Triomphe, den skiönaste Faciaten eller sijdan, wän-

der

nämnes sig åt förstaden af samma namn, och är en bossage rusti-
que, och med en stoor entablement Dorique; ofwan uppå denna port
står Konungens Statue, och ytterst 2ne små Piramider på den sydan
står denna inscription:

LUDOVICO MAGNO.
Præfectus et Ædiles
Ann. R.S.H. M.DC.LXXII
Quod urbem auxit,
ornavit, locupletavit.
P.C.

Emellan desse 3 Arcader som formera portarne, är en bas relieff
copierat efter den Medaille, som Staden hade låtit stampa för
Konungen, hwarpå Konungen förställes, med denna inscription.

LUDOVICUS. MAGNUS
Franciæ et Navarræ Rex
P.P. 1671.

Reversen af samma Medaille, är dygden sittiande, som stödier sig,
med en Sköld, hwarest Stadens wapn på står, med desse ord: Feli-
citas publica. och ofwan före. Lutetia. Emellan porten vid Le Ba-
stion är en wall af 48 foot bred. Wid ingången när hos porten, är
en liten regulair trägård, och på faciaten af samma trägård, står
detta, å den sydan åt förstaden:

LUDOVICUS MAGNUS.
Promotis imperij finibus
ultra Rhenum, Alpes et Pÿrenæos
Pomerium, hoc more prisco propagavit
Ann. S.R.H. M.D.C.LXX.

Å den sydan åt Staden står:

LUDOVICUS MAGNUS.
Et vindicatas Conjugis Augustæ dotales urbes
valida munitione cinxit,
Et hoc vallum civium delitijs destinari jussit.
Ann. R.S.H. M.DC.LXXI.

Denna Rampard eller wall är planterat uti rader af linder,
som formera en nyttig agreabel Cours, som sträcker sig allt in till
porten S. Martin, och så när mitt på, äro 2ne andra alleer, som gå
å twären, den medlersta är af 60 och den andra af 18 foot; och S. Louis
port som är af nyo bygd, är nästan mitt uti, hwarest står denna in-
scription.

LUDOVICUS. MAGNUS.
AVO
DIVO LUDOVICO.
Ann. S.R.H. M.DC.LXXIV.

Längre uthom förstaden förbemälte S.t Antoine finner man
L'Arc de Triomphe. Den är allenast af Platre eller löös mate-
ria

materia för at Modell uprättat, och i dess fulla storlek som den rätta bör wara, och man har nu hunnit längre med den sam-ställige byggnaden, än till Pied d'estaux af Colonnerne; man kan och döma utaf modellet, hwad för en skiön och kostbar byggnad det månde blifwa, at man föga skall finna en bättre uti Europa; det är et stort wärck af 2ne faciater, bestående af 3ne portar, och mellan hwardera af dem äro 2ne pelare Corinthiennes, hwilka giöra 8 å hwar sidan eller faciaten, och 2ne yttersta å ändarna; man har utzirat byggnaden med stora Tropheer af wapen, såsom och med slafwar bundne uti kiädior; aldraöfwerst är han platt, med en stoor bred lista; mitt uppå är en stor Piedestal, hwarpå står Konungens Statüe til häst, och under fören Piedestalen på listen, ligger et lejon såsom sofwande. De förnämsta och glorieusaste Actioner uti denna Konungens tijd, blifwa repræsenterade uti Medaillons som blifwa satte emellan Colonnerne.

En annan port är, som kallas La Porte de S:t Bernhard, den är å bägge sidor utzirat med stora Bas-reliefs alt öfwer. Å den sidan åt Staden, är Konungen sielf repræsenterat, som giuter uth öfwerflödigheten öfwer sina undersåtare; öfwerst på porten står detta:

LUDOVICO MAGNO.
ABUNDANTIA parta
Præf. et Ædil. poni cc
Ann. R. S. H. M. DC. LXX.

På den sidan åt Förstaden, är och Konungen förestält klädd en Divinite antique, som håller et styre af et stort skepp, som går för full segel, med denna Inscription.

LUDOVICI MAGNI.
PROVIDENTIÆ.
Præf. et Ædil. poni. cc.
Ann. R. S. H. M. DC. LXX.

En annan port är som kallas S. Victor; den är intet af en så stor depence som den andra, det är allenast öfwerst præsenterat en bas-betaille et stort krigsskepp, med denna Inscript: Quæ non Maria. Där äro och många portar, som jag för widlyftigheten skull, intet will omröra, emedan de ey håller äro af något synnerligit wärde. Nu will jag något förmähla om, hwad som mera particulairt är, såsom uti husen af konstkamrar etc. är at remarquera, och wil begynna utaf Louvren.

Historici förmähla detta stora och wijdberömbde Palait wara

förut

först begynt at anläggias under Philippi Augusti Regering
tijd Aº 1214. hwilkets beskrifning finnes uti benämde book La Descripti=
on de Paris, och will förden skull det förtijga, allenast nämna det
som inuti är remarquabelt, såsom först Le Cabinet des Tableaux,
detta rum är yttherst af det stora Gallerie, där man finner en
myckenhet af utwalde Schilderier, af stora Mästare så
Italienske som Frantzöske och af andra orter, hwilka alla Ko-
nungen har låtit sticka i koppar, och formera deraf 2ne stora
Volumes, men en stoor deel äro derifrån transporterade til
Versailles, at dermed utstoffera det skiöna och magnifique Palait.
Här uti Louvren äro och åtskillige Mästares wärckstäder en Scul=
pture, såsom Mr Girardon som är den förnämsta, han hade många
skiöna Statuër under händer som skola komma til Versailles.
Här är och en stor Saalen, där Messieurs de l'Academie françoise
församblas, hwilken Academie Konungen har beständt, med
en sådan particulair protection, at han will dem skola hafwa
sin sammankomst uppå hans eget Palais. Denna Academie
består af kloka och förståndige män, som allenast winlägga sig
om, at perfectionera det Frantzöska Språket, och komma tilsam=
mans 3 gånger om weckan. Alla 2ne åhr emot, på S. Louis
dags, utdelas 2ne gull Medailles pour le prix de l'Eloquence
et de la Poësie. Uti desse Sahlar äro några Schillerier, såsom et
af S. Maria, Konungens Portrait, Cardinal de Richelieu, som är
en Fondateur och upphofsman til denna Academie, Cancellier Se=
guiers, såsom och Drottning Christinas af Swerige Portrait, som och
hade warit i denna Assemblée, och där wijst sitt stora förstånd
och Genie uti åtskillige saker.
Le Garde-Meuble de la Couronne eller Satebüren är til at se,
uti et hus à la rüe des Poulies; där äro en otrolig myckenhet
af Tapisseries så antiques som modernes, ibland andra äro där,
dem Konungen låtit giöra aux Gobelins, som äro rijkeligen inwirckade
af gull och silfwer, efter Mr Le Bruns Dessein. Förutan Tapis=
serier äro där och åtskillige Vases och kiärill af dyrbara stenar,
såsom af Agate, Onix, Jade, Corniol, berg Crystall etc: som alla äro
af en underlig stoorlek och Delicatesse af arbete; åtskillige
stora widna grenar af Corail, och en särdeles stoor af swart
Corail, såsom Ebenholtz, Twå Cabinets af Berg Crystall, hwijt
Bernsteen etc: och guarnerade med gull och äkta stenar, bland
annat

annat är et æstimera et stort Skep, af guld, garnerat med Diamanter som æstimeras för 10000 Rd:r; En stoor myckenhet af silfwer Services, såsom ock bord, Gueridons, Speglar, liusKronor, liusarmar, Orangers 2ne stora Caves eller ...... som äro brukte til Mr. Le Dauphins doop, Des Girandols, liussaxar, wäfelsstaar etc: där wijses ock Sängar en broderie myckit rijka, och mehra sådant; där wijses ock uti et annat rum en stoor Rustcamare, af en stoor myckenhet varn gewähr, af allahanda sorter; bland andra Francisci 1 wapen, som han har brukat för Pavie, hwarest man ser på harnesket, huggnt som han bekom för än han blef fången af Spaniorerne, In summa, här äro utskillige saker at see, ehuruwäl en stor deel af garde-Meublen äro förde till Versailles.

Konungens Cabinett är till finnandes à la rue vivien, där är först et see, hwarest Konungens Bibliothec förwaras som är fordom blifwit transporterat från Fontaineblau, hwilket är begynt af Carolo V, och förökt af Francisco 1; man räknar nu för tijden där wara mehr än 50000 Volumina, och ibland dem 12 a 15000 Manuscripter, Hebraiske, Grækiske, Arabiske, Syriske, Latinske och Frantzöske. Man finner där et gammalt Manuscript af S. Cypriano, som Catharina de Medicis har fört med sig från Florence; där äro ock nästan alla kopparstycken som utgångne äro, til finnandes. Sedan äro här en stoor myckenhet af Antiques såsom ock Modernes Medailles; och et Cabinet des Medailles aldeles complet, man räknar dem wara emot 20000 St. alla rangerade uti små Cabinets de Cdr. Där äro Medailler af alla Käjsrar, Konungar och Printzar i hela Europa. Jå ock et stort taal af Jettons, som marquera något historicum. Där äro ock en stoor myckenhet af wackra antiques skurne Agater, bland andra, en som repræsenterar le grand Constantin, kröint med en lagerbärs krantz, myckit raar förmedelst des Varieté af Coleurer, och dess stoorlek etc: Där äro ock allahanda Antiquiteter såsom små Tombeaux, Lampor, små Idoler och mehra sådant.

Man måste ey heller förbygå La Sainte Chapelle, eller det heliga Capellet som är au Palais; det är et mäst som öfwergår alt annat, hwad St. Louis har låtit bygga, uti Magnificence och

Kostbarhet

kostbarhet, och besynnerlig därutinnan efter som han sielf bodde på Palait. På detsamma rummet har tillförende warit en Kyrckia, kallat L'Adoration des trois Rois, af Konungen Hugues Capet funderat, hwarutinnan hans Son Robert instituerade L'Ordre de Chevalliers de l'Etoille. Kyrkan är mycket hög och fönstren äro mycket stora, och hela skiöne af allahanda Couleurs, hwarutinnan repræsenteras några Historier af gambla och nya Testamentet; Man har arbetat på detta Capellet uti 5 åhr och blefwit färdigt A:o 1247. Någon tyd derefter har man transporterat dit, de många reliquier, som St. Louis hade bekommit af Venetianerne, för en considerabel Summa penningar, såsom förnämligast: En stoor portion träå, af det samma Christi Korß; Christi törnekrona; Några droppar blods af hans syda; Några kläder som han har brukat i sin barndom; något blod som underlig har drupit af et Christi beläte, som en ogudachtig har slagit uppå: En järnlänck hwarmed Christus wart bunden; Duken hwarmed Christus torckade Lärjungarnas fötter; En deel af stenarne af Christi grawf; Sanct Mariæ miölck; Jernet af lantzen som Christi syda wart upstucken med; Purpur-Mantelen som han war omswepter med; Röret som de fingo honom uti händerna; Swampen som han drack Ettikio och galla uhr på korset; En deel af hans swepekläder etc: Förutan detta är där, Mosis käpp; En deel af St. Johannis Babtista hufwud; Alt detta är inslutit uti en stoor kista af koppar förgylt, som är satter uppå 4 Marmorpelare. Uthi Sacristyan är och åtskilligt at see, såsom et stort taal af Reliquier förwarade innom gull och silfwer; Ett stort Crucifix af massivt gull, som blyr alla fredagar utsatt uti Caresmen eller Fastan; hwarest emitt uppå är et styke af Christi samma Korß; där äro många stora böcker, hwars permar eller band är garnerat med stora perlor och stenar. Man seer där och Le Baton de Chantre, eller en Tacter kiepp som brukas wid Musiquen, hwarest öfwerst på är en stoor Agat, som repræsenterar S. Louis à demi Corps, som häller i ena handen et litet Korß, i den andra Christi törnekrona; En stoor Agathe Orientale mycket fijn, til figuren nästan ovale, och litet större än en ordinair talrick, uthuggen en bas-relief, som repræsenterar l'Apotheose d'Auguste, som är et admirabelt wärck, förmedelst dess naturliga färgor, som exprimera Historien så nätt,

som det

som det were målat med färgor; detta är præsenterat ~~utaf~~
Carolo V, af en Imperator af Constantinopel, på det han skul-
le komma honom till Secours emot Turken.
Utaf de particulaire Cabinets som där i Paris åtskillige äro, så
är dock intet som kommer emot Mr. Blondels, hwarest äro styken
af ~~alla~~ utwaldaste saker, som förwaras med särdeles flijt. Där
Där äro en stoor deel Original Schilderier, af Palma, Paul Veronese, af
Guide och af den berömlige mästaren Poussin. Där äro Paisager eller
Landskaper af Paul Bril, Corneille, Breugle, Fouquiere, Lucas och flere an-
dre; uti frukter äro där af Labrador och Sommes, och uti blomster äro
där af Picard och Mario del fiori etc. En stoor hoop en Miniatur giorde
efter de bästa mästare, såsom Raphael, Carache och Poussin. Där äro
och 200 Löfwärk af samma arbete, som förställa åtskillige foglar.
Ibland dess Amailles styken af dem som äro giorde i Limoge uti för-
re Seculo, som äro dyrt kiöpte, anlagde på gull eller silfwer botten;
hwilken Secretesse är nu mehra nästan förlorat. Där äro och åt-
skillige styken i träe inlagde, hwarest Coleurerne äro så skiöna, såsom
de were med pensel anlagde. Men det som mehra är at conside-
rera, äro det myckna taal af de antiques stenen Agater, ibland
hwilka äro 40 något större än de öfrige, mästa parten antiques,
som repræsentera Gudarnes och Imperatorernes Portraits, och dheras
gamla Sacrificalia, som alla äro öfwermåttan wäl arbetade; Så
är där och en liten Kädia af Cläder i Agat subtilt arbetat.
Här äro och 12 skiöne Bracelets eller Armband, sammansatte af Aga-
ter, Carnioler, Onix, Jaspis och Smaragder garnerade med gull, som
giöra tillsammans 150 skurne stenar antique, ~~repræsenterandes~~ Ro-
mares Gudar, och Imperatorer ifrån Julio Cæs: till Lab: Posthumum,
tillyka med 36 Imperatrices; att man föga kan finna någor-
städz en sådan Suite, och så complet som denna, uti den matieren.
Förutan dessa äro och många andra myckit större, såsom och en
hoop gullringar garnerade med pretieuses perlor och stenar, så-
som af stora Rubiner, Smaragder, Orientaliske Topazer; och en stor
Diamant uppå en knapp, mästa fullkomlig; en annor af gull-
achtigare myckit beskaffad. En myckit stoor Orientalisk perla,
En stoor Violet Rubin af 28 gran. En stor Orientalisk Opal uti
en figur af et leijon; 3ne stora lådor upfyllte med utskurne

antiques

antiques stenar så af instiärning så af uphögning. Musslor och Snäckor myckit bizares och myckit rares. En Suite af 100 Romerska Silfwer Medailles, och 100 andra grekiska, alla wäl conserverade. Förutan alt detta finns och uti Cabinettet, åtskillige gewähr ifrån Türkiet och Persien etc. Jtem turska Sabler, Poignarder och damasceerade knifwar, med skafft allahanda i gull infattade stenar; där är och myckit Japanskt Lackwärck, myckit skiöna Porcelliner och Curieuse bordar.

Detta är nu någorlunda talt om sielfwa Staden Paris, och hwad som kan wara förbygångit, finner man, tillijka med det, som nu omrördt är, uti offtabemälte Tractat, La Description de Paris etc. widlyftigare utfört. Nu will jag och något införa om the kringliggiande orter och Palaits.

D. 29 Aug. woro wij några i Compagnie, såsom: Cammarherren Tessijn, Ture Bielcke, Fredrich Sparre, v. Daneer, samt en myckit berömlig Målare och Kopparstickare wid namn Jsrael Sylvester, och en annor Frantzöst beskeder Adelsman; Wij togo oss 2:ne Carosser tillsammans, och man gier om dagen för en Caross 1 Lovis d'or eller 10½ Franque, och reste så uth 2 mihl från Paris till Konungens första Ministers Louvois gård, heter Meudom; som är ett skiönt Palais af omkostnad, men hwad Architecturen angick, så war den intet så synnerlig; det ligger myckit högt, at man har utsickt, wida omkring sig å alla sidor, men förnämligast åt den sidan, som wetar åt Paris, så at man kan stå fram för huset, och see hela Paris öfwer; det är först bygdt uti Francisci 1:mi tijd, af en Cardinal benämbd Antonius Sanguinus, och blifwit perfectionerat under Henrico II., men sedermehra blifwit myckit förändrat, än det då förtijden war, at mehra imitera la Moderne. Där är fram för huset en slätt plaan, som sträcker sig wida, är grön och med sandgångar emellan det gröna; och närmare åt huset är denne plaan afdeelter, med en murat graf, med en liten windbrygga öfwer, ifrån sielfwa borggården, som är alt öfwer anlagdt, och sträcker sig denna graf i quadrat in till sielfwa huset, grafwen är wid pass 5 alnar diup, med Orangeer och andra plantager utinnan, och således omgräntzer hela borggården. Baak för huset är en myckit skiön trägård af en förträfflig Situation; ty det bör man observera, at uti Frankrijke wijnr

Meudom

läggia

liggia dhe sig wida mehra om sköna trägårdar, än uti andra orter.
Denna Situation är derigenom förtreflig, at han är såsom uti
en daal belägen, dock hafwandes, på åtskillige ställen sin behöriga
högd; Ofwan ifrån huset (: dy som förr sades, det ligger temel. högt:)
äro åtskillige Canaler, som swanor uti innan; och liggia dess Cana-
ler öfwer hwarandra en terrasse, den ena wid pass 12 à 13 al:r
högre än den andre, och mellan dem sköna Alleer, som gifwa an-
genehma Veüer ifrån sig, och uti hwar Canal äro höga wattusprång
Dessutan är hela trägården utzirat med sköna wattukonster,
och Statüer, mästedelen af marmor, och några af metall; där
äro wackra höga Pallisader, af skuren hagebook, och åtskillige sto-
re Dammar, med sköna Plantager om, och sträcker sig denna trä-
gård 7 swenske mihl uti Circumferencen, at man kan på
somtliga ställen lika såsom uti en skog, dock allestädes med Alleer
och utzirade med hwyta marmor Statüer. Jn uti sielfwa hu-
set som 2ne wåningar högt är, seer man förtrefelige utzira-
de rum, och mästedelen i öfra wåningen, äro wäggarne klädde
med Skogstapeter, och sängarne af åtskillig Coleur skurit Dammast
och botten mäst af gull; alla borden woro mäst af marmor wäl
arbetade, en deel hwyte, grå, och på 3ne ställen war bordskifwan
af hiel agat, en half handz bred; Ett långt Gallerie war där i öfra wå-
ningen, på den sidan af huset som wetar ut trägården, som war
å alla sidor utstofferat, med stora bröst Statuer af marmor, såsom
en deel af gamla Romerska Keysare, dem jag räknade wara
38 st. tillika med dem, uti det lilla Cabinettet af ena ändan af
Galleriet, som war et åttkantigt rum, med et marmor bord och
förgylt foot, mitt uti; och Statuer rundt om i alla hörnen. Uti
stora Galleriet woro 6 stora marmorbord, och som för sades med
Statuer samt stora wäl arbetade Vases och Krukor. Detta Galle-
riet war än intet i sitt fulla esse, ty å wäggarne skulle komma
alla Konungens Batailler, uti stora Skilderier af 4 alnars högd,
ny saller war där ännu målat i taket. En rund Oval Saal war
där och med hwälfft tak, hwarest war med Speglglaas å wäggar-
na, och i ändan stodo 8 Statuer, hwars hufwuden woro af swart
och det öfriga af brun marmor; utur denna Salen kunde man
gå uth på en altan utan på huset etc. J nedre wåningen woro

dhe rum

dhe rum han sielf plägade logera uti; I hans Sängekammar war en grön damast säng med gull galouner på, å ena sijdan ~~som~~ som sängen hänger Christi Korss, wäl i trä arbetat, och därhos Louvois Contrefay med en skiön utzijrat förgylt ram, och å andra sijdan et stoort bookskåp, som war wäll inlagt af Sölfwer uti blomwärck, och öfwer bordet en skiön stoor Spegel hwars ram war af skurit Spegelglas, och Kammaren war öfwern som i öfra wåningen med Togtapeter beklädd.

När wij alt detta hade besedt, reste wij i hemwägen till en liten Ort heter Issy, som hörde en Advocat General till, wid namn Talon, denna Ort war nyss anlagder, och war ännu intet sielfwa huset inuti färdigt, några rum allenast i öfra wåningen, som woro med skiöna Togtapeter klädde, och i undra wåningen höllo dhe på at gipsa alla wäggar, af åtskillige Deviser, Termer och Trophéer, med en särdeles flijt och nätthet. Dhetta huus är bygt i fullkomlig quadrat med 2ne wåningar, och taket ofwanuppå platt en terrasse med fyra skorstenar, en i hwart hörn, och 2ne mitt på, och med en ballustrade af små pelare runt om takfoten, lika så woro med Ballustrader under hwart och et fönster i undra wåningen. Fram för huset är en Bassin af et högt språng och under före en liten parterre; trägården war än intet begynt. Denna Ort är fordomdags kallat af dhe Romare, då dhe belägrade Paris, Isiacum, ty dhe willa säija, att uti hedendomen är här Gudinna Isidi blifwit offrat. Issy

Le Chateau de Vincennes hade man aldraförst bort beskrifwa, emedan dess närmare belägenhet, ty det är man belägit, et litet stycke ifrån L'Arc de Triomphe, och löper en stoor lång Allée af linder derifrån, som är dirigerat mitt på Slottet Vincennes, Detta Slått är helt fyrkantigt, omrändt med en graaf af steen som är mycket diup. Sielfwa byggnaden består af höga många torn, det ett af dem högst kallat Le Donjon. Wid detta Slott, är en stoor widtbegrepen Parck, den Konung Philippus Augustus har först anlagt, och där insläpt en stoor myckenhet af diur som Konung Henricus i England honom förskickade ifrån Normandien /: ty det låg då för tijden under Engelland :/ Där äro 2ne stora flöijlar bygde a la Moderne, å den sijdan at Parken, dhe där äro bygde en Pilastres, Doriques. Det förnämsta är den stora porten som länder at Parken, som är mycket skiön, och af Vincennes.

samma

samma Ordre, neml. Dorique, och har skiöna Statuer å hwardera sidan; Capellet härsammastädes är funderat af Carolo V. och sielfwe Corpus af Cardinalen Mazarin, som och blef död på detta Slott och här begrafwen, till dess hans graf blef färdig uti kyrkan du College des quatres Nations. Många Franska Konungar hafwa fordomdags på detta Slott hafft sitt tillhåld. Uti Ingången till Parken är Menageriet, där många otambda diur blifwa förwarade, hwilka man ock som offtast låter strida med hwarandra, uppå en inbygder platz, af några Gallerier som tiena till säkerhet för dem som dessa Skådespel ansee och bewista. Kring om detta Palait är en skiön buskage, där Konungen har sin bösse jagt.

St Meaurs Två mihl härifrån, å samma sida af staden ligger ett Palais kallat St Meaurs, hörer Mr Le Prins, eller Prins de Contij till (: Ty detta namnet Le Prins attribueras honom allenast :) Detta Palais är af Henrico IV bortskänkt till Contij, är ej synnerligit remarquabelt til byggnaden, men har en skiön Situation, ligger högt, att man kan see derifrån förbem:te Slott Vincennes, och floden Seyne löper där förbij; å andra sidan af huset är en skiön anlagdt trägård, som ligger lågt, med en mur omkring; halfwa trägården näst huset, bestod af Parterres, med skiöna Statuer emellan, uprestte på höga Piedestaller.

Turine Den 12 Oct: reste wij tillsammans, upp till en annor ort, heter Turin, ligger 3 mihl ifrån Paris, är en stoor fleck och hörer Duc de Richelieu till, sielfwa Palait eller huset är ej synnerligit, ett likt hus på gammalt manner bygt utan någon regularitet. När man inkommer igenom stora porten finner man för sig en liten steenlagd gård, där uppgången till huset är å wänster af trägården åt högra handen; på sidan af huset är Orangeriet afdeelt från sielfwa trägården, genom ett jerngaller, och war Orangeriet högre än öfriga marken af trägården en god deel, wid pass 6 à 9 alnar. Ty woro intet inuti sielfwa huset, efter där intet särdeles remarquabelt war, utan allenast besågo trägården, den nyligt skiön war, men blef intet så hållen i sin wälmakt som sig borde, utan förföll här nyligt; det förnämsta här war woro watten konsterna; där war en Cascade på följande wijs: Öfwerst woro fyra språng som uidgade sig uti rundan såsom Klock, och ifrån hwart språng, woro såsom trapp wijs med Punctor af steen,

Lända

ända neder igenom, där watnet flyter uhr den ena Runkan i
den andra, och formerade i hwar 3die Runka, et wattensprång, och
sådana wattensprång woro 6 i hwar rad, det giorde tillsam-
mans 24 språng, och hwart språng, ungefehr af 6 alnars högd;
och emellan the twänne yttersta sprången (wadorna) woro stenlagde trap-
por, där watnet föll utföre alla trapporna, som gaf et artigt an-
seende, mitt på, emellan the nedersta 2ne rader af sprången, war
en grön plan; detta alt watnet som föll uhr Runkorna på trap-
porna församblades uti röör, som förde watnet tillsammans
uti en wid stoor bly ränna, så lång som Cascaden war bred till,
under rännan war et galler, öfwer hwilket galler flöt wat-
net ända lång rännan uth, och formerade en Nat d'eaux som
såg mycket artigt uth; under wid watnet war en stor Runka,
där alt watnet församblade sig uti, och uhr henne på nytt forme-
rade en Nat d'eaux, hwilket watten sedan fördes genom en smal,
uthuggen ränna ända alleen uthföre, och församblades uti en stoor
rund Bassin, mitt i trägården, som gaf et högt språng, et sålunda de
4 öfwersta sprången hulpo alla the andra. Där war ock såsom uti
en Buschet en drake, som drefs af watnet rundt om, och draken
sprutade watten, och sålunda giordt, at när en war inom skrancket
af Buschetten, kunde man intet undanfly, med mindre at dra-
ken sprutade honom full med watten, och dessutan när en gör där
uth, så äro allestädes i buskarna röör, som spruta en öfwer alt,
denna draken war af metall. Längre in mot huset å sidan, i
samma trägård (: thy trägården war wid begynnan :) war en stoor
Canaal, som låg mycket lågt ifrån öfre trägården, och woro med
trappsteg å båda sidor af Canalen, och öfwerst war en plan af
huggen steen, därpå stod Konungen till häst ofwan en hög Pied-
estal, men af lööst materia och öfwerstrucken med metall färga,
under denna stenlagde planen war en Grotta, där allahanda fi-
gurer af watten wijstes på et rundt bord mitt i Grottan, och å
sidorna af Grottan (: som elliest såg bisard uth :) woro åtskilli-
ge diur, såsom wid dören af båda sidor stodo 2 Apinior som spru-
tade watten, kom ock watten uhr taak och gålf såsom gemenlig
i Grottor brukeligit är, at man på mångahanda sätt kan gö-
ra enom wååt; Nedt för denna Grottan, är förbem:te Canal af
huggen steen ända igenom murat, och ofwan rundt om

listen

listen af Canalen, woro wattensprång uti sunder af 5 à 6 alnars
högd, och wattensprången komma uhr stora Vaser och löper öfwer,
uti nischer 3ne efter hwarandra som alla formera nat d'eaux.
Här woro ock åtskillige andra wattensprång i denna trägård som
jag för widlyftigheten skull intet alla kan omtala; utan til det
öfriga kan man alt see af des kopparstycken /: ty alla desse ein-
trängliggiande Palais, deras stora tillhörigheter med deras siuä: äro uti kop-
par utgångne :/
Härifrån reste wij til St. Clou, som hörer Mr. Le Dauphin til, men
togo en annor wäg än som wij reste bort, ty när wij reste bort,
Madrit läto wij slottet Madrit tillijka med skogen som ligger där hoos,
wid namen Bologne, å wänster, tyckte så när wij tillbakas ifrån
St. Clou reste, at wij reste det lijka såsom rundt om. Detta slott
Madrit har Konung Franciscus I som fångsladen war af Spani-
orne, och satt inne på slottet Madrit uti Spanien; och när han
wardt gifwen löös, lät han bygga detta Madrit, öfwer efter sam-
ma form som det förrige ~~ifrån~~ uti Spanien; Om hwilka bygge Konun-
gars krig är detta Distichon giordt:

Gallus habet cantum, barbam, Calcaria, cristam,
Sub pedibus gallum, sed Jovis ~~gal~~ Ales habet.

Detta slott ligger men en mijl ifrån Paris, uppå en slätt, med
förbemälte skog Bologne omwändt; hwilket huset förfaller nijdent,
och är nij något särdeles där at remarquera.
S. Clou. Denna orten, St. Clou af slottet, har sitt namn af Clodovæo,
Clodovæi M. son, som där ock är uti kyrkan af Villagen blefwen be-
grafwen; hans Monument seer man än af swart marmor, och
uppå 4 Porphijr pelarn satt, med denna inscription:

Artibus hunc tumulum Clodoaldus consecrat almis
Editus ex Regum Stemmate perspicuo
Qui ventus regni sceptrum retinere caduci,
Basilicam statuit hanc fabricare Deo
Ecclesiæq dedit matricis jure tenendam
Urbem Pontifici qui foret Parisijs.

Det andra Monument som sees uti Choret, å högre handen af
marmor, är Henrici III, där hans hierta är nedsatt, öfwerst är
2ne kronor, med denna inscript: Manet ultima Coelo; ty den
ena betydde Frankrijke, och den andra Pålland, ty han war Ko-

ning

Konung öfwer bägge ryttare, hwilken skulle af Epitaphio kunde in-
tet wäl läsas. Om detta Palait S.t Clou woro nyttigt at förmähla,
om man det skulle fullkombl. beskrifwa, men såsom det tillyka med
Versailles, är genom trycket, en noga beskrifning därom utgången är,
både på Fransöska och tyska, ty will jag allenast i korthet något
därom röra: Till Situation är detta nyttigt skönt, men doch så
wida irregulairt anlagt, at sielfwa Palait intet swarar emot
trägården, och sielfwa orten som sig borde, utan dhe hafwa allenast
sett, at Vegen af Staden Paris måtte swara midt emot Palait och
sielfwa byggnaden, men hwad sielfwa Palait angår, är det myc-
ket regulairt, och en skiön byggnad, som wida öfwergår Versailles uti
konsten och Realité af Architecturen; det ligger mycket högt och
har en Village eller stad wid sig lägen belägen, och löper en lång
Allee med linder ifrån Villagen upp till huset, på båda sidor om
Alléen är en hög muur. Fram för gården som stenlagder är,
äro 2.ne stora portar mycket höga, men ofwan såsom gitter giorde,
med zirater af löfwärck förgyllt, och grönt målat, och ofwan
uppå med en krona, hwarest oliwqwistar äro igenomstuckne alt
förgyllt, hwilka twå portar swara emot Alléerna, ty där äro 2.ne
sådana Alleer som förbemält är, och löpa alla båda neder åt torget
eller Villagen, och wid hwardera dessa Portar är en hög Piedestal
af hwijt marmor med skiöna lister; hwarpå hwijlar en Fama, med en
basun i ena och en krantz i andra handen, blåsande i basun: Desse
Renoméer eller Statuer äro af sten arbetade, och med en hwijt
gläntzande färga öfwerstrukne. Huset hafwer twenne flöglar,
och runt om wid muren, är en hög murader bänck, hwarpå stå
runt om huset, fyrkantige, grönt målade mullkistor, med Oran-
gerier, nembl. Citron- och Pomerantz träen uti. När man står ut
uti stora porten af huset, kan man se hela Paris, emellan
dhe bägge förbemälte Statuer, hwilket giör en artig Prospect i-
från sig. Stora trappan till detta Palait är mycket slätt och
temmel. wäl giord, har ingen widare afdelning utan träng: Men
rummen woro alla wackra och wäl afdeelte emellan; och alla
wäl meubleurade, hwilka alla at beskrifwa woro för långt,
utan man wil allenast dhe remarquableste omröra. Ett stort Gal-
lerie, som sträcker sig i längden så långt som huset war,

Det war

det war i taket måhlat, de fyra årstiderne, uti stora Bla-
phons, och uti alla hörn af taket war uphögt bildthuggare arbete,
nembl. uti stora bilder, som repræsenterade alla Månader om å-
ret, och woro öfwerstrukne med metall farga; emellan alla fön-
ster, rundt omkring wäggarne, woro alla Kungliga hufwud Slott
målade, såsom Fontainebleau, Versailles, Marlij, S. Clou, Madrit,
Vincennes, St Germain, Millefleurs etc: rundt om på stora listen
under taket, woro uti runden målade allahanda Deviser, som wo-
ro garnerade med Tropheer och krigsrustningar, alla desse målnin-
gar woro till en stoor deel .. al Fresco; här hängde ännu, emel-
lan hwart annat fönster en stoor Spegel, med sköna stora skurne
ramar, och under hwar spegel, ett skiönt inlagt bord af allahanda
stenar; Jämwäl mellan hwart fönster rundt om å båda sidor af
Galleriet, woro bröstbilder, af hwijt marmor, och Piedestalerne där-
til af brun. Utur Galleriet kommo wij uti en stoor fyrkantig Sal,
med bruna röda marmor pelare en i hwardera hörnet; i taket
war förestält Gudarnes Sammankomst af en berömlig målare be-
nämbd ...... som uti denna Sal föll af ställningen och bröt sin
högra Arm utaf sig; wäggarne woro alle marmorerade och af
Architecturer; Öfwer Spijsen stod ett stort Skilderij, hwarupå war
förestält Madame de Montespan, liggandes på en säng, men
fötterna lågo barn öfwer sängen på gålfwet, med ett rödt tijende
under, och Käflorna där hoos stående; hon war half afklädder, men
nijtelt utzirat med Smijcken och knijtning; där woro och små Cu-
pidiner som hölls opp Gardinerna öfwer sängen, hwilket alt
war mächta wäl förestält; Ramen omkring war af genombrutit
bildthuggare Arbete förgylt; Wid denna Sal war Silfwer Kamaren,
därinne war en stoor myckenhet af Silfwer. En Kammare förde
oss uti, som war meublerat med ett särdeles wirkat tijg, at
blommorne woro brunt skurit Sammet, och botten af guld och sil-
wer trå tillsammman wirkat, därinne hängde en Spegel, med mån-
ga äkta stenar garnerat, och bordet war af det florentinska arbetet.
Versailles. Den 20 Sept. som war en tijsdags morgon, reste wij till Versail-
les med en Carosse 4 mil fransyska ifrån Paris /: ty där äro 3ne
handa sätt at fara dermellan, nembl. med Kuskan, där 16 personer

kunna

tunna sittia ütinnan, och betalar person 25 sols. Med Caross
der 8 sitta uti gifwes för person 30 sols som är ½ Rdr, men
hyrcarossen för 4 personer, betalas gemenl. för person 1 Rdr
eller 60 sols:/ Wij tänckte att då få sij watten sprången löpa uti
Versailles, effter som sades, det skie skulle, för den Danska Extraordi=
narie Envoyen, och Kl. Rådet i Danmarck med namn Bußwalt,
som war en litan ofsynlig och något krokryggiger man; men det
förnams at wara något sonder, alltså upsköts därmed till
Lögerdagen, sedan Konungen war från Versailles bortrester, då al=
la sprången besågos med stoor förundran; där äro 22 St. stora
skiärmar bestående af många röör eller wattensprång tilsam=
mans fogade i en Bassin, item 8 höga språng; hwilka 22 skiär=
mar och 8 språng löpa continuerl. dageligdags, och äro anlagde
uti alleerne, förutan många watten fall eller jet d'eaux som
så kallas; sammwäl äro uti trägården 13 St. Boscetter eller
afdelte lustgårdar, förmedelst grönt austru lik järn galler=
wärck, därutinnan konstigt indelte woro alléer och buskwärck
af lößträn, med otaliga många wattensprång, som nij wattarne
springa än effterlåtit blifwer, som äro af åtskillige figurer med
många Statuer af metall och marmor, förutan the Statuer, som
står och där uti alleerne, emom benämde boscetter finnas emellan
träen å sijdorna; alla desse boscetter hafwa sina särdeles namn
af watnen, såsom: La Fontaine du Pavillon, les Marais, le Theatre,
le Bassin de Ceres, la montagne d'Eau, de Flore, la Salle des Festins
l'isle, le Labyrinthe etc: Och när alla desse watten löpa skola kostar
det otroligt, förmedelst den stora omkostnad därpå anwändt, ty
watnet föres från en ort heter Marly 1 fransk mijl från Ver=
sailles, och äro på wägen däremellan inrättade åtskillige sto=
ra murade dammar, som tiena för Reservoirs, därutinnan
watnet genom röör af järn gjutne, föga 1 aln långe, med
skrufwar ihopsatte, updrifwes med Marly ifrå floden Seaune,
genom en Machin, som tadigt går af sig sielf lika som ett
perpetuum mobile, som drifwes genom inrättade watten=
hiul, ~~och~~ sändas i förbundne järn röör, högt upp för en berg
uti ett därtill högt bygt torn, hwar öfwerst uppå samblas
watnet, och derifrån hafwer sin force och ~~drift~~ högd, till

watten kon=

watnkonsternas starka drift uti Versailles. Det fölle för wid-
lyftigt hela trägården efter dess wärde at fullkomel. beskrifwa,
och som den tillika med sielfwa Slottet Versailles finnes noga af-
satt i kopparstycken, låter jag därmed förblifwa. Å wänstra han-
den, när man går genom Slottet in åt trägården, finner man
å sidan af Slottet det stora Orangeriet; dit neder löper en öpen
trappa af 104 trappsteg af hwijt marmor, därest uti Orangeriet
midt på platzen är en skiön metall Statue af Venus Græca; där-
est jag den lyckan hade en tijd tillförende at se, huru samma
Statue, uti Konungens egen presence och närwaru upsattes
på en hwijt marmor piedestal: denna indelte platz är all öfwer
alléewijs utzirat med Orangerij träen, planterade uti stora må-
lade lådor. Detta Slott Versailles, är worden uti denna Konun-
gens faders tijd först anlagt, men af denna nu regerande
Konungen Ludovico XIV förändrat, och kostligare upbygt A. 1661
af 2ne wåningars höjd, med många ziratier utan till af bilder
och förgylte gallerwärck; sielfwa Corpus eller Slottet, är mindre
till anseende än dess bifogade flyglar, hwaraf är kommit, det en
Spansk Embassadeur sagt, när han blef frågat, hwad honom syntes
om denna byggnad? at det wore en liten bål med stora ärmar.
Förnämsta trappan som är å wänstra flygeln, när man går in öfwra
inre borggården, är en präktig trappa: wäggarne äro af alla-
handa couleurs och wäl polerade marmor, jämte en watnkonst
uti wäggen, som ett watnfall uhr en musla; trappan går rakt
up till Logementeren utan den ringaste krumgång, in summa, det
är för långt alt at specificera; wid Versailles, är såsom en liten
Stad af många hus, midt fören fram för Slottet äro 2ne stora Pa-
laits med borggårdar inneslutne, därest Konungens Stall, och
flera andra hofbetienteres wåningar, äro nijeligen präktige up-
förde. La Menagerie som och är et präktigt Palais belägit å ena
ändan af Canalen, å wänstra som är omgifwit med många af-
delte platzar, derutinnan förwaras allahanda främmande diur
och foglar, hwart och et slag för sig, såsom, Strutzar, Casuarij, främ-
mande slags änder, hiöns, påfoglar &c. Leopardar, dessmanskat-
ter, och andra utländska rara diur &c. Baal för huset är en
skiön

skiön parck af planterade löfträn; å andra ändan midt emot
af denna stora Canal, som är uti korswijs, med hyggen stenar all
igenom muurat, ligger et annat Palais kallat Trianon som är
upfyld med allahanda blommor och Orangerier, sielfwa huset all
öfwer med porcellijn utzijradt, utan med en ballustrade som
är upfyld, med en oändelig myckenhet Vases och potter af
Porcellijn. Uti denna Canalen som sträcker sig lång up åth
stora Slottet, äro allahanda, wäl utzijrade fahrtyg, som där för-
waras till prunk och Magnificence. å bägge sijdor om Canalen,
äro långa Alléer med skiöna linder besatta, och med watukonster
och skiöna bilder utzijrade, in suma; här kunnas denna Versen:

Omnia si lustres aliena Climata terræ
Non est in toto pulchrior orbe locus.

Jag logerade uti et wärdshuus kallat Croix blanc eller hwijta
korset, och wistades där wid Versailles några weckor, att betrach-
ta denna skiöna orten. d. 2 Aug: som war en tijsdag, på hwil-
ken dag, alla Ambassadeurer och Envoijéer få hålla sin Cour,
hoos konungen wid Versailles; fick Muscovitiske Ambassadeu-
ren audience, som skiedde med denna Ceremonie: Muscoviterne
hade sitt logement och tillhåll på Slottet i nedra wåningen, och
wänstra handen när man går in på Slottet, och kl. 11 på dagen
upfördes uti konungens rum, sålunda: Först marcherade ko-
nungens lijfguardie eller Guarde Corps, som mycket kostbart
klädde woro, i fijnt blått kläde, med rödt Skarlakans foder,
och en twär hands bred silfwer galoner i alla sömmar, samt
hwijt plomager i hattan; därnäst Switzer guardiet som plägha
hålla wacht på Slåttet, och hafwa en särdeles underlig kläd-
dräckt, med korta tröijor och små skiörtan wid, med upskurne
ärmar såsom och tröijan all öfwer upskuren, jämwäl stora wi-
da upskurne böxor; tröijan och böxorne äro röde, men uti öp-
ningen eller opskärningen, är <u>allestädes</u> blått taft som päs-
sar utdragit, ofwan kring böxorna, är tätt med bandknippor
af allahanda Coleur, likaså omkring knäna; halfwa delen af
böxan såsom och tröijan är med blått taft i opskärningen
som sagt är, och den andra delen med rött taft: om halsen
hafwa de en kruus kraga af knyppling, och på hufwudet en
liten

liten swart Dammasks hatt, med smal kanter om, och med hwita plomager som hänga rundt omkring, och dessutan i upsättningen wid wänstra örat, sitter en höög stor hwijt plomage, the draga en mächta lång och smahl wärja wid sidan, med en förfärlig stoor böijel och fäste på, wid handtaget, the föra i handen en stoor Partisan, med wijda Willebs krantzar nedan för jernet; Desse Switzare ställtes i 2ne rader, på borggården, at hålla wägen och passagen frij, men the förre nemligen Lijfguardiet ställtes i 2 rader om trappan i uppgången på Slottet; Efter thesse Switzare följde en stoor hoop Soldater uti röda kläder barhufwade utan gewähr, som bäro Muscoviternas förähringar, såsom en baar ett stycke tygh, en annan några Costium, en annor Sabelskinn etc: och the woro 30 paar i bredd; Efter them följde 4 St. Muscoviter med hwar sin falck på handen, och ett stycke derefter 40 St. andra Muscoviter, och then fremsta baar ett stort förgyllt bref som war sielfwa Creditivet; och så följde sielfwa Ambassadeuren, emellan 2ne andra Muscoviter, han war klädd, i en sijd af hwijt botten blomerat atlas wäck, och rundt om honom hans Ryske Drabanter med bintmössor något höga, af rött kläde gjorde sijde kiortlar eller rockar utan ärmar wid, men därunder tränga blomerade kartuns ärmar. Wij främmande släpptes ey in at få afhöra hans proposition, utan blef en privat audience. Wid detta tillfället wil jag ock införa, huruledes Muscoviternas intåg i Paris skiedde d. 29 July. Efter middagen kom den Muscowitiske Ambassadeuren 60 personer stark, inresandes öfwer stora bron Pont neuf kallat; först 6 Ryssar i liushwijta sijda räckar, ridande 2 och 2 tillhopa, med bogor och koger upfyllte med pijlar; fram för them red en Ryss med ett stort bref i handen, som war klädd, med en sijd grön Dammasts räck, och fram för honom 2ne Frantzoser som skulle rödia wägen, strax efter desse 6 Ryssar, redo 9 St: Trumpetare uti röda sijda räckar, alla i en rota, och then 9de af them som red mitt emellan, blåste på en stoor grof Wallunija. Efter desse komma 4 St. Pukslagare, ett litet stycke efter them, åter 2ne Trumpetare som altijd wed en af them i sänder blåste, och deras Trumpeter hängde Zarens wapn af en flächtar örn, på hwitt sijdentyg målat,

efter

Efter dem kommo åter några Ryssar ridande, och derefter en
Konungens wagn med 6 appelgrå hästar före, hwaruti Ambas-
sadeuren åkte, och några Fransöska Herrar; rundt om wagnen
gingo 12 st: Ryska Lagwäjar med höga Mössor, och handyxar i
händerna, efter denna wagnen, kom en annor wagn åfwen
med 6 hästar förespänd, däruti woro 2ne Ryssar af Qualité,
och efter den wagnen reds åter en hoper Ryssar, och sålunda
slöt trouppen. Samma dag sedan som Muscoviternas Audi-
ence war förbij och Konungen rest qwällen efter til Marly,
besågo wij alla Konungens appartements, de mycket präktiga af
Kostbaste äro, alla upfylte med en ofrolig myckenhet Silfwer-
tygh, såsom Ljuskronor, plåtar, Guéridoner, bord, Speglar etc: alt-
sammans zirligt utarbetat och förgylt. Hela stora Galleriet
på Versailles, äro wäggarna allijemen med Spegelglas ifrån
gålfwet till taket, som gör et anseende af twenne Gallerier.
Alla fönstren i hela Slottet, äro af stoora Chrystall glas,
och Guardiner före af hwitt blomerat atlask; under taken, såsom
och wäggarna, med wäl utarbetade zyrater, rijkt förgylte, och
wäl målade. Under taket i Galleriet, äro alla denne Konun-
gens Krigz actioner förestälte. Uti Salen fram för Galleriet,
äro åter alla Krigz actioner afmåhlade. En Alcove är där
hwaruti Tapeterna, äro en handtiocke, med guld och silfwer
rijkt borderade, och med insydde och infattade hela figurer af
fuglar af pürt silfwer drifne, i tapeterna insatte; därinnan stod
en kostelig säng stoor, förlåten upbunden i festoner af genom-
brutne tiocka gullgallouner, och å 4 hörnen af sängen stå wäl
arbetade silfwer blompottor, med drifwit blomwärk uthi,
altsammans af silfwer kostel och nätt arbetat. En Kammare
sågo wij som war utstofferat uppomkring listen wid taket,
med de utwaldaste Schildrerier, af de bästa mästare gjorde;
2ne stora Schildrerier woro där af van Dyk måhlade, som
hwardera wärderades och schattades för 10000 Rdr de
hängia på wäggen gent emot hwarandra, uti särdeles för
dem inventerade lådor satte. Dagen derefter efterlätz
Oss få se, huruledes Dauphins gemåhl klädes, och war myc-
ket folck

mycket folck innan, och när han war klädder, ledsades han utaf
Dauphin, uti stora Galleriet, där de något dröjde, sedan när
Konungen sielf kom, gingo de alla neder i Capellet uti Messan,
därifrån följde jag honom upp i den kammaren där Konungen spisade
allena, och såg honom äta, och många Furstar och Herrar honom
uppwachta. Ty alla Kungeliga Personerna spisa alltid hwar för
sig, och går det mycket libert och fritt till med uppwachtningen.
d: 22. Sept. om Torsdag morgon, reste Konungen tillika med de an-
dra Kungeliga Personerna och hela Hofstaten från Versailles
till Fontainebleau, som är 14 mil från Paris, därest han sig ge-
menligen alla åhr wid den tiden uppehåller, uti 6 weckor, af or-
saak at wid Versailles, ombytes den tiden alla Meubler i rum-
men, gemenligen kostbarare; om wintern äro rummen mäst
klädde med Sammet, garnerade med gull galoner, det talte och
om, at Schilderierna ombytas skulle. Samma morgon förr än
Konungen reste, gick han uti Messan, och jag stod på en läcktare
bygd öfwer dörren till ingången af Capellet; derifrån jag bequämt
såg, huru då tillgick. Konungen blef beledsagat af en stoor Suite,
ifrån stora Galleriet, neder åt stora trappan; utan för Capellet
wid dörren där han ingår, stodo 12 st: Guardicorer; när han inkom-
mer, äro 2ne Sammets kyssen med stora gulltofsar i hörnen,
lagde på ett utbredt blommerat täcke; på det främsta kyssendet
faller Konungen på knä, och på det andra som bakefter ligger,
faller Dauphins gemål på sina knän. Fram för Konungen ända
lång wid altaret, stå andeliga personer wid pass 12 st: i 2ne rader
af hwilka den som närmast är, tager emot Konungens hatt, och hål-
ler den så länge messan påstår, bakom wid sidan af Dauphins
gemåls stå och 2ne andeliga, som upptaga kyssendet, när Konungen
stiger upp, efter messan är ändat. Konungen war mycket andächtig,
hållandes en rosenkrantz eller Pater Noster i händren, med Jou-
veler och gull Medailler utzirat, det han flitigt räknade uppå;
och hwar gång Monstrantzen uppwistes efter det Catholiska wijset,
böjde han sig djupt till gålfwet. När Maßan war ändat, stodo
wagnarna tillreds på borggården, wid Capelldörren till en stoor

myckenhet,

myckenhet; den wagnen som Konungen satt uti, war med 4 par swarta Hästar förspänt, och et halft Compagnie af Guardiecorer til häst rede förut fram för wagnen, under Putors och Trumpeters dån och liud. d. 23. om morgonen bittida, gingo wij till Trägårdzmästaren af Fruchtträgården, som är belägen af wänster sydan ~~af~~ om Slottet, och fördeeltes uti 30 särskilte små trägårdar, Separerade med höga murar af 10 al^r. höjd, rundt omkring den största, som ligger midt uti; denna Trägårdzmästaren heter Mr. de la Quintinie, en medålders man, mycket renomerat i sin profession, han war i wärdet begrepen, at willia låta utgå, et skiönt wärck om Trägårdz saker; han förde Oss uti en af dessa 30 trägårdar, därest 2000 lådor af Cytronträn stodo, och berättade, att alla dagar om åhret, måste där utlefwereras 4000 fijkon till Hofwets behof; åter uti en annar trägård därest allahanda slag Meloner woro, därutur hwar dag, så länge den tijden warar, togos 100 de st. Wij fördes och uti Fruchtkammaren, därest hyllor woro giorde, å alla sijdor, från taak i gålf, med allahanda frucht upfylde; därest Oss meddeeltes åtskillig slag hem til wårt herberge. Dessutan addresserade han Oss at bese Konungens apartements, och uti alla Cabinetten at komma, och sände sin Son med Oss, som hade så skiönt håår, at jag aldrig sedt dess maken af färga och längd. Först besågo wij alla rummen, så länge Oss lyste, sedan fördes uti Konungens Cabinet som är uti högra flygeln af Slottet, och war fördelt i 3ne rum efter hwar andra; uti det första rummet finnes allahanda ting til stor myckenhet, af silfwer filigrans arbete subtilt arbetat, gålfwet war inlagt med messing och silfwer, i rosor och löfwärck, uti Ebenholtz, wäggarne bestodo mäst af Spegelglas, och några utwalde Schillerier, millions wärde. uhr denna komma wij i den andra kammaren, af lika gålf och wäggar som det första rummet, därinne äro allahanda rara saker af berg Crystall, med gull och perlor utstofferade. Det 3die rummet, som war större än de förra och längre sampt mycket kostbarare. gålfwet war af ~~rara~~ inlagde trän i runda wijs; wäggarne mä-

stadels

mästedels som de förra, allenast med större nyckenhet af Schil-
derier; därinne fans allehanda saker af Agat, Porphyr, Jaspis,
och andra flere arter stenar, alt utstofferat med stora kostbara
perlor och Diamanter, bland annat nyligen Venetianernas pre-
sent, som deras Ambassadeur fört Konungen tillhanda; nämlig.
en karl uti sin fulla Rustning, med en lång spetz uti handen,
hwilkens lår, buk och bröst bestod af en kostelig perla, i stor-
lek som en Mans tumme, gent emot denna karl på samma Pie-
destal och foot, stod en liten Engel af guld, som höllt en Fransösk
lillia i handen, af fyra stora och oskattbara Diamanter etc:
och mycket annat mera; här inne fans ock et kostbart Uhrwärk
et bord med stenar inlagdt, som mycket curieust föreställer en
LandCharta af Frankryke. Uthur detta blefwo wij förde uti
Medailles Cabinettet, som är et åttkantigt rum, med et rundt
kupigt taak och fönster uti; detta rum war mera upfyllt, med
andra Curieuse saker än af Medailles; rundt om, så wäl i för-
rum som annorstädes war wäggarna med Spegelglaas kläd-
de, och där framman före satte allahanda saker som kostbare
woro, och däribland en stoor deel små, nätte och wäl arbetade
Metall statüer, särdeles under omkring wid gålfwet war uti
wäggen skåp giorde, hwaruti man förwarades Medaillerne, dem
wij ej tijd noog hade at genomse, som är af en otrolig mycken-
het; här stod ock en ståndsäng, hwaruti kläderne woro fingers
tiockt borderade, och sielfwa sängen af Silfwer alligenom, och sub-
tilt arbetat. Härifrån blefwo wij förde neder i andra rummin-
gen, uti Monseigneur Le Dauphins rum, som då höltz uppå
att aldeles annorledes repareras än tillförende; et rum fans
där, som wäggarne woro med Spegelglaas klädde, och emellan
Spegelglasen, utwalde skiöna Schillerier, och woro de taflorna så giorde,
at de kunde dragas med band uti ramarne fattade lijka
som stallbräden wäl förgylte och målade, att ingen sig inbil-
la kunde, andra så skiöna Schillerier, därunder förborgade
wara; taket höllo de på att förgylla och måla, gålfwet war
inlagt, såsom uti de twenne första rummen i Konungens
Cabinet.

Cabinet, med löfwärk af silfwer och messing i Ebenholtz. Utur
denna kammaren förde oß uti Monseigneurs Cabinet, som
war både till wäggar och taket klädt med spegelglaß, jäm-
wäl inlagt som föregående, allenast mitt på förnämbst Dau-
phins och deß gemåhls wapnar, nembl. Bäyerska wapnet:
/: ty hon är en Princesßa ifrån Beyern :/ J detta Cabinet war
alt undtagit, hwad därinne wara skulle, effter det reparerades,
allenast några Veritable Porcellyns äller, och några små nätta
metall Statuer stodo än där quar; där stod och ett öfwermåt-
tan kostbart bord inlagt af allahanda ädla stenar, skifwan
war så tiock som en twärhand. Hädan gingo wij öfwer borg-
gården upp uti wänstra flygeln, och sågo the 3ne unga Prin-
tzar såsom Duc de Bourbon, Duc d'Anjou, Duc de Berry,
alla Dauphins Söner, som blefwo upwachtade, ansade och skiöt-
te af the förnämsta Fruentimmer i Frankrijke. Samma dag
effter middagen gingo wij till foots från Versailles till Marlij, Marlij
en god Fransöst mihl, neml: 6000 och några steg /: en swänsk
mihl räknas wara 18000 steg, hwaraf kan man finna,
huru liten en Fransöst mihl är däremot :/ Wid Marlij beså-
go wij först sielfwa Slottet, som är inrättat för Konungen
allenast såsom ett lusthuus, när han reser på jagt; där äro
12 Pavilloner alla uti en fyrkant byggde, och 2 wåningar höge, som
ligga 6 å hwardera sidan om trägården undrätt, ty det är
på en höjd beläget, och har en artig och lustig Situation. Aldra-
öfwerst ligger le Pavillon Roijal, den mycket större är, än the
andra, deßlikes som the öfrige i quadrat bygt, och har trenne
kamrar i hwardera hörnet, at the äro in alles 12 kamrar,
med en åttkantig Saal mitt uti, hwaruti hänga särdeles
stora 8 Crystalls liuskronor, men den mitt uti af ovanlig
storlek, zijrligt utsatte med foglar och diur, formerade
af Crystalls perlor, med 3ne omgångar med pipor. Desse
förbemälte 12 kamrar, woro således fördelte, neml. the 3 woro
med gult blomerat damast klädde, och woro Monseigneur Le
Dauphins apartements, åter andre tre, woro beklädde med
blått blomerat atlask, och woro Dauphins gemåhls rum;
3ne an-

3ne andre, med rött blomerat atlast, woro Konungens egne men, the sidste 3 med grönt blomerat atlast tillhörde Monsieurs eller Konungens broder. Grundritningen war nästan sådan

Alla desse Pavillons woro målade Faciaten utan till med färgor af den widberömde Mr. Le Brun, och hwar Pavillon hade sitt namn af the hedniske Gudarne, hwilckas Staturer woro måh-lade en bas-relief på faciaten af hwar Pavillon, emellan hwar Pavillion war med grönt bindwärck af järn; alla Pavilloner hade flata tak, och mycket lika som det wore palatz wärde rundt om. Här nedanföre, som länder under uti strömmen eller floden Seaune, är den Maschine som drifwer upp watnet uti ett torn, och derifrån fournerar alla wattensprången i Versailles såsom för berättat wordit.

St Denijs d. 6 Octobr: togo wij Wagen uti Paris och reste til S. Denijs 2ne stunder eller Lieux Franses från Paris belägit, hela den wägen finnes många kors upreste wid wägen, af steen utarbetade, doch på gammalt wijs med figurer uti lefwande storleek på Piedestallen af korset, nemlig: 4 under hwart kors. Uti kyrkan St. Denijs är förnämligast at remarquera den stora och kostbara Thresoren som der förwaras, uti ett särdeles rum, uti wissa indelte skåp, och finns Specificerat uti en tryckt tractat, tillijka med the Tombeaux och grafställen efter helige, samt framledne Franske Konungars, och således här onödigt, at alt här införa för widlyftigheten skull; Allenast är Marskalkens Turins graf at observera, som är på wänstre handen af stora altaret; hon är inslutten innom ett gallerwärck, han ligger förestält i lefwande storleek, och håller i wänstre handen en Commender staaf, hwilken Arm blifwer understödd af en Fama som hafwer en krona på hufwudet, och håller uti wänstre handen, öfwer Turins hufwud en förgylt lagerbärs krantz, under Turin ligger en Lejonhufwud med dessa orden på Sola illi gloria Merces, under Armarne och ofwan ligger ett Kärill såsom ett stort Credentz hwarutur faller en hoop penningar; altsammans af hwijt marmor konstigt arbetat, bort för honom står en Vasa af brun marmor, och därofwan uppå en förgylt lillia. Å bygge syder om detta

detta Epitaphium, äro 2ne palmträn förestälte, hwarpå hänga
allahanda krigsgewähr, dessa wapen med palmträn äro af
bly ock förgylte, på Piedestallen war en tafla af koppar guten
förgylt, därpå en skrifft sättias skulle som än intet färdig war.
[illegible] detta Epitaphium har den nu regerande Konungen
Ludovicus XIV upprätta låtit, ock har för honom ingen den
äran händt, at få liggia bland konunga grifterna, ty uthi
den kyrckian ligger inga andra än konungar samt drott=
ningar ock de af kungliga huset begrafne, finnes förden=
skull rundt om kyrckian, en stoor myckenhet af Tombeaux
ock kungeliga grifter, som upphögde bygde och anlagde; alla
aftagne i lefwandes storlek af marmor, ock somliga helt
ock hälftit af messing gutne, både till grafwen och sielfwa
bilderna; det är ock att märcka, at när en konung dör, up=
sättes en Pavillon in uthi Choret, såsom jämwäl nu fans efter
den förre aflidne konungen af swart sammets himmel, med
stolparne lika så, ock sielfwa grafwen tillika öfwerdrädt med swart
sammet ock sköna franzar, ock et hwitt kors öfwer af flamme=
rat silfwerduuk, jemte alla franska wapnen å sidorna bor=
derade, ock brännes lampor af silfwer framanföre, som ständigt
brinna natt och dag, som warar så länge tills den efterkomman=
de konungen dör, ock då upprättas et annat; där finnes et mäckta
skiönt och kostaligit altare, som är alt öfwer besatt med äkta
perlor, rubiner, ock andra ädla stenar, infattade uti fijnt gull. På
wänstra sidan af altaret ligger den konungen begrafwen, som
först har funderat denna kyrckia, uti en prächtig Tombeaux.
framför altaret hänga 5 stora lampor af fijnt silfwer wäl
utarbetade, som altstadigt brinna; mitt uti Choret är konungens
graf af messing prächtigt förestält. hwad öfrigit uti denna
kyrcka är et sen, ock meriterar at observeras, det finnes alt
uti en tryckt utgången Catalogue. v: pag: 427

Andra Dehlen
är
Resan
ifrån Paris till Rom.

När jag hade warit i Paris ifrån d. 17 July till d. 17 Octobris, som war 3 månader, och jag där hade igenom farit, alt hwad som förnämbligast warit at observera; hwilket wäl hade kunnat skiedt på långt kortare tijd, men som den wanliga Siukdomen, som gemenl. förorsakas hoos the främmande, genom den owanliga Maten och drickan, förhölt mig där längre, än jag hade tänkt, ty jag måste så när uti en Månads tijd continuerl. där hållas til sängs, förmedelst en stark Cour de Ventre, ty måste jag så länge dröja, och resta som sades d. 17 Octobr. kl. 11 på dagen. Hr Cammarherren Tessin och Mr Burchard Pretz följde tillsammans med den ordinaire Posten, Men jag tillika med Gertz, Dav: Hillebrand en Hollendare benembd Mr Pels, och en annor af Braband som hade tient där under Militien, item en Abbé, och 5 andre Frantzoser, som giorde tillsamans 11 personer, förutan Postilion, och 2ne hästar som förde Bagaget följde Messageren; hwar och en för sin häst, den man måste bruka ända fram til Challon sur Seyne, som är 77 mihl, och är man gemenl. på wägen därimellan 13 à 14 dagar, ty man rijder ej hårdare, än uti stadigt traffenande, på det hästen kan dess bättre hålla uth. Om middagarne ligger man på wissa ställen stilla, en timma, til högst 2 timar; och när man följer Messageren, så betalar man för häst, math och drick hela wägen inräknat, och blifwer man wähl tracterat, både morgon, middag och qwäll med mat och drick, så om nätterna, med wäl upbäddade sängar, så att man icke har at bry sig om någon ting, eller betala en styck extra hela wägen; Det kom hwar person at betahla för the 77 mihlen, wid pass 15 Rdr och för sakerna a part, för hwart pund 5 sols, dock har man 10 pund fritt, them Postilion taar uti sin förwaring, och man

intet

intet får röra, förr än man är til behörig Ort fram kommen.
När jag nu reste ifrån Paris, hände det sig, at mina Cammerater
intet woro aldeles färdiga, utan blefwo litet efter, ty följde jag
the öfrige af mitt Compagnie, som woro Frantzosarne alt ige-
nom Staden till porten, men som jag intet såg the andra kom-
ma efter, tänckte jag där willia dröja, men tijden drogs sig
långt uth, och ingen kom, ty tänckte jag them måtte hafwa rest
en annor wäg uthur Staden, som och skedt war; ty reste jag nå-
got tanckfull tillbakas in uti Staden, men wände åter om,
och reste ända wägen åt Villagen Charenton 2 mijl från Paris,
om hwilken ort skall härefter något talas :/ farandes ända
fort åt Staden Brie, som är 6 mijl från Paris, där jag råkade
2ne Frantzoser som rede; dem jag frågade, om detta war
rätta wägen åt Challon, efter jag som frammande, wiste in-
gen annan ort at nambegifwa; då swarade the, at det intet
wore rätta wägen, förstående Challon en Campagne, och jags
däremoot förstod Challon sur Seaune, men wiste intet at gie
åtskillnaden; därtill med giorde the mig wiss, at ingen Messa-
ger reste därigenom; ty wände jag tillbakas åt Charenton och träf-
fade en förlamat Soldat som tiggde, den jag tillförende frågade,
då jag reste första gången igenom, om Messageren wore där för-
by passerat, och om thet wore rätta wägen, ty där woro twenne
wägar genom byen; Han swarade Ja! the äro förby passerade,
sampt beskref mig hela följet, deraf jag nogsamt förnam wara
rätta wägen, men twiflade nyckelt i förstånna, så at then
lamade Soldaten måste taga i betzlet med mig, och styra
mig med macht tillbakars; ty jag ämnade begifwa mig till-
bakas åt Paris: slutel. begaf jag mig åter på resan och träf-
fade några resande, och gåfwo mig wiss underrättelse; och då
jag förby Staden Brie war, woro 4 åtskillige wägar, dock
genom Lyckans tillskyndan träffade jag utaf mig sielf, den
rätta wägen, på sistonne blef mycket mörckt, at jag intet
sågh: i detta mörcker råkade jag twenne Karlar med yxor
på axlarne, dem frågade jag hwarest wägen war åt Or-
ten

Byen Binge, ty där blef Messageren om natten stilla (: såsom jag lärt tillförende blef underrättat af dhe resande:) deße beswarade mig wrångt, och wiste mig en wäg afsijdes, den dhe wille gierna haft mig uppå; Men som jag dherob argwan förnam, reste jag ändå wägen fram fortare än tillförende; men det blef så mörckt på sidstonne, at jag måste stijga af och leda hästen, samt famla med händerne efter wägen, och därtill regnade dhet mycket starckt, och war slätta fältet där inga hus woro på någon mijl; Enteligen hördes et lius på långt håll, dijt jag begaf mig, och det war et Capuciner Closter, som war en half mijl ifrån rätta wägen, derifrån gick en Munck med mig med en lychta, och wiste mig den rätta wägen ett långt stycke, så at jag hade allenast igen $\frac{3}{4}$ mijl, till Villagen där Messageren höllt Nattlägar, och sålunda omsijder, med stoor swårhet hinte fram. Jag satte mig några gånger uti diket, at hwijla på wägen under bara himmel, effter det så mycket mörckt war, at jag intet sågs, och hästen uthtröttat igenom et stadigt gallopperande. Men twenne ting höllt mig derifrån, såsom om jag där låg öfwer natten så hade Messageren rest ifrån mig, och jag honom sedermehra intet hint, ty han har sina wißa dagar, derföre han intet får dröja; Sedan kunde jag och snart hafwa råkat uthi onda Menniskiors händer, effter detten sig mig något suspect uth, genom många små kringliggiande backar och buskar, at jag hel frammande war, och ej heller noog mächtig språket, Kom altså änteligen fram till Villagen Binge som är 9 mijl från Paris, där jag träffade hela mitt föllie, och det med mycken glädie på bäda sijdor; ty mina Cammerater woro och mycket bekymbrade om mig; då dhe just höllo på ett sättia sig til bords; Jag hade altså ridit den effter middagen 16 mijl som eljest intet war mer 9, och hade den lyckan, att min häst höll bra uth, men måste doch quittera honom, och fick en annan. Här näst

Charenton följer något kortel. at beskrifwa förbenämde orter, såsom Charenton, och Staden Brie; Denne Orten Charenton är allenast en Village 2 mijl belägen från Paris, kallas eljest Pont de

Charenton

Charenton, af den murade Steenbroon, som där är öfwer flo-
den Matrona eller Marne; denne Ort är namnkunnig af
the reformerades Kyrckia, som dem blef efterlåtit at byggia
utaf Henrico IV, där the Reformerade eller Hugenotterne uti
Frankryket hade sin förnämsta och största sammankomst,
och war den sista Kyrckia som blef dem tillsluten af Ludo-
vico XIV, nu regerande Konung.

Fyra mijl längre bort är Staden Brie belägen, är allenast Brie
en liten öppen fläck, utan någon muur om; Landet härom-
kring är en liten särdeles Province, och kallas såsom Staden
La Brie, samma Province begynnes wid Pont Charenton, där
floden Marne som sagt är löper igenom, hwilken flod skil-
jer Brie ifrån Charenton, likasåsom Saine ifrån Provincen
Gastoenois; och blifwer altså det Landet som ligger emellan
desse förbemälte båda watten, alt in til Hertigdömet Burgun-
dien kallat La Brie, och har denne Staden (: hwaraf Provincen
har sitt nampn :) fordom hört Graf Robert til, om hwilken man
läser uti Historierne. The öfrige Orter i denna Province, äro
Chasteau Tieri, Meaux, Nogent sambliga wärda och Sens härtill.

När wij nu hade uti förbem:te Ort Binge hwilat öfwer nat- Provins
ten, reste wij widare och kommo på Staden Provins kallas
på Latin Agendicum eller Provincium, en gamal och widt-
begripen Stad, och delt såsom i twänne städer, och uti den
öfriga ena delen, är et Slott, tillijka med ett gammalt
rundt torn, som sägs wara byggd af Julio Caesare; Landets
häromkring har och nampnet af Staden, och mijcket nampn-
kunnigt, af the Törnrooser som där mijcket skiöna och till
mijckenheet wäxer, och bära nampnet af Staden Les Roses
de Province.

Tädan kommo wij på en liten Ort, dock wärdnat för en Stad Nogent.
heter Nogent sur Seyne, en öppen fläck belägen wid Seyne,
däruti intet ~~intet~~ särdeles war remarquabelt.

Tolf mijl längre bort, kommo wij till Staden Troye, och jäm- Troye
wäl belägen uti Champagne, och är Caput Campaniæ inferioris,

kallas

kallas på latin, Augusta Tricassium; är en stoor och folkrijk stad, och drifs där en stoor handel; denna Staden kallas Filia Lutetiæ dottren till Paris, är berömlig af the gamla Paltzgrefwars Säte, och grafställen, såsom man seer uti Domkyrckian därsammastädes, kallat S.t Petri kyrckia. Där löper 2.ne grenar af Seyne förbij, hwaruti man äro många kappars qwarnar och andra skjlu.

Bar. Widare komme wij på 2.ne små Städer, heta Bar sur Seyne som giör åtskillnaden ifrån Staden kallas Bar sur Aube, och den andra Mussij l'Evesque, ett Biskops säte, bygge små ... och arbetas uti Mussij l'Evesque mycket wäll uti Ståhl, såsom och förnämligast i Bar sur Seyne, näml. knifwar, Dagar och mehra sådant, som the där i staden måste uppehålla sig utaf, och är där mycket armt folck; när en resande kommer uti herberge därsammastädes, så komma där hoptals kiäringar och andra skjlu med sina fällknifwar af stillpadde skatt, Dagar, ... och mehra sådant, och slås sins emellan, hwem som först skall få sällia sitt.

Mussij l'Evesque

Chastillon. Ytterimehra foro wij genom dessa Städer och orter, såsom Chastillon, en Stad delt af Sequana eller Seyne i 2.ne delar, hwarest drifs en stoor handel uti Commercier af kläde och annat tyg, där synes Rudera efter Slottet, hwarest fordom Sedes Ballivatus Montani eller Furstens Säte har warit.

Aisey le Duc. Aiseij le Duc ett Furstendöme och Chanseaux en stoor marckflack, och kommer så omsider till Staden Dijon, som är

Dijon. Hufwudstaden uti hertigdömet Bourgogne, hwarest ett berömligit Parlaments säte är, är belägen wid floden kallat Ouche eller på latin Oscara som intet långt därifrån har sitt inlopp uti Soone, där är och en annor ström som flyter till, benämnd Susione som är mycket fiskrijk. Denna Staden har en skiön Situation på en slätt, och wäl befästat; där äro 16 kyrckior, 7 Kloster, och ett wackert Slott funderat af Philippo Bono, dessutan är där och ett kungeligit Palatium, som fordom warit Furstens Residence, men nu är det

Parlamen

Parlamentet och Camera Rationum tillslagit. Utan för Staden är Carthusianorum PP. berömlige och namnkunnige Kloster, tillika med Kyrkan, där alla Hertigarnas af Bourgogne Magnifiques grafställen finns; och uppå 2ne Wijnberg när wid Staden finns 2ne Castell, neml: Talen först utaf Situation, det andra kallas Fontaine. St. Bernhardi födelses Ort, här blefwo wij stilla en dag allena; sedan kommo wij wid en stad som heter Beaune, är 7 mil derifrån i samma Beaune.
Hertigdömet belägen, kallas på Latin Belna, en mycket gammal stad; här kan man wäl säga at Mars sibi locum Armorum, Charitas Pietatis et Justitia Regiminis Palatia elegerunt, ty det är wäl befästigat af Sjön, och then kringliggiande kiärr, såsom och med starka murar omgifwen, samt grafwar runt omkring öfwer 100de foot breda, så och med et fast Slott därhos; Pietatis Monumentum, eller Tecken till Gudaktigheten, utwijsar then rijke och mycket magnifique byggnaden af Hospitalet som fördelt är uti fast många Conclaver och rum, at det synes likare et Kungeligit Palais, än ett Hus för the fattige och siuke, är och där bijfogat en gård, som är mycket wid begrepen; Konungen sielf har och här sina rum, då han här å resan wistas. Palatium Justitia et Regiminis, har warit fordom Parlament hwars Cancellaria, Cantzlie ännu är qwar; Uti negden här omkring finnes det bästa Wijn, och af många præfereras framför andra uti Frankrijket. Och detta korteligen sagt om denna Ort. Här reste Messagéren in uti et wärdshus utom staden, där wij som hastigast åto midday, ty wägen går intet igenom Staden, utan bredewid, och sedan då allenast fem mijl till Challon igen Sur Seyne, där wij quitterade Messagéren.

Denna Staden Challon är hufwudstaden i den Provincien, Challon.
kallat af Staden Chalonoise, är men en liten Provincie. Staden kallas på Latin, Cabillonum Heduorum, en myc=

gammal

uhrgammal Stad, har i forna tyder warit mycket större såsom man än ser af dess Rudera, är fordom kallat Cæsaris Horreum Exercituum eller Cæsaris Korn-lada för krigs Hären, ty där är et fett och ymnogt land omkring, Staden är deelt uti twänne delar, i den Nya och gamla, och distinguerat genom Kyrkans och Stadens Jurisdiction: Murarna omkring Staden /: ty hon är med dubla murar omgifwen :/ äro en deel af huggen quadrat steen, där är och ett befäst Slott hoos, af 4 bollwärk, som gier Staden et wackert anseende, och många stiöne capitale hus och Palaits i Staden, men förnämligast är S:t Marcelli Prioratus mäkta rykt, wid stranden Araris eller Seaune belägit, har stiöna torn, gothicæ Structuræ på gammalt wiss, och ligger å högra sydan af Stranden til floden Seaune, som här är mycket bred; Staden sträcker sig mäst uti längden, ända Stranden uthåt: här måste en främmande låta visitera sina saker och wäga, betala sedan derföre efter pundet lika som i Paris; här ifrån gingo wij med elfwen ända åt Lion, som war 20 mil, på en fahrkost som går ordinairt alla wekor ifrån Paris till Lion, både dag och natt, och kallas den Voiture de la Diligence, förmedelst dess hastighet och wisshet, at wara såsom en post på wissa dagar framme på sin wissa ställen, ty den och förer bref med sig som en annan post, och betalar enhvar derpå för de 20 milen 2 Rd:r och 15 Sols; emellan Challon och Lion passerar man förbij följande Orter, som äro belägne wid förbem:te flod Seaune, såsom Tornis, Mascon, Trevoux.

<u>Tornis.</u> Tornis kallas på Latin Turnichium, belägen å en fruktbar Ort, är kringsluten å alla sydor af floden, omkring Staden äro många högar och backar öfwerklädde med wijngårdar af särdeles god art. Den förnämsta byggnad är klostret af Benedictiner Orden, belägen på en hög ort, och om iden torn woro på kyrkan, såge det likare wara ett Slott, än et kloster.

<u>Mascon.</u> Mascon på Latin Matiscona som är hufwudStaden uti Grefwedömet kallat af Staden Masconnois, som nu för tyden är et biskops döme, kallat Episcopatus Matisconensis. Denna Staden har en stiön lång broo af steen öfwer floden, på andra sydan

af floden

af floden, är en wacker förstad; Kyrkorna äro näst förstör-
de och plundrade blefne Aº 1562 och A. 1567. af Hugenotterne,
som man utaf Historierne se kan.
Uti Staden Trevoux war intet synnerligit at remarquera, Trevoux
utan är en gammal Stad, som och begripes under Fursten-
dömmet Bourgogne doch en mil eller något mehra därifrån,
begynnes Hertigdömmet Lionise som och har sitt namn af
Hufwudstaden däruti Provincien kallat Lion, lat: Lugdunū.
Lion är et Ertzebiskops Säte, som är Primas Galliæ; och är Lion
denne Staden, Antiqua, Ampla, Pulchra, Amoena, Opulen-
ta, Munita, Magnifica. Hwilket allt at beskrifwa som
sig borde, fölle det för widlyftigt, doch will jag det som kor-
tast igenom fara. Antiqua är hon, ty man finner utaf Plu-
tarcho, L. Manutium Plancum som war en berömlig Orator
under Kejsar Augusto hafwa warit Fundator til denna Staden,
och är denne Plancus, som Cicero kallar uti sina bref till
Crejum, sin Familiarem; och är denne Staden bygd Aº Urbis
Romæ conditæ DCCXI. Imperij Augusti II annis, ante Christum
natum XLI. Historien och orsaken til denna Stads bygnad, finns
hos Dion: Cassium Libr: 46, är tillförenne worden kallat Λουγ-
δουνον. Antiquiteten skönies och, af de många gamla saker
som här finnes tillsammans; så uti Inscriptioner, grafställen,
förstörde Theatra, Balnea, Thermer, Aquæducter, Canaler, =
gamla Kyrkor, Statuer, Colonner af åtskillig form, Obelisci,
ruinerde Piramider, Taflor, Vaser, Urner, Lampor och mehra
slikt, så at hon wäl kan kallas Gazophylacium Romanorum
Antiquitatum. Ampla är hon och, så at hon hålles af somb-
ligen wara så widt begrepen som Paris, dess Circumference
skall wara emot 7 Frantzöska mil, och begriper uti sig 2ne
Städer (: ty Floden Saone delar Staden i tu :) 2ne Berg
neml: St. Justi och St. Sebastiani, 2ne strykande floder såsom Seau-
ne och Rhodanus, ty floden Araris har sitt inlopp i Rhodano,
straxt wid muren af Staden, 2ne stora bryggor, såsom den
öfwer Rhone, hwilken är öfr 800 steg lång, och har 19 stora
och 7 små.

och 7 små Arcader, hwarest mitt uppå är et stort Stenn Crucifix, som bemärker skilnaden emellan Provincien Lugdunensis och Delphinatus. på denna broo, som sees af Historierne, är Andragotius bestånden medeu stoor Summa penningar af Maximo Tyranno, at dräpit Gratianum, Valentini I Son, som hade uppsatt och befordrat sin Praeceptorem Ausonium, ad Consulatum till Borgmästarn Embetet. Den andra broen, är öfwer Saone och binder förbemälte begge delar af Staden ihoop, är och af sten, men intet så stoor, har allenast 9 Arcader, på den står och et Crucifix allenast af trä. Så begriper och denna Staden uti sig 12 stora torg eller platzar, såsom, La belle Cour, den skönaste, belägen af ändan wid broon öfwer Rhone, där och är en Rennare bahn, såsom och Gouverneurens Ryttareplatz. Det andra är platzen Le Consort kallat, hwarest är en Piramid uprättat, Henrico IV till ähra, af sten med åtskillige skrift uppå; derhos ses och på et hus, med swarta bokstäfwer skrifwit Ao. 1570 at wattnet af förbemälte begge floder, woro upstigit öfwer hela platzen Consort: den tredie är Terrau, fierde Des Cordeliers, femte De St. Nisier, 6 De S. Pierre, 7. De la Grenea 8. Le Change där Köpmans börsen är 9. De la Douane eller tullplatzen. 10. De la Roche. 11. De St. Jean. 12. platzen emot kyrkan S. Justi, hwaruppå 1000 Martyrer skola blifwit dödade, där och är ett stenkors uprest, kallat La Croix Decoulée. Så äro och här 3ne Castell, såsom La Pierre Scize, St. Sebastiani och St. Clari. Castellet kallat La Pierre Scize är belägit på andra sidan af floden Saone, på en hög bergklint, med starka murar och Bollwärk om. Uti detta Castellet är Ludovicus Dux Mediolanensis worden fängslat Ao. CIƆIƆ. Hwilken sägs hafwa sagt, då han allenast med en dräng blef dit förd, och Ludovicus XII Rex Galliae sag däruppå: O fortuna inconstans; heri centenis hominum millibus imperabam, hodie vix unum habeo servum. Det andra Castellet är belägit å berget Sebastiani, har en lustig Situation och är mycket beqwäm till Stadsens Defension, jämwäl med muur och graaf omwärdt. Det

tredie

Tredie St. Clari, wid floden Rhodanum belägit, är befäst, men
cederar doch dhe förra. Denna Staden har 7 portar, såsom La
porte d'Aisnaij, Du Rohne, De S. George De S. Sebastien, Veze,
De S. Justin. Murarna om Staden äro mycket fasta, och uti
Ludovici XIII tijd å nyo förbättrade, såsom man seer af dess
många Inscriptioner där sub. Gatorna innuti Staden äro
något trånge och orena, diupa, så äro där och uppå taken lån-
ga rännor, som sträcka sig uth på gatan, at man intet går sä-
kert när det regnar; Fönstren i husen äro mäst utaf pap-
per och somblige af lärfft med olia öfwerstrukne, därtill
med äro Faciaten eller Murarne utaf husen, utan någon
kalck öfwerstrukne, - detta alt när man seer uppå, beskymmers
dhe orena gatorna, så skall det falla ena temmel. slätt; doch
fast dhe gemenhe husen, synes ringa til anseende, så äro doch
många Publiques sköna Palaits, såsom och kostbara kyrkiobygnin-
gar, bland dem är Domkyrkian St. Johannis den förnämsta,
där äro å hwardera sijda höga et torn, och innuti många sköna
Capell; uti Borbonij Capell, som är det skiönaste ses Caroli M:
graf å wänster af Marmor, såsom och Ludovici XIII. Regis Gal-
liæ, och Mariæ Medicis. Wid stora dören äro mycket konstigt uth-
huggne 4 harar, hwardera har 2ne öron, doch uti alles räknas
ej mer 4, hwilket om en intet har observerat, kan man mena
det har intet där warit. Straxt wid ingången ses Johannis Bap-
tistæ Statua, af hwijt marmor som är denna kyrkians Patron. å
alla dhe andra Statuerne omkring kyrkan, äro alla hufwu-
den utaf, som uti krigstijder skiedt är; Colonnerne här uti
kyrkan sägas wara tagna uhr det gamla Augusti Hedna-
Tempel och hijtförde. Straxt wid Choret är et skiönt Uhrwärck,
som wisar timar, dagar, Månader, Solens och Månans lopp.
J denna kyrkia brukas ingen Musique, inga Orgor eller
andra Instrumenter, utan på gammalt sätt, såsom i förna
tijder är brukat, med bara siungande. Stora Altaret är
bygt som uti Italien, neml. är öppet å alla sidor, med et
litet Crucifix mitt på, och med 2ne ljus å 2ne sidor. Här

brukas

brukas inga tapeter å wäggarne, på stora högtider, såsom i andra kyrkor, utan wäggarne äro healt bara. Decanus i denna kyrkian, är altijd en Furste, och the andra Canonici Grefwar. Här sägs St Cypriani Been förwaras, och af Carolo M. hitförde. Ihop med denna kyrckia hänger Erkiebiskoppens Palait. Templet S. Justi är fordom nyligen blifwit ruinerat af inbördes krijgh, där wijsas ett barn, som är wordit dräpit, uti Herodis barnamord. Templet St Irene utwijsar genom dess Rudera och monument intet annat än Antiquiteten, af hedendomen och blifwit kallat effter St Irenæum, som war then 11 Biskop därsammastädes Ao. Chr: 167 uti Impp: M. Aurelij och L. Veri tijder. Under altaret wisas en steen, som sägs wara ett stycke af den Colonne, som Christus wart hudflängt wid; Under denna kyrckian äro begrafne alla the Martyrer, som ledo under L. Septimio Severo Ao. Ch. CXCIIX samma tijd som Tertullianus lefde, och äro uti talet XIXCLƆ in alles, the där begrafne äro, såsom man ser af en Inscription med Mönckskrift skrifwen, omkring förbemälte altare. Templet kallat St Thomæ Aquinatis belägit på Veneris kullen, som är en särdeles lustig ort; ty fordom är å denna kullen warit bygt en kostbar byggnad Veneri dedicerat. Wid denna kyrckia, som intet synnerlig stoor är, är en liten gård, därest man kan se öfwer hela staden, samt en stoor deel Delphinatus; tädan man kommer uti en stor Wijngård, där man ser Vestigia och Rudera efter en gammal Theater, såsom och murar efter Cæsaris Augusti Palait, ty man finner skrifwit Augustum där hafwa bodt i tre åhrs tijd, som ses hoos Dion Cass: lib: 54. uti denna Wijngården ses och en tiock muur, hwarest sägs Gullkalfwen, den Augustus tillägnade gudomlig heder, wara här begrafwen, hwilken fast hon är nyligen sökt, än intet är igenfunnen. Klostret S. Martini D'Aisne är ryktast af dem alla, förmedelst Situations lustighet; och är där Gouverneurens Residence om sommaren, belägit å den ort, hwarest det gamla namnkunniga Atheneum har stådt, samt det Magnifique Templum Veritatis, hwarest the Romare hafwa certerat uti Eloquentia. Templum Johannis Burgundi, är liten till wärdet, man har

et skiönt Capell, medels förmedelst dhe 4 Colonner, af en särde-
les marmor, från Rom komne, medels genom mähleriengen
af altaret. Icke långt ifrån detta Kloster, wid roten af berget,
är et gammalt monument, som gemenl: kallas La Sepulture
de Deux Amants, uphögt, och på 4 stora pelare satte uppå en
allmän gata wid et hus. Om detta Monument, äro åtskillige
meningar, somblige mena Herodem Johannicidam tillijka med
Herodiade, då han wart landzflychtig giord, och här i Lion död,
blefwen här på detta stället begrafwen, somblige mena, at
2 ne förälskade Personer, som och hafwa warit förlustige sitt
Fädernesland, och hafwa utur Sicilien tagit hwar sin wäg, och
ändtel: tillsammans komne här uti Lion, och i kiärligheet
ändat sitt lefwernes lopp, och man hade dem detta till monu-
ment uprättat. Om Herode läses, at han förmedelst sina onda
gierningar är blefwen förwijst uti landzflychtigheet, men at
han är här begrafwen, det må den tro, som det behagar. L'
Abbage de St. Aisne, är den gamblaste byggnad i hela Lion; på detta
rummet har warit det prächtigaste Tempel, uti hela Gallia,
och dedicerat Kejsar Augusto, som ses af Strab: Lib: IV. såsom och
hos Alexander ab Alexand: Lib: V. Gen: Dier. Cap: 7. nu för tijden
nyttes bara Antiquiteten. Af Kyrkiobyggningar som nya
äro, är Carmeliten Nunne Kloster icke det ringaste, fast än
det icke är synnerlig stort; är belägit på en Höjd, hwarest in-
uti är et skiönt och kostelijgt altare, sielfwa stora altaretaf-
lan är giord af den stora widberömde Mästaren Rubens,
förställandes huru Christus blijr tagen af korset; åfwan
öfwer altaretaflan, är af bildhuggaren arbetet i hwijt marmor,
huru Elias blijr förder med brinnande wagn och hästar, til
himmelen, och släpper mantelen efter sig åt Elisæum, som
står å wänster sijdan af altaret, och sambnar efter den sam-
ma; å andra sijdan nembl: å högra är förestält en Carmeliter
Nunna, å båda sijdor af altaretaflan, stå 2 ne höga och tio-
ckn pelare af Jaspis. Desse 3 ne förbemälde bilder af mar-
mor, äro i lefwandes storlek. Under på Altaret står et litet
Tabernakel af allahanda marmor, af åtskillige Coleur Ko=
ral:

Kosteligen inlagt och utarbetat, och ofwan omkring så wäl som å sijdorna stå tätt, med sina i eld förgylte Metall statuer, alla af den berömlige Mästaren Chevallier Bernyn giorde; Mitt fram ofwan på Tabernaclet, föreställes Christi himmelsfärd; Sielfwa bilden af metall förgylt, men Skyarna, af Jaspis, Smaragder och Rubiner nätt sammansatte: detta wärck är man för några åhr sedan af Grefwen Nic. de Neufville från Rom dijtfördt. Hospitale Charitatis som är det största i hela Konungarijket, som står allom fattigom uti Rijket öppet, är en nij Bygnad, behaglig både i Ordningen och formen, ty där är en admirabel Oeconomie, Och är detta huus såsom en liten Öö, hwarest äro 9 gårdar alla kring bygde; deelt uti många wåningar för the fattige, gamla, siuka, barn, faderlösa, och utbördingar af begge kiönen, och hwar särskilt för sig, som alla upfostras gudelig och wäl. Föreståndare äro Canonicus D. Johannes, Thesaurarius, Justitiarius, och 5 Kiöpmän. Collegium St. Trinitatis är en wacker bygnad och störst uthi hela Staden, hwarest Jesuiterne hafwa sitt tillhåld, och är där ock ett mycket skiönt Bibliotheque at see; detta Collegium Jesuitarum, har en inuthan gård å alla 4 sijdor, med Portiquer underst rundt om, och wäggarna in åt gården äro utsirade, ända till takfoten med skiöna Målningar, och bland andra, många Diviser och wackra skrefne Sententier, uti nedersta wåningen där Portiquerne äro, woro många rum hwarest ofwer dörrarna står skrifwit med förgylte bokstäfwer: Collegium Theologicum, Philosophicum, Juridicum, Mathematicum, och så fort, Dessutan äro ock inuti Portiquerne målningar af Historier till alla wäggar och taak. Där äro åtskillige andra Kyrckor uti Staden, såsom förnämligast Templum Juliana Virgin: Carmelitarum, D. Virg: de Consort, S. Bonaventuræ, S. Spiritus, Cælestinorum, D. Petri, D. Cosmi. etc: Utaf the publiques bygningar är besynnerl: Rådhuset at betrachta, som är heel nytt af hwijt huggensten, allsammans bygt, har en temmelig artig Architectur, at man will comparerat med Rådhuset i Amsterdam, där är en skiön trappa, och en mycket widt rum rijk Sahl: det ena härwid

är re-

är remarquabelt förnämligst Architecturen, och det andra för-nämligst den skiöna målningen, af en berömlig Mästare be-nämnd Blanchi, och i Italien war mycket, allt al fresco. När man uppkommer, kommer man först in uti La Chambre du Conseil, därest skiöna Stoftapeter woro inne, och öfwer dör-ren stod, uti swart marmor med förgylta Latinska bokstäfwer desse orden: Om Herran icke bewarar Staden, så waka wäckta-rena fåfängt. I taket war målat af berömda Mästare. Sedan förde oss wij uti några andra rum; uti 2ne woro wäggarne klädde med Borgmästare och Råds Portraits etc. Utan för Rådhuset å båda sidor stå twenne mäckta stora pelare af brokot marmor den de kalla Brocatel d'Espagne, dylikwa li-ken om porten war af samma marmor, såsom och alla Zira-ter utan på Huset; När man wil gå in, ser man Fredericum III och dess Gemål en Medailles, och å wänstra Ludovici XIII och Ludovici XIV. Detta Rådhuus har en liten inslutan gård å 3ne sidor, och å den fierde sidan mitt före, där man går nå-gra trappor neder, är en skiön lustgård af många skiöna Al-léer, och helt innesluten med muur; å den sidan åt lust-går-den på sielfwa Huset öfwer portiquen där man ingår, stå desse Verser med förgylta bokstäfwer skrefne, uti swart marmor.

Flumineis Rhodanus quasi fugat incitus undis
Quoque pigro dubitat flumine mitis Arar,
Lugdunum jacet antiquo novus orbis in orbe
Lugdunumq̀ vetus orbis in orbe novo.
Quod nolis alibi quæres, hic quære quod optas
Aut hic aut nusquam vincere vota potes,
Lugduni quodcunq̀ potest, dare mundus haberis
plura petas, ~~et~~ hæc urbs, et tibi plura dabit.

Framför Rådhuset är en stoor platz, hwarest mitt på är en fontain, mycket hög af Architectur, där öfwerst porlar watnet continuerl. Här äro och många andra publiques så wäl som privates skiöna Palaits, hwilka alla at beskrif-wa, blefwe för långt, såsom ibland andra, Armamentarium, eller Tyghuset, La Rigaudire, Domus Antiquaria L'Anti-quaille kallat, belägit å berget Veneris, och för än man

går

går uppå berget ser man uti en trägård et gammalt wärk,
efter the Romare som kallas La Grotte Berlue, är under jor=
den af quadrat steen, uti längden murade 5 ugnar, 10 Cubiti
höga och 5 breda; hwartill desse har tiänt, eller hwad the be=
tyda, är owist, somblige mena dem här hafft sina Thermer eller
badstugur i forna tider, somblige mena desse ugnar usum
Cisternarum praebuisse, hwilket synes liklast, at när the Sara=
ceni plundrade Galliam, så hafwa the där i staden haft stora
swårigheter ja och lidit stor mangel på watten; och den som
är widare curieux på Antiquiteten, kan gå till porten, kallat
La porte des Trions, på latin kallat Trium fontium, och se en Ru=
dera efter the gamla Aquaducter, som har warit mycket renome=
rat. Man bör och ej förbigå at besee det gamla Asylum, wid
kiörkan St Nisier; så och Gouverneurens trägård som är mycket
wida begripen, och mäkta angenehm af Portiquer af Spatzergångar,
samt lunder mycket täta af allahanda träär, där en särdeles
lustig sång höres af åtskillige foglar, mäst näcktergalar, är
och heel omgifwen med murar. Utaf alt detta förberörde ses
och skönies denne Stadens ålder, storlek, fasthet, Magnificence,
skönhet och lustighet; ty få städer finnes, hwarest man finner
så stora wijngårdar, trägårdar och mehra slikt innom Murarna,
som alt contribuerar til frögd och lust, så att man intet kunde skåda
sig mätt, uppå desse lustiga berg och högder uti staden; nu står
allenast åter at beskrifwa, dess stora Traphique och handel samt
Manufacturer, som tillbringar denne staden stor rijkedom, ty
igenom desse berörde flöder Seaune och Rhone drifs Commercien
ifrån Bourgogne, Tyskland och Italien, samt många andra or=
ter, så at denne stad snart skulle blifwa för mächtig, såsom och
namnet det wäl undgifwer, där den icke blefwe hållen uti
tömm genom Parlamentet af Aix och Grenoble. Här drifwes
den starkaste Manufacturen i hela Frankrijke, i allahan=
da ting: här arbetas treffeliga sköna uhrwärck, uti stål
och andre flere Materialier: här giöres the sköneste Statuer
och mehra slikt, men förnämligast florerar här Manufacturen
af blomm=

af blommerad sijden tyg. såsom til Exempel, jag blef förd til en
man som höll på at wäfwa et stycke af Brocatel med röd
botten och stora gullblommor uppå, som giordes för Konungen
till Tapitzerie uti Versailles, det stycket jag sågs war man 4
fransöska alnar widpass i längden, och en god fransösk aln i
bredden, och kostade alnen deraf, som han sielf betiände 40
Luis d'or det är 150 R.dr, deraf man kan se des kostbarhet.
Densamme Mannen förde oss på 2ne andra ställen, och wij-
ste oss allahanda kostbahra silke och gyllende tyger, som än
höltz på at wäfwas. och sade han at Wäfstolar af sådant
arbete funnes där i Staden öfr 300 st. och war ellmenst
en till med honom, som hade detta under sin Direction. Jag wil
och nu förbigå hwad som jag remarquerade uti Curieusiteter, som
fans här hos private personer uti deras Cabinett, och det aller-
mäst på 2ne rum, och först hos en Stadsens inwånare wid
namn Mr Octavius Meij, och som mäst alla des saker finnes
igen i en book kallat Recherches Curieuses D'Antiquité, par
Mr Spon i Quarto tryckt i Lion Ao 1683, wil jag dem mäst
förbigå, och allenast införa et rundt silfwerfat, såsom en Sköld
af 21 ℔. funnit uti Rhone wid Avignon Ao 1656; som är en
stoor Raritet för des Antiquité. jag will sielfwa orden inför-
ra såsom de där lyda på Latin. Clypeus Votivus Antiquus,
ex Argento puro, pond: Librarum XXI Diametr. 2 ped: cum 2. unc
in Rhodano prope Avenionem inventus Ao 1656, Exhibens
Scipionis Africani memorandam actionem, qua, captam
in Expugnatione Carthaginis novæ, eximiæ formæ Virginem,
Allucio Celtiberorum Principi, cui desponsata erat, jactatam,
gratis reddidit. Polijb. Lib: 10. Livius Lib: 26. Har warit till-
förende förgyldt, som man än kan sen nogast skönia, fast wetandt
har det aldeles förnött, det är helt rundt, och under med en
rund ring eller karm. i detsamma rummet, som denne war,
woro åtskillige sköna rares saker af silfwer drifne. Uhr det-
ta rum, blefwo wij förde en trappa högre upp, där en skiön
quadrat Saal war, med et tiusigt taak, och en rund kunir.

mitt på

mitt på, med fönster om. Hela taket war wäl målat al fresco, och wäggarna till mitt på målade af åtskillige figurer, den öfre halfwa delen uti Bas-reliefs med Decorationer af blompotter. Derinnan stå 4 bröstbilder, wäl arbetade i hwijt marmor. Några trappsteg högre upp, wijstes ett gammalt Bibliotheque, af en hoop Manuscripter och en stor myckenhet af skiöna Schillerier, af de bästa gamla Mästare, som woro mäckta högt skattade. ibland andra ett af Titien som repræsenterade ett nakot liggiande Qwinfolck, ansichtet war Titians hustrus, hwilket wärderades för några 1000 Rdr, war stoort wid pass 5 qwarter i bredden och 2 alnar i längden; Uhr detta hus kan man see de stora höga bergen Alpes med snö öfwerdragne, dem wij öfwer stiga, som åt Italien wilja, och liggia belägne derifrån ewat 15 Franska mihl, och efter detta huus ligger mycket högt, har man derifrån en artig utsicht och Veüe. Så är här och ett annat Cabinett hoos Mr de Servier en gammal man, af en förnäm adelig slächt; detta Cabinett bestod mäst af särdeles Curieuses Machines de Mathematiques et de Mechaniques, som han sielf har inventerat, och giordt med sina egna händer, såsom Des balles de Sympathie, den ena kulan går upp åt, när en är rät ner, och den andra, när en är afwijken i en wiss Distance. En Demonstration att lätteligen sättia en krigs magt öfwer en åå, på en båt eller träbrygga, som kan lätteligen föras på en wagn. Ett uhrwärk formerat såsom en råtta, som genom ett obegripeligt movement, marquerar alla stunder på dagen. Ett annat Uhrwärk formerat i en ödla, som är å samma sätt, som förberörde råtta, allenast att råttan marcherar på ett slätt bräde, hwarest stunderna äro marquerade, men denna ödla slår alla stunder: Ett natt uhrwärk, hwarest stunderna äro skrefne på olliat papper, derinnan före en lampa står, och wijsar alla stunder. Ett annat som en sköldpadda formerat af trä, den man lägger i ett bäcken fullt med watn, hwarest på bräden stunderna äro noterade, och denna padda flyter i watnet, och utwijsar alla stunder, i det hon stannar wid hwar stund, utan att någon rör henne.

En Ma-

En Machine at lätteligen kasta Bomber och Granater utinnan be-
lägrad stad, utan det ringaste at fela. Ett maneer at ställa watn
på et litet torn uppå en högd, hwarest at kunna see öfwer hela
staden, hwad som passerar därinna, fast den lägo långt derifrån.
Ett planet-Uhrwärck som repræsenterar alla dagar i wekan, ge-
nom åtskilliga differentes figurer at Gudarna. Ett wärck som
wijsar menniskans Passion prædominante, då man det omrörer.
Här woro och perpetuum mobile, på åtskilligt wijs förestälta. Här war
ock en bild af lefwande storlek, som framkom utur en dör, öpnandes
sielf dören, i det damen Mannen han gaf et tecken med foten, och gick fram et stycke
på gålfwet, wände åter om igen och tillslöt dören efter sig; och mån-
ga andra sådana Curiositeter som denne Mannen sielf uppfunnit
och utarbetat, det en annan intet kan utgrunda, huru därmed
tillgår; Ja där woro och swarfwade konststycken i Elfenben,
som jag intet alt kan uprädna, och många andra 100 inventio-
ner. Inwånarna i denna Staden äro mäst Catholiske, doch finns
där många Lutheraner och Reformerade, som hade sitt tempel och Ex-
ercitium Pietatis, en mihl utom Staden, uti en by, heter Ulin, och när
någon af dem dör, blir han om nattetijd, utan något buller be-
grafwen, uti Nunne-Klostret, wid platzen Confort. Här är et tull-
hus som importerar Konungen alla åhr några Millioner
Livres (: ty här räknas mäst par livres:) och blir här mycket noga
efterfölt. Uti Lijon logerade wij a la rüe de Lanterne, aux l'Ecus
de France, där wij betalte om dagen, person för 2 måltijder och
nattläger inräknat 50 Sols, det är om dagen 5 dr. Kopp.mt och
woro där inalles 7 dagar ifrån d. 6 Octob: till d. 13 dito.
Wij reste från Lion d. 13 Octobr. om morgonen H. Ex. H. Cammar-
Herren Tessin, och Mr. Burchart Pretz fördes uti en Lectique, som
2ne hästar bära emellan 2ne stänger, och är sielfwa Lectiquen eller
Kuskan öfwerklädt lika såsom en Caross, där man 2 personer
kunna sittia uti. Wij andra uti följande redo, ty en sådan Voi-
ture fodras, när man på de orter stadder är, där allenast
en häst i bredd kan gå fram (: förnämligast öfwer de höga Bergen
och trånga wägarna, som wij innan kort öfwer skulle.) Wij
hinte den förmiddagen allenast 5 mihl, under et förfärligt
tordt

fardt bläbnäder, så at hästen kunde knappt bära sig, utan wille bära omkull, och hade den dagen stora flacka fält at passera, där icke en buske fans på många mihl; ifrån Lion togo wij oss en ordinarie fohrman som skulle föra oss ända fram till Turin, den wij sålundes accorderade med, at wij skulle wara frije från alla Expenser, ty där förefaller åtskillige passager som betalas före, men när så är accorderat, måste Vitturino eller Fohrman stå för alt; och betalte honom för person 17 Rdr, de som rede, men de andre något mehr; och bör en fremmande eller resande 3enne ting taga i acht, om han ifrån Lion wil til Italien, nämbl. I. Contractus inter Ducendos et Ducentem ineundus; IIdo Littera de Sanitate Assertoriæ. IIIo Pecunia de exportanda, moneta. Ty först, om man intet wist accorderar med Fohrman, blijr man snart bedragen, och måste högt betala, ty en fremmande måst altijd mehr betala, än formannen; och måste man skrifteligen accordet författa, med dessa Circumstantier, som jag i följande Formular will införa.

Je Soubsigné N. N. A Lion, promet a Messieurs N. N. aussi Soubsignez de conduire, ou faire conduire, par un hommo, qui sera à cheval, Les dits Sieurs Gentilshommes d'icij a Turin, et de fournir à chacun d'eux, a mes frois, un bon cheval, les defraijer eux, et leurs Cheveaux honorablement, et ainsi qu'il convient à personnes de leurs qualité, tant de tous les pagages et passages qu'ils auront à paijer, que de la Nourriture de leurs personnes et cheveaux depuis cette ville jusqu'au dit Turin: et c'est pour le prix de sinquante deux ou .... livres, que les dits Sieur me promettent paijer, pour homme et cheval, d'icij au dit Turin: Dont j'aij receu en cette ville ..... livres, à mon contentement et le restant sera paije a moij ou à mon homme qui les conduira, Pour moij, en chemin, ou à Turin, en monnoije de france, ou en or, au prix qu'il vaut a present a Lion; sçavoir la Pistole d'Espagne .... celle d'Italien .... l'Escu sols ...... et si les dits Gentilshommes vouloient sejourner plus d'un nuit, a ils promittent de me paijer à part le depence de bouche pour eux et leurs Chevaux, et aussi pour mon homme et son cheval, durant le dit sejour. En foij de ce ont este fait deux semblables Escrits, d'ont l'un a este retiré par les dits Sieurs Gentilshommes, et l'autre par moij N. N.
a Lion ....

lyta så bör man angå med le bulletin de la Sante, eller Sund-
hetz pass, den man måste söka hoos Magistraten i Lion, och där
införa tyden huar länge han har där wistas, namnent och Orten
där en är född, detta man måste wijsa uti Novalaise på an-
dra sidan om Mont-cenis, den det försummar råkar uti
fängsel. Till det tredie bör man observera, myntsorterna,
hwilka som giälla i dessa orterna, och för all ting sen till, att
dhe äro af sin rätta wicht; ty alla falska mynt, som för-
nämligast Testoner, Pauler eller Julier, blifwa wägde öfwer
alt, så när som i det Romerska gebietet (: i alla orter giälla
Spanska dubbla och enkla Pistoler, Ducater, särdeles de Ungerska:)
Därjemte bör man och wacta, att när man will genom Savo-
ijen, at man då har med sig franskt mynt, ty det giäller fram
för det Savoijska uthom Savoijen, och giäller högre än uti Frank-
rijke. etc. Till Qwällen (: at jag nu kommer till mitt förehaf-
wande:) kommo wij till et torp, där wij blefwo stilla öfwer
natten; andra dagen kommo wij fram till Marsleden eller
Borgen eller Castellet, kallat Le pont de bonvoisine, som är Le pont de bon voisine.
Savoijskt ~~halft~~ halft, och halft Fransöskt, och skiller broon öfwer
floden Gaije därsammastädes, som är en gren af floden Loi-
re, Frankrijket ifrån Savoijen, på detta stället äro de myc-
ket noga at visitera de resande, och deras Bagage, ja jämwäl
Klädren på kroppen; och söka om de hafwa någon Rustnings
eller andra fina Frantzöska wahror på sig (: men ett som en
resar foldet till,) emot oss woro de mycket höflige, wij reste
in uti et härberge, men sakerna blefwo genast orörde förde
till Doganen, eller tullplatsen; därest de blefwo förwarade
till dess wij dijt kommo, och låto det genomsee, där det på stal-
let måste blifwa bundit på hästen; och således reste wij genast
derifrån.
Andra dagen derefter kommo wij till Staden Chamberij, Chamberij
hwilken är en stor Capital stad uti Savoijen, har fordom wa-
rit Residentz Stad, men Amedeus V war den som flyttde sitt
Residence til Turin; denna Stad är tätt och wäl bebygt, och be-
lägen wid floden Laise, med Murar och graf omgifwen,

hwilken

uti en daal, med de stora bergen Aigue-belette, på alla sijdor omrändt, hwilka berg äro en begynnelse eller inträdet till Bergen Alpes. Dem wij på några mijl när staden, begynte at bestiga. Här är et Parlament säte, och är denna Ort rijk af många friska källor. Där desse bergen Aigue-belette begynnes, och kallas än i dag Passagio del Hannibale, där har Fursten Carolus Emanuel II, låtit bryta en wäg som kallas Grotte, midt igenom stora bergen på somma ställen öfwer 300 alnar djupt, och formerat wägen hel jämn, af 3 à 4 alnars bredd; och där anlagt en stor omkostnad, hwilken wäg warar några mijl; och där som denna wägen begynes har han låtit uprätta et stort monument wid wägen af hwijt marmor, och med nijare Architectur, och 2ne stora, runda, tiocka pelare, en å hwardera sijdan af monumentet; och denna skrift står däruppå, med swarta bokstäfwer:

Carolus Emanuel II.

Sabaudiæ Dux, Pedem: Princeps, Cypri Rex.

Publica felicitate parta, singulorum commodis intentus, breviorem, securioremq viam regiam, a natura occlusam, Romanis intentatam, cæteris desperatam, dejectis scopulorum repagulis, æquata montium iniquitate, quæ cervicibus imminebāt, præcipitiū pedibus substernens, æternis populorum commercijs, patefecit.

Anno. M.D.C.LXX.

Mont-Melian

Öfwer det stod det Savojeska wapnet. Uti staden Chamberij woro wij öfwer middagen uti et wärdshus utan om staden, som är en liten förstad; och kommo till natten til Mont Melian, et Citadel uti Savojen, och hade wij den dagen itt mäckta starckt regnwäder, at wij woro wåta in på kroppen. Detta Castel, Mont Melian, är både af Naturen och konsten wäl befästat, ty det är bygt på en hög bergs=klint, at det kan hwarken under mineras eller med stormstegar intagas, ny heller med bomber eller styken beskiutas, så at det hålles för en oöfwerwinnerligh befästning, där woro grafwar af en undersam djuphet

kring

wind om Castellet, och sålunda, efter det i hårda hällebärget
äro gräfde, nÿttigt at æstimera. utaf denna fortresse kan
man se en annan befästning kallat Barraut, 2 mil der-
ifrån, och höra när det ringes i klockorna, detsamma höres
under Grandesÿlen. Detta Castellet Mont Melian hårt befäst
det är, kan sluteligen utaf Louis XIII:des starka belägring, som
sedan han försökt det ÿttersta, måste utan med oförrättade
ärender åter gå härifrån. Fursten af Savojen håller här
en stark Guarnison, och är där en stoor myckenhet af Am-
munition och hwad som til en sådan fast det fordras. Man
wisar där en stoor källa eller brunn, uthuggen i hårda ber-
get, som fournerar hela slottet med watten. Under för-
berget flyter floden Isere, hwarwid är Staden belägen, ef-
ter Slottet kallat, som är men en liten Ort, emellan ber-
gen på slätten belägen, har det sitt renommée af förbe:de
fästning, och commenderar passagen som är trång emellan
bergen;
Härifrån kommo wÿ på en Bÿ 4 mil från förbe:de Aigue belle
det heter Aigue-belle som har sitt namn af berörda kring-
liggiande Berg, somblige willa, at det heter af det rin-
nande wattnet, som faller så klart som Chrÿstall utför
bergen, och formerar en nat d'eaux, hwarföre det och kallas
på Latin, Aqua bella. är en wäll befäst ort, och belägen uti
höga bergen Alpes, där hwarken säd eller upstiärns, utan
man ser höjder och precipicer på alla sidor, och wägen är på
somblige ställen 1½ aln bred, til högst 2½ där man har höjden
å ena, och diupheten å andra sidan, wÿ hade deremellan en
rude och elaker wäg.
Till åwällen kommo wÿ til Staden La Chambre, är men La Chambre
en liten fleck, strax härhos flyter floden Arca, den wÿ och
några gånger öfwer måste, ty den löper mÿcket krokot, och
reste igenom Staden S:t Jean de Murienne, som är en liten S. Jean de-Murienne
nätt och wälbÿgd stad, och åto middag på S:t Michel, som är en S:t Michel.
Bÿ med murar om, och logerade där sammastädes på ber-
berget

herbarget kallat Petit Turin, som war et stort wälbygd palais med skiöna stora Appartement utinnan, hörde en Marquis till.

Modave. Till qwällen kommo wij till en bÿy heet Modave, belägen å en nedre slätt, och deelt i 2ne delar genom floden Arc, hwar öfwer är en trää-broo. Här arbetas myckit uti järn; wij logerade på et herbarge benämbd Trois Rois; andra dagen quitterade wij åter denna slätt, och begynte klänga uti tränga och branta bergklinterna, och hade myckit swårare passager än någonsin tillförende, ty å wänster hade wij djupa och farliga delar, at man knapt kunde see deruthföre förmedelst den förskräckeliga brantheten eller praecipitien, och å högra the öfwer hufwudet hängiande bergsklefwor fasaligen, med the högtals fallande watten, som gifwa et förfärligit fräsande och susande ifrån sig; och under them woro här och där broar af kläflingar hwarunder watnet hade sitt lopp, hwilka broar äro hel swåra at passera öfwer, ty the liggia intet faste, så at man kan här bruka det Italieniska ordspråket. Quando tu vedi un Ponte, fagli piu honore, che tu non fais il un Ponte. Där till är wägen mäkta smahl, at knapt på somma ställen kunde 2ne ridande mötas åt, utan det blir med största fahra, det alt gjör en resande myckit circumspect och warsam, där han icke i et ögnablick will fahra tillijka med hästen in abyssum eller i en oundwikelig dödzfahra. at man det här kan säija det man säger om krig Semel tantum peccatur, man felar här intet mer än en gång.

Lasnebourg. När wij desse fahrligheter hade passerat kommo wij fram till Lasnebourgh en liten stad belägen undan för Montcenis, som är et det högsta och swåraste berg at passera, är fordom kallat Cenisium, som är et berg så högt, at undanför berget är grönt, och ofwanpå är några famnar djup snö, at man på en dag kan ha, både sommar, höst, wåhr och winter, särdeles på den sijdan åt Novalaise. När man är öfwerst på berget, ser man strax därhos spitzen af berget kallat Viso, som är än högre än Mont Cenis och

continuerl.

continuerl. är med snö öfwertäckt, och jämföres med berget Pic
de Teneriffe uti Canarien belägit, som hålles före wara det högsta
berg i werlden. Uthi förber:de Ort Lasnebourg, måste en resande
accordera med dem man kallar Marons, som skola öfwerföra
dem, och måste man noga tinga med desamma, och exprimera
alla Conditioner och Circumstantier, elliest blyr man snart bedra-
gen, och måste därtill gå hela 2. mihlar, derföre at undwijka
den swårigheten, giör en klokast som har derom inslutit uthi
Accordet med sin Cohrman, då man sedermera intet har at
bekymbra sig om. Desse Marons eller Maroni äro särdeles öf-
wade at springa i desse berg, at det är högel. at förundra sig
öfwer, ej heller fruchta de någon kiöld eller wind, till det rin-
gaste, och där en främmande har swårt at klänga sig upp eller un-
der på händer och fötter, där kunna desse springa lika som uppå
slätta fältet. De som öfwer detta berg skola, kunna intet komma
deröfwer till häst, utan de som starcka och Vigoreuse äro, rida på
åsnor, efter desse Creatur äro dertill wahne, och gå särdeles wissa
steg, de öfrige låta bära sig upföre på en stool, som hänger mel-
lan 2:ne stänger, och bäres af en karl som går före och en efter. De
som intet hafwa derom föruth accorderat med sin Cohrman betah-
la ifrån Lasnebourg til La grand Croix, som är på andra sijdan utaf
berget där man måste utföre, ordinairt ½ R:dr. Och är ifrån Sta-
den til Orten Ramasse, der det begynnar som högst at blifwa brant
1 mihl (: hwarwäl at denne första mijlen bär väl alt upföre :)
Wid denne Ort La Ramasse, äro många koijor byggde för åsnorna
derutinnan at beta; derifrån nedsedan hade en god mihl, som
bär helt brant upföre, där man intet kan bruka hästar, såsom
härtills, utan där sätter man sig uppå åsnorna och somblige
som för sådes låta bära sig; hwaraf förber:de ort har fått
namnen ou l'on se fait ramasser sur la neige, dans les petit trai-
neaux. Hela wägen är utmärckt med små korss, elliest kunde
man snart fara wilse, förmedelst den myckna snön, ty alt som
man kommer högre upp, är alt djupare snö, ja på somblige
ställen 5 à 6 alnar diup; och såsom Berget är mycket brant

uthan

uthan någon hielp på, måste man leda med wägen af och an, till
dess man omsider kommer med stoor tröttsamhet uppå berget,
där en slätt tager wid som är 2 mihl öfwer, doch på båda sijdor medh
höga bergsklintor omgifwen, uppå denna slätt är en stoor Sjö,
och ~~och~~ wid den samma en liten Siö, hwaruti finnes en stoor myc=
kenhet af stora Truits såsom the kallas på Frantzöska eller fo-
reller, och här och där på slätten sees några hus, hwaruti folck
om sommaren boo, men nu woro the alla undersnögda, at man
intet såg mehr än taken utaf dem, och kallas rummet därest
desse hus stå, La Tavernette, när man kommer så när halfwäg
på slätten, finner man et Capell kallat L'hospital S. Nicolas
eller och La Capelle des Corps Morts, hwilket är skillnaden emel-
lan Savoyen och Piede-mont, och gemenl. kallat Transis, orsaken
är, att där som oftaste finnes döda Menniskior, af kiöld och i snön
förgrafde, som sedermehra blifwa igenfundne och där begrafne,
men man måste härhos weta therås Procedere därmed, ty om
wintern händer sig ofta, at et oförmodeligit owäder kommer
öfwer the resande, at the förmedelst den myckna snön, mista bå-
de wägen och lifwet, och således ganska många igenfinnes, när
sommaren hetast påkommer och snön bortsmälter; då the utur
detta Capell gå uth och skära upp therås watsäckar, sampt afklä=
da dem therås kläder; om då inga Precatoriæ Sphærulæ hoos
dem finnes, som the bekomma af the Catholiske, då the på resor
stadde äro, så blifwa therås kroppar liggandes obegrafne, under
baran himmel, till roof för foglar och willdiur, men the
hoos hwilka man finner sådana Sphærulæ eller små Cruci=
fix, dem föra the bort af wägen, inuthi detta förberörde Capell,
och dem där begrafwa; alt therföre måste en resande som öfr
detta berg will passera, taga wäderleken noga i acht, och in-
galunda sig deröfwer begifwa, när mulit är; wij hade et
skiönt stilla solskijns wäder, men det swåraste war kiölden
som oss myckit hårt tillsatte; Jag will korteligen, såsom mig
refererat blef, berätta om denna slättens fruchtbarhet,
den består mäst uti foglar och diur, såsom harar the där om

wintern

Wintaren äro hel hwijta, lijka så lärkan som är om somma-
ren swart, och om wintaren hwijt; ekorhons äro där en stor myc-
kenhet, hwilka om sommaren äro grå, men wintaren hwijta,
etc: När wij denna slätt hade passerat, komme wij omsider
til et stort Crucifix, där en Taberna eller koija war, som kallas
La Grand Croix; här tillstundade oss myket swårare passage
utföre, än wij hade upföre, tij här kunde man intet koma fort
med åsnor, utan alla måste låta bära sig; och woro här för oss
en hoop af dem man kallar Marons, och wij quitterade här de
förra, som marcherade tillbakas åt Lasnebourg, men desse wo-
ro hemma uti Novalaise på den sidan åt Savoijen, dijt wij
skulle, de utan dröijsmåhl (: efter det land in på eftermiddagen:) togo
hwar sin person på sin stool, och qwistade såsom hiortar utsfö-
re, där det är gräsligt brant, smal och krokug wäg, långt
swårare än tillförende upföre, som sagt är, och war in alles ut-
före til Novalaise 2 mijl; när wij komme utföre en mijl, be-
gijnte wägen för oss, och tillstundade där floden Semar, som
har sin ursprung af förbemälte Sjö, uppå Mont-Cenis, och faller
myket hastigt förmedelst præcipizen; En half mijl längre ner,
komme wij till en By, kallas La Ferrerie, där en liten plan är,
doch stannade intet däruid, för än wij med outsägeligt arbete
igenom denna farliga wägen, komme till Staden Novalaise,
tij i denna branta och tränga wägen, woro stora stenar, som lå-
go horizontalt uti wägen, dem man måste klifwa och klänga öfwer,
där och på somma ställen så brant är, at de måste låta oss sielfwa
klänga oss utföre, det bästa wij kunde, ja på somliga ställen måste
jag sättia mig under, och låtat gå utföre, och styra mig med händer-
ne, att jag icke kunnen af wägen, och således störta mig utföre den
å sidan warande faseliga præcipicen, doch war den mäst förbygt
med sten; och när jag, Gudi lof, således hade passerat desse stäl-
len, och jag war så när emot slätten, hände det sig, at en af dem
som mig buro, bröt benet utaf sig, i desse stenige och owägade pas-
sager, men min lycka war, at det intet hände den främste, elliest
hade jag blifwit stört utföre berget, men den främste höll emot;

Då jag

då jag sedan måste gå till foot, men hade intet mehr igen än 2 mihl,
och det war helt mörckt, och hela mit följe war framme, så at
allenast jag och den ena som mig burit hade, följdes åt, hwar-
andra den andra qwarliggiande på marken, till dess wij fingo
folck som om natten hulpo honom hem; och gick mig myckit till
hiertat, at, när denne som bröt benet af sig, kom sig något före
ifrån besvimningen, urskuldade sig emot mig, at han intet så
hade kunnat giordt sin tienst som sig borde, och beklagade sig öfwer
mig at jag måste gå, där han sielf doch mehra beklagan och
medynkan wärd war.

Novalaise. När wij således hade hint till förbenämnde Ort Novalaise, blefwo
wij där öfwer natten, och där fingo wij oss hästar, då wij genast an-
dra morgon gofwo oss på wägen, passerandes öfwer floden Do-
ria, och när man hade 2 mihl rest /: här efter måste altijd för-
ståss Italienska mihl, ty alt till Novalaise räknas efter Fran-
Susa. zöska mihl :/ kommo wij till Staden Susa fordom kallat Segu-
sium, och hade däremellan en slätter kring wäg, ty wij följde
mäst stranden af floden åt, den full med stenar war, och läto
denna Staden Susa på högra handen om wägen. Denne är den
första Stad i Piemont som myckit befäst är, och å den sidan mot
Alpes, en nyckel til Italien; hela den tracten omkring, blifwer
kallat af Staden Susa, i en lustig daal belägen, in til floden
Doria, kringsluten med skiöna Stenberg; Fastheten af denne
Ort består af et Castel, bygd på en hög bergklint, när in wid sta-
den, som commenderar, alla passager genom bergen, kallas le
Chateau de Suse, eller Port de Suse, Port de Marie. Denne Orten
är myckit namnkunnig uti historierne, af den vigoureuse Fran-
zosernas Attaque, som där är skiedder, och blifwer uti historien
kallat Le Pas de Suse.

Bozolengo. Härifrån kommo wij till en borg heter Bozolengo, belägen in
till floden Doria, hwarest en annor flod Civesta ~~kallat~~ con-
Vellane jungerar sig. Ytter mehra kommo wij på en liten Ort kallat
S. Ambrosio. Vellane, genomfarandes S. Ambrosio, sammaledes en liten
borg, hwarest myckit högt uppå en bergklint synes et Capuci-
ner kloster, d: 20 dito Oct: kommo wij fram till Turin, och 3

mihl

mist när staden passerade wij genom Castellet Rivoli, berömt Rivoli
af dess sunda och friska lufft, det ligger mycket högt, at man kan derifrån, när klart wäder är, see Turin, såsom staden ligger 3 mil derifrån; ty hela den öfriga Tracten, så wäl på alla sidor om Turin, är en mycket stoor slätt. Denna Ort Rivoli, är och namnkunnig af Furstens Caroli Emanuelis födelse, som och se-dan låtit där bygga och anläggia sköna Palaits Portiquer och platzer, som nu mäst är förfallit och än förfaller; ty såsom denna nu regerande Furste, har många andra sköna lustgårdar (: såsom jag widare warder några upnämnandes :) och hyt aldrig eller sällan kommer, så är och sielfwa huset utan till alt ofullkomligit, inuti woro alla rummen klädde, med gamla schilderier, dock icke af något särdeles wärde, inga andra Meubler af sängar eller sådant war där, utan alt såg ödeligt uth; därhoos är och en widt-begrepen trägård, med et Orangerie därhoos, som och tillyka med hu-set, wårdslöst omgås med.

Wid middagstiden kommo wij till Turin, hwarest wij wid porten Turin
blefwo frågade, hwilka wij woro? hwadan wij kommen? hwart wij skulle? hwarest wij skulle logera in? och huru länge wij förblifwa wille? hwilket alt när wij hade gifwit behörigt swar uppå, måste wij uti wachthuset skrifwa och uptekna wåra namn, då wij sedan reste in på det härberge, där altijd frammande logera, kallas A la Rose rouche, där person gaf om dagen för maat och kammar 2 livres eller 40 sols, det är ungefähr 4 D:r Kopp:mt. Denna Stad at beskrifwa såsom sig borde wore förlängt, doch will jag den kortel. genomfara, är Caput Tauriscorum, och är belägen, hwarest watnet Doria har sitt upplopp uti floden Po, och på en sådan Ort som är mycket profitabel för Italien, hwilken Ptolomæus, Plinius, och Tacitus, uti sina skriffter kallar Augustam Taurinorum, har fordom warit the Romares Colonia eller Ort, där the hafwa satt sigh ner at beboo; är belägen på en wid slätt med bergen omslutin. Är nu förtijden hufwudstaden uti Piedemont där Furstarna af Savoijen hålla sitt Residence och hååf, hwarest floden Po löper förbij, som och där begynner at blifwa navigabel, så at man kan derifrån med stora farkoster resa åt Ferrara,

la Chiosa

La Chiosa, och andra flera Orter uti Italien, och löper alt in til Venedig. Denne är en af the största och namnkunnigaste floder uti Italien mycket bred å somliga ställen, besynnerligen liket på andra sidan om Ferrara. Men fast den är mycket diup och bred, så läser man dock, at Aº. 1470 ifrån Werldenens skapelse, hafwa warit en sådan torcka, at han intet har haft watten. Cæsar Augustus har fordom låtit bebyggia denna Ort, med sköna Palaits, och har fordom warit mycket widare begripen, men utaf Frantzosernes infall blifwit mycket tillsammandragen på det han lättare är at defendera. Thenna Stad är wacker och temmeligen begripen, och sägs at Fursten kan ha af denna Stad åhrligen en Tunna guld. Han är til utwärtes formen quadrat, och har 4 portar, såsom; Phaëton, Segusina, Memoria, och Doria; och är på nyaste maneret befäst, med sköna Murar och grafwar, och därhos et fast regulairt Citadelle af 5 Bastioner, af Emanuele Philiberto Fursten uti Savojen upbygt. Carolus Emanuel d. I. har ihop med Citadellet anlagt en diurgård, som har i Circumferencen 5 emot 6 Italienska mihl, som och har en lustig Situation, på alla sidor af floden Doria och Stura innesluten, upfylt med allahanda diur. Uti detta Citadellet togo Fursten och dess moder sitt retirade, då där stundade en Rebellion, som satte sig upp emot dem, hwarest the defenderade sigh, till dess the fingo Succours från Frankrijke, och the således blefwo Mästare öfwer Staden. Gatorna inuti Staden äro alla reguliers och räta, därtill mycket breda, bebygda med sköna Palaits. Men en stoor deel af the förnämsta stå näst ofullkomlige, dock nuwarande med en särdeles nätthet och flijt upmurade; ty såsom den förre Fursten Carolus Emanuel II war en stor Liebhaber af Byggningar, ty winlade ~~the~~ sig, hans förnämsta betiente, at the lika såsom kämpade sig emellan, at öfwergå hwar andra uti sköna Byggningar. Men så snart Fursten dog, så stannade och med honom alt byggningwäsendet. Här är en berömlig Academia, uti hwilken Erasmus Roterodamus är blefwen Creerat Doctor Theologiæ. Ibland the pub-

liques

art, som ser uth, lika som utwalt skiön Jaspis, och så för-
träffelig gläntzande. Där äro och en stoor myckenhet af rares
taflor, samt många Magnifiques altaren, uthi en Suma,
Ecclat och konsten af Architecturen är här at æstimera.
Kyrckan kallat St. Ambrosio, där Jesuiterna hafwa sin ✠
sammankomst, är och wacker, där och Architecturen är skiön,
men fehlar, at han intet har sin fullkombliga längd, hwil-
ket förorsakar, at hon ligger för när till Dogens Palais.
Hon är inuthi, tillijka med pelarne, inlagdt uti Scillogier, af
åtskilligt slag marmor samt Jaspis; rundt om stora listerne
under hwalfwet, war galler, där man kunde gå runt om; hee-
la hwalfwet war måhlat, uti åtskillige afdelningar, och der-
emellan, med förgyllt uphögdt bilthuggare arbete. mitt på
hwalfwet är en Oval kupell, lika så med en gång af galler-
wärck runt om: på wänster sijdan när man inkommer, fin-
ner man under taket Dogens Stohl eller Läcktare, temmel-
lig uphögd, af mycket genombrutit förgyllt bilthuggare ar-
bete, och mitt öfwer dörren et kostelig orgewärck. Uthi denne
kyrckia äro öfr 16 Capell, med altaren uti; och alla med för-
gyllt taak, och å hwardera sijdan om hwart altare, äro sto-
ra Nicher af swart Marmor; och uti hwar Nige en hwijt mar-
mor Statüe, lijka så å bägge sijdorna af stora altaret, jämwäl
~~uppå~~ uthi stora kupelen på hwalfwet stå och 4 st: Statüe
emellan hwart fönster. Uti denne kyrckia hafwa Bomberne
som Frantzosen uti sidsta belägringen, inskutit, på åtskilli-
ga ställen giordt stoor skada, och höllo de än på at reparera
taket öfwer stora altaret. Heela gålfwet är med swart och
hwijt marmor uti rosor inlagt, in summa, alt det man ser,
wäggar, pelare, ~~taak~~ gålf är af allehanda marmor inlagt.
L'Eglise des Theatins kallat S. Ciro är och en af de bästa, ✠
hon har dubbelt hwalf, och pelarne äro af hwijt marmor,
därhoos är et propert byggt kloster: på bägge sijdor om kyr-
kan innan till stå uti Nicher, de 12 Apostlar af marmor,

såsom

närlomber; tillijka med the gamla Keijsares och Philosophers Sta-
tuer af marmor, en demis Corps. Där är ock et mycket utwalt
skiönt Bibliotheque. Hertigens Moders, Gambla Furstinnans
Palait, är belägit strax hoos, med samma förberörda platz, å hö-
gra handen när man går åt Slottet, där hon har sitt Residence,
för sig sielf. Där äro skiöna och wackra rum at see, och särdeles
det utzirade Cabinettet, af många rares och af stora Mästa-
re gjorde Schillerier. Den skiönaste gatan är den som kallas
La Strada Nova, och går ifrån Palait, til la piazza Reale,
bestående af många Kiöpmans bodar, af allahanda Kiöpmans-
wahror upfylte; och i öfrewåningarne har Noblessen af
häfwat sina Logementer. La piazza Reale är ock en skiön byg-
nad och är nästan lijk a la place Royal de Paris, och boor mäst
den förnämsta Noblessen däromkring. Ett skiönt Palait å
nya delen af Staden belägit, som hörde Le Præsident des Fi-
nances eller Skattmästaren till, är fram för alla andra
privates Palaits at see, förmedelst dess skiönhet af Archi-
tectur. Kyrkan kallat S. Carlo, eljest l'Eglise de S. Augustin
är en wacker bygnad och bäst af alla där uti Staden ordonne-
rat, den är belägen å stora platzen, och zirar densamma mycket.
Capuciner Klöstret är utom Staden något högt belägen, hwar-
ifrån man see kan öfwer hela Staden, samt landet därom-
kring, den ligger mycket lustigt med Wijnberg rundt om.
Vinea del Principessa är straxt därhoos belägit, och hörer Her-
tiginnans Syster till, Sielfwa Palait är men litet, och 3 wå-
ningar högt, och har sitt namn af Wijnbärgen, där thet
är belägit. där woro sina nätta, wäll meublerade rum
at see. En mijl utom Staden är et Palait, som man kal-
lar Veneria Reale, där Fursten har sin bästa Jagt-platz,
hwaraf orten ock har sitt namn, hwarest är som en liten
stad hoos, förmedelst the många bygningar, alla uthi en Sym-
metrie, bestående en deel uti Stall, där man kan logera, nå-
gra 100de Hästar uthi~~tten~~, och rum, därnest Fasaner, åker-

höns

såsom och andra flera slika diur förwarens, man kommer först
in uti en bred gata, där the förbenämnde husen, alla utaf
en likhet, äro å både sidor, sedan kommer man på en rund
platz, hwarest äro med Portiquer runt om, och midt på, å bå-
da sidor äro 2ne små och sköna Capell, sedan kommer man
på sielfwa platzen, framman för huset, som är mycket stoor,
och runt omgifwen med pelare wärck af sten. Däröfwan på
en hop Statüer af Marmor, som alla sikta på Jägerij, såsom
Jägare, hundar, och allahanda diur etc: Och runt om på mu-
rarne äro satte hiorthorn in åt gården; alla Camrar äro
med sköna Målningar beprydde. Uthi stora Saalen, sees
Chürstens och Chürstinnans Portraits samt hans Systrar,
och flera andra Dames, alla till häst utsatte, lika såsom
the skulle på Jagt. Å andra sidan af Staden är Chür-
chürstinnans Palais kallat Valentino, är allenast 1 mil i-
från Staden, mycket roligt och lustigt belägit wid floden Poo,
som är upfylt af en stoor Quantité rares målningar; det-
ta huus är mycket långt, har å högra sidan 5 eller 6 rum
efter hwarandra, alla klädde med schillerier af åtskilligt
naturelt giordt blomwärck; och lika så många rum äro å
wänster, som klädde äro med taflor af allahanda slags
foglar; Så äro där och många andra utwalde stycken, såsom
ibland andra sees där 4 st: som representera the fyra Elemen-
tren, med alt det som et Element kan exprimeras igenom, såsom
diur, foglar, fiskar etc: och alt mycket konstigt exequerat med
dess behöriga färgor och particulaire figurer. Hwilka fyra passe-
ra för stora Mästerstycken. Här äro och många andra kostbara
Palaits omkring Staden, såsom Mille fiori, hörer Fürsten till,
La Mestraria hörer Fruhertiginnan til, Moncolij hörer Fürsten till,
Mons, och flera andra, hwilka alla at beskrifwa wore för
widlyftigt. Detta Fürstendömmet Savojen, hålles före wara
et af the mächtigaste i hela Italien, hertigens förstfödde Son
bekommer altid den titeln, Prince de Piemont, hwilket land
är 200 mil långt och 50 bredt. Fürsten sielf kallas L'Altez-
za Reale

L'Altezza Reale è Vicario Generale del Imperio in Italia.
Jag wil här införa hans hela Titel, som den lyder på Frantzö-
ska: N.N. par la grace de Dieu, Duc de Savoye, de Chablais, d'Aouste,
de Genevois, et du Montferat, Prince de Piémont, Marquis de Saluces,
Comte de Geneve, Romont, Nice ast, Tende, Baron de Vaux et Fougcigny,
Seigneur de Vercel, du Marquisat de Cene, Oneglea et Maro, Marquis
d'Italia, Prince et Vicaire perpetuel du Sainct Empire, Roy de Cypre.
Historierna wisa detta Hufst Savoyen hafwa sin begynnelse, af fordom
Konungen i Bayern Sigismundo Ao Chr: 636, och alltsedan besuttit detta
Land, hwarefter nämnes, at äro af detta Hus här kommen 5 Kej-
sare och 4 Konungar, tillförende har Fursterne af Savoyen hål-
lit sitt Hof uti Chamberij (: hwarom jag tillförende har förmält då
jag samma ort beskref :) såsom och uti Bourg en Bresse, såsom man
kan see af några grafställen, uti L'Eglise des Augustins. A-
medeus V. war den förste som giorde Turin till Residentz Stad,
och som flyttade sitt Furstendömetz säte. Han war och den som
instituerade Orden, Des Chevaliers de l'Annonciade, och som bär
till Devise uti sitt Land, dessa 4 bokstäfwer F.E.R.T. som be-
märcker Fortitudo Ejus Rhodum Tenuit, och instituerade det til
sin Farfaders Amedei Quarti åhågkommelse, som så manligen
och wäl förswarade Öhn Rhodum. Frantzosen är nu för tyden
mästare öfwer Bressen, genom den omwäxling som skiedde
med Savoyen emot Marquisat de Salusse. Denna Fursten kan
åstadkomma 5000 till häst och 33000 till foot, och skrifwes at
hans inkomst kan belöpa sig emot en Million gull. Hans för-
nämsta Interesse är, at förbinda sig med Frankrijke, och icke bry-
ta löst med Spanien. Fursten håller altijd et Compagnie Switza-
re af 200 man til sitt Lijfguardie, alla klädde i röda kläder
med stora silfwer knappar uti. Den regerande Fursten är en
ung wacker Herre af 22 åhr, af medelmåttig längd, wid
namn Victor Amedeus II. Hans herrfader het Carolus
Emanuel II.

D. 14 Novembr. St Novo, reste wij från Turin, sampteligen till
Monchalie häst, och kommo till följande orter, såsom, Monchalie 4
mijl från Turin, är en liten Stad, med muur och graf.
som

om, samt därhoos ett Slott, der Fursten mycket håller till,
fram för någon annor ort, af sina Lusthus. Fyra mil deri=
från passerade wij genom Staden Chieri, och sedermera Sta= Chieri.
den Villa nova, 5 mil, som är en gammal befästning med wall Villa nova.
och graaf omgifwen, men nu för tijden mycket förfallen. Därst
wij blefwo öfwer natten, och måste uptekna wåra namn uti
wärdshuset, och gifwa dem Commendanten där i staden. Andra
morgonen ändres tijdeliga, gingo wij fort, på det wij i god tijd,
skulle hinna fram till Alexandria; och särdeles efter ryktet
gick, at nyligen woro några personer, plundrade och en dehl
ihjälslagne och mördade, på den wägen in mot Alexandria. Kom=
mo så kl. 9 på dagen till Staden Asti, en fast ort, men på Asti.
gammalt wijs befäst; den temmelig stoor i Circumferencen, och
är mycket förfallen; har och fordom warit en ansenlig be=
fästning, uti de Romares tijd som ses kan af Historierne. Där
håller Fursten en stark Guarnizon, där och en resande blifwer
noga quæstionerat wid porten, hwadan han kommer? och hwart
hän han will? Är wid et berg belägit, hwarest öfwan på ber=
get är en annor gammal befästning. Denna Ort är namn=
kunnig för den sköna Ost här giöres, som däruti innan intet ce=
derar Parma.
Om Qwällen sent kommo wij fram til Alexandria Stad, och por= Alexandria.
tarna woro redan slutne: ty det är en stoor befästning, belägen
uti det Milanoisiske, hörer under Spanien, där och en mäckta stark
Guarnison hålles; och formerar Staden tillijka med landet däromkring
et Territorium för sig sielft; och kallas Alexandria della paglia, af
orsak, at i denna Stad äro Nunne=Kloster, hwaruti skiönt ar=
bete giöres utaf halm |: paglia :| till det öfriga har Staden sitt
namn af Påfwen Alexandro III. som gaf dem där en Biskop.
Denna Stad är mycket stoor, och har en wacker stoor domkyr=
kia, hwarhoos är en stoor platz, derpå de Spanska Soldaterna
där äro, blifwa mönstrade och exercerade. Staden är å nyo
Maurerat befäst, med sköna murade Bastioner om, och där=

hoos

hoos är et gammalt Citadell, belägit, midtigenom Staden löper
floden Tanaro, som delar Staden i tu, och är mycket bred och
djup, så at stora Barkor gå därpå: hwar öfwer är en
stor och wäl betäckter broo af steen murat, och ungefähr
100 alnar lång, ända broo igenom å bägge sidor, äro stora
runda Steenpelare, som stödia under taket, hwarmed broon
är betäckt; här kunde wij intet komma in om qwällen, efter
det war så sent, och portarne woro stängde, utan måste resa
omkring Staden till Strandporten wid förbem^te Ström Tanaro,
där wij läto wår Cocheman resa in tillijka med en af wachten
till Commendanten eller Gouverneuren i Staden, som skulle gif-
wa honom tilkienna, hwem wij woro, och hwarest wij wille,
och på det wij måtte få så mycket snarare permission at inlåtas,
gåfwo wij oss ut för större personer, än wij woro, på hwilket
sätt wij och utan all swårighet strax insläptes; och stodo då Sol-
daterne i gewähr för oss, passerandes wij öfwer förbem^te broo,
och 2^ne af wachten följde med oss till herbergiet, där wij skulle
blifwa öfwer natten; de hämptade skriftel: wåra namben, och
báro dem till Gouverneuren; här måste och en resande låta vi-
sitera sina saker, både när han inkommer, som då han utfar, dock
när man gifer litet drickspenningar, passerar man fritt, hwil-
ket practiceras genom hela Italien, och är bättre gif något
litet, än blij tourberat, och förhindrat förmedelst visiterandet.
Andra Staden reste wij tädan, och et litet stycke från Staden
satte wij oss öfwer floden Bornia, med en färga hwilken fär-
gia sades importera Spanien åhrl: 200 Luis d'ors, och detta al-
lenast af frammande som der öfwer passera, ty inwånarena där
i landet gifwa intet. Det är och at remarquera, at uti alla
Orter som under Spanien höra, såsom och här, är hwariom och enom
efterlåtit är, at bära långa fisiner, hwarest de gå, och är alt-
så mycket farligare, at resa i de Orterne utan stort Compag-
nie, och sades, at många stycke på wägen blifwa plundrade.
Nouvij. Ejne mijl från Alexandria komma wij till Staden Nouvij en
liten Ort, hörer under Republiqueen Genua dock ligger
uti

uti det Milanaisiska, är wäl bekant, och plägar man offta på den-
na sidan hafwa at befrukta för Banditerne, som här omkring
uti bergen hålla till, som äro bannisserade af Republiquen Genua,
och hafwa obtinerat permission, at få 2:ne Månader om åhret
fritt gå in uti gränts fästningarna och där negotiera, doch hål-
les stark wacht, af Republiquens utskickade några Compagnie,
som skola hålla wägarna säkra, dem wij och på åtskillige
ställen, rencontrerade uti bergen, så at man nu kan där helt
säkert passera. Här begynte wij åter at klänga uti bergen,
som kallas Mont: Apennini. och kommo om qwällen til
Staden kallat Voltagio. Här begynte de högsta och wärsta ber- Voltagio
gen, och fast wägen war swår, i det, den bar snart upp, snart
åter utföre, så woro doch dess berg, i ansende till bergen uthi
Savoyen mycket olika, ty desse woro mehr angenehma af Bus-
cager och på många ställen bebygde med hus, som mehra för-
lustade de resandes ögon. Emellan bem:te Ort Voltagio och Genua
hwilade wij ingen gång, utan uti ett trafwande höllo fort,
at wij kl. 2 efter middagen hunte til Genua, och war 22 mihl
deremellan. När man är kommen några mihl när Staden,
finner man å båda sidor af wägen wid Siöstranden (: ty wij
höllo mäst på sidkommen wid strandan :) sköna wälbygde Villager,
eller små städar och byar tätt wid hwarandra belägne, hwilket
gaf oss så mycket större åtanckan, och trängtan, att see sielfwa
Staden Genua, efter desse Orter utom Staden woro af så skiö-
na byggningar, ty måste ofelbart sielfwa Staden wara så
mycket skiönare, at wij sålunda hela wägen togo desse wac-
ra Villager för förstäder, imiterandes Hostingum, som war
General des Normands, hwilken då han red in uti Italien
med en mächtig Armée, wid pass åhr 860, och passerade desse
Orter, trodde han det wara Rom, efter där woro så skiöna byg-
ningar, och glorierade sig hafwa intagit La Maitresse de tout
le monde såsom Orden lyda hoos historie Scribenterne. Gratula-
batur temere, se Monarchiam totius imperij per urbem quam putabat
Romam

Romam occupasse.

Genua. När wij ankommo till rätta Stadsporten, måste wij der gif-
tillkänna, hwadan wij kommo: och hwart wij ärnade oss: måste
och där gifwa ifrån oss wåra pistoler, där at förwaras, till dess
wij åter reste derifrån, ty ingen får resa in med något gewähr;
närmare in i Staden kommo wij till en annor port, där Do-
ganen eller Tullplatsen war där måste betahlas för wåra
saker, per son 2 Julier, och det efter en wiss gjorder taxa, men
blefwo deremot visiterade, derifrån reste wij in at logera
på wärdshuset S. Marta, där person gifwer om dagen för Maat
och kammar 1 Rdr. Och wår första syssla måste wara, sedan
wij i härbärget kommo, at förskaffa oss en bollettino eller
Sedell, at få permission på en tyd at förblifwa i Staden, ty
förutan kunde wij ingenstädes få gå omkring, den och blef oss
genast gifwen. Denna Stad är en af de skiönaste och bästa
Städer som liggia wid Mare Mediterraneum, och kallas med
rätta af det gemena Ordspråket: Genua Superba, hon är
belägen wid et afhälligt berg, hwarest man går uppåth såsom
trappewijs; at när man kommer seglandes, så parerar denna
Stad såsom en stoor Amphitheater, där det ena huset synes
öfwer det andra, och situation är som en half Cirkel, Staden
är af Naturen befäst, genom de stora kringliggiande bergen
Appennini, hwarutinnan man finner mycken marmor,
som intet litet contribuerar til Stadsens prydnad; ty alla
husen äro nyttiade med marmor utzijrade både uthan och innan.
till det andra är den till öfwerflöd befäst med en mycken
stiön Remport eller tiock muur med bollwärck, som sträcker
sig några emellan 6 Italienska mil rundt om på bergen, och
är uti 18 månaders tyd blefwen förfärdigat. Sedan såsom
de i denna Stad hade afslutat sig det Frantzöska slat, hafwa
de i hamnen låtit anläggia et stort wärck, som sträcker
sig wida uti hafwet, som befäster hamnen Amet à l'abri
tous les Vaisseaux; där yttherst uth är byggt et högt torn,
af 336 trappsteeg, därofwerst äro stora långa jernstänger,

hwarpå

hwarpå hängas alla nätter, mycket stora glaslyctor med
lampor uti, som alla nätter uptändas, at derigenom lysa Skep-
pen uti Siön. Detta torn är bygt på en bergsklint, hwarest till-
förende war en liten Skantz bygd af Ludovico XII. Konung uti
Frankrijke, at derigenom twinga Staden till hörsamhet.
Staden har et wackert anseende, ty alla husen (: utan dess at de
äro rijkel. zirade med marmor :) måhlade utan till, med en
synnerlig flijt och nättighet, at de parera såsom de woro med ta-
peter klädde, husen äro mäst alle öfwerst såsom öpna Galle-
rien, hwarest Qwinfolken gemenl. sittia och hafwa sina sysslor
före, samt torka sina håår uti solen, at derigenom giöra
det gult (: hwilket de uti Italien mycket älska :) desutom
äro på alla hus bygde stora zirateliga Altaner af marmor
där de hafwa sina Orangéer, af Citroner, Pomerantser, Appel
de Siner, Granatäplen, fijkonträn etc: Gatorna äro något
tränga, hwilket giör husen (: som äro utan dess emell. 4 à 5
wåningar höga :) et stort anseende, ty såsom platzen är liten
undan till, så tages där mehra uti luften. Och såsom de äro trän-
ge och bära uppåt, ty brukas där inga Carosser, utan Chaiser
och Litieres eller et slags fahrtygs som är öfwertäckt, lika såsom
Carosser, och bäres emellan 2ne stänger. Här brukas utaf de
förnähma inga hästar, uthan Mulåsnor at fahra med. Gatan
som kallas Strada Nova, är den skiönaste man ser uti hela
Europa, är 420 steg lång och 20 bred, å båda sidor med
stora pompeuse Palaits ända igenom, och jämn ända fram
som en sjö, och såsom de förnämste här boo, så hållas som oftast
på denna gatan af adeln skiöna Tournier-Spel. Utaf Kyr-
kiobyggningar är först denna, som kallas S. Laurenzo att ✠
considerera, och har en titel af Ertzebiskops säte, och war en Car-
dinal som då det rummet förträdde. Kyrkian är af en ad-
mirabel Architectur, hel och hållen af quadrat marmorsten,
bygt, med hwitt och swart om hwartannat; hwaruti man
pelarne hålles före wara af Porphyr, har och et sådant

anseende

anseende; där är stora altaret af metall gjutit af ett stycke,
repraesenterandes Mariæ himmelsfärd, under sky under föt-
terna, hwarutinnan swäfwa här och där en hoop änglar; det-
te wärde är näst at aestimera, efter det et stycke metall är,
men dessuthan hwad konsten angår, skiönt nog; det är att
weta, at det intet är såsom uti en taffla en basreliefs före-
stält, uthan uti något mehr än lefwandes storlek, nemlig
i 5 al:rs höjd, såsom en Statüe utgiordt. Rundt om stoora
Choret äro wäggarna inlagde af trä, hela bibliske Historier;
På högra sidan af stora Altaret, är än et mindre af mar-
mor, på samma wijs arbetat, och har kostat 40000 g. eller
Livres, är Calwari höjd, och 3 al:r bredt, föreställandes Chri-
stus på korset, och S. Sebastianus därhoos wid et trä bundit,
och med pijlar genomskuten, å wänstra sidan af stora alta-
ret midt emot detta, är et annat altare, tillijka med et skiönt
Capell, där taket är mahlat uti al fresco, och är rundt, medh en
rund kupell midt på, med fönster. Uti detta Capell förwaras
Reliquier af S:t Johannes Babtista, såsom förnämligast dess aska;
så wijses där och en stoor wids Skål af et stycke Smaragd,
som är högt at aestimera, för dess owanliga storlek, och fö-
regifwes at Christus har med sina Apostlar uthi Påskalam-
bet äthit af samma fatt; och at Baudovin Koning af Jerusalem,
har gifwit detsamma Reliquium, hijt till Kyrkan, till en
reconnoissance af de stora tiänster, som Genueserna hafwa
giordt honom emot Turkarne, uti Terra Sancta. Näst den-
✠ ne såge wij kyrkan L'Annonciata som är den skiönaste
af dem alla i Genua, både i Skiönhet som propreté; är
belägen på et högt berg, så at man kan se derifrån, Ön
Corsica, det sades, at twenne bröder som woro Kiöpmän
i Genua, hafwa anslagit till denna kyrkians byggnad,
tredie delen af deras winst uti deras handel; hela hwalf-
fat är förgylt, och emellan förgyllningen, en hoop skiöna
Målningar; pelarne äro af röd och hwit marmor, och en sådan

art

art, som här utsj, lika som utwalt skiön Jaspis, och så för-
träffelig gläntzande. Där äro och en stoor myckenhet af rares
taflor, sampt många Magnifiques altaren, uthi en Suma,
Heelet och konsten af Architecturen är här at æstimera.
Kyrckan kallat St. Ambrosio, där Jesuiterna hafwa sin ✠
sammankomst, är och wacker, där och Architecturen är skiön,
men fehlas, at han intet har sin fullkombliga längd, hwil-
ket förorsakar, at hon ligger för när till Dogens Palais.
Hon är innuthi, tillyka med pelarene, inlagdt uti Scillogier, af
åtskilligt slag marmor sampt Jaspis; rundt om stora listene
under hwalfwet, war gallar, där man kunde gå runt om; he-
la hwalfwet war målat, uti åtskillige afdelningar, och der-
emellan, med förgylt uphögdt bilthuggare arbete. midt på
hwalfwet, är en Oval kupell, lika så med en gång af galler-
wärck runt om: på wänster sydan när man inkommer, fin-
ner man under taket Dogens Stohl eller Läcktare, temmel.
lång upbygd, af mycket genombrutit förgylt bilthuggare ar-
bete, och midt öfwer dörren et kosteligt Orgwärck. Uthi denne
Kyrckia äro öfr 16 Capell, med altaren uti; och alla med för-
gylt taak, och å hwardera sydan om hwart altare, äro sto-
ra Nicher af swart Marmor, och uti hwar Nige en hwyt mar-
mor Statüe, lyka så å bägge sydorna af stora altaret, jämwäl
~~uppå~~ uthi stora kupeln på hwalfwet stå och 4 st. en Statüe
emellan hwart fönster. Uti denne Kyrckia hafwa Bomberne
som Frantzosen uti sista belägringen, insluttit, på åtskilli-
ga ställen giordt stoor skada, och hölle the än på at reparera
taket öfwer stora altaret. Hela gålfwet är med swart och
hwyt marmor uti rosor inlagt, in summa, alt det man ser,
wäggar, pelare, ~~taak~~ gålf är af allehanda marmor inlagt.
L'Eglise des Theatins kallat S. Ciro är och en af the bästa, ✠
hon har dubbelt hwalf, och pelarene äro af hwyt marmor,
därhoos är et propert bygt kloster: På bägge syder om kyr-
kan innan till stå uti Nicher, the 12 Apostlar af marmor,

såsom

såsom och öfwer dören stå 3ne nembl. Petrus med nycklarne
och en book i handen, ståendes midt uthi; the andra 2 å sidorna
på knä. Sanct Lucas är en liten kyrckia, men af godt
✠ Architectur war ännu intet färdig som hon skulle uti Orna-
menten, har och en stoor rund kupell midt på. S. Maria
✠ de la Vitia är jämwäl en wacker kyrckia, rijk innan af
marmor; där har en stoor Bombe blefwen af Frantzoserne
insläten, som kommit under genom et Capell å högra sidan
af stora altaret, och doch ingen skada giordt, som nu förwa-
ras för et under, liggiandes wid altaret, där hon hade under-
fallit, och är full med krut. Kyrckan S. Maria incarnati
✠ ligger högt, och är artig af Architectur, är heel quadrat med
en stoor rund kupell midt på, och dessutan i hwart hörn är
en mindre kupell, och kyrckan är nästan på samma wijs in-
uthi såsom S. Catharina i Stockholm. Under stora kupeln
stå 4 stora à Caluars höga marmor Statuer uti Nicher utaf
swart marmor, såsom Johannes Babtista, Sebastianus förestält
blått och baar med et trä bunden, Alexander, som har warit en
namnkunnig biskop, i det fierde rummet war än ingen kommen;
desse förbem.te 3 Statuer woro öfwermåttan wäl giorda, särde-
les Johannes som war förestält med et korss, och denne skrift
Ecce Agnus Dei, med ett lamb wid fötterna; desse bilder höl-
les för en stoor rarité af konsten. Dessutan är hela kyrckan
bestrüken innan heel hwijt och med gipsarbete i taket. Där
äro Altaner utbygde af hwijt marmor på hwar kupel (: som
sades wara 5 :) och det med twenne omgångar öfwer hwar-
andra, sielfwa kupeln uthan och innan war jämwäl
af hwijt marmor och gålfwen på Altarerne, såsom och hela
stora gålfwet in i kyrckan, war af swart och hwijt marmor in-
lagt; man kunde gå oppå kupeln, genom artiga runda sten-
lagda trappor, deraf ifrån kunde man see öfwer hela
Staden, och alla the platzer som bomberne hade giordt skada,
ehuruwäl det war alt mäst igen reparerat. Det sades, at
på the 15 dagar som Frantzosen låg med sina skepp uthan

för

för hamnen, 1600 Bomber wara inskutne, och sades, at
Staden, derigenom lidit 30 Millioner skada.
Kyrkan kallat S. Thomas är allenast liten, där alla Printzar af ✠
huset Doria, ligga begrafne, och äro en deel uti Statuer afsatte,
som stå uti Nicher baak wid stora Altaret. Öfwer himmelen
som är öfwer stora Altaret, hänger en stoor baar wärja, af
silfwer förgylt, wäl utarbetat, och med äkta stenar besatt.
Dessutan är där i kyrkan intet synnerligit at remarquera.
Kyrkan kallat S. Franciscus är och en wacker byggning, är inga ✠
målningar innan, allenast stora pelare af swart och hwijt
marmor, där war och et skiönt altare af silfwer rikel. utz=
zyrat. Uthom dessa äro många andra kyrkor, såsom förnämb=
ligast, S. Mattheus. och S. Bartholomaeus, hospitalet, Nunne=
klostret etc: Utaf andra stora byggningar och Palaits som ✠
många, och alla kostbara äro, uti denne stad, och mäst belä=
gne äro på Strada Nova; bland dem är Printzens af Doria
det skiönaste, det står på Colonner af hwijt marmor med
stora Gallerier, hwarigenom man går in uti rummen, som
äro alla upfylte, med alla de Ornements som ses kunna
i hela Italien. och sägs hafwa kostat den Byggningen at
upsättia 7 tunnor gull; hwaraf man dess kostbarhet
och skiönhet förnimma kan. Twenne andra Palaits äro
där och, kallas Palazzi del Baldi, hwilken person och wär
mäst om alla husen på denne gatan, och är en mycket
Civil man, ty wij hade den äran at tala med honom, då
wij besågo hans hus, där han sielf boor uti; uti dessa
Palaits, äro jämwäl stora Magnificencer och förträffeliga
kostbarheter at see, och passera för stora furstliga Slott,
där äro utinnan 2ne nätta Gallerijer, det ena dock ringare
än det andra, i det förnämsta äro satte å båda sidor, fina
Metall Statuer, och några marmor bröstbilder emellan, uti
et annat rum, wijsas et skilderij af en Jungfru, som har
afskildrat sig sielf, och war mycket at skatta. Ett annat

rumfwit

wäfwit såsom en Tapet, föreställandes Christum dragandes sitt
korss; dessutan äro där många stycken af the gamble berömli-
gaste mästare giorde. J alla rummen woro mäst kristallkronor,
somblige af Christall de montagne, somblige af Silfwer, somb-
lige af Jaspis etc: alla taken äro hwälfde. J ett rum war
och en mycket stoor Spegel af otroligit wärde, neml: 60000
RD:r Och kunde förlijknas med then som Seneca omtalar:
Specula toti Corpori paria, det är så mycket sagt, så stora
och breedlige såsom the, derutti sig spegla. Broderen eller Ra-
men är af Silfwer, och en hoop små figurer af Cupidons, ty-
ka såsom sielfwa Spegelglaset, wore ett fält, därest Cupidons de
planterade sina tälter, begifwandes sig till en drabbning om the
skiönste Damer, the äro alla af Silfwer. Twenne stora Mohrer
i lefwandes storlek stodo, under den samma Spegel. uti sam-
ma rum war och ett bord kostel: inlagt, lijka så med Mohrer
under. Förmaket till detta huus består af en stoor hoop
marmor Colonner, och är därhos en trägård af många skiöna
wattusprång; in Summa alt det som wore att beskrifwa, är för
långt.
Dogens Palais är och considerabelt, har en stoor borggård,
hwarutinnan några 1000 Soldater kunna mönstras. fram-
man före Palait, stå 2ne stora pelare, såsom en till åminnel-
se efter Carolo V. och en efter Fursten Andrea Doria, som
begge hafwa giordt Staden stora tienster. Alla rummen mäst
innuti äro tapitzerade, af rött Sammet, och uti en af the stora
Salarne, stå 12 stora marmor Statüer, som repraesentera 12 mand-
kunnige och berömlige, samt Staden högt meriterade borgare,
wid detta Palait, är ett quadrat bygt torn, därutti en Klocka
hänger, som blifwer ringder allenast när Fursten reser, eller
när Rådet kommer tillsammans; och boo Rådzherrarne i sam-
ma Palait med Dogen, och står alltid rådet uti sama Palait,
där jag såg dem wara alla tillsammans i en stoor Saal, där
en platz är afstängt med ett skrank, där runt om sitta alla
Rådzherrarna, och framst war ett litet bord, där Dogen
sielf

sielf satt frammanföre, med en himmel öfwer sig af rödt
Cammoet, och på wäggen öfwer hufwudet, war mer Stadzens
wapen borderat i swart, med en grijp på hwardera sidan,
Dogen sielf war klädd i en röd blommerat Damast Sama-
ria, och alla Rådzherrarne lijka, men i swart, med möss-
sor på hufwuden, dem the stadigt på sig hade, utan för detta
stånd woro ändalång bänkar satte, ther the 400 sittia
som formera det stora Rådet. The höllo då på at colligera
Vota, hwilket skier, i det en hoop små gåssar löper omkring
med en dosa som har 3ne rum uti sig, men allenast ett hål
där man sticker handen in, och ingen kan see i hwad hål
eller ~~rum~~ han lägger sin kula; och är hwardera rummet
utmärkt med wissa färgor, lijka så äro 3ne slag kulor
af coleuren distinguerade, såsom röda, gula och hwijta, the
röda bemärcka Voterandet til döden, the hwijta åter lifwet
men the gula utwijsa Neutraliteten. och när således är
colligerat, utwijses genom mijckenheten, hwilken parten som
wärr, och det kallas ballottera. Uthi detta samma Palait
är Arsenalen eller Rustkammaren at see, hwarest är tillbe-
hör at bewäpna 30000 man; och upp under Palait äro stora
hwalf där Stycken, Fyrmörsare, och bomber sampt mehra sådant
förwaras; uti denna Rustkammaren wijses the wapen som äro
brukte af det Genuesiska Fruntimbret uti Terra Sancta, där
the hafwa angripit stora ting. Där sees ock ett läderstycke, som
är så lätt, at en person kan bära't hwart han will, och är brukat
uti krigh; en pistohl med 7 pipor i bredd, och allenast ett fängpan-
na til alla 7 piporna, at the gå löst uti ett skått. En wärja som
har en pistohl uti fästet; En sköld med 40 pipor som kunna skiu-
tas löst, efter hwarandra; En hellebart som har 2ne pistolpipor
i ena ändan, och mijcket annat slijkt. Här äro ock många an-
dra Palaits, hus och byggningar, såsom Cattrimans huset,
hwarest en stoor omkostnadt är anlagt, där man seer uthi
uppgången af stora truppan, alla dess statuer uthi marmor

af 8

af 8 alnars högd, som hafwa institueerat och omkostnad giordt
uti denna byggnad, med hwars deras namn, wid fötterna på
Predestalen utsatt. Detta ligger mycket högt å ena sidan af Sta-
den, och har et anseende såsom et stort mächtigt Palais, som det
ock i sanning är, och parerar mehra för et Slott än att fattig-
hus. Börsen eller La Loggia di Banchi, där Stadens Wa-
pen sees uti hwalfwet af taket, och är öppet med Portiker
på alla 4 sidor, af stora marmor pelare. Då äro där ock at se
den stora Mole eller dammen, som är 560 Schritt lång. Arse-
nalen där Galeerne blifwa giorde. Uti hamnen där wij-
nt förliöss. Allahanda Lusthus och Lustgårdar. Förutan
alt detta förngående, så är ock desse följande Palaits at besee,
såsom Herrarnes; De Savoyo, Grimaldi, Paravicini, Spinola och
flere andra stora Byggningar. Wij woro ock at besee den Or-
ten där Krigsskeppen och Galeijerne blifwa byggde; det är en
Stenbyggder plats med tak öfwer rundt om, där som Gale-
erne byggas, och woro 5 st: uti närwarande at byggas; wij woro
på en, som war färdig och war den förnämsta och bästa, där
woro 26 bänckar å hwardera sida ända igenom, 56 in alles,
och sedes, at fems personer bör sittia på hwar bänck som ro
stället, det giör 280 personer tillsammans, och hwar bänck
är wan 1 qwarteer bred, wid desse bänckar blifwa dheras
Turckiske Slafwar fastsmidde med jern, och wid hwar bänck
är giordt et håhl, där dhe kunna giöra sin naturliga Skyldig-
het igenom, ty dhe blifwa intet derifrån löste; mitt på
Galleijan, ända längs åt, är et fritt Spatium fyra alnars
bred, där Soldaterna böra stå, som strida skola. och bak uti
är en stoor öfwertäckt Casuta, där Officerarne äro; denna
fram för alla dhe andra, war mycket utzirat med bilthug-
gare arbete; Sedan gingo wij, där dhe färdiga ligga och Tur-
kiske Slafwar på äro: då förtyden hade Republiquen 7 st: som
woro mycket stora, och på hwardera woro 220 Turckiske Slafwar
och 100 Soldater. När någon kommer dijt af dhe främmande att
besee Slafwarna, satta dhe strax uti sina Stallmäjor, basuner

och pipor

och pipor, och blåsa med et starkt anskrij på Turkiskt wijs, och en
strider fram en Stål ett tiggia penningar uti; de äro heel
slätte och nakne, allenast med et paar tunna lärefts kläär fo=
dar på sig; och måste en främmande noga taga sina böxsäckar
i acht, ty de äro mächta behändige at stiäla; de äro altijd
fastsmidde på sina behörige rum, och när de blifwa comendera-
de at träla, eller giöra något grofft arbete i Staden, tå smij=
des 2wen ihop med fiättror om benen, och blifwa mycket för=
achteliga hållne. Såsom Staden är skiön, så äro ock icke mindre
Förstäderne skiöne, särdeles, den som kallas S: Pietro di Arena,
hwarest en finner en mijl långt, å båda sijdor particulieres
personers lust-hus och lustgårdar, utstofferade med skiöne Meub-
ler, Målningar, Statuer, trägårdar, betäckte gångar af
Wijrandar, Jasmins, Orangerier, Grotter, Canaler, Watten=
språng, Fontainer, Terrasser eller afsättningar anlagde på stora
marmor Colonner, hwarunder de hafwa sina swalkerum och
ligga om Sommaren. Insumma, alla dessa Palaets och trägår=
dar giöra en mycket angenämt landskap och lustig Veüe, at om
man wille sättia tro till Fabler, så kunna dessa hafwa warit
platzer, därest de gamla Gudarna hafwa kunnat hafft sitt tillhåld.
De skiönaste husen af dem äro Hieroni, Negro och Imperiali;
Uti detta första är förnämbligast at remarquera hwad för
stora wärde äro, den kostelige trägårdar, promenader, fiske=
dammar, wattensprång och Alléer. uti det andra är en skiön
Veüe och utsicht at æstimera, at herren af huset kan se lan-
det igenom sitt fönster, som honom tillhörer och räntar öfwer
12000 R:dr. När in till Staden finner man La Maison le
plaisance du Duc Doria, som är belägit wid Stranden, haf-
wandes en mächta skiön trägård som är fördeelt i 3ne Ter-
rasser eller afsättningar (: ty situation af berget förorsakar
det :/ hwardera terrass har en ballustrade om sig af hwijt
Marmor, Mitt på är en stoor bassin med en Fontaine som
kallas Neptunus, hwilken är repræsenterat under figuren
af Andrea Doria. på ena sidan af denna trägård är bygt

af Jern

af hvar at foglehuus, som är 100 steng långt, och så högt att thet skyler en stoor quantite af lagerbärsträän, och andra slykn, så at foglarna derinuthi intet annat märckia, än the woro uti en stoor skog, ty the tillsyla med träna äro där innslutna, dette woro alt för långt, at alt beskrifwa, som doch wißerl: eljest meriterade, ty gifwer jag allenast med denna korta Relation för en Curieux en anledning hwad som är at besee, och at sielf noggarn betrachta. Jag will och något om Stadsens Gouvernement och förnögenhet berätta, doch först litet förmäla om Dogens Magnificence på St. Andreæ dag som gemenl: infaller uti sista November. Wij sågo då Dogen uti sin prackt, då han reste ifrån sitt huus till kyrkan St. Andreæ kallat, at där på den dagen giöra sin gudstienst; det är allenast en liten kyrckia, men myckit nätt af bygnat, målat innan öfwer alt, både till wäggar, pelare och taak, alt uti lofwärd förställt. Den dagen war där ett mächta rijkt altare utaf Silfwer utzirat; där woro 8 st. stora bröstbilder af gamla helgon, förutan otaliga många små, alla af Silfwer: Sielfwa altaretaflan förställte uti Schilleri St. Andreæ korsfästning. När nu Dogen reste uhr sitt Palais, ringdes i alla klockor, och woro Soldater stälte i gewähr, ända wägen igenom uti 2 dubbla leder, å hwardera sidan af gatan. Först kommo en stoor myckenhet af adelen till foots gångandes, efter kommo 3ne Lectiquer, som bures af mulåsnor, myckit utstofferade; uti den första satt en uti en sijd och wijd Samaria, eller som en Nattrock giord, af rött blommerat damask, som förde uti sin hand en myckit stoor wärja öfwer axlan lagd, af silfwer förgyllt, och med ächta stenar besatt, och betydde Justitiæ handwärkning. Uti the andra bägge Lectiquer, sutto och 2ne af lika kläder, förandes hwar sin Spijra i handen, som betecknande Majesteten. Ett stycke derefter kom Dogen sielf med 6 pager före och 6 å hwardera sidan af Lectiquen, där han satt uti; Lectiquen war med röd damast innan och uthan öfwerdragen, med ~~med~~ höga gullfrantzar och handzbreda gullgaloner:

åfwan

Ofwan uppå Lectiquen war en silfwer krona förgylt; och mul-åsnorna som buro Lectiquen, woro mycket magnifiquet utstofferade, med höga stora plomager i hufwuden och nacken. Pagerne woro klädde uti stora wida bundtbyxor, med en kort lifströja med små skörten och långa flayar wid axlarna, samt stora wida upslaguen ärmar, deröfwan uppå en liten kort kappa som hängde på en axel, hafwandes om halsen en mångdubbel krösekraga, i händren buro de en hatt med hög kulla och smal karm omkring, och alt öfwerdragen med rödt sammet, under och öfwer. Kappan, tröjan och byxorna woro af rödt fint sammet, af handsbreda gull-galouner mycket rikt öfwer och under chamererade, besynnerligt kappan under, så at intet syntes annat än galoner, fodret som syntes uti opslitningen af byxorna, tröjan och kappan, war af blått blommerat atlast, de hade blå sijdne silkes strumpor som gingo långt öfwer knäna. och gullbestickade skoor i sina rosor, och blå band på tåen af skorna. Dogen sielf war klädder uti en stor Talar af rödt blommerat atlast, af samma slag war och myssan. efter Dogen fördes Senatorerne uthi Lectiquer 1 à 2 tillhopa, de woro lika klädde med Dogen, allenast at de hade af swart blommerat atlast. Runt om Senatorernes Lectiquer gingo Drabanter med sina bardisaner. När de således i kyrckian kommo, war satt fram wid stora Altaret å wänstra sidan, en stor karmstol, af rödt sammet, med gullfrantzar och gullgalouner stofferat. Öfwer stolen war en himmel heel broderat som räcker sig ner till gålfwet; i denna stolen satte sig Dogen, då han först hade knäfallit för altaret; å wänstra sidan wid Dogen stod den som förde wärian, runt om sutto Rådzherrarna på swarta sammetz karmstolar. I dören af Chorett stodo de 2ne med spijrorna. När mässan war ändat, kommo 2ne andeligit män uti mässärkar, som woro lagde i fållar och krusade ända igenom; de boro uti sina händer 2ne mycket stora och tiocka waxlius, dem de fällde neder emot gålfwet, wändandes

sig åt

sig åt altaret, och i detsamma segnade the neder på knän, se-
dan wände the sig om til Dogen och giorde sammaledes, efter
kommo 2ne andra, med hwar sin korg af silfwer och förgylt;
uti den första korgen låg en bouquett eller kryddequast, af
röda och hwijta roser, allestädz med röda band ombunden, den
præsenterades åt Dogen. J den andra korgen, lågo en hoop
smärre bouquetter, hwaraf gafs en åt hwardera Rådzherrar-
na. Altaret war jämwäl helt öfwerströdt med blommor;
och betydde alt detta, at det war första Söndagen i Adventet,
ty där står, at Folcket bröto qwistar och blomster, och ströddo
på wägen, där Christus skulle fara fram.

Gouvernamentet eller Regeringen af Republiquen Genua,
är Status Democraticus s. popularis. En är doch hufwudet den the
kalla Doge, som omwäxlas alla twå åhr emot, och tages gemenl.
af the förnämsta husen såsom, Doria, Spinola, Adonis, Fragissi;
Grimaldi, Sauli, Durazzi, Catanei &c: har altijd uti warande
Regeringstijd 500 tyske Soldater till sitt lijfguardie; till honom
äro 20, af hwilka 8 st: kallas Gouvernateurs, som bo ständi-
ihoop med Dogen, uti ett palait, at the altijd äro wid Dogens
sijda; the öfrige 12 kallas Procuratores. Men det the kalla Ma-
gnum Consilium består af 400 personer. Genua har fordom
warit under Frankrijkes lydna, men Andreas Doria war
som afskuddade det Frantzöska oket, och ställte Republiquen
i sitt rätta Esse igen. Man läser uti Historierne, när Ludovi-
cus XII. blef Segerherre öfwer Staden, och tänkte förhärja
Staden med Eld och swärd, att 4000 små barn äro gån-
gne emot honom på stora platzen, och hafwa ropat med
et ynkeligit skrij: Misericordia et Pietá; hwilket och har
bracht honom at förskona staden. Sedan såsom Republiquen
blef därifrån befrijat, har hon fattat en stor Jalousie besyn-
nerlig på några åhr ~~ut~~ emot Frankrijket, hwarföre the
och hafwa nu dess större inclination emot Spaniorne, hwil-
ket the utwijsa med theras sätt at lefwa, som kommer

nu dess

mycket öfwerens med the Spanska, både uti Kläder, som an-
nat. Qwinfolcken draga stora wijda Kiortlar, som breda sig
wijda uti en Cirkel, at the wäl kunna herbergera 3 män
därunder, theras tröijor äro så wijda som the äro sijde till,
att offta händer det, när twenne mötas på en gata (: såsom
Gatorna där äro endels tränga :) at the hafwa mehra till
at giöra, än som 2ne stora hölass mötten åt, och särdeles
när the sättia sig uti en Chaise eller Lectique, så at half-
parten af then, måste wara uthom; och är underligit, at
Republiquen tillåter Qwinfolcken sålunda klöös: thet skrifwes,
at en Dame som hade en Son, hwilken låg i fengelset, och war
dömbd till döden, ~~at~~ har på thet sättet Salverat honom, at hon
är gången till honom uti fängelset, och tagit honom under sin
Kiortel, som war styfwat med ståhl i stället för fiskeben,
och fästat honom därunder wid ståhlet, han som då war 18
åhr gammal, gående sålunda bort och stödiandes sig wid 2ne
andra Qwinfolck, såsom där brukeligit är. Manfolcken där-
mot hafwa tränga smala böxor, in summa the äro kläd-
de helt på spanskt wijs. Hwad Inkomsten af Republi-
quen anbelangar, säies then belöpa sig åhrl. en Million, eli-
20000 Rdr, och är Fiscus publicus här intet så rijk, som
uti Venedig, ty uti Venedig äro the particuliere Inwånare så
förmögne och rijke, såsom här uti Genua. The drifwa sin stör-
sta Traffique och handel uti Spanien, som har komit Staden
uti stort flor. Genueserne Dominium sträcker sig uti en half
Cirkel, mehr än 120 Frantzöske mijl, och är mächtig, hafwan-
des ock mehra krafft at förswara sig, än at kunna någon
attaquera; ty såsom Genua är belägit emot Montes Apen-
nini, hwarest alla passager äro wäl förwarade, kunna the
å then sijdan intet uthrätta, men å siösijdan äro the mäch-
tigare, ty där hafwa the liggiandes många Galeijor och Ör-
logsskepp, och uti nödfall kunna the åstadkomma 30000 Man
för hwilka at bewäpna finnes uti Arsenalen, alt tilbehör,

som för

som förr sagt är. Öhn Corsica som är belägen uti Siön 10000
mijl ifrån Staden, tillbringar dem större heder än profijt;
ty såsom det är et Konungarijke, bär Republiquen titeln Se-
renissima, och en Kongl. Krona, den öhn förer öfwer sitt Vapn,
De hafwa fordom warit mächtige at skicka stora Succurser
till Gottfred af Bouillon, som sees af dess historia, wid Jerusa-
lems intagande; hwadan kommer det och, at man ser uthi
Jerusalem, desse orden skrefne, på den heliga grafwen: Præ-
potens Genuensium Præsidium. Dessutan äro Genueserne
mycket hög dragne, doch godhe hushållare, som alla Italiener-
na äro, och därhos mycket hämbdgirige, hafwa mehr Incli-
nation till Kiöpmanskapet, än till Studier; derföre är där en
wälbehållen Kiöpman mehra i æstim än en Studerat. Utaf
Genua äro komne 3:ne Påfwar, såsom, Adrianus V. Innocen-
tius IV. och Innocentius VIII. dertill med äro desse därifrån
komne, som namnkunnige äro. Justinianus, Balbus, Mas-
cardus, Christopherus Columbus. Uti Genua är och en Aca-
demie des beauts Esprits kallat Adornamentali. Manu-
facturen uti Sammet drifwes här mycket, och där äro
öfwer 8000 Sammetswäfware. Detta är nu kortel. om
Genua beskrifwit.
D: 1 Decembr: reste wij ifrån Genua med en Felucce, är et
slags fahrtyg, nästan giordt som en liten Jacht, men mycket
lång och smal, doch innan wij finge lägga ifrån land, må-
ste wij låta Visitera wåra saker, såsom och gå och skaffa oss
et sundhets pass, där man måste hwar och en gifwa till-
kiänna sitt namn, ålder, hwadan wij wore, och hwarest wij
wille, utan dess bör man och fordra igen sina Pistoler, som
togos af oss då wij ankommo uti wachten. Klockan 11 på
dagen reste wij fort, och hade en god wind, och fahr man
nätt mellan hamnarna; ty med sådana fahrtyg gifwer
man sig intet gierna långt uth på Siön, en dels af fruchtan
för Siön, och endels af fruchtan för turkiske Caprare, som
där

där undertyden noog hölls till, men dock på några åhr hafwer intet hörts utaf dem, sedan som the Christne har satt dem en nagel i ögonen. Dock rester man understundom med Feluquen en mijl uti Siön ifrån Landet, alt såsom bergudderna sträckia sig uth i Siön till. Till qwällen komme wij till en liten stad, eller öppen fläck, heter Sestri di Levante, där och et stort Castel är belägit wid Strandan, emellan klipporna, här bygges myckit eke-skiepp; här blefwo wij stilla öfwer nattan och såsom här war myckit lång grunt, måste där några karlar kläda af sig, och bära oss till Strandan, samt alla Sakerna. Här blefwo våre wåra gewähr tagna ifrån oss, och leffwererade åt Gouverneuren där i orten, till morgon, då wij åter dem igen finge, härifrån till Genua, räknades 30 mijl söderut, och passeras förbij följande orter, och små fläckar; Nesla, Rappolla, Chiavori, Camogli etc: som alla liggia wid Strandan emellan bergklipporna; wij reste 14 mijl, som wij deremellan intet annat sågo, än Lusthus och trägårdar, hwilka gåfwo et utseende, lika som the alt hängde ihoop med staden Genua. Om morgonen andra dagen reste wij sedan, och komme wid middagztyden till orten Lerici, som war 36 mijl, förbij passerandes, Monclia, Framula, Levante, Rosa, Spekosa etc: 5 mijl när Lerici komme wij uhr stora Siön, och gingo in uti kallat Portus Veneris, hwilken hamn sä=ges wara 18 Italienska mijl in i landet, och liggia där uti ingången 2 ne Castel, et på wänstra handen uti fasta berget, och et å högra handen som mindre är och bygt på en liten klippa uti Siön; när man längre in kommer seer man än et större och fastare än the förrige, där ligga altijd 180 man, och 60 af dem äro tyske, och höra detta Castel under Republiquen Genua, och bijtalas det Genuesiske Dominium, 2 mijl på andra sijdan om Lerici. Uti denna hamnen Portus Veneris syntes en stoor hoop Delphiner, som och en deel följde efter oss, alt in till orten Lerici.

Sestri de Levante

Denne

Lerici. Denna Staden Lerici, är men en liten öppen stad, liggandes
mitt för ingången af bem:te hamnen, och som alla desse
Sjöstäder, belägen under wid berg, wid watnet. Hijt till räk-
nas in alles ifrån Genua, 66 mijl, och gåfwo för Feluquen
6 R:dr, nemb: 1 R:dr person: här togo wij oss hästar at rida,
och passerade mycket lustiga berg, som woro alt öfwerwuxne
med Oliventrän, och här och där ibland med wijnberg, som
formerar en lustig paisage. 2 mil från Lerici, reste wij öfwer
strömmen Magra, och 2 mil widare komme wij til Staden
Sarsana. Sarsana, en Stad belägen, nedan för Alpes, med murar om-
gifwen, är berömd af Påfwen Nicol. V, som där är worden född,
och som först gjorde det till Biskopssäte, och är en gräntz fäst-
ning uti det Genuesiske; wij woro intet inne i Staden, ef-
ter där intet war at remarquera, uthan såsom wägen
låg uthom kring staden, passerade wij den förbij, och komo
Carrara. sent om afton fram till staden Carrara, som war 7 mijl
från Sarsana, då wij hade rest den dagen 36 mijl til siöss
och 12 till lands. här i staden hade wij stoor möda at inkomma,
efter det så sent på afton war, doch genom böner och penningar
till wachten, blefwo wij omsider inslapte. Då wij reste in på
stora wärdzhuset wid torget belägit. Denna Staden hörer
hertigen af Massa till, och här är intet particuliert att re-
marquera, allenast hertigens Palait, det doch icke synnerli-
git är, uthan mycket förfallit, men höll då på at repareras,
hwaruti öfwer alla dörar stå desse bokstäfwer Carolus. I.
En stoor Saal, war där uthzijrat, med hästar som woro wäl skil-
rade, såsom och 2:ne Capell, mycket wackra af Architectur, och med
marmor af åtskillig farg hwalt wäl beprydde; 3:ne mijl från
staden, liggia marmorbergen, där den bästa hwijta marmoren
finnes, wij sågo högt upp uti bergen 7 ställen eller grufwor, där
han förnämbligast brytz, och är wäl wärd at besee, på hwad sätt
den brytes. där war en Commissarius fransöst uti Staden
som hwar omwårdnad om den marmor som årl. förs derifrån
till Frankr

till Frankrijke at Versailles, han sade et åhrl: derifrån fördes 15, undertijden 24 Skeppslastningar, och äro några wissa kiöpmän som detta wärket förestå, och wid makt hölle. Hertigen af Massa som är herre öfwer den orten, niuter allenast tullen som faller deraf, som belöper sig om åhret, såsom och berättades 8000 emot 10000 RD. Dessa bergen äro ungefärl: höge och widtbegrepne. Fursten kallas hertig af Massa där han altijd residerar, och Fursten öfwer Carrara heter Carolus Cibo Malaspina, och är en Furste som dependerar af Imperio Romano, och kallas dessutom, Prince de l'Empire, Marquis de Lavenza, et Monita, Duc d'Ajello, Conte de Ferentillo, Baron de la Paluda-Beneventana, et de l'Eglise Romaine.

Från Carrara reste wij på Massa, är een 3 mijl emellan, den Staden ligger på en lustig plan, har en skiön Situation, å ena sijdan höga stora berg bewäxne med Oliventräd och Wijngårdar sampt Ollinberg, å andra sijdan har han en lustig dahl, med ängiar, åkrar och små buscager ibland, hwilken dahl gräntzar intill stora hafwet, som är man wid pass 1 mijl från Staden; och Staden så belägen, att man kan see öfwer hela slätten ända sijden uti siön, ty staden ligger något högt in wid bergen. Hon är wäl bygdt, och har Fursten där ett wackert Slott, som ligger högt, där hoos en skiön trägård, af en god Situation och wida begrepen. Desseín af trägården war än intet fullkombnat, och såsom den ligger högt, afhälligt; å den sijdan af hafwet och slätten äro där 6 Terrasser öfwer hwarandra, alla fulla med Orangéers, som artigt äro ympade, at uppå en qwist wäxer Citroner, Appelsiner och Pomerantzer tillijka, hwilket jag på intet annat ställe, hafwer sedt practiceras än där, ja så nyfiket mehr, at där woro Citroner som halfwa woro Pomerantzer, uti skahlen, såsom annat distinguerat, både uti färgen och arten. Dhe 3:ne öfwersta Terrasser woro med Ballustrader och af marmor pelare. Der äro en stor hoop wattukonster, at en okunnig kan allestädes giöras

wåth

wäxt; så äro där och öfwer alt många Statuer, alla wäl arbetade, samt många altaner etc. Från Massa gingo wij på Luca, och

Pietra Santa. 7 mil från Massa, gingo wij genom en ort heter Pietra Santa är men en liten stad, hörer under Fursten af Florentz där ock slått är, hwarest fordom Gudinnan Feronia har haft sitt hemwist och tillhåld, deraf kringliggiande landet kallas Carferoniana, men gemenl: Garfagnana; Innan wij kommo til Luca, måste wij öfwer et högt berg, som warade länge, innan wij uppkomme, lika så utföre igen; men alla bergen där å orten äro lustige af buskager, och komma intet i Comparaison med bergen i Savoyen;

Luca Än emot Staden Luca som ligger på en slätt, äro planterade träen hela wägen å bägge sidor, som är wackert och högt giordt, med dijken å sidorna, som woro 2 mil, och alla träen beklädde med wijnrankor, som binda sig ifrån det ena trät till det andra, at det har ansende som Pallisader och alléer af hagenbook giorde, som brukas i trägårdar: Luca är en liten wacker Republique, belägen uti Stor Furstendömet Toscana, wid watnet Cervia, som där har sitt lopp igenom. Och lefwer denna Republiquen mycket fredlig, ty hon är intet mäktig utan andras hielp sig att defendera. Staden är på nya manerat befäst, omgifwen med god mur och stark wall, som mycket bred är, hwaruppå äro planterade 2 omgångar med träen, at den är mycket lustig till promenader, och så bred, at man där kan fara med Carosser på; är dessutan med en mycket diup och bred grafwen. På alla bastioner liggia mycket stora Canoner. Man finner uthi dess Arsenal wapen för krigsfolk 30000 Mousqueter och halfwa Mousqueter, 8000 pijkar, och 2000 harnesk, och många stora Canons, Republiquen kan när det fodras sättia på foot 18000 Man, och har denna Republiquen, intet större inkomst, än midpass 500000 Livres de France, åhrlig renta. Det är och at remarquera, at denna Republiquen underhåller intet mer än 50 Soldater, som måste wara frammande, hwilka såsom Lifsguardie, måste hålla wacht om Palait, där Öfwerhetens

som kallas

som kallas Gonfalonier, i stellet för namnet Doge, som
är Caput Reipublicæ, tillijka med Rådet boor ut innan, och
för någen af Soldaterna komma på wallen, wid lifs straff utan
borgarne allena taga wacht om wallarna och befästningen.
Hela Rådet består af en Gonfalonier (som sagt är (som om=
wäxlas hwar 2 månader emot) samt 26 borgare til Råds=
herrar, hwilka changeras alla åhr, och är denna Republi=
que under Kejsarens Protection. Sanneligen mehna desse
Stad hafwa sitt namn af Lucumone fordom Konung uti
Toscana, som regerade 46 åhr efter Roms byggnad, och begripes
i Circumferencen 3 italienska mijl in om grafwen; Det war
och uti Luca, som Historici skrifwa, at Cæsar Pompejus och Cras=
sus the förenade sig tillsammans att disponera om Romer=
ska Affairerna. Denna Republique består intet allenast af
denna staden, utan desse höra och under samma Dominio.
Camagiot, Viareggia, Montignoso, Castilione, et Minuccia=
no, alla importantes orter. Hon för uti sitt wapen detta
med stora bokstäfwer Libertas.
Detta alt föregående är in genere sagt, nu will jag och nå=
got in specie berätta. Staden är wäl byggd, af sköna Palaits
och wackra gator; det är at märcka, at där är allenast
en port, hwarigenom the främmande blifwa inslâppte och ex=
aminerade, the nu wara komne från hwad ort the willia,
som kallas Porta S. Donato, och äro ännu 2 andra portar der=
uthan, som kallas St. Pietro, och St. Borgo.
L'Eglise Cathedrale eller Domen som kallas St. Martino, är ✠
en stoor kostbaar byggnad, hwalt och hällen innan och uthan af
quadrat marmor steen, hwijt och swart om hwart annat, och på
många ställen inlagt af Mosaique arbete, eller Mosaiskt wijs
figurer af åtskillige slags färg af marmor, men alla Zijrater
äro på gammalt sätt, såsom alla the gamla kyrkorna ge=
menl. äro; Man finner af Scoto, itinerar: ital: at hon är blif=
wen reparerat Ao. Chr: 1070 under Påfwen Alexandro II. Inuti
kyrkian, är hela stora Choret, samt et stort stycke på stora

gången

gången, gålfwet med dett curieust inlagt, i bibliska historier, på
Mosaitiskt wijs, som och blijr noga conserverat med brädor och
mattor; elliest är där intet remarquabelt, allenast på de
twenne altaren, som äro å sijdorna om dett stora, samt några
sköna wälgiorde marmor bilder; såsom och wänster sijdan om
stora dörren, när man inkommer, äro åtskillige wackra Sta-
tuer: Mitt för Predikstolen, är ett rundt Capell, af järngal-
ler förgyllt, instängt, hwilckett galler är helt öfwer utzij-
rat, med sköna marmor Statuer, såsom de 4 Evangelister,
St. Sebastianus wid trädett fast, och dessutom en hoop änglar
åfwan rundt om Capellet etc: Biskopen här sammastädes föör
alla Ärkiebiskops insignia, såsom Pallium etc: och man bär ett
Crucifix för honom. Canoniti när de hålla sina mässor, haf-
wa de på sig en kort öfwerrock, med hermelijn och grå-
wärck undan om, samt en myssa på hufwudet af hwijt loo,
lika dem giorde, som Cardinalerne bruka.

✠ Utom denna är förnämligast Kyrckan S. Augustini, där
man ser å wänster handen om stora altarets uti mål-
ning å muren förestält, om en stoor Edsbrytare eller Swäriare,
som spelte kort, och är lefwandes faren till helfwetet, i det
at jorden öpnades. Wid denna Kyrckia wijsas ortern efter
dett nambkunniga Templet dedicerat Saturno, uti hedna tijder.

✠ S. Frediani, är jämwäl en wacker Kyrckia, en ibland de för-
nämsta, där wijsas en stoor quadrat steen af owanlig stoor-
leek, som sades at 2:ne unga qwinnor hafwa dragit som all-
drig tillförende dragit - här wijsas och S. Richardi Konungens
i Engelland grafställe, som här uti Lucca dog, på sin Pele-
grims resa till Rom.

Ibland andra publiques byggningar, böör och Printzens eller
dess Gonfaloniers Palais besees, som är en stoor ansenlig
byggnad, där måste wij lägga ifrån oss wåra wärjor förän wij
där insläptes. Wid St. Frediani Kyrckia wijsas Vestigia
efter en stoor Amphitheater, som contribuerar mycket
til stadens Antiquité. Uti denna staden, drifs stoor Ma-
nufacturie af sijden tyg, och sådant slijkt.

När

Når wij hade uppehållit oß i twå dagar uti Luca, reste wij Pistoia
sedan till staden Pistoia, som är 22 mijl derifrån, är en gam-
mal stad på en slätt belägen, wid bergen Aventini; intet
synnerlig stoor, är blefwen mycket ruinerat af deß forna fa-
ctioner, at der för tyden intet är considerabelt. Påfwen
Clemens IX hade sin Extraction af den staden genom sin
familia kallat Rospigliosi. Wij blefwo här öfwer natten,
dock uti et wärdshuus utom staden, andra morgonen reste
wij helt bittida, och wår wäg låg runt om staden, wij hade
en mycket lustig wäg, i det den war lyk den wid Luca,
mycket hög och rak med träen å sydorna planterade, samt
runt om alla åkrar lyka med wijnrankor träna klädde
gifwandes en mycket lustig och agreabel weu, lika som man
passerade genom wäl ansade trägårdar. 10 mijl när sta-
den Florence reste wij förbij et Furstens Lusthus kallat . .
som är en lustig ort, men sielfwa byggnaden genom ålderen och
den ringa reparation mycket förfallit, är wäl begrepit,
af 2ne wåningar, med en utbygt altan runt om, wid un-
dersta wåningen, och wid marken med Portiquer, framan
före är en stoor inslutten plats med muur, bak för huset
är trägården, med et litet bollhuus (: uti Italien äro
bollhusen mycket små :) i andra wåningen äro en hoop
sköna schillerijer at se, dessutan är där intet synnerligit
remarquabelt, och såsom Stor Furstens Prince den äldsta, där då
för tyden wistades, efterlät intet alla rummen at se; här
omkring har Fursten sin bästa jagt af allahanda diur, och
finnes däromkring mycket fasaner, dem wij sågo hoptals
gå på marken; wid detta Slott, är en mycket skiön diur-
gård, runt omgifwen med muur af 8 alnars höjd, och uti
Circumferencen mot 7 mijl, och är orten däromkring
öfwerallt särdeles angenehm och lustig.
Emot qwällen sent kommo wij fram till Florentz. Florence
och giör staden å den sidan intet ansende ifrån sig

förmedelst

förnämligast the höjder och backar som man passerar, hwilka
förtaga prospecten, ty Staden ligger djupt uti en dal, men
å andra sidan åt Rom har han et fast annat utseende. Uti
Florens kommo wij in igenom den porten kallat S. Gallo,
och wiste in på härbärget kallat Aquila nigra, där en tysk
wärd war, men såsom där inga kamrar woro lediga, blef-
wo wij förde uti et annat härbärge kallat al peregrino som
och hörde samma Man till, och hans son förestod, där wij fingo
kammare och Maat för 6 Julier om dagen, och blefwo wähl
tracterade (: en resande måste altijd resa in på the wärdshus
där tyskar eller Frantzoser äro wärdar, ty Italienerna äro
gemenl: mycket knappe uti maat, det en annor nation intet
anstår :) Staden Florence, Fiorenza eller Firenza är den skiö-
naste Stad uti Italien, och kallas därföre Fiorenza Bella, är
blefwen räknat ibland the ansenligaste städer uti Italien,
redan uti Sulla och C. Marij tider som war A:o Chr: 80. Ty
åtskillige Historici skrifwa, at Florence blef bygt af Sylla Sol-
dater, hwilka han gaf denna grund till en recompence för
the tienster the honom giorde, på the tider som Bellum Ci-
vile påstod, och at the bygde wid the 2:ne watnen Arno och
Munio eller Mugnio, hwaraf Staden kallades Fluentia, lijka
som Coblens i Trier kallas Confluentia, af wattnens samman-
lopp; men på sistone blef den kallat Florentia, förnem-
ligast denna Ortens ymnoghet och fruchtbarhet. Staden
är uti en dahl belägen, wid floden Arno, som delar Sta-
den i 2:ne delar, och förer mycket hwitt grönblogt watn,
af orsak, at af the kringliggiande berg och höjder faller
watnet uti förbemälte flod, ty öster- och wäster ~~[illegible]~~ äro höga
berg, och jämwähl Norr uth äro många fruchtbara höj-
der, men söder uth är en skiön wid och jämbn slätt af 40
mijl uti widden, och sträcker sig ält in til Pisa, hwarest
wattnet Arnus understijden giör skada genom öfwerflö-
dande. In summa denna Staden har en mächta wacker

Situation

Situation, at när en resande kommer å den sidan ifrån Rom, hwar den förträffelig skiön uth, ty innan man där inkommer, passerar man många och lustiga trägårdar, med skiöna Palaits, som beklädda alla kringliggiande höjder och berg, som ligga så tätt tillsammans, att det synes, efter ordspråket, dahin mehr gesäet als gebauet zu sein. Hwarföre Ariostus wäl haft orsaak at säja, at man kunde formera deraf 2ne Rom. Hwilken Staden har 6 mihl i Circumference, kringränd med stark gråstens mur, på gambla wijset befäst, och har 9 portar. Denna Staden har 2ne Academier, såsom den la Crusca kallat, där det Toscaniske Språket blijr excolerat, som hålles för det bästa, i det Italienske Språket, doch swarar intet deras pronunciation, emot deras skrifter. En annor Academia kallat della Pittura, hwarest måhlare konsten blijr öfwat, och finns ingen Stad uti Italien, ja i hela Europa (undantagandes Rom:) hwarest Architectura, Pictura och Sculptura har mehr öfwats än här; det skönias kan af de öfwerflodiga många skiöna kyrkor och Palaits där äro; och äro uthi denna Stad, många i alla Faculteter förträffliga män härkombne, såsom förnämligast: Marsil Ficino som är deras Plato Christianus, Dante et Petrarcha uti Poësie, Guicciardino uti Historien, Vespucius uti Geographien, Accursius uti Lagen, Michel-Angelo uti Måhlarekonsten och Architecturen, Jan Casa uti Moralier &c: Dessutan är at observera i gemen, att alla gator äro här med stora quadrat slipade stenar lagde, och att landsfolken af taken trädia sig wijda uth; och att alla gemene hus äro med pappers eller lärefts fönster med olia öfwerstrukne, såsom mäst practicabelt är i hela Italien, förmedelst mangel af glaas, men husen äro dessuthan wäl byggde, och äro skiöna breda gator, som altijd äro renna, fast det än myket regnade, ty watnet har sitt uthlopp genom wissa små Canaler, under jorden, at watnet sköljer af gatorna. Detta är

Landets

sådan korteligen om Staden i gemen sagt, jag will och något particulairt anröra, och begynna om kyrkiobyggningar: såsom först Domkyrkian kallat S. Maria della Floiri, eller Maria Florida, fordom kallat St. Reparata, är utan till heel öfwerdragen med röd, swart och hwijt marmor om hwartannat, men inuthi är hon heel hwijt anstruken och med pelare af rödbrunsten; hon sägs wara ifrån marken til öfwerst 461 famnar hög. Arnolphus di Lapo af tysk nation skall hafwa warit Architector till denna byggnad, och är a la rustique. Mitt uppå är en rund stoor kupol, som är inventerat af den berömde Architecten Brunelleschi, eller Philippus Brunattius Florentinus kallat, och är den första Dom som är giorder uti Europa, hwarföre den är så mycket mehr at æstimera, efter såsom Brunelleschi hade intet original för sig at imitera, och är efter denna kupolen, Cupula di S. Pietro i Rom giord; det sägs at Michel-Angelo, som war af denna Staden, at när han arbetade på denna uti St. Pietro, hafwer noga considererat denna och sagt: Come te non voglio, meglio di te non posse. Kupolen är i rundeln 8kantig, har hwardera 75 stoo i längden, och äro in uti kupolen 3 omgångar öfwer hwar andra, och öfwer alt innan till med målningar, som förställa Paradiset, Purgatorium och helfwetet, af de 2ne berömde mästare Georgio Vasari, och Thadéo Zuchari. På den undra gången kan man komma rundt om kyrkian, och derifrån upp till Lanterne äro 36 alnar och öfwerst ifrån undre till taakfoten äro 154 alnar, korset ofwan uppå är 8 alnar; knappen eller klotet uppå är af koppar i eld förgylt, med 1200 Ducater, och är så stor, at wäl 14 personer kunna gå där in, ty han är 18 foot i Diameter. ifrån öfwerst af denna Cupula, kunde jag se öfwer hela Staden Florence, och alla de kringliggiande Lusthoof, som äro mehr än 2000, omkringspridde i bergen. ifrån denna globen som är underst af korset, och under til gatan, räknas in alles 202 brager eller alnar; Jag räknade sielf trappstegen, ifrån underst, upp till altanen, in omkring wid listen af kupolen, 275 steeg, hwart steeg af et godt quarteer och somliga mehr, derifrån upp till sielfwa korset stod mehr än 3die delen åter. Hela kyrkian i Circumferencen har 810 steer. Där äro nästan 300 foot ifrån stora dörren til Choret, och derifrån till andra ändan af kyrkian äro och nästan

200 foot

200 foot, Koret är runt, och är under berörde Cupula, hafwan-
des densamma widd såsom Kupolen. Stora Altaret i bem:te Chor
är man simpelt och utan Ornamenter, och därutinnan imi-
terar de gamla domkyrckior. Hela prydnaden består allenast
uti en skiön Statüe af hwijt marmor, repraesenterandes Chri-
stum döden, af Bandinelli arbete. Dessutan äro där många
andra skiöna altaren, gålfwet öfwer hela kyrckan, är af hwijt,
swart och röd marmor i wackra figurer inlagt, så äro där och uti
Nicher satte de 12 Apostlar wäl arbetade. bakom stora Alta-
ret synes de 2ne skiöna och höyt aestimerade Statuer, Adam och Eva,
af Bandinelli. Man ser och dessutan i denna kyrckia Statuer af
många heliga, som hafwa warit ärkebiskopar i Florence, samt
grafställen öfwer många berömliga Män, såsom Marcili Ficini,
som man kan kalla Secundum Platonem Christianum; den floren-
tinske Poetens Dantis graf, där han är repraesenterat au naturel
klädd i en sijd röd nattkiortel; Brunelleschi som har bygdt den-
na kyrckans Cupula, såsom sagt är. Giotti som har bygt Campani-
le eller klocktornet /: hwarom strax skall omtalas :/ under hans
Portrait står detta Epigramma:

Ego ille sum, per quem pictura extincta revixit
Cui quam docta manus tam fuit et facilis:
Naturae deerat nostrae quod defuit arti
Plus licuit nulli pingere, nec melius:
Miraris Turrem egregiam sacro aere sonantem
Haec quoq; de Modulo crevit ad astra meo;
Deniq; sum Jottus, quid opus fuit illa referre
Hoc nomen longi carminis instar erat.

Gaddi; Tassi och flera andra alla af stoor reputation. Denna
kyrckia har fyra portar, utom de 3 som äro i bredd å den sidan
af stora Faciaten; hwilken Faciate aldrig är blefwen fullkom-
nat, såsom den bör. Grunden till denna kyrckiobygnad är lagd
A:o MCCLXXXXVIII. och första stenen dijt lagt af en Cardinal, uti
hela presterskapets närwaro, och sedermera med en sådan om-
kostnad upbygt, som omrördt är, at man wäl kan säja: Quaeq;
latent, meliora puta.
Campanile eller klocktornet till denna kyrckia är strax
där hos

därhos, och står helt lediget och fritt, är quadrat, och ifrån jorden till öfwerst, af hwijt, swart och röd marmor inlagt, af stora zijrater, har 144 alnar öfwer jord, och wel 60 alnar under jordt, är helt flatt öfwerst, rundt om af sköna wridna pelare och Statuer särdeles är där en Statue af Donatelli, föreställandes en flinskalliger Man, den han sielf så högt æstimerat att då han wille affirmera något kraftigt, har sagt: Alla fé ch'io porto al mio Zuccone. Klockarna däruti innan såsom de äro stora, gifwa de och et hardt liud ifrån sig, förmedelst de kringliggiande berg gennliud, at de sägs kunna höras öfwer 20 mil. Det sägs om Cæsar Carolo V då han detta såg, at han sagt: Det är en stoor skada, at det icke har ett foder utöfwer, så at det icke sågs altijd kunde, och det skulle blifwa et sammanlopp från alla orter at se detta underwärk. Uppå Faciaten, som swarar emot stora platzen, äro 4 figurer af Donatello, och 2ne öfwer porten, såsom en Prophet af gambla Testamentet, och Abraham då han wille offra sin Son Isaac, och dessutan många andra Statuer. Jag will och uppräkna hwad reliquier de uti denna kyrka sig hafwa at conservera, såsom är: Ett stycke af stenen af Christi graf, ett stycke af Christi korss; en tagg af Christi törnekrona; ett stycke af hans purpurmantel; ett stycke af rörett som Pilati tienare fick Christo i händerna. Ett stycke af pelaren som Christus wart hudflängt wed; ett stycke af Mosis staaf, äfwen af Arons. Been af St. Ioh: Baptista. Reliquier af St. Petro, såsom och kädian därmed han war bunden. Reliquier af S. Paulo. S. Iacobo Zebedæo. S. Philippo. S. Iacobo Alfeo. S. Bartolomeo. S. Thoma. S. Simone. S. Tadeo. S. Matthia. Barnaba ecc: Framman för kyrckan af detta Campanile är en stoor platz, hwaruppå är
✠ en litan rund åttkantig kyrcka, fordom i hedna tyder dedicerat Marti, men nu Iohanni Babtista, som är denna stadens Patron, uti hwilken kyrckia de hafwa sitt Babtisterium, där alla barn i staden blifwa döpte; är blefwen bygt A: C. 35 under Cæsar Augusto, som läses uti en gammal Cronica, som finnes uthi Bibliotheca Laurentana i Florens, med dessa ord: L'Anno 35 d'Augusto, mori Orazio, Flacco Poeta Venosino, e si fini in Firenze il tempio di Marte. Är med hwijt och grön marmor utan till

alt upp

alt upp till Kupolen, där äro 3ne portar uppå, om hwardera port å båda sidor äro stora tiocka pelare af grön marmor, och åfwan för hwardera port stå uti Nicher 3 Statuer af metall i lefwande storlek. Portarna äro jämwäl af metall admirabelt wäll arbetade en bas-reliefs som förställa gamla och nya Testamentet, och omkring bas reliefs äro med upphögda löfwärck bilder uti metal, är et wärck af den berömde Mästaren Laurenzo Ghone, som har arbetat på dem uti sammanfällt 50 åhr, hwilken synes wara lång, men om man considererar arbetet, är den nog för lång, och det är som Apelles kallar Æternitati pingere, när man förrättar sådana wärck, som aldrig förloras genom åminnelsen. Kupolen på denna Kyrckia, är innan af Mosaique arbete, och öfwerst i Kupolen är fönster. denna Kupolen är så wäll giorder, at då Michael-Angelo den såg, hafwa de om honom giordt dessa Verser:

Dum cernit valvas, aurato ex ære nitentes,
In templo Michael Angelus obstupuit,
Attonitusq. diu sic alta silentia rupit:
O divinum opus! O janua digna polo!

På gålfwet i denna Kyrckia är uthuggit Solen, med de 12 Signis Zodiacis eller Himmels tecknen, med denna Vers:

EN GIRO TORTE SOL CICLOS ET ROTOR IGNE.

Och på et annat ställe på gålfwet står detta:

Quam superat Domus hæc? Jam Vates ipse Joannes
Formosum templum similis Domus est sibi nulla,
Destruet hanc ignis dum Sæcula cuncta peribunt.

Inuti Kyrckan äro inga pelare, allenast de 4 som äro om stora altaret; rundt om Kyrckan äro satte 14 Statuer i lefwande storlek alla af Stucco giorde; bland andra en Statue af Maria Magdalena som är et rart stycke, och repræsenterar denna helige uti sin Penitence, är et wärck af Donatello. Baltazari Cossæ graf är myket skiön; är giord af Donatello, lika som en Unga-ga, hwarest den döde Cossa är af metall förgyllt, men dessa kringstående Statuer, Spes, Charitas och Fides äro af marmor, med en stoor flijt utarbetade. under stå dessa ord: Balthasar Cossa olim Johannes Vigesimus Tertius. Denna Balthasar Cossa war Påfwe wid det namnet Johannes XXIII. men blef afsatt, uti Consilio Constantino. Där är en mächta stor Funt,

där barnen

där barnen döpes (som sedes) af fijn alabaster, med bas reliefs
omkring. Rundt om kyrkan äro läcktare, och innom hwar läcktare
äro fönster, hwaraf kommer at denna kyrkia är mycket mörk,
ty hon har inga andra fönster. Det förnämsta Altaret i denna
kyrkan, är af fijnt silfwer, med en särdeles flijt och konst uth-
arbetat, och figurerne repraesentera S:t Johannis lefwerne. Där
äro ock åtskillige reliquier, såsom en finger af S:t Joh: Babtista,
item, et stycke af dess kinnbåga; en arm af S:t Philippo Aposto-
lo etc: Uthom dess wijses en liten book i gull inbunden, som är
Christi passion uti, hwilken Imperator Carolus M. där har lemb-
nat, den han altijd burit på sin hals, för en stoor helgedom.
✠ På samma gata, men närmare åt gambla Palait, seer man
kyrkan, kallat S. Michele Visdomini, som är quadrat, och rundt om
uthan till uti Nicher sitta Statuër af åtskillige helige, somblige
af metall, och somblige af marmor, såsom the bäste och skiönaste af
dem äro desse: S. Mattheus af metall, giordt af Laurent Cione;
S. Thomas af metall som rörer wid Christi sijda, är af Andrea
Varochi. S. Petrus af marmor. S. Georgius. S. Marcus af marmor
etc: alla af berömbde mästare giorde. Om denna sista Statuë
sägs; at då Michael Angelus här har stannat at considerera den-
samma, och en har frågat honom, hwem han tänckte på? har
han swarat: Om S. Marcus har warit lijk denna Statuë, som
jag wäl troor, kan man wäl af hans miner sättia troo, till
det han har skrifwit, ty dennes ansende gier alla tecken till
en ährlig, from och upriktig man. Uthom dess har denna kyrkia,
den bästa Faciat uti Architecturen af alla kyrkior i Florens,
är allenast af quadrat huggen steen ända igenom bygd; in-
uti, är hon ock artigt ordonnerat uti Architecturen, och ingen
måhlning i hwalfwet eller å wäggarne, allenast af grå tälg-
steen äro alla lister och Capiteler giorde, har å bägge sijdor om
kyrkan, ofwan stora listen under walfwet uti Nicher sätte de
12 Apostlar, af hwijt marmor, och under hwar Apostel är en bas-
reliefs ock af marmor. baak ofwer dören är en läcktare och där-
hoos et litet Orgewärck. Alla pelare fram före Capellen äro
af marmor, det öfrige alt tälgsteen. I denna kyrkia komma
alla the

alla dhe, som hafwa förnödt sig uti Hordomb last, att där giöra sin boot och bättring.

Kyrkan S. Maria Magdalena kallat, är och en af dhe namnkunnigaste Kyrkior i Florence, som har en stoor innesluten plats frammanföre. Kyrkan är måhlat i hwalfwet, jämwähl å sidorna alt till stora listen, emellan fönstren, som äro uppunder taket. Där äro i Kyrkan inga pelare, utan 10 små Capel, 5 å hwardera sidan om kyrkan, som äro afdeelte från hwarandra med en muur, och i hwartdhera Capell är ett rundt hwalf, med ett fönster mitt på. Det stora Altaret fram uti Kyrkan, består och af ett Capell, med en stoor Cupola på, och runt om uti Kupolen äro runda fönster; öfwerst är än en mindre Kupel, hela med fönster runt om. Hela denna Kupolen är intet måhlat, utan med skiön Architectur zirat. Där äro sedan 3ne altartaflor, en å hwardera sidan af Capellet, alla tre äro zirade å sidorna med 2ne stora pelare af Jaspis; där äro och 4 Statuer af hwijt marmor satte uti Nicher, en å hwardera sidan af bemälte taflor, som å sidorna äro af Capellet, och representera Fides med et Crucifix uti handen, Spes med wingar på hufwudet, Probitas med en dufwa. Justitia med en pijska i wänstra och ett [illegible] i högra handen, under hwardera Statue äro runda Bas-reliefs af messing, hwilka blifwa hållne af 2ne swäfwande änglar af marmor. Twänne andra runda Bas-reliefs af messing äro ett å hwardera sidan om stora Altaret; sielfwa Altaret är af metall med genombrutit arbete i blomwärk, derinnan före sachra Mariæ Magdalenæ beenen förwarade; alla lister och alla Ornamenter däri Capellet war af gult marmor, och botnen sampt hwad som emellan listerna är, war af Jaspis. Gålfwet däruti Capellet, är af hwijt, swart, rödt, gult, och brun marmor i blomwärk inlagt; trapporna frammanför altaret woro af Jaspis, pelarwärket som skiljer Capellet ifrån Kyrkan, är af röd spräcklig marmor. ✠

Näst Maria del Fiori eller Domen uti Florens är Kyrkan kallat Santa Croce, störst af dem alla, är byggt Ao. 1294. utaf den namnkunnig Architect, Arnolfo Lapi. Har uti Längden 240 al:r ✠

och 170

och 70 alns i bredden, imellan äro 2ne rader pelare, hwar intet hwalf
uthan korbwärk, och korbwärket måhlat å bägge sijdor om kyrkan
äro 14 Altaren, och dessutan 2ne bak wid dören, alla af en
Architectur, med 2ne stora pelare af Corinthiske orden (: doch
äro några fram i kyrkan af en annor Orden:) Dessutan är den-
na kyrka något mörk. där är en admirabel skiön Predikstohl
af hwijt fijn marmor alligenom. Sijdorne utan på bestå af Bas-
reliefs, med myckit uphögde figurer, som föreställa S. Francisci
lefwerne, å 5 sijdor och mellan hwardera Bas-reliefs äro 6 Colon-
ner, och mellan Colonnerne äro Figurer uti Nicher satte. Figurerne
äro jämwähl af hwijt marmor, men Nicherne af rödt, hwilken Vari-
ation af Coleur giör et särdeles wackert utseende, hwilka Statuer ä-
ro 5 till tahlet, såsom; Fides med et Crucifix och en kalk, Spes hållan-
des sina händer sammanknäppade åt himmelen. Caritas med ett
barn wid halsen; Fortitudo med en Colonna. Justitia med swärdet
uti handen etc: wid lilla dören å höger handen när man inkom-
mer, ser man den widtberömde Trismegiste d'Italie, Michael An-
geli Bonarotæ graf, som war en stor måhlare, stor bildhuggare,
och den största Architect eller Byggmästare uti sin tijd, och har ej
hellre sin make, och föreställes denna Tombeau sålunda: Ett
stort stycke af Architecten, eller en tafla, med många lister
och andra Ornamenter, af hwijt marmor som sträcker sig högt;
hwaruppå såsom uti uphögde Bas-reliefs är föreställt hans wapn,
å bägge sijdor, och mellan desse wapnen äro uthuggne 3ne Kran-
sar, ihopbundne uti hwarandra; midt öfwer är ställt hans egit
bröstbild (: och skall wara honom myckit likt:) ställt uppå et stycke Ar-
chitectur, giordt som en lijklista, som står uppå en stoor lista, som
myckit stiger uth; uppå samma lista, sittia desse 3 Statuer: Pictura,
Sculptura, Architectura, alla mehr än i lefwande storlek, Pictu-
ra och Architectura sittia å hwar sitt hörn, och Sculptura midt emel-
lan, hållandes Pictura et bräde i höger handen, och Architectu-
ra en circel i ena och, et hoprullat papper i andra handen, med
foten uppå en Capiteel af en pelare. Men Sculptura som e-
mellan sitter, håller sin hand under kinnbenet såsom sörj-
andes, och i andra handen et huggiärn. under står en skrift

uthuggen

uthuggen, uti hwijt och brunspräcklot marmor, hwilken jag för ymnighet mörkhet skull intet kunde läsa. doch hafwa andra giordt detta öfwer honom:

Cur indignemur mortales morte perire?
Ecce stupor mundi, hic Angelus ipse perit.

De Romare hafwa haft nästan samma pensée, då de giordt detta Epitaphium öfwer honom:

Roma mihi mortem tribuit, Florentia vitam,
Nemo alijs vellet nasci et obire locis.

Å wänstra handen om stora altaret, går man in uti et litet bijfogat Capell, kallas Capella del Niccolini, hwilken familia har låtit bygga detsamma, som är mycket wäl ordonnerat och kostbart af många Statuer och taflor; och är hela Capellet innan öfwerdraget till hwalf och wäggar af allahanda Coleurs fijn marmor. Det är först begynt Ao. 1585. och blifwit perfectionerat A. 1660. Dessein är af Gio: Antonio Desio en gammal Architector och ordine Corinthico. Där äro 2ne mycket skiöna Statuer utaf sten af Piedro Francavilla Fiamingo, såsom Moses med stentaflorna, och Aaron i sin prästeskrud hållandes med ena handen uti sitt skiägg, begge af hwijt marmor, men Nicherne där de sutte uti af brun. Å hwardera sijdan af dessa Statuer, woro ännu andra smärre Statuer jämwäl i Nicher, men af en differant Architectur, däruti stodo Humilitas med et får wid fötterna, Prudentia med en Orm om armen, Temperantia med en Enhörning, och det fierde rummet uptog dörren. Hela taket war af en skiön mählning al fresco, af Baldassari Franceschini Volterano en excellent mählare, förställandes Mariæ Glorification, och i hwart hörn af hwalfwet woro Sybiller med en skrifft. Altartaflan war om Mariæ Himmelsfärd, och emot altaret wid dörren är en annor stoor tafla förställandes Mariæ Kröning etc: utom detta omrörde Capell, äro många andra, neml. 2.3.4. alla skiöna, doch detta omtalte det skiönaste, såwäl i konst som kostbarhet. Mitt öfwer stora porten af denna kyrckia syns en Statüe af metall som repræsenterar S. Ludovicum Arcivescovum di Tolosa af Donatello giordt. I denna kyrckia wijsas och Reliquier med en stor devotion, såsom: et stycke af Christi korss; en tagg af Christi törnkrona; en hand af de Bethlehemitiske barn, som dräptes af Herode; en arm af S. Gerhardo, et stycke af S. Francisci rock etc.

Kyrckan

✠ Kyrkan kallat S: Lorenzo, är en af dhe allraskiönaste i Florence, som
är bleswen byggt uti S. Ambrosij tijd, af den förr omtalte berömlige
Architecten Brunelleschi. Cosmus Medices Magnus Dux Etruriæ
1. har låtit byggia densamma, och hans graaf är nu uti kyrkan
med dessa ord: Decreto publico, Patri Patriæ. Denna kyrkan har
alla dhe skiönheter som någon kyrkia kan ha. Utan till af Facia-
ten, är hon än intet kommen til sin perfection; hon är af 144 al:r
långd, och byggd ordine Corinto, med 2ne rader runda pelare, och talat
delt i 3ne runda hwalf eller delar; Uti hwalfwet öfwer Cho-
ret är en skiön målning om yttersta domen, och fönstren till
kyrkan äro öfwer Cornigen eller stora listen; Under hwalfwet emel-
lan hwart fönster, hängia schilderien af alla konungar som äro
Sancti kallade, och ibland dem finnes S:t Ericus af Swerige. Till
Choret äro 2ne kopparportar uppå hwilka äro Historier gutne en
Bas-reliefs, af Ser Donatello; Uti Choret äro och 2ne Portraits mål-
lade al fresco, neml: S:t Anna och S:t Mariæ, af en mästare hant
Fran Bartholomeo gemenl: kallat il frà; dhe äro så wäl giorde, at
en Fürste af Mantua, då han dem såg, har offererat, en mycket
stoor Summa penningar för dem, men doch intet förmått få dem.
När man går stora gången fram åt stora altaret, ser man 2ne
skiöna Predikestolar en å hwardera sidan, begge lika och af en qua-
drat form, med 4 skiöna marmor-pelare af åtskillig Couleur, under
hwardera, å sidorna äro Bas-reliefs af Bronce förställande bi-
bliska Historier, alla kostel: och wäl giorde af Donatello. På högra
sidan af stora altaret, går man in, uti et Capell kallat Sagre-
stia nouwo, där alla Storfurstar af huset Medicis blifwa be-
grafne, till dess det kostbara Capellet (: som strax omtalas skal :)
blyr färdigt. Detta Capell är ordonnerat af Mich: Angelo Bou-
narota, är uti quadrat form af 20 alnar å alla sidor; i hwart
hörn äro skiöna Pilastri eller Colonner af Corintiska Orden, öfwan
omkring under walfwet är en Cornige, och walfwet är utsirat
af Stucco i skiöna bilder etc: Därinne är förnämligast at ob-
servera (: ty alt at omröra, wore för långt :) 2ne grafställen af
dessa begge Storfurstar Guiliano och Lorenzo de Medicis, begge
Tombeaux af Michel Angelo ordonnerade; jämwäl dessa föl-

liande

följiande Statuer af honom giorde, dem man wäl kan kalla Mirabilia uti den konsten, ty dhe äro så wäl förestälte både uti Actioner och till sielfwa skapnaden, att dhe af alla stora Mästare uti den Faculteten, hållas för Modell, at imitera efter; alla Statuerne äro något mehr än i lefwandes Storlek, och hafwa alla sina wackra uttydelser, syftandes alla på tyden, såsom medh hwilken ting skapas, som iden tyden förtärer och giör till intett, hwilken Bounarota har förestält genom Diem, Noctem Auroram Crepusculum, och med en särdeles wacker Periphrasi sådedes exprimerat tyden. såsom; Öfwer Stor Fürstens Guiliani grafställe, är uti muren en stoor Niche med skiöna Ornamenter af Colonner och sådant mehr, däruthinnan föreställes en sittiande Statüe som bemärker Diem eller dagen, klädd uti Romerskt habit, repræsenterandes en kamfullan, uti en mycket artig positur, och är detta den sidsta bild, som Bonarota har förfärdigat i sin lifstyd, under före ligger et nakot Qwinnobilds föreställandes Crepusculum; Midt emot å andra sydan, öfwer Stor Fürstens Laurenzi graaf, är af lijka Architectur, med en sittiande Statue uti Romerskt dräkt som föreställer natten, hwilken Statüe, alla store billhuggare mycket admirera, förmedelst dess artiga Expressioner som utwysa Vigilantem, under ligger en naken Karl förestält såsom han wille resa sig opp, och bemärker Auroram; hwilka bägge liggiande Statuer äro intet aldeles färdige blefne af Bonarota uti sin lifstyd, och ey heller har någon understådt sig att fullfölliat. Midt emot Altaret wid dören där man in kommer, äro jämwäl uti Nicher satte dess 3ne Statuer, neml. Jungfr. Maria sittiandes med lilla barnet Jesu på knät, å hwardera sydan om henne, står S. Cosimus och S. Damianus alla tre af Buonarrota giorde.

Wid denna kyrckia S. Lorenzo är et admirabelt skiönt Bibliotheque at se, kallat Bibliotheca Laurentiana, bestående utaf 3000 och 5 Volumina alla Manuscripta, och mycket antique med Munckestyl skrefne, med mycken zyrat af curieuses miniaturer efter gamla sättet, med mycken förgyllning, och äro uti alla följiande språk, såsom: Grækiske, Latinske, Toscaniske, Arabiske, Indianiske, Chaldaiske, Hebraiske, Syriske etc. Alla dessa

Volumina

Volumina äro uti skiön band inbundne, och fastläste med kiädior och bänkar, så ledes giorde, såsom uti kyrkiorne brukeligit är, at man kan sittia, och slasta upp hwilken book man hälst wil framför sig, sådana bänkar äro där efter hwarandra 15 st å hwardera sydan af bibliotheket, och hwar bänk är af wal-nöte träd, med mycket bildhuggare arbete utzijrat, och å hwardera sydan af Bibliotheket, är 15 stora dubbla fönster, som swara emot hwar bänk. Hela Bibliotheket är 80 al:r långt och 20 bredt, gålfwet är inlagt, af fyrkantig hwijt och röd sten uti skiöna afdelningar. taket är af bildhuggare arbete altsammans utzijrat, till detta rum är och en skiön trappa af myden Architectur och stoor omkostnad. Utan för dören till sielfwa Bibliotheket är ett wackert quadrat rum, kallat Ricetto är 20 al:r å alla sijdor jämwäl af en skiön Ordonnance. Michael Angelus Bonarota har warit Architect till all denna byggnad, och hela Bibliotheket består af hans Ordonnance.

✠ Wid denna kyrka är bijfogat det wida berömde och kostbara Capellet, kallat Capella di S. Lorenzo, som är så skiönt at det kan aldrig skiönare sees; det är byggt af allahanda marmor, murarna äro af Iaspis, Diaspri, Calcedonier, Lapis Lazzuli, smaragder, Saphirer, Topaser, Rubiner, Turcoser, Grisoliter, Aqua marina, Orientaliske Granater, Porphyr, Agat, Alabaster, Perlemo, Orientalisk och Ægyptisk granit, röd, grön, swart, hwijt, brun, gul, och spräcklig marmor, och med andra flera pretieuses stenar inlagt, de där så lysa och glänsa, att man wäl kan säja, det wärdet öfwergår materien, men är än intet kommit til sin fullbordan, hwarken innan eller uthan, det är dageligen därpå arbetat uti sina fulla 83 åhr, och äro de mehr än 60 personer som därpå arbetat stedse, och ändock intet myket wida kommen, emot den Dessein som därtill giord är, hwarutaf sees kan den stora Depence som Stor Fürstarne af Florens påkosta låta till en ewig warande åhågkommelse. Om alt noga skulle beskrifwas, fodrades några ark papper därtill, jag will det men kortast omtala. Detta Capell

är rundt

är ännu åtkomligt, hvar en Kupol af 104 alnars högd; Välfningen af denna Kupol, är med Lapis lazuli öfwerdragen, med rosor af Bronce och förgyllta; Kupolen sielfwa inuti war än intet färdigt. Rundt om Capellet äro 8 stora Nicher, hvilka äro af fyrglänzande swart marmor, med mycken Architectur, hvaruti innan stå StorCurfstarnas Statuer af metall förgylda, i 5 alnars storlek, klädde uti deras sköna furstliga kläder, nedan för fötterna äro deras Tombeaux och grafställen förställte såsom dhe Antiques Arcner, hwilka en deel äro af Orientalisk och en deel Ægyptisk granit giorde, uppå dem, fram för fötterna af Statuerne, är lagdt ett stort Kyssen, af lutter äkta stenar sammansatt, såsom Diaspri, med många perlor och äkta stenar fördelt, samt med Orientaliske Granater, Calcedonier, Chrysoliter, Aqua marin, Topazer, etc. med stora qwastar i hörnen af metall giorde och förgyllta, öfwan uppå detta kyssen, står en kostelig Curstlig krona, lika så med många äkta stenar och gull samansatt, det sades, att hwardera kyssendt tillika med kronan kostade 30000 Scudi, (en Scudi är ungefehr 7 D.kr Kopp.m.t) Dessa kyssen tillika med Nichen äro så högt uppe, at man kan nå dem med yttersta fingren; nedan för hwardera Nichen eller och Tombeau, är en quadrat stor wäl polerat Porphyrsten i muren insatt; hvaruti innan äro insturen bokstäfwer af Orientalisk Calcidon, som tiener för inscription af den Curstens grafställe som där uti Nichen står, och har där sitt hwilorum, och hwar bokstaf kostade 10 Luis d'or, som woro af ungefehr ½ qwarters längd; emellan hwardera förbemälte grafställen, äro höga Colonner stora, heel af Diaspri med Capitéler af Bronce och förgyllta. Rundt under om Capellet, äro alla dhe förnämsta Städernas wapen, med deras Blazons, som höra under StorCurstendömet, förställte, genom sammansatte pretieuses stenar, sköldarna intaga hela den platsen som är emellan Tombeaux. Dessa städer äro uti ~~hwilket~~ talet 24 såsom förnämbligast Florenza, Siena, Pisa, Livorno, Volterra, Arezzo, Pistoia

Pistoia, Cortona Montepulciano etc. Ofwan stora listan å förbemälte Statuer uti Nigen, äro med stora bokstäfwer hwardera af ett qwarter, som exprimera den Fürstens Titul, som under uti Nichen står, och såsom the bokstäfwer af ½ qwarter kosta 10 Luis d'or, så måste och desse koste dubbelt hwardera. hwaraf dess stora kostbarhet slutas kan. Ä det stället, hwarest det myket kostbara (: thy det bör förmedelst dess wärdighet öfwergå the andra byggningarna, som omtalte äro:) Ciborium eller Tabernaklet som skall wara på altaret, och förfärdigas i ett särdeles rum på Galleriet eller Konstkammaren (: som strax på sitt behöriga ställe omröras skall:) blyr satt, det blyr så kostbart både uti Rikedom och konst, que supera di maraviglia la maraviglia medesima såsom en Italienare om samma Tabernakel skrifwer. Gålfwet till altaret, där det skall stå uppå, sampt rummet där prästen står uppå, består af 2ne stenar di Diaspro, hwardera af 6 alnars längd och 3 brädd i ett stycke. Johannes Medices Etruriæ Dux har warit den första fundator till detta Capell, såsom ses kan, af en skrift i hwijt marmorsten öfwer trappan där man går neder uti rummet där lyklistorna sättas, och är samma rum såsom en kyrkia, under hela Capellet neret, är hwälft och gålfwet med hwijt marmor mycket nätt inlagt, och har 6 runda pelare, jemwäl af hwijt marmor, det wälfda taket skall och bly öfwerdragit med marmor. Såsom denna kyrkia S. Lorenzo, är mycket kostbaar och skiön, af zijrather fram för the andra kyrkior i Florence, så öfwergår den och the andra af myckenhet uti Reliquier, som blifwa alla åhr om Påskatyden ofwantill med en stor Devotion åt folcket framwijste och will jag allenast några, at undwijka widlöftigheten, uptekna. 1. Uti ett Käril af Christall de Montagne, hwarest öfwerst uppå är ett Crucifix och af Christall, med en förgylt silfwerfoot, uti detta Käril förwaras, 4 taggar och en deel af Christi Törnekrona. 2do Uti ett annat bergz-Crystalls Käril författadt uti silfwer förgylt, wijses en stycke

hjärnwill

jämwäl af fijn Crystall, däruti är något af Jungfru Mariæ
miölk, Ett stycke af Christi Krubba. 3tio Uti ett Crystalls Käril
af en lång form uti silfwer förgyllt, med Diamanter öfwerst
infattade, wijses ett stycke af Christi Korß, och ett stycke af pela-
ren, där Christus blef hudflängd med 4to Uti ett Käril af Ame-
thist med silfwer förgyllt infattat, äro Reliquier, efter Apost-
larna S. Bartholomæum, S. Jacobum, S. Philippum, S. Thomam.
5to Uti ett litet skrijn af Crystall och Agat sammansatt, med
silfwer förgyllt, sees Apostelns S. Andreæ arm och ett stycke af
hans skuldra. 6to Uti ett skrijn af bernsten, med silfwer för-
gyllt, är en foot af Maria Cleophæ, och Reliquier af 2ne an-
dra Marier, alla 3 Jungfru Mariæ Systrar. 7mo Uti ett Käril
di Diaspro, conserveras ett stycke, af S. Stephani martyrens Kin-
boga, och andra Reliquier af S. Laurentio 8vo Uti ett stort
Käril af Agat, med 2ne silfwergrepar och lock förgyllt, är
en arm af S. Anastasio, med andra flera Reliquier, som al-
la at beskrifwa woro onödigt, som allt är förwarat uthi
kostbara skiöna skrijn och Käril, med gull och silfwer infat-
tade, såsom där äro skiöna utarbetade Vasa af Crystall de
Montagne, till en stoor myckenhet, di Diaspero, di Agatha
di Carniolo, di Amethisto, di Plasma etc. och äro sådana uti tah-
lat öfwer 50 alla fulla med Reliquier såsom förgifwes, och
hållas för en stoor helgedom.
Detta är nog talt om kyrkan S:t Lorenzo, jag will och kortel.
de öfrige kyrkorna beskrifwa. Kyrkan kallat Annonci-
ata är ett mäkta magnifiquet Tempel, öfwerflödigt uth-
zijrat, med gull och silfwer, ja utaf Statuer äkta stenar, mål-
ningar och annat mera sådant och är ingen kyrkia uthi
Europa (: undantagandes Madonna di Loretto:) som öfwer-
går henne uti Rijkedom. Fram för denna kyrkia är en
wijd quadrat plats, med Portiquer och pelare af Corintiska
Orden rundt om; mitt på platzen är uprättat uppå en hög
Piedestal af marmor Ferdinandus I. Magnus Dux Etruriæ
till häst

til häst af metall. Vid på samma Piedestal är en bas-relief af metall, hwarest förställes en byswärm, med sin wijse, och desse orden Majestate tantum, fram på Piedestalen står uti metall, alleenast Titeln och årtalet. Denna Statua Equestris är blifwen uprättat af Ferdinando II A: 1606.F På samma plats fram för kyrkan, äro 2ne rinnande brunnar, gjutne emot hwarandra som förställa 2ne spöken som sittia ryggarna ihoop, äro af metall; de sprutar watn uhr Munnarne som faller uti stora snäckor af metall, uhr snäckorna rinner det i sielfwa stora Bassin, och formerar en nat d'eaux, sielfwa Bassin är af marmor med mycket zirater. När man går inuti kyrkan, ser man uti ingången öfwer Arcaden 2ne måhlningar Fidem och Charitatem öfwermåttan wäl giorde, innan man kommer uti sielfwa kyrkan, kommer man i et Cortile eller en förgård, om jag så kallat skall, som är en innesluten gård på alla 4 sidor, med Portiquer och öfwertäckte gångar, som äro å wäggarne med många bilder och taflor beklädda, och äro af det gemene folket för en stoor Devotion dijtgifne, då någon har råkat uti någon swår händelse, eller Siukdom, och kommit tillrätta igen, som blifwer Maria eller någon annan helig consecrerat, såsom hos Catoliquerne brukeligit är, at hafwa hwar sin helig till Patron, den de således till tacksamhet i hogkommelse något skänkt föräru, och därmed samma bild behängia, det och här till et stort taal ses wara Maria till ähra giordt. Alla desse Portiquer äro målade al fresco rundt om, af de bästa mästare, men af alla hålles de för bäst som äro giorde af Andrea del Sarto, hwilkens Statue af marmor är därsammastädes at se, uti muren insatt i en Niche. Desse målningar förställa bibliske Historier, såsom Christi födelse af Alesso Baldo, Mariä Himmelsfärd af Rosso Maria besökelse af Jacobo da Puntormo; de 3 wijse män af Andrea del Sarto, Maria födelse af Sarto etc: Öfwer porten til kyrkan är en måhlning al Fresco om Maria hållandes Christum på knä, och Joseph därwid ~~läsande i en book~~ lutandes sig wid en säck, är en målning af alla högt aestimerat, och kallas det samma Madonna del Sacco, är af Andrea del Sarto. Denna kyrka har et mycket wackert tak innan, är intet rundt utan flatt, med mycket bildthuggare arbete, af hela figurer hellt förgylt. Midt på är en tafla om Maria

F och förfärdigat af den berömde Gio di Bologna.

Him-

himmelsfärd. där är öfwan omkring stora listan en gång rundt om kyrkian med gallerwärk före af järn, och innan för gallert äro fönster; wid stora dörren när man inkommer å wänstra handen, är et mäkta kostbart altare, utzirat med mycket gull och silfwer, af många kringhängiande silfwer lampor och sådant slykt. detta altaret är såsom et Tabernacel förestält, helt och hållit utan till förgyldt. detta tabernaklet består af 4 stora marmor pelare di Ordine Corintho af 9 alnars högd, med en Architrave och Cornige af mycket arbete; himmelen öfwer desse Colonner äro utaf Stucco eller leer och kalk, och arbetat i sig uti figurer och förgyldt. golfwet är jämwäl skiönt inlagt, af Porphyr Serpentin grön och allahanda marmor. rundt om stora listan hänga 30 st: silfwer lampor af mycket arbete, och under dem hänga 16 andra något större, äfwen wäl af silfwer, och mitt ibland dem fram för Altaretaflan (som är en målning af Maria med Christo mycket wäl giord och högt æstimerat.) hänger en mycket stor silfwer lampa förgyldt, lika så äro och öfwer Cornigen 3ne mycket stora; utan dem äro där åtskillige andra af 5 alnars längd och 2½ högd. så äro där och 14 liusstakar och 12 stora käril, af tjukt silfwer, mycket arbetat och drifwit. uppå altarbordet som är af Granito d'Egitto och inlagt af åtskillige pretieuses stenar, alla lister och Ornamenter äro af silfwer. uppå detta bord stå 6 stora Credentz 2 äro af dem förgylte, och äfwen så många liusstakar af 2 alnars högd, och 4 andra mindre. mitt på står et stort mäkta skiönt Tabernakel förgyldt af silfwer, och öfweralt med pretieuses stenar och perlor besatt; där äro 2ne höga och stora Pilaster af silfwer, äfwen på dem är en Architrave af 1½ aln högd. På alla sidor är et täckelse sammanbundit som en Pavillon och alt lyser af silfwer, det wore för widlyftigt alt at ordentel. beskrifwa. wid hwardera Colonne som sagt är, som formerar Capellet, äro 4 änglar ställte på stora Piedestaler, sielfwa Statuen är af 1½ alns ~~längd~~ högd, och af silfwer, både Piedestal som Statue, hwilka hålla hwardera sina 2 liusstakar, något högre uppå hwar Colonne äro andra 4 nakne Englar satte, hwardera

af 1 alns

af en alns höjd; under Arcaden som formerar hwälfningen, äro
2ne Harpijer som hafwa en skapnad af half Jungfru och half fogel
med wingar, hållandes i händerna 2ne blåss, och äro i alles 2ne
alnar höga, jemwäl hwardera blåss eller fackla af en considera-
bel storlek. Uthom detta nyssnämde silfwerwerk som omtalt är (ehuru-
wäl det är än mycket förtyngat:) så finnes å alla sidor många
Vota af silfwer hängia, och bland dem 10 Statuer af temmelig
storlek. Ihop med detta omrörde Capell bifogas et annat, ~~et~~
Capell, kallat Oratorium, som är af quadrat form, med et hwalf
helt förgyllt; wäggarne äro 3 alnar från gålfwet inlagde med
Agat, Orientalisk Calcedon, Diaspri och andra pretieuse stenar, och
med bas-relief af allahanda Sujets. Stora Altaret formerar och
et Capell, som är uti runden, och har en Cupula, målat innan
al fresco, af samma mästare som har målat uti Niccolini Capell
wid kyrkan S. Crose, som omtalt är, neml: af Volterano. Rundt
om detta Capell, woro 9 utbygde altaren, uti runda Arcader
bygde, och öfwan hwardera woro fönster. Midt uti detta Capell
war altaret som stod bedigt med marmor bilder uppå, fram
för altaret stodo 4 Statuer, hwaraf 2ne höllo liws. Baak för
detta stora Altaret, är et annat Capell, kallat Capella di Gio:
Bologna, där den widberömda Mästaren Gio: di Bologna är be-
grafwen, som har warit den berömligaste Sculpteur näst Bona-
rota, hwilkens arbeten högt æstimeras och ses på många ställen i
Florence. I detta Capell är et sen, ett Crucifix med Christo af metal,
efter naturlig storlek, med synnerlig flijt arbetat, där äro
och 6 Bas-reliefs af metall, som handla om Christi lidande. Cu-
polen af detta Capell är målat al fresco af en Mästare benämd
Poccetti. I denna kyrkia är den berömliga Sculpteuren Baccio
Bandinelli grafställe, med hans och hans hustrus Portratts uthi
marmor uthuggne. Capellen i denna kyrkia äro 30 st: alla kost-
bara, som meriterade hwardera en synnerlig beskrifning. Wid
denna kyrkia wisas jemwäl Reliquier, lika såsom uti the andra
förr omtalte, såsom där är: Ett stycke af sjelfwa Christi kors;
en foot af S. Barbara; En arm af S. Cypriano. En deel af Apo-
stelens S. Bartholomæi foot, En finger af Apost. Barnabas, Reli

quier

Reliquier af S. Matthæo, S. Catharina, S. Maria Magdalena, S. Laurentio etc. etc. Där äro ock 2:ne Denarij eller penningar som sägas såld Christum förr. Uti denna Sacristia förwaras ejjdest silfwer, som belöper sig öfwer 100 Migliaia di piastre som de kalla; bland det silfwret äro 4 stora liusstakar, och ett Crucifix af Crystall de Montagne, sammansatt af massivt gull, och å alla sijdor besatt med Rubiner; Ett Statüll är där ock af gull, wäger 30 marker, och mycket annat sådant kostbart

Kyrckan kallat S. Marco är jämwäl en skiön kyrcka som hörer Dominicaner Orden till, som hafwa sitt Kloster derhos, uti denna kyrcka äro förnämligast några Tombeaux och grafställen att remarquera, såsom: S. Antonij som har fordom warit Ärkebiskop uti Florence, och en Religieux af denna Dominicaner Orden, dess graf är ett sen uti ett Capell under altaret, och är ett wärck af Gio: di Bologna. Sanct Marci grafställe är skiönt ock af Bartolomeo Fratre arbetat. Å wänstre handen, när man in kommer i kyrckan finner man den berömliga Poetens, Pico della Mirandula graf som kallas par excellence, Phoenix Principum, och läses dessa Verser skrefne å wäggen öfwer grafwen:

Johannes jacet hic Mirandula, cætera norunt
et Tagus et Ganges, forsan et Antipodes.

Ett skiönt Capell är här som kallas Capella di Serragli (: ehurruwäl där äro 6 andra jämwäl skiöne :) dock är detta det skiönaste, det är hellt och hållit beklädt af marmor differentes Couleurs både til wäggar och gålf, med afdelningar och skiöna målningar al fresco giorde, sampt många taflor alla af Excellentes mästare. Det är en Architectur de Ordine Composito. där äro 6 Colonner af colorerat marmor, hwardera 6 alnar höga, omkring Capellet stå 6 Statuer af fijnt hwijt marmor, och åtskillige Bas-reliefs, alla dessa äro af mehr än lefwandes storlek, och repræsentera S. Joh: Baptistam S. Philippum. S. Antonium. S. Adorardum. S. Dominicum. S. Thomam de Aquino. Där äro dessutan 6 Bas-reliefs af metall, som föreställa S. Antonij Actioner. Öfwer Frontispicen å 3 sijdor af detta Capell, äro 3 Englar af metall i naturlig storlek. Hwalfwet af detta Capell är målat al fresco af Bernardino Pocetti, en berömlig mästare. Utan före öfwer Arcaden af detta Capell sees S. Antonij

S. Antonij Statue af 4 alnars längd i hwijt marmor arbetat af Gio
Bologna. Wid detta Convent är et stort och rijkt Bibliotequie, gjord
efter den berömde Architectens Michelozzi Dessein; är 80 aln:
längt och 18 bredt. Uti detta Convent är och et admirabelt Labo-
ratorium, som desse Religieuse hålla wid macht, och sielfwa giöra
der sielfwe allahanda kostbara Essencer och Cordiaux, och gifs där
hos ut åt de främmande som köpa en Explication på hwart ting
trijckt på tyska.

✠ Kyrckan kallat di S. Maria Novella är nij heller bland de ringa-
ste, och hörer Dominicaner Orden till. Där äro förnämligast mån-
ga skiöna målningar at considerera, samt grafställen af mån-
ga heliga etc. Det äro förliden 400 åhr sedan den blef bygt,
och är på gamla sättet, såsom den tiden brukades, doch sederme-
ra mycket förändrat: Faciaten af denna kyrckian är ordonne-
rat af Leone Batista, öfwerdragen med hwijt och swart marmor
med skiöna lister och Ornamenter, härinne äro öfr 17 Capell, alla
skiöna, doch bland dem alla är förnämligast Capella de Gondi kal-
lat, som är helt öfwerdragit, af swart, röd, hwijt och brun mar-
mor, derinne är ock sen et Crucifix giordt, af Ser. Brunellesco,
högt æstimerat och skattat förnemligast dess subtiles expressioner. Wal-
wet af detta Capell är målat al fresco, di maniera Greca, mycket
antiquet, och hålles uti hög æstim, efter det är giord af grekerna,
sedan som Måhlarekonsten, åter kom till sin perfection och Esse,
när den hade warit förlorat i 500 åhrs tijd, och något mehr. Ca-
pella de Ricasoli kallat, därutinnan är ock sen et skiönt altare,
bestående af 4 hwijta marmor Colonner, åfwan dem är en skiön
Architrave d'Ord Dorica etc.

✠ Kyrckan kallat S. Trinita, är en gammal kyrckia, ordonnerat af
en Nicola Pisano Ao: 1250. Öfwer stora porten står Una Trinita
af marmor, här innan 8 Capell, bland dem är det skiönaste som kal-
las Capella Usimbardi, är helt öfwerdragit af fijn marmor, samt
annor sten af åtskillig Couleur. Där äro 2ne grafställen af skiön
swart Diaspro, åfwan altaret uti en Niche af fijn swart Dias-
pro är satt et Crucifix af metall, af en berömd mästare, het
Felice Palma. baal wid altaret är uti bas. relief i metall
gutit

gifit S.t Laurentij född, är af Tiziano Aspetti Padovano som bekom i arbetzlöhn 1000 Scudi för samma Bas relief; denna Mästare war den store berömda Måstarens uti Måhlarekonsten, Titiani Syster son, som är begrafwen uti Pisa, med denna Epithaphio.

D. O. M.

Titiano de Aspettis Civi Patavino
Sculptori Eximio
Qui cum pluribus egregijsq ingenij monumentis
multas Italiæ partes, seq illustrasset
Æternitatem memoriæ adeptus in ipso
Ætatis et artis flore
XLII. Annum agens
Pisis obijt
Anno Sali MDCVII.

Kyrkan kallat S. Spirito, är byggd Ordine Corinto, är 160 alnar långd och 54 bred, och har sköna ordonnerade Colonner af en steen kallas på Italienska Bigia, denna kyrkia har et stort skiönt altare, som är di figura Ottagona, ättkörnigt, helt af hwijt marmor, med sköna Ballustrader omkring; detta Tribuna har kostat den Familien kallat Michelozzi 100 migliaia di Scudi. Denna kyrcka har 19 Capell etc.

Kyrkan kallat S. Maria Maggiore, är odwärd at besees, hörer P.P. Carmeliter till, är och en antique kyrckia, ty hon är blefwen consacrerat af Påfwen S. Pelagio A.o 500 efter Christi börd, har man 5 Capell, det skiönaste deraf är Capella del Corsinini, där äro å 3ne sijdor stora Bas-reliefs af marmor, altaret är och af hwijt marmor giordt, uti stora Statuer förnstält, Capellet är quadrat, med en kupol al fresco måhlat, med fönster runt om, nedan wid stora listen, men öfwerst inga, såsom i de andra gemenl. äro. Å hwardera sijdan af benämn.de bas-reliefs, som intaga hela sijdan af Capellet, äro Pilaster af Jaspis, alla lister och Ornements äro af åtskillig farg af marmor, gålfwet är jämwäl inlagt af åtskillig marmor. Förutan desse omtalta kyrckior, äro här många andra wackra kyrkor, såsom S. Ambrosio, S.t Apostolo, S. Felice, S. Maria delli Angeli; S. Nicolo. S. Pancratio, S. Pietro Maggiore, S. Proculo, S. Simone, in Badia nel Carmine som har 18 Capell, in ogni Santi etc. alla considerable kyrckior, men derjämte har ök.re 32 Hospitaler och 34 klöster, alla stora Capitale Byggningar. Detta är nog sagt om de andeliga, Jag wil och något omröra de Civiles byggningar och andra stadens zijrater, af dem kan Storchurstens Magnifique Palais och Residence, kallat Palazzo de' Pitti, wäll hafwa det främsta stället.

Detta

Storfurstens Palait.

Detta Palais har sitt nambn af en Florentinsk adelsman, som hette
Lucas Pyttius, hwilken hafwer låtit detta Palait anlägga och bygga
och det genom den berömbde Architectens Ser: Brunelleschi Ordon-
nance; men såsom det som honom för högt at kosta, och hans me-
del intet tillräckte at fullkombnat, wart han twungen at upp-
låta det Storfursten Cosmo I. till köp, som sedermehra har låtit
det komma til sin perfection, såsom nu förtydeligen sees; det är så
skiönt och kostbart, att då Ertzhertig Carl af Österrijke reste där
igenom, sägs hafwa sagt; Es wäre eine Stadt, die man mir auf
die hohen Festtage zeigen solte. Dhe Principaleste portar på
detta Palait, äro dubble, och swara till widden af denna byggnaden,
dhe äro hwardera 16 alnar höge och 8 breda. Faciaten framman
till är af uthuggne och utlantige quadrat stenar, och kallas uti
Architecturen, con Ordine Rustico, och är uti längden af Faciaten
300 skritt, tillyka med dhe begge flyglarna, som äro inrykt med
den andra Faciaten af Palait afskurne. Framman för detta
Palait är en wid platz, som är afhällig såsom Södermalms torg
i Stockholm. Detta Palait är 3 wåningar högt, och omkring dhe
2ne öfwersta wåningarna äro utbygde altaner, af hwijt marmor,
at man kan gå uth på altan, uhr hwart och ett rum. å den sidan
åt gatan äro 22 stora fönster dubble, alla lyka, och emellan hwart
fönster, är en Colonne af marmor. Det är än intet fullbygt, men
som man kan dömma, lärer det blifwa i figuren såsom ett Latinskt
H, ty dhe 2ne flyglar som wetta åt platzen, äro än intet anlagde;
desse 2ne flyglar å sidorna äro men 2 wåningar höge: öfwerst å
taket är altan en af marmor, där 6 Statuer i lefwandes storlek,
å hwardera flygel, å sidan som wetar åt platzen äro satte. Detta
Palait, är intet af enhanda Architectur, utan componerat af dhe 3
Ord: som kallas Dorico, Jonico, Corinto; den första wåningen består
af forma Dorica, med Colonner och en Cornige rundt om; den andra
wåningen är Ordine Jonico; den tredie Ordine Corinto, ofwan
den är en skiön Architrave, en skiön bred Frice och Corniche. När
man kommer genom stora portarne finner man en borggård
af quadrat form, kringbygd å 3ne sidor af huset som är med
öfwertäckte gångar eller Portiquer omgifwen å nedersta wå-
ningen, den andra wåningen är omgifwen in åt borggården,

med en

med en Ballustrade af Järngaller utbygd, der man kan gå uth
på. Af fierde sidan å denna borggård, är Theatren och trägården,
som strax omrörde ställ, hwilken Theater är så hög som första wå-
ningen ifrån borggården, så at han swarar emot förbemälte Ballu-
ster som andra wåningen är ombygd med, och är densamma af-
delt med en muur som formerar borggården (: ty marken af
Theatren och trägården, är wid pass 12 alnar högre än borggården:)
Mitt för porten där man inkommer, är uti förbemälte muur en
Grotta af Oval Cirkel, som formerar en Bassin så wid som Grottan
är, och allernäst med en gång omkring, afdelt med galler. uti den-
na Bassin, är en Reservoir af watten, däruti fisk conserveras til
Hofstatens behof. Mitt uti samma Bassin, är et högt wattensprång
å sidorna innan af denna Grottan, är wäggen inlagd med Mosai-
quet arbete, af åtskillige blomwärck samt foglar etc: Mitt före när
man inkommer i Grottan, är uti en Niche, en mycket stoor Statüe
af Porphyr föreställandes Mosen med sin staaf som slår på berget
att watten utgår, å båda sidor äro jämwäl Nicher med Statuer utin-
nan, men äro utaf marmor, å båda sidor äro 2ne pelare, af Di-
aspro, ofwan hwilka äro några fältträn af metall gutna, hwa-
rest mellan granaterna äro Stor Furstens wapen föreställte, som
mycket gör till zirater; öfwer hwardera wapnet swäfwa 2ne
små Englar af röd marmor, som hålla en krona deröfwer. Ofwan
uppå muren af denna Grotta (: som sagt är skiller mellan Trägår-
den och borggården, och är lika hög med första wåningen:) är med
en Balluster af marmor pelare, och mitt på är en Fontain, som
formerar et språng af 6 alnars högd, rundt om Fontain, äro åtskil-
lige små Statüer; hwilket Wattensprång gör et artigt anseende,
när man först inkommer, genom stora Porten af Palait, ty sam-
ma Fontain, är mitt för porten. Framföre på muren, å bå-
da sidor om öpningen till Grottan, äro såsom 2ne andra stora por-
tar föreställte, uti muren, såsom Nicher, däruti innan äro ställte
2 Statüer af marmor, di maniera Greca, såsom Pasquinus och Hercu-
les som har öfwerwunnit Anteon, alla båda högt skattade för dess
skönhet. Främst af Portiquen, när man kommer inom, stora
porten till höger å wänster handen, är uthuggit uti swart mar-
mor en inskrift, med detta Distichon:

Lecticam

Lecticam, Lapides et marmora, ligna Columnas
Vexit, conduxit, traxit et ista tulit.

Å högra handen när man inkommer finner man stora trappan, som består af 4 differentes trappor, hwardera af 17 trappsteg, och gå uti quadrat runden, om jag så kallat skall, som lända upp till Stor-furstens Apartements, hwilka alla rum at beskrifwa fordrade lång tid, hwarutinnan finnes det alldrakostbaraste, både till meubler, och till den angenähma Disposition. Där äro en stoor deel målade taker af den namnkunnige Mästaren Pietro di Cortona; Först kommer man i en lång gång, som deeltes är i 3 rum, wid sidorna af dörren till andra rummet, äro 4 Statüer, 2ne af marmor satte uti Nicher, och 2ne af metall, som stå frija uppå höga marmor Piedestaler, alla 4 äro Antiques af naturlig stoorlek, sedan kommer man i en stoor Saal, såsom et stort Gallerie, med Schillerier omhängder; ifrå den kommer man i en annor stor Saal, där Drabanterne hålla till, där äro å den sidan man inkomer 3 Statüer af hwardera sidan af dörren, i Nicher satte, och öfwan å den wäggen som fönstren äro, stå marmor Statuer i Nicher, imellan fönstren. Där äro inalles 10 Statuer tillsammans, alla mehr än i lefwandes stoorlek, i Nicher ställte, allenast war wäggen högt öfwerstruken. Utaf denna Salen kom man å högra handen uti Storfurstens rum, men å wänstra midt emot, woro äldsta Printzens rum, som woro alla Diametre mot hwarandra, nämbl. dörr mot dörr, så at man igenom alla rummen sedan kan, ifrån den ena ändan af Palait till den andra; och äro 7 efter hwarandra, lika så många äro Printzens rum, å andra sidan om stora Drabant Sahlen, alla mäst lika stora uti quadrat, och med hwälfde taak; desse 7 rum å Storfurstens sida, woro målade a Fresco i taken, men i stora Printzens rum allenast hwijte öfwerstrukne. Desse Furstens rum behöfde hwardera en lång beskrifning, förmedelst dess skiönheter, doch will jag dem kortel. igenom fara. Alla taken äro (: som sagt är :) målade och wälfde, och derhos med mycket uphögdt bildhuggare arbete, af stora bilder au naturell, samt andra figurer, lister och Ornements, alt mäst förgylt, och ömbligen stads inmängd med runda Bas reliefs i gips förställte, och äro i desse rummen inga andra

Schillerier

Schillerier än et nätt under taket, och et å hwardera 4 sijder uti
taket under wälfningen, öfwan stora listen, alla målade som
sades, a fresco, å hwar sida af bemälte målning öfwer listen, woro
bilder af gips förestälte i lefwandes storlek, såsom i sinnbliga rum
woro Qwinsbilder och i samblige Mansbilder och Satÿrer etc. en deße
woro förgylte och en deel intet, och i alla fyra hörn af rummet
äro öfwan stylen bilder i gips uti lefwandes storlek, förestälan-
des alla dygder. Mästa rummen äro beklädde med Stoftapeter
och för alla dörar hängia stora täcken såsom Guardiner, med Stor-
furstens wapen inwirkat, såsom och Stoftapeten, och expres til hwar
dör beställte. Alla rummen hafwa sina namn af deß målning
i taket, såsom den första kallas Distanza Veneris. 2 Apollinis. 3.
Martis. 4 Jovis. 5. Saturni etc: alla med artiga uttydelser. Uti
rummet där Storfursten gifwer Audience, är ett Tapisserie som æsti-
meras för etthundrade femtijo tusend Riksdaler 150000 Rdr grun-
den är af gull, och öfwan uppå broderat med silke och silfwer myc-
ket naturelt förestälte en mächta hoop foglar och diur, blomor
träen, strömar, ja hela landskap au naturel, och alt på sådant rijkt
sätt, at jag föga tror wackrare och rijkare Tapisserie finnes i hela
Europa. Å wänster handen om förbemälte Drabant Saal, där Statu-
erne stå, äro Storprintzens rum tapitzerade med rödt blomerat
Damast, och utan på damasket hängde rares Schillerier af stora
Mästare, alla med förgylte igenombrutna bildhuggare ramar;
taken i deße rummen är hwälfde och med hwijt kalk öfwerstrük-
ne. Det första rummet af deße 7 rum war klädt med grönt
blomerat damast, men alla de andra med rödt. i det andra rum-
met stodo häromkring en hoop antiques Statuer på sköna Piedestaler
af åtskillig Coleurs: Det fierde rummet i ordningen war en
Alkowe, öfwer med rödt blomerat damast, och uti hwar söm, som
damasket war bundt till, war med 3 fingers bred och rijk gullga-
loon, ända längst från taket, nederut, menn wid paß en aln från
hwartannat, å wänster handen, när man inkomer i samma rum,
är rummet där sängen står upbyggt, och förhängt med et rött
Sammets täcke och breda gull galoner uppå, och rundt om i kanten,
med sijda tiocka gullfrantzar. å sijdorna om detta täcket, woro

twänne

kramme dörar, jämwäl behängde med [illegible] Sammetz täcken: taket
i detta rum war intet, såsom de andra 6, utan med mycket
bildhuggare arbete uphögt och förgylt. Utom desse rummen blef-
wo wij förde uti et annat rum, som war öfwerklädt å alla sidor
af en stor Quantité med sköna och rares Schillerier, af de bästa och
berömligaste mästare, såsom; Titian, Raphaël, Michel Angelo, Andrea
del Sarto, och flere andre, och af en sådan myckenhet, at man på in-
tet rum skall finna flere af så rares Tableaux tillsammans. Detta
rum hörde Printz Leopold Chorfurstens broder, till, en mycket curieux
man. Uti Chorfurstinnans rum äro 12 Schillerier alla af Ra-
phaël Urbino. Wij blefwo och widare förde uti 16 andra rum
alla efter hwarandra, på en botten. Här war och uti öfwersta wå-
ningen en mäkta skiönt inrättat Bibliotheque, mycket stort,
af många sköna och rares böker samt manuscripter. Framan för
detta Bibliothec äro många rum och Antechambres som woro öf:r
17 st: Som af den hörde Printz Leopoldo til; i desse rum woro
många Schillerier och en mäkta hoop antiques bröstbilder af mar-
mor; i en stor Saal woro 12 sådana antiques bröstbilder omkring
wäggarna satte, på höga Piedestaller af spräcklig marmor. I et an-
nat rum woro 7, och åter i et annat 12 st: Desse 3 rummen woro
efter hwarandra, och i alla 3, mäkta sköna Schillerier af de gam-
la store mästare, med wackra utarbetade och förgylte ramar om.
Uti et af desse 3:ne rummen stod en stor antique Urna, som de
gamla hafwa förwarat askan uti efter de döda, och är oval af-
lång med en grepa på; denna stod på en hög piedestall af kon-
stigt genombrutit, och förgylt arbete. Där woro många rum meu-
blerade med blommerat tyg, såsom et stycke eller bredd nedrät,
war gult, et rödt, et grönt etc: en hwart annat sammanfogat,
och däröfwer på behängde med Schillerier. Uti et rum, woro
15 store Schillerier, som woro mäkta curieust wäfde af silke,
och så wäl exequerat, at intet bättre kunde målas med pensel,
några woro schillrade uti kläde, Sammet och atlast, somliga
woro sammansatte af allahanda tyg, såsom Portraits föreställte
au naturell. I ett annat rum, woro wäggarna tätt behäng-
de med teckningar af rödkrita på papper giorde af store Mästare,
alla

alla infattade i ramar. I samma rum war satt på et bord inom
glas et modell, efter en anatomicerat karl, af rödt wax mycket
curieust giordt, öfwer samma bord hängde Raphael Urbins Con=
trefait af honom sielf giordt. Till sidst blefwo wij förde uti de
rummen i nedersta wåningen, där Storförsten plägar wistas
om Sommaren, efter de rummen äro swala, samt lustigare
at boo uti om Sommartyden. wij kommo först uti 4 stora Sah=
lar, alla målade helt och hållit, både till tak och wäggar, men
så nätt och wähl ordonnerade, at det war förundran wärt, och öf=
alt mäst uti perspective förestält, och sades at det war målat wähl
100de åhr tillbakas; där woro Bas-reliefs målade, så wäl, at ingen
kunde annat weta, än det war bas-reliefs af gips. desse rummen
woro såsom de andra wåningarne, med hwälfda tak målade
al fresco. Uti alla desse 4 första rummen, woro men 2ne fön=
ster i hwardera uti det första rummet woro med små windtrappor wid hwar=
dera fönstret, i det ena fönstret öfwerst på trappan, stod en stor
rund magnetsteen, så stoor som en laglig Glob, den så stark war,
at han kunde draga till sig en stor järnstäd; i andra fönstret
stod en pilt af Alabaster mycket wäl giordt. i andra rummet wo=
ro ock runda trappor wid fönstren, derinnan stod ock et kostligit
bord af allahanda ädla stenar inlagt. i fierde rummet war
gålfwet på 4 ställen genomborat, där man såg upp under, huru
wattnet hade sitt lopp, med mycket fisk utinnan. Uhur desse
rummen blefwo wij förde, uti åtskillige andra smärre rum, och
kommo uti et litet Gallerie, där å båda sidor hängde 12 Lius=
plåtar af slipat speglglas, med utarbetat förgylt Silfwar
mycket kostbart giordt, och dessutan war Galleriet beklädt med
grönt Sammet, halfwa delen af detta Galleriet war uthug=
git uti hårda gråstens berget. Uhr detta kommo wij uti et stör=
re Gallerie, hwaruti stod et skiönt stort Skatull, helt af slipat
speglglas, uti swart Ebenholtz infattat, och mitt på, nätt in=
lagd med Skillpadd; ofwan uppå lågo 2ne små wäl giorde me=
tall Statuer i eld förgylte, såsom Fides och Spes; mitt emot
detta å andra wäggen, hängde en mächta stoor skiön spegel,
hwars glas war målat, med en krantz af åtskillige naturelle
blommor

blommor: under denna stod et skåp af swart Ebenholtz, alt öf-
wer med perlamo blomwijs inlagt; af ändan i detta Gallerie, war et
nätt Capell, därest uti altaret bestod af en bas-relief i marmor
med nijdelt stora au naturel uphögde figurer uppå, repræsenterandes
Christi födelse. Wij fördes sedermehra uti det rum där Balletter
hållas; och uti Cardinal Gio: Carlo, Printz Mathiæ och Printz Leopoldi
rum, alla 3 Storfurstens bröder; hwilka rum alla at beskrifwa
är för widlyftigt. Sedan man hade besedt alla apartements, blef
oß af en synnerlig gunst wijst, den stora och namnkunniga
Storfurstens Diamant hwilken Fursten sielf förwarar innom
nyckel; densamma är den störste som finnes i Europa, och der-
före blijr högt skattat, han wäger 138 Carats eller och 2 lod,
och är stoor som en Wallnött, æstimeras för 100000 Rdr emel-
lan köpmän, men för deß owanliga storlek och rarité, blir
emellan Konungar och Furstar skattas för 150000 Rdr det en
berömlig Jouvelèer af Lion, Sieur Simmonet kallat, skall hafwa
densamma æstimerat förr.

Theatren. Baak för Slottet fram för trägården är Theatern, där
som offtast hålles Bagues, Carousells och andra slijka Riddare-
spel uppå; är denne platzen sålendes wäl belägen, at Fur-
sten tillijka med hela Hofstaten kunna stå uti fönstren af
Palait, at see deruppå. Denne Theatern, är af half Oval
Form uti runden kringrånd, med en muur af 8 alnars högd,
därutinnan uti Nicher äro satte Statuer runt om, hwarest
äro planterade en stor Quantité höga och lummoga Lagerbärs-
trän innom muren uti en half Cirkel. Under deße trän, äro
6 bänckar öfwer hwarandra, af hwijt huggen steen, i half Oval-
runden bygde, såsom uti Amphitheatrer brukligit är. hwarest
2000 personer kunna Commode sittia, och see uppå deße Fester
som här hålles.

Trägården. Mitt öfwer denne Theater, är en bred Allée genom trägår-
den uppåth, ty situation af trägården (: den jag nu någorlun-
da kommer at beskrifwa :) är belägen emot norr, på somblige
ställen är han å höga kullar, på somblige ställen åter undrigt,

är enj=

är afdelt wijda lagergångar i Circumferencen, sträckiandes sig alt in
till muren af staden; han är med muur rundt omgifwen, och
är på somliga orter så höy, att man ser uhr trägården öfwer hela
Staden och landet deromkring; där är inne en mängd höga Bus-
cager planterade af lagerbärsträn och Cypresser som hålla sig grö-
na winter och sommar, hwilka Buschetter blifwa tidt och offta
klippte och ansade, med en stor flijt och artighet; där äro må-
nga gröna öfwertäckte alleer, stora instängde dammar, och Bas-
sins kringrände med italiänska många marmor Statuer; många
stora kostbahre fogelhuus uti buscagen byggde, som altijd hålla en be-
hagelig sång; många skiöna Parterrer och gröna skurne platzer etc:
in Summa alt hwad som till ögonens Divertissement och förnöjel-
se fordras, finnes här altsammans. Öfwerst af förbem:te Allée,
som löper directe ifrån Theatern, (at jag må komma till mit förra:)
är in wid muren där Alleen slutar, en stor marmor Statüe af 8
alnars högd, som repraesenterar Justitiam, hafwandes en wåg i han-
den, å högra handen af denna Allée, ses en wäl förwarat slott
med stark muur och Bastioner omgifwen, in uti sielfwa Stadsmu-
ren bygt, på en högd belägen, därinne förwaras en stor skatt af
guld och silfwer Services, och annor husgeråd, och hålles där en
stark wacht om. Nedan för denna omtalte Justitiae Statüe, är
en Bassin uti quadrat bygt; därest mitt uti är såsom at berg, hwa-
rest mitt uppå står Neptunus, och nedanföre liggia några Sijrener
med hwar sin muszla i handen, derutur watten på alla sijdor faller.
Alla dessa Statuer äro af marmor i lefwandes storlek, men Ne-
ptunus något större. På et ställe mitt i trägården är en rund plats
omgifwen med Cypresser som äro höga wuxne, hwarest är en rätt
rund Bassin full af watten, omgifwen med ett skrank af mar-
mor pelare, och uppå hwar och en pelare är en Statüe satter;
Utomkring dessa pelare emellan Cypresserna, äro jämwäl ställte
Statuer på höga Piedestaler, mitt uti denna med watn fullstående-
de Bassin, är en rund grön platz, af skiöna skurna parterres, och
rundt om med skiöna krijddpottor besatt, dijt ingen kan komma
utan på 2ne sijdor allena, där en broo är giord; mitt uppå denna
gröna platz är en stor och höy Piedestal af marmor, däruppå står

en wid

en stor, rund Skåhl af fijn granito wid 12 alnar i Diameter och
af ett stycke; mitt uti samma Statue står en wackert stående Sta-
tue af marmor något mehr än i naturlig storlek, figureran-
des Oceanum som håller en Delphin i handen; nedanföre
samma Statuë, äro 3ne andra liggiande Statuer, som äro nå-
got mindre, och betekna, Nilus. Ganges och Euphrates, alla 3
mycket wäl giorde, af den mycket i den konsten namnkunnige
mästaren Gio: di Bologna. och bör en frammande wäl taga
sig wara, då han på den Inseln är stadd, at han må komma
torr derifrån, ty där är fullt med sma watturöhrer å alla
orter, så at man kan bli wåth på alla sidor, man må fly på
den Inseln hwart man will. Uthi denna trägård äro åtskillige
sköne Alléer och gångar, som äro å båda sidor planterade
med öfwertäckta gångar, af lutter Lagerbärsträn, och alle-
städz gångarna fram åt å båda sidor beprydde med Statuër.
den förnämsta Alleen som löper ändalång trägården igenom,
som är mycket bred, kallat Lo Stradone, å den står främst
af Alléen 2ne stora Statuer af marmor, den ena är di Morgan-
te Nano, den andra är di Barbino, alla båda mycket sköna, gior-
de af en mästare Valerio Cioli benämbd; och uppå et högt rum
uti en Boschette å samma Allée är en Neptunus af metall,
som har under sig en hoop monstra marina, hwilka äro af mar-
mor. Främst af denna Allée är en Grotta, utzirat med mån-
ga sköna och rares Statuër; utan före äro 2ne Nicher, en å
hwardera sidan af dörren; däruti står en Apollo, och en Cleo-
patra som ligger, begge giorde af Cavallier Bandinelli, Ingån-
gen till Grottan består af 2ne Colonner, med en Architrave di
forma Dorica. Inuti är Grottan måhlat af Bernardino Puc-
cetti, på et frammande och sällsamt maniere, mycket bizardt,
Uti taket är förestält såsom förstörde murar, och emellan
stenarna, med åtskillige diur, såsom Ormar, foglar, Satyrer,
och många örter, så naturen imiterat, at det nogsamt är till
förundra,, där äro och landskap förestelte i långa perspectiver

mycket

mycket wäl giorde; där äro ock innu 4 Statuer af Bonnarota
giorde, som äro fordom ärnade öfwer Påfwens Julij II graf, men
äro här insatte icke utan stort förstånd, ty de exprimera alt hwad
som möjligit kan låta giöras uti marmor, alla de Affecter af
Sinnens rörelser, som en menniskia låter påskyna, då hon nå=
gon ting fruchtar; och äro de i Positur ställte, som skulle de
befruchta den ruin och undergång, som öfwer dem uti hwalf=
wet är förestält genom målningen, i det där äro mästadels
fallande och ruinerade Murar och Klätt (:såsom för sades:) Wid den=
ne trägård gräntzar Menageriet, eller den ort som allahan=
da sorters främmande diur förwaras uti, men, och är afdelt
ifrån trägården, med en muur.
Näst detta Palait kommer Palazzo Vecchio i Consideration som
är belägit wid Piazza Ducale, hwilken plats är den considerabla= Piazza Ducale
ste i Florence, igenom dess stora Zirater som där finnes, dem
jag först will beskrifwa, förän jag kommer till sielfwa Palaits De=
scription. Ifrån detta omtalte Palazzo di Pitti, och hit till detta
Palazzo Vecchio är en lång Corridor eller Gallerie, där man går
igenom en tillsluten och öfwertäckt gång, som har nästan ½ mil
uti längden, som är mycket commod för Fursten, när han wil
gå ifrån sitt wanliga residence, at besee sin Tresor, som här uti
gamla Palait förwaras, såsom ock, när han wil hemligen höra på,
huru Magistraten förrättar sitt Justitiæ Embete (: hwilket sker
äfwen här i gambla Palait:) Ty när Storfursten Franciscus lät
bygga detta Gallerie, har han befalt Buontalenti, som war
Architect till detta wärck, at han skulle giöra at lönfönster,
där han kunde see Magistraten uti deras sätten, och at detta
fönstret måtte wara så Secrete och fördält, at ingen kunde mär=
kiat, har Architecten detsamma förestält genom det Floren=
tinske wapnet som består af 6 runda Glober, genom hwilka äro
små fönster inventerade, där Fursten kunde stå, och både höra
och see hwad i deras råds handlades etc: igenom detta Gal=
lerie kommer man, som sagt är, till Palazzo Vecchio; här wil
jag först beskrifwa platsen kallat Piazza Ducale som grän=
sar ihop med detta Palait å 2ne sidor, där är å högra sidan,
när man

när man går ut porten till Slottet, at långt stycke, neml. hela
den sidan af platzen med öpne Portiquer eller öfwertäckte gån-
gar där Churfurstens Switzare Guardie plägar stå; hwilcka Por-
tiquer äro wäl proportionerade, med sköna pelare och Arcader
af nyare Architectur; denna byggnad behagade Michel An-
gelo så wäl, at han har önskat, det runt om hela platzen måtte
wara sådana Portiquer, af en sådan skön Architectur; Inven-
tor till denne byggnad har warit Andrea di Cione, Orgogna
Fiorentino, som war både, Architect, Måhlare och bildthuggare
tillijka. Uti desse Portiquer stå desse 3ne rares och mycket högt
skattade Statuer, såsom Judith, Perseus och en Sabina. Judith
är ett admirabelt skiönt stycke, hwaruti man kan se, huru wida
den berömde Donatellus har hunnit i den konsten, som är ett
af de bästa som han har giordt, derföre han undan före satt
sitt namn, med desse bokstäfwer DONATELLI OPUS. det
man intet finner på annat af hans arbeten; hon är af me-
tall, hållandes Holoferni hufwud i ena och en sabel i andra
handen. Perseus af metall, är giordt af en Florentiner hett
Benvenuto Cellini, som och utaf de kunnige i den konsten
mycket aestimeras, förestält uti mehra än lefwandes stoor-
lek (: såsom alla 3 äro :) hafwandes Medusæ kropp under sig
stående såsom en triumpherande; å sidorna af Piedestallen
som mycket är utarbetat, och jämwäl af metall en bas-reliefs
som exprimera Fabeln om Perseo och Andromeda. Den 3die Sta-
tuën är en Sabina som är af marmor, af Gio: di Bologna
giordt, förestält genom 3ne Statuer af ett stycke marmor,
såsom en gammal bräcklig och bedröfwat gubbe, och en ung
stark dräng, som har fattat en qwinna om lifwet, och för-
stås igenom desse 3 figurer, Raptus Sabinarum, som läses
om uti Livio. igenom den gamla mannen förstås Patrem,
Qwinnans fader, genom unga drängen Raptorem en Ro-
mare som omfattade en Sabinam, hwilken war komme at
bewista, de med list anrättade Skådespel af de Romare, och på
det historien måtte wara klarare exprimerat, så har Gio: di

Bologna

Bologna satt å Piedestalen en bas-relief, som detsamma Slaget utwijsar, och är samma Bas-relief så wäl giordt, att den hålles för et modell af alla Konstnärer, in isto genere att imitera, och är af metall. Å bägge sijdor om porten til Palait, å högre och wänster, stå 2ne stora Statuër såsom Wachtar repræsenterade, En är David som är af Michel-Angelo giordt, och den andra är Hercules som dräper Caccus, är af Baccio Bandinelli giordt alla bägge rares Statuer; Michelagnolo Buonarotta hade sina 26 åhr, då han denna namnkunniga Statue förfärdigade, och arbetade på densamma uti sammanhålle 18 månader; hwaruthaf man ser kan den stora flijt han uti denna Statue har måst anwändt /: det skrifwes att han har hafft åhrl: i lön, då han arbetade uti Domen S. Maria del Fiore 400 Scudi, och en Scudi är så när 8 D. Kopp:r :/ Den andra bilden neml: Hercules, är jämwäl med synnerlig flijt och konst giord, at Sener och Musculi uti Köttet, äro så noga exprimerade, at det är till förundra. Fram för porten af Palait, äro 2ne Termer, som och äro af samma mästare Bandinelli mästarl: giorde, och högt æstimerade. Uppå denna platzen wid hörnet af Palait är en skiön Fontaine, hwarest Neptunus, Tritoni och Nereides äro förestälte, uti stora Statuër alla af metall. Neptunus som öfwerst står är 10 alnar hög, och uti en särdeles artig positur såsom gående på hafsbölliorna hafwandes för sig 4 Sjöhästar, 2ne af hwijt och 2ne af brokug marmor, au naturel och wäl förestälte; Stora hafwet eller Bassin, där watnet församblas uti är af åtskillig couleur marmor, och har 8 Faciater eller sijdor /: Ey Bassin är åttlantig och högd ifrån marken :/ å de 4 smärre sijdor, äro stälte små piltebarn af metall, och öfwer den å högre, äro 4 mycket större Statuër af metall, i lefwandes storlek, såsom 2ne Qwinfolk, som benämnas Tetis och Doris, och 2ne andra Mansbilder

som före=

som förestälte twänne Flodgudar, och något lägre, stå 6 Satyrer alla af metall, alla wackra och Bizarri giorde. Mitt på denna platzen, uppå en hög Piedestal står en Statua Equestris di Cosmo Primo, som war den första Fursten i Toscana; denne Cosmus de Medicis sedan kallat Pater Patriæ, war den första som banade wägen till Souverainiteten, som sedan mera förtiydeliges; han war tillförende, när Florence war considererat såsom en Republique, en af de förnämsta familier, mycket rijk och mycket liberal, han anlade uti publiques byggningar af sin egen omkostnadt fyrahundrade tusend R.dr, och han gaf til de fattiga borgarens i Florence underhåll 100000 R.dr igenom denna Liberalité bekom han stoor Affection hos folket, hwilket några af de höge afwundades wid, och anklagade honom för den som sträfwade efter Souverainiteten, och stadde en stor Conspiration emot honom, som så wijda brachtes, at han blef lagder i fängelse, i mening at döda honom, hwilket de wille practicera med gift, men at undwijka detsamma höllt han sig från mat och dryck i 4 dagar; Men den person som hade honom i förwaring, då han någorlunda fornam orsaken till hans Melancholie, och hwarföre han war fängslat, inrådde han honom at äta, och at hielf med at undwijka misstanckan; därtill skickade de Confalonier, som war hufwudet af Republiquen, honom tillhanda, en Bouffon eller en skiämtare, som skulle divertera honom, hwilken och honom så wijda brachte, at han förgat sin bedröfwelse, och fick samma vare, en summa af 1000 Ducater, som skulle förähras åt Gonfalonien, hwilken i stället för döden, dömbde honom banniserat, och blef relegerat till Venedig; hwilket war det han åstundade, ty medlertijd drefs han saken så wijda i Florence, genom sina wänner, at folket som älskade honom, kallade honom tillbakas, der honom sedan, genom at allmänt Decretum blef gifwin den titel: Pater Patriæ; hwilket war den första trappan till Souverainiteten. Denne Statua Equestris, är af den berömbde mästarn, Gio: di Bologna, som har i detta stycket wijst en synnerlig konst, ty både hästen som den därpå ridande, äro både af metall, och till konsten högt at skatta, tillijka med de 3ne bas-reliefs som äro å sijdorna af Piedestalen, hwaraf å ena sidan repræsenteras, Cosmus då han blef

creerat

creerat till Furste utaf Påfwen, å den andra förestället Fursten i en Triumph-wagn, triumpherande öfwer sina fiender. å den 3die sidan wijses, huru han blyr af det Florentinska Rådet creerat till Stadirnblandet Furste och hufwud etc.

Detta är om Platzen sagt, jag will och kortel: beskrifwa sielfwa Palait, som är på gamla wijset à la Gothique byggt, hwarast mitt på är et mäkta högt torn satt, i quadrat som är från marcken upp till öfwerst. 150 famnar, som synes otroligt, hafwandes intet annat fundament, än sielfwa muren af Palait, hädan kommer, at man säger, det de Florentiner hafwa 3ne underfulla torn, et som sträcker sig uti högden, nembl: detta, ett annat i watnet, som är Le Phare de Ligourne, Wårdtornet, i Livorno, som är uti Siön och af bara marmor, det 3die är Campanile eller Klocktornet wid Domen, som till förende är omrördt. Inuti Palait är en liten quadrat gård, å alla 4 sidor instängt af Palait, och rundt omgifwen, med hwälfde gångar eller Portiquer, det är at förundra, den behändighet som den berömlige Architecten kallat Michelozzo Michelozzi har wijst uti dessa pelaren, som formera denna Portiquen, ty då han sig hwad min tillstundade, om dessa förswaga pelaren blefwe stående, ty har han förändrat pelarne, så som dessa nu äro, utan någon Palaits skada; Uti muren under samma Portiquer, är uti en stor Nige, en Statüe af metall, föreställandes David då han underlagt Goliath, är et wärck af Donatello; mitt på gården är en Fontain, på en upphögd Piedestal, däruppå är en rund Bassin, af et stycke Porphyr, där watnet samblas uti, hwarast mitt uti står en pilt uppå Piedestal som trampar på en fisk, denna Statüe är af metall, giordt af en mästare, Andrea Verrochio benämnd, och af alla Konstnärer mycket æstimerat. Uti detta Palait, när man kommer några trappor upp går man in på högra handen, uti en stor Saal, som war af 100 al:r långd och emot 40 alnars bredd, och 50 al:r högd, där äro å bägge sidor om Sahlen, med Statuer i lefwandes storlek uti Niger satta, wid dören där man inkommer, såsom och mit föra äro i Niger Påfwens Leonis X. och Påfwens Clementis VII Statuer

såsom

såsom och Storfurstens Alexandri, och Storf: Cosmi 1 Faders, Johan=
nis de Medicis, och gent emot står Cosmi 1. alla dessa Statuer ä=
ro giorde af Cavalier Bandinelli. midt å Salen wid dören, som
länder till Cantzeliet står en Statüe, som repræsenterar en Vi=
ctoriam, af den widaberömde Michelangelo Buonarotta. utom
dessa äro ~~äro~~ ännu 10 Statuer, fem å hwardera sydan af Salen
som repræsentera, Herculis strijder, alla öfwer 7 alnars längd, och
giorde af en mästare wid namn Rossi. hela gålfwet är med
med tegelsten belagt, och är et styke af 20 alnars längd, högre än
den öfrige delen af gålfwet, där man går 4 trappsteg utföre.
på taket är ey heller besparat arbete och förgyllning: på hwardera
ändan af Salen, upp under taket äro bygde läcktare af Musican=
terne. å wäggarne hängia 6 stora Schillerier som skyla hela wäg=
gen, och dessutan 2ne något smärre öfwer hwardera dören, som
förställa the gamla Florentiners Victorier och Segerwinningar,
Uthi denna Salen pläga på S: Johannis dag, bönderna där om=
kring, komma tillsammans at dantza för Storfursten, hwarest
upsatt af Storfursten ett ansenligit prijs för den som bäst dantza.
baak för Faciaten eller å den sydan hwarest är förestält uti mål=
ning, the krig wid Staden Siena, äro the nya rummen, hwilka alla
äro målade af den beromde målaren Vasari kallat, af artige
och wackra infall och penseer, så at the ey mindre fremmande och
behageligare kunna förställas. Uhr dessa rummen går man
några trappor högre; och å wänster kommer man in uti en Saal
kallat La Sala del Consiglio, hwarest Magistraten hålla råds
utomman, som angå publiques affaires; alla dessa öfre rummen
äro jämwäl af berömde Mästare, al fresco målade, förestäl=
lande the hedniske gudars Historier; Uti the nya rummen,
är et litet nätt Capell, hwarest altaretaflan är af Raffa=
ello da Urbino giord. Uti the andra rummen, är i målningar
förestält, alla stora Mäns Actioner, härkomne af thet huset
di Medici. Uti Salen kallat Sala dell Orivolo, ses Davids
Statüe af metall, mycket stoor, af Andrea Varrochio giordt
af alla konstnärer högt æstimerat. I den andra Salen där=

hoos

hoos sig och Davids Statüe af marmor, af wärck af Donatello. Öfwer dören till gamla Audience Salen, är en Statüe af marmor som repræsenterar S. Johannem i sina unga åhr, af en mästare giord, wid namn, Benedetto da Majano. Ordonnancen af dören som är af allehanda trä inlagt och utarbetat, är af samma mästare, hwarest äro och föreställte desse berömde mäns Portraits Dantis och Petrarchæ. Sielfwa denna Audience Salen är målat af Francesco Salviati, och föreställer Camilli historia; till denna Salen är et wackert Capell, hwarest dhe förnämsta gå och höra messan; hela detta Capell är målat al fresco. utom många sköna och underbara målningar förwaras uti detta Capell såsom en pretieuse skatt, S. Johannis Evangelium af hans egen hand skrifwit. å sidan af denna Salen, är la Guarda Robba del Gran Duca, eller Storfurstens hwudgeråds kammar, hwilket rum är fyrkantigt, med skåp å alla 4 sidor, nemb. 14 til taket, alla lika höga med rummet; fulle af pretieuses saker och rykte hwudgeråds, såsom och et stort taal af Schillerier, utaf dhe gamla bästa och namnkunnigaste mästare. Så förwaras här och med en stoor omwårdnad Imperatoris Justiniani Pandectæ, som äro uthi hans tyd skrefne, och finnes hans egen hand utinnan. Hwudgerådet af gull och silfwer Services bestodo af 24 stora skåp som sades, 12 där silfweret inne war, och 2 däruti gullet förwarades, ibland annat wystes en Sadel med alt tillbehör af gull och ächta stenar, såsom Diamanter, Turcoser, Perlor etc: med ryggstycket broderat och med stenar besatt, rytal: utzirat som war tagen ifrån Turcken.

Uti det första Skåpet (: at jag må korteligen följa ordningen, och som jag i hast kunde notera :) woro stora silfwer pannor, som brukas uti dhe kyrkliga rummen, med alt sådant tillbehör, och alt kosteligen och wäl utarbetat.

i andra skåpet war en stor liuskrona af silfwer konstig giordt, sampt många liusarmar, liusstakar etc:

Uti 3die skåpet, woro jämwäl 14 liuskronor, 2ne woro af en laglig mans höyd, hwardera wog 300 pund silfwer; en lång biskops staaf war där af silfwer af skiönt arbete, med et kost=

bart

bart och mäste konstigt Crucifix öfwan, den samma staf har
Cardinal Hipolito di Medicis brukat, då han blef skickat för Le-
gat til Ungern, och mycket annat silfwer mehra.
I det 4:de woro 2:ne skåp, den ena formerat till et dricksta-
vill, är blifwit förährat Storfurstinnan af Florence igenom drott-
ningen i Pohland Maria Magdalena di Austria. En Indianisk carwe,
som är heel och hållen af Turcos och silfwer giord; 2:ne små silfwer
bord, och mycket annat silfwer tyg.
Uti det 5:te skåpet, äro idel silfwer ståflar; Altar etc:
i det 6:te äro 2:ne skiöna silfwer stolar, den ena är förährat blef-
wen Storfursten Ferdinando II. A:o 1628. af Kejsaren, är alt öfwer
besatt med Rubiner och Turcoser, och æstimerat för 10000 kronor, den
andra stolen är kostel. broderat och stickat, har hört Duc d'Alba,
Vice Re in Napoli till, hwilken blef förährat Cosmo II, är æstime-
rat för 30000 kronor. Där är och et bettel och alt tillbehör, af silfwer
och gyllende tyget, 12000 kronor wärt.
Uthi det 7 skåpet äro allahanda utwalda skiöna silfwer Services
twå stora skiöna liuskronor och annat mehr etc:
Uti det 8:de, woro skiöna stora wattenkannor och fat, som wäga
tillsammans 1000 pund, och twenne andra silfwer krukor etc.
Uti det 9:de äro ståflar, krukor, bägare, kannor, flaskor och slikt.
Uti det 10:de war et stort gyllende Credentz samt alt tillbehör,
såsom fat, talrikar, Credentz ståflar etc: alt af klart guld, och
war mycket högt at æstimera.
Uti det 11:te war en stor och konstig utarbetat guld-kanna, som
allena i arbetslön har kostat 500 kronor. Häst-tyg för 6 hästar
för en Carosse, hwilket Storfursten Cosmus II, har köpt af Duca
di Esona, Vice Re di Napoli för 20000 kronor. Ett annat hästtyg
för 6 hästar af silfwer giordt, som är brukat på Storfurstinnans
Mariæ Magdalenæ di Austria bröllops dag, är skattat för 25000
kronor. De 12 Apostlar af silfwer; den första wäger 30 den an-
dra 50 den 3:die 60 och så bortåt.
Uti det 12:te war et Antipendium af klart guld, och med Ori-
entaliske stenar konstigt besatt, guldet allena wäger därpå 18
pund, och de äkta stenar jämwäl wäga 18 pund, såsom äro; Lapis
Lazuro, Topazero, Rubino, Diamant, Calcedon-Oriental, Kitropio

Pietret-

Pietrettellaria, pärlor etc: så är ock här en stor Elephant af silfer
förgyldt. item et uhr mycket konstigt giordt, etc. hwilket alt, som
här i skåpen finnes, är omöjligt at Specificera. ibland gullet
sågo wij det Tabernaclet som är förordnat till det förr omtalte
kostbare Capellet, wid S. Laurens som sades allena gullet wäga
270 pund, som war dessutan rikel: besatt med många kostbare
perlor och ächta stenar. Mitt på Tabernaclet står Storfursten
Cosmus II på knä, uti uphögd amolering; hans hundtbyxor woro alt
öfwer af små Diamanter, och på et litet bord fram för honom,
där han låg på knä förr, stod hans krona uppå, alt öfwer besatt
med perlor etc: framan uppå Tabernaclet åfwan stora listen, stod
denne inscription: Cosmus II. Dei gratia, Magnus Dux Etruriæ
ex voto. alla dessa bokstäfwer äro ~~äro~~ med Rubiner utsatte, hwar
bokstaf af en fingers längd. dessutan ibland gullet sågo wij
2ne förfärligt stora och wälskurne Granater, bägge infattade i
gull, så war där ock en stor turkisk Sabell, skidan och fästet af gull
med stenar besatt; många främmande knifwar, dartar etc: alla
skyder af gull med skiön amolering och med stenar infattat. En kro-
na wystes där ock, med hwilken den första Storfursten uti Florens
Cosmus I, är blefwen krönt, war af gull, med många skiöna ste-
nar besatt. Ibland silfwret woro ock 4 stora och tiocke Sängpelare
mycket utarbetade och förgyllte, jemwäl med stenar besatte, desse
samma hafwa stådt för denne regerande Storfurstens brudgum-
mes säng; Utom alt detta omrörde, och mera stycke, som icke alt
kan omröras, woro där skiöna Servicer af gull; såsom fat, tallri-
kar, skedar, knifwar, gafflar, en stoor myckenhet med andra pot-
ter och kiärill alt af massivt gull och med amolering uppå; En
hoop små taflor en mignature, små mycket curieuses Cabinets
garnerade med gull och pretieuses stenar. twenne wärjor som fä-
sten äro nätt inlagda på, med gull och besatte med Diamanter;
et stort Crucifix af Diamants giordt; En kappa giord af en stoor
Smaragd; Ett stort wattnfat och kanna af gull, öfwersatt med
Turkoser. En foot af en Elgh och en Masque besatt med Turcoser.
Fram uti denne hwalfgwärds kammaren åfwan skåpen, ser
man denne regerande Storfurstens, tillika med dess gemåhls

Portraiter

Portraiter eller Contrefaits i lefwandes storlek; dessutan rundt om
alla Väggarne stå en mäckta hoop sma Portraits, af the förrige för-
lidne Furstar och Furstinnor af Florence. Här ifrån gingo wij
neder, där wagnarna stå, och besågo den mycket kostbara och stö-
ra Carossen, som är hellt öfwerdragen af rödt Sammet, och där-
på med tiock bordering af gull och Silfwer. Guardinerne fram-
man före och täckerna undan före öfwer stegen, woro broderade
å bägge sijder lyka, såsom ock hymmelen och annat mehra slykt.
Wagnen war för 6 personer, med ett sätte mitt uti. Ofwan på
wagnen i hwart hörn, woro stora Silfwer knappar, utarbetade
i frukt och lösa blommor, med sina stielckar och grenar, hwar knapp
war af ½ alns högd, och så när 1 quarters widd; Inuti wagnen in-
der taket, war rundt om af tiockt arbetat gull, med äckta stenar
besatt; utan på listen omkring wagnen, såsom ock under på stegen,
war genombrutit arbete, i silfwer och förgyllt; tygen på hästarne
woro af samma wärde, och lyka arbete, och war för 6 par hästar,
bakpå, såsom ock fram på wagnen, war med mycket bildthuggare
arbete, förställt uti stora Figurer och Statuer, uti trä och förgyllt, hiu-
len woro ock af genombrutit bildthuggare arbete etc: Denne
wagnen sades kosta, hundrade tiugu tusend Rdr, och war ej mehr
än 2ne gånger brukat. I samma rum woro ock många andra
desslikes kostbara wagnar, men dock icke såsom denne.
Ihop med detta Palait hänger det fameuse Galleriet som alla
främmande mycket admirera, och byggnaden där detta Gallerie är
utinnan, är ungefehr af sådan grund och 3 wåningar
högt, öfwersta wåningen formerar Galleriet, och hela Faciaten
af öfwersta wåningen, som är Galleriet, består af bara stora
fönster, på det Galleriet har des större dager; i andra wånin-
gen boo alla konstnärer, som arbeta, och höra till detta Gallerie
Understa wåningen är med Portiquer af stora runda pelare
Corinthiske Ordens, rundt omgifwen. Där utinnan många Köp-
mans bodar äro. Af ändan å denna byggnaden, å den ändan
som wetar åt floden Arno är en stoor Port med mycken
Architectur af stora Arcader, hwilcken port sträcker sig, uti högden

alt under

under öfwersta wåningen där Galleriet är, hela denna byg-
naden är af quadrat huggen steen ända igenom. Detta Galle-
rie är mycket rijkt, upfylt med Antiquiteter, och rares Statuer
så antiques som modernes, af de största och berömligaste Må-
stare, doch består det mäst af antiques så Romerske som Græ-
kiske, ifrån Rom mästaparten hitkomne. Där äro här och en
mächta myckenhet af rares och högt æstimerade Schillerier, i forna
tyder af namnkunnige och stora Måstare giorde, och utan dess
en stoor församblat skatt, af allahanda andra Curiositeter, som
till en deel skall blifwa upnämbdt.
Det första rummet där man inkommer, hwilket repræsenterar
en figur af ett långt **L** hwarest å wänstra sydan är tätt med
fönster, och å högra är wäggen behängd med stora Schillerier, nämbl.
med Portraits af hela den Familien de Medicis, uti naturlig stor-
lek förestälte. Å båda sydor af detta Gallerie under dessa Schille-
rier, och under fönstren, äro med antiques Statuer af marmor,
runt om, och 2ne bröstbilder emellan hwar Statüe; öfwan omkring
under taket, hänga tätt runt om små Schillderier, alla nästan
af en storlek, föreställandes åtskillige i werlden genom dess be-
römlige Actioner namnkunnige Män, så wäl igenom lärdom som
wapen och konster, alla au naturel stillrade, ibland hwilka finnes
och dessa, Gustavus Adolphus, Carolus Gustavus, Fältherren Wrangel,
Baneren, och flere sådane. taket är och helt öfwer med målnin-
gar. här inne finner man och på wänstra handen, när man in-
kommer alla gamla namnkunnige Romerska Kyjsare, och an-
dra Duces, sampt Philosophi; såsom; Hannibal som giorde Rom
en skräck och bäfwan. Scipio som intog Carthaginem och öfwer-
wan Hannibal. Pÿrrhus som upwäckte glädie i Rom, i det han
stridde. Scanderberg som giorde fruchtan hoos Turcken, här ses och Ve-
nerius som wekte sig med i Bataillen wid Levante. Alexander Farnesig
som aldrig förlorade någon Bataille. Cortesius som upstäckte och war
en upfinnare till det nya landet kallat Magellan. Andreas Doria
som slog Frantzosen till döds. Gaston de Foix som ruinerade Spanioren
till lands. Duc d'Alba som ingen större längtan hade, i sin lifs-
stund, än at han intet stridt moot Turcken. Montmorency som war
en Dam

en Dam, hwilken gladde sig öfwer i sin dödsstund, at hon hade warit med uti Batallie, emot Hugenotterne uti Frankrijke. Eccello Tiran de Padua, om hwilken intet godt kunde sägas. Castruccio om hwilken twärt emot intet ondt kunde sägas, och många flere sådana. Ibland dhe Statuer som repraesentera dhe nambkunnigaste män uti Konster, woro: Petrarca. Ariostus. Johannes Cusa. Poggio. Machiavellus. Guicciardinus. Paul Jove. Sannazarra. Boccacio. Platina. Brunelleschi. Michel Angelo. Raphael d'Urbino. Colon. Americus. Galileo. och många andra flere sådane män, alla af Italien härkomne; som jag intet alla kan ihågkomma, och ey för widlyftigheten skull upräkna. Desse bemälte äro alla ibland dhe modernes, jag will och några upräkna, som förnämligast äro ibland dhe antiques, och äro till twå gånger så stort [illegible], såsom: Leda naket förestält. Diana. Bachus med et Tigerskinn och Wijndrufwor i handen, med en liten Fauno, som ligger under etc. Hercules, en Gladiator. Scipio Africanus som är af metall, klädd på Romerska. En Statüe af en ung dräng af metall, som håller en wärja i handen. En pilt som sofwer på en sten. Dea Pomona klädd uti tunna kläder. Venus. Apollo. Et Willswijn i positur som det wille resa sig upp emot 2ne hundar. Midt före af ena ändan å Galleriet, sees en Statüe af metall, naket förestält, repraesenterandes Alexandrum M. stält uppå en hög Piedestal, med Bas reliefs i metall å 3ne sidor, framman på Piedestalen stå desse ord: Ut potui huc veni Delphis et fratre relicto. Längre fram sees 2ne stora quadrat pelare, med mycket subtilt arbete, af Sköldar och andra Romerska wapen, hwilka Colonner äro högt aestimerade, både för dess arbete såsom och Antiquité, dhe äro skickade från Rom för en stoor present, strax här hoos står en wäl utarbetat pilt, af hård paragonsten giordt. Ibland bröstbilder äro förnämligast at considerera Cicero, Seneca, Adrianus, Faustina, Otto, Pertinax, Severus etc. Ehuruwäl at alla desse äro skiöna både utaf Statüer, och bröstbilder, så af en god Conservation såsom och Konsten, doch blifwa efterföljande, af alla i den Konsten kunnige mäst skattade och aestimerade, såsom bland dhe modernes sees en bröstbild af Brutus som är et halft exequerat wärk af Michel Angelo, orsaken sees af verserne i metall skurne å Piedestalen sålydande:

M. Dum Bruti effigiem Sculptor de marmore ducit. A.
B. in mentem sceleris venit, et abstinuit. F.

Ladse

Dessa 4. Capital bokstäfwer märckia. Michael Angelus Bonarota Fecit.
Så äro där och en 2ne Bachi, den ena är antique af en särdeles
Mönster, af Konstnärer mycket wärderat, den andra är moderne
af Michel Angelo Bonarotas arbete; liker med den antique, och mäc-
ta wäl exequerat, såsom Buonarotta har warit en stoor mästare,
at kunna wäl förställa en naken Menniskio kropp, uti dess natur-
liga skapnad, och wida andra öfwergådt in isto genere. Å wänstre då
man först inkommer i detta Gallerie, ser man långst under et
stycke af Laöchoon med sina begge söner, som blefwo ihielbetne af
ormar, mycket stort uti et stycke af marmor giordt. Uti detta
stora omrörde Gallerie räknade jag in alles 109 bröstbilder,
uppå några af dem äro hufwuden af Porphyr, och några af me-
tall, 56 hela Statuer, några jämwäl af metall, ehuru wäl at desse
Statuer och bröstbilder dagligen ökas och förmeras.
Sedan som wij hade besedt och admirerat desse begge konster, såsom I
Picturam och Sculpturam, som begge förställes uti detta Gallerie,
blefwo wij sedermera förde uti åtskillige andra rum och Cabinets,
som äro alla ihopfogade med detta stora Gallerie, ty kommer man
först i ett rum af en liknelse til ett L. Därinne stå deslijkes en ring
hoop Bröstbilder å båda sidor, 2ne woro af Porphyr och ett af
metall, alla de andra woro af marmor, dock wäl giorde, dess-
utan äro wäggarna å båda sidor behängde med stora Schilderier
af de framledne Florentinske Storfurstar alla i lefwandes
storlek.
Utur detta rum, kommo wij uti andra, alla upfylte med främ- II
mande Curiositeter, såsom först en garde-meuble som bestod af 4
rum alla Diametre efter hwar andra, sålundes at dörrarna swa-
rade mot hwarandra; desse rummen woro utzirade af åtskillige
tyg och kläder, såsom 2ne Indianiske Konungars klädningar, giorde af
färgade fiäder; klädningar af Türkiske Janitzarer af rödt Carmesin
Dammast; tillsyta med små naglar utaf gull, dem man kan taga
bort och sättia till, när man will. En klädning efter en konung
af China etc. Jag will kortel. det förnämsta uptecna, hwad som
i desse 4 rum wijstes:
Uti det 1sta rummet, woro wäggarna behängde med Qwin-
folcks harnesk, hwilka äro utbröstade, och med mycket arbete ut-
zirade

hyrade, å wäggiar i samma rum wid dören, är et litet rum afdelt
med gallerwärck, därinnom ser man en stoor myckenhet af små
och nätta Canons, och metallstycken, alla på gålfwet uti ordning
ställte, som är et Artollerie af Storfursten Ferdinandus, kallat Bel
homme. Uti detta första rum, ser man, huru Koningen i China
går klädder, sämwäl en Turck och Persian begge sittiandes till
häst, med all dess tillhörige beväpning, hästarna oc klädde uti
harnesk, Persianen håller en skiäckta uti handen, och wid sidan hän-
ger en wäria, som har små kulor uti fästet, at därmed ramla
och giöra skrall i krig, och när man slog på klingan gaf den ett
starckt skall ifrån sig. Härinne hängde en stoor Magnetsten,
af en god ½ alns längd, och ¼ bredd, och något mehr, den hade en
sådan kraft at han kunde updraga 60 goda marker jern, och när
man hängde en nyckel wid densamma, kunde man hängia 3. 4 à
6 efter hwarandra, så starck war densamma. Uppå et bord stods
Philippi IV Regis Hispaniæ Statüe till häst af metall, lyk i storleken
med en som war i gull, och blef föräharat af Storfursten honom till
en present; hwilcket är et wärck af den excellente mästaren
Jean de Bologne, ställt på en skiön Piedestal wäll utarbetat
af metall etc:
J det 2dra rummet af denne Garde meuble ser man Storm-
hatt af Hannibal deß Carthaginensers anförare, är giord af
Silfwer, med Hannibals namn uppå. En Stormhatt af Key-
ser Carolo V. En wäria af Henrico IV. Koning i Frankryke. En
annor Stormhatt som war heel tunn och mycket lätt, doch pröf-
wat af en kula, som den intet har skadt. En mycket stor Storm-
hatt tillika med en wäria af deß gamla Paladins i Frank-
ryke. En wäria utaf Scanderberg. Ett Instrument med 5 pi-
stol pipor uti, som de kalla La Buona notte, som är så giordt,
at man kan hålla det löns under hatten, och kan skiuta den
af i ett skått, och sålunda föräkra sin owän en god afton. 3ne
Persianiske Sadlar öfwerdragne med Silfwerduuk, och med bor-
dering däruppå af gull, och med äckta stenar rikel. besatt, öfwer
så war betzel och alt tillbehör. Ättskillige Turkiske och Persianiske

Sköldar

Sköldar, wärjor och Korenhattar alla af gull och silfwer, sampt rijkel.
med perlor utzirade; Där äro och Spårar af the gamla Göther, där
på hwar tagg är så när 1 quarter lång. En Cornette af Konungen
i Swerige förlorat i en Bataille uti Tyskland. En wärja wäl inlagder
i klingan af gull, hwarest wid fästet war en pistolpipa. etc:
Uti 3die rummet, wistas 2ne åtskillige Indianiska etc. Klädningar
af röda fiäder sammansydde. En öfwerdragen upstoppat häst, med
en hwijt Chinesisk hästehud, temmel. stor, hwars Manna förwa-
radts apart i en lång låda, som war 10½ aln lång; Denna häst
är blefwen förährt åt Storfursten af Fursten utaf Lottringen.
En bössa, hwarpå sielfwa pipan war af gullklart, och så lång
som en ordinair Fusil, han har kostat 1500 Pistoler, hwar Pistol
är så när 4 Rdr. Hon skiuter en gång så långt, som en af jern,
men är mycket swår och tung. Där strax hoos är än en ds. bössa
tecknat, jämwäl pipan af gull, men intet så tung, och är pipan
utarbetat i figurer. Så äro och här en mängd hoop andra sådana gewähr etc.
I 4de rummet, satt mitt för dörren, där man inkommer, en stor
Man i fullan harnesk, det mycket utarbetat och preglat är, som
hade i handen en stor Scepter af silfwer förgyllt, med en stor knapp
uppå af fijn berg Crystall. det war ett harnesk efter Cosmus I
den första Storfursten af Florence; stolen där han satt uppå, war
formerat som en Grotta. wid sidan af detta å wänster stodet helt
annat harnesk med alt tillbehör, mycket kostel. utarbetat i Stål
af uphögt blomwärk, hwilket hade warit Caroli V. montering.
Där war och en rem, skuren af en hundehud, utan at den är blef-
wen skarfwat, som war 110 alnar lång, och giordt till at föra hun-
dar med uppå jagt. Där hängde 2ne runda Sköldar, som woro
utskadde af Michel Angelo Bonarota, den ena med Medusæ huf-
wud, och den andra med blomwärk. 3ne Sadlar ~~af~~ med alt
tillbehör, som woro tagne från Turcken, wid belägringen för
Wien, och woro förährade af Konungen i Pohlen till Storfursten.
En annor Sadel med alt tillbehör borderat heelt och hållen, och
besatt med 170 Smaragder och 170 Rubiner alla stora, och infat-
tade i gull. En Pistol med 18 pipor, hwilka när man afskiuter,

fördelar

förvälar sig kulorna runtom på alla sidor. En annor Pistol af 6
Canons sammansatta såsom en stierna. En heel hop inlagda bössor
af Elfenben, somlige woro med 2. 3, 4, 6, 8 etc. pijpor på. In Sum-
ma här woro uti dessa 4 omrörde rum, åtskillige flera saker,
som jag intet alt kan så noga föra mig till minnes, ibland an-
nat sågs där ock en wänderlig hop Sablar, Dartar, Pilar, pijlar,
Hielmar, Sadlar, och andra turckiska gewähr, rijkel. infattade med
Turcoser. En Turkisk klocka at gifwa tecken med till Bataille. Ett
Horn som Turckarne bruka, till at kalla i gewähr med. En Helle-
bard som kan tagas i 3 delar, at föra den hemligen under kappan.
En staaf af hwijt röör, däruppå hela Johannes uppenbarelse, är
curieust graverat, och parerar swart. etc etc:

III. Uti ett annat Cabinett blefwo wij förde som är det 3die i ord-
ningen, där war förnämligast at remarquera (: ty alt at omröra
wore för långt:) Ett bord inlagt af åtskillige äkta stenar, såsom
Calcedon, Rubin, Ametist, Smaragd, Turcoser och perlor etc: och heel
wäl polerat, och naturelt förestält i foglar och blomwärck, det sa-
des hafwa kostat 50000 Scudi, och af ett sådant arbete, att 20 per-
soner hafwa haft nog at giöra därpå uti 10 åhr. Där hängde
ock en Liuskrona, heel af gult bärnsten sammansatt, och uti bärn-
stenen infattade, små mycket wäl giorde bilder af elfenben; desse
där igenom bärnstenen gofwo ett artigt ansende, Churfurstinnan
af Luneburg har förärat denna åt Fursten af Sagan, och densam-
ma Fursten, har gifwit henne åt Storfurstens broder af Floren-
ce, wid namn Matthias. Wid dörren stodo en antique stoor
widne pelare, af hwijt Orientalisk alabaster, som war af 4
alnars högd, utom Capitelen som war af metall, öfwerst uppå
stod en antique Diana af marmor mycket skiön. Ett litet Cabinett
war där af Elfenben mycket wäl skurit, som war af 8 sidor,
med en hög rund kupol uppå, i hwardera 8 hörn woro små
Agate pelare, är wordit hijtförd, ifrån Tyskland af Prins Mat-
thias. Uti detta Cabinet förwaras ett portrait af Cardinal
Bembo, ett wärck a la mosaique, af sammansatta stenar förestält,
tillika med ett annat af samma arbete, som repræsenterar

foglar

foglar. hwilket är giordt af en mästare kallat, Marcellus
Provincialis. Här wijstes ock en hoop små antiques hedniske af
gudabeläten, sinnligen af jern, metall etc. En Dessein och
ritning af Raphael, och många andra Curieuse taflor. Tiberij
Cæsaris hufwud af en Turcoos, så stoor, som en knapp på en röck,
af et inæstimabelt stort wärde. Twenne artigt skildte taflor
af silke, helt curieust arbetat, den ena utwijsar Mariam Mag=
dalenam då hon talte med Christo i trägårdzmästare hambn; den
andra förestelte Adam och Eva wid det förbudna trädet, och
war af mehr uphögning, än then förra. En annor tafla af
fiäder sammansatt, desslikes mycket curieux. En stoor antique
Vase af Orientaliskt alabaster. En hoop små antiques Bronce Statuer etc.
Uti det 4de Cabinettet, war et stort skatull af Ebenholtz infat= IV
tadt, med en stor myckenhet äkta stenar, särdeles med Calcedoni=
er. Ett bord af et stycke alabastro Codonino kallat, hwilket uthi ber=
get Cassini wid Napoli belägit; bordskifwan war mehr än en
hand ~~bred~~ tiock och 3 aln långt, 2 bredt. Twenne stora Glober så sto=
ra att the hafwa måst förfärdiga dem uti rummet där the
woro. där woro och inne en stor myckenhet rares skillerier etc.
Uti det 5te Cabinettet woro wäggarna artigt skillrade uthi V
stora landkartor, jämwäl tecknat i figurer af konstnär måhlat,
därinnen stod en Sphæra som war widpass uti Diametern 5 mot 6
alnar. En annor mycket stoor Globus Terrestris. Uti detta rum,
woro en mächta hoop rares och wäl giorde Mathematiske och Ge=
ometriske Instrumenter. Så war där och et bord æstimerat för
30000 Scudi, som war giordt af åtskillige lysande och polerade
stenar, nätt au naturell förestallandes igenom sammansatta ste=
nar, en stad i Böhmen belägen; därhos repræsenterandes många
kyrkior, slott, diur och foglar; watnet war exprimerat igenom La=
pis Lazuli, träna woro och särdeles nätt förestälte; in suma där war
mächta skiöna paisager och landskap, med alt hwad til landskap fordras.
alla grenar och stiälkar woro skurna af petrificerade trän, och hade
således anseende, såsom et veritabelt träd. där war och et stycke
Aloë trä som woog 63 ℔. det war 6 alnar långt, och hölls för en
stor rarité

stor Rarité. En Spegel war där satt öfwer en Mans Portrait
som öfwer dören war stält, hwilken Spegel, när man stälte
för ett Mans Portrait, utwijste det ett Qwins Portrait, och således
vice versa, och formerar en Eva af en Adam, par un secret d'optique.
Uti detta rum stodo 4. Storfurstens brostbilder af Porphyr. etc:

VI. Uti detta 6te Cabinettet, när man inkommer, ser man å högra
handen, ett litet Ebenholtz Skatull, som är beslagit å alla sijdor med
utarbetat silfwer, och öfwan på listen, äro satte 2ne Satyrer af
Silfwer giorda, som höllo en stoor Musla emellan sig, och uti ga-
pet af muslan, satt ett stycke såsom utur ett berg tagit, däruti
satt wuxen en stoor grön Smaragd, och under förr den en annor
hwijt äkta steen. Härinne war ett bord af ett stort wärde, af mar-
mor, och inlagt med åtskillige stenar, som repræsentera Staden och
hamnen wid Ligourne. Ett stort annat Skatull eller Cabinett wij-
ses af Ebenholtz, som war rijkt besatt med äkta stenar, samt med
en stor myckenhet des mignatures, som alla föreställa bibliske
Historier, öfwerst uppå war satt ett Uhrwärck, Inuti detta Cabinet
ser man en bas-reliefs af Elfenben mycket smätt och nätt ut-
skurit, om Christi nedertagande af Korset, och sades wara giordt
af den berömde Michel-Angelo, denne del hwarpå denna bas-re-
lief stod, kunde wridas om, på 3ne sijdor; å andra sijdan woro Chri-
stus med sina 12 Apostlar, nätt utskurne, hufwudet och händerne wo-
ro af hwijt, och kroppen af gult berensteen. å 3die sijdan, war Christi
Korsfästning, och af berensteen.; Detta Cabinet är Storfursten skiänckt
af Fursten af Beyern, och är æstimerat för 24000 Rdr; men om
det åter nu skulle säljas, troor jag intet det finge öfwer 14000 Rdr
Ett bord stod i detta rum, hwars skifwa war af fijn hwijt alabaster,
öfwan på detta bord war satt innom glaas, åtskillige wäl swarf-
wade Pocaler af Elfenben, och några sina Elfenbens Statuer,
heel wäl giorde. Wid dören stod och ett Elfenbens Skatull, inlagt
af ett slags petrificerat trä, uti brun grund, heelt naturellt, och det
är förundran wärt, detta trä är polerat lika som en annan steen,
Ett bord stod därhos af lijka arbete. I detta berörde Cabinett
äro en stoor myckenhet af Schilderier för otroligt wärde,
där äro 2ne ett af Adam och ett af Eva giorde af Albrecht
Dürer

Dürer, och æstimerade man hwart styck för 1500 Rdr. En Venus
Stycket af Titian, hwilket föreställer lyk med det stycket som står
på Poggio Imperiale, derom hädanefter skall blifwa talt, Maria med
Christo, och Joh: Bablista äro af Raphaël, och flera andra sådane;
där äro och en mycket hop af persianiske målningar.

Det 7:de Cabinettet är det förnämsta af dem alla, och kallas VII
i gemen Tribuna, är uti runden åtthörnigt, med en stor hög
8 kantig Kupol på, gålfwet är af åtskillig Coleur marmor inlagt,
och är 10 alnar i Diameter, wäggarna alt upp igenom klädda
med rödt Dammast, Kupolen är innan öfwerdragen med mus-
lor af perlemo, uti en purpur färga botten, såsom uti lackwärk;
Uti alla 8 hörnen är en lista af förgyllt läder, ända ifrån gålf-
wet upp igenom, som sticker artigt utaf; Uppe uti Kupolen, äro
8 fönster af en artig Architectur, fönstren äro af Christallo O-
rientale som gifwer en hög dager. Öfwerst upp uti Kupolen uti
Lanternan, gifwes ett tecken om all wäderleken, genom en flagga,
som drifwes af wädret när det blås, under densamma är en wisare
som utwisar, utan den ringaste manquement, hwart uth wädret
blås, samt om wåren wisar Æquinoctium uti Stenbocken, om hö-
sten uti wigtskålen, såsom och Solstitium etc: Detta är kortel. sjelf-
wa rummets beskrifning; jag will och någorlunda beskrifwa the skön-
heter och kostbarheter som detta rum, utom dess beprydes med,
(ty detta är rikare än alla de förr omrörde rummen:) Uti de 8
hörnen nederst af gålfwet stå 8 Antiques Statüer af the bästa
mästare, som högt æstimerade blifwa af de kunniga, ibland andra
är en såfwande Cupido af swart paragonsten, som är en hård
sten, och mäkta wäl exequerat. Rundt om å alla sidor äro små
hyllor öfwer hwar andra af Elfenben, nett utskurne; där uppå
stå the raraste Curiositeter af allahanda ting, och bland andra, små
antiques wäl giorde metall Statüer, såsom och Statuer af marmor,
Silfwer, Agat, Diaspro, Turcos etc: dessutan under hyllorna äro
wäggarna behängde, med rares bas-reliefs, Mignatures etc:
Nederst wid gålfwet rundt om, äro uti wäggen inmurade Skåp,
därutinnan äro allahanda slags Vaser af äkta stenar formerade,
och sådant mycke stykt. Midt på gålfwet står ett bord, som är ått-

kantigt

kantigt, hel kantigt och rätt inlagt uti blomwärck, diur och foglar
au naturel, och mitt på står Storfurstens wapen af Florence, alt=
sammans inlagt af dyrbara och lysande stenar, såsom jag wil uptek=
na, några som där mäst skönas: såsom; Jaspis, Smaragd, Calcidon,
Lapis Lazuli, Corniol, Topas, Turcos Rubin, Saphir, Agat, Pärlor, per=
lemo etc. och sades at detta bord har kostat, 100000 Scudi, och att
i 15 åhr, har 30 personer derpå arbetat. Rundt om detta bord
woro ställte 6 stora Antiques marmor Statuer, alla på sina Piedestaler
dem Storfursten mäst af alla sina antiques Statuer æstimerar
och woro desse: En Luctator 2. Venus. En Faunus, En som slypar, En
Flora. Främst uti detta rum mitt för dörren, uti en Arcade i mu-
ren, enkom därtill giord, war et stort Cabinet af Ebenholtz, så högt,
som en laglig person kan räckia med handen; däruppå äro 8 Colon-
ner af Orientalisk Alabaster, Capitelerne och Baserne, äro af klart
gull, uppå hwardera Colonne öfwan Architrave äro Bröstbilder,
en deel af pretieuses stenar, och en deel af metall, som lykna Ro-
merska Imperatorer, alla med en särdeles flyt giorde, listorna
äro af Lapis Lazuli, af Agat, af Diaspro, under Architraven äro
af en skiön Architectur fördelte VIII Portiquer utaf Diaspro, Agat,
Carniol, Amethist etc: Det war myckett rijkt guarnerat både utan
och innan, med infattade pretieuses stenar af en prodigieuse och
owanlig storlek, och af öfwermättan stort wärde. såsom Rubiner,
Granater, Topazer etc. alla rätt stenen, och i gull infattade, särde=
les war där en Smaragd af en extraordinair storlek, en perla
af storlek som en nött, och en ändelig myckenhet Diamanter,
och andra ächta stenar. Öfwerst uppå, stod inskurit uti gult ala=
baster botten, desse ord: Fredericus Medices, Magnus Dux Etru=
riæ III. och woro alla desse bokstäfwer, inlagde af Rubiner, hela
arbetet blifr kallat Studiolo förmedelst dess Studium Antiquitatis
som där inne sees. Detta Cabinett har kostat femhundrade tusend
RD:r. och såsom detta Cabinett eller Armoire är uti sig sielf
rijkt och skiönt, ty äro och icke mindre dyrbara och skiöna saker
däruti innan förwarade, hwilckent alt styckentals att uprekna
wore alt för widlyftigt. Det är mästendels upfylt af antiques

Romerska

Romerska Medailler af gull, silfwer och koppar, alla disponera-
de uti skåtlådor efter Chronologien, och mycket wäl conservera-
de; där äro och antiques wackt utskurna figurer, i Agater, Saphi-
rer, Amethister, och åtskilliga andra ädla stenar, som man kan
skåda och prygla utinnan, sunå antiques wäl skurne bas reliefs etc.
Å båda sidor af detta berömda Cabinett, äro uti muren, under Ta-
peten ansenliga stora Skåp, hwilkas dörrar då de uplåtz, så uplåtz
tillyka båda hyllorna och schillerierna, som wäggen utan på Tapeten
äro beklädda med; i hwilka Skåp äro oskätliga stora Skattar
som man intet alla kan beskrifwa, ibland annat äro åt-
skillige Vaser och Pocaler af Bergchrystall wäl utskurne, af en
owanlig storlek; dessutan äro af många andra stenar nätt
utskurne Pocaler, och Skålar och sådant slykt, såsom utaf Lapis La-
zuli, Topas, Agat, och en annor främmande grön sten, som man in-
tet wiste gifwa namnet uppå, som doch sag mäkta wäll ut;
många woro giorde af Iaspide di Sisilia etc. Ibland annat war
där ett långt Skatull af Elfenben mycket subtilt utarbetat,
och med fijnt utskurit Christals glaas öfwerdragit. Ofwan uppå
låg en hel Statüe af Christall de Montagne. Ett annat Skatull
war och af lijka form, med gull och ächta stenar garnerat; Ett my-
cket stort faat af Berg Christall af wackert arbete, och omkring med
ächta stenar uti gull infattade. En weiden pelare af en alns
högd af bergchrystall, foten och Capitelen war af gull, och konstigt
arbetade. öfwan uppå densamma stod Abundantia af gull; Ett stort
Cashorn. En wäl arbetat Colonne af alabaster etc. Uti detta stora
rummet eller Tribuno, woro alla wäggar öfwan omkring, under
stora listen behängde, med de raraste och skiönaste schillerier, af de
gamla berömligaste Mästarn, såsom af Raffael de Urbino, Andrea
del ~~Sart~~ Sarto, Iacobo da Pontormo, Lionardo da Vinci, del Titiano,
Hans, Holbins, van Dijk etc. S. Ioh: Babtista är ett wärck af Raphael,
Påfwens Leonis X Portrait, såsom och Cardinalernes Iulij de Medices
och Card: Rossi, äro af samma mästare. Portraitet af Southwell,
som har warit Henrici VIII Regis Angliæ Råd är af Hans. Maria
hållandes Iesum i famnen är af Andrea del Sarto, och 5 andra
Schillerier af samma mästare. Cardinal Bentivoglio sittiandes
i en Karm=

i en Länstool, är af Van Dyk etc etc. Man ser ock uti detta Cabinet
admirables taflor en migniature, af den Mästaren kallat Giulo Glorios
som war en Man mycket renomerat i den konsten; Där äro 3ne andra
af samma arbete giorde af en Augustiner Munck, som ändå lefwde
och war mycket æstimeret, förnämligst den wattenslagen. På höger sidan
om dörren när man inkommer, hänger en tafla konstigt målat uti
migniature uppå en grund af Lapis Lazuli, hwarmedan omkring detta
stycket war med Amolerning, och öfwer alt besatt med äkta stenar och
perlor. Ofwan för det kostliga förbemälte Medaille Cabinettet, hänge-
de ett stort Conterfait, af Imp: Ferdinando I. som war mycket nätt i Mo-
saique arbete, nembl. af allahanda Coleur stenar sammansatt, och så no-
ga däruti imiterat naturen, at en omöjlig annat kunde tro, än det
were målat med färgor; wid dörren hänger ock en tafla af sama
arbete, med åtskillige foglar och diur förestält. Här ses ock en taf-
la, däruppå är en bas-relief af Elfenbenn, öfwermåttan subtilt och
nätt utskurit Christi nedertagande af korset, alt af ganska brutit
smått arbete, doch at alla figurer hade sin rätta proportion och skapnat,
sades wara af den berömde Mästaren, Michael Angelo giordt. Rundt
om detta Cabinett, woro hyllor, såsom med små lådor under, därpå
war tätt besatt med allahanda Curiositeter och förnämligast små Sta-
tuer af stora Mästare giorde, somblige af metall, Alabaster, marmor,
Agat, Porphyr, Guld och Silfwer etc: och deribland äro 12 Statuer uti
Silfwer, föreställandes de 12 Herculis stridar, af den namnkunnige
Gio: di Bologna giorde. Ett Julii Cæsaris hufwud, ses där af en Tur-
kos, så stort som en knytan näfwa, som war kostbart både till sielf-
wa Materien, såsom ock konsten. En heel bergklippa sammansatt af
allahanda perlor och äkta stenar giord af Storfursten Francisco
sielf. En Jerntunne spik, som fordom den bekante Philosophen
Turnheuser har formerat halfparten till guld, så at halften är järn
och halften guld. Ett stort stycke guld gedigen aldeles af Naturen uth-
wärkat. En stoor mussla, däruthi Pärlorna än fastsittia såsom
de wäxa och äro mycket stora och runda. 2ne Smaragder, af
hwilka den ena war ofullkomlig, och intet fått aldeles sin rätta
färgia

färga, ty en deel war än hwijt, den andra war fullkomlig och hel
grön, och större än en Wallnött. Många Damascerade Knifwar =
hwarpå skijderna woro öfwer alt rijkel. guarnerade med stenar
På hälfwet stodo 7 marmor och 2 metall Statuer, och 1 af Serpentin,
alla af store modernes mästare giorde. Det fordrade många
ark papper om alt skulle beskrifwas och stijcketals upnämbnas
utan jag slutar härmed detta Cabinettets beskrifning, och kommer
widare till det 6 rummet, hwilcket allena bestod, af det mycket VIII
kostbara altaret, tillijka med Tabernaket, som skall sättias uti
det förr omrörde sköna dyrbara Capellet wid kyrkian S. Lorenzo,
och såsom Capellet uti sig är kostbart, så är ock Tabernaclet, con=
sequenter mycket kostbarare och skönare, där äro 8 st: pelare 4
framman före och 2ne å hwardera sijdan som woro af berg Crij=
stall en aln långa, och innan före dessa pelare stå åter 8 andra
af Jaspis och af lijka längd; alla Capiteler, och baser äro af purt
guld, där äro 4 st: taflor eller schillerier, af precieuse stenar, sam=
mansatte, et sådant å hwardera sijdan af Tabernaclet, man har,
som sades, arbetat på hwardera i 5 åhr. Det innersta af Taberna=
clet, är af allahanda sköna äkta stenar, af åtskillig Coleur om
hwartannat beblandat: En tafla om Christi Nattward är fram=
man före, af äkta stenar på Mosaiskt wijs mycket naturelt
förestält, nedan omkring Tabernaclet, äro en bas-relief uti Amo=
lering föreställte, alla 12 dygder. Kupeln öfwan Tabernaclet
som är uti runden 8kantig, är af klaar berg Crijstall (: dock ej
aldeles färdig :) hela foten af ett qwarters bredd, samt stora
listen öfwan omkring Tabernaclet, war af Amethist; öfwanpå
listen rundt om kupeln, woro små bilder af guld, repræsenteran=
des Christi pijnos Historia. etc. Sielfwa stora Altaret eller bor=
det, där detta Tabernaclet blijr satt uppå, är hcelt inlagt å alla
sijdor af åtskilliga äkta lijsande stenar, af subtilt Mosaiskt
arbete, uti hela landskap förestält. Sielfwa Tabernaclet war
wid pass 5 alnar högt, och 2½ bredt. Altaret sielfwa war 2½ aln
högt, och 3½ bredt. In Summa detta Tabernaclet tillijka med

Altaret

Altaret, öfwergår all imagination, uti Konst, Skiönhet och Kost-
barhet, och kan man det ej nogsamt beskrifwa som sig bör, ty konsten
är högt at skatta i sig sielf, utom the kostbara materialier.

IX Uhr detta rum blefwo wij förde uti en stoor fyrkantig Saal, där
wäggarne woro med rött Sammet beklädde, och taket hwälfdt med
hwitt öfwerstrukit, mitt på war måhlat al Fresco uti åttkant.
gålfwet war lagt med swart och hwijt marmorsten om hwartannat,
och med en Kräntz rundt om wid wäggen af brun sten. Utan på det
röda Sammetet woro wäggarna behängde med Portraits af alla the
berömligaste Mästare uti måhlare konsten, så antiques som moder-
nes, och alla woro the Originaler, af hwar och en sielf giorde, och seder-
mehra dijt förährade; the woro till talet 133 st: hwaraf 5 woro
små och hängde öfwer dören, the andra alla i en lijka stoorlek, neml.
wid pass 1½ alns längd, och 1 bredd, alla med förgylte ramar om. Ett
Contrefait war deribland, som egentl. icke däribland hörde, neml. Tin-
torettes den berömbde Mästarens dotters, som och war et Original
af henne sielf giordt, (: ty hon war jämwäl wida kommen i den konsten,
och derföre blefwen införd ibland the andras tahl :) Detta hennes Por-
trait war större i form än the andra, neml. af 2½ alns längd, ty hon
war heel och hållen afskilldrat. etc:

X Uhr denne Saal, komo wij widare i et annat rum, där wäggar-
ne äro beklädde, med Skåp ifrån gålfwet upp till taket, taket
war äfwen som the förra hwälfdt och uti plafon måhlat al Fresco
och gålfwet war med tegelsten uti figurer inlagt. Desse omtalte
Skåp woro röde anstrukne, och med förgylte lister, men inga dörar
före, allenast af sammanbunden ståhltråd, med röda tijgs gardi-
ner utom gallret af ståltråen behängde; hwart Skåp hade 5 hyllor
och woro Skåpen 10 st: med the 4 som woro öfwer dörarne och fön-
stren. Desse Skåp woro upfylte med allahanda fijn Porcellin kiäril,
af hela Servicer, en deel däraf woro målade af Raphael d'Urbino,
etc: Och detta är kortel. om det namnkunniga Gallerie, tillij-
ka med the bifogade Cabinetters beskrifwit, och kommer så widare,
om the öfrige Stadens particulariteter som remarquables äro, något
at omröra.

Denne

Denna Staden Florence, är beprydd med 4 ansenliga broar öfwer flo-
den Arno, som delar staden i tu, hwilka kallas; 1 Ponte Vecchio den
gamla, 2. Ponte Nouvo eller Ponte di S. Trinita den nya. 3. Ponte del-
le Carra 4. Ponte del Rubaconte. af dem äro de stöörsta, och förnäm-
sta den gamla och nya broon. Den gamla kallat Ponte Vecchio är
fordom hållen för den bästa uti Italien, är beprydd öfwer alt med
krambodar. å ena ändan af broon sees en antique marmor Statüe
nemligen Ajax som omfattar en segrande Alexander, hwilken är
en igenom konsten renomerat Statüe, och ett wärck efter de gam-
la Græker. Nya Broon, kallat Ponte Nouvo eller di S. Trinita, som
har fått namn af kyrkan S. Trinita, är utan förtydan, den sköna-
ste af dem alla i Florence, är af huggen sten ända igenom och
med mycken marmor utzirat, och på samma wijs ordonnerat såsom
Pont neuf uti Paris, med en uphögd gata med muur å båda sijdor,
at folket kunna gå fritt för wagnar och hästar. Där stå 4 Sta-
tuer af marmor, 2 wid hwardera ändan af broon, hwardera af 4
alnars högd, som repræsentera 4 årsens tijder, och sijes wara af
Michel Angelo giorde. broon som kallas Rubaconte, är och en
wacker bro, och bygd A:o 1235, har bekommit sitt namn af en
Man, fordom Borgmästare uti Republiquen wid namn M.
Rubaconte da Mandella, och sedermera behållit sitt namn;
är mycket lång hafwandes 7 Arcader uti floden af stora tio-
cka pelare, som kunna emotstå det häftiga watnets lopp.
Wid ändan af bron S. Trinita framför kyrckian af samma
namn, är en mäkta hög och tiock pelare di Granito, en särde-
les hård sten, och är Ordine Dorico; är uti Diameter 3 al:r tiock,
ställt uppå en hög Piedestal, conform med sielfwa pelaren, öfwert
uppå står en Statüe af Porphyr, förställandes Iustitiam som
håller uti högra handen en wärja och i wänstra en wichtskåhl,
med en öfwerwäck uppå sig; är i lefwandes storlek af metall
giordt. Denna Statue tillijka med pelaren, är så mycket högre
utom konsten och storleken at skatta, at den är af en så hård
sten, som intet ståhl kan bita uppå, och att det är en rarare
sten, som swår är at finna, tij både konsten at arbeta den-

samma

Invånarne, samt orten där han förden är funnen uti de Ro-
mares tijd, är aldeles förlorat; doch hafwa de uppå funnit et slags
aqua Stillata, som är så kraftigt, att det tärar den hårda stenen,
derigenom stenen sålunda utarbetas, det allraminst intet skadar för-
när. Denne Colonne tillijka med Statuen är uprest af Cos-
mo I Gran Duca, då han en tijd gick igenom staden, och bekom
de fägneliga tijender uppå detta rum, om den seger han er-
hållit igenom Marchese di Marignano wid Staden Siene emot
Pietro Strozzi. Ao 1555. som därom ses kan uti Historierne,
och är altså detta, på detta rum till et monument uprest.
Denne gatan som denne Colonne står uppå, har de bästa och största Palaits
som äro uti staden, och boo här de förnämsta familier.

— Utaf de publiques byggningar, kommer och börsen at considereras, som
är på 3ne sidor öppen, allenast med stora sköna Colonner, Ordine Com-
posito, som woro 20 f. uti taket. Taket innan är hwälft och mitt
på målat Stadzens wapen. Framan före börsen är en Fontain, fö-
restält genom ett swijn, af messing wäl giordt, som är en Copie,
efter det antique af marmor, som ses uti förr omrörde Galleriet,
det är i positur som det wille resa sig upp; omkring Bassin, är utaf
metall förstält, löf och gräs, samt grodor och sådana flera insecter.

— Serraglio eller det rum, hwarest wilde diur förwaras, är ej heller
det ringaste at observera uti Florence, ty på få orter och rum finnes
en sådan artig byggning och afdelning för sådana diur, såsom här,
hwilket huus är icke långt ifrån kyrckan S. Marco, på samma gata
belägit; där woro allahanda wilde diur att se, såsom förnämligast
ett Lejon och en Lejinna, 2ne Tigrar, 1 Leopard, 3ne biörnar,
en Spansk och en Indiansk. 2ne wargar, en swart warg ifrån
Spanien, och en som war halft warg och halft hund, som modren
har warit hund och fadren warg till. 2ne Renbåckar och flera an-
dra. Alla desse diur, woro, hwardera i sina särdeles afdelta rum,
med höga murar skilte, wid hwardera sålundes sondrade gårdar
äro och små bijfogade huus murade. öfwan uppå de höga mu-
rarna, äro såsom altaner, där folcket kunna gå såsom at bese

desse

desse diuren; hwilka diur man undertijden släpper tillsammans at kämpa och slås, och när dhe hafwa nogsamt stridt, släppes en Machine uti en drakes liknelse in till dem, som är med grön färg öfwerstruken, därutinnan en person wär fördåld, stickandes 2ne brinnande facklor, genom ögonen på draken, hwilket diurs skapnad, sätter således en skräck uti dhe wilda diuren, att dhe quittera hwarandra, fördölliandes sig uti sina hus och hyddor; det berättades, at för en lång tijd sedan, hade et lejon utslippit på gatan utaf en händelse, och lupit alla gator igenom, giörandes folcket stor bässwan, omsider råkade det för sig et litet barn, som intet hade förstånd at retirera sig undan, hwilket lejonet under sig kastade, men Modren som såg sitt barn uti fahran, kom därtill och föll på knä för diuret, gråtande och qwijdande, hwilket bewekte lejonet, at det öfwergaf barnet, och giorde hwarken det eller Modren någon skada.

Strax hoos detta benämte Seraglio, är Storfurstens stall, mycket propert och wäl bygt; där är framman före en stor wijdare plan, med öfwertäckte arcader å ena sidan, innan före den plan, äro 2ne stall i bredd, allenast med en muur emellan, uti hwardera stallet woro 32 marmor pelare 16 å hwardera sidan, emellan hwardera Colonne, woro rum för 2ne hästar, och woro altså 136 hästar i bägge stallen, neml. 68 i hwardera, och bestode af åtskilliga slag hästar, många woro deribland af den arten, att dhe woro skalliga och hade intet hår. Å ena sidan af stallen war en lång smahl rännarebahn, med en högd och lång muur, där dhe rida till ring, efter en utsatter Stormhatt etc.

Ibland dhe private Palaits, som äro ganska många, och meritera en särdeles Description, will jag allenast at undwijka widlyftigheten, at omröra, som är mäst at considerera uti Architecturen af dem alla, och är mehr a la moderne bygt; det kallades fordom Pallazzo de Medici, upbygt af Storfursten Cosmo II, efter den berömde Architectens, Michellozzo Michellozzi Ordonnance. Nu för tijden kallas det, di Marchesi Richardi, som är ägare dertill, som ock mycket har detsamma förändrat, och än

hölt

hölt uppå at reparera, är belägit på den gatan kallat Via larga.
Uti detta Palait har fordom Imp. Carolus V, Påfwen Leo X. och många
andra stora Fürstar residerat, och uti detsamma Palait, utwaldes
Cosmus I till Storfürste, utaf Senatu Fiorentino; hwarföre
man och finner uti ingången af porten uti wäggen Bas reliefs
af Donatello giorde, som utwijsa dess actioner. Detta är en stor
widbegrepen byggning, första wåningen a la Rustique murat, och war
3 wåningar högt. Utan på den förnämsta Faciaten som wettar åt
gatan, äro 3ne stora portar i bredd. Det skiönaste är den Oval
runda trappan, som har 7 engånger i höjden, och är å höger handen
när man genom porten kommer. Uti trappan stodo 4 Statüer af
marmor, hade anseende som de wore antiques; när man upkommer
för trappan, kommer man först uti et långt rum, hwarest fönstren
wetta åt gården, där woro ställte en hooper bröstbilder af
marmor wid wäggen, och hölt man ännu på et måhla i taket,
som war hwälft, uti detta kom man i en stor quadrat Saal, jämwäl
med hwälft taak och hwitt öfwerstruket; derinne hängde 12
stora Schillerier i fullkomlig längd förställte, Kejsaren och dess gemåhl,
Konungen i Frankrijke och dess gemåhl, Konungen i Spanien
och dess gemåhl, Kong Jacob i Engelland och dess gemåhl etc: där hängde
och i hwardera hörn af Salen, en Liuskrona formerat såsom en
Stierna af 8 uddar, i hwardera udden hängde med ståhltråd 3ne
Lampor. Wij fördes sedermera i många rum efter hwar andra,
alla ännu otilredde, men wore et förundra öfwer den artiga afdelningen.
Ett långt Gallerie hölt uppå et förfärdigas, hwaruti
taket war målat al Fresco, förställandes alla dygder rundt om
stora listen; mitt uppå war en artig invention som alluderade
på denne regerande Fürsten; neml. Jupiter sittiande på en stool
med en hoop små Englar, swäfwande under Stolen, nedan före Stolen
hölt en Fürstelig krona öfwer Storfürsten, som betydade honom aldeles
till ansichtet, hwilken wijste med fingret uppå sin äldsta Son som satt
till häst, lika som därmed willia gifwa tillkinna, at kronan wore
honom bestiärt; Strax därhos förställes Venus hwil nalen som blijr.

Lfransford

framförd till Jupiter af Storfursten, betecknande därmed, at hon skulle wälsigna hufwet med lifs frukt, där war och hela Familien afskildrad, alla wäl till ansichtet träffade etc: Detta Gallerie blifr mycket wackert och med stort förstånd fördeelt; Stora listen vet under til fönstrarne är af skiönt gips arbete, alla lister om fönster och dörar, som swara alla mot hwarandra, äro af gult marmor med hwyta ränder uti etc: Uti detta Palait finnes öfwer 60 stöna antique Statüer som det förbemälte Galleriet blifr mäst utziret med, och uthi nedersta wåningen finnes många rares Schillerijer af de gamla Mästare, ibland andra ett af Bassano giordt, föreställandes en heel wärkstad af Konstnärer, och ett annat styke af de 4 årsens tijder af samma mästare, som blifwa mycket æstimerade etc: Så äro här i Florence som förr sades, många andra sköna Palaits, såsom jag några af de förnämsta will nambgifwa: Palazzo de gli Antinori, de Bartolini, del Card. di Fiorenza, de Grifoni, del Nero, de Pandolfini, de Ricasoli, de Ruccellai, de gli Spini, de gli Strozzi, som är mycket magnifiquet etc: Sedan man har sedt och observerat hwad som är inuti staden, bör man och något besee de omkringliggiande orter och Lusthus, de där och mäkta många äro, jag will allenast 2 à 3 de förnämsta och principaleste upnämbna, såsom Poggio Imperiale eller Villa imperialis, hwilket hörer Storfursten till, belägit wid pass 1 mill utom Staden, hwilken wäg sålendes är satt, at när man är kommen uth genom Stadsporten, finner man å wänster handen en lång Allée planterader af Cypresser och ett särdeles slag Ekar, som har blader såsom Oliven och långa ollon, framman för denna Alléen äro satta 2ne stora Statüer af 2ne flädde Örnar, med Storfurstens wapn framman, och en krona på hufwudet af Örnen, mellan dessa Örnar, längre in på Alléen å högre är och en Statüe, föreställandes Warginnan, med de begge barnen Romulo och Remo, å andra sidan, nemli å wänster om Alléen, är mitt emot denna en annor Statüe af et stort Lejon, nedanföre bättre äro 2ne Skyldpaddor, alla desse och andra Statüer af marmor giorde. Framman före den mitt uthi Allen, är en stor Bassin, såsom en half måne, hwarest

Poggio imperiale

mitt uti

midt uti, äro åtskillige Wattensprång; när man är kommen förbj denna
Bassin längre in uti Alleen, är åter en annan rund, mycket större Bas-
sin, rundt omgifwen med järngaller, Mitt öfwer Alléen är en murad
stenbro af 3ne Arcader, af ändan wid denna bron, äro 2ne liggiande
Statuer eller Colosser, repræsenterandes 2ne Wattugubbar eller strömar,
som hålla watten utur sina krukor, äro af åtskillig materia såsom koppar
och sten sammansatte. Rundt om denna stora runda Bassin är utom
gallerwärcket uti rundan planterade Cypresser af 2ne omgångar; och
äro ända Alléen igenom Marmor Statuer satte på höga Piedestaller,
som gifwa et artigt anseende, emellan desse kummiga och gröna Cypres-
ser, och är Alléen med 3 rader träen tätt tillsamans ända fram plan-
terat, första raden är af den förr omtalte slag Eken, och de andre af
Cypress som wäxer mycket högre och kummigare. Denna Alléen räkna-
de jag wara 1350 dryga steg lång, som giorde wid pass 1 Italiensk
mijl, och 24 alnar war han bred: å bäde sidor ända fram war en
smahl murat Canal eller ränna, där wattnet hade sitt lopp ige-
nom, dessutan war wägen hårt sammanslagen af sand och kalk.
När man omsider är framkommen till huset där Alleen slutar, kom-
mer man in på en rund, wijd och stor plats, heel jämn, som är om-
gifwen rundt om, med pelare wärck af gråsten, och öfwan sama
pelarewärck, stå rundt om Statuer af gråsten, som alla sytta på
Jagt, såsom Jägare, hundar, allahanda diur, och sådant slijkt, och wo-
ro såsom jag räknade 28 st: i tahlet. Uti ingången af denna platzen,
å bäde sidor om Alléen, stå 2ne mächta stora och höga marmor Sta-
tuer, den ena å högre repræsenterar Atlas med Globen på axlan,
den andra å wänster Jupiter med liungelden i handen, och Örnen
wid fötterna, härifrån löper en stenlagt wäg, midt öfwer stora
runda platzen, ända åt ingången af huset, den öfrige delen af pla-
tzen är grön. Öfwer stora porten till sielfwa huset, är uti marmor
en Örn, som håller en skrifft hwilken således begynnes: Villa imperi-
alis ab Austriacis augustis nomen consecuta &c: Framför porten
äro murade trappsteg. Detta huus utåt platzen är 3 wåningar
högt, och äro nedersta fönstren, ofwan runda, och har detta huus en

mur

muur, som sträcker sig uth å hwardera sidan, lijka som flyglar, och är midt på i rundan hwälft, däruti muren äro Nicher hwaruti stå Statuer, nembl: 4 å hwardera sidan af huset; ofwan uppå denna muur, är en flat Altan, af gråsten, ofwan tätt besatt med Statüer af samma sten, nembl: 8 å hwardera sidan. Å bägge sijder af sielfwa huset, wid dessa upstigande murar ändalångz åt, äro små trägårdar, såsom å wänster handen, när man går ut huset, är et stoort Orangerie, med springande Fontainer uti; å höger är jämwäl en liten trägård, därpå porten där man går igenom, är utzijrat och heel öfwerdragen, med snäckor, mussløor och här och där med små Porcellijns skärfl, sielfwa trägården är såsom parterres, där Sängarna, och de platzer man sår uti; äro ofwan garnerade med Porcellijn, enkom där till giorda, och sielfwa marken, eller de små gångar, emellan dessa Parterres och sängar, äro stenlagde af åtskillig Coleur runda, släta stenar, och muren rundt om på 3nne sijder, är beklädd med Orangéer, å fierde sijdan, är en lägre plan eller Terrasse, därest idel Orangéer är planterat; längre in kommer man i en annor slijk trägård, allenast med en muur afdelt ifrån denna; hwarutinnan äro allenast wäl afdelte Parterres af fijn skuren buxbom i allahanda figurer, där ifrån kommer man, under uthsförn en hög trappa, uti en stoor Grotta, som uti en bergkulla mijcket bizarre och grymt förestält, däruti åtskillige konstige wattensprång finnes, bland annat en drake af idel snäckor formerat, som sprutar wattn ifrån sig, och giör de inkommande i Grottan wåte, dessuthan midt uti Grottan, som war mijcket hög, gick et wattensprång ifrån gålfwet uppi taket. etc: Hädan gingo wij upp uti Palait, et besynnerligt... rummen. När man inkommer genom porten, stå å hwardera sidan 2ne stora Metallstijcken, mijcket nätt gutne och utarbetade, tillijka med dess wagnar. Där är en borggård, inslutne å alla 4 sijder, med Portiquer, eller öfwertäckte gångar, däruti innan wid wäggen äro ställte 8 stora marmor Statuer, nembl: 4 Büster eller bröstbilder, och 4 hela Statuer, en i hwardera hörn. Hela Faciaten af huset in åt borggården är målat uti figurer, midt på gården är en liten rund Bassin, med et wattensprång uti: Detta är huset
utbwärtes

utwärtes ansenlige. Uti understa wåningen, kommer man först uti
en stor hwälfd Saal, som är måhlat både till taak och wäggar, mycket wäl
förstält uti allahanda perspectives; där äro hängde 3 stora Schillerier
å hwardera sidan af Saals wäggarna, som äro giorde en deel af Volterano,
och en deel af Daldine, som begge warit berömblige mästare i Måhlare-
konsten uti Italien; där äro och satte omkring wäggarna 24 st. stora Sta-
tuer af marmor, deribland woro 6 Bröstbilder. Härutur blefwo wij
förde i många andra rum, hwilka alla particulairt att beskrifwa wo-
re onödigt, några af dem äro klädde med gult blomerat damast,
Säng och stolar lijka, somblige med rött, med Säng och stolar lijka, andra
med åtskilligt blomerat tyyg, hwars botten war mäst hwitt sijden, och grö-
na atlast sammanwirkade Chagrinstar, och allen woro af gull; J somblige åter
war rödt blomerat Atlast, och därpå med en handsbreda lister, däruti woro
på hwijtt botten wirkade gull och silfwer blomor; där woro och Tapisserier
af purpur blomerat tyyg, rijkt med gull beblandat; doch af alla Tapisse-
ries war det bästa och förnämsta, ett som bestod af sijden och inwirkade
Schillerier, uppå rött Sammetz botten, och förstälte desse Schillerier åtskilli-
ge Fürstinnor härkomne af det Florentiniske huset, hwilka Schille-
rier woro i tahlet 6 st. alla i lefwandes stoorlek, såsom bland andra Ma-
ria de Medices, Regina Galliarum, sittiandes på en karmstoll och hafwan-
dandes nu regerande Konungen Ludovicum XIV då han war ung, på
sitt knä, mycket wäl imiterat, såsom och the andra 5, hwilka woro af-
satte i stående Posituer; Klädedrächterna woro af allahanda differentes
Coleurs tyyg sammansijdde och wirkade, innänget på många ställen med
ächta lysande stenar och perlor, ansichten och händren woro af Atlast
och målade men alt annat war sammansatt af tyyg och så nätt, att
intet Contrefait bättre kunde wara giordt; Ramarne om desse Por-
traits woro af blått Sammet; hwarllan desse Schillerierne woro på ta-
peten blompottor wirkade, med hel lijfachtige och naturlige färgor, och
öfwer dörarna woro jämwäl i röda Sammetet eller tapeten konstigt in-
wirkade bröstbilder, såsom the woro af marmor eller gips. J andra ~~rum~~
wåningen af detta huus, woro mäst alla rum klädde med rarare Schil-
lerier af the gamla mästare, utan den ringaste annor Tapisserie, al-
lenast en Saal som war klädder med rött Atlast, och därutan på be-
hängt med en hoop Schillerier, som alla äre med breda förgyllte ra-
mar af Bilthuggare Arbete; Ett Gallerie är i samma wåning, som

sträcker

sträcker sig rundt om huset in åth borggården, hwilket är behängt å
alla sidor från gålfwet till taket med Schillerier, bland hwilka sees
och Konung Carl d. 11tes, Drottn: Ulricæ Eleonoræ, Enkiodrottningens
Hedwig Eleonoras, och Drottn: Christinæ Portraiter som alla nyligen
skurade, hwilka alla hängde tillsammans; Dessutan woro där Portraits
au naturel af the förledne Furstar härkomne af huset Österrijket,
och therras härkomne af huset de Medicis, och andra flera Printzar
dess allieradhe etc: Dessutan war detta Gallerie guarnerat rundt om
wid wäggen med skiöna marmor Byster eller bröstbilder. Uti thetta
hus finner man och många andra wackra saker, såsom rares Schil-
lerier af trä inlagde, och somblige af stenn, många wackra målh-
ningar en mignature. Där äro och åtskillige wackra skåp, bord
och Speglar, samt Skatull konstigt inlagde af allahanda ächta ste-
nar uti landskap, somblige af skiöna Berg Cristalls blomor, somble
med blommor af perlemo, somblige af silfwer och gull, somblige af
bara Spegelglas, och somblige af Skyllpadda etc: kostliga bord och Che-
ridoner, och många skiöna Berg Christalls Liuskronor. Ett särdeles Ca-
binett war där, som är utzirat af många så antiques som modernes
små metall Statüer, många Vasa eller Käril af allahanda rares
Stenar giorde, samt annor materia, nyderen Porcellijn, främmande
wäxter, petrificerade tingh, och sådant mehra slijkt. Där äro uti Pa-
lait 3ne differente Capell, alla wäl och kostel. utzirade etc: Jag wil
till slut af denne beskrifning nambegifwa, några the förnämsta
af the gamla och rareste Schillerier som där sees; såsom en Venus af Ti-
tiano, St. Hijeronimus af Albert Durer, Magdalena af Raffael d'Urbino,
Joh: Babtista af Corragio, Adam och Eva af Durer, Maria med Christo
döden på knät, af Pietro Perugino, St. Joh: Evangelista tillijka med 3ne an-
dra personer, är af samma mästare; Uti Capellet är en tafla om Ma-
riæ Himmelsfärd af Andrea del Sarto etc: Storfurstinnans egit Orato-
ire eller Capell är heelt öfwerdragit af allahanda Coleurs polerade
stenar, som äro insatte uti blommor, hwilket rum är det skiönsta
Cabinettet å den orten, som sees kan förundelst blomwärck af al-
lahanda stenn etc: Detta hus seer intet särdeles stort uth, när
man seer det uthan till, doch är det mycket rijkt af rum, fast
the till största delen äro små.

Ett annat Palait eller Lusthus är som kallas Pratolino är — Pratolino.

belägit

belägit 6 mijl från Florence, hörer Chorfursten till, det han för=
ährt åt Arfprintzen, och derhos tillslagit till dess Reparation 40000
Scudi eller och 50000 Rd: efter wårt mynt, förutan all den om=
kostnadt, som Printzen sielf där anwänder, utaf sina särskilta me=
dell; detta huus ligger hoos en liten granskogh, som dijt är plan=
terat, och äro sådana trän, där å orten mycket rares; emellan dessa
granar äro många wattenkonster som här efter ~~blifwa~~ till en dehl
blifwa omtalte, ty hela denna skogh är som en trägård: hela wägen,
nembl. dhe 6 Italienske mijl är stenlagt med stor omkostnad, och myc=
ket arbete giordt, ty den orten är mycket bergig och backuger, så att
på många ställen är wägen igenombruten uti hårda stenbergen,
och är denna wägen så när 5 mijl ifrån Staden, å båda sijdor uthzira=
der med lusthuus och trägårdar, och löper wägen alt uppföre, som
gifwer en artig Veüe ifrån Staden. Detta Palait Pratolino är intet
synnerligit till sielfwa byggnaden, är men 2 wåningar högt; fram=
man före huset är en stoor grön plaan, hwarest å båda sijdor stå
14 marmor Statüer, och emellan hwar Statue en hög Piramide
af grönt löfwärck, och mitt före vid ändan å denna gröna platz
är en stoor rund Bassin, som en halfmåhne etc: Wid detta Pa=
lait är förnämligast at remarquera dhe skiöna trägårdar, Grottor,
Fontainer och wattenkonster, som här till et stort taal sinns. Uti Grot=
tan kallat Cupidon, äro en hoop bänckar af marmor, men så snart
man sätter sig på dem neder, blijr man heel wååt giordt, och sprü=
tas en hoop watten i ögonen. La Fontaine de Triton giör sama
effect, och många andra sådana puss. Uthi den stora trägården,
äro många långa Alléer af Lagerbärsträn, uthzirade med många
skiöna Fontainer. Här äro som sagt är många Grottor som for=
mera tusendehanda slag wattensprång; bland annat sees Skogs=
guden Pan, som blås på en pijpa, för sin maitresse, och det med mån=
ga stämmor. På et annat ställe är en fugel, som blåser på en
Trumpett, jämwäl med en särdeles angenähm röst, och på ett
annat rum sees en bonde som præsenterar watten uht en stoor
Orm, hwilken när han druckit, lyfftar upp hufwudet. Här är och
en Wattnqwarn som stöter eller sönderмahlar Oliwer. Jäm=

wäl en

jämwäl en annan som stampar peppar. Uthi et Hörn af Trä-
gården sees en Sarasin, med öppen mun, som formerar en Jet
d'eau eller wattfall. En Galathée som kommer uhr en liten
Grotta, hwilken är formerat som en Rödklippa, spatzerar af och
an på wattnet, med 2ne andra Nympher, hwilka när the litet
gått, retirera sig i sitt förra rum och hemwist. Wij sågo och et rundt
stort marmor bord, som kunde begripa 12 eller 15 personer, där
mitt uppå war en liten Bassin, af et högt wattensprång och rundt
om bordet, mellan hwardera person, som sitta där till bords, är jäm-
wäl en liten Bassin, däruti hwar och en kan refraichera sig, och
ställa sitt glas. Uti denne samma Grotta är en Samaritanisk
Qwinna förstält, som kommer et hempta wattn uti en kruka, och
när den är fylt, går hon tillbaka samma wäg igen. Där äro
och Smeder som smida, allahanda foglar som sjunga, wäderqwar-
nar, och mehra sådant, som alt giör sin effect genom wattnets påträn-
giande, och i samma Grotta, medan man sitter till bords, hörer man Or-
gor som spela med alla stämmor, åtskillige Melodier och dantzar. Där är
och en stoor Bassin et bada uti, mycket propert inventerat, att man
kan dämma och stämma wattnet när man will, är af hwijt marmor
ända igenom, och rundt omgifwen med pelare, af petrificerat watn.
Mit framför huset, är en stoor Dam full med wattn, och fram för
denne Dammen eller Bassin är formerat en mycket stoor Jätte
eller Rese, öfwer 15 alnar hög, af allahanda mußlor och snäc-
kor öfwerdragen, som är stält i Action såsom han wille luta sig
efter och fatta i en stoor bergklippa, et kasta densamma emot
Himmelen, och med andra handen kryster et drakehufwud,
som uhr munnen formerar en Cascade; uthur hufwudet af den-
ne Jätten, komma en hoop springande Fontainer; denne Rese
är så stor, att uti hans begge lår är en Grotta kallat La Grotte
de Thetis, hwarutinnan äro stora mußlor infattade, och kommer
uhr hwardera ett wattensprång etc: När man uthur den stora
Grottan går, som är med trappor uppföre, så är öfwen för deße
trappsteg en Reservoir med 4 luckor wattnet förstängt, och äro
deße luckor sålunda inventerade, at the kunna uplåtas å första hast,

och uti

och uti et kastande giuta wid pass 15 Tunnor watn utföra muren,
/: ty det är ansenligt Utsantill som et murat Huus :/ och kan genom en
sådan myckenhet watn, snart slå nogon till döds som där under står,
ty näst alla deras wattnkonster syfta därhän, at fixera en som på
deras ställning är. Dethelfwa huset är och wackert, men för widlyftighet
skull will jag det förbygå, at beskrifwa; doch äro wackra Taflor där=
uthi at see, doch til största delen af samma art och wärde, som uti
det förra Palait är omrört. Ferdinandus Medices har först låtit
bygga detta huus, såsom man seer öfwer alla dörar hans namn wa=
ra uthuggit, och i stora Salen uti nedersta wåningen, sees uti taket
en Skrift som betygar detsamma.

Lampeggio. Ett annat Palais eller Lusthuus kallat Lampeggio är belägit 5 mijl
ifrån Staden, och hörer Storfurstens broder Prints Matthias til; där
äro förnämligast at remarquera, en hoop wackra målningar och Schil=
derier, såsom en hoop Bataille stycken af Tempesta, en renomerat
man i den konsten. I detta Palait sees och et mycket skiönt och curieust
Cabinett, bestående af idel Corall af allahanda Sorter; Skiöna Spey=
lar, et litet Magazin af gewähr, samt et Turkiskt Spel, kallas
Gioco di Meca, som mycket skiönt och kostbart är. etc etc:

Detta är, det jag har ärnat korteligen beskrifwa om Staden Florence
och dess kringliggiande Orter, ehuruwäl här är mycket ännu, som
meriterar at omskrifwas, men så är näst det förnämsta och remar=
quableste upteknat. Jag will och till slut korteligen omtala deras Spel,
och rejouissances, som här och jemwäl flerestädz uti Italien bruke=
lige äro, och sedermera om Storfurstens Staat, Gouvernement
Interêts och Inkomster etc: Jag remarquerade uti Florence en stor
Quantité af Palaits som komma private personer till, och hwad för
rejouissances de practicerade, som meritera at upteknas. Om
winterstijd äro de wane, at komma tillsammans stundom hoos
den och stundom hoos en annan, och bioda de Principalaste och för=
nämste Damer som äro gifte, at bijwista deras Assambléer, och där
några tymar fördrifwa deras tijd, med kortspel, hwilket alt
skier om nattetijd, då och alla portar och dörrar stå öpne för alla

där assem=

där Assembléen hålls, wähl förståendes dem som något af Condition
äro, ty där står wacht för dörarna at afhålla det gemena folcket.
Disposition af dessa Assemblées är admirabel, alla dörar och Kam-
rar stå öpna, och man finner ordinairt 8 à 10 rum efter hwar
andra dör mot dör, och uti största delen af rummen, är mit på
gålfwet satt et litet quadrat bord, som 8 personer kunna sittia
omkring, och uti hwarandra Kamara, hänga 2:ne sköna Crystalls
liuskronor, och sombliga af silfwer, samt sköna utarbetade lius-
armar på wäggarna; med en hop Cheridoner runt om; så at dessa
rummen see mycket präcktiga uth. När folcket är samankomit så
intager hwar och en sin plats, men altijd är en Cavailler emellan
2:ne Damer, hwilka äro mehr än ordinairt präcktigt klädda; Och när
the sättias spela, kan man stå bredt om och see uppå, utan at man
någon därmed offenderar, medan thet så spelas äro andra öpna
rum, utzijrade med bord runt om, hwarpå stå allahanda drycker,
och är hwar och en efterlåtit at dricka hwad honom bäst lyster, såsom
allahanda wijn, med ijs Lemonader, Chocolade, Mandelmiölk etc:
hwilka dryker præsenteras och åt Damerne titt och offta, medan the
spela. Dessa Divertissements skier uti the öfra rummen, men uti ne-
dersta wåningen, som äfwenså är utzijradt med bord och lius, äro
the som willia spela Gros jeu, det är tilstående, som willia winna
penningar, och intet för roo skull spela, som the uti öfra wåningen.
Ner fursten tillåter sådana lekar och divertissements allenast at där-
igenom förhindra och afwärja någon widrighet eller uproor hoos
folcket; Om wintren hafwa the och et annat spel eller lek, som
kallas Gioco di Calcio som kommer nästan i lykhet med wårt boll-
spel, och brukas detta spel allenast i Staden Florence och ingen
annorstädes, hwilken lek warar ifrån 3 Konungars tijd, tills fa-
stan begijnes; Man kallar bägge parterne som spela emot hwarandra
Les Factions, ty hwardera partiet har sitt egit Liverij eller Coleur
på kläder, därmed the skillias åth, och hafwa hwardera sin egen
printz den the kalla Principe di Calcio, som är gemenl: en ung och
därhoos rijker Cavallier. Så snart dessa Printzar äro walde, creera
the en hoop Officerare, och så länga dessa Printzars wälde warar,

residera the

residera dhe, uppå de stora Palaits dän dhe dertill höra, och på den wa-
rande tyden hålla dhe deras Cour, taga emot Ambassadeurer, ty hwar-
dera partiet skicka sådana sig emellan, och gifwa Audience på ordinairt
wijs, förskrifwa breef, däruti dhe klaga öfwer den oförrätt hwarandra
skier, och offta arrestera sådana hwar andras utskickade. Hwardera af
Printzarna hafwa sina råds, som persuadera och inråda, antingen till
fred eller krijg; dhesamma ordonnera uti Politie saker, förhöra sina
undergifne Supplicanter etc. Nu under dessa Ambassader och Tracta-
ter påstå, som warar några månader, så upläses publiquet af deras
Staats Secreterare /: som äro gemenl. af godt förstånd:/ hwar och en sin
Printzens Resolutioner, samt deras wederparters gensvar, såsom och de-
ras Advis Secrets, som dem gifwes, och är alt detta intet annat än Sa-
tyrikt, som mocquera sig öfwer hwad som passerar i Staden. Dessa af-
handlingar warar Carnevalen öfwer; och omsider resolvera dessa Prin-
tzar sig emellan at hålla en Combatt de Calcio uppå platzen di San-
ta Croce, där och Storfursten sielf är tillstädes med hela sitt häuf
at bewista denna Action. Dhe 2ne Printzar di Calcio infinna sig på
förnsagdan dag på denna platzen, med hela sin Armada till häst och foot,
som består af folk Adeln uti Staden wäl utstofferade. Hwardera partiet haf-
wer sitt kiännemärcke om armen; När dhe ankomma, giöra dhe en Tour
omkring platzen, passerandes förbij läktaren, där Storfursten med sitt
häuf är uppå, och i detsamma giöra sitt Reverence medelst knäböjan-
de för Storfursten, och gå så in uppå platzen som är kringbygd med et
skrank, där fördehla dhe sig uti sina wissa ordningar, under et stort
dåån af pukor och Trumpeter, hafwandes hwardera sina fahnor, Estan-
darer etc. Dem dhe alla ställa fram för Storfurstens fötter; sedan de
hafwa på ordentligit wijs stridt, kastas en liten boll högt uti luften, som
faller midt ibland dem, då hwar och en rusar hopetals till denna bol-
len, och så hefftigt, at offta blijr en stor strijd och twedrächt dem emel-
lan, dem dhe doch sedermehra med lijfstraff intet töra låta påskijna,
så at deras Dispüt intet sträcker sig utom denna platzen; och är pry-
set satt, at den som kan slå denna boll bort öfwer skranket, som den-
na platz är instängdt med, och den parten blijr Victor och behåller platzen;
detsamma Partiets Printz inbiuder sedan allesammans, såwäl sina
som sina wederparter till en afftonmåltijd, den dhe kalla Il Festino di

Ballo

Ballo, sedan dhe hafwa ätit, så dantzas och hållas allahanda uptågh, men inga andra Personer är läfligit komma därin att dantza, utan desse som hafwa stridt; och warar detta hela natten. Om Sommaren hafwa dhe en annor lust, som kallas Corsi di Paglio, som består af Narrar och förklädde Satyrer, och mehra sådana, hwilcka lustar Storfursten sielf med sin Presence honorerar, hwilket han giör, som sades, par politique, at i det hans Undersåtare på sådant sätt divertera sig, så uptäncka dhe intet widrigt emot Regeringen. Jag will intet upnämbna alla andra Divertissements som här öfwas såsom Comoedier en Musique som kallas Opera, där dhe exprimera alla passions och Actions genom stoor depence, med sång af stoor konst och lustighet etc: och mehra sådana, dem jag intet will omtala, ty dhe på alla orter brukelige äro, men desse förbemälte har jag infört efter dhe på ingen annor ort brukelige äro, mehr än här uti Florence.

Hwad Storfurstens Gouvernement, Maijestät, Inkomst och Interêts angår så är dess Cour och Magnificence större, än någons uti hela Italien; ty honom gifs en Titel af Serenissime. Han håller ett stort Switzer guardie etc: Till sielfwa Storfurstens Person, syntes han wara emot sina 60 åhr gammal, en stoor man till ansende, har grått håår med en Collet uppå; går altijd med en swart kort tyg kappa, hafwandes ett rödt borderat kors på wänstra bröstet; hans hela Titul, där han skrifwer sig till, lyder sålunda, på Frantzöska; Cosme de Medicis III, Grand Duc de Toscane, Duc de Florence, de Siena, Seigneur de Portoferrato, des Isles de Giglio et d'Elbe, de Castiglione de la Piscaija, Grand Maistre de l'Ordre, et Sacrée Religion de Sainct Estienne etc: etc: Han är mycket Civil, särdeles emot dhe främande, låter alla få tillgång hoos sigh, och fägnar en främande med sådan höflighet at då han will tala med honom, går han emot honom på hälfwet, bediandes honom sättia hatten på hufwudet, och talar intet med den främande förr än han sått hatten på sig tillyka med honom, och är mycket förståndig i sitt tahl, och när en sådan som har hafft Audience hoos honom, är hemkommen i sitt herbergie, regalerar han honom med skiänker, såsom skiedde då jag nödt den nåden at giöra min upwachtning hoos honom, at om qwällen blef skickat i herberget 16 Bouteiller med fyrahanda dhe raraste wijn,

som

som uti Italien fans; Ett stort fat med Confecturer af Söter-
mandel, et annat fat med Amoreliti, som är et slag Fördrättner
eller wäxter, som hafwa en himmerlig smak, och hålles uti the orter-
ne för en Delicatesse; Ett annat fat med Marmelade, 16 lefwan-
des Dufwor uti en buur, 8 feta Capuner, doch gifwes detta men
icke utan någon omkostnadt, ty man kan intet underlåta uthan
gie dem som dem burit hafwa ansenliga drickzpenningar. Storfur-
sten har 2ne Söner, Arfprintzen kallas Cosmus Princeps Etruriæ,
har en Printzessa af Orleans till ächta, är en mycket bravester Her-
re. Af denne Furstliga Familien di Medicis äro 4 Påfwar och 2ne
drottningar af Frankrijke afkomne, och har denne Familien sitt
Ursprung och härkomst ifrån Athen, en sådan gamal Slächt är den-
samma. Detta Furstendömet hafwer tillförende warit en conside-
rabel Republique, men Cosmus 1 af den Familien di Medicis, war den
första som brachte den till Souverainiteten, såsom jag tillförende har
omrördt. Nu för tyden är här en purus Monarchicus och Despoticus Sta-
tus, ty Storfursten har all macht sig förbehållen, och så mächtig at ho-
nom intet fattas mehr än namnet af Konung. Detta Furstendöm
fattar under sig 20 Capital städer, som alla äro biskops säten; dessu-
tan 105 andra smärre Städer med muur omgifwen och et stort tahl
af Slått och Citadeller, som äro gräntz fästningar: han kan komma till
wäga emot 40000 man till foot, och 3000 till häst; han har 12 Ga-
leres, 2 Galeasses, 2 Galions och 20 Örlogs Skepp. Adeln drifwer Trafique
och Commercier, medan såsom dheras Qwinnor agera Dames och fahra
uti Carosser med följe af skiönt Livrées. Denne Methoden at lefwa,
conserverar dheras familier, och med det samma behåller lijka heder, och
såsom the hafwa stora medell, kiöpa the stora tiänster och Charger för
sina barn uti frammande orter och andra länder etc. Inkomsten
och revenüer af detta Furstendöme, belöper sig åhrl. 1½ Million gyll,
utom the små inkombster, och utom tullen, hwilka åhrl. indraga sto-
ra penninge Summor. Storfurstens Interêts äro, at hålla förbunds
med Spanien, doch så wijda, at han icke bryter löst med Frankrijke etc.
När jag hade warit uti Florence uti 8 dagars tijd, och besedt dess
Particulariteter reste jag tädan d. 6 Septembr. ställandes wår resa
på Rom, och betingade med en Kohrman om en Chaise rulant med

2ne hästar

2ne Hästar före, den wij betalte till Rom 4 Pistohler. Wij reste utur Herberget kl. 12 på dagen, men innan wij utur Staden kommo, måste wij låta Visitera wåra saker i Tullen, det doch mydet lindrigare aflopp än som wanligit plä wara. Doch hinte wij den eftermiddagen 7 mijl, och blefwo öfwer natten på en Ort, heter Barbarino, dagen derefter wid middagztyden, komme wij till staden Siena, passerandes wij genom en Ort benemd Poggio Bonz, som är en liten stad på en höyd belägen, är mycket recomerat af Snuf tobackt, som där mycket godt giörs, och blifwer af Italienerne och Spaniorerne mycket förtärt och förhandlat; eljest är orten af intet anseende. Poggio Bonz.

Staden Siena som är den andra Staden i Storfurstendömet Florence eller Toscana, har fordomdag jämwäl warit en mächtig Republique, behåller doch än sin egen Jurisdiction, och Stoorfurstens broder, som är Cardinal, residerar ständigt därsamastädes; har warit så mächtig, at hon har begripit 60000 man, under sitt Dominio, och har offta erhållit seger öfwer Florentinerne, såsom alt kan ses af Historierne. Denna Staden förer uti sitt wapen en Lupam eller warginna. Siena är en wäll byggd, och något högt belägen Stad, hwarest en särdeles god lufft är, och talas där det bästa språket uti Italienskan af alla orter uti Italien; där och alla Exercitier som ungdomen anstå, drifwas uti största floor. Där är en berömblig Academie annds det nambnet di gli intornati, hwarföre sig och här uppehåller en stoor myckenhet af resande personer. Man kallar denna Staden på Latin Senæ, utaf Senonibus Gallis, som woro hitkomne ifrån Frankrijke; ty när Brennus giorde infall uti Italien, så hafwa Les Gaulois här byggt en Stad. Alla gatorna äro lagde med tegelsten uti twären ihopsatte, och hålles staden mycket ren och propre, ty hon är dessutan en deel hög och en deel lägre belägen, at watnet har sålundes sitt aflopp. Man finner allestädes uti Staden, en stoor hoop höga torn, som man har fordomdag låtit upbyggia, till inwånarnes heder, som hafwa något särdeles meriterat utaf Republiquen, förmedelst deras giorde tienster, Siena

hwilka

hwilda torn man ser när man ifrån Rom kommer, 30 mill. När man från Florence kommer, finner man å den sydan af Staden en hög Colonne af marmor, med Romerska Kyysarens och det Portugaliska wapnet öfwerst uppå, som är till den ihågkomelsen där upsatt, att på det rummet hade Kyysaren trolåfwat Leonora af Portugal, och det uti Æneæ Sylvij Presence, som war Erkiebiskop därsammastädes, och blef sedan Påfwe, med det namnet Pius II. På den sydan åt Florence är en skiön målade port, och framför porten å hwardera sydan, står en Warginna, med barnen Romulo och Remo af marmor. Det som är mäst remarquabelt och at æstimera uti Siena, är förnämligast Domen eller Stora kyrckian, som är en af de skiönaste Domkyrckior uti Italien. Hon är bygt a la Tedesque, på gamla wyset, med mycken zyrath af genombrutit stenhuggare arbete, och med många Statuer uthan på, särdeles å främsta Faciaten, hon är innan och uthan, ända igenom af swart och hwijt marmor bygd, af mycket stora quadrat marmor stenar alt upp till spitzen; jämwäl på alla trappsteg fram för kyrckian, stå 2ne marmor pelare, med 2ne warginnor uppå, som betecknar Stadens wapen; sedan uti kyrckian äro skiöna zyrater. Rundt opp omkring walfwet stå Byster eller Bröstbilder af alla Romerska Påfwar, alt intill denne nu regerande, alla af hwijt marmor wäl giorde, hela gålfwet alt ifrån stora dörren, är skiönare än någon kan imaginera sig, ty det är helt och hållit af allahanda Coleur marmor, uti hela Historier inlagt, så propert, att intet bättre kan målas, och på många ställen Bibliska Historier uthuggne af swart marmor, uti hwijt marmor grund, såsom fram för Altaret stora, sees Historien om Abraham då han wille offra sin Son Isaac; item för Predikstolen Moses då han slog på hälleberget uti öknen, att watnet där utflööt etc. hwilka bägge styken äro mäst renomerade af alla, och är fördenskull hela den tracten bårt åt, af gålfwet öfwerdragit med bräder, att det intet skall förnötas och fahra illa, men när främande resande komma, så uptagas brädena, att man dess skiönhet see kan; och är det i sanning mycket högt att skatta och admirera. Där äro uti kyrckian 13 pelare å hwar syda, med marmor Statuer af åtskilliga heliga, och där ibland de 12 Apostlar. Där äro och 2ne runda Capell,

Att å

et å hwardera sidan om kyrkian, mitt emot hwarandra, begge myc-
ket skiöna utzirade; där äro 4 skiöna metall Statuer, repræsente-
randes Englar, som hålla brinnande Lampor. å högra handen när
man kommer in i kyrkan, sees 2ne stora höga marmor taflor,
hwarpå utwises, hwad ähr, som det Generall Concilium här hållt
under Påfwen Nicol. III. då och tillstädes warit 130 Biskopar;
På samma sida wises St Johannis graf, och längre fram, går
man igenom en dör uti et gammalt raart Bibliothek, som är
målat å Fresco, hwilcka målningar äro myckett skiöna, fast the äro
200 åhr gamle, the förställa Æneæ Sylvij Actioner, och giorde
af Pietro Peruggino som war Raphaels Lärmästare, och äro 10 Schil-
derier, på gålfwet stå the 3 Gratier af marmor wäl uthuggne; när
man kommer tillbakas utur Bibliothequet in uti kyrkian, finner
man för sig desse 3 Påfwars sittiande Statuer. Alexander III. Pius
II. Alexander VII. som alla 3, och än 2ne andra Pius III. Paulus V
benämde, äro härkomne af denna Staden. Inuti kyrkan är en
Predikstohl af marmor myckett wäl utarbetat, som står uppå 8
pelare, under Predikstolen ligga 4 st. Lejinnor med sina Ungar
hoos sig.
Utom Domen uti Siena, äro desse mäst considerable, nemligen Stadens
stora Hospital; Påfwens Pij II Palais, som war härkommen af det
Huset och familien Picolomini; Stora torget eller platzen fram för
Rådhuset, hwilket torg är afhälligt, och i öfwersta delen är en
skiön brunn af marmor högt byggd, såsom en quadrat Bassin, med
marmor Basreliefs samt Statuer utzirat; mitt uti ligga 2ne
Wargiunnor som formera en nat d'eaux uhr munnarne. etc.
Tio mihl ifrån Florence, begynnes det Sieniska gebitet; och komme
wij från Siena uppå en ort heter Stazia, där et pass är, hwarest
man måste gå till Linna, hwadan man kommer, uti Pestilentz tijder
sedan passerade wij förbij, the 2ne befästa platzer Castelli och Celli,
som äro begge Castel byggde uppå höga bergklintar emot hwar-
andra. Till qwällen kommo wij på en stor borg kallas Boncon-
vento, då wij hade den dagen rest 30 mihl
Andra dagen som war d. 8 Septembr. kommo wij till middagen på en
Ort wid namn Scala, och om qwällen till en liten flek, som
kallas

Radicofano

kallas Radicofano: Denna lilla stads är något högt belägen, och där strax hoos något högre uppå et berg, ligger et befäst Slott, med Guarnizon wäl försedt; Detta Slott har fordom Desiderius som war Konung uti Lombardien låtit byggia, och är denne den sidsta och yttersta platz och Stad, uti Storfurstendömet Florence, ehuruwäl at sielfwa Districten af Landet än sträcker sig 3 mihl bort. Emellan Bonconvento och detta Radicofano är en elaker och bergig wäg, där emellan wij mästadels måste gå till foots, ty det war elt uppföre berg, och war mäckta slipprigt, och regnade det hefftigt tillijka med en stark storm.

Aqua pendente

Ifrån Radicofano kommo wij till en stads heter Aqua pendente där wij åto middag måltijd, den wägen war jämwäl mäckta ond och elaker, och war ännu starkt regnwäder; 3 mihl från Radicofano war skillnaden emellan det Florentinska och det Påfwiska, hwilket war med en ström som löpp derigenom; på denne wägen passerade wij öfwer Strömmen Palea 7 gånger, ty han löper på den orten mycket krokiger. Denne Staden Aqua pendente, är den första Stad uti det Påfwiska eller in Statu Ecclesiastico, är belägen på et högt berg, där wägen war mycket brant uppföre, och watnet faller hoptals på alla sidor omkring berget, af hwilket Staden har bekommit sitt namn Aqua pendens, här fördes wij öfwer en skiön stenbroo som Påfwen Gregorius låtit uppbyggia. Här är et Biskopsäte, som blef hijt transporterat ifrån Staden Castro, sedan den blef ruinerat af Påfwen, och hörde Fursten af Parma till, hwartill war denne orsaken; at då Påfwen Innocentius X hade dijt förskickat en Biskop, at där residera och gouvernera folket, blef han där ihjälslagen, då Påfwen strax dijtsände en Generals person, med de Påfwiska Trouppern, wid namn Graf Videman, som fick Ordres at demolera och aldeles förstöra Staden, och det efter Jus Canonicum, som säger, at då en Stad har ihjälslagit eller dräpit sin Biskop, så bör den aldrig ha den Titel af Biskopdöme mehr, och blef altså hijt till Aquapendente transfererat. Här drögde wij allenast 2 timar, och kommo till qwällen på Staden Bolsena, som är men 9 mihl emellan,

S. Lorenzo

passerandes igenom en liten Stads benämd San-Lorenzo, där wij måste gie tull,. Wid denne stad begijnte bergen taga ända, och blifwa

slätt

slätt och wackert Land, och fingo god wäg; wij följde et godt stycke wägs Bolsena Siöstrand åt, samma Siö gränsar ihop med Staden af samma namn; mitt uti Siön är en liten Öö, hwarest Amalazonte drottning öfwer Östgiötharne, blef af sin näsa slächt och förwandter förrådd och strumbl. mördader och af dega lagen, man finner där ännu et Capuciner Kloster. Staden Bolsena, kallas på Latin, Urbs Bolsenensium och är en wacker stad mäst uti längden wid Siöstranden byggd, å jämbn mark. Andra dagen sedan wij hade följt et stycke Siöstranden åt, kommo wij inuti en skogs fordomdags kallat Lucus Volsinensium, och nuförtyden kallas den Bosco Helerno, där har tillförne wärit en farlig passage, förmedelst the många Banditer som woro wahne at där uppehålla sigh, men sedan som Xistus eller Sixtus V utrotade detta ogräset, har där warit säkert, i det han tilsade den som kunde honom tillhanda föra et hufwud af en Bandit, skulle icke allenast få pardon af alt sitt begångna onda, utan och få en recompense af en ansenlig summa penningar, hwilket giorde et den ena caputerade den andra.

Ifrån denna skogen kommo wij till Staden Montefiascone, som är belägen 7 mill ifrån berörde stad Bolsena, och war en wacker wäg, allenast at Montefiascone ligger något högt uppå et berg, där är och et Biskops säte; och är denna ort mycket berömbd af det sköna Moscateller wijnet, som finns där bättre än på någon annan ort. Å denna platsen sees undan för berget uti en kyrkia, utom Staden et Epitaphium, öfwer en tysk Adelsman, neml. hans Portrait uthuggit i hwijt marmor, med dessa ord öfwer: Montefiascone

Propter est, est, est, herus meus mortuus est.

Orsaken till detta Epitaphium är allom kunnig och behöfdes ingen utthydning, doch will jag kortel. den införa, som är, at en tysk Adelsman, resande genom Italien, hade befalt sin tienare som altijd reed förut, och utfråga the herbergen hwarest the bästa wijnen funnes, med den befalning, at han skulle skrifwa öfwer porten där godt wijn fans Est, och där än bättre war skrifwa Est, Est; och som nu tienaren kom till denna ort, och fann där bättre än all annorstädes, skref han 3 ne gånger Est, est, est, och behagade hans herren detta wijn, så at han drack sig där till döda, och tienaren begrof

honom

honom på förnämsta stället, och lät uprätta detta Epithaphium, som sagt är; Och denna ort war det, som Camillus den store Romerske Generalen giorde den berömliga Action, som aldrig blyr förglömder uti historierne, och kallades Staden den tiden Faliscum eller Falerij, och war denna Action sålunda; att då Camillus belägrade denna Stad, hade en Skolmästare uti staden, gått uthom Stadmurarne hafwandes med sig all ungdomen af adelen, under en prætext eller skien, at förlusta sig och bekomma friskt lufft, men det war hans förrädery at willia derigenom låta staden komma uti Camilli wåld, i det de uti Staden, då blefwo obligerade hwars och ens föräldrar, at lösa sina barn igen, hwilket skulle ske genom Stadens öfwergifwande; Men Camillus hade et fast ädeligare Sinne; ty så snart denna Skolmästaren kom till honom uti lägret, med denna Intention, lät han afkläda honom blått och naken, samt binda, gifwandes hwar och en af barnen et rijs at basa honom, och sålunda föra honom bunden med at stadigt pistande till Staden tillbakas, hållandes före wara en blygd och neså, på sådant sätt och icke genom sin egen dygd och tapperhet at intaga staden, hwilket och så högt bewekte Inwånarna uti Staden, uti Camilli Generosität, at de öfwergåfwo honom staden godwilligt.

Viterbo. Ifrån denna Orten Montefiascone, komme wij till Staden Viterbo, som är belägen i en fruchtsam och lustig ort, där och en frisk och sund lufft är: är fordomdags blifwen kallat Viterbium som är til sijandes Vita Urbium, där är och et Biskopssäte. Man ser uti denna Staden Fontainer af et särdeles skiönt, klart och wälsmakande watten, här brennes mycket brännwijn Vini Cotti såsom de där kallat. Här har fordom stridt 2ne Factions i denna Staden, som ruinerade densamma i grund. Man ser där i Domkyrckian skiöna Tombeaux och grafställen efter 4 Påfwar, såsom och uti Munke klostret des Cordeliers ses jämwäl grafställen efter åtskillige Påfwar. Uti Kyrckan di Santa Rosa, wijses St. Rosæ lekamen, af hwilken Kyrckian har sitt namn, och är där blefwen begrafwen, mehr än för 100 åhr tillbaka, och är den intet förtärt, utan heel conserverat, såsom den wore nyss i grafwen lagd. Här är och en berömlig Academie, med den Titul, Gli Ostinati; En mijl utom Staden ses en mächta skiön byggnad af et Klo-

ster

Closter, samt en Kyrkia, kallat Ma Donna del querco. 2ne mill uthom Staden å en annor sijda, sees et skiönt Palais och lusthus, med en widbegrepen trägård hoos, som är mycket renomerat af des många lustiga Alléer och Wattenkonster. (Namnbemt förglömde jag at notera:) Här wijd Viterbo böyde wij utaf stora wägen, at besee Caprarola, Caprarola som är 9 mill derifrån belägen, och war en ganska ond wäg, särdeles stenig, bergig och platser in emot sielfwa orten Caprarola, och på många ställen helt igenombruten uti bergen, och därhos smal, at man hade swårt at komma fram med Chaise rulant, så at namnbemte Caprarola wäl kommer öfwerens med orten. Detta Caprarola kommer Duc de Parma till, är et magnifiquet Palais, och æstimeras för et af de bästa uti Italien, hwad som Architecturen anbelangar, och sålunda fast det ligger något afsijdes från wägen, wäl meriterar den mödan, för den som det see will. Det är för 160 åhr sedan byggt och begynner mycket at förfalla, af orsaak at det intet hålles wid makt, som sig bör, ty såsom det ligger Fursten af Parma mycket afläget, och han sielf aldrig dit kommer, såsom de mig sade om denne nu regerande, så anwänder han intet däruppå. Det är så högt belägit emot et berg, att man derifrån, utaf dess Balcons kan see Staden Rom, som är 32 mill derifrån belägen, understa wåningen är uhr sielfwa hårda hellebergt gräfwen, och består af kök, miölna, stall, och andra flere till hushåld nödige rum, och under hela borggården är et rundt hwalf, lika uti widden med sielfwa borggården som och är rund, hwilket brukas till rijdareplatz at berijda hästar, och har ingen annan dager, än uthur hål, borade igenom hwalfwet, som formerar borggården, och är stenlagt med tegelsten; mitt på gården är et stort hål igenom en stoor stenpelare, som tiennar för en trumma där watnet har sitt utlopp ifrån borggården, och neder under uti hwalfwet, tiennar den för en pelare som stödier under hwalfwet, och där de kunna wända wagn och hästar omkring. Detta Palais parerar utan till såsom et Pentagone, ty det är 5 hörnigt af 5 lika Faciater, men är dock innan till åt borggården heel rund, och alla kamrar och rum äro därinnan fijrkantige och wäl proportionerade; taket är ofwan flatt med Altaner och pelarewärk, runt om. Borggården,

som sagt är

som sagt är, är heel Circkel rund, med öpne Portiquer rundt om, så
wäl nederst som i öfre wåningen ;/: Ty det är 3 wåningar högt,
men den understa är uti hårda berget under borggården, så att
stället är af en steen ända igenom hela berget uthuggit, samt käl-
larne och flere andra rum, dem man intet seer utaf borggården,
utan allenast å den sidan som vetar åt Staden, af sina namne
som ligger strax hoos:/ alla desse Portiquer så i öfre som undre
wåningen, äro måhlade till wäggar och taak; uti the öfre Por-
tiquer äro uti Nicher satte, the 12 Romerska Kejsarens Buster
eller bröstbilder af marmor, mycket wäl och med stoor flijt gior-
de, som sades, af Michel Angnolo Buonarrota. Uti andra wå-
ningen äro alla rummen, både till taak och wäggar målade, alle-
nast några rum undantagandes, som hade warit tapitzerade, där
taken allenast woro måhlade. Den förnämsta Salen är måhlat
af Pietro Orbista, en namnkunnig måhlare, uti Påfwens Pau-
li III tijd. Trenne förnämligen stora Salar äro uti andra wå-
ningen; uti en af dem är genom målning förestält, the fyra
werldenes delar i Landchartor, och uti taket Globus Coelestis;
uti hwart hörn, samt emellan hwart stycke woro afskildrade
theras Portraits som hafwa warit upfinnare till nya land
uti werlden. J en annor Saal af hela stoorlek war förestält
uti landskap åtskillige namnkunnige Orter och Städer, och å en
sida war en stoor Fontain, såsom en stoor Grotta formerat, och
med Mosaique arbete i blommor inlagt å sidorna, och öfwerst
uppå war et wapen med 7 lillior i blå botten. Sielfwa Bassin
war stoor i Circumferencen, af rödspräcklig marmor, och å hwar-
dera sidan om Bassin, stodo 2ne piltar af hwijt marmor wäl
gjorde, etc: Elliest war i desse rum intet remarquabelt, och inga
meubler, förutan några bord, af åtskillig slag steen och marmor,
deribland et af et slag fremmande steen spräcklig, där starka
gulådror uti woro, som hölts för mycket raart. Ett rum wij-
ses där och, där Drottning Christina af Swerige hade en natt
logerat, då hon till Rom reste; där är en Saal, hwarest fyra

Personer

Personer kunna stå uti hwar sin wrå, och sättia sig öra till wäg-
gen, då de genom wiskande kunna mycket distincte tala med
hwarandra, så at de som stå mitt på gålfwet, kunna intet
höra det ringaste ord, hwad de talas wed, hwilket är en stor
Curiosité och man ej kan gifwa någon raison till. Ett annat
rum, är och icke mindre förundran wärt, at då en står mitt
på gålfwet och stampar med foten, höres af dem som äro uti
förr, icke annorlunda, än at man skiöte med en Pistolet, och
den som inne är hör där intet af. Och såsom Palait uti sig
sielf är mäkta skiönt af Architectur, och andra zirater, ty
är och trappan derefter, som är hel uti runden uppsatt, och har
sin behörige och fullkomblige wiid, å alla sidor till taak och wäg-
gar utzirat med skiöna målningar en perspective, uti land-
skap och emellan äro Nicher utan Statuer, som och äro målade;
å högre sidan är trappan ända igenom med pelare wärd af mar-
mor, men 2 och 2 ihopfogade, där äro dessutan uti Palait, i hwar-
dera 5 hörnen, en sådan liten rund, eller windeltrappa, som lö-
per nederst ifrån upp till taket, där Altan är uppå taket af
Palait. Uthur andra wåningen går man öfwer en Altan in
uti trägården, som är å den sidan som wetar åt bergen. Den-
ne trägården är alt uppåt höjden belägen, lika såsom genom
Terrasser, och öfwer alt ser man Statuer och wattenkonster, de
där till ett stort taal äro; öfwerst uppå höjden af trägården,
är ett stort quadrat murat Lusthuus af steen, som består af åt-
skillige rum, där en skiön källare är under; baak före Lust-
huset är en stor rund Bassin, af ett mycket högt wattensprång
och är det högsta af dem alla, ty ~~han~~ det går högre i luften än som
sielfwa Palait är högt till, och hålles för så mycket rarare, som
den Bassin så högt uppe ligger; Neman för Lusthuset emot
Slottet, äro en hoop Cascader, etc: wattnet till dessa watten-
konster föres 12 mil ifrån, genom starka blyrännor. Ne-
dan före detta Palait är såsom en liten stad, med kyrkia,
och ett wackert Kloster, och är denna stad, mycket uti längden
byggd

tÿd, bärandes jaktorna alt uthföra. Härifrån begofwo wij oß widare
på resan, sedan wij hade warit där öfwer natten, till andra dagen
d. 10. wij hade då et långt stycke elaker wäg, till deß wij komme til stora
wägen, och avancerade till en ort kallat Monte-rosa, som är en liten
Village och postställe, och passerade igenom Bacano där wij förblefwo
Bacano den dagen, af orsaak att wij befruchtade komma för sent fram till
Rom, efter wij hade 15 mihl igen. D: 12 September reste wij fort, He-
laden Districten af landet som är mellan Monterosa och Rom, har
fordomdags hört Vejenos til; Berosius skrifwer, at man har kallat
dem Vejeni, af orsaak att de alltÿd brukade föra sina saker med kär-
ror. När wid Bacano är en insiö, hwarutur Rivieren Varca har sitt
Ursprung, hwilken Riviere fordom kalladhs Cremera, hwid hwilkens
strand Vejeni ihiälsloge 300 Fabios dät är till säyandes hela den Fa-
milien, undantagandes en pilt Fabius som sedermehra blef en frucht-
tan för Hannibal, och Stadens Romæ Restaurator. Staden Veij har
fordom warit belägen å stora landzwägen, och warit så mächtig, att
hon har kunnat emotstått de Romare uti 10 åhrs tÿd, såsom man
widlyftigt därom kan läsa uti Historien. Wij bekommo Rom uthi
ögnasichte, då wij ännu woro 12 mihl därifrån, och det första wij utaf
Rom sågo, war Domen, eller kupolen af kyrckan St. Pietro, hwilket
icke mindre plaisir och åtundan upwäckte i oß, än den trängtan Æneæ
medföllie bekommo, då de först finge Veüen och ögnasichte på landet
Italien, efter en swår uthstånden siöresa. Wid paß 7 mihl wäg och
något mehr, hade wij å sÿdan af stora landzwägen, en mächta hoop små
murade quadrat torn, som betecknade en Aquæduct som hade sitt lopp
under jorden, och å somblige ställen, under sielfwa landzwägen, som
gaf et starckt dåån, då man deröfwer kiörde; då wij en tÿd så reste
passerade wij förbÿ, wid paß 3 mihl när Rom, en Antique Tombeau
eller grafställe, som de gemenl. kalla Sepulchrum Neronis, el:
Neronis graf, och är belägen in wid wägen, uppå en liten högd, är så-
som en stor kista, med et hwast kupigt lock uppå, och å båda ändar
af locket, hade warit Bas-reliefs uthuggen /: tÿ hela Tombeau war af
hwijt marmor; :/ men som alt genom ålderdomen war förfallit och
förtärd, kunde man intet märckia, hwad för Figurer där har warit,

hela

hela Tombeau war näsktan af en sådan Form . Wij komo den wägen till Rom, som kallas Aqua Traversa, och sedermera tog wij wid Via Flaminia, passerandes wij öfwer broon, kallat Ponte Molo, som hwilken skall blifwa widare omtalt, i 3:dje delen som följer, nembl: i resan från Rom:) Denna Via Flaminia är mycket perpendiculair och rak, stenlagd med stora flata gråstenar, är temlig bred och mästadels omgifwen å båda sidor med lusthus och murar, och å sidorna wid wägen, äro små wägar upphögde med mur, där folcket kan gå torrt och obehindrat för hästar och wagnar, och rena om fotteren, när regnwäder är. Denna wägen Flaminia är näsktan lijk den wägen å andra sidan af Staden, som kallas Via Appia, både uti längden och widden; Via Flaminia har bekommit sitt namn af Consul Flaminio, som lät rödia och anläggia denne wägen, mästadels för den orsaken, at deriginom tämia, och afwäria någon uppstudsighet hos Soldaterna, emedan som fridstider war; Det är och en annor wäg som löper ifrån Rimini på Bologna, som kallas Via Æmilia, ty Æmilius Lepidus war Collega och borgmästare på en tijd med Flaminio som åter denna lät anläggia, upphöja och rätta.

Wij komma således omsider in uti Rom, genom Porta del Popolo, **ROMA**
på hwilken port står skrifwit med swarta bokstäfwer i hwit marmor, desse ord, och inscription:

FELICI FAVSTOq; INGRESSVI
ANNO DOMINI
M.DC.LV.

och å den sidan ifrån Staden war den mening, at han war uppbygd med stoor omkostnad, genom Påfwens Pij IV Liberalite och frikostighet, efter den berömlige Architectens Michel Angeli Bonarotæ Ordonnance. Å andra sidan in åt Staden öfwer porten står, at Påfwen Pius IV, hade låtit giöra en begynnelse, uppå denna Faciata, men blefwen bracht till fullkomnad, genom Påfwen Alexandrum VII. förmedelst den berömde Mannens Cavalier Bernini dessin och Ordonnance, etc: Denna port är mycket ~~hög~~ skiön af zirather uti Architecturen, som består utaf 2:ne dubbla Colonner öfwer hwarandra, å hwardera sidan om porten, samt med skiöna lister, Cornige, Architrave

Architrave, alt af fijn höÿt marmor giordt. När man är kommen
in en denna port, kommer man uppå en stor platz, kallat Piaz-
za del Populo, tillförne kallat Trulla, uppå hwilken har fordom-
dags uti Påfwens Clementis VII tijd, warit en hög quadrat bÿgnad
af en stark och massiv muur, hwilket somblige hafwa mehnt wa-
ra Sepulchrum Marcelli, eller Marcelli graf; detta lät bem:te
Påfwa ruinera och jämna platzen, hwarest nu mitt uppå står en stor
Obeliscus med en Fontain nedan till, om hwilken skall blifwa om-
rörd uti följande Romæ beskrifning. Mitt emot denna Piramid eller
Obeliscus löpa 3enne stora gator nÿckt regulaires, således att man
denna Obeliscen see kan, utur alla 3 gatorna, den förnämsta ga-
tan kallas al Corso, är mitt emoot Porta del Populo, perpendiculairt
dirigerat, och kallas derföre il Corso, at å densamma sker uti Car=
nevalen, alla de förnämsta Promenader, Masquerader och Rejouis=
sances; På denna gata al Corso som sträcker sig alt in emot Cam=
pidolium, plägar Cavallierne och Damerne hålla sin Promenade al=
la Söndagar, i det de sittia i sina kostbara Carosser, med 3 à 4
paar hästar före, och kostbart utzijrade; och äro deras Carosser mÿc=
ket stora, förnämligt en stoor wagnkorg af mÿcket genombrutit
arbete med bilder och löfwärck, som tiger högt uth både frampå
som bakpå wagnen, hwilket är förgÿlt, och sielfwa kranzen och
täckelset är gemenl: rödt eller grönt uppå wagnen, och äro inga
Sijde= eller framstÿcken på korgen af wagnen, utan i dett stället
med Guardiner, som de kunna draga upp och till igen, när de
willia; Uti sådana wagnar sitter Noblessen och Damerne uti sin
bästa skrudh och kläder, och köra på wissa dagar i rundan några
100de tals sådana Carosser i sachteligit maak, så sachta som hä=
starna någonsin gå kunna, och köra således upp= och uth före
gatan, några hwarf af och an, till dess det mörckt blijr, och när
de mötas uth (: ty de fara såsom uti rundan, och wända en på
förbem:te piazza del populo, och å andra ändan af gatan, tager
Piazza di St. Marco wid, där de åter wända :) Då helsa och bocka
de sig, mÿcket diupt emot hwarandra, uthi sina wagnar, hwil-
ket de äro mÿcket noga uti innan, at taga i acht, iakttagandes

det

det för en stimpf där någon det icke observerade, och i denna Cour-
sen will hwar och en wijsa sin Magnificence, i det hwar och en har
en stoor Suite af Pager, Laqueijer och andra betiente, alla utaf
skiöna Liverij, som det ena bättre än det andra, som följa wid
wagnarne, och på det ymat fold måge kunna gå obehindra-
de denna gatan fram, ty äro å båda sijdor af husen upphögde
smala gator etc: Och utaf denna Coursen, som nu ab incidente
är omtalt, har gatan sitt namn bekommit, all Corso. De an-
dra 2ne gator kallas, den ena Strada del Babuino som är å
wänster och sträcker sig till Piazza di Spagna den andra som
är å höger kallas Strada del populo, som sträcker sig alt ige-
nom platzen kallat Ripetta, in till kyrckian dedicerat S: Lu-
dovico Konung uti Frankrijke, där och den Frantzöska Nation
har sin församling och gudztienst, hwarom hereffter widare
skall talas. Och på det Piazza del Populo (: hwilken intet fö-
nödhafwande är at fullkombl. beskrifwa:) måtte hafwa större
och wackrare ansende, ty har Påfwen Alexander VII. låtit byg-
ga mitt för förberörde port Porta del Populo, å båda sijdor om
stora gatan al Corso, i hörnen af platzen, där alla bemälte 3 ga-
tor hafwa sin begynnelse; 2ne skiöna små kyrckior, bägge af lij-
ka Faciate och Architectur, den ena kallat Madonna di Mon-
te Santo, den andra Madonna de Miracoli, om hwilka skall
och widare blifwa förmält, då jag beskrifwer kyrckiorna; å
samma platz å wänster när man inkomer genom Porta del
Populo, ser man och en skiön kyrckia kallat St. Maria del Po-
pulo, tillijka med et convent af Augustiner Orden, della Con-
gregatione di Lombardia, om hwilken kyrckia jag och will bespa-
ra at beskrifwa, till dess jag de öfrige kyrckior i Rom beskrif-
wer; dock will jag kortel. införa, huruledes Kejsar Neronis graf
är där blefwen igenfunnen, som där har warit fördold uti
många hundrade åhr, ty då han förmedelst det Romerska fol-
kets hetzighet och ifwer, som han hade upwäckt emot sig, måtte
fly undan, och fördölde sig uti Villa di Faonte, som war hans
Libertinus, giörandes där af med sig sielf, (: denna Faontis gård

war 4 mijl

war 4 mijl allenast från Rom belägen: /: och blefwo så hans been begrafne uti en backa som låg wid twå trägårdar, och kallades af et grafställe som där war il Sepulcro della Famiglia Domitia, och blefwo först lagde i et kiärel af Porphyr, med et lock på, af marmo di Luna, med en hoop Ornamenter omkring af marmo Tarsio, det hans Concubiner, Atta, Egloga och Alessandra, hafwa hafft omsorg före, ofwan med denna inscription:

OSSA
NERONIS. CÆSARIS
GERMANICI. CÆS. F.
DIVI. AVGVSTI. PRONEP.
FLAMIN. AVGVSTALIS. QVÆSTORIS.

Och blefwo således dessa hans been igenfundne uti Påfwens Pascalis II tijd, på sådant sätt; att på detta stället, där nu kyrckian är war wuxen en hoop Walnötsträn, så att där war en wacker lund, men ett walnötsträ war där som wäxte mycket högt fram för the andra, och war på samma stället, där stora Altaret nu är. Därest på detta stället, folcket altijd blef mycket vexerat af diefwulska spökelser, så att somblige som passerade denna orten, blefwo en deel plågade, en deel hufwulösa giorde, en deel alldeles förqwafde; hwilket upwäckte en stoor förundran och fruchtan hoos Påfwen och folcket i Rom, doch igenom mycken böön och ammodan hoos Gud /: jag skrifwer såsom dett refererades och skrifwes :/ ~~blef~~ blef Påfwan genom Mariæ uppenbarelse kundgiordt, att på den orten, och under det trädet förwarades Neronis been af diefwlarna; då Påfwen Pascalis II, lät i sin närwarelse, gräfwa omkull trädet, och befant så uti sanning wara; hwilka been han lät taga och kasta uti Tibern, och på samma ställe upbyggia en kyrckia den han kallade St. Maria del Popolo.

Jag will nu något närmare komma till sielfwa Stadens Description, och observera samma Methode som jag i the förra orters beskrifning har brukat, som är, först införa Stadens Situation, Circumference, begrep, och uti huru många delar Staden fördelas, dernäst giöra en kort beskrifning af alla förnämsta kyrckior, uti sin behöriga rang och ordning och aldraförst

Le Sette

Le Sette Chiese Principali, the 7 hufwudkyrckior som hafwa särdeles Privilegier och förmån för the andra, sedan nambgifwa och beskrifwa the förnämsta orter och platzer, Palaits, bryggor, Obelisci, Colonner, och andra slijke zijrater, sampt Rudera efter the gamble Romares Magnificence, hwilcka Rudera icke ringa tillkänna-gifwa hwad för en stoor, rijk, mächtig och magnifique Stad den har warit, då han uti sin wälmacht stodh, at således denna Versen wäl sannas kan: Roma quanta fuit, ipsa ruina docet.
Sedan jag tillijka med mitt följe woro lyckel. ankombne till Rom, och hade först låtit visitera wåra saker uppå tullen, som war långt uppe på gatan kallat Strada del populo, så bekomo wij herberge uppå gatan Strada del Babuino, uti et stort Wärdshuus, kallat au l'ecus de France, där en Frantzos war wärd som tog ½ Rijksd:r person för måltijden, och 1 Rijksd:r för Camaren om weckan, där wij allenast blefwo öfwer 8 dagar, till dess wij hade sedt oss om et annat herberge, som oss lägligare war, och ringare afslopp; då jag omsider bekom mig en Camare, wid stora gatan kallat Strada del Corso, på piazza di St. Lorenzo, mitt emot kyrckiodörren af samma nambn, hoos hedersamt folck, där jag om weckan för Camaren gaf ungefähr 1½ Rd:r och åt hwarest jag hälst behagade, och undertijden [för hwar rätt] där samastädes.

Denne Staden ROMA blijr titulerat med många herliga nambn, Vitruvius den nambkunnige Historiæ Scribenten describerar then samma således: Libr: VIII. Divina mens, Civitatem populi Romani, egregia temperataq Regione collocavit, uti Orbis terrarum imperio potiretur. och Propertius beskrifwer den samma Libr: 3. på detta sätt:

Omnia Romanæ cedant miracula terræ
Natura hic posuit, quicquid ubiq fuit.

och blijr derföre kallat af Italienerna: Alma Citta di Roma, och är en Stad som altijd har tagit till, och utaf, ty hon har warit många pressurer underkastat, och 7 gånger röfwat och intagen såsom sees af Historierne, men dock äter tilltagit, och blefwen förbättrat och begrijt, med många sköna kyrckiobyggningar, och många flere kostbare Palaits, att den wäl än kan behålla det nambnet, Amphitheatrum Mundi. Man läser uti Historien

på många

på många ställen, hwarest beskrifwes the Romares stora Magnificence och Rykedom, den the hafwa låtit påstyna, förnämligast uti theras byggningar och prächtiga Palaits och en deel theraf skönias kan, af the qwarlemnade Rudera af Kyrckor, Theatrer, Triumphs portar, Colonner och mehra sådant, som till en deel blifwer enwördt, på sitt behöriga rum och ställe. Denna Stad har i Servij Tullij tyd warit så förmögen af inwånare, at där äro funden 84000 personer, och efter the 300 de Fabiorum död, äro räknade hundrade gånger hundradetusend och 7018 man; och uti det Carthaginensiska kriget äro mönstrade blefne 29033 beväpnade etc: Och äro uti Rom funden, mächtiga förmögne och rijka inwånare, så at det skrifwes, at ingen förmögen inwånare af Rom räknades, som icke kunde med sin egen omkostnad maintenera och underhålla, en heel Krigzhär på ett åhrs tyd, och ibland desse rijke war Lucullus en, som kunde när på fordrades uti ett skådespel strax förskaffa 5000 wäl klädde personer; och efter hans död har allenast den fisk, som fans uti hans dam, sålts för 300000 Sestertij, och sådana rijka förmögne med honom äro funden uti Rom, mehr än 20000 borgare. The Romares Krigzhär (: såsom Appianus skrifwer :) har bestådt under Imperatorernes tyd, af 200000 till foot och 40000 till häst, 300 Elephanter 2000 wagnar, och thesutan när det behöfdes woro 500000 beväpnade i beredskap. Till siös hade the 2000 skepp 1500 Galeijer, etc: hwaraf märkas kan, huru mächtig rijk och stoor denna Staden, måtte hafwa warit. In Summa Staden är blifwen kallat uti the gamla Romares tyd, Caput et Regina Mundi, Paradisus terrestris, Urbs invicta, Compendium Orbis, Mater omnium Virtutum et Disciplinarum etc: Nu förtyden åter blifwer hon igenom Christi sanna kunnandom, med högre namn kallat, såsom; Roma la Sacrata, Sedes Vicarij Christi, Mater et Radix Ecclesiæ, Nova Sion, och andra flere sköna namn, som den tilläggas af the Romare, Sancta kan hon kallas af Catholikerna, i den mening, efter så många 1000 Martyrer har måst bekänna Christum genom theras blodz utgiutelse, såsom och förundelse den stora ifwer the låta

påstyna

pästyna uti sin gudztienst, mehra på detta stället än annorstädes, sa och medh sina underhall på kyrkior, Hospitaler, Skolar, och sådana flera dygdöfningars bybehållande, samt wijses där och stoor kiärlekt emot the fattige och nödlydande, ty, förutan the många Hospitaler, som där äro ganska många, så äro där och hus för Pelegrimer, där the blifwa wäl upwachtade med maat och säng. hus där utbördingar blifwa uptagna utinnan, af barnmoran. Dullhus där the blifwa uti antagna, som intet förstånd hafwa, och ärkänna the den swaghet, som är mehr än andra beklagnlig, ty Sape Solatium est nosse Sortem suam. Där äro och uti Rom Hospital, för åtskillige personer, af allahanda Conditions och för sielfwa Noblessen, som Naturen ey haller har undantagit ifrån bräckligheter och wederwärdighet. Så har och Cardinalen Francisco Barbarino för några åhr sedan låtit inrätta, ett fullkombligit Apothek utaf 1200 Rijkzd:r Renta om åhret, som bör fournera gratis the fattige med Medicamenter som ät them fordras. Påfwen Clemens VIII har jemwäl inrättat et Hospital, kallat alla Trinita, hwarest dageligen blifwa underhållne 5000 personer, och uti senaste Jubileo, har man funnit där wara emot 15000. dijt går påfwen sielf på wisse tyder om åhret, tillijka med en hoop Cardinaler, och twätta Pelegrimernas fötter, samt upwarta them wid måltyden, då the äta. Där äro dessutan uthi Rom Hospital och kyrkia för hwar Nation en particuliere, som alla hafwa sina egna betienter; såsom kyrkan kallat Del Anima, hörer tyska Nation till, St Ludovico hörer Frantzoserna till, St Jacobo hörer Spaniorerna till, St Antonio di Padua, hörer Portugiserna till, St Juliano hörer them från Flandern till, St Ambrosio hörer Lombarderne till, St Luca hörer les Bretons til, St Jeronimo är Illyricorum, St Maria Egyptica, är Armeniorum St Stephano är Hungrorum St Uladislao är Polackernas, St Maria är Engelländernas etc: såsom och St Brigittæ som war ifrån Swerige, är en kyrkia upbygd där hon är begrafwen, och är sedermehra den kyrkan tillägnat den swenska Nation. the Græker hafwa här och 2 :ne församblingar desslijkes och the Hebreer eller Judarna; Jag will och något mehr förtällia, om theras omsorg för the fattiga, såsom theras welfarande

farande mening är, at the tänka med theras goda wärk och gär-
ningar förtiena sig Himmelriket, ty will jag införa några Exem-
pel om Cardinalerne. Utom det at Påfwen sielf för sin egen per-
son låter uthdela stora Almosor åt the fattiga, så utdela och Car-
dinalerne utaf sina enskilta medell, stora poster och Sumor åt the
fattiga, såsom det finnes uti Cardinal Mont'altos Räkningar, honom
hafwa gifwit the fattiga en Summa af Etthundrade Tiotusende
Rixd:r. man kan och säga, at annat Exempel om denna samma Cardi-
nalens Liberalité emot the nödtorftige, nämligen att ~~då~~ en fattig qwin-
na som hade en dotter, hwilka bägge hadhe födde sig genom theras
händers arbete, qwinnan blef siuk, och dottren blef afhållen från
sitt wanliga närings medell, igenom moderns skiötsel; så at, när
hon kom sig före igen, befant hon sig hafwa förtärt alt det lilla
goda hon hade förtient, därtill kom hennes wärd och fodrade sin
hushyra; då hon nu intet wiste at tillgå, war hon illa emba-
rassée, och ~~hon~~ uptäckte sådan sin nöd för sin Skriftefader, hwilken
rådde henne at gå till Cardinalen Mont'alto, som plägade gifwa
the fattiga audience, 3 gånger om weckan; och begiära af honom
så mycket at kunna betala sin wärd. men blygsel hölt henne
ifrån en lång tyd, doch omsider genom nödens påtrångiande,
går hon åstad till denne hans Eminence, där hon tillyka med
många andra fattiga infinner sig, uti en stoor Saal, där Car-
dinalen sielf hölt uppå at uthdela almosor, då nu ändtel: raden
kom till denna qwinnan, uptäcker hon honom sin nöd med en
stor Modestie, och huru hon war sin wärd skyldig 5 Rd:r hwarföre
han hotade at kasta henne i häcktelse. När denna Cardinalen
märckte hennes Modestie, och förnam sådant i sanning wara,
tog han bleck och papper, skrifwandes med henne en Sedell åt
sin Casseur, som war wahn at utgifwa almosor, hwilken Sedell
innehölt at hon skulle bekomma 50 Rd:r. När hon samma
Sedell presenterat begiärar Casseuren af henne at quittence på
the 50 Rd:r, och då hon hörde att där war skrifwit 50 för 5
blef hon förfärardt, och nekade att taga mehra än 5 sägandes
sig wäl wara fattig, men doch icke skamfull. Casseuren förer

Henne

hem med sig till Cardinalen, frågandes honom, om icke att
förseende woro skiedt, emedan att 0 förnyjdat skrifwit efter
Qwinnans egen berättelse, då swarade Cardinalen, sedan han
såg hennes hedersamhet, det är sant Jag har förskrifwit
mig, och tog en penna lika som wille han sedelen corrigera
och skrifwer så i stället för 50, 500 Rdr. uplåsandes den se-
dan högt, och sade till qwinnan; här har du att hederl. bort-
gifta din dotter med, och om det icke giör tillfyllest så kom
igen. Utom detta är uti Rom wijst stor Kiärlek, och christelig
omsorg för de fattiga, hwad som angår kroppen, så hafwa
de ock omwårdnad för sielfwa förståndet och wetenskaperne
som är Medicina Animi, såsom en Ægyptisk Konung har lå-
tit skrifwa öfwer sitt Bibliotheque; Sådane Sinnens läkedo-
mar och förstånds befordringar, finnes här mehra än på an-
dra orter. Ty först så äro här en oändelig myckenhet af uth-
walda skiöna Bibliothequer, och förutan de många Collegia,
Conventus, sampt Kloster, som alla hafwa sina särskilta Bib-
liotheker, så äro förnämligast Cardinal Barbarini; Ducis d'
Altemps; di Sapienza och Augustinernas hwilka begge sidsta äro
hwar dag öpne, för dem som behaga där att ingå. Jag wil här
intet nämbna om Bibliotheca Vaticana, utan på sitt behöri-
ge ställe widlyftigare införa. Här äro uti Rom, många
Collegia och Skolor nästan för hwar nation, där man infor-
merar ungdomen gratis, och föder, upfostrar dem där sam-
malendes. Där äro hus, hwarest flickor af 10 à 12 åhr gam-
le, blifwa insatte, dem man tager af deras fattiga föräl-
drar, af fruktan att de icke måtte prostitueras, där de
blifwa upfostrade af dygdige Matroner, till dess de blifwa
gifte eller och satte uti Kloster. Där äro ock hus för de
Qwinnor som äro illa gifta, af fruktan att de icke måtte
slå sig till Debauche, där de förblifwa till dess de äro för-
likte och försonte med sina män, och äro många som där
förblifwa hela sin lifstijd öfwer. Öfwer porten står skrif-
wit: Per le Donne mal maritate. Där äro ock hus för de
Qwinnor och pigor som hafwa lefwat liderligt och bedrifwit

hordoms-

hordomblast, och willia sedermera giöra boot och bättring, samma hus kallas Santa Maria Magdalena in Corso, där man ser många tecken, efter the penitencer, som desse fattige Magdalener hafwa giordt, ty på muren uti theras rum ser man nyligen besprängd blod, i det the hafwa hållit sin lekamen i en sträng Disciplin, genom myket blodigt pîstande; Då en gång Påfwen Paulus V såg thet, har han utbrustit i desse orden: O Felix Culpa etc: Här är och uti Rom inrättat en Sammankomst af Advocater och Procuratorer, som komma tillsamans en gång om weckan, at examinera alla the fattigas processer och Rättegångs saker, och informera dem till det bästa, utan den ringaste the fattigas omkostnad; och många flere sådana gudeliga inrättade församblingar finnes här, så at Rom må wäl kallas Roma Sancta, der thet icke offta missbrukades genom många syndiga Occasioner och tillfällen, som och här til öfwerflöd gå i swang.

Hwad Situation anbelangar, är den wid en frisk och sund Ort belägen, wid den wijdaberömbde floden Tibern som flyter igenom staden, och skilar Castellet St. Angelo, tillika med hela den Tracten di Borgo kallat, hwarest Basilica di Sant Pietro och Vaticano är belägit sampt Longara etc: från den öfriga delen af staden; denna floden har sitt namn af Tiberio Konung uti Albanien, och har sitt ursprung uhr bergen Appennini, löpandes in uti hafwet Tyrrhenum, dess lopp är 150 mihl; han delar och Toscana ifrån Umbria. Uppå denna flod ligga många qwarnar byggde uppå fahrkostar, och säyes Bellisarius hafwa warit Inventor till densamma. Öfwer denna flod hafwa warit många broar, såsom 2:ne antiques som nu äro ruinerade, nembl. Pons Sublicius och Pons Triumphalis. Rudera efter den förra ses än uti strömmen, som Ancus Martius låtit upbyggia först af trä, sedan som Horatius hade låtit sönderhuggan då han försvarade staden för fiendens anlopp: Sidst lät Antoninus Pius byggan af marmor. och denna war den

första

första som byggdes öfwer Tibern, af denna broo, störtades i forna tijder alla illgerningsmän uti strömmen. Den andra Broon kallas Triumphalis deraf, at alla Triumpher passerade densamma, och war denna pons Triumphalis så präcktig och uti så stort æstim, att dett utgick ett förbud af Rådet, at ingen landtman eller bonde fick passera densamma, men nu är all den präcktighet förwänd uti stoft, så at dett sannas som Ausonius skrifwer:

Mors etenim Saxis nominibusq venit.

J förstone när desse Triumpher begyntes i Rom woro the noog modestes och ringa, at dett skrifwes då Camillus triumpherade, bestod hela hans Pompa uti 4 st. hwijta hästar, som drogo hans wagn, men med tijden togo the mehra till uti öfwerflöd, så at Pompejus lät draga sig af 4 st. Elephanter. Marcus Antonius af 4 Lejon; Nero af 4 Hermaphroditer. Heliogabalus af 4 Tigrar. Aurelianus af 6 Hiortar. Firmius af 6 Strutzar etc: Fundamenten eller Rudera af denna Ponte triumphali sees än i dag, mitt i strömmen. En annor Broo kallat Senatorius et Palatinus, är och ruinerat igenom flod, fast den offta å nyo är reparerat, och sees man ett stycke af honom som har warit mycket kostbar byggd af marmor, som dess Rudera utwijsa. Broon kallat Quatro Capi fordom pons Tarpejus, war och en af the gamla renomerade broar: Denna broon som sträcker sig öfwer öhn St. Bartholomæi (: hwarom skall utförligare blifwa talt:) är fordom kallat Cestius et Exquilinus, och blef förbättrat af Imperatorerne Valente och Valentiniano, hwilken än i denna tijd är i sin wälmackt. Broon Ponte Sixte, fordom kallat Aurelio et Ianiculense blef af Antonino Pio byggt af marmor och förnyat af Påfwen Sixto V. Ao. 1475. Broon Ponte Angelo af Castellet St. Angelo, fordom kallat Elio, af Alio Adriano Imperatore, som lät bygga densamma; Påfwen Nicolas V förnyade honom, men Påfwen Clemens IX lät aldeles förbättran öfwan the gambla Arcaderne, och lät giöra emellan Pilastren sköna gallerwärck af järn, och öfwan hwar Pilaster, som äro af skiön marmor, lät han sättia många Englar, af hwijt marmor mycket skiöna giorde, hafwandes

hwar och

hwar och en, et instrument i sina händer, som betecknade Christi
pijnas historia; alla i lefwandes storlek. Å begynnelsen utaf
bron stå på hwar sin sida Petrus och Paulus af marmor. Denne bro
är enkannerl. kallat St. Angelo deraf, at St. Gregorius M: waran-
des å denna bro, fick see en Engel åfwan Moles Hadriani, där Castel-
let nu förtijden är, som satte et bart swärd i en slijda, sedan som
en stark pest hade i Rom graserat etc: Desse sidsta äro de för-
nämsta broar som nu äro i sitt fulla Esse och wärde; detta wara
om broarne kortel. sagt.
Omkring denna Staden Rom äro på några mijl inga hus at
see, utan slätt af några torra backar. Denna Stad är först
bygd efter werldens skapelse A:o 4447 utaf Romulo som Histori-
erna utgifwa, och är belägen uti det landskapet Latium kal-
lat. Circumferencen af denna Stad, swarar intet emot forna tij-
der, tij det skrifwes uti Imperatorernes tijd åtskilligt, somliga säija
den hafwa warit 50 mijl somliga åter 32, och andra 28 mijl,
men i desse närwarande tijder begriper den i circumferencen
allenast 16 mijl, innesslutandes desse 7 berg såsom, Aventinus,
Celius, Esquilinus, Viminalis, Quirinalis, Janicolus, Vaticanus. ber-
get Esquilinus kallas quasi excubinus af orsaak, at där altijd har
hållits Nattwacht uppå: berget Viminalis kallas derföre, at det
har warit med träd öfwerwäxt, som de Latiner kalla Vimi-
na. berget Quirinalis har sitt namn af Kyrckan dedicerat for
dem Quirinus eller Romulus som har warit där bygt. berget Ja-
nicolus har sitt namn af Janus som där är worden begraf-
wen. berget Vaticanus kallat, förtij att man där har collige-
rat sina Vaticinia och spådomar. Så är och här et annat berg
som kallas Mont-Trinita.
Denna Stad fördelar sig uti 14 delar, eller Regioni kortel. sagt
Rioni på deras språk, såsom 1:mo Del Rione di Borgo som begri-
per i sin Circumference 4 mijl, och förer i sin sköld et lejon
3 nyckelar och en stierna öfwer 3 berg. /: tij alla desse 14 delar
hafwa sina särskilta wapen eller Sköldar:/ II. Del Rione di

Trastevere

Præstevere har 5½ mihl i sin Circuitu, och förer uti skiölden et lejon. III. Di Ripa begriper 8 mihl och förer et hiul uti rödt fält. IV. Di S.t Angelo in Pescaria har 2 mihl, och förer en engel uti rödt fält. V. Di Regola har och 1½ mihl förandes en hiort i rödt fält. VI. Di Ponte begriper 2 mihl, och förer en broo med et Castel. VII. Di Campo Marzo har 5 mihl, förer en måhne i rödt fält. VIII. Di Trevi begriper 5 mihl förer 3 wärior uti rödt fält. IX. Di Colonna hafwer 2 mihl, och förer blå och hwijta bander. X. De Monti begriper 7½ mihl, förer 3 berg uti hwitt fält. XI. Di Campitello hafwer 5 mihl, och förer et drakehufwud. XII. Di Pigna begriper 1½ mihl, med et kyn-äple i rödt fält. XIII. Di S.t Eustachio begriper 2 mihl, förer Christi Crucifix ofwan et hiortehufwud. XIV. Di Parione hafwer 2 mihl, förandes i skiölden en grijp uti hwitt fält.

Detta är nu kortel. en general beskrifning af staden, jag wil och komma något närmare, och upräkna dess förnämsta kyrckor, ty alla att beskrifwa, skulle blifwa alt för widlyftigt, emedan där äro uti alles små och stora 359 st., och will först att observera Ordinem, beskrifwa the 7 Principale kyrckor, såsom först: San Giovanni in Laterano som är hufwudet för alla andra, icke uti Magnificence, utan genom ålder och præferencen, hwilcket och desse Verser utwijsa som äro uthuggne i Architraven ofwan ingången till kyrckan.

Per decreto Papale et Imperiale
D'ogni Chiesa me dato, ch'io sia Capo.

Och har således förträdet bekommit för alla andra kyrckor Orbis et Urbis. Constantinus M. lät byggia densamma, uppå att af then dem namnkunnige bergen Coelius wid namen, och kallade henne Salvator. Historia Ecclesiastica tillägna densamma åtskillige namn, såsom Basilica Constantiniana efter Constantinum, andra Basilica Salvatoris, ja och Basilica S.t Johannis in Laterano, af orsak att hon är byggd på den ort och platz, hwarpå Plautius Lateranus har haft sitt hus, hwilcken Nero lät döda, och sedan förstöra dess boning etc. Uti denne kyrckian antrys altijd den påfwiske Digniteten, men där det är en person som intet är biskop, som krönes till påfwe, så bör den först consecreras till Biskop uti S.t Petro. Uti klostret som är bifogat wid denna kyrckia, wijses en stool af Porphyr som man

Lädhes

sätter uti kyrkiodörren då någon Påfwe antages, när han stiger
upp af denna Stol, så sjunges denna Vers. Ps: 112 Suscitat de pulvere
egenum et de stercore erigit Pauperem. och förstås genom dessa Ce-
remonier at man bör ihågkomma den menskliga swagheten, under
det att man blifwer satt till hög ähra. och kommer denna sed nästan
öfwerens med den Cremonie som brukas wid Kejsarl. Kröningar,
i det at man frambär åtskillige stenar af marmor, at de må
deraf utwällia, hwilka de willia skola brukas på deras grafstäl-
len, och således erindra sig wara dödelige. Det skrifwes om denna
stol, at när en Påfwe blifwer wald, måste han sättia sig med bara
bakdelen uppå stolen som är ihålig, och låta sitt membrum viri-
le hängia därigenom, hwilket en därtill förordnader Diacon må-
ste anröra, och sedan sanningen betyga, och det skier ad explorandum
Sexum, ty man wet af Historien at en Qwinsperson är worden
Påfwe, och kallat sig Johannes VIII. som förr hette Agnes född uti En-
gelland: denna hade klädt sig i manskläder, och gifwit sig i följe
med en Student som hennes älskare till Academien, där hon wart
så lärd, at hon allom behagades för dess stora Esprit och skarpsinni-
ge disputerande; hwarföre han och wart efter Påfwens Leonis 4
död, utwaldt till Påfwe, men efter 2ne åhrs tid, då hon skulle gå
till Johannis di Laterani kyrkia, uti en Procession, war hon hafwan-
de och födde, och blefwo både modren och barnet strax döde. Hwar-
före äro de förorsakade, således nu at umgås, på det Påfwedö-
met icke widare måtte således blifwa bedragit. Ehuruwäl de
Catholiske sielfwa icke tillstå denna Historia wara sann, och alde-
les neka denna stol för den orsaken skull brukas, utan hålla sig
wid Platinæ mening, som om denna stol således skrifwer: Sentio
Sedem illam perforatam, ad id paratam esse, ut qui in tanto Magi-
stratu constituitur, sciat se non Deum sed hominem esse, et necessi-
tatibus naturæ, utpote egerendi, subjectum esse, unde merito stercora-
ta Sedes vocatur. Det förnämsta uti denna kyrkia är at remar-
quera hwalfwen som äro nästan all förgylta, ty kyrkian är alle-
st intet af nyaste Architectur, uthan annars mycket skiön med
kostliga målningar innan, och på många ställen med Mosaiskt ar-
bete inlagt

arbete inlagt både innan och uthan, thet altaret af trä, som S:t Petrus och forna Påfwar hafwa brukat giöra sin Gudztienst wid, sägs wara instulit in om thet stora som dagel. brukas, men doch får ingen, hålla Messan wid thetta altaret förutan Påfwen sielf, om icke undertyden någon af Cardinalerne, när Påfwen är siuk, blifwer particulairt efter-låtit, hwilket gifwes tillkinna genom en Zedell, som blir anslagen på en pelare wid altaret, under den tyden han förrättar messan. Ofwan detta Altare är et stort Tabernakel af marmor, uprättat på 4 Colonner, innom hwilka Colonner förwaras S:t Petri och Pau-li hufwuder, hwilka wijses folket på stora Högtijdz dagar; där är och et altare för det heliga Sacramentet, hwilket Påfwen Cle-mens VIII lät upsättia; däruppå är et mycket curieust och pretieust Tabernakel, insattat af många stena och dyrbara perlor och ste-nar, med 4 förgylta koppar Colonner i hwart hörn, hwardera af 15 footz högd. Man gifwer före at detta altaret, är det samma bord, hwaruppå Christus åth Påskalambet med sina lärjungar. Här äro åtskillige stena Epitaphier och grafställen, såsom Martini V. Alexandri III. Alexand: VII. etc: ja och Laurentij Vallæ som har wa-rit en wijs man, om hwilken Latonius har giordt desse Verser:

Romulus est urbis, Valla est idiomatis autor;
Hic reparat primus, primus et ille struit.

Hwarutinnan han tillägnar honom den äran, wara Restau-rator Linguæ Latinæ. Där finnes och på annat ställe detta Epi-taphium.

Quisquis ad hæc tendis sublimia limina, lector,
et caperis tanta nobilitate domus.
intentis oculis aure percurrere raras
desine materias, arte juvante manus.
Lumina cugressu prudens arcuta coherens
Respice sollicitus, quid velit hic titulus.
Hic tumulata jacent Pastoris membra Sereni,
Quem Decus Ecclesiæ contulit omnipotens.

När man går uth genom lilla dören, kommar man til Fun-ten där Constantinus M. döptes. Rummet där desse Funtar äro, är i rundan bygt, och mitt uti är en byggning, där man går under 4 trappsteg, öpningen är kringbygder med ballustrader af marmor, och hela byggningen är understödd af 12 Colonner.

af Porphyr

af Porphyr, och the största som i Rom finnes, hwalfwet är innan
måhlat, och åfwan omkring wäggarna i detta Capell är målat al
Fresco, som representerar the förnämsta Actioner af Constantino M.
På sidan af denna kyrckia har man för sig sielf affsides bygt, Sca-
la Sancta S. Joannis eller Sancta Sanctorum; som är kallat Sca-
la Sancta af orsak, att trappstegen som där sees, äro 3 ^{ne} trappor
upp i bredd, med murar doch mellan byggde, som skola wara de sam-
ma trappor, som woro uti Pilati hus, den Christus har måst
wandra upp och neder uti sin passion, och äro uti tahlet 28 st. Man
wijser ännu på några ställen, ~~blodzdroppar~~ fläckar efter Christi
blodzdroppar, som äro fallne af hans heliga kropp; hwarföre at
the måtte dess bättre conserveras, har man öfwertäckt dem, med
smått gallerwärck, och ingen drister sig, gå desse trappor upp, u-
than på knä, at wijsa den Respect, som man bör hafwa för den som
så offta föll på sina knä, då han måste gå desse trappsteg upp och
neder. Man måste och gifwa sin wärja ifrån sig, om man will där-
på gå, ty där äro wisse personer som medlertijd den tager uti för-
war, och den som icke är af deras Religion, och icke wil gå medlersta
trappan upföre på sina knä densamma må gå the 2 ^{ne} trappor up,
som äro å sidorna, och affskilte ifrån den medlersta med murar. Desse
trappsteg äro af hwijt marmor och wid pass 6 foot långe; öfwerst
när man kommer desse trappor upföre, är et Capell, kallat San-
cta Sanctorum, af orsak till the helige Religuier som där förwa-
ras; åfwan Altaret står denne Inscription:

Non est in toto Sanctior orbe locus.

Och et Portrait som förestäler Christum, uti dess ålders 12 ^{te}
åhr, ett bröststycke, wid pass 1½ foot långt, man säger at S. Lucas
har det begynt at måhla, men en Engel fulländat; Ramen om-
kring detsamma, är runt om infattat med pretieuses stenar. S ^{t}.
Anastasij kropp förwaras under altaret. uti et rum wijses och
hufwuden af S ^{t}. Agnes och S. Praxede, och många andra flere Reli-
quier. Kring hoos denna kyrckia S ^{t}. Joan di Laterano, är Påfwens
Palais, bygdt af Sixto V ^{to} framför kyrckian står en hög Piramide
eller Obelisco, af et stycke som är 100 ^{de} foot hög, är alt öfwer med
Zifrar des Hieroglyphices Egyptiens, om hwilken widare skal blifwa
talt

talt, när jag kommer at beskrifwa dem alla samptal. Man ser ock uti en stoor Saal, i understa wåningen af Palait, som hänger i-hoop med kyrkan, en Metall Statue af Henrico IV. Rege Galliæ som Canonici de S. Johanne Laterano hafwa låtit uprätta honom til heder, för det han gaf dem en Renta af 10000 Rdr. Till slut af denna kyrkas beskrifning wil jag ock icke förbygå, at uprepa alla dhe Reliquier, som därutiman wijsas, såsom: Zachariæ Johannis Baptistæ faders hufwud; St. Pancratij hufwud, Reliquier efter S. Maria Magdalena; en skuldra af S. Laurentij; en tand af Apostelen Petro. Den kalken eller bägaren som S. Johan Evangelista drack förgift uthur, efter kijser Domitiani befalning, och kädian därmed han war bunden; håår och kläder efter Jungfru Maria, en skiorta som hon sydde åt Christo; det klädet som Christus torkade Apostlarnas fötter med; det röör som Christi hufwud wart slagit med; den röda kiortel bestänkt med blod, som Christus wart klädd uti af Pilato. Ett trä af samma Christi korss. Christi swepeduket uti grafwen, blod och watten som rann af Christi sijda på korset, på et annat ställe wijses förbundzens Arck, Arons och Mosis stafwar etc.

II. Den andra kyrkan i ordningen af dhe 7 är S. Pietro in Vaticano. hwilken öfwergår alla uti Magnificence och skiönhet, både uti kostbarheter och Architectur, ty dhe största konstnärer hafwa arbetat på densamma; och är hon så admirabel både till in och utwärtes ansende, at det är mig omöijeligt, densama efter alla dess Particulariteter, nogsamt et beskrifwa. Det är et wärck för konsar och jättar, förmedelst dess storlek, och kan wäl jämbnföras medh dhe 7 werldenes underwärck; uthan och innan ser man ey annat på detta stora Colosseo glimma och lysa, än ädstillig stenn och marmor, af differentes Couleurer, i synnerhet storlek, och genom stoor konst om hwartannat benängt och inlagt; ja ock af stiöne marmor marmor Statuer, bilder och Colonner, til oräkneligit taal, och när man inkommer, lyser öfwer alt förgyllning; så at påfwen wäl kan säya med Salomon: Domus quam ædificare cupio, magna est, Magnus est enim Dominus Deus noster super omnes Deos. När man först ankommer finner man en wid rund plats fram för kyrkan som swarar i storlek, emot grandessen af kyrkan, och är runt omgifwen

✠ S. Pietro in Vaticano.

omgifwen med Portiquer af 4 Rader Colonner å bredd, och hwar
Colon så widt omkring, at 2ne Karlar knapt kunna omfatta den,
och sådana äro uti alles 280 runde och 96 st: quadrate pelare, som
formera denna ingång, förutan dhe som äro för ingången till
sielfwa kyrkan, ty å hwardera sidan i runden om platzen äro 140 run-
de och 48 quadrate pelare, denna platzen omfattar så när ½ mihl
uti dess circuitu, och således wäl kan begripa 20000 man. Denna
plats formerar just une maniere de grand Theatre, och är rundt om
ofwan Colonnerne en zirlig Cornige af skiöna lister, och ofwan en
Ballustrade, med en ganska stor myckenhet af skiöna marmor Statu-
er efter Cavallier Joh: Laurentij Bernini Florentini Dessein. Under
denna Magnifique Portique, passerar Procession uti skuggan på
stora högtider, och hwarigenom folket kunna gå til S. Peders kyrka
samt Vatican på alla tider, och intet warda incomoderade af regn
eller solsken. Mitt uppå denna stora runda plats är en stor Obeliscus
med en skiön Piedestal, om hwilken skall blifwa rört på sitt behöriga
ställe. Å båda sidor om denna Obelisk äro 2ne Fontainer, som jäm-
wäl icke ringa contribuera till denna byggnads admiration, förme-
delst dheras wattnets Abundance, brusande och öfwerflödande, som gior
et stort ansende till detta stora Theatre, hwilken Fontain eller
wattnsprång är formerat såsom en stoor skål eller mussla, af et
styke granito giort, hwarest wattnet öfwerst utbrusar med ett
stoort fall på alla sidor. Framan för Faciaten af kyrkan äro sto-
ra breda trappor uppåth så wida som sielfwa Faciaten af byggningen
och äro i tahlet 24 trappsteg alla af marmor, å båda sidor nederst
af trappstegen stå S:t Petri och Pauli Statuer af marmor, desse trap-
por äro dhesamma som hafwa warit för den gamla S:t Pers kyrkia.
Baronius skrifwer, at då K: Carolus Magnus skulle första gången
gå desse trappor upföre, har han kyst alla trappstegen. Yttersta
Faciaten af denna stora underssamma byggning, corresponderar uti
Magnificence, skiönhet, storlek och kostbarhet med dhet öfriga,
ty den prålar öfwer alt af skiön Architectur och af åtskilliga
slags marmor; där är en stoor Porticus eller förstuga (:om
jag så kallat skall:) som består af 5 Portaler, där man går

igenom

igenom, och är mehr lijk en skiön kostbar kyrckia, än at förimak. Åfwan samma Portaler wid taakfoten äro satte de 12 Apostlar med Christo mitt uti, i deras storlekt, nembl: hwardera af 18 foots högd, af marmor giorde, hwilka ehuruwäl de så stora äro, synas mäckta små nedre ifrån platzen, hwaraf man taga kan dess högd och storlekt. Åfwan denna kyrckia är frammantill en stoor släät plan öfwer alt betäckt med bly, och en stor kupol som hållas förre stoltare i högd emot tornet af S:t Stephans kyrckia i Wien: öfwerst uppå är en mijt stor förgyllt knapp, med Crucifix uppå, hwilken knapp är så stoor, at den kan begripa uti sig 30 personer. De 5 Portaler som formera denna omtalte Porticum, bestå af 20 pelare af Orientalisk Granito, hwardera af et stycke, hafwandes hwardera 24 foot i omgången och 86 i högden; bland hwilka äro 2:ne Africains af et stort wärde, som alla äro tagne uhr den gamla förre S. Peders kyrckia som å detta stället stod, förr än denna blef upbygd. Åfwan desse förbemelte pelare är en Architrave, och derpå en art af en stor Balcon, där man kröner påfwar, och hwarest påfwen utdehlar sin wälsignelse öfwer folket om påskahögtijden; denna Balcon består af en Ballustrade och många Colonner, där åfwan uppå stå de förb:de 12 Apostlars och Christi bilder. Hela hwalfwet uti denna Portiquen eller Vestibulen är förgyllt och af Mosaiskt arbete inlagt. å högra handen wid höga trappan som länder til Vatican, ser man uthi en Niche, Constantinum M: till häst af hwijt marmor i lefwandes storlekt, uti action som wille han omfatta et Crucifix, som åfwan ifrån honom ses, hwilket är et wärck af Chevalier Bernin, detuti han enkannerl: wijst, det han warit en berömd man både i Architecturen och Sculpturen. Han har och gifwit Dessein, at sättia det berömliga stycket af Mosaique arbete, öfwer medlersta stora Portalen under hwalfwet, som förställer det skepp som lärjungarne woro uti, då de sågo Christum gå på watnet, som upräckade Petrum, hwilken igenom otro och twiflan begynte at sjunka etc. detta är et wärck af Giotto Florentino, som har warit den första mästaren i denna konsten, och densamma kommit på bahn, och skattas altså detta mycket högt. Uppå gålfwet innan denna Portiquen är af allahanda stenar inlagt påfwens Clementis X:mi wapen och insignia mäckta konstigt.

Detta

Detta Tämmet som omtalas, är underligt, om man considererar
dess storlek, ty det är 289 foot långt, 40 foot bredt, och 133 foot
i höjden; När man ingår i sielfwa Kyrkian, går man igenom 5 stora
höga portar eller Kyrkiodörar, som swara emot the förra 5 st. Por-
taler för Vestibulen, som äro höga och stora; den å högra kallas Por-
ta Sancta, är igenmurat, med et inmurat Crucifix uti; af menskan, det
folket faller under på knä före, kysser och tillbeder det, och sägs
wara den port, genom hwilken Christus inred uti Jerusalem på
Palm Söndagen. Denna port låtes aldrig öppnas upp, än alla Jubel-
åhr, som sker genom Påfwens egen hand, i det han med många Ce-
remonier, med en förgylt silfwer hammare först muren bräcker, och
af Cardinalerne sedan continueras, jemte mycket folks bewistande,
(: men muren är förutt bräcklig innanföre gjorder, så att det
ej är stor möda den at kullkasta ;) hwarigenom sedan Påfwen med
hela folket ingår. Öfwer en annan port å wänstra wijses en stor
Porphyr sten inmurat, hwaruppå S.S. Petri och Pauli kroppar sko-
la wara af Påfwen S. Sylvestro fördelte uti 2ne delar, neml:
halfparten at förwaras i S. Petri och hälften i S. Pauli Kyrkia.
De 3 medlersta stora portarna kallade Valvæ S. Petri, äro 13 foot
breda och 45 höga, som altijd öpne stå för folket at gå igenom; och
tillslutes med kostbara och konstigt utarbetade metall dörar, förestäl-
lande Imp: Sigismundi kröning, och föreningen emellan den Ro-
merska och Grækiska församlingen. Öfwan före denna medlersta port är en
Basrelief af marmor, däruppå många figurer äro, efter Bernini
Desfein, föreställandes Christum då han talade till Petrum dessa
Orden: Pasce Oves meas. Och detta är nu kortel: om Kyrkians
yttre skapnad och delar, men förr än jag kommer at beskrif-
wa den inre delen, och wijdare denna kostneliga byggnad at om-
röra, will jag ock något förmähla om dess första grund och begyn-
nelse: Constantinus Magnus funderade denna Kyrkia först, med
stoor omkostnadt, och begåfwade henne rijkel: ty det beskrifwes
hwad för stora Depencer och Kyrkioprydnader här äro anlagde,
utaf åtskillige, så wäl af Constantino M. såsom ock flere andre,
neml: Constantinus M. lät sättia öfwer Christi graf ett Gull
Crucifix af 150 punds wicht, 4 st. Silfwerstatuer, å hwilka wore

präglade

präglade alla Apostlarnas Actioner. 3ne Kalkar af gull, som woge hwardera 12 pund, och 20 st: af silfwer à 50 pund. Ett faat, sampt en stoor liusstaka af gull som wog 3 pund, beprydd medh en dufwa af Hijacinth, han lät och giöra ett strand af gull och silfr omkring S. Petri graf, utzirat med myckett pretieuses perlor. Påfwen Hormista skiänkte till kyrckan 12 stolar, 3ne lampor af silfwer. Käyser Justinus den äldre, förärte till kyrckan en gull kalck af 5 pund, med perlor besatt, och ett faat af 20 pund. Imperat: Justinianus gaf ett kärill af gull à 6 pund, kringsatt med skiöna perlor, med 2ne silfr: kiärill af 11 pund hwardera, och 2ne kalkar af silfwer, af 35 pund wicht hwardera. Bellisarius skiänckte af det roof han bekom af Vitigothis, ett gull Crucifix af 100 pund, beprydt med äckta stenar, och 2ne andra ting af stort wärde. Michael käyser Theophili son af Constantinopel gaf till kyrckan en kalck och en skåhl af gull, besatt med perlor, af stort wärde &c. &c.

Men sedan som denna kyrcka, wart genom åtskillige uproor och revolutioner, som här i Rom upkommo, åter ruinerat, skiöflat och fördärfwat i grund; lät Påfwen Julius II åter förbättra och utwidga densamma, betiendes till Architect härutinnan De Bramante Lazzari da Castel Durante, Ao: 1507 som war en myckett berömbd man i sin tijd, och dog samma åhr, blifwandes begrafwen uti S. Pietro, med detta Epitaphio. Manuscripten finns i Bibliothequet wid St. Prasfede, med dessa Ord:

Magnus Alexander magnam cum conderet urbem,
Niliacis oris, Dinocratem habuit,
Sed si Bramantem bellus antiqua tulisset,
Hic Macedum Regi gratior esset eo.

Och sedan bäda Påfwen och Architecten dödde, wart åter den Dessein förändrat genom Raphaël d'Urbin, Julius Sangallo, Frere Gioconde de Verone, Baltazaro Peruzzi di Siena, och till sidst Antonio Sangallo, alla stora män i Architecture konsten, där den senare altijd haft en annan Dessein än den förre, och sålundes bygt, och å nyo åter annorlunda förbättrat, och så bort åth. omsider blef denna bygnad redigerat, igenom dette widberömbde och namnkunnige Michel Angeli Bonarola Florentini Dessein, uti en form af ett grekiskt Crucifix, såsom det nu för tijden är, och

man

man continuerade uti dess byggnad under Påfwarnas Julij III, Pauli IV. och Pij IV tyder, hwilken sinare lät anlägga hwalfwet och kläda det utan med huggen steen, hwarom Sixtus V. lät förfärdiga den underbara och sköna stora Dom eller Cupula, som är så stor innan, som den store och famense Pantheon, upbygt af Marco Agrippa, nu förtyden kallas den S. Maria rotunda, hwilket är den endaste Antiquite, som är blefwen heel conserverat i Rom; denne bemälte Cupula är innan 170 steg i rundan hwilket man lätteligen kan utmäta, medan den är marquerat å gålfwet rundt om i en Cirkel af hwijt marmor. uti denne Cupols förfärdigande äro brukade Jacobi de la Porta och Chevalier Fontanæ desseiner, som bägge fölgt Michel Angeli förre gifne Ordonnance, utan at förändra them i någon ting. Paulus V. redigerade den förra byggnaden af kyrckan, till ett Latinskt Crucifix, och lät förstöra alt hwad som war åter af gamla Dessein på östersydan, och tillbygde 3ne Capell å hwardera sydan af kyrckian, tillijka med en mijcket skiön Portique, såsom the nu förtyden äro, och alla Capell med sin särskilte Cupula, och det igenom Caroli Moderno Conduite och anförande, hwilken och har ordonnerat den förnämsta Faciaten som wetar åt stora platzen, hwarutinnan han nogsamt har wijst sin Capacitét och stora förstånd i skijla saker. När man nu detta alt, som sagt är, har observerat, och man kommer innom kyrckedören, måste man stanna af förundran, att see för sina ögon et sådant stort Corpus af en sådan ovanlig högd och widd, ~~och~~ som är å alla sijder, till taak, wäggar och gålf öfwermåttan kostelignt utzijrat: alla pelare som mächta store och massives äro, the äro öfwerdragne med allahanda Coleur marmor, och öfwer alt besatte med stora runde Bas-reliefs och Medailles af framledne Påfwar, som blifwa uppahållne af swäfwande Englar, altsammans af alabaster och fijn hwijt marmor uti fijne eller uphuggde Statuer, heelt förställte in mezzo relievo som the kalla. gålfwet är inlagt uti åtskillige figurer af different marmor, Walfwet lyser öfwer alt af förgyllning och Mosaique arbete, samt utzijrat, med många sköna Statuer, och högt utstigande

blomor

blommor och löfwärck; När man först inkommer, synes folc-
ket som gå långt fram i kyrckan, lijka såsom små barn, i ansen-
de till den storlek som denna kyrckan har. Den stora kupolen
är större och högre, än at någon än har funnits i hela werl-
den, at när man står öfwerst upp i kupolen (: ty han är med en altan
innan omkring :) och ser under uti kyrckan, synes folcket såsom de
swarta foglar i lufften, och gläntzer denna kupol innan till af Mo-
saique arbete, som föreställer Paradiset och himmelen, hwarest
alla figurer äro, när man därhos är, af en ofanteliq storlek. Kyr-
kan som sagt är, är byggd uti en form af et Crucifix, har 520 foot
i längden och 385 i bredden, så at hon i storlek öfwergår alla namn-
kunniga Tempel i forna tijder, ty Salomons tempel hade allenast 60
steng i längden, Diana Tempel i Epheso, 425 foot, och den stora Mos-
quee de Fez hade man 150 steng i längden etc: Hwalfwet (: at jag
må nogare beskrifwa denna kyrckia :) är formerat af stora quadrat
stenar, och öfwan hwardera sten en uphögd förgylt roos, som upfyl-
ler quadraten af stenen. Pelarne som stödia under walfwet, äro
fyrkantige af huggen sten, alla Capiteler äro a la Corinthienne my-
cket curieust utarbetade, och bindas öfwan ihop med Arcader. Öfwan
för dem är en Corniche som sträcker sig rundt om kyrckan, hwarest
äro en mächta hoop Statuer af sten föreställandes de moraliske
dygder. Dessa pelare hålla 105 foot i runden och är 40 foot emel-
lan hwardera pelare, å den sijdan af pelarne som wetar åt wäg-
gen, skola öfwerklädas med hwijt marmor, hwarest skola blifwa 2ne
ingångar med Nicher, däruti skola sättias förgylta metall Statu-
er, men andra sijdan af pelarne, äro utzirade, som förr sades, med
de förra Påfwars Portraitter understödde af Englar, och allestädes
Innocentii x dufwa, med en olinqwist i munnen, som upfyller det
öfrige af pelarne, alt af alabaster, men grunden af isprängd brun
marmor etc: Mitt under förbemälte Cupell, mitt i kyrckan, är
det stora altaret som är ledigt och fritt å alla sijder, hwars kost-
barhet och storlek, swarar jämwäl emot den widd, storlek och
höjd af kyrckan och denna kupell, det är et underwärck både
förmedelst materien, hwaraf det giordt är såsom och at det är
det endaste i hela werlden, som af en sådan storlek giordt är
af koppar

af koppar af sådant arbete. man kallar detta altaret, quasi
alta ara, som det och med rätta kallas må: De 4 metall pela-
re som uppehålla himmelen öfwer altaret, wäga allena 110000
(Etthundrade tijotusend pund) förutan himmelen tillijka med
de många Englar, zijrather och löfwärck, som alt är af koppar
förgijlt. Cavalier Bernin har giordt Dessein till detta altare, och
såsom detta är det största altaret, thy will jag först begijnna med
dhet at beskrifwa: Det är å alla sijdor öppet och fritt, bestående
af 4 st. höge wridne Colonner af Bronce eller metall, hwardera
så tiocke som 3 personer ihop, desse stå på Piedestaler af fijn mar-
mor, uthan på alla sijdor af Piedestalen stå Påfwens Urbani VIII wa-
pen, som är 3 Bijn uti et blått fält, af metall; Desse 4 Colonner
uthom det, at de äro wridne, så äro de utzijrade med mijcket
löfwärck, och små Englar, som swäfwa ibland bladen, och bela med
bij och flugor, alt mijcket löst och subtilt giordt, lijka som det hängde
af sig sielf, och alt förgijlt uti elden; Omtalte 4 Colonner under-
stödia en himmel mäckta hööġ och stoor af mijcken Architectur, öf-
wan hwilken äro många Englar, som spela emellan en hoop Fes-
tons tillijka med Påfwens Urbani VII wapen, som har låtit up-
rätta detta altare, öfwerst uppå, är en Glob med et Crucifix på.
Frammen för detta altare, är et lågt galler eller skrank af
uti runden, af små messing pelare, hwarest man går under
under stora Altaret, där Apostlarnas S. Petri och Pauli kroppar
förwaras, trappan som går dit neder är af skiön marmor af
en mijcket god Architectur, och på sijdorna inlagt af allahanda
stenar på florentinskt sätt uti löfwärck och sådant; hela trappan
som är uti runden, är å alla sijdor behängd med Silfwer lam-
por wäl och konstel. utarbetade, till et ganska stort taal, som
dageligen brinna. Sielfwa rummet eller grafwen där benämde
Apostlars kroppar förwaras, är jämwäl till gålf och wäggar in-
lagt af allahanda marmor, och öfwer alt behängt med Silfwer-
lampor, som brinna natt och dag. Detta är kortel. sagt, om
stora altaret. De fyra största pelarne som understödia stora
Kupeln, gent emot hwartdera hörn af altaret, äro alla qua-
drate, och hafwa 26 foot i omgången, hwarutinnan är en trappa;

som

som länder uppå ett hwalfwerk; uti dessa pelare äro höga stora Nicher, hwarutinnan äro ställte 4 st. stora Statuer af hwijt marmor en å hwardera pelare, hwardera af 22 palmers högd: En af dem representerar S. Veronicam, som torkade Christi ansichte, då han gick till Golgatha med korsset, är ett wärck af Francisco Mochi. Den andra föreställer S. Helena, af Andrea Bolgi di Carrara. Den 3dje är Apostelen S. Andreas, af Francisco Guerthino Flamand; den 4de S. Longinus af Caval: Bernino, som ock har warit Inventor till alla dessa Ornamenter. Öfwan uppå hwardera af dessa 4 pelare, är ett Capell mycket härligt ock skiönt, hwarutinnan wijses många Curieusiteter ock Helgedomar. Ock under hwardera af dessa 4 stora Statuer som omtalte äro, är ett altare, med en altaretafla af Ollinfärga, som föreställer Historien, af hwar ock en öfwanstående Statue. Dessa 4 altaretaflor äro af den berömde Måhlaren Andrea Sacchi giorde. Här går man ock neder under jorden, hwarest wijses åtskillige bilder, Crucifix, grafställen, stenar hwaruppå de Christne äro blefne martherade, målningar, ock hwar de helige äro funne uti sina grafwar etc: i synnerhet wijses Påfwens Leonis M. I ock Keysar Ottonis II. grafsteen, som är en mäckta stor Porphyrsteen, hwars like intet är till finnandes. Främst uti Kyrckan, mitt framman för stora altaret, ser man S. Petri stool, utaf 4 Kyrckiones lärare ock Doctores uplyftader ock uppehållne, alla af en extraordinaire storlek, ock af metall uti eld förgyllte, ställte uppå Piedestaler af fijn marmor, med Påfwens Alexandri VII wapen på af metall. Stolen sielfwa är så när baak till 7 palmer höy, utskurat med figurer af brensteen, sampt med skiöna Bas-reliefs; denne stool är innesluten inom en annor, af koppar giord, som ock konstigt är beprydd, med löfwärck ock 2ne bilder å sidorna, sampt 2ne swäfwande små Englar öfwan, som hålla Påfwens myssan ock kransen stor nyckel, baak förr denna stohl, ända upp uti höyden (: så att det intager hela den waggen :) är ett måhle förställt, ock där mitt uti den helige Anda i en Dufwo liknelse, från hwilken gå täkt, med långa klara strimor, ock öfwer alt i måhlent flyga ock swäfwa en stor hop Englar små ock stora, alla uti artige andächtige actioner hwilket ock är alt af metall, ock mycken förgyllning. Nedan för denne S. Petri

stohl

Stool är et Altare, och är alt detta et wärck af den förr omtalte Cavallier Bernino. Å högra handen af detta Altare ses Påfwens Pauli III magnifique och kostbara Tombeau och grafställe, utzirat med sköna Statuer af marmor och metall, och många andra ziratier föreställt igenom den wida namnkunnige Mannen uti dhe 3 konster Architectura, Sculptura och Pictura, uti hwilka han excellerat, wid namn Michel-Angelo Bonarota. Å andra sidan midt emot å wänster, är Påfwens Urbini VIII kostbahre Tombeau, desslikest utzirat med sköna Statuer af marmor och Bronce efter Caval: Bernini dessein, som och har tillsyn med Ordonnancen, sielf utarbetat dhe samma med sin egen hand. Då man går stora Altaret förbij åt den dören som länder til S. Martha, finner man Påfwens Alexandri VII. magnifique Tombeau, jämwäl efter Cav: Bernini Ordonnance. Därnäst kommer man till et Altare, mycket konstigt inlagt af åtskilliga marmor, som är dedicerat Jungfru Maria; åfwan är en liten Cupula, hwarest i hörnen är föreställt 4 Kyrkiones Lärare en Mosaique, 2:ne äro efter Ioannis Lanfranco Dessein, dhe andra begge efter Andreæ Sachi. Altaret där näst är dedicerat S. Leoni 1. hwarest altaretaflan är af ett stycke marmor en Bas-relief, föreställande med stora uphögde fygurer, huru såsom dhe Göthers Konung Attila blef af denne Påfwen drifwen ifrån Rom, i det Petrus och Paulus syntes öfwer staden med dragit swärd; et wärck af Alexandro Algardi di Bolognia, som har förwärfwat sig et Odödeligit åhreminne, igenom dess Ordonnance, storlek, Skiönhet och arbete. Litet längre bort, och nästan gent emot detta, är en annor altartafla af Lovis Civoli föreställande S. Petri Mirakel uti den borttagnes helbrägda giörande. Å andra sidan åfwan en port, ses en tafla af Antonio Pomeranci uti wattufärga, med Christo uppå, då han gaf nycklarna åt Petro. Icke långt härifrån å samma sida är en Tombeau af Påfwen Leone XI. som besatt Påfwedömet allenast uti 26 dagar; därest Epithaphium så lyder:

D. O. M.

LEONI XI. MEDICI FLORENTINI Pont. Opt. Max.
Qui ad summam Ecclesiæ Dei Foelicitatem
ostensus magis quam datus

Christianum Orbem, brevi XXVI dierum lætitia
et longo annorum moerore complevit.

Uti samma ingång finner man et altare dedicerat S. Petro,
därest en altartafla är, af Ioanni Boglioni, förställandes Resur-
rectionem Tabidæ. Under den lilla kupolen, som man kommer till
därnäst i ordning, äro 2:ne altaren et dedicerat S:t Petronillæ,
hwars altartafla är giordt af Joh: Francisco di Cento kallat Guer-
chinus som excellerar i skiönhet af Colorit, andra altaret är
tillägnat Öfwer Engeln Michael, hwars altartafla är giord en
Mosaique af Joanne Bablista Calandra, efter Cav: d'Arpini Des-
sein. Hörnen öfwerst i denna Cupula äro ock en Mosaique utaf
densamma Mästare, därest förställes å ena sidan S. Bernhard
en Dessin af Carlo Pellegrini, å andra sidan S. Greco et wärck
af Joan: Francisco Romanelli, å tredie rummet en annan Sanctus
af Andrea Sacchi etc: Det fölle för widlyftigt alt uti ordning
at uprekna, ty är det nog at jag de förnämste altaren upnäm-
ner såsom ock de principaleste skillerier. Stycket hwaruti Chri-
stus med sina lärjungar är, är et af de bästa styken, giordt
utaf Caval: Lanfranco. Öfwer altaret dedicerat S. Erasmo, är
et skilleri af Nicola Poussin; Öfwer altaret consecrerat S:t
Processo och Martiniano är et styke af Valentin Francois; En an-
nan Altartafla, af S. Wenceslao Duca di Bohemia, är giord af
Angelo Carosell Romano. Capellet dedicerat Jungfru Maria är
en Dessein, af Jacobo de la Porta, hwarest hwalfwet är en Mo-
saique. Capellet du Saint Sacrement är å alla sidor beprydt,
och utzirat med förgylte Statuer. Taflan som förställer den
H: Trefaldigheten är et wärck, af Caval: Pietro Berretini di Cor-
tona, som ock har gifwit Dessein till hela detta Capell, och till
det Mosaiske arbetet, som där är uti kupolen. Där är et al-
tare dedicerat S. Mauritio hwars altartafla är giord af Carlo
Pellegrini. Nedan före sees Påfwens Sixti V magnifique Tom-
beau eller grafställe, förestält med dess Statue och många
Ornements uti Bas-reliefs af metall, et wärck af Antonio Pa-
laiolo Florentino. Där sees ock en skiön Tombeau de la Comtesse
Matthide, giordt efter Cav: Bernini dessein; som är den endaste

af de

af the wärdiga personer, som hafwa fått niuta den ähran, att hafwa sitt grafställe i S. Pietro. Denna Qwinnan har hafft den förmån, at hon kallades S. Petri dotter, af orsak, at hon så frimodeligen förswarat församlingen emot Kejsar Henricum IV. Hon har ock gifwit hijt till Kyrkian första dehlen af sitt fädernes; och war det Påfwen Urbanus VIII, som lät föra hennes lijk från Mantua hijt till Kyrckan Aº 1633. Den andra Cupula af the små, som ock är en Mosaique, är efter Pietro di Cortona dessein, taflan öfwer altaret derunti, förställandes S. Sebastian Martyrisé, sampt många andra figurer, äro af Dominicano di Bolognia. Capella de Crocefisso kallat, är det sidsta näst stora dören, mycket considerabelt förmedelst den sköna målningen under hwalfwet af Joanne Lanfranco, Altartaflan derutinne af Christi kors, är af Pietro Cavallini Romano. Cupula utanföre är en Mosaique efter Cortona dessein; härfram hoos wijses, en höög hwijt wäl arbetad wrijden Colon, insluten innom et jernstaket, som sägs wara utur Jerusalems tempel, wid hwilken wår Herre Christus skola hafwa lutat sig, då han predikade; hoos denna pelaren, innom gallret, pläga man instänga the befängde och besatte, the där måste gå omkring pelaren (: ty där är intet större rum, än man knapt kan gå om :) till dess the blifwa befrijade, och blifwa många sålunda hulpne. Å andra sijdan af Kyrkian mitt emot, är et Capell dedicerat den heliga S. Petri Stohl, hwarest hwalfwet är öfwerdragit af skiönt gipsarbete och målningar af Caval: Casp: Celio. Altaret därnäst å den sijdan upp åt Kyrkan är dedicerat S. Maria, och förställer taflan därtill hennes Frändes Elisabets besökelse, et wärck, af Joh: Franc: Romanelli; Längre fram in emot Sacristijan, wid en af pelarne som stödia under Walfwet fans en präktig Tombeau, neml: Påfwens Innocentij VIII, tillijka med 2ne Statuer en Bronce, giordt af Antonio Palajolo. Härnäst kommer Choret at beskrifwas, därest en altartafla är som förställer S. Joan: Chrysostomus, S. Franciscus,

S. Anton:

S. Antonius de Padua, och flere andra, ett wärdt, af en Fransösk Målare benämnd Simon Voüet; här sees och detta namnkunniga stycket, S. Maria uti Marmor, giordt af Michel Angelo Bonerota, uti hans ungdom. När man går utur detta rum, finner man ett altare dedicerat S. Petro och Andrea, och kallas i gemen, della bugia di Anania, giordt af Roncalli delle Pomerancie. Därnäst kommer man till Capellet, Gregoriana kallat, efter Jac: de la Portas dessein, altartaflan är af Andr: Sacchi, men bilt- och löfwerwärket, sampt Mosaik arbetet som är i kupolen, är en ordonnance af Caval: Pomerancio. Å sidan är en Altartafla, om S. Petri korsfästning af Cav: Dominico Passignano Florentino. Derefter äro 3 altaren, i korsgången af kyrckan å wänster handen; den ena taflan om S. Valeria och S. Martialis, giort af Antonio Spadarino Romano, den 2dra om S. Simon och S. Judas giordt af Augustino Campelli Florentino, den 3die om S. Thomas då han sätter sitt finger i Christi sida, är af Cav: Passignani. Uti ingången till Sacristian uti andra Capellet å högre, äro några fina Historier målade utaf Francisco Moranzone Milanese, öfwer dörrarna till skåpen, där Reliquierne förwaras, sampt silfwer och andra saker, som höra till kyrckans zyrat, hwilka där wisas till en stor quantité, alt infattat i gull och silfwer, med perlor och stenar till stort wärde. Där äro kalckar af purt gull, med iuweler besatte, och en stor liusakrona af silfwer, åfwan hwilken är ett Crucifix af en sådan tyngd, at knapt en karl kan lyfta. etc: etc: Uti kyrckians Archivo wisas en bok af ändeligen Historier, hwaruti innan öfwermåttan sköna miniaturer äro, giorde af Giotto Florentino, och åter en annan Psalmbok, iche heller af mindre skönhet, aestim och wärde, dyrt förährat af Honorato Capizucchi, af en gammal ädel Romersk Familia. Denna S. Petri kyrckia begriper i sin omkrets, många Capell, alla som små kyrckor, med sina Cupuler, såsom de till första delen nu äro kortel beskrefne eller upnämde, och äro i tahlet in alles 26 st. Man hafwer kallat dem i forna tider Cubicula, och betiententerne därutinnan

Cubitularÿ

Cubicularij däraf kommer den Titel Cubicularius Sancti Petri. En Engelländare skrifwer, att denna kyrkia skal ähn hafwa inkomster af mehr än 20000 pund Sterling, och man säger at denna byggnad skall hafwa kostat till Ao. 1654. fyrtijo millioner gull.

Och detta ware så korteligen sagt om S. Pietro, jag will och icke till slut förgiäta at uprekna the förnämsta helgedomar som the förgifwa här hafwa at conservera, och bruka därwid en stor andacht och Superstition; Jag såg ibland annat där uti kyrckan på stora gången fram emot stora Altaret, å högra handen en Antique sittiande S. Petri Statüe i lefwandes storlek af metall, som sätter högra tään fram, den foliant, särdeles alla Pelegriner som där altijd till stort taal finnes, kyssa och trycka sina hufwuden därunder, hwilket the hålla för en stor helighet, och war denna tåhn redan så mycket kyster, så at han war nästan utnött. Ibland theras Reliquier wisas förnämbligast, utom S. Petri och Pauli kroppar, Apostlarnas S. Simonis och Judæ, S. Johannis Chrysostomi, Påfwens S. Gregorij. S. Petronellæ, S. Andreæ hufwuden, och Evangelistens S. Lucæ, S. Sebastiani S. Jacobi Minoris, en skuldra af S. Christopher, S. Stephan och flere andra oräknelige heliga, ja och det kläde, hwarmed S. Veronica torkade Christi ansichte, då han bar korset, och kallas hoos dem Volto Santo, efter Christi ansichte skall synas däruti. Järnet på lantzen hwarmed Christi sijda wart upstucken, blef förährt Påfwen Innocentio VIII utaf Turcken etc: När alla desse Reliquier och helgedomar wisas, få the närwarande Stadens Inwånare Indulgentier på 3000 åhr, the däromkring boende som äro tilstädes 6000, och the som äro långwäga ifrån på 12000, och så många Synders förlåtelse till 3die dehlen; och äro således mycket rinde, uti andeliga gåfwors utdelande.

La Chiesa di S. Paolo. ✠

Den 3die kyrckan i ordningen af the 7 principales är La Chiesa di S. Paolo som är belägen utom Rom en mijl så när, wid den wägen som kallas Via Ostia då man går igenom den porten uhr Rom, som kallas Porta di S. Paolo som kallades

i forna

forna tijder af the Romare, Porta tergemina eller Ostiensis. å hwilken wäg, för än man kommer till S. Pauli kyrckia, är ett litet Capell på wänster handen, på hwilket ställe S. Petrus och S. Paulus hafwa tagit afsked utaf hwarandra, för än the blefwe förde till döden. Denne S. Pauli kyrckia är byggd, zijrat och begåfwat af Constantino M: på det ställe hwarest S. Pauli hufwud war igenfunnit, därest S. Pauli skal hafwa blifwit begrafwen af en Romersk qwinna Lucia wid namn; och är denne kyrckia byggd i en stapned af ett Crucifix. Dess längd består af 477 foot och bredden af 258. Walfwet blijr innan understödt af 4 radher eller omgångar höga, runda och stora marmor pelarn, som äro i tahlet 100 st: Vasari skrifwer dem wara tagne uhr kejser Antonini Balneis eller badh, och här sedan employerade. Portarne till denne kyrckia äro af metall, hwaruppå äro utarbetade åtskillige andelige Historier och figurer. Här uti detta stora Corpus finnes intet Capell, eller andra Ornamenter såsom uti andra Catholiske kyrckior brukeligit är, utan allenast wid sielfwa ingången af kyrckan, wid stora dörren, där ses ett altare, hwaruppå dessa ord stå uthuggne i en steen: Hic inventum est Caput Sancti Pauli. Och finnes här många andra remarquables ting, såsom stora altaret fram i kyrckan, som är öfwertäckt såsom med en himel af steen, mycket zijrligt giordt, med 4 statuer ofwan, och 4 st: höga Colonner som denne himel understödia, af skiön Porphyr, Under detta altaret förwaras hälften af S: Petri och S. Pauli kroppar, som för omtaltes, hwilket och confirmeras af en Inscription, som ses å en sijda af altaret, med dessa ord: Sub hoc altari requiescunt gloriosa Corpora Apostolorum Petri et Pauli pro medietate. Baak för altaret är nedergången till denne graf, och lijka med den uti S. Petri kyrcka, som omtalt är: detta rum kallas Confessio S. Pauli. Man läser dessa följande ord, i förgylte bokstäfwer, satte öfwer the små dörar som leda dijt neder: Limina Apostolorum. Såsom Paulus V. lät där förfärdiga ett Tabernakel, och et gålf som inlagt är

af alla=

af allahanda Orientalisk marmor, af stort wärde, Påfwen Clemens VIII, lät där upsättia 4 altaren, gint emot hwarandra, utzirade med skiön colorerat marmor såsom ock med sköna målningar. Under Walfwet i denna kyrckian sees ett rart wärck a la Mosaique, hwarest Wår Herre Christus är repræsenterat midt ibland de 24 äldste uti uppenbarelsen; det äro förflutne mehr än 1200 åhr sedan detta stycket wart giordt. detta har Placidia Galla Theodosij Dotter ock Honorij syster låtit dijtsättia, å den tijd S. Leo Magnus war Påfwe, hwilket desse följande Verser utwijsa, som stå under samma walff.

Placidiæ pia mens operis decus omne reporta
Gaudet Pontificis Studio splendente Leonis.

Åfwan stora altaret å sijdan, sees dett fameuse Crucifixet, som fordom skall hafwa talt (: såsom det sägs :) till S. Brigitta som war ifrån Swerige, då hon giorde sin bön på detta stället, och confirmerar detta Crucifix deras mening, som säja, Christi fötter skolla hafwa warit fastnaglade med 2 ne spijkar. Uti det Capell hwarest Tabernaclet och det heliga Sacramentet förwaras sees många taflor giorde af Cav: Lanfranco, Åfwan altaret dedicerat S. Stephan är en tafla, giord af en Qwinna från Bologne, kallat Lavinia Fontana. Ibland Reliquier, som där til stort taal äro, wijses hufwudstaub hufwud som Christus omwände, en Arm af S. Anna som war Jfru Mariæ moder; Kiädian hwarmed S. Paulus war bunden och fängslat. Thimothei S. Pauli Discipels kropp, S. Celsi, S. Iuliani, S. Basilica, och många af de oskyldiga barnen som blefwo dräpte af Herode etc. etc. Här äro och 7 priviligerade altaren lika som uti S. Petro, jämwäl en af de fyra portar, som kallas Porta Sancta.

S. Maria Maggiore

Den fierde kyrckan af de 7 är S. Maria Maggiore, hon kallas derföre Templum Divæ Mariæ Majoris, at hon är den första och största af de kyrckor i Rom, som äro dedicerade Jungfru Mariæ, och är belägen på berget Esquilinus. Det förtällies af de Catholiske en underlig Historia, på detta stället wara händt, för än hon blef upbygder, af en Patritio Romano

wid namn

wid namn Johannes som inga barn eller Arfwingar hade, dock
war af stor förmögenhet; thy satte han sig i sinnet, at uppbyggia
en kyrckia, Jungfru Maria till ähra, d. 5 Augusti fick han en up-
penbarelse i sömnen, at han om morgonen bittida skulle gå
uppå berget Esquilino, där han skulle finna et fält öfwertäckt
med snö, och där skulle han bygga kyrckan, samma syn hade och
Påfwen Tiberius wid namn; the gingo och tillsammans tillika
med en stoor hoop folck på berget, och funno sålunda wara så-
som the i sömnen förspordt, och af sådan händelse har kyrckan
differente namn bekommit, såsom del Nea Basilica di Tiberio,
efter hon wart bygd under hans Pontificatu. Sistina efter Six-
to III at han förändrade fundamenten A:o 432. till den form
som hon nu förtyden är etc: Där äro och stora Omkostningar
och förähringar anlagde. Påfwen Sixtus 3tius gaf thet et Silf-
wer altare, af 400 pund, 3ne silfwer Ladior hwardera af
40 pund; 5 st: silfwer taflar, 28 kronor, 4 liusstakar.
en lampa af 15 pund, alt af silfwer och wäl utharbetat.
Gregorius III, föräradt thet ett Maria bild med Christo i famb-
nen, som är af purt guld etc: och mycket annat som är för wid-
lyftigt at uprähna, hwilket sidermera genom tyden förstördt blifwit.
Denne kyrckia har och en af the 4 Porta Sancta, som öpnas allenast
hwart Jubelåhr. Till yttre Faciaten har kyrckan et skiönt anseen-
de, förnemligast the 2ne bifogade Sixti V och Pauli V Capell, som äro
bygde en å hwardera sidan gent emot hwar andra, med kupoler
på och skiön Architectur, af pelare, Balconer och lister, zirligt be-
prydt; å hwardera ändan af kyrckan, är med stoor omkostnad
uprest en Obelisco eller Piramide med hyeroglyphiska bokstäfwer,
om hwilka härefter skall blifwa talt; gent emot å andra än-
dan framman för den förnämsta porten, är en Colonna di mar-
mo Pacio, mycket hög, nemligen så när 5 famnar, ordine Corintho,
hwilken är tagen utur det gamla Templo Pacis in campo Vaccino,
på denne pelaren står Jungfru Maria med Christo i famnen,
af metall, eller koppar giord och förgylt. Ibland andre remarqua-
bles ting som man ser inuti kyrckan, är Johannis Patricij Tom-
beau

Tombeau eller grafställe, hwilken, som förr sades, funderade denna kyrkia, denna Tombeau är af Porphyr wäl utförat. Utaf hwart i denna kyrkia är helt öfwer förgylt, och säger man, med det första gullet som fördes från Indien, under Påfwens Alexandri VI tyd, hwars Wapen och sköldemärcken ses uppe i taket, inlagt en Mosaique. Öfwan muren runt omkring äro taflor en Mosaique inlagde, som repræsentera Historien om denna kyrkios byggnad, sampt många andra, uhr gambla och nya Testamentet utdragne. På stora altaret, är ett stort skiönt Tabernakel af Bronce, som fyra Englar af metall, underhålla med en hand, i andra handen hålla de hwardera en wax facla som brinner natt och dag, hwilket wärck är magnifiquet förställt. Under detta altaret förwaras Apostelens S. Matthiæ kropp, hwars huf-wud blifwer alla åhr på S. Matthiæ dag uppsatt på altaret, omtäckt med Cristall. När wid Sacristyan hoos Påfwens Pauli V. Statue af metall skiön förställt, ses en Tombeau efter en Ambassadeur af Congo, som blef skickat af sin herre och konung till denna Paulum V. Dessutan ses här många märckwärdiga ting dem jag alla will förbygå, och beskrifwa de 2ne Capell först Sixti V Capell, som är en Dessein af den namkunniga Architecten Dominico Fontana, hwilket kostade 100000 Rixdr. Runt om detta Capell äro uthuggne i hwijt marmor alla de förnämsta Actioner efter Sixto V och Pio V. Uti detta Capell öfwan store altaret, förwaras med stor Devotion och andacht krubban i Bethlehems stall, däruti Christus lades uti, som är innom Crystall insluten, hwaraf detta Capellet kallas, Capella del Presepio. Det andra Påfwens ~~Paul~~ Pij V Capell, som är nästan lykt med det förra, och mycket litet differerar, där är och det stora altaret mycket rykt och magnifiquet, och af en artig Invention; med en himel af Lapis Lazur eller af en särdeles Orientalisk steen af blå farga, som är understödd af 4 Jaspis Colonner wäl polerade; Cornichen och ... äro af koppar nätt utarbetade. Öfwan muren å en syda af detta Capell, är en Niche, med en tafla uti, som förställer Maria med Christo, ett wärck af S. Luca, och derföre mycket æstimerat, runt

om denna

om denna Nichen, är behängt med rijka och precieuses stenar, och att förwara denna tafla dessbättre, äro 2ne dörar af Agath för samma Niche, hwardera stijcket af 2 foots högd och 1 foots bredd. En gammal Scribent Theodorus talar om samma tafla med desse ord: Pulcheria Eudoxia imaginem Matris Christi, quam Lucas Apostolus pinxerat Hierosolymis, misit; Cupula eller Domen tillijka med Walfwet är måhlat af Guido Rheni di Bologna. Murarna innom detta Capell äro af hwijt marmor, åfwan hwilka äro Bas reliefs som förställa dess principaleste Actioner af Påfwen Clement: VIII. och Paulo V bedrefne, hwarest och sees begges deras Statüer i lefwande storlek af hwijt marmor. Uti Sacristijan kallat Capella della madonna, wijses reliquier, insluten i silfwer och beprijdde med ädla stenar, såsom: ett stijcke af samma Christi korss, jämwäl af hans kläder, hufwuden efter desse heliga Martijrer, Cipriano, Victore, Laurentio, Stephano etc: och mijcket annat mehra.

✠ Chiesa di S. Lorenzo

Den femte kyrkan i ordningen kallas Chiesa di S. Lorenzo är belägen så när en mihl utom Rom, wid wägen kallat Via Tiburtina, och kallas denna kyrka S. Lorenzo fuori delle mura, till åtskillnad ifrån den andra innom Rom kyrkan, och samma helige dedicerat. Constantinus M: har låtit bygga denna kyrka, åfwan Cemeterium S. Ciriacae, hwarest denna heliga begrof Martyrernes kroppar, och har Constantinus M: begåfwat denna såsom alla andra kyrkor, rijkel. såsom med en lampa af gull som wog 20 pund 10 st: af silfwer, wogo hwardera 15 pund. etc: Cardinal Olivieri Carafa, beprijdde denna kyrka med åtskillig Coleur marmor, och medelst skiönt förgyllt taak; framför kyrkan är en Portique af skiöna marmor pelare. S. Laurentij graf är under stora Altaret, och baak för samma Altare wijses den sten, som halstret blef satt uppå, när S. Laurentius steektes. Under walfwet är en Inscription uti twå instiren, så lydande: Quam clarificata est Hierosolima Stephano, tam illustris facta est Roma Laurentio. Man har fordom begrafwit många Martyrer uti desse Catacomber som äro under denna kyrka, där man kan gå runt om under jorden, hwarom jag något widare röra skall, när kyrkan S. Sebastian beskrifwes. Här wijses desse Religuier: S. Laurentij och S. Stephani kroppar, en sten af den

som

som Stephanus steenades med, et stycke af Halstret där Laurentius stektes uppå, en steen där han lades uppå sedan han war stekt etc.

✠ S. Sebastiano

Den 6:te Kyrkian i ordningen är S. Sebastiano kallat, belägen wid Via Appia, en god mil uthom Rom, jämwäl upbygd af Constantino M: här föröfwas en stor Devotion förmedelst de Catacomber eller grifter som äro under jorden wid detta stället, där de förföljde Christne hafwa haft sitt tilhåld, under Persecutions tiderna. Uti denna Kyrkia är förnämligast at observera, Martyrens S. Sebastians sköna Tombeau, som är af skiön hwijt marmor därpå Sebastiani Statue är förestält liggande, med pijlar genom sidan, hwilken graf är under et altare å wänstre när man inkommer, å högre sidan emot wijses åfwan et altare innan före et järngaller, på många hyllor, åtskillige Reliquier största delen infattade i silfwer och gull, med stenar besatte, såsom förnämligen S. Sebastiani, Påfwens och Martyrens Stephani, Jungfr. S. Lucina kroppar, den steen som är tagen uhr det lilla Capellet, som är belägit wid wägen närmare staden, kallat Domine quo vadis, hwaruti man de föregifwa Christi fotspår wara intryckte, den tid Christus uppenbarades Petro på wägen, när Petrus hade flytt uhr fängelset, då han frågade Christo: Domine quo vadis, och Christus swarade, Vado Romam, ut ibi iterum crucifiger; hwarutaf Petrus straxt förstod Christi mening, och gick så tillbaka igen, där han blef korsfästat, och i det stället ses i hwijt marmor Christi fotspår eller fiät, dem de hafwa förwarat med järngaller. När wij detta alt hade sedt, och Patres som woro Ordine Bernhardi, betienterne af denna Kyrkia, förnummo oss wara sinnade, at besöka för:bemälte Catacomber, det de uptoga för en stoor andackt, ty wälsignade de oss, med delandes oss Syndernas tillgift, och under sådana hoos dem brukelige Ceremonier, och gafs oss yttermehra hwar sitt uptändt tiockt waxlius i handen, tillika med en wägwijsare, ty annars kunde en swårt irra och gå wilse, förmedelst de många ingångar, som gå många mil under jorden, och man måste wäl se till hwad personer äro med i följe, ty där föröfwas ofta stora skielmstycken, därföre måste man oftast taga waxlius, och icke facklor, på det icke måtte förorsakas för mycken rök och damb, som kunde förqwäfwa men uti de låga

och dunk

och dunkachtiga rum: Wij marcherade altså 6 personer i följe, en efter
hwar annan djupt under under jorden, och woro många tränga Con-
trappor, som gingo utföre, man finner där många gångar, den ena
löper högt den andra djupt, både twärt före och längs efter, men på det
man icke måtte gå wilse, äro alla twärgångar afdelte medelst en
liten muur, at man doch kan se alla gångar. och äro desse Grufter
eller Catacomber gräfne i sjelfwa jorden, utan någon hwälfning
af sten, allenast uti en sådan hård jordmån; alla gångar äro
intet högre, än en person af laglig wäxt, knapt kan gå rakt däri,
och at knapt 2ne kunna gå förbij hwarandra, och kallas altså rät-
teligen af dem som desse Catacomber beskrifwa Roma Subterranea,
förmedelst den förfärliga widd desse grufter intaga, nämligen mån-
ga mil under jorden: här har fordom warit et Roma Christia-
na under et Roma Pagana, och har fordom funnits många sådane
Catacomber, men igenfallne, doch som desse hafwa warit de största
och förnämste, så äro de än i sin wälmacht behållne; man har kal-
lat dem wid åtskillige namn, såsom; Arenaria, Crypta, Area, Conci-
lia Martyrum, Polyandria, men ingemen kallas de Coemeteria eller
Dormitoria, efter som många Martyrers kroppar, och de som i her-
ranom afsomnade, äro på desse ställen begrafne; den största af
desse Cemetieres har warit S. Calixti, hwarest sägas wara begraf-
ne under persecutions tiden, 164000 Martyrer, bland dem äro
räknade 12 Påfwar, hwaraf kommer, at desse Catacomber hållas
uti mäkta stort æstim; man finner allstädz å sidorna stora hål,
af en mans längd, hwarest Martyrer och deras Confesseurer äro blef-
ne begrafne, de hafwa altid uthuggit i sten, eller tegel en palm-
quist, hwilket betydde en Martyr wara där begrafwen, och för de
öfriga et Crucifix. Uti desse rum och grufter hafwa de Christne un-
der Persecution hållit sina sammankomster, tillika med deras Påfwar
och Pastores hållit här sin gudstienst och andra Exercitier, där wisas än-
nu, åtskillige Altaren, och Crucifix efter gamla tiden etc:

Den 7de kyrkan, kallas Chiesa di Santa Croce, in Gierusaleme är ✠ Chiesa di Santa Croce in Gierusalem
och af Kejser Constantino M, uppå dess Moders S. Helena trägna
anhållande och begäran, upbygd, och wart inwigder af S. Sylvestro
Samma kejsaren Constant: M. har och gifwit til kyrkan stora föräh-
ringar, såsom till alla andra, bland annat 4 st. linsstakar utaf

Silf:

silfwer, som wogo 30 pund; fyra st. faat eller geschirr af silfwer, 10 st. Kalkar af gull; Ett stort faat af silfwer förgylt wog 50 pund, och ett annat af silfwer, wog 250 pund etc. och mycket mehr, som alt är förkommit genom tijderne och krig. Kyrkan är belägen när in till muren af staden, och uppå den platzen hwarest Templum Veneris och Cupidinis hafwa stådt i forna tijder, hwaraf står ännu heel några Rudera; Man kallar denna Kyrckia derföre Santa Croce in Hierusalem, at man har fört jord ifrån berget Calvariæ, där Christus korsfästades, hijt på denna platzen. Uti denna kiörka remarquerade jag detta förnämligast, at under stora altaret är ett Capell, därest ingen qwinsperson må inkomma, utan allenast på den dagen, då denna kyrckia blef först consacrerat, hwilken infaller alla åhr d. 20 Martij. Detta Capell som är under jorden, är mycket skiönt af marmor, och målningar wäl utzirat; på detta stället lades den jord och mull, som S. Helena skickade från Jerusalem till sin son Constantinum M. Albertus Ertzhertig af Österrijke, då han war Cardinal, har låtit bygga detta Capell och dedicerat St. Helenæ, hwarest äro 3ne skiöna altaren och ett Tabernakel af stort æstim. Uti Sacrestijan wijsas desse Reliquier: såsom 3ne st. af sanna Christi kors; en af de spijkar som Christus wart näglat wid korset med; 2ne taggar af Christi törnekrona; Ett stycke af den skrift som skrefs af Pilato och sattes på korset. En finger af Apostelen S. Thomas. En af de 30 silfpenningar som Judas sålde Christum före; En liten flaska medh den blod uti, som rann af Christi sijda. Swampen hwarutaf de gofwo Christum ättickia och galla at dricka; Ett stycke af det kors, som den botfärdige röfwaren hängde uppå. S. Anastasij och S. Cæsareæ kroppar, och mycket mehra sådana helgedomar wijsas åt folcket alla åhr om långfredagen.

Detta är nu kortel. om de principales 7 Kyrckior talt, jag wil och något om de andra kyrckior omröra, dock det utan at observera någon Ordning, och följa det alt för widlyftigt, alla och alt deruti upsökia, ty will jag allenast det berätta, hwad som jag förnämligast observerat, efter den Methode som alla Resande bruka, besee och beskrifwa Rom, somblige pläga uti dess beskrifning fördela dhen uti de 14 Rioni eller delar, som förr äro uppräknade, somblige pläga åter följa den Ordning, såsom nu tractat, kallat Roma

ricercata

Ricercata nel suo Sito, förestrifwer, hwarutinnan han föreställer en Resande, at kunna besee Rom, med alla dess delar, uti 10 dagar, nemligen hwar dag hwad man har at observera; dock detta allt oacktat, will jag genom fahra Staden at beskrifwa, på det sätt jag finner beqwämligast; och därutinnan giöra en begynnelse ifrån Porta del Populo och så widare.

Kyrckan kallad S. Maria del Populo, är närmast Porta del Populo, hwarigenom nästan alla resande måste passera, när de först ankomma till Rom. Hon är belägen å wänster, då man inkommer genom porten. Tillfället till hennes första byggnad, och huru såsom, Käysar Neronis ben äro på det stället igenfundne, är tillförende i begynnelsen af Roms beskrifning något omtalt, ty will man förden skull det förbigå. Denna Kyrcka blef upbygdt af Påfwen Paschale II Aº 1099 men sedermera är hon ändradt och förbättrat af Alexandro VII. som lätt läggia gålfwet af skiönt marmor arbete, och ziira taket med gipsarbete etc: sampt hela Faciaten, och det genom Caval. Bernini dessein. Öfwer stora altaret, är en högt æstimerat altaretafla af Guido Rheni, som föreställer Mariam; Uti korset af Kyrckan, är ett altare, hwars altaretafla föreställer Visitationem S. Elisabethæ, hwarest 2ne pelar stå å sidorna i beswarande forlackt af marmor, Uti ingången af Kyrckan å wänster seer det skiöna Capell upbygt af Sign: Agostino Chigi dedicerat Vergine di Loretto; hwilcken byggnad är efter den berömde mannens Raphael di Urbinos Dessein, och målat uti kupelen utaf Michael Angelo Buonarota, man seer och där 2ne Statuer af samma mästare giorde som repræsentera Jonam och Eliam, hwilcka blifwa ingenstädes æstimerade för den konst däruti wist är; dessutan äro där och 2ne Modernes uti 2ne höga Nicher, jämwäl skiöne Statuer, nemligen Daniel och Habacuc af Cav: Gio: Lorenzo Bernini giorde, tillika med den Pyramide sampt Epitaphium öfwer Sigismundo Chigi, som är mitt emot Agostini Chigi Tombeau och grafställe; hwilcka begge Epitaphier, äro mäkta skiöne och magnifiques föreställte, förmedelst dess Medaglie, Elogia och andra Ornamenter af metall eller Bronce insatt. Det första Capell å höger när man inkommer genom stora dörren, är och ett skiönt Capell, jämwäl och det andra därnäst som Cardinal Cibo har låtit bygga, efter Cav. Fontana Dessein, sådana skiöne Capell äro i talet 8 st. 4 å hwar sida om Kyrckan, alla

✠ S. Maria del Populo.

på det

på det bästa utzirade, med målningar och Architectur af de
berömligaste mästare. Här wijsas ock många reliquier, och bland
dem förnämligast desse: Wårs Herres Christi nafle; Miölk och
kläder efter Jungfru Maria; et stycke af Christi kors, som alt
är satt innom et glaas, och förwarat uti ett elfenbens skrijn,
dessutan benen af S. Petro, S. Paulo, S. Joh: Baptista, S. Maria Mag-
dalena, S. Andrea, S. Laurentio etc: etc:
✠✠ Madonna di Monte Santo. Och på det denne platsen Piazza del Populo måtte hafwa et bät-
tre anseende för de främmande, som där ankomma genom Porta
Madonna di Miracoli. del Populo, så har Sign: Cardinal Girolamo Gastoldi, låtit med stor
flijt och omkostnad, upbyggia 2ne små skiöna kyrckior, som swara
grant mot porten, en å hwardera sidan af största gatan kallat
al Corso, som förr är omtalt, hwilka bägge kyrckor äro lika både
i storlek, skapnadt och Architectur, begge åttkantiga i runden bygde,
med trappsteg upp å 3 sidor som wetta åt platsen; med Portal å
alla sidor, bestående af Colonner, och runt om öfwan Cornichen
eller taakfoten äro satte med Statuer. begge kyrckor hafwa lij-
ka kupel, den ena af dem kallas Madonna di Monte Santo,
den andra Madonna di Miracoli. Ifrån denne platsen togo wij
wår Cours åt wänster, genom den gatan som kallas Strada del
Babuino, som länder åt platsen, piazza di Spagna, uppå hwilken ga-
✠ ta kommer man till grekernas kyrckia och församling, hwarest
Grekernas k: S. Atanasio. man på wissa dagar får se deras Ceremonier som de bruka wid
sin gudstienst, hurulides de siunga sin Messa på grekiska efter
deras Liturgie som myket varierar ifrån de Romerska Ceremonier
Catholiske, de hafwa ock en särdeles skola at underwijsa Ung-
domen uti, hwilken Påfwen underhåller, på det han altijd måt-
te hafwa dem han kan skicka till Grekeland, och uppå öijarne Ar-
chipelago såsom sina Missionaires. Denne kyrckia kallas Di S:
Athanasio, är upbygd, tillika med grekernes Collegium Ao: 1577,
af Påfwen Gregorio XIII. Architecturen til kyrckan är af Jacobo
della Porta. Omsider komo wij till berget Mons Pincius kallat,
✠ som gräntzar ihop med Piazza di Spagna, där wij gingo upp.
Frantzöska K: S. Trinita del monte. hwarest är kyrckan kallat S. Trinita del monte belägen, som

hörer

höra den Frantzöske Nation till, och är ett Conventus de Frati Minimi af samma Nation, nemligen Ordine S. Francisci de Paola, Franciscaner Munkar. Denna kyrckian tillijka med det bifogade Klostret, är upbygd utaf Ludovico XI Konung af Frankrijke A:o 1494. Har en skiön Faciate, med trappor upp å bägge sijdor af stora kyrckiodörren, uti ingången å wänster sidan är ett skiönt Capell, af det Furstelige Huset Borghesiorum, såsom och många flere alla wäl utzirade; Stora altaret är formerat di Stucco, föreställandes den Heliga Trefaldigheten; ofwan före swäfwa Englar och små piltar, å sijdorna äro ställte Statuer, nemligen S. Ludovici och S. Francisci de Paola etc. Uti denna kyrckia äro åtskillige rares målningar, såsom Mariæ Upfarelse till Himla, ett wärck af Zucchari. Christi nedertagande af korset, af Raphaël; Christi uppenbarelse för Maria Magdalena af Julio Romano etc: Uti det Capell som är gent emot ingången af Klostret, är målat af Federico Zuccaro, mycket æstimerat bland de stora mästare; Runt om uti omgångarna af Klostret äro, å muren förestälte uti fargor, hela denna S:t Francisci di Paolo lefwerne och underwärck, och wid sielfwa ingången äro alla Konungar i Frankrijke afmålte i lefwandes storlek, alla au naturell afskildrade. Denna Ort, hwarest denna kyrckia är belägen, är den lustigaste och sundaste i hela Rom, och så högt, att man derifrån kan see alla skiönsta orter i hela staden; Uppå detta berg Monte Pincio hos denna kyrckia, är det skiöna Palait, kallat Palazzo di Medici, och därhos en mycket skiön trägård, som är en af de namnkunnigaste i Rom; detta Palait hörer Storfurstlige Huset af Toscana till, af det namnet de Medicis, här är icke rätt synnerligit att see utaf meubler, efter det nu förtijden intet beboos, utan Cardinalen af det Huset de Medicis residerar alltijd uti Staden Siena; allenast är här att considerera dess skiöna Situation, efter det ligger högt, och har en skiön utsicht å alla sijdor, utan för Huset, är en stoor jämbn platz, där de gemenligen plägar berijda Hästar uppå, och på samma platz är en skiön Fontain af springande wattn; å andra sijdan af Palait, är en wijdt trägård, som är med muur runt omgifwen, och å muren innan till med Nicher runt om, och statuer uti; fram för denna Faciaten af Huset som wätar åt trägården, är en trappa, som gåås upp å 2ne sijdor, å bägge sijdor nedanföre liggia 2ne lejon af

Palazzo di Medici

marmor

marmor mycket stora och sköna, mitt före ofwan uppå trappan, är en flygande Mercurius af metall, under ena hans foot, är et hufwud, som gier några watnsprång ifrån sig, nedan för denna Mercurius något lägre, därofwan trappan stå Mars och Faunus, jämwäl af metall, alla uti lefwandes storlek; nedan för huset å samma sida stå 4 st. Statuer mehr än i lefwandes storlek, föreställandes 4 Slafwar, 3ne äro af Porphyr som är en mycket hård sten at arbeta uti, och äro mycket wäl exequerade; huset utan till som wetar åt trägården, är helt öfwer med Nicher och Statuer uti, samt allestädes öfwerdragit med Bas-reliefs, Byster och löfwärk, alt af marmor, samt alt antiques (: NB thy inga Statuer, Byster, Vaser, Colonner, Basreliefs etc. som här blifwa uprälnade, äro ny moderner utan alla antiques :) När man kommer upför förberörda trappa, kommer man uti en öppen Vestibule eller Portique, som består af 8 sköna marmor Colonner, som formera 4 stora Arcader, mitt före i denna Portiquen, å wäggen i en Niche står en Apollo mycket hög, och rundt om wäggen äro sköna antiques Romerska Löfwärk, som mycket æstimeras samt imiteras af konstnärer. Här står å ena sidan en Vase eller Krydpotta mycket stor, med lock (: om jag så kallat skall :) som är alt öfwer uthuggen uti sköna arbetade Bas-reliefs; efter denna samma har Konungen i Frankrike låtit giöra en slyk af samma storlek utaf marmor, som ses wid Versailles uti trägården fram för huset; Dessutan är denna Portiquen utzirat med andra 6 Statuer, och några Byster; ofwan dörarna som weta åt rummen, äro små sköna Bas-reliefs insatte uti muren; uhr detta Vestibulo eller förmak blefwo wy förde uti et långt och wydt rum, därinne woro 18 st. antiques pelare af allahanda rare stenar, ofwan hwardera pelare woro satte Statuer, rundt om wäggen hängde några Schilderier, å hwardera ändan af detta rum, woro åter 2ne smärre rum, därinne och woro Statuer och Byster, samt några bords, artigt ordonnerade och inlagde af allahanda äkta stenar, et war särdeles artigt giordt, grunden war swart och mahlat, därofwan uppå war lagt klar genomlysande alabaster såsom Bas-reliefs som gier en artig effect etc: Uhr detta huus (: efter där icke rätt

skinnerligit

hwarolikit war något ~~at~~ som meriterade at beskrifwas: | gingo wij neder uti trägården, som är mycket stor i circumferencen. Mitt för trappan lågo 2ne ganska stora vaser afalånga 4kantiga och djupa formerade i ett stycke granit, som är åfwen en hård och groof steen at arbeta uti, de woro hwardera ungefähr 10 alnar i långden, af somblige förgifwes them wara 7 steg långa och 3½ höga, hwaruti man the gamla Romare brukat bada sig; där strax hoos låg och en rund och mycket stoor, utaf Porphyr uthuggen. Mitt för huset, uti stora Alleen står uprest en Piramid eller Obelisk af ett stycke granito, antique från Ægypten hitkommen, alt öfwer med hieroglyphisk skrift å högra sydan af stora Alleen, går man upp för en trappa, ty jordmån är där något högre, där man kommer igenom en liten Buscage med buskor och trän tätt planterat omsider kommer man til en hög smahl trappa, som länder uppåt en högd, kallat Mons Apollinis, därest är rundt om planterat med höga stiora Cypresser, och är en särdeles lustig ort däröfwan uppå, hwarifrån man hafwer en wacker Prospect. På en annan ort i trägården i en daal, innesluten med muur ses l'Historia de Niobe, med 14 sina söner och döttrar, alla i lefwandes storlek af fyn marmor, denne Historia kan läsas uti Ovidio etc: På et annat ställe ses en sofwande Cleopatra, alla af en särdeles konst och skiönhet, och mycket æstimerade för Antiquiteten, jämpte det at de äro öfwermåttan wäl giorde; här är ännu mycket at se, men för långsamt det att uprepetera.

Uhr denne trägård kan man gå genom bakporten, twärtz öfwer gatan som länder åt Porta Pinciana, där man kommer till Villa Ludovisia, som hörer Printz Ludovisio till, detta Palais och trägård är belägit på en sund ort, ty jordmån är något hög, och består denne Villa Ludovisia af 2ne Palaits som begge äro upfylte med Curiositeter; uti det huset näst porten, och ingången af trägården, är förnämligast at see, ett stort långt rum, såsom et Gallerie, med antiques Statuer å båda sydor, och bland andra Junius Brutus, Nero Domitianus, Augustus etc och

Villa Ludovisia.

kommer

beskymark är at observera et skiönt hufwud af Olympias, Alexandri M. moder, en Bas-relieff förestält; å hwardera ändan af detta Gallerie, äro och 2ne rum, med Statuer utzirade; Ellest är i detta Palait at se, utan at observera någon ordning af rummen, et Schilderie med Jungfru Maria på, af Guido Rheni giordt, hwilket blifwer högt æstimerat, såsom och et mycket rykt Cabinet, hwaruti är et Portrait af Påfwen Gregorio XV, med sin Påfwe kappa beklädd, utsmyckat, med mycket dyrbara stenar; Ett annat litet Cabinet hwarest wyses några 1000de rariteter, ibland annat, en Lied af en Hydera som har sin hufwudan, en mästa stor petrificerat hamp. Francisci I. Regis Galliæ Portrait helt naturelt förestält är af Laurenzo Vinci, som passerar för et rarart stycke, etc: Uti et annat rum ses Gregorij XV och dess broder sons Cardinal Ludovici Bester af hwijt marmor wäl giorde. I ett rum wystes oss allahanda curieuse glas. Jag remarquerade i trappan af detta appartement en litan Cupidon hwars kogar war så upfyllt med pylar, at han hade möda at bära densamma, i en artig action förestält. Uti et rum ses Statuer af de 2ne antiques Gladiateurs, 4 rares stycken af Guido Rheni, nembl: en S. Franciscus, en Lucretia, en Judith, och Pauli omwändelse. Dessutan äro här många Schillerier af Titiano, Raphaele, Michael Angelo, Caraccio och flere andra af gamla stora mästare. Där är et hufwud af Scipione Africano, uti marmor, en Buste af Seneca som mycket æstimeras, en Buste af Cicero; Schillerier inlagde af åtskillig Coleur stenar; 2ne små Piltar af alabaster bygga i et stycke, af en ovrolig storlek, 2ne Apollinis Statuer uti marmor; En Gladiateur i action som han skulle dö, af det stynget han fått, och bland andra är där en underlig skiön Statue antique (: som doch alla uprälnade äro:) af Cestio Mario som stack sig ihiel, med en poignard, öfwer sin Dotters kropp, den han och hade igenomstungit, att därmed undwijka det wåld som Kijsaren henne tillfoga ville, et mycket renomerat stycke, historien kan widlyftigaren läsas uti Livio. Af de modernes Statuer ses 2ne skiöna nembl: Pluto och Proserpina, af Caval: Bernino. Bland annat som förnämligast i detta hus

är att

är ett sen af the antiques saker, är en Bas-relief af ett hufwud, det
the Romare hafwa haft för ett Orakel, war af röd marmor, och wo-
ro ögonen och munnen genombårade, detta Orakel har nästan
samma anseende, såsom ett gammalt Orakel, som wijstes wid Kyr-
kan S. Maria rotunda, och kallades La bocca della Veritta, dä-
ress munnen och består af ett bårat hål, hwilcket Oracel har
blifwit tillbedit såsom en domare uti twijstande saker, då par-
terne efter giord Ed måste läggia 2ne finger i hålet, som betäck-
nar Munnen, och den parten som hade orätt blefwo fingren
afbetne. Uhr detta Palait, gingo wij neder uti trägården, som
utzijrat är med en oütsäijelig mijckenhet Statuer, Buster, Colon-
ner, Termer ibland träna upsatte, och är tätt planterat med trän,
der emot huset äro många Fontainer och Wattusprång som gif-
wa ett skiönt anseende emot the töcka büstar och trän, och med
sådan öfwerflödighet af wattn, att uti Junij och Julij månader,
wijd hwilcken tijd uti Italien intet regnar, kan man doch, när
man will wattna hela trägården; denna trägård gräntzar ihoop med
gamla muren af Rom. Wid samma muur inuti trägården
sehs åtskillige antiques Tombeaux af marmor, öfwan höga pela-
re satta, sielfwa Tombeau har en form som en quadrat kista,
å sijdorne uthuggne en Bas-reliefs åtskillige krigz actioner af mij-
cket arbete, öfwan uppå äro sittiande Statuer, alt af marmor: Pe-
larne under desse Tombeaux äro höge, jämwäl af stort arbete;
under en sådan Statue war stält en hög Statue af Saturno mij-
cket högt skattat, framför samma Statüe woro 2ne antiques pe-
lare af Porphyr etc: När wij hade gådt omkring trägården, kom-
mo wij till det andra Palait, som ligger inuti trägården, och är
icke stort, doch 2 wåningar högt, och runt om sama hus woro
stälte en mijcken hoop Statuer. Uti understa wåningen war een
ett stort rum, och därhos å sijdan ett mindre, bägge klädde med gyl-
lenläder, och i taket måhlat al Fresco, som föreställer Auroram eller
Morgonrådnan, af en berömbd måhlare benembd Guercino, och nå-
gre landskap jämwäl al Fresco målade af Dominichino. Uti största
rummet stod en Venus uti action såsom hon blijgdes hållandes ett klä-
de under pettan, war af Fiamengo, mitt emot å andra sijdan af

rummet

rummet, stodh en naken Cleopatra med en Orm uti handen den hon lät stinga sig i bröstet, war af samma mästare. Uppå uti andre wåningen går man genom en artig rund trappa af hwijt marmor, därest wij blefwo förde i et rum, hwaruti stodh en säng, som war hel och hållen af precieuse stenar, som är det raraste och kostbaraste ting, som är at see, han sades wara æstimerat för 100000 Scudi (en Scudi är ungefähr 7 d:r Kopp:mt:) de fyra pelare till sängen, woro af Oriental Jaspis hel sköna polerade, det öfriga af sängen af kostbaar steen, och tätt med äkta stenar besatt, alla af en artig foorlunt, den delen af sängen baal för hufwudgärden, öfwergick alt, både förmedelst materien såsom och arbetet; midt på war af allahanda äkta stenar inlagt skölden eller wapnet af den Ludovicisk[e] familien; där äro slyngrander blå och hwijte af precieuse stenar, såsom förnämbl: stora Amethister somblige quadrate somblige runde en forme piramidale, förståltne. Öfwan hufwudgärdenan war Phaeton gjord med sin wagn, hwars hjul woro af äkta perlor, och ändeligen andre sådana zijrledomar, som giör denna säng incomparabel både genom arbetet och wärdet, allestädes woro med små förgylte metall Statuer, på listerna som woro af silfwer förgylte; denna säng hade et kopligt taak, jämwäl med äkta stenar besatt lijka som det öfrige, och öfwan å hwardera hörn woro Statuer af Bronce förgylte. etc.
Å hwardera sijdan af detta rum där sängen stod, war et annat mindre rum; därest låg uti et skrijn, med rödt sammet beklädt, en hel Mans hufwudskalle petrificerat, och mycket wäl conserverat; uti andra rummet war en moderne Statue förnställandes huru Proserpina blef röfwat af Plutone, et wärk giordt af Caval: Bernini, mycket æstimerat, å Piedestalen står denne Verse uthuggen:

Quisquis humi pronus flores legis, inspice, sævi
Me Ditis ad Domum rapi.

✠ Straxt hoos detta Palait och trägård, är en liten kyrkia hörer Munkarna af Capuciner orden till, uti andra Capellet å wänster när man inkommer, seer man en Tombeau eller grafställe efter S. Felix som war af denne Capuciner orden, och war mycket renomerat för sin heligheet; Cardinal Antonius Barberini som war Påfwens Urbani VIII broder, eljest kallat Cardinal di S. Onophrio, war och en Capuciner Munk, hwilken blef giordt till Cardinal emot sin willia utaf sin broder, är och blefwen i denne kyrkia begrafwen, och såsom han altijd

war

war retirée och lefde såsom en Capucin, så förböd han uti sitt yttersta, att man intet skulle sättia hans namn på hans graf, utan allenast dessa orden: Hic jacet umbra, cinis, nihil; denne samma har och låtit upbyggia denna kyrckia.

Il Palazzo di Barberini, är belägit gent emot denna nämnde Capuciner kyrckan, och är ett magnifiquet Palait, med 2:ne stora flyglar; Fursten di Palestrini som är af denna Familien, logerar uti detta Palait. Det är ett af de skiönsta som äro uti Rom, så för dess Situation, at det är belägit å sidan af ett berg, som och för de stora Rariteter, som wisas där till stor myckenhet, ja och till sielfwa byggnaden myket æstimerat; ty där äro 2:ne Trappor i Palait, som hållas för des chefs d'oeuvres, ett wärck som högeligen är till at skatta. Pietro di Cortona en namnkunnig målare, har gifwit dessein och måhlat den Platfond som är i taket å stora salen. Där är en ändelig myckenhet stycken antiques som och rares modernes Statüer, och Schillerier. Alla rummen äro fördubblade med en underbar Suite af kamrar, och ~~uti~~ hwar och en af dem är capabel, at kunna logera en konung uti; förmedelst des rika meubler och Tapisseries; men det rareste är Bibliotheca Cardinalis Francisci Barberini, som består af 40000 Volumina, så och af en stoor Quantite rares Manuscripter på åtskillige språk, J samma Bibliotheque är ett stort Cabinet af antiques och modernes Medailler, en stoor myckenhet både i gull, silfwer och koppar, såsom ett stort förråd af antiques stenar och Camei. Förnämligast är där at se en Urna af en Sardonix sten, eller som de kalla på Italienska Di Cameo di Smalto, som hålles före wara den samma, hwaruti Alexandri M. aska skall hafwa warit förwarat, och många andra sådana saker wisas i detta Bibliothequet; Ett annat rum är där och, som är utziradt med allahanda naturlige ting och wäxter, från långt aflägna orter härkomne, och af stort wärde, det jag alt förbigår at styckewis upräkna, ty det är för widlyftigt och onödigt, emedan en book är utgången på Latin, kallat: Ædes Barberinæ ad Quirinalem, den en grefwe wid namn Girolami Tetij har låtit utgå af trycket, däruti man altsammans är utsatt, hwad som i detta Palait är at se. Dock will jag det något nogare beskrifwa till sielfwa Palait och dess apartements såsom jag det uti hast kunde remarquera, då jag det besågh. Utan till är det af en magnifique Faciade med lister, walfbågar och Colonner samt stora dubbla fönster, altsammans som och fönsterkarmarne, uthuggit i steen

Palazzo di Barberini.

i staen. Det är 2 wåningar högt. Uti ingången till detta Palait har
det en dubbel Spatzergång, såsom och en Fontain framanföre på pla-
tzen, först besåg jag den sydan af Palait som är å wänster, och först
öfwersta wåningen, där wij gingo opp för en öfwermåttan stiön
trappa, som är Oval rund, å sydorna med dubble pelare af Corinthi-
ske orden; det första rumet wij komo uti war en stor Saal, med
walfdt taak al fresco måhlat af Pietro di Cortona, wäggarna woro behäng-
de med stora Schillerier af Hästar; uhr denna Saal komme wij på den
sydan af Palait som wetar åt gatan, uti et långt Gallerie, bestående
af 9 gemacher perspective wijs efter hwarandra, så at man ser uhr
den ena ändan alla rummen igenom, alla dessa 9 rum woro med
hwälfde taak och målade al fresco, alla till wäggarna beklädda med
stiöna stogtapeter, och för dörarna hängde guardiner af swart boy som
måste betedna någon liten sorg; där woro stiöna och rara Schillerier af
stora Mästare, stiöne inlagde bord af allahanda köstelig steen, samt kost-
bare inlagde Skåp, och Speglar af stort wärde; Uti alla dessa 9 rum
woro stälte å sydorna många antiques Statuer och Buster på höga
wäl utarbetade Piedestaler, och mästa parten på höge antiques pelare,
af allahanda Coleur steen och marmor. uti ett af dessa rum, stod på et
bord, en häst med en karl uppå honom, hög af metall, et principalt wärk
af Cav: Bernino, som hålles för ofattbart, förmedelst den action de haf-
wer af det Subtile arbetet. Uhr denna wåning går man uth på en Bal-
con eller Altan, som är utan på huset åt gatan, därest på sama altan
är en artig Fontain af springande watn; Uhr denna wåningen gingo
wij sedan neder, genom en Löntrappa i nedre wåningen (: där woro än
ganska många rum i öfre wåningen, dem wij intet bekomo at se:)
I denna nedre wåningen äro inga tapeter som i den öfre, utan idel
Schillerier, samt rares antiques Statuer till en stor myckenhet. Där
man först inkomer är et stort rum eller Saal hwarest å ena sydan
är en öppen Grotta, af musslor och steen af allahanda Coleur utzij-
rat, därest mitt uti står en Marb Statue som håller en Cruka
under armen, hwarutur strömar watten, neder uti en stor mus-
sla och formerar en Nat d'eaux, neder i sama mussla ligga 2ne
Delphiner som och gifwa watten ifrån sig, å båda syder åfwan mus-
lan af förberörde Statue stå 2ne andre smärre Statuer, mitt uti
mussan

musiken är en skiärm som består af många piper och watten språng ihop
som giör et himmeligit brusande. Alt detta är af marmor giordt, un-
der omkring denna Grotta, äro små lönliga språng, som äro till att
fixera och giöra en wåt med, i denna stora Saal, äro ställte runt
om med antiques Statuer, alla uppå små pelare ställte, wäggarne
klädde och tapizerade med Schillerier, och taket måhlat al fresco, så
som det är i alla rummen igenom; ifrå denna Sahl kommer man the
la som uti öfre wåningen, i 9 rum, alla efter hwarandra uti per-
spective alla utzyrade med Schillerier, Statuer, Stup, different inlagde
bord, speglar &c: i det fierde rummet är mitt på gålfwet en stön Fon-
tain, hwarest wattnet formeras i runden såsom et glaas, sielfwa Bas-
sain är af fijn hwijt marmor i bugter kröllt. wid the innersta bygga
rummen, woro 4 andra rum i bredd etc. Den öfwersta wåningen, som
sades wara med Tapeter klädd, äro winter rummen, men desse under-
sta, at wara om Somaren uti. Härifrån gingo wij et besee andra
delen af Palait som wetar åt trägården, hwarutur man kan gå
ifrån öfre wåningen under uti trägården (: Ty den delen som trägård
är, är högt belägen :) genom en högmurat altan, med Arcader under,
i denna delen af Palait wistas altijd Cardinalen Barberini, och äro
i denna delen intet så många rum som i den andra, i understa
wåningen äro allenast 8 rum stora och små tillsammans alla utzyra-
de med Schillerier, Antiques Statuer, bröstbilder, och Bas-reliefs till
en stor myckenhet. Först kommer man inuti et stort rum, nedan wid
den stora runda trappan, ibland andra remarquables Schillerier uti
detta rum, war ett sittiande barn al fresco måhlat, ofwan muren
wid dörren, som leder till the andra gemaker, hängt och med glaas fö-
re, å andra sidan wid sama dör war och et Schillerie a la Mosaique
förställt, jämwäl med glaas före, och äro desse derföre, näst kon-
sten at remarquera, at the äro för många åhr under jorden fundne,
dock wäl conserverade; ifrå detta kommer man in et annat af lijka stor-
lek, därest en säng stod, af mycket kostaligit bildthuggare arbete,
till alla delar, och förgylt, här inne woro många Bas-reliefs af halfwa
wa resten, stående alla på hwar sin pelare, därnäst komo wij uti
et rum, hwarutur man kunde see 6 gemaker ändalångs igenom,
alla utzyrade med Schillerier, och gamla marmor Statuer. I det 1:sta
rummet af the 6 är et see en antique Statüe af Narcissus, så högt æsti-
merat

æstimerat som hela Palait, därhoos står ock en Gladiator, såsom ock
en Statue af metall, förställandes Käyser Aurelium, och således äro alla
rummen utzÿrade. Utur denna wåning gingo wij upp genom en liten
trappa, och komme i dhe rummen, därest Cardinalen dagl. wistas, och
äro alla dhesse rummen klädde med sköna Skogz Tapeter. I sängCam-
maren är sängen af violet sammet, med många Ornamenter wirkade
af gull, å wäggarna hängde ock sköna målningar, och hwad därinne
en stor myckenhet af uhrwärk åtskillig art; ibland Statuerne
war en Antique Diana, hufwudet, armarne och benen woro af
metall, med hwilket tillijka med en Hund wid fötterna, war af fijn
Orientalisk alabaster, mycket klar och genomskijnande, bogran och
pillarne woro af subtilt arbetat messing. Uhr detta rum kun-
de man se 6 rum igenom, såsom i Perspectivo. uti ett af dessa
rum hwas ett qwinfolks bröstbild giordt af Caval: Bernino så subtilt
förstält i marmor, att det är otroligt, håren, knytningen etc: så
genombrutit som det wore naturelt etc: I ett annat rum woro på
ett bord 2ne Statuer, repræsenterandes den ena Hercules med en hydra,
och den andra Simson med lejonet etc: i det innersta rummet, som
är oval rundt, är midt på gålfwet en Fontain, bestående af Venus
med några Nympher som alla gie watten ifrån sig. I många rum
woro Porcelliner utt hex, wäl målade af den stora Konstnären
Raphael Urbino. etc: detta är så kortel. om Barberini Palait, jag
will nu gå till andra flera, och utan att observera någon ordning,
beskrifwa dem som dhe äro belägne i Rom.

Cardinal di Alteris Palais

Cardinalis di Alteris eller Alfieri Palais kallat, är belägit inwid
Jesuiternes kyrkia och dess Collegium, och är ett stort ansenligt hus,
har utsickt å 3ne sidor, af 3ne gator, och är 4 wåningar högt; därin-
ti är förnämligast att merka, i andra wåningen en stor Saal, därest
betienterna sig uppehålla, som hafwa sin upwaktning; där är taket
konstigt målat al fresco. Därutur å wänster handen förs man uti
dhe rum som Cardinalen innehafwer; ty å höger sijden af förbemälte
Saal logera Printzarne eller Cardinalens Nepotes, och äro särdeles
andra personer tillsatte, som dhe rummen för främmande upläta och
wijsa, på denna wänstra sijdan äro alla dörkarmarna af stön
polerat åtskillig Coleur Jaspis, men sielfwa dörarne zijrligt ut-
arbetade af walnötsträ, med förgyllta grepar och lister. och är

Hwar

hwar dör in emot 6 al:r höjd; En stor deel af rummen woro af
stuck- eller gipsarbete rätt och konstigt utarbetade uti taken, men
ännu icke målade, såsom de ämnades at företagas. i en dehl af
rummen, woro wäggarne klädde med rött Damast, och 3 fingers
breda gull galouner i hwar råd, föga mehr än en half aln emel-
lan hwar galon utförd, och ofwan omkring taaklistan med en
handz breda gull frantzar; andra rum woro med rött damast blo-
merat, och lijka utstofferat med galoner, i alla rum woro stohlar-
ne af samma slag, samt lähnstohlar, lijka klädde med Tenturen.
Och alla Tenturer (: såsom uti alla Palaits i Rom) äro enkannerl:
bestälte, ty samma wapen, som Herren af Palait brukar, äro uti
Tenturen af damast inwäfne, och som detta huus förer sin
stiernor i wapnet, så finnes och desse 7 stiernor i alla Tapitze-
rier insatte. för alla dörar äro förhängen af rött damast. En
stor Audience Saal sees där, emellan 2ne andra Sahlar icke stort
mindre, å hwardera ändan af denne, alla klädde med rött
damast, men denne största är präktigast, ty tapeterne äro af
rött blomerat damast, med stora silfwer och gull blommor öfwer
alt inwäfwit, och med 3 fingers breda gull galouner hwar ½ aln
emellan, listen kring taket, är ½ alns högt rödt damast med gull
inwirkade blommor, och en handz breda gullfrantzar därunder. Ne-
dan omkring wid gålfwet och uti hwart hörn af Sahlen, är rijk bor-
dering af en fingers höjd, af gull uti löfwärck. Himmelen öfwer
bordet är af rött Dammast inwärckat och påsydde blommor af gull
Rijggstycket war med hela wapnet 7 stiernor, som war förre Påf-
wens ..... wapn, infattat uti en särdeles rätt och wäl utarbe-
tat förgylt bilthuggare ram, under denne himmel låg på gålfwet en
mäcktig skiön tapet, som mycket högt aestimerades; Här inne stodo
2ne bord, hwars skifwa war af Lapis Lazur med en list af me-
tall, fötterne af subtilt förgylt bilthuggare arbete, wid hwart bord
stodo 2ne Cheridoner; Härinne hängde och 2ne präktige Speglar
med stora Spegelglas ramar, taket war målat al fresco,
som är uti friskt kalck färgorna indragne, med mycken förgylning
för dörarne hängde här som annorstädes röda damastz guardiner
eller förhängen, med wapnet derpå borderat. Uti et annat
rum stod en präktig och skiön ståndsäng; utöfwer densamma

war

war som en annor stor säng af hwitt flor, på alla 4 hörnen stora höga plomage buskar, sielfwa lilla sängen innom denna stora war af skiönt förgylt bildhuggare arbete, wid hufwudet infattat i bildhuggare arbetet en spegel, hwarpå woro målade 3ne barn, twå som swäfwa, och det tredie stående i action, som wille det sig betienna, om the twänne upwaktande skulle, med stort förstånd målat; wid sängen hängde en tafla af Mosaique arbete, nämbl. med små coleur stenar inlagd, föreställandes Maria med Christo, ramen omkring är af swart sammet, med höy gull bordering uppå. Uti detta Palait woro 2ne Gallerier et för, det ena mindre än det andra, begge i en wåning allenast genom et rum eller kamar utskilde, begge målade al fresco, så till wäggar som taak, uti perspectiver af landskap; elliest är ej något särdeles remarquabelt i dessa 2ne Gallerier, utan allenast 44 antiques Statuer, på sina piedestaler, samt några Buster och bröstbilder; När man kommer uhr Gallerierne går man uti åtskilliga små rum, somblige tapetzerade med blått somblige rött, grönt blomerat Damast. På et ställe äro 6 rum efter hwarandra, och bredewid den åter andra 6 rum; uti innersta kamaren af the förre 6 rummen, är et litet Bibliothek med wäl conditionerade böcker, på sina zierligt utstofferade hyllor, såsom skåp. Uti detta Palait, äro intet många schillerier, wid stora salen är et litet Capell. Uti öfwersta wåningen är et stort Bibliothek som har namn af det bästa uti Rom näst Vaticano, här berättas wara öfwer 20000 Tomer. Detta Bibliothek är högt, och har en altan som går öfwer fönstren runt omkring, där och jämwäl alt fylt är med böcker. Mitt på gålfwet äro 2ne långe dubb. store skåp, å 2ne sidor fylte med böcker på sina hyllor, som hålles för the raraste böckren. Uti understa wåningen finnes et rum mycket bisard och wilt föreställt genom en ödemark af berg och klippor, mycket rädeligt, dock naturelt och wäl giordt. I et annat rum finnes et bröstbild af en påfwe, genom den namnkunnige mästarens Bernini hand förfärdigat, och är den påfwens bild, som låtit upbyggia detta Palait, det war i alla måtto ej aldeles färdigt, ty Bernini dog, då han detta arbete förehade.

L. Cardi

Cardinalen Colonna Palais är ett stort och skiönt, och wärdt att ses; *Cardinal Colonna Palais.*
Då man går några trappor upp, och blir man warse i trap-
pan, en stor antique bröstbild i en Niche satt, och strax derhos en
antique Statue på en piedestal, längre upp mitt för dören där
man ingår i rummen, sees i muren ett stort Masque ansichte
af Porphyr mycket æstimerat. Här kommer man först in uti en
hög stor Saal, klädd med gyllenläder och en stor Himmel öfwer
bordet, taket är kupigt wälfdt och öfwerst målat al fresco; Häri-
från fördes wij öfwer en Altan, i ett långt rum, såsom ett Galle-
rie med 7 fönster på en sida åt gården, alla wäggar woro där
målade al fresco, förnställandes alla werldennes delar såsom
land Chartor, på luckorna och å sidorna af fönstren woro målade
med alla de förnämsta Städer uti Italien, lika så öfwer fön-
stren alla Capitale och största Städer uti Europa, öfwer hwarde-
ra dören war målat en stad, nembl. Jerusalem och Rom, taket
war ock målat al fresco, såsom en Himmel med moln och foglar,
Härifrån fördes wij uti åtskillige rum, med sköna Schillerier
utzirade, det första war som en Alcove, därinne stod en säng
æstimerat för 20000 Scudi, och kalladess Veneris säng, och såsom Po-
eterna fabulera Venerem wara härkommen af hafwets skum, så är
sängen således formerat, att bakstycket är som en mussla, därest
några små barn med wingar ligga omkring och hålla sig emel-
lan ett band med åtskillige perlor påträdt, sidorna af sängen
bestå af löfwärk, och i hwart hörn en stor Siöhäst, som en Syren
sitter uppå, och lika som wille han styra hela sängen med ett be-
tzel i munnen på siöhästen, giort af stora perlor trädde på ett
band desse hästar äro så höge som en karl med hufwuden, under
en häst ligger först en sköldpadda, under en annor en Delphin, un-
der den 3die en Hwalfisk, under d. 4de en Crocodil, hela sängen
är förnställd lika som uti en siö, med stora wågor, wågorne äro
likt watten målade, men alt det öfrige helt förgyldt; ofwan
för sängen i taket under Alcoven hänga lika som flygandes en
hoop små Englar etc: framan för Alcoven stå 2ne stora gröna mar-
mor pelare, wäl polerade, med hwijta marmor Capiteler. Uhr detta
rum, kommo wij uti åtskillige andra, alla utzirade med Schillerier
af stora

af stora namnkunniga mästare. Derifrån kommo wij uti ett
särdeles stort rum, öfwer med en stor myckenhet Schillerier, som-
ligen af 8 à 9 alnars högd beklädt, däruti sutte en hoop skräddare,
att tillreda till en Comoedia som hållas skulle, uti instundande
Carnevalen; Härifrån gingo wij uti 8 smärre rum som woro utan
några Ornamenter, allenast gipsade och hwijta anstrukne; Det
innersta rum af desse 8 war en badstuga, med 2<u>ne</u> stora Bassins
af marmor att bada uti; Hädan beledsagades wij up för en liten
trappa, uti 4 små rum, som icke woro högre än en karl är lång
till; ett af dem är beklädt med Schillerier, de andra målade
al fresco till taak och wäggar; det innersta rummet, målat som
ett ödeligt berg af klippor öfwer alt till taak och wäggar, därin-
ne woro stolarne och sängen giorde såsom bergklippor, att alt
såg mycket bistert uth, sedan fördes wij tillbakas i den stora Sa-
len där wij först inkommo, och gingo in genom en annan döör,
in uti åtskillige rum, klädde med Stogtapeter, alla inwäfne
och bekrönade med en pelare, som är wapnet till Herren af
detta huset, uti desse rum wistes åtskillige sköna ting; öfwer
dörarna rares Schillerier, sköna inlagde stenbord, Skåp och
Speglar, somlige skåp och bord woro inlagde af Sköldpaddeskal
och Ebenholtz, med allahanda äckta stenar inmängt efter Floren-
tiner manner, alla Capiteler och Baser på pelarne, samt mån-
ge små Statüer på Skåpen af silfwer förgylte, under ett Skåp
låge 3 Morer på knä, i action at understödia Skåpet, af Eben-
holtz giorde, om hufwudet, halsen, armarne och benen, woro
band af silfwer, besatte med allahanda art äckta stenar, detta
Skåp sades wara æstimerat för 20000 Scudi, som dock intet sades
för mycket wara. J samma rum, midt emot detta förbe<u>rde</u> Skåp
war ett annat stort skåp, med fyra afdelningar, med hyllor
innan för glaasfönster, där woro upsatte allahanda kostbar-
heter, såsom stora Vaser af bergCrystall och andra ting af ädla
stenar skurne. Här ifrån fördes wij i nedersta wåningen, uti 4
stora rum, alla mäst med Schillerier, antiquees Statuer, Bröst-
bilder, och andra flera gamla monumenter utzirade. Uti alla

dhe

the förriga rummen, fans inga antiques Statuer. Wij komma
derifrån genom en liten stiga och lustig trägård i fyrkant an-
lagd, af idel Orangerier; och mitt uti trägården, om gångar-
ne äro satte åtskillige antiques marmor pelare. Uhr denna
trägård kommo wij uti fyra andra rum, hwilka alla woro
till taak och wäggar målade al fresco, sampt omkring rum-
men med antiques bröstbilder af marmor satte. J det första
af desse rum fans et kosteligit skåp, af lätter nätt utarbe-
tade Bas-reliefs, af uphögde figurer uti Elfenbenen mycket kon-
stigt arbetade, runt omkring i samma rum hänga runde
antiques Bas-reliefs af the bästa som efter the gamla Romare
har funnits, särdeles Bas-reliefs af anleten å sidor förestäl-
te, en deel sådane äro ställte på små marmor pelare, runt
om gålfwet etc: etc:

Justiniani Palais, gifwer och intet the andra efter; har en Justiniani Palais.
inslutan gård i fyrkant (: ty Palait har omgifwit gården:) därest äro
runt om gården satte antiques Statuer, såsom och sielfwa ingången
af huset öfwer alt beprydt med Statuer; på berörde gård finnes
10 st: stora Statuer i lefwandes storlek, förutan många andra
Antiquiteter af pelare och gamble Piedestaler, och runt om wäg-
garna i muren insatte antiques Bas-reliefs. Här gingo wij up
uti andra wåningen, och war trappan utzirat med Statuer
till en stoor myckenhet, och allestädz öfwer dörarna äro antiques
Bas-reliefs. Först kommo wij uti en stoor Saal, med en stoor
stånd och himmel öfwer, uti; och runt omkring Salen satte mar-
mor bilder, och en hoop Contrefaits på wäggarna, wij gingo där-
utur å högra handen, och kommo uti et rum, därest wij kunde
se igenom 10 gemaker eller kamrar efter hwar andra, som
gaf en artig prospect, allestädz med antiques Statuer och Schil-
derier af bästa mästare, och under fönstren under wid gålfwet
woro Nicher, däruti woro satte Statuer förundran wärde, där
woro allenast 2ne rum som klädde woro, det ena med rött
Damast, det andra med rött Sammet, och emellan hwar wåds
rött brokut blommerat tygs en wåd, Salen war och med rött
Sammet; mitt före uti innersta rummet af desse 10, war
ställt

stält en Statua, nembl. en Antique Mater Natura hwars huf-
wud, händer och fötter woro af swart marmor, men det öfriga
hwitt, Piedestalen därtill war särdeles curieust utarbetat uti
diur och foglar af allahanda slags, detta beläte war så stält
at man det se kunde alla 10 rummen igenom. Uhr desse kom-
mo wij uti 4 rum andra efter hwarandra, och uhr dem uti
et långt Gallerie å alla sidor utzirat med Statuer och bröst-
bilder om hwarandra satte, wid ena ändan af Galleriet är et
rundt bord af Porphyr, med en rund foot under af Granitsten,
åfwan på bordet stod en antique, stor, durchsichtig alabaster Va-
se, på en grön marmor Piedestal, å bägge sidor stå 2ne Statu-
er i lefwandes storlek, och under bordet, utskillige bröstbilder,
såsom bland andra Kaijser Aurelij hufwud, mycket æstimerat, här
i detta Gallerie, woro in alles 100 Statuer smärre och större,
bröstbilder därunder räknade, alla antiques, så när som en Ve-
nus sittiande, som är en Copia, och mitt emot samma Statue, å
andra sidan sees sielfwa Originalet. Då är där och en stående
naken Venus giord af Bernini gamla fader, mycket skattat
och wärderat för dess konst, förutan desse modernes 2ne, är och
där et bröstbild som modernt är; en liggiande antique bock, blijr
där och mycket afhållen för dess skiönhet, item en Pallas afal-
la mycket æstimerat, hwars kropp blef först funnen, då Prin-
tzen Iustinianus böd 5000 Scudi åt den, som hufwudet därtil
finna kunde, hwilket straxt derefter blef funnit; där är et
bröstbild af Nerone som och blijr högst skattat; 2ne Cereres äro
och där, hwars kroppar äro af swart marmor, det öfriga är
hwijt. Detta Gallerie är allenast till taak och wäggar målat
al fresco; uhr detta Gallerie kommer man på en öppen plats, där
watnet har sitt underlopp till wattensprångan, därhos är
et rum utan taak, hwarest en hoop turturdufwor förwa-
ras innom galler af ståltrå giordt; här kommo wij uti 6
andra rum, alla beklädde med rares Schillerier och Statuer, et
rum allenast med filimort blomrat damast, och dörarna
till samma rum, äro af en art marmor som är synnerlig och
filimort

filimort färg; i detta rum är at see, på et bord af steen inlagt på florentiner art, 2ne bilder af metall, neml: en antique Hercules och en moderne Mercurius, den man mycket æstimerade; här woro och 2ne pelare, i et af detta rummen antiques, af grön marmor, hwars Capiteler af grön Serpentin steen. uthur detta kommer man i et stort rum, lika utzirat som de förra, allenast denna åtskilnad, at alla bröstbilderna stodo på pelare; woro och uti en Sahl fyra Mohrer af trä konstigt utarbetade, alla taken woro al fresco målade, och war et remarquera, att ingen säng fans i någon therra, som och, at i detta rum, woro i stället för spislar, stora silfwer Vaser satte, där glöd inlades at upwärma rummen med. uti detta beskrefne Palais, räknas in alles 1867 Statuer med bröstbilderna, och 638 Schillerier om detta Palait allena är utgångit 2ne stora Folianter, berörandes allenast dess Statuer och bilder etc: etc:

Cardinal Digij Palais är ej långt ifrån Colonna på samma gata, belägit, det curieusaste är där, de sköna Schillerier, Statuer och Meubler at see; Understa wåningen är klädder med randigt grönt tygh, och rummen utzirade med Statuer och Schillerier, bland Statuerne är en Babtista af Bernini förfärdigat, mycket skiön, uti en kammare sees 4 st: Gladiatores som strijda, och en som blifwer stungen och faller, Venus Græca, Bacchus etc: en dehl af rummen äro med bara Schillerier klädde, uti öfre wåningen äro nästan alla rummen klädde, med rött damast och tätt gullblomor uti, alt öfwersatt med breda gullgaloner, och höga gullfrantzar, för dörarne röda damasts guardiner borderade med Påfwens Alexandri VII wapen, och flera andra Ornamenter. där är och uti en Alcove en säng, hwars sparlakan äro af hwitt atlast, med åtskillige blomor påmålade, och ibland borderat såsom bandrosor, på sängen stodo, fyra stora bustar af blomster hehlt naturelt föreställte, därinne sees och fyra sköna skåp af spegelglaas, samt 4 stora speglar hängande, med mycket löfwärcke och fruchter kosteligen skurne uti silfwer ramar, framför sängen stå 2ne stora höga förgylta pelare; taket är målat i löfwärck, såsom och en stoor dehl af de öfrige rummen, målade af Johan Sylvius, som

Cardinal Digij Palais

dog

den tiden han sig i Rom uppehölt, under Påfwens Guardie, som sedan dog wid Drottningholm i Swerge, man såg där åtskillige i steen wäl arbetade döörstaller på borden liggiande. I den andra wåningen, när man kommer opp för en liten trappa, går man uti et stort rum, där woro på wänster handen 4 rum efter hwarandra, och å höger nämnt emot en dör af Speglglas giord, som gaf et anseende, lika som där och woro 4 rum en perspective. Uti nedersta wåningen äro alla dörar af grön marmor. Detta Palait har Påfwen Alexander VII byggia låtit, medan han war Cardinal. etc.

Borghesi Palais. Borghesi Palais är et af de bästa och kostbaraste i Rom, af idel huggen steen alltigenom uppbygdt, därinne äro öfwer 170 Schillerier Originaler af stora Mästare, som intet dera mindre än för 2 à 3000 Rd: blir skattat; och finnes här ey mindre, till en ganska stor myckenhet af sköna Antiques Statuer. Här uti detta Palait, at jag nu följa ordningen, ginge wij in på den sydan åt trägården; å wänster handen om Palait, när man inkommer, går man i et rum, hwarutur man ser, såsom i Perspective 11 differente rum efter hwarandra; listerna omkring dörarna äro af fijn wågiger Oriental Alabaster, och finnes där i wåningen 72 sådana dörar, alla höge wid pass 6 alnar och 2 mot 3 breda, för alla dörar hängia täcken af rött blomerat Damask; alla rummen (som jag förr sade:) äro å wäggarna beklädde med utwalda rares Schillerier, alla med sköna utarbetade förgylte ramar, taken i alla rummen i nedersta wåningen äro hwalfde, och mitt på meds något Architectur wackert förgylt, bemängt; Alla rum hafwa 2ne höga fenster ifrån gålfwet till taket, undantagandes 3 stora, där jag remarquerade 3ne fönster i hwardera, och öfwer hwart fönster i
1 hela huset opp wid taket, är et litet fönster. Uti det första rummet wij kommo uti, (: jag will allenast korteligen det förnämsta omtala:) äro 2ne runde Schillerier, det ena något större än det andra, det första sades wara 400 åhr gammalt, det andra 350; Mästarne och Historien därpå kan jag mig intet erinra; desse Schillerier woro särdeles wäl utstofferade, med ramar af genombrutit arbete. Här inne stod och et bord, hwars skifwa war af en särdeles steen, och foten

war

war af lijka materia; uhr detta rum kommo wij uti et annat, de- 2
rest midt på gålfwet war en Fontain, heel af Porphyr och war antique,
det hade warit en gammal Tombeau, fyrkantig i längden, och midt
uti kupig, där wattnet uti war, hade 2ne stora fötter under; den-
ne Tombeau hade å ena ändan en Örn, och å den andra en drake,
begge wäll arbetade i messing förgylte, som stodo på kanten af
Tombeau emot hwarandra, hållandes wingarna såsom uti flyg-
ten, och sprutade watten uti förbemälte Fontain, eller Tombeau, denne
sades hafwa kostat 1600 Scudi; och hålet allena, där åter wattnet
löper tillbaka uhr Bassin, under genom foten af samma Tombeau,
har kostat 600 Scudi; härinne war och et bord, därpå skifwan
war af Porphyr i längden fyrkantigt, med en skiön utarbetadt
foot under, af genombrutit bilthuggare arbete, och i sielfwa arbe-
tet på foten, woro giorde en Örn och en drake i bredd af trä för-
gylte såsom alt det andra, och brukas här allestädes en Örn och dra-
ke uti Ornamenten, efter Borghesi wapen dem innehåller. Ibland
andra, så hängde och et stort 4kantigt Målerie öfwer bordet, af en
karls längd, med Diana på och andra hennes Nog Nympher, alla
uti jagt förestälte, är målat af en berömbd Mästare Dominichi-
no benämbd, och blir särdeles för de andra aestimerat etc: Uti det 3
tredie rummet, war bland andra öfwer bordet en tafla af Titiano
målat af 3 alns längd, som är mycket skiön, och bordet är af särdeles
swart och hwijt sprecklig Oriental Jaspis, listen af samma skifwa, och fo-
ten som woro 6 Nerides, woro af metall, och aestimerades detta bord,
för 10000 Scudi: Uhr detta kommo wij i det fierde, hwaruti war 4
et bord af brun Oriental Alabaster, mycket skiönt och foten af sam-
ma slag, härinne hängde 4 runde taflor, betecknande 4 årens tider,
af Albano giorde, för hwilka konungen i Frankrijke har budit 25000
Scudi, men doch icke blifwit honom aflåtne. Uhr detta rum kommo 5
wij i en stoor Saal, som hade 3 fönster, wid hwart fönster äro några
trappsteng af hwijt marmor (: såsom wid alla de andra fönstren :) och e-
mellan de båda fönstren stå 2 Silfwerbord, och emot för hwart fön-
ster en Silfwer Vase, för det medlersta fönstret stod en Bassin af
Silfwer, som hade 4 Masque hufwuden, som gofwo watten ifrån sig
och midt i denne Bassin, war åter som en annan Bassin, som hölts
af 4 små Silfwer Statuer, uhr hwilken Bassin gick et stort språng.
J denna

Ij denna Saal, war en stor himmel af rött damast, med gull galoner
6 öfwersatt, och gullfrantzar omkring. Uhr denna Saal komo wij uti
et rum, som en ständsäng stod uti; och uhtomkring denna sängen,
war som en annan säng, af rött blommerat floor, och åfwan på
i 4 hörnen woro stora fiederbuskar, derinne stod och et litet
bord af brun oriental alabaster, med lijka foot; alla schillerier i
7 detta rum, woro af nakna bilder. Utur denne, gingo wij uti det
öfwermåttan sköna Galleriet, det är intet nijdet stort, allenast
af 30 alnars längd, och 10 bredd. Gålfwet är inlagt i figurer af
allehanda slag marmor, Jaspis, och annor steen, taket är med up-
höjde Bas-reliefs af gips, och med förgyllt bilthuggare arbete emel-
lan, å hwardera sijdan af Galleriet äro 4 dörar, giör 8 tillsammans,
och öfwer hwar dör åfwan listen, liggia 2 Statuer af dygder och
konster alla af gips, neml. 16 st: föruthan alla the små Englar,
som finnes emellan löfwärcket under taket, emellan hwar Bas-
reliefs, och the som hålla upp et täcke öfwer Speglen, å hwardera
ändan af Galleriet. Emellan hwar dör, äro stora Spegelglas, li-
ka som i karmar insatte, ~~af~~ bilthuggare arbete, och äro derinne
10 speglar, med the 2 å ändarna, alla äro the wäl och konstigt
målade, med blompottor och sådant, med små änglar åfwan, af en
berömlig måhlare, som än i Rom lefwer, hetter Fanlij. Öfwer hwar
Spegel, och hwar dör, woro satte 16 bröstbilder uti Nicher, et neml.
öfwer hwardera, hufwudet och Piedestalerne af Porphijr men lif-
wet af fijn oriental alabaster, hafwa kostat tillsammans 20000
Scudi. 12 äro Romerske Kijsarens och 4 Consules. wid hwardera än-
dan wid fönstret af detta Gallerie, war en Fontain af brun Ori-
ental alabaster, och wid fönstret stod et bord af samma materia,
omkring detta Gallerie stodo 6 bänckar, 3 å hwar sijda, som woro
kostel. och nätt borderade på hwijt damask botten, fötterna af bän-
ckarna af förgyllt bilthuggare arbete. Här stod och innre en wäl
måhlat skiärm, som man kunde draga öfwer Galleriet, at man
8 kunde gå fördold genom the andra dörarna. Uhr detta Gallerie
kommer man i et fijrkantigt långt rum, derinne woro sköna taf-
lor, och bland andra, några af Mosaique arbete, såsom, Orpheus då
han spelte på sin harpa, och diuren kommo omkring honom. Såsom

Paulus

Paulus V. på honom sjelf allena wara inlagda uti ansichtet, öfwer
en Million små stenar; En Maria med Christo, En Magdalena &c. där-
inne woro och 2ne bord, inlagda af Silfwer och äkta stenar, en hwart
annat. Därutur kom man i et rundt Capell som war helt öf- 9
wer målat al fresco. Härifrån kom i et stort rum, som ock war 10
målat i fresco, både till taak och wäggar, såsom utaf figuran-
ter och blomster, midt för dörren där man inkommer, är en trap-
pa uppå 2ne sidor, med en Ballustrade af förgylte gallerwärk,
midt på gålfwet stod här inne et stort rundt bord, af brun Ori-
ental Alabaster, och är skifwan mycket tiock; När man up för be- 11
mälte trappa är kommen, går man i en smahl gång, och därpå i
et litet rundt ättkantigt Capell, dessutom till taak och wäggar
målat al fresco, här utur ser man, midt öfwer i et annat hus
en stor Cascade, med åtskillige språng å sidorne, och har Printz Bor-
ghesius allenast för den orsaken kiöpt det samma hus, at han
det måtte sålunda låta genombryta, och skaffa sig en skiön Veüe uti
förbemälte rum, härifrån gingo wij tillbaka i förberörde Saal, där
trappan war och gingo uth på wänster, kommandes uti Galleriet till-
baka igen, och så kommo wij i rummen som wetta åt trägården; i det 12
första war en Säng af grönt blomerat floor, och öfwan på runt en
hwalfwet, med rosenbuskar, Ett skiönt bord och kostelig spegel, war här-
inne: Sedan gingo wij i et annat, som war en stoor Saal, med 3 fön- 13
ster, och en stor hög himmel af grönt blomerat damast, med gull-
galoner besatt, 2ne skiöna bord af Oriental Alabaster, och i ändan
af Salen midt emot dör, war en Fontain, dessutom hel af brun Ori-
ental Alabaster, därinne hängia 2 mycket stora speglar öfwer bor-
den, med sköne spegelglass ramar. Härutur går man genom det
medlersta fönstret af de 3, utför några trappsteg i rundan lagde,
åt trägården, som består af en stor myckenhet Fontainer, Statuër,
Gallar, antiques Bas-reliefs å murarne; och är trägården intet stor,
men med kostbara Orangeier och andra herligheter rijkel. utsirat.
Utur denne Salen som omtaltes gå åt trägården, går man ock uti
et annat rum, mycket utsirat med Schillerier /: såsom ock alla de
förrige :/ bland andra, är här en Iohannes Babtista, som står på ett
knä sträckandes andra foten för sig, mycket konstigt giordt, och hwilket

hwar

hwar man är i rummet, at foten wänder sig efter, det är et wärck
af del Francine, på gålfwet här i rundeln står et stort åttkantigt
bord, skifwan är af Porphyr och foten af Oriental Alabaster, ifrå detta
rum kommer man i det första rummet, där wij först inkomo, och gin-
ge uth på andra sidan, som wetar åt gatan, och komo så in i et rum,
hwarest en Måhlare satt, och måhlade af åtskillige de förnämste
Fruer och Jungfruer i Rom; här gingo wij upp för en liten trap-
pa, och komo i någre rum, som de kallade . . . . . . , och woro de
rummen intet högre, än at en karl räckte upp med hufwudet, till
listen. Alla rum därsammastädes äro tapitzerade med rött blommerat Da-
mast, och gull galoner besatt, och under om listen, gullfrantzar höga som
en hand bred, listen är förgylt, och taken, målade al fresco, och äro in
alles sådanne rum 9 st. till tahlet, alla rummen ansatte med röda
Sammets karmstolar, och i samma rum skiöna skåp. Här finnes och
dessutan i detta Palait 2ne skåp upfylte med idel antique Idoli
eller Penates, som äro gamla Hussgudar, fordom brukade hoos de
gamla Romare, af messing och metall gutne, somblige af stene
giorde. Desslijkes wijses här och en mycket stor Globus Coelestis;
sampt en stoor Sphæra. etc: etc: &c:

Farnesij Palais.

Farnesij Palais bör och något omtalas, är och ett ibland de förnäm-
sta Palaits med huggen gråsten alligenom upbygt, med en innesluten
borggård, å alla sidor af Palait instängt, däremot öfwermåttan skiöna
marmor Statuer kring gården ses, och in åth gården äro 2ne öfwer-
täckte Altaner eller Alleer öfwer hwarandra, af fyrkantige Pilastri
eller pelare understödde. Den öfre stora Salen, är i taket forme-
rat af idel Cypress trä, sampt skiönt uti rundel kupigt formerat, kam-
maren därhoos äro skiönt meublerade, och taken konstigt måhlade och för-
gylte; där finnes skiöna skrifbord, och Schillerier, sampt några an-
tiques Statüer, och Idoler. Wid Palait är anlagt en skiön trägård,
därest uti et huus wijses den namnkunnige stora och skiöna bilden,
af et stycke hwijt marmor giord, uti de gamla Romares tider,
kallat Taurus Farnesi, hwarest wid hornen Zethus och Amphion
ändan Antiope, Dircen etc: sampt diur och insecter wid et berg
föreställes, är mot 18 foot högt och 14 bredt af et stycke marmor,
som sagt är, och är funnit i jorden under kyser Antonini Ther-

mis

mis, Framföre detta Palait åt gatan stå 2ne af Orientalist Gra=
nito röd som Porphyr steen, stora Vasi, af ett stycke uthuggne, nä=
stan lika dem i Medicis trägård, som tillförende är omtalt. Uti
detta Palait sees et Schilleri om Simson, af Guido Reno giordt,
item et annat, af honom i samma rum, där det förra står,
föreställandes huru et löfte till Gud giordes af Romerska Påfwen
och Innevånarne, när en Pest hade i Rom graserat, som är det
sista arbetet Guido Renus skal hafwa giordt för sin död; finnes
och en skiön altartafla uti Capuciner kyrckan Monte Calvario,
om barnamordet, som denne Guidorenus skall hafwa målat.
Il Vaticano eller Palait wid St Peters kyrckia, som är Påfwens Il Vaticano
Palait, därest Påfwarne alltid äro wahne om winteren att
bo, är myckett prächtigt och stort, dock af Engelsteen byggt, först
af Påfwen Symmachio anlagt, och sedan af Påfwen Nicolao III
fortsatt, sedermehra af the efterkommande förbättrat, Påfwen
Paulus III, lät måhla den yttersta domen uti Capellet, af den
förträffelige måhlaren Michael Angelo Buonarota, där äro
kamrar med Historier måhlade af Raphael Urbino, mäst uthur
gamla Testamentet, sombliga rum äro måhlade af Gulio Roma=
no och flere andra stora konstnärers arbeten, som där sees; där
finnes det stora namnkunniga Bibliothequet, hwartill äro för=
ordnade 66 rum, det första rummet är 130 steg långt och 25 bredt,
med 2ne rader pelare, ellest taket hwälft, å bägge sidor kom=
mer man uti andra långliga gemaker 50 steg långa och 10 breda,
såsom en korsgång anlagt, fullt med bänckar, där på en otalig
myckenhet böcker liggia fasthäftade med kädior, och på hwar bänck
et skrifwit Memorial, på the Authorers namben, som på samma
bänck finnes lagde; här finnes 3ne böcker med Virgilij egen
hand skrefne, item skriffter på näfwer skrefne, och skiöna Mini=
aturer i böckren måhlade, och den berömbde måhlarens Albrecht
Durers hand, finnes här ocka. Här skola wara in emot 30000
st Authores. Wid detta Bibliothek är och en Rustkammare för
40000 till foot att utrusta, och 20000 till häst. denna Rustkam=
mare är under Bibliotheket, ty finnes desse ord öfwer dören:
Urbanus VIII, Literis arma, arma literis. En Guarde Robbe sees

här och

Här och, därest några kistor och Skåp stå upfyllte med the kostba=
raste och prächtigaste Messkläder, som äro med gull, silfwer, per=
lor och ächta stenar besatte, at samblige till 30000 ja 80000
Kronor skattades, likaledes gyllene Kalkar med ächta stenar
utzirade, särdeles en, därpå et Kors med Diamanter är utz=
satt, af otroligt wärde; Uti et Skåp äro förwarade många Hed=
niske gamble Afgudar eller Idoler af metall, besynnerligt en
formerat som en Orm. Alla Rummen uti detta Palait, der
Påfwen logerar om wintertijden som sades, äro meublerade den
tijd han där wistas, med rödt Sammet och breda gullgaloner
mellan wäggarna etc: Innan åt gården uti öfre wåningen
äro öfwertäckte gångar, såsom altaner, utzirade med skiöna
målningar af stora mästare; där finnes och en lång gång
af 300 steg som leder till en plats kallat Belvedere, därest
skiöna wattukonster samt konstigt giorde antiques marmor
Statuer, besynnerligt desse äro remarquables; såsom Laocon, Cleopa=
tra, Hercules etc: för dess owanliga storlek, såsom och konsten
angående, in till denna plats gränsar en stor trägård därutin=
nan wisas La Pina di Adriano af koppar förgylt, är 10 foot
hög och 7 i Diametro; Uti denna Pina, eller som en tallkotta for=
merat Vase, är blefwen i många åhr conserverat Kejser Adriani
Aska, och stått öfwerst uppå dess Mausoleo, därest nu Engelborg
eller Castrum Angeli bygdt är; därhos förwaras och ännu de
Delphiner och Påfoglar af metall, som stått öfwan uppå för=
berörde Adriani Mausoleo. Denna trägård är mycket wid
i Circumferencen, hafwandes många Alleer, wattukonster,
och gröna öfwertäckte lusthuus och gångar etc:

Il Palazzo al monte Cavallo.

Härnäst bör och litet nämnas om det Palait som Påfwen
ordinairt beboor, kallas il Palazzo al monte Cavallo, som är
mycket stort, och wida begripit i Circumferencen, bygdt a la moderna
Architectura, anlagt på berget Quirinali, wida ifrån det för=
ra wid S. Pietro afsöndrat. Det är af tegelsten upbygdt och
hafwer framantill åt gatan, 26 rätt höga och stora fönster.
När man går in genom den förnämsta porten, finner man

en stor

en stor borggård, med en skiön Spatzer gång innan till rundt om
platzen öfwertäckt, och med fyrkantige murade pelare understödd,
med en skiön springande brun därhos. Innan uti Palait äro
skiöna gemaker, som på rundt om Palait, därinne är et präch-
tigt Capell at besee, därest ingen annan håller Messa, än Paf-
wen sielf, samma Capell är alt öfwer förgylt, därest en främ-
mande får tillfälle alla Söndagar at see Påfwen och en stor
deel af Cardinalerne, och höres då en skiön Musique. Alla
rummen äro här på det präctigaste meublerade (: som sölle för
widlyftigt alt at specificera:) däruti de berömligaste mählare,
så i berörde Capell, som i de öfrige rummen wijst sina konster, så-
som förnämligast: Riddaren Gioseppe d'Arpino, Gio: del Borgo;
Guido Reni; Andreas Sacchi; etc item af Taddeo; Frid: Zuccari;
Gio: Vasari; Livio da Forti; Dan: da Volterra; Lanfrancho; Tassi etc.
En marmor tafla giord af Laudani, därest Christus förställes
twättande lärjungarnas fötter, med mera. Wid detta Palait
är bifogat en mächta skiön, stor och widbegripen trägård, uth-
ziirat med många Buschetter och Lustplatzer, wattukonster och
Grottor, besynnerl. en Grotta, däruti ett Orgewärk drifwes af
wattu, så at det af sig sielf spelar många skiöna stycken, in Sum-
ma där är alt Kunglight; Mitt fram för detta Palait på sto-
ra platzen, sees de nyda berömbde Hästarne, förfärdigade uthi
Alexandri M: tijd, af 2ne stora konstnärer Phidias och Praxiteles.
som gamla inscriptionen utwijsar, hwaraf denne Orten fått
sitt namn Monte Cavallo, efter de där äro upsatte; det berät-
tas dem wara förährte, Keysaren Neroni, af Tiridate Konungen
i Armenien; och äro desse Hästar först satte i Rom, uti Constantini
warma bader, och derifrån sedan förde in monte Quirinali, där
de nu äro stående blefne, men inscription på Piedestalen wijser an-
norlunda, nembl. at Constantinus skall hafwa låtit hemhta desse
bilder från Grekeland. De äro stora, på bakfötterne stående, dem
en naken karl styrer och håller, hwardera sin, både uti lika
action förställte.

Om Capitolio eller Romerska Rådhuset wore och nyttigt at skrifwa, Capitolium.

Hinner jag

men jag will det allenast korteligen omtala; Det är på en Högd anlagdt, dijt upp man går öfwer en hög och öppen trappa, af Huggensten; öfwerst på trappan äfwen sina behörige Piedestaler stå å hwardera sijdan, 2ne Hästar, med hwar sin bredewijd stående naken karl, af hwijt marmor, funden uti Amphitheatro Pompeij och hijt satte; lika så som där å begge sijder på pelare wärdt, öfwerst när man upkommer för trappan, på sina Piedestaler, Trophea Caij Marij och af hwijt marmor. Mitt på platzen fram för Capitolium, på en hög hjrlig Piedestal är Marcus Antonius Imp: till häst, uti mehr än lefwandes storlek förestält af metall fordom i eld förgylt, men nu mehra genom åldern, mäst förgyllningen borta; hwilket stora konststycke är wordit bland Ruderan och grus igenfunnit, och nu mycket högt skattat. Detta Capitolium är mycket hjrligt upbygdt af huggen steen, sedan det blef af tordön fördärfwat; är öfwerst flatt med en Ballustrade eller Altan, därpå en hoop Statüer af marmor stå; mitt uppå ett fyrkantigt torn, med klockor uti; och öfwerst, som och platt är, står en bild, med ett kors i handen. Nedan på platzen är en trappa å 2ne sijdor, som leder upp till porten af Capitolio. å sijderna af sama trappa i muren framantil, ligga 2ne stora bilder en bas-reliefs förestälte, med hwar sin kruka under armen, som repræsentera 2ne Aquæductus såsom Anci Marcia och Claudij, desse äro antiques; ellijest sees och utan på muren månge Antiquiteter af bilder och Bas-reliefs insatte, innom en inneslutne platz eller borggård sees ett Colossi hufwud af metall, så hög som en stark Person, däraf kan dömas huru stoor sielfwa bilden warit. Innuti rummen äro slachtningar Romerske genom målningar på wäggarna förestälte. En stoor Saal wijses med en Thron och stora säten utzijrat, hwarest Romerska Senaten alla weckor en gång gifwa Audience, at bijbehålla den gamla seden; ännu är där en stor Sahl med the konstigaste antiques marmor figurer utzijrat, hwaribland Neronis moder, och en Metall statua, af en ung naken person, sittiande på en stool, som påtar en sticka eller tagg uhr foten

loten på sig, som är en lärospån för alla Konstbegiärlige; item
Wargiman med Romulo och Remo af metall, jemte desse bilder
flere, såsom: Hercules, Jupiter, Ceres, Constantinus och många andra
flere märkwärdige Antiquiteter. Uti en Sahl därest Doma-
rena sittia, och döma, sees Påfwens Gregorij XIII (: som reparerade
detta Capitolium, sedan det af liungeld afbrandt :) och Pauli III
bilder, och en ~~Stad~~herrens af Toscana bördig; å bägge sidor af
detta stora Huus, äro 2ne nyss anlagde sköna Palais såsom
flöglar, å sidorna af platsen, därest förbemälte Marcus Aureli-
us sitter till häst. Det nya Palait å wänstre när man upp-
kommer, öfwer den stora öpna trappan, war mäst färdigt, men
det andra midt emot, allenast grunden anlagt. Uti detta
å wänstre, sees uti en gång neder wid jorden, en antique Pe-
lare, Colonna Rostrata kallat, utmärkt med Skepsstammar
efter gamla wijset; uti denna flygel wijsas och Kejs: Julij Cæ-
saris och Augusti bilder, och andra flere, som för korthet skull,
förbigås; item Kejs: Commodi hufwud och en hand af metall, och
Kejs: Adriani bild samt C: Marij; Påfwens Sixti V bild af
metall, Leonis X af marmor, Urbani VIII af koppar; Uti Rådz-
sahlen wijses, M: Antonij Colonnæ, Alexandri Farnesiæ, Gio: Fran-
cisci Aldobrandini, D: Caroli Barberini, Marij Delphini, D: Virgi-
nei Cæsarini, och andra flera bilder, Konsterfarne Mästares Mål-
ningar, bland hwilka ett fältslag; Mutij Scævolæ, Horatij Coc-
litis actioner, Rättwärdigheten, och mehra slikt. Uti stora Palait,
sees och Bruti kropp och hufwud af metall; Ciceronis bild af
metall, in summa, man kan ej så noga specificera alt, som det
fordras. Jag will och till slut allenast upteckna widnamde
några Palaits, innom Roms Stadz murar belägne, som äfwen
meriterade sina särskilta beskrifningar: såsom: Palatium di
Monte alto, Mazarini, di Spada, Barberini, Galtani, Pamphi-
li, Ducis Hetruriæ, Rucellaj etc: etc: och till et slut will jag an-
föra Drottning Christinæ Palait, belägit på andra sidan om
Tiber strömmen, å den tracten som kallas Longera, därest
Drottning Christina af Swerige hafft sin egen Jurisdiction,
at när någon förbrutit sig och lifsstraff förtient, och kyd hade,
at salvera

at Salvera sig öfwer Strömmen, war den i säkerhet, men på
slutet blef denna frijhet Drottningen betagen.

Drottning Christinæ Palais

Detta Drottning Christinæ Palais är stort. Uti den medlersta wåningen
gen kommer man i en stor Saal, därest 2ne stora Ljusstakar af silf-
wer wäl arbetade, stå en å hwar sida om dören, äro af 5 à 6 alnars
höjd, hela Salen beklädd med rijkt blomerat rött damask, med gull-
galoner 4 finger breda, hwar wäd emellan, och ej mehr än wid pass
3 qvarter emellan hwar galon, öfwan kring taaklisten gullfran-
sar af 1 quarters längd; och äro 7 sådana rum efter hwarandra, så
ledes meublerade och med stora speglar uti. J berörda stora Saal är
en präktig stor röd Sammets himmel, med gullfransar och galoner
all öfwer, på Ryggstycket är borderat Swerjges wapen och å sidorna af
wapnet 2ne flygande änglar, som hålla detsamma; och är detta på
rött tyg arbetat, och sedan därpå satt; under taket af himmelen är ty-
taledes borderat och sytt, Drottningens Divise, en Phoenix uti eld, med
en Sohl öfwer. Uti alla rum äro taken släta och målade, i hörnen
är drottningens egit wapen förestält, neml. en Wase med et lejon
å hwar sida om wapnet, och små piltar som leka med lejonen.
Uti et rum ses ett stort bröstbild af Christo i marmor, som pekar
med et finger; Piedestallen till denna Brest består af 2ne stora
förgylta Englar som hålla denna bilden på sina händer. Uhr dessa
7 rummen, kommer man uti et litet Capell, helt tapitzerat, derifrån
i et långt Gallerie, som är beklädt med Schillerier ifrån golfwet
till taket, tätt tillhopa fogade, att ingen bar wägg synes, allenast
å den sidan mott fönstren; hela så af ändarna på galleriet äro begge
gafwlar eller wäggar beklädde, alla af de namnkunnigaste Må-
lare giorde, på den sidan som fönstren äro, är satt ett bord af in-
lagt steen, därpå en skiön antique Vase stående, och öfwer bordet
hänger en kostelig stor Spegel, med sköna speglglas raam. Å sam-
ma sida 2ne skåp inrättade till Medailler, därest både antiques
och modernes, till en otrolig myckenhet, rarhet och kostbarhet
förwaras, taket är wälft och målat al fresco med mycket gull
inmängdt, och ses allestädes, här och där Wasen, Drottningens
Stam Wapen; Uhr Galleriet komo wij uti en stor fyrkantig Sahl,

hwarest

hwarest och alla wäggar woro beklädde med de skiönste och rareste
Schillerier ifrån gålf och till taak, ingen plats ledig lemnat, lika
som uti Galleriet, i detta rum räknades 49 st: och i Galleriet
57 st: Schillerier, deribland war en Johannes af Caval: Bernini
giord. Af H: Caraccio en berömbd Måhlare, woro där öfwer 30 st:
och af Titiano in emot 30 st: Uti detta rum woro i tahlet sextie
4 st: skiöna Schillerier. Härinne stod et bröstbild af Imp: Augusto
antique, på en Piedestal utziirat med Krigzgewähr, utarbetat i
trä och förgyllt. Härinne hängde en Spegel som war bräckter, men
genom en artig invention blef betäckt, i det Tyden war förestält
baal för Spegeln af bilthuggaren arbetet, med sina wingar, som war
i action lika som han wille borttaga et formerat täckelse från Spe=
geln, hwilket alt war förgyllt. Under denna Spegeln stod et bord, på
hwilket war stält et antiquet hufwud af metall och föregafs wara
Alexandri M. Uhr detta rum fördes wij tillbaka genom Galleriet
uti en stoor Saal där Audience plägar gifs, denna war beklädd
som de öfrige rummen med rött Damast; där en stor himmel inne
är, och under densamma, ofwan några trappsteg en stor och högt
Karm= eller lähnstohl, trappstegen äro klädde med en skiön turkt ta-
pet, å hwar sida af länstohlen, stod en liten fällstohl, med rött
Sammet klädde, och breda gullgaloner och frantzar, hwar på Cardi=
nalerne sittia när de hoos Drottningen få Audience, å bägge sidor
om stora länstohlen, stå och 2ne förgyllte lejon som hölle en gloob;
uti denna Sahlen sees Drottningens Contrefait af 4 alnars högd
och 3 bredd, i lefwandes storlek förestält, därest hon sittiande, hål-
ler ena handen på et lejon. Uhr desse rummen fördes wij uti öf-
wersta wåningen, uti en stoor Saal, hwarest war öfwer dören
bygt en läktare, mycket förgyllt och måhlat, som sträckte sig et godt
stycke fram i Sahlen, därpå woro bänkar giorde öfwer, at folcket kunde
hafwa rum, comod at höra Musiquen, som i denna Salen plägar
hållas på stora fester, och woro bänkarna alt högre up efter hwar
andra bygde. Denna Saal war all öfwer beklädd med kostbara
Schillerier ifrån gålf till taak, af de berömligaste måhlare
giorde, och i stora förgyllta ramar insatte. Uhr detta rum för-
des wij uti åtskillige sina rum som alla woro meublerade. Sedan

kommo

kommo wij uti Bibliotheket, som bestod af 3 rum efter hwarandra, alla med böcker upfyllte. Sedan gingo wij uti understa wåningen, där woro 12 rum, mäst alla efter hwarandra i en rad, alla målade, så till taak som wäggar, såsom Skogar, och landskap, och taken som himmel eller lufft med moln och foglar; här woro alla rummen utzirade, med öfwermåttan stor myckenhet utaf antiques Statuer, Bröstbilder, och pelare af skiön Alabaster, Brocatel d'Hispania, Jaspis och af grön, röd, gult, hwijt, swart, spräckliga marmor arter, item af Porphyr giorde pelare. Det sades at Drottningen hade de bästa och utwaldaste Schillerier, Statuer och Buster, fram för alla uti Rom; här ifrån komo wij uti et litet rum, som war badstuga, där woro foot karen af brun marmor hwardera af et stycke giorde; härinne war ingen målning, utan alt hwitlijmat, och öfwerst i taket, som är walfft något gipz arbete, öfwer dören uti en Niche en antique bröstbild, och å 2ne andra sidor, woro och 2ne Statuer i Nicher stälte, en war en Venus etc:
Wid detta Palait, är en widlyftig stor trägård bijfogat, med stora släta platzer uti, som Drottningen låter lära sina Pager uppå, at berijda hästar, och sielf tillijka med. Hon höllt en stor Staat, den jag kortel. som jag kan minnas den upteckna wil, En Gouverneur som då war Marquis del Monte, en gammal ålderstigen man; 16 St. Cammarherrar, doch ej alla nötho löhn, uthan somblige hade allenast Caracteren; 12 Gentilhomes d'honneur såsom hofjunkare considererade, och andra under Gentilhomes, hwars antahl jag ej minns. 16 st: Lansbesati eller Pager; 30 lacqweyer, alla klädde på gammalt spanskt maneer, i korta tröjor och buntböxor, färgan war Swänskt Liberij, 6 St: Cammartinnare, 2 St Sångerskor, En swänsk Secreterare herr Gallenblad född i Skara; En Italiensk Secreterare, En Secreterare uti Ambassader, En Stallmästare, Måhlare, bildthuggare etc: Jag kan ej sånoga hela Staten upföra; 80 st: Hästar hölls på stall. Wid detta tillfälle wil jag och här anföra, hwad som skiedde, medan jag wistades uti Rom, med den Fransyska Ambassadeuren, Marquis de Lavardin kallat, hwilken ej blef

laf

af Påfwen accepterat, emedan Konungen i Frankrijke prætenderade
något större pouvoir, uti den tracten som Franske Ambassadeurs
logera uti Rom, ty blef han ej efter wanligheten, med någon
stat mottagen, wid dess intåg i Rom, utan Lavardin hade en stoor
Suite af Frantzoser med sig, till 500 man, med dem han reste i Pro-
cess genom Staden till sitt Logemente; någon tijd derefter anhölt
Ambassadeuren om Audience hos Drottning Christina, som det
ock efterlät, och stundade en eftermiddag Kl: 3, då han sig inställte, med
hela sin Suite, jemte 10 Carosser, och blef införder till Hennes Maj:tt
då hon satt på sin thron, eller under Himmelen på Stolen, som här åfwan-
före beskrefwen är; och efterlätz alla publiquement at gå in och af-
höra Ambassadeurens Oration; då nu Ambassad: inkom, och hade
complimenterat, satte han hatten åter på sig, och orerade i Konungens
namn, och Drottningen sittiande stilla, swarade sielf på Frantzöska,
hwilket allt warade ½ timma; sedan det förbijgår framsatten en kull-
stohl åt Ambassadeuren, och wid ena sidan hos Drottningen war
satt ett litet bord, därpå stod en liten silfwerklocka, hwarmed, efter
allmän sed uti Italien och hos Cardinalerne, plägar af dem som
Audiencen gifwa, ringas, när den ute är, at folket då tager af-
träde; emedlertijd blef Ambassadeuren hos Drottningen så när 1½
timma at öfwerslå med hwarandra, det ingen fick kundskap om,
hwad dem emellan förhandlats. Drottningen hade redan tillförende
brouillerat sig med Påfwen, i det hon hade tagit i förswar en Qwins-
person, som Påfwen har låtit i Kloster sätta, hwilken därutur ha-
de rymbt och tagit sitt refugium hos Drottningen, därest hon war
i wärdelig tienst, nu kom och detta därtill, at hon emot Påfwens
willia gaf Audience; Något derefter blef Ambassadeuren ex-
communicerat af Påfwen; men han sökte deremot på alt sätt
at revangerat och bry Påfwen igen, fördenskull reste han med en
stoor Suite af wagnar och myket folk, at besöka de 7 Cathedral
Kyrckior i Rom, som han wiste ej kunna igenslutas för någon
excommunicerat, men de andra Kyrckior icke så; han hade med
flijt låtit sko sina wagnhästar mycket löst, med silfwer skoor,
at skona afföllo, och lika som der före måste på gatan stanna, att
beslås å nyo, emedlertijd han stadnade, församblades däromkring

gemenen

genom Mar och Canaillen, ibland hwilka kastades penningar, då the genast ropade: Vivat Konungen i Frankrijke; Sedan sedan hans Procession passerat, skickade Drottning Christina till Ambassadeuren, som än höllt stilla på gatan, begiärandes genom en Compliment, det Ambassadeuren wille, om icke i anseende till den heliga fadren, doch för hennes skull, innehålla at förtörna Påfwen med Cyrkiornas Visite, hwilket och genast Ambassadeuren efterkom. Då wart stor wänskap emellan Påfwen och Drottning Christina, lika som emellan Pilatus och Herodes, så att Drottningen wart complementerat af Påfwen, genom en Prælat, med et stort waxliuus i handen, som både målat och förgyllt war, och sålundes wiste Drottningen sig uti Påfwens wänskap at insinuera. Jag will och härjemte kortel: förmäla, huruledes jag fick den nåden at kyssa Drottningens hand; Sedan jag ennu 7 weckor hade warit i Rom, och nu tänckte resa, och upwacktat under den tyden många gånger i stora Salen, i tancka få tillfälle att blifwa anmält, doch som Ambassadeuren hade många Cavalliers af Condition i sitt följe, som alla dagar en i sender woro audience, blef jag förhindrat; Eutel: blef Drottningens Gouverneur mig warse, som gick ifrån Drottningen frågandes mig, om jag talt med henne; men på mitt nekande, befalte han sin Son, som war Camarherren, mig at anmäla; men han som war en Italienare kunde ey behålla mitt swänska namn, och som där woro 3ne rum att passera, innan man kom till Drottningen, ty mände han ofta om, och frågade mig om mitt namn; För hwar dör hängde röda Sammets täcken med gullkrantzar på, och en Lagway wid hwar dör som up~~re~~drog täcket, när någon igenom gick: När wij kommo till Drottningens egen dör, blef Camarherren utan före stående, och gick tillbakars i Salen, sedan han släpt mig in till Drottningen, som satt för en liten Eld med Syssan, (: ty den tyden i Decembr war något kallt :) men hon kom genast till mig emot dören, låtandes mig kyssa sin hand, och i detsamma frågade efter mitt namn, när hon det hörde, log hon, hwaraf jag

kunde

kunde märka, at Cammarherren, orätt framfört mit namn, ty
Drottningen talade rätt god Swenska, och sedan hon mig frågat
om ett och annat uti Swerige, ställte hon sig uti fönstret bredewid
mig, stödiandes sig på högra handen emot fönsterkarmen, så
stående tyster och tanckfull, wändandes ögonen neder åt golfwet,
en god stund, sedan räckte hon handen till mig, at den åter få
kyssa, önskandes mig lycka på min resa. Drottningen war uti
swart tygs kläder, med des egna hår uti bucklor på hufwudet,
utan något band, eller annat af något som prydde håret, war teme-
feetlagd både till anletet och kroppen, men i det synnerlig stor
till wäxten.
Sedan som något om de förnämsta Palaits innom Rom är
wordet omtalt, ty faller nu här obeqwämel. at något berätta,
om de Palaits och lusthus, som ligga uthom staden, och särde-
les på den orten kallas Frescati, några mil från Rom, därest
de förnämsta Palaits finnas, och af gamla tider, sedan uti
Ciceronis tid där warit, som ses af de Rudera och Monumenter,
där i denna dag finnes efter Ciceronis lustgård, Tusculanum
kallat, ty där är den plaisirligaste Tracht och sundaste luft af
större Buscager, som någonsin kan fås, och will jag fördenskull,
några få Palaits där anlagde, anföra. såsom först: dem som
närmast utan för Rom äro belägne, är Villa Pamphili, som Villa Pamphili.
är wäl et litet Palais emot de andra, men mycket nätt och
wackert anlagt, det är beläget i en stor skiön trägård, hwilken
har i Circumferencen 5 italienska mil; därest äro öfwer allt
med Grottor och Fontainer, skiöna Alléer af Cypresser, och alleståe-
des utzirat med Statuer, en stoor deel af trägården är plan-
terat med wälwuxne tallar, så ansedde at stammen är rak och
krumigen ofwan, ty sådane träen, äro uti Italien mycket æstime-
rade, jämwäl granar och furar, som nu allmänt i de orter-
ne finnas, härinne är en Parck eller diurgård, och med Alta-
ner ofwan uti träna, så inrättade, at Fruntimbret kunna
derifrån med plaisir se, när där jagas och släppas små hun-
dar uti jagt. Denna trägård har en mycket skiön Situation,
å höger handen om huset är orten hög, och neder omkring denna
Högd

Högd är en Circus eller rund plan, å ena ändan med en rund muur omgifwen, all öfwer med Statuer och Buster utzirat; Sielfwa huset är ock å alla sidor utan till, besatt med skiöna antiques Statuer, Buster och Bas-reliefs uti Nicher satte, det är 3 wåningar högt, och alla rummen innan utzirade med Statuer och Buster. J understa wåningen kommer man först uti en 4drat stor Saal, med hwälfde taak, med gipzarbete såsom i Bas-relief mycket æstimerat för konsten /: såsom alla rummen äro i undre wåningen, nembl. 4 in alles:/ uhr denna Saal kommer man i en stor, rund, mycket hög Saal, därinne woro öfwermåttan wackert utarbetade metall stycken, på sina wagnar, en Galeija mycket curieust giord, 4 st. granate slungor af metal, 2ne Bröstbilder en karl och ett Qwinfolk subtilt i marmor arbetade, sades wara af Bernino. å hwardera sidan af denna Salen war ett långt rum, wäggarna woro målade al fresco, och i ena rummet, undertaket woro af gipsarbete förestälte Herculis Actioner. Ett bord mycket skiönt af stenn inlagt, hwarpå stodo 2ne antiques Vaser af Porphyr; det andra rummet mitt emot war, med de Romares Actioner i gips utzirat. J detta rum, war bland andra Statuer, Patriarchen Jacob, brottandes med Engelen, mycket högt æstimerat, at wara af Bernino. Härifrån gingo wij upp för trappan i andra wåningen, som bestod af 6 rum, först en rund Saal, lijk den förra neder under, och 5 andra rum, rundt om, så giordt, at man kunde gå uhr alla rummen in uti denna Salen; dessa rummen woro alla klädde med skillerier; Uti et af dessa rum, stod på et bord Papæ Innocentij X bröstbild, hwilket war af Porphyr och det öfriga af metall af Bernino giordt, i et annat samma bröstbild helt af metall af samma mästare; En Julius Cæsar hwilket af genomskinande Orientalisk alabaster och hufwudet, benen och armarne af messing förgylte. för dörarna hängde tapeter af grönt Sammet, och dörarna giorde af grön marmor. Hädan gingo wij högre upp uti 3dje wåningen, där ock woro 6 rum, som

mästedels

mästadels woro klädde med gyllenläder, 2ne allenast med Schillerier,
och en med blomerat tyg, hwarinnan stod en säng af rött Damask,
alla rummen så i denna, såsom undre och mellan wåningarna zirade
med antiques Statuer och bröstbilder, etc: Uhr denna wåning gin-
ge wij opp uti en liten Rustkamar, å högra handen af trappan be-
gynte en annan trappa up uhr Rustkamaren, som förwaras af
2ne hundar, därest en Skalk förbehållas skall. Om detta hus
äro 2 stora folianter i trycket på Italienska utgångne.
Villa Borghesi; är et af de bästa Palaits efter nya Architectu- Villa Borghesi
ren anlagt, så at alla rummen uti en Symmetrie och lijkhet ef-
ter hwarandra formera et artigt perspective, ehwarest man
kommer; därinne är en windeltrappa af hwijt marmor kon-
stig anlagder; och alla rummen beprydde med sköna Schillerier,
deribland et Contrefait af Kungens i Japans gesandter, som
Ao 1616 tillijka med 30 sina bekinnte läto sig i Rom döpa,
och antaga Christna läran; Ett skrifbord som samma gesandter
med sig fört från Japan, är där wärdt at besichtigas, förnem-
ligast den nätt- och skiönhet af lackwärck, gifwandes en angenähm
lucht ifrån sig; och finnes et stycke af den arten ingenstädes;
Emellan fönstren och Pilastren utan på huset, äro många Anti-
quiteter i muren at se. Den förnämsta porten til Palait är
prächtig utzirat med skiön Coleur marmor, när man därigenom
kommer, finner man för sig, sköna inrättade Alleer i trägår-
den, med några Fontainer och watten språng, allestädes med
Statuer ornerat. Uti samma trägård, är och innom muren
en diurgård, såsom och foglehus, däruti man allahanda slag
foglar förwaras, ja och Strutzar, Swanor, Påfoglar etc: och är
för widlyftigt, alt hwad trägården angår, at anföra. Fram för
huset är en wijder platz runt omgifwen med marmor skrank,
med sköna springande brunnar, och bilder omkring; wid uth-
gången af Palait, äro sköna marmor bänckar, bilder och krigz-
rustningar föreställte. Uti den första salen af huset, ses
de 12 Kaysare konstigt i sten arbetade, och därhos en stor
myckenhet andra bilder, förutan de sköna pelare, som

omkring

omkring Salen äro, midt för Salen, är en Spatzergång därest 2ne stora bord stå af röd marmor stenn med hwita fläckar uti, med 2ne Antiques Vaser därpå satte; Kring wäggarne hänga åtskillige Churfurstars Contrefaits af Konstrijka mästare gjorde, och Statuer i Nicher satte. Uti några rum nedertill finnes allahanda Instrumenter af Musique, såsom Orgor, Cymbaler, allahanda Violer &c: uti en Marmortafla finnes följande skrift, som här till ett slut införes:

Villæ
Burghesiæ. Pincianæ.
Custos. hæc. edico.
quisquis. es. si. liber.
Legum. compedes. ne. hic. timeas.
ito. quo. voles. carpito. quo. voles.
abito. quando. voles.
Exteris. magis. hæc. parantur
quam. hero.
In. aureo. seculo. ubi. cuncta. aurea.
Temporum. securitas. fecit.
bene. morato.
Hospiti. ferreas. leges. præscribere.
Herus. vetat.
Sit. hic. amico. pro. lege.
Honesta. voluntas.
Verum. si. quis. dolo. malo.
Lubens. sciens.
Aureas. Urbanitatis. leges. fregerit.
caveat. ne. sibi.
Tesseram. amicitiæ. subiratus. Villicus.
adversum. frangat.

Villa Benedetta.

Villa Benedetta belägit utan för muren af Rom, är wäl ett litet hus, och en Advocat tillhörigt, men för dess nätthet, och på ett särdeles wijs utziyrade rum, remarquabelt, där äro alla rummen, oppgången och trappan, med Sententier af skiön skrift, applicerade till wissa mål och tillfällen, wäggarne målade, och Sententierne till hwart och ett rum lämpade; hwilket wille wara för widlyftigt till att upteckna, doch finnas dhe alla samblat på italienska samt på Latin uti en liten book i 12mo af trycket utgångne.

Villa

Villa Matthai, är en mächta stor lustträgård, däruti äro mån- Villa Matthai.
ga Alleer och Lusthuus öfwerstädte med Pomerantz träen. Busca-
ger hwaruti öfwermåttan naturelt förestälte äro genom mål-
ning och uti steen i lefwandes storlek afbildade Jagter af diur
och hundar, jägare och herdar, att en ey annat kan see, än det
woro i sielfwa Naturen, och mångens åskådande förbryllat. Uti
sielfwa huset, är en myckenhet af antiquiteter både i metall och
marmor. På stora platzen fram för huset, in lustträgården, står
uprest en Piramid eller Obelisk med Hieroglyphiske Characterer och
bilder uppå, och där hoos en Bröstbild mycket stoor, at ifrån den ena
axeln till den andra är 10 palm. Uti trägården är och en skiön
anlagd Irrgarten, eller Labyrint af grönt planterat, med många
skiöna Fontainer, Grottor, och förborgade wattensprång i gångarna,
att ingen deraf wet, förr än han är wååt, fiskedammar och fo-
gelhuus. Fram för sielfwa Palait är ett wattensprångskonst, af
många språngs å alla sidor nedfallande, som gifwer ett starckt
brusande. Jn uti rummen (: ty alla et specificera räcker ey minnet
till :) äro herliga Schillerier och antiques bilder; här ses en Cicero
efter Naturen afskildrat; skiöna inlagde Bord af äkta stenar,
urgamla skiöldar och mycket annat. Uthi Påfwens Sixti gemak,
äro otroligt skiöna Statuer, särdeles en ny Andromeda naken
wid et berg bunden, en Marsias af Apolline flådder, en antique
Antonius lijk en Colossus i storlek, några barn som sofwa, på et
bord, och 1000de andra bilder mehr etc. etc.
Där äro wäl ännu prächtiga och skiöna Land Palaits at besichtiga
wid Frescati, såsom Aldobrandini, Borghesi in Madragone och in
Frescati och flera andra, som alla här förbygås, ty det fordrade
lång tyd och mycket papper, där de alla rätteligen skulle beskrifwas.
Will fördenskull härmed sluta; och allenast nämbna, att, innom Roms
murar, uti Tracten af gamla Rom, där många Rudera af [illegible] lef-
wor af de gamla Romares Palaits äro, jämwäl äro planterade
skiöna alléer och platzer af Cypresser och Lagerbers träen, stora som
lagliga Päronträn hoos oss, hwilka för en resande wäl me-
ritera et besichtigas.
Uthi

Uti December månad, om Juhlnatten, blefwo alla Cardinalerne
tracterade i Påfwens Palait Monte Cavallo, hwilket således gick
till. Uti en lång stor Saal, war ett långt bord ända rundt igen-
nom midt på gålfwet ställt. Midt på bordet war ställt, ett mäch-
ta stort Silfwerfaat, med allahanda Säcker Confecturer, öfwan
detsamma war blomwärck formerat alt af Säcker; där öfwerst
uppå 3ne bilder stående, nembl. Fides med en bok och ett Kors.
Spes med ett ankar, Caritas med små barn i famnen, öfwer
dessa 3 bilder war Påfwens Innocentij XI wapen, som höltz
af 3 små Englar, såsom i luften swäfwande, allenast oförmärckt
å en Konst fästade med en fijn ståhltrå, wid en af de 3 bilder,
åter öfwerst öfwan wapnet höltz 2ne nycklar och Påfwemys-
san af en Engel, som i andra handen höll en grön ring, såsom
en kröktur Orm, betecknande Æternitatem, En annan Engel
där midt emot repræsenterade Famam, hållandes en förgylt
basun till munnen; alt detta war formerat af tygs eller flor,
och öfwerdragit med tunt Säcker, och kröndte detta sig upp under
taket. Å bäde sidor af detta stora faat, woro satte andra för-
gylte silfwerfaat, öfwan lika garnerade med Confiturer och
blomwärck, och en bild öfwerst af de 12 Apostlar och Martyrer,
sittiandes alla uti särdeles artige posturer, och woro 6 sådana
faat, å hwardera ändan, bordet ända lång utföre, som giorde
16 stora faat, förutan det omtalte största. Emellan hwartan-
nat faat woro satte, höga utarbetade, stora liusstakar, med
tiocka waxliuss uti; dessutan, åter andra små silfwerfaat e-
mellan de stora, och runt om satte med Confiturer; alla tall-
rickar woro belagde med konstigt brutne Servietter, å bägge
ändar af detta långa bord, woro ställte stora Silfwerliusstakar
såsom Gueridoner formerade, med höga tiocka waxliuss uti; tiocke
som en karlsarm. Rundt om å bäde sidor af bordet woro
satte, röda Sammets karmstolar, och däruttan omkring i Salen
war ställt Påfwens Switzer guardie, med sina stora Partisaner.

Denne

Denna Salt war klädder med sköna Flogtapeter, och döran war uplåten för alla som wille gå in, och besee denna anrättning, men måste genast åter ut, och andra in i stället, och så continuerades länge. Straxt därhoos kom man i et annat Rum, där woro satte 4 bord kring om Salen, med hwijta dukar betäckte, På dess borden woro allahanda skådrätter och åtskilliga Sorter wijne, och wijd hwart bord 2 à 3 personer, som stadigt uppwaktade. Uthur detta rum kom man uti et annat som war beklädt, med röda blomerade Damast Tapeter, och mitt före mellan fönstren stod et Skåp af Ebenholtz, med Skölpadde skall inlagt, samt med många små förgylte metall bilder utzirat, uti detta rum sutte alla Musicanterne, såsom 8 Violister en Bass-Viol: En Viola di gamba, et stort Symphernij, et Spinett etc: och 5 Sångare, mitt på gålfwet war i förstonne innan dess til bords gingo, satter en hög silfwer liusstaka, med armar hwart waxliuß uti; och i runden kring om denna woro satte Damaststolar, der Cardinalerne sutte uti; att höra den anstälte Musiquen, baak för dessa stolar stod alt folcket. Cardinalerne woro klädde uti röda rockar, med tygs Collet på hufwudet, och derofwan på röda Mößor formerade i 4 hörn, såsom Jesuiternas, där woro den gången allenast 9 Cardinaler tillstädes, och speltes då et stycke kallat: Il Triomphe del Amor divino, componimento per Musica à cinqué voci, con istromenti; da contarsi per la Notte del Santissimo Natale, nel Palazzo apostolico, paroli di Paol Francesco Carli etc: hwilket war trykt på 1½ ark i quarto, och deeltes till dem där tillstädes woro, Sedan denna Musiquen war ändat, blefwo Cardinalerne förde i rummet, därest det kärr war ändat ... anrättade bordet war, till måltijd, och infunnos små wälluga på silfwerfaat, ibland Confectfaten: hwar Cardinal hade sin Domestique klädde uti andeliga sijda rockar, bak om sin stol, som uppwaktade Cardinalen.

Till slut af beskrifningen om Rom, will jag och lijtet berätta om några byggningar, som ännu tijden undaste conserverade finnes i Rom, efter gamla Roms förriga herlighet: såsom kyrkan kallad

Maria

Maria rotunda, för dess runda Architectur och byggnad, uti the
Romares tyder kallades Pantheon, hwilken Kejsar Augusti dotter-
man M: Agrippa, upbyggia låtit 14 åhr efter Christi födelse, och
dedicerades alla Gudar. uti Diametern räknas den wara 65 steg
bred, och har allenast en rund Cupula till taak, hwarest midt på
är öppet, hwarigenom dagen infaller, af 6 steg wid öpningen, ty
dessutan är där inga fönster, midt under samma öpning på gålfwet
är et jerngaller, på det watnet, som faller genom taket, kan
hafwa sitt aflopp. Inuan äro Altaren runt omkring, och ligga här
många i konsten namnkunnige män begrafne, såsom Petrinus
de Vaga, Taddaus, Zuccarus, Raphael Sanctij da Urbino, öfwer hwil-
kens graf följande Distichon läses:

Ille hic est Raphael, timuit, quo sospite, vinci
Rerum magna parens, et moriente mori.

Här ligger och Hannibal Carracius öfwer hwars graf följande
grafskrift i marmor uthuggen läses.

D. O. M.
Annibal. Caraccius. Bononiensis.
hic. est.
Raphaeli. Sanctio. Urbinati
ut. arte. ingenio. fama. sic tumulo. proximus.
par. utrique, funus. et. gloria.
dispar. fortuna.
Aequam. Virtuti. Raphael tulit
Annibal. iniquam.
Decessit. die. XV. Julij. Ao. M.D.C.IX. ætat. XXXXIX.

Litet bättre under under läses desse Verser:

Arte mea vivit natura, et vivit in arte
Mens, decus et nomen, cætera mortis erant.

Till ingången af denna kyrkian är en stor Vestibule eller
Spatziergång, af 14 st. stora, af et slags granit stenn huggne Pe-
lare, med hwitt, rött och grått insprängt, äro ofantligen tiocka och
höga; och för kyrkian 2:ne stora Metall dörar, infattningen och
bågan är och af metall; framan före på platzen af kyrkian,
ligger et mycket stort kar eller wanna af Porphyre, som
är antique, däruti the gamla Romare brukat at bada, hwarkom-

men af

af dheras gamla Balneis, 2:ne antique stora leyon, ligga och på plat-
zen, men i de synnerl. æstimerade.
Colosseum eller Amphitheatrum Vespasiani är särdeles at Obser-
vera, är af huggen sten, ~~och~~ allöfwer, och med nyttiat pelarewärk
och andra zyrater in Architectura, som synes af den deel, hwilken än-
nu finnes conserverat, ty största delen är ruinerat, platzen innan
där dhe fechtningen är hållen, är oval rund, nemb. 125 steg lång
och 80 bred, hwalfwen och murarna, taga väl in 50 steg in om
dheras bredd; och innan ända öfwerst upp äro bänckar, lyka som
trappewijs öfwer hwarandra, därpå några 1000 personer kunnat
gemakel. sittia och åskåda, underst äro stora hwalf, hwarest dhe
wilde diuren innslötnes, som brukades, öfwer ena ingången (: ty
nu löper en wäg derigenom:) står öfwer porten på dett sijdan åt
Capitolium detta:
Amphitheatrum. Flavium. non tam. operis. mole. et. artificio. ac.
veterum. Spectaculorum. memoria. quam. Sacro. innumerabilium. Mar-
tyrum. cruore. illustre. venerabundus. hospes. ingredere. et. in. augusto.
Magnitudinis. Romanæ. monumento. execrata. Cæsarum. Sævitia. He-
roës. fortitudinis. Christianæ. suspice. et. exora. Anno. Jubilæi. MDCLXXV.
På andra ändan af detta Amphitheatro läses:
Amphitheatrum. hoc. vulgo. Colossæum. ob. Neronis. Colossum. ibi. appo-
situm. verius. in. innumerabilium. Martyrum. in. eo. cruciatorum. me-
moriam. crucis. triumphum. Anno. Jubilæi. M.DCLXXV.
Jag har allmast dessa 2:ne Antiquiteter af dhe gamla Romares
byggningar welat till slut införa, aldenstund så många sköna böc-
ker finnes utgångna, och uti kopparstycken afttagna, allt hwad dhessa
gamla Rudera, som äro otalige många; och slutar med denna Vers.

ROMA. QVANTA. FVIT. IPSA. RVINA. DOCET.

När Jag hade mig 7 weckor i Rom uppehållit, och tänckte skyn-
da mig dädan, till Venedig at där bywista Carnevalen som tillstun-
dade, som är den roligaste tyd om åhret hoos Catholikerne, ty
då spelas opera, Comedier, Baletter, Masquerader etc. förfogade
jag mig dädan med mitt sällskap. Jag logerade först tillhopa, med
Cammarherren Tessin på ett stort wärdshuus, icke långt ifrån Piaz-
za d'Hispagna, kallat L'Ecus de France, men som där war trångt
och kostbart att boo, ty tog Cammarherren sig ett Logemente mitt

öfwer

öfwer på samma gata, al Bubieno kallat, och jag flyttte till en heder-
sam Man, som hade sin tienst på Tull Contoiret, därest jag med ho-
nom blef bekant wid min första ankomst i Staden, då sakerna
mina Visiterades, och han då genast offererade mig at få logera hos
sig, som bodde på stora gatan al Curso kallat, på en platz midt emot
kyrckan St. Laurenzo, at jag utur mitt fönster alla dagar kunde
se in i kyrckan genom kyrckiodörren; jag spijsade och hoos min wärd,
som mig mycket caresserade, och uphölt, och war han något studeradt
at jag kunde explicera mig på Latin, efter jag ännu ej mächtig
war det italieniska språket; en dag hände mig den olyckan, at jag
tänckte gå allena omkring och besee ett och annat uti Rom, och gick
ej bättre, än at jag ej hittade wägen hem igen, efter Staden är
stor och många krum- och twärgator där äro, så at jag öfwer den
natten nödgades taga herberge på et wärdshus; men andra
dagen, när jag länge trafwat omkring gatorna, blef jag ent-
welse den stora Obeliscus, som står wid Porta del Popolo, långt
ifrån mig, ty gick jag ända dijt, och träffade så den stora gatan
al Curso, och rakade omsider mit hemwist; men sedermera, då
jag nogare lärdt kienna gatorna, och bättre förstå språket, gick jag
alla dagar, och besåg the gamla Rudera af forna Rom med stort nöj-
je, thet förmår hoos en resande, som något lust hafwer, upwäckia stora
efftertanckar och Speculationer; särdeles är en stor platz kallat piazza
Navona, därest i the Romares tijd Circus Agonalis warit, den härliga-
ste platz uti hela Rom förnämligast the skiöna kyrckior och prächtiga
hus, som denna platz är omgifwen med; hwarpå står en skiön
Obeliscus med Hyeroglyphiska bilder all igenom, och skiöna stora mar-
mor bilder omgifwen, som formerar en stor prächtig Bassin och Watn-
konst, på denna platz wandrar mycket folck, och drifwes där en stor
handel, och för den som älskar gammalt Romerskt mynt, och små
antiques metall bilder, är här god lägenhet, om han något där-
på förmår sondera, at få handla sådant för ringa pris. ty än
i dag äro där the som gräfwa under the gamla Rudera, uti
Tracten af gamla Rom, och finna mycket sådant.

Tredie Dehlen
är
Resan
ifrån Rom till Stockholm.

När jag således, som förberört är, hade remarquerat, hwad som
för en resande är förnämligast at observera och notera uthi Rom, in-
gingo wij dagtingan med en Messager, som skulle föra oss ifrån Rom
den wägen öfwer Loretto, och widare til Bolognia, och så til Venedig.
och är emellan Rom och Bolognia, genom Loretto 298 italieniska
mil, hwaremellan äro på wissa ställen swåra berg at passera, så-
som då war, när jag den wägen reste, nemligen i Januario och Febru-
ario. Alltså togo wij oss Chaiser med 2ne hästar före (: den ena wij-
der Postilion :) och reste från Rom d. 7 Febr: Stylo novo, ställandes
wår kosa på Loretto, som plägar kunna göras uti 12 dagar, där
man icke blifwer uppehållen af wäderleken wid berget Fuligno, så-
som oss hände. Uthur Rom reste wij igenom Porta del Popolo, och
foro wägen fram, som kallas Via Flaminia, om hwilken wäg
är talt wid min ankomst till Rom: När wij hade följt den et långt
stycke, togo wij wår Cours å höger, där wid låg, där wij ifrån wän-
ster från Florence ankommo. Wid pass en mil ifrån Rom, passe-
rade wij broon, som nu förtyden kallas Ponte Molo, men fordom
Pons Milvius, därest floden Tibern löper fram; Wid denne broon
war det, som Constantinus M. jagade Tyran Maxentium, och ho-
nom tillika med hela sin krigshär twingade at salvera; jag säger
dränka sig i förbemälte strömen. Ifrån Ponte Molo kommo wij
til et wärdshus kallat Primo Porto som är 7 mil, alt här hitt
kring om Rom är slätt fält, och ofruchtbart land, och finnes myc-
ket litet folk, och inga torp, men många gamla Rudera efter för-
störde och infallne murar. Cupula di Sante Pietro kan man se
10 mil wägs kring om Rom. Sedermera kommo wij till en li-
ten fläck eller stad, kallat Castel nuovo, Civita Castellana, Rig- Castel nuovo.
natio. Här begynner landet blifwa temmel. fruchtbart, men litet
bebygt. Otricoli en liten gammal stad; har sin begynnelse af Otricoli.

[illegible]

the gamla Romare, där äro många förstörde byggningar och Ruiner, tillijka med en förfallen stenbro, som Kejsar Augustus har låtit bygga. ifrån Rom och alt hit kallas det landet La Campagna di Roma, men här tager landet kallat l'Umbria wid, som är bergigt, men lijkwäl fruchtbart.

Narni. Omsider kommer man til Staden Narni så kallat af den floden Nar, som löper derigenom, är fordomdags kallat Nequinum, tillskyandes en slem Stad, af orsak, att dess inwånare, då de en tijd blefwo twungne af hunger uti en belägring, beslöto de sig emellan, heller willia alla dö, ~~at~~ än gifwa sig, och höllo så länge uth som där kunde finnas någon, antingen af Qwinnor eller barn, som woro capabel at bära wapen; men omsider, när intet mehra war at giöra, tände de sielf eld på Staden, på det fienden ingen nytta måtte hafwa af sin Victoria. Denne Staden är ett gammalt Biskopssäte. S. Iuvenalis har warit den första Biskop därsammastädes, hwilkens kropp de ännu förwara såsom en stor helgedom, uti ett lågt och undrigt Capell i stora kyrkan. Denne stad ligger mycket lustigt på ~~et~~ berg, har en rolig Situation. När man kommer uthur Staden, ser man en hoop ruiner af murar och pelare såsom af en brygga, därpå fordomdag förbem:te flod Nar, är blefwen förder ifrån det ena berget till det andra. Denne Aqueduct eller broo, är sammansatt af mycket stora, quadrate huggne stenar, utan kalk sammanbundne, allenast med kopparklamrar och bly ihopahäftade, så att det kan durera til ewärdeliga tijder; där sades wara sönder en hwalfboga af bem:te broo, som har warit 200 palmer wijd, och 150 hög, man ser där och en gata hål och hällen uthhuggen i ett berg, som är 15 foot bred, och några mijl lång.

Terni. Ifrån Narni komo wij till Terni, deremellan är ett slätt, skiönt och fruchtbart land; Terni är ett Biskopssäte, och blef kallat, då gamla Rom florerade, Interamnia, af orsak, att hon är belägen emellan en hoop små insiögar. Dess omliggiande land är mycket angenehmt; Staden är liten och mycket förfallen, och är den berömliga Scribentens Cornelij Taciti födelse ort. Här omkring wäxer treffelig godt wijn; Wijnrankorna blifwa satte

emellan

emellan åkerstyckena, lika såsom uti Lombardia sker, och wijnqwi=
starne bundne emellan the därhoos planterade trän, som giör
et lustigt anseende; där finnes och hela lunder med olivträn
besatte. Fyra små mihl derifrån ser man en nijdelig undersam
watten Cascade emellan bergen, den mästedehlen af the resande
inkoma resa till, at besee.
Ifrån Terni, kommo wij til Staden Spoletto en wacker stor Stad Spoletto.
med gamla murar omgifwen, och straxt därhoos på en bergklint
är en gammal fästning; denne Staden war i forna tyder wälkänd ibland
the förnämsta uti landskapet Umbria, och hafwa Principes Longo=
bardorum den bebodt, man ser där ännu många Antiquiteter.
Denne Stad med dess landskap har namn af Furstendöme. ty
när Kejsar Justinianus hade tillbaka kallat, den stora krigGeneralen
Narses, förskickade han Longinum, såsom en Souverain Herre, att
comendera därsammastädes hela Italien, uti sitt ställe, han satte
sig neder uti Staden Ravenna, och gouvernerade genom sina Capi=
tainer och Officiers, dem han kallade Duces, och således förlorade
Rom sina Consules så at Narses och Basile woro the 2ne sidste,
och emedan som Duces regerade hela landet, så bekommo och land=
skapen namn af Duchez Furstendömen, såsom och Spoletto.
Denne Stad är renomerat däraf, at hon har understödt det Ro=
merska partiet emot Hannibal, på den tyd han kom, at öfwer=
rumpla dem uppå Siön Trasimeno, belägen när wid Staden Pe=
ruggia. Staden har wid pass 30 mihl i rundan, och är hel om=
ränder med berg, har många små städer omkring sig, alla rijke
af Inwånare; Man ser wid denne Stad, som är belägen wid
floden Dissano, en stor aquaduct af huggen sten, emellan 2ne
höga berg, har 24 Arcader eller Walfbågar, där watnet blyr
fört af et högt berg in uti Staden, på ena sidan är landet, för=
medelst the många berg, aldeles intet fruchtbart, men å an=
dra sidan består det af sköna wijnberg, och fruchtbara trägårdar. Foligne.
Från Staden Spoletto kommo wij på Staden Foligno, belägen in wid
the Apenniniska bergen, och war på den tyden däremellan, en elak
wäg som mäst bestod af höga berg, dem wij alla öfwer måste, och war
därhoos en förfärlig storm, med et gruwligt ofwäder, så att wädret
tog ofta uti en, då man öfwerst uppå berget war, att man måste
läggia

läggia sig omkull och hålla sig fast uti stenarna, så länge wäderil=
ningen gick öfwer, af fruchtan att wij eljen måtte blifwa förde
utföre de höga præcipitzer som där mycket förskräckeligen äro. När
wij omsider komme fram til Foligno, måste wij där emot wår wil=
lia ligga stilla i 2ne nätter och en dag, uti et slätt elakt wärdshus,
därest fönstren woro af lerwtt [?] i stället för glas, ty å dessa orter är
så bruklligit, och man hade där litet till bästa och uppehälle. Här wän=
tade wij et wädret wille sachta och stilla sig, efter som de bergen
som ännu återstod, woro mycket wärre och swårare at passera,
jämwäl mycket högre och farligare at öfwerkomma, förmedelst
den myckna snön som fallen war; där woro öfwer 15 andra per=
soner, som och deröfwer wille, hwilka där hade måst liggia stilla
i samfälte 4 dagar för wår ankomst, uti et slätt wärdshus 7
mil närmare berget, de där hade utskickat 12 personer, som skul=
le utforska och rödia wägen, af hwilka 7 komo tillbakas, men de
öfrige 5 wiste ingen hwarest de woro blefne uti snön; ty där äro
gräsfwelige höge præcipicer, och wägen där man skal fram, är föga
på somblige ställen bredare än 1½ aln, at man har på en sida, den
höga precipitzen, och å andra sidan öfwer sig höge och öfwer hängan=
de lutande berg, där snön wältrar utföre och drifwer häst och karl
utföre præcipicen; En dag tillförende hade en Frantzöst Cavallier,
welat resa deröfwer med Chaise, då snön och ofwädret har bort=
tagit hästarna, och Kuskmannen har måst retirera sig in til Cavallie=
ren och slutit till om sig, och blefwo de så insnögade, at andra
dagen då folck kom, och klart wäder blef, har synts bara taket af
Chaisen, och de derinne sittiande, äro af frost halfdöde funden, och
sades dessutan många hafwa blifwit borta. Dessa bergen kallas
Appennini, som 3 mil längre bort förwandlas uti lustiga lun=
der och trägårdar, ty bergen äro helt med Olive trän bewäxne,
och med många torp, somblige högst belägne, och somblige nedrigt
uti dahlar, som gior et skiönt anseende. Man rider många mils
wäg, som wägen är uthuggen uti berget 12 alnar bred, at man
på ena sidan har diupa dalar, och så diupe och branta, at mängen
gång swindlar som passerar den wägen, och continuera dessa bergen alt in-

Lamst

mot Loretto. Staden Foligno är en skiön stor Stad, har å ena sidan the Apenniniske bergen, men å andra sidan, et förträffeligit skiönt slätt land och är nu förtiden den förnämsta Stad i Umbria, derföre wäcker Kiöpmanskap. Af the Latiner är det kallat Fulignum, och det andra Rom, af orsak, at the gamla Romare skola där hafwa tagit sitt förnämsta Säthe, sedan som Rom kom utaf sig. Är belägen som sades, på en lustig ort, nemligen på en temmeligen stor slätt, som består af lutter planterade träen, förnämligast mulbärs träen, som äro planterade runt om åkerstycken, mellan dem äro wijnrankor, hwilka bindas tillsammans, såsom en wägg med träen, så at det är et särdeles fruchtbart land, och lustigit, the tider som intet winter är. Denna slätt som Staden uppå ligger, är omgifwen med berg, beklädde med Olive träen, som förr sades, som äro gröna både winter och sommar, så at när man kommer af bergen, gifwer denne slätt en mycket angenähm Veüe, förnemligast the många lusthus, som där allestädes omkring äro anlagde. Staden i sig sielf är intet så särdeles wacker til byggnaden, men berömes mycket för den skiöna Confiture som där giörs. S. Franciscus som inrättade Franciscaner Ordens munkar, har här haft sin födelse Ort; och är Conventet och Klostret af denna Orden, en särdeles stor och magnifique byggning. Staden Assisium är icke långt derifrån belägen, inom samma förberörde slätt. När wij hade passerat denna slätt som intet warade öfwer 7 in mot 8 mil, begynte wij at bestiga bergen, och när wij woro förbij den första post, som war 7 mil, kommo wij til Casa Nova et wärdshus, hwarest the swåra bergen begyntes, och måste wij då quittera wåra Chaiser och sättia oss på hästar at rida, (: ehuruwäl det swårt war, at komma fort med dem, i den myckna snön, emedan the stego så diupt och lade sig som oftast omkull :) wij hade den lyckan, at andra hade rest för oss, och någorlunda banat wägen; när wij kommo in mot öfwerst på berget, sågo wij där 5 Chaiser stå, dem folket hade måst quittera och komma undan; wij hade 3 mil uppför berget, och 3 mil uppå at passera, och kommo så, Gudi lof, lyckeligen omsider fram, hafwandes wij den dagen et stilla wackert Solskijns wäder. Uti den staden

Seravale

Seravale kallat, samt en muur, som har warit ifrån de gamle Romares tyder, sträckandes sig från det ena berget til det andra, och insluter hela landet, derpå är en port allenast, at passera igenom, och således et fast pass. I dessa orter äro mycket sladdra wärdshuus, ja the ringaste som finns i hela Italien, ty offta händer, at deraf en resande blyr inlogerat, är hwarken döör eller fönster, utan alt står öppet, och finnes intet fourage hwarken för hästar eller folck /: ehuruwäl at wärden löper omkring på alla wägar, och nödgar the resande at komma in, och tillsäyer hwarjom och enom, alt det goda som finns i hans kiök:/

La Moca. Widare kommer man til en liten stad La Moca kallat, som för någon tyd sedan passerat för et fullkombligit röfware näste, thet icke ännu är aldeles til kommandes; icke långt derifrån är och en sådan muur som förr sades, med en port allenast, där man rijder igenom. i dessa orter bruka the at löta wijnet, ty elliest conserveras det intet, och således en mycket vangrumlig drick.

Tolentino. Därnäst komme wij til staden Tolentino, en mycket uhrgammal stad, som i forna tyder hafft stora Privilegier af the Romare; här ändas L'Umbria, och landet Marcha di Ancona får här sin begynnelse; här wijses Reliquier efter S. Nicolao di Tolentino, som här förwaras med stor Veneration uti kyrckan efter honom kallat.

Mazerata. derifrån avancerade wij til staden Mazerata 10 mijl emellan, är en stor stad, på et högt berg belägen, och så komme wij til staden

Recanati. Recanati, 3. mijl, ligger och högt på et berg, där wij hade nog swårt at komma upföre, sedan hinte wij till den namnkunnige orten

S. Maria di Loreto. Santa Maria di Loreto. Denne staden är icke mycket stor, men skiön och wälbygder, har muur rundt om, med en liten graf, och 2:ne windeler, är belägen när wid det Adriatiske hafwet uppå et högt berg. I forna tyder har där allenast warit en stor allmän wäg, men sedan såsom Santa Casa eller det heliga Jungfru Mariæ hus af Nazaret, blef af Englarne dijt fördt, såsom det föregifwes, blef på det stället bygd en stad, som sig skal hafwa tilldragit Ano. 1294. då Turcken intog det heliga landet. Kyrckian jemte slottet är förnämligast at remarquera, och hålles kyrckan för en ibland

the skiönaste kyrkiobyggnader, som uti Italien finnes. Faciaten är af
idel hwijt, fijn marmor, utzirat med kosteliga skiöna pelare; hon hafwer
en skiön Cupula, som intet mycket gifwer efter S:t Peters i Rom. Fram
före stora porten till kyrkan, sees Påfwens Sixti V Statua af me-
tall sittiande, tillijka med en skiön Fontain; Om denna kyrkia kan
widare sees, uti beskrifningen af Santa Casa, och dess Thresor. Wij pag: 435.
blefwo där förde uti wijnkällaren, som hörer til denna kyrkia, och
är mycket stor, och wäl fournerader med wijn; hwarutur hämptas icke
allenast för Gouverneuren, utan och bestås alla prester och andeliga
män, Capuciner-munkar och andra fattige; ja och för alla the Fur-
star, Cardinaler, Biskopar, Ambassadeurer och alla andra af condition,
som komma dijt och giöra sin Devotion, och hafwa det, så länge the
äro där i orten, fritt at comendera, så mycket the behöfwa. Härutaf
kan man döma, hwad för stora Revenüer denna kyrkia har. Tun-
norna och faten äro ofanteligen stora, med järnband om, så at man
dem aldrig flytter utur sitt ställe, och hafwa the en invention at
twätta dem rena, nembl. the taga ut et stort spund å sijdan, (: innan-
til äro the så formerade, at 3ne slag wijn tappas uhr et fat, igenom
en tapp :) therass Christeligheet sees däraf, at alla dagar utdeelas
wijn, till några tusende Pelegriner, och man refuserar ingen, utaf al-
la the som där ankomma. Det sades at emellan Påsk och Pingst
utdeelas wijn till 5 à 600000 Personer etc: Ifrån källaren blefwo
wij förde til Apotheket, hwarutur man fournerar alla Pelegri-
ner och resande, som äro blefne siuke, för intet. Detta Apothek är
kosteligt och nätt utzirat; där äro ofanteligen stora, jemwäl små
Porcellins kruker och kuppar, alla curieust tecknade och måhlade
utaf den namnkunnige och berömde mästaren Raphael d'Urbin,
så at det för the Curieuses är högt at skatta; ibland andra äro
där 4 pottor som äro betecknade med the 4 Evangelister, för hwil-
ka en Fransöst Ambassadeur har offererat i sin konungs namn
4 andra lijka stora och af lijka tyngd, utaf gull, men det är honom
nekat, så högt är den mästarens arbete kunst uti aktning.
Ifrån Loretto reste wij efter 2ne dagars förlopp åt Ancona, som Ancona.
är 15 mil't emellan, öfwer skiöna fruchtbara fält, men mycket
ilaker och diup wäg. Ancona är Hufwudstaden uti det landskapet

hafwande

hafwandes å ena sidan höga berg, å andra sidan Wästkanten af det
Adriatiske hafwet, derwid hon belägen är, här en nyttig skiön hamn-
ja en af de bästa uti Mari Golphico, en deel af naturen, och en deel med
händer tillwäga bracht; där är en damm med starka murar uppförd
wäl 250 Schritt lång, hwarest innanföre de små skieppen kunna
hafwa sitt beskiärm för stormwäder, här drifwes stor handel och
Correspondence, emellan Sclavonien, Dalmatien, Grekeland, och mån-
ga andra widt aflägna Provincier. Kejser Trajanus har låtit anlägga
denna hamn, och är uppå denna förberörde Damm Kejser Trajano
till ähra uprättat en Triumphs port af hwijt marmor, än i den-
ne dag wäl conserverat, som ett principalt Ornament är för
Staden, och är denna Antiquité wärd af en resande noga at con-
sidereras, ty det är ett af de förnämsta stycken i Antiquiteten, som
finnes uti Italien, där äro uti denna port, marmorstenar af
7 Schritt långa och 3 breda af en mans högd, de där intet med leer
eller kalck äro sammansatte, utan med koppar och messing hakor
tätt wid hwarandra sammanfogade, at man intet annat kan see,
än det wore af ett stycke ända igenom, derutinnan de gamla Ro-
mare hafwa welat wisa sin force, macht och styrka. Ingången af
dess Portal är 10 skoor bred, och 20 hög, däruppå en Architrave, att
hela dess högd är ungefehr 30 skor, bredden jemwäl 30, men tiock-
leken är 12 skor. Etc: Ancona är mästadels befäst å den sidan
åt hafwet, och är derhos en gammal festning. Här i Staden är
en skiön Loggia eller Kiöpmans börs, thet en präktig stoor Saal, af
40 skritt lång och 20 bred, 30 hög, är hwälfd med skiön förgyll-
ning och målning, uti alla 4 hörn, är en figur mehr än utaf
menniskelig storlek. Här utur kan man see öfwer hela siöhamb-
nen och alla skiepp som ankomma. Judarna hafwa här sin egen
Getto eller deel uti staden, som är runt insluten med muur, dä-
rest undertijden äro 1500 siählar, de warda där innaslutne
alla nätter, och måste hwar Jude hafwa sin hatt öfwerdragen
med gult tyg, på thet de må kiännas ifrån de Christne, de
hafwa kiöpt en särskilt åker, utan för staden, där de begrafwa
sina lijk, och wid hwar graf ställa de en stenpelare, med en uth-
huggen

huggen hebraisk skrifft uppå. Här äro wackra kyrckior at besee, men för widlyfftigt at beskrifwa, och bland dem äro desse de remarquablesta, såsom S. Augustino och S. Ciriacko, som liggia högt på ett berg, derifrån sades kunna sees, genom ett perspective eller röör ett see långt med, in uti Dalmatien, belägit snalt öfwer det Adriatiske hafwet. Grækerna hafwa här sin kyrckia och frije Exercitium. Omkring staden äro skiöna fruchtbara fält af korn och wijnberg, och är här mycket godt at lefwa, ja för halfwa wärdet mot andra Orter uti Italien.

Härifrån reste wij till en Stad wid namn Senigaglia, och följde hela siöstranden uth, ända til Staden Pesaro, som är 42 mil, en mycket angenähm wäg uppå bara sanden, med hafwet å ena sidan och fruchtbara landet å andra. Senigaglia är således kallat af Senones Galli, och här war, därest i forna tider Gallia Cisalpina tog sin begynnelse, och hörer under Duca d'Urbino, är allenast liten, dock wäl befäst, och har skiöna hus och kyrckior med ett gamalt slott, belägit mot hafwet, med 4 stora rundelar. — Senigaglia

Härifrån komo wij till Staden Fano, därest då för tiden höltz skiöna Opera, ty Carnevalen påstod, kallas på Latin Fanum Fortuna för den orsaken, at där blef byggt ett Tempel, sedan dedicerat, till en ihogkommelse af den seger och Bataille som höltz wid stranden Metauro, hwarest Asdrubal, Hannibals broder blef öfwerwunnen. Där är ännu en gamal Triumphs port at see. Den stora Generalen Narses öfwerwant Totila ungefähr wid detta stället, denne Staden är ett Biskopssäte. — Fano

Sedan till Pesaro en stor wacker Stad, därest mitt på torget sees en skiön stor Statüe af marmor, där Påfwen Urbanus VIII sitter på en stol, är 12 alnar hög. Denne Stad hörer ock under Duca d'Urbino, som har där ett mäckta prächtigt och stort Palais, derutinnan en Saal är som har 200 Schritt i längden och 30 i bredden. Där är ock en skiön konstkamare, rustkamare och en lustträgård at see. Denne Staden är mehr än ~~fö~~ 119 åhr för Christi födelse byggd. Härifrån komma wij till en by eller liten fläck, Cattolica benämnd, därest intet synnerligit märckwärdigt ätt see, och widare til Staden Rimini en mycket stor och skiön stad, som — Pesaro — Catholica — Rimini

är för

är för 17 åhr sedan eller något mehr, blefwen mehr än half för=
störd genom en stark jordbäfning. Denna Stad hörer under Påf=
wen och är mycket gammal, som de gamla Romare hafwa hål=
lit för en stark befästning, som än i dag ses af de åtskillige å=
terstående torn. Uti Antiquiteten finner man här en stor för=
nöjelse. Wid Kyrkan S. Francesco ligger Sigismundo Malatesta be=
grafwen, som underbröt och förstörde de hedniske Tempel, och bruka=
de de skiönaste gamla pelare och zirater, uti denna Kyrkian, till
dess prydnad, som wäl är mödan wärdt att se. När man först in=
kommer uti Staden, är en stor Arcus triumphalis, den man fahr
igenom, som är blefwen Käjser Augusto til ähra oprättat, då
han, förmedelst allas förundran och stort arbete låt anläggia den
wägen åt Rom, som kallas Strada Flaminea. Uppå stora torget,
ses en marmor steen, på en Piedestal, hwaruppå C. Cæsar har stått,
då han hållit sin Oration och inrådt Soldaterna at marchera
åt Rom, å ena sidan af Piedestalen stå desse ord uthuggne. C. Cæ=
sar, Dict. Rubione Superato bello civili, Commilitones suos adlocutus.
Längre in i staden på en stor platz, ses Påfwen Paulus V af metall,
sittiande på en Piedestal af marmor, mycket wähl och konstigt giordt.
Strax wid Staden löper floden Rimino förby, in uti stora hafwet,
öfwer hwilken hafwer Käjser Augustus låtit byggia en broo, utaf
stor hwijt marmor steen, med 5 starka pelare under, som äro 200
Skoor långa, och utwijsar Inscription af hwem den är anlagt; Samma
broo är ännu heel, och wäl conserverat.

Cecena Derifrån gingo wij widare passerandes Staden Cecena, en liten
Forli. stad, och kommo till Staden Forli den mindre, och sedermehra Staden
Forli den större, är man 4 mihl emellan dem begge. Forli den
större är en stor skiön stad, med wackra hus, därest en mycket stor
platz eller torg är, såsom och strax därhoos ett mycket gammalt torn.
Kyrkan Mercuriale är och wärd att besees; på torget är en höög
marmor pelare, med Mariæ bild och Christo, uppå. Denna Stad är en
god Italienisk mihl lång, och hafwer 2ne förstäder.

Faenza. Sedan gingo wij på Staden Faenza, en temmel. stor stad med skiö=
na wälbygde hus, och med gamla murar omgifwen, och där.

hoos

hoos at Roth; uti staden är en ansenlig stor plats, med en kyrckia hoos, som har 2ne skiöna och wäl arbetade Capell af gips och skiöna målningar. Denna staden är kallat af the Romare Faventia, och giörs här Porcellyn. Wij kumo widare till en ort heter Castello Boloniese, är såsom en liten stad, med muur om, och där begynnes det Boloniesiske districtet. Sedermehra till staden Imola, som är med gamla murar omgifwen, med et Castel wid, hafwandes ett stort torg med et ansenligit Palais därhoos, hwaruti man ståthållaren har sitt tillhåld; där är kyrckan S. Augustino förnämligast at besichtiga, som har ett trefligt skiöna Capell. Imola

Omsider komma wij til staden Bologna, därest wij oss uppehöllo i 2ne dagar logerandes på et wärdshuus benemd il Pelegrino. Detta är en mächta stor, skiön och wälbygd stad, som hörer Påfwen till, och är belägen wid foten af the Appenniniske bergen, såsom uti en lustig dahl, är med gamla murar omgifwen. Mitt på stora platzen är en skiön brunn eller Fontain af springande watn med skiöna metall bilder utzyrat. Mäst alla gator igenom äro å bägge sidor Gallerier förmedelst Arcader, hwilket en stoor Commodité är för Inwånarna, ty the kunna gå der frije, både för starckt Soolsken, som och för regn och owäder. Denna stad är 5 mihl i Circumferencen, och är en af the största och skiönaste uti Italien, därest den förnämsta Academia är, som florerar mäst in Jure, hwadan kommer at Juris Consulti kalla henne Musarum Domus atq. omnis nutricula Juris. och man brukar å denna orten det ordspråket, som och finnes utpräglat på theras mynt, kallade Quattrini. Bononia docet. Man kallar staden gemenl. Bologna grossa, förmedelst ortens fruchtbarhet och fertilité, som intet gifr efter Lombardien i godt och fruchtbart land, gräntzar jämwäl ihop med Lombardien. Denna Provintz är fordom kallat Felsina, Gallia Cisalpina, Gallia Togata, til åtskilnad ifrån Gallia Bracata etc: Uti historierne ifrån mycket långliga tider, finnes denna orten kallader Romagnola, ty Bologna, Ravenna, Cezena, Forli, och Faenza, woro innesluten i et förbund med staden Rom, emot Lombarderne. Denna stad blifr nu för tiden gouvernerat af en Cardinal, Bologna

som

som tituleras för Legatus à latere, hwilken där altijd residerar, och har denna staden sina particuliere privilegier, at den har macht at skicka Ambassadeur til Rom, som och där residerar, och blifwer staden considererat mehr som en Syster än som en Undersåthe af Rom. Denna Gouverneurens eller Cardinalens Palais är mycket stort och prächtigt, med många rum wäl tapitzerade, nedan för Palatzet, sees Påfwens Gregory XIII Statüe af metal, konstigt gjuten. Uti detta Palait sees Aldrovandi vara Cabinet, af hans skrifter, som mycket mehra har skrifwit, än någonsin Plinius secundus, han har lembnat efter sig 6 stora Volumina hwardera Volumen större, än alt hwad Plinius har skrifwit, och blefwo här wijste öfwer 2 à 300 manuscripter. Denna Ståthållaren eller Gouverneuren håller sig mycket prächtig, hafwer 100de Switzer til sitt Lijfguardie, och dertill 50 Ryttare. Mitt uti staden äro 2ne torn, lijka tiocke öfwan som nedan, mycket höge, det ena lutar helt och hållit, och hålles af somliga med flijt wara gjordt, derigenom at wijsa konsten i Architecturen, och kallas la Carisenda. Uppå en stor platz i staden sees åtskillige bilder af Påfwar, gjutne af metall, item Herculis Statua af steen. Academien är et treflelig skiönt Palais, och blef Academien stiftat af Keys: Theodosio A: 446, hwilken hafwer 24 differentes Auditoria, framanföre är en lång Portique, såsom et Gallerie, med skiöna marmorpelare understödd, och finnes där en stor samankomst af studerande Personer, af allahanda nationer. Alla husen äro i gemeen wäl och magnifiqt byggde, och om sommaren låta de mäst alla sina portar stå öpne, at de förbygående kunna see därin, såsom i Perspective, alla dess apartements, Portiquer och Trägårdar, med dess skiöne springande Fontainer. De förnämsta Palaets äro dessa: Il Carafa, Mariani, Malvezzi, Campeggi, Pepoli, Facchinetti, Cespi, Alamandini, deraf 4 rum efter hwarandra, woro klädde med grönt Atlass etc: I Conte Faga Palais, sees de utwaldaste skiöne Schillerier, af stora Mästare; det wore för widlyftigt alt

behöde til

både till sielfwa byggnaden, som zirraterne at beskrifwa, ty hwart
Palais fordrade en lång beskrifning. Här wistas ock boor en stoor
Quantité af Noblesse, som hålla stor Staat, ock kan en främman-
de bäst skiöna deras Magnificence uppå the dagar i wekan,
som the fahra al Curso, då man ser 100de tals med Carosser,
den ena präktigare än den andra, med myckan stor Suite
af betiente, ock äro the myckit frittfolde, intet såsom i andra
orter uti Italien, där Qwinfolken hålla sig myckit retirée
utan här åka Damerne uti Carosser öpne å alla sijdor, ock
ofta sittia Cavaillererne sielfwa ock agera kuskar. Här uti Sta-
den drifs största handel ock Trafique med Silke, Damast, Oliver,
läder bouteiller, Chelee, wällucktande twåål, små hundar för
Damer, så små at the kunna bäras i handskan, Sousissons de
Bologne, eller Boloneser korfwar, som äro kring hela Europa
namnkunniga, in summa den orten är af allahanda Delica-
tesser öfwerflödande. Här äro mäckta skiöna kyrckior, Conventer
ock kloster, alla i synnerhet för en resande wärde at besichtiga
både för dess Architectur, som ock för dess obeskrifliga skiöna
zirrater ock måhlningar, af stora i werlden namnkunniga
Mästare. Den största hufwudkyrckan kallas S. Petronio, en ✠
mäckta stor byggning, nästan innan till på det sättet, som Dom-
kyrckian i Milano, har skiöna marmor pelare. Här i kyrckan
satte Påfwen Clemens VII kronan, uppå Kejser Carl d. V. Kyrckan ✠
Sant Salvator är myckit stoor ock zijrlig byggd af Påfwen Pau-
lo V. a la moderne. ~~Där~~ Där är et skiönt kloster hoof som är
dubbelt, et öfwer det andra, byggde en forme de Gallerie, som un-
derstödes med pelare, till klostret är et stort Bibliothek, Apo-
thek ock distilleer stuga. Nunne klostret med kyrckan, kallat
Corpo Santo, deruti är at se, den heliga kloster Nunnan Cata-
rina bekannen, som är död för mehr än 160 åhr, ock dock än
intet infallen, utan allenast myckit swart. Kyrckan S. Stef- ✠
fano, är en af the äldsta kyrckor i hela Italien, som man ock
nog kan skiönia utaf dess anseende, wid altaret äro många
gamla grafställen ock Antiquiteter at se. Kyrckan S. Dominico ✠

därest

därest S. Dominicus, Fundateur till Dominicaner-munkar Orden ligger begrafwen, uti en skiön nyttert uphögd graf af marmor, derupå är uthuggit en bas relief hela hans lefwerne: Man wijser och i denna kyrckia et gammalt manuscriptum på pergament, som sägas wara skrifwit af Esra, om hwilken talas uti Bibeln. Där hänger och en skiön wäl utarbetader lampa, som är blefwen dijtskickat af the omwände Indianer. Choret bak för stora Altaret är remarquabelt för dess stohlar, som där hans, inlagde af allahanda Coleur träen, at repræsentera uti taflor Historier af gamla och nya testamentet, icke annorledes än som det wore målat. Uti denna kyrckia är et skiönt Dominicaner kloster, därutinnan 150 munckar underhållas. Litet utan före staden ligger uppå et högt berg, et kloster och kyrckia kallat S. Michaele in Bosco, derifrån kan man see, icke allenast öfre hela staden, utan och fast hela landet omkring, alt intil det Adriatiske hafwet, jämwäl en deel af Lombardien, och the Tyrolisku bergen, som är et mächta skiönt utseende. Klostret är på det bästa sätt a la moderne bygdt, och har en hwälfd Spatzergång, som är 252 schritt lång och 10 bred, och fast 15 hög, uti hwilken å bägge sydor äro dörar, tätt wid hwarandra til rumen; uthan dess äro 3^nne andra sådana gångar, dock något kortare, hwaraf kan tagas hwad för en prächtig byggning detta månde wara; mitt uti har den 2^nne stora gårdar eller platzer, jämwäl en annan åttkantig platz har et anseende som en Theater, rundt om densamma platz äro Spatzergångar, och altaner dubble öfwer hwar andra, konstigt hwälfde och målade; In suma, sådant kloster gifwes uthet i hela Italien. Uti nya kyrckan S. Paolo är ett ✠ curieust altare at see. Uti kyrckan S. Joanne in Monte, ses ✠ et rart schilleri, utaf Raphaele d'Urbino giordt, föreställande S. Cicilia. Där äro jämwäl skiöna taflor at see, uthi Jesuiternas kyrckia. Uti Franciscanernes kyrckia ses den nyttert namnkunnige Juristens Accursij grafställe. etc: etc:

utan

ütan för Staden üppå et Landzgodz läses detta Epithaphium öfwer en Hund.

Latrai á ladri, et a gli Amanti tacqui:
Onde à Messeri, et a Madonna piacqui.

Hwilket Nathanaël Chytræus har sålunda verterat:

Furem allatravi, parcens taciturnus Amanti,
Sic placui Domino, sic placui Dominæ.

Ifrån Bolonia reste wij d. 20 Febr: om aftonen. Emellan Bologna och Ferrara till landz är mycket swårt at komma fort, ty där äro djupa wägar, och landet består mäst af Moraß och Kiärr, hwarföre när mycket regnwäder är, kan man aldeles intet koma fram, utan man reser gemenligen med båt däremellan, det wij och giorde och gofwo derföre person, hwardera 5 Iulier, för 44 mil som äro däremellan, då man fahr igenom en Canal, och bytte wij om båt 2ne gånger, och woro man en natt på wägen. 7 mil ifrån Bologna kommo wij på floden Po, därest wij och ombytte båt, och blefwe båten dragen med häst, lika som Treckschutorna i Holland. Och kan man lika så fahra ifrån Ferrara til Bologna igen, ty detta watnet står stilla, förmedelst wisse Conchi eller Stagni, innestutna dammar, så inrättade, at man kan fahra af och til igenom dämmande och släppande, hwilket är widlyftigt at beskrifwa huru det tillgår.

När wij framkommo till Ferrara, måste wij gifwa wåra saker Ferrara.
an på tullen, och wåra Pistohler och gewähr ifrån oß i porten, dem wij återbekommo uti afresan derifrån, drickspenningar måste och wachten hafwa, som har hafft dem i förwahr. Uti Ferrara logerade wij på et stort wärdshus St. Marco kallat, mitt emot Slottet belägit. Ferrara är en stor, wälbygd Stad, a la moderne inrättat både till hus och gator, hörer nu under Påfwen, men tillförende under en egen Souverain Fürste, utaf det huset d'Este, som inga Arfwingar hade, ty föll hon Påfwen till, ligger på en slätt, och har et fast Citadel in om Staden, med starka murar och goda Bastions, nemligen 4kantigt bygdt, med et torn i hwart hörn, och djup wattengraf runt omgifwen, har och en stark Guarnizon. Cardinalens d'Este Palais, som kallas i gemen Palazzo i Diamante, af orsak, at det är bygdt helt af huggen steen, så uthuggna och kantiga

som

som Diamanter, det är et stort, prächtigt Palais, och därhos en skiön trägård, men innan är intet at se, ty det står hält öde; Radzhuset är och et stort hus, men mehr på gamla wijset byggt, straxt därhos äro 2ne Statüer af Bronce, som representera 2ne Förstar af det huset d'Este, den ena sittiande, och den andra til häst. Domkyrckan är midt emot dessa Statüer, som är remarquabel för dess Antiquite; derutinnan ligger Påfwen Urbanus III. begrafwen, hwarhos sees följande Verser:

Quid hospes adstas? tymbion
vides Gyraldi Lilij.
Fortunæ utramque paginam
Qui pertulit, sed pessima
est usus, altera nihil
Opte ferente Apolline,
Nil scire refert amplius,
Tua aut sua, in tuam rem abi.
Lil: Gyraldus Greg: Prothon. Apostol.
Anno. LXXII. V. S. P. Cur. 1550.

Uti kyrckan S. Benedetto sees et skiönt Epitaphium, öfwer den förträffelige Poeten, Ludovicus Ariostus, som är utaf röd, hwijt och swart marmor. Uti kyrckan S. Maria Vadi, eller Beatæ Virginis della Porta är detta Ænigma til at läsa: Catharina Aurichalca, nec mulier, nec vir, sed Androgena potius, quæ cum ter modo mater esset, hic, o rem miseram! jacet, cujus quidem nominis memoriam cupiens ejus Vir, amplissimis monumentis consecrare in sui nomine suisq hæredibus, hoc commune statuit condi sepulchrum. XII. Cal. April. MDL. Här är en Academia som kallas Gli Elevati. Jeronimus Savanarola och Babtista Guarinus som har componerat il Pastor Fido, äro begge födde å denna orten. Uti denna staden, såsom och Judarna sin egen Getto eller afsöndrat deel i staden, och på det de må skilias från annat folck, måste de bära et gult band om hatten.

Härifrån ginge wij med båt åt Venedig som äro 60 mijl, men 3ne mijl måste wij först fahra til lands, efter den lilla Canalen war tillfrusen; första dagen passerade wij floden Po, alt til Franzalino och widare till staden Ruigo som är den första ort, uti det Venetianiske gebietet, och här begynte det påfwiske. Denna staden

Ruigo.

är byggd

är byggd, på samma ort och ställe, som fordom Staden Adria war byggd uppå hwaraf, det därhoos gränzande haaf har bekommit sitt namn, Mare Adriaticum, denna ort blir gouvernerat af en Podesta och en Capitano grande, såsom och alla the andra Städer som lyda under den Venetianiske Republiquen. Calius Rhodiginus, som har skrifwit den boken Lectionum Antiquar: är här född.

Samma qwällen kommo wij fram til Venedig, passerandes det haaf som kringränner Staden, det är temmeligen grundt, Inwånarna kalla det Laguna, ty stora Skepp kunna intet gå därin, utan man betienar sig utaf små fahrkostar, och gifwes där många grund, dem tunnor med stänger fastade, utwijsa, man passerar åtskillige af huggen steen i rundelar byggde skantzar, kringflutne å alla sidor. Venedig

Venedig den stora och widaberömde Stad, och mächtiga Republique som hela werlden är bekant, är belägen wid det Adriatiske hafwet, eller som den elliest kallas Golfo di Venetia, är kringfluten å alla sidor, och kan man intet komma dijt öfwer fasta landet, utan med båät, sålundes och at mästadeels husen äro med watten kringflutne, och man fahr igenom alla gator med båtar, dem the kalla Gondauler. Orten hwarest Venedig är byggd uppå, har fordomdags warit allenast en sumpig ort, eller stort kiärr, som på somblige ställen hade torra små holmar, därest the 7 strömar hade sitt utlopp nemligen Piana, Sila, Livenza, Po, Ladige, Brenta och Faglamento. Uppå de platzer som torra woro hade Fiskiare, som sökte sin näring i wattnet, byggt några små hyddor, men sedermera, när som Götherna, Hunni och Wisigothi härjade Italien, hafwa några rijke personer ifrån alla orter uti Italien begifwit sig dijt, och salverat sig, med alt sitt goda, i desse förbenämde fattige fiskarelägör, och där blefwo så conserverade, at the där alt efter handen hafwa byggt sköna hus, och sålunda småningom Staden tilltagit, omsider så wuxit, at han öfwergår alla Städer i macht och storlek, så at Republiquen Venedig däröfwer kan gloriera sig, at wara den äldsta Republique bland alla, ty det äro mehr än 1200 åhr förflutne, sedan den först begyntes at byggas. Denna Stad är en af the skiönaste Städer i Europa, och man kallar den fram för alla Städer uti Italien, Venetia la Ricca. Här finnes en sig ändelig många och små öjar eller holmar

holmar, som näst alla äro bebygde med hus och kyrkor, och mitt
igenom Staden, löper en stor bred Canal, förutan the många små;
ehuruwäl alla gator bestå af watten, then man alt fahr med
Gondoler fram, och minskas watnet alla 6 timmar, doch äro sma-
la gator wid husen, å bägge sijder om Canalen, ungefähr 3 alnar
breda så at man gå ifrån thet ena huset til thet andra, men in-
ga hästar och wagnar finnes där, efter gatorna äro mycket sma-
le. här äro många broar, som skola wara in alles 800 st: hwil-
ka alla bestå af trappsteg, och en hwalfbåga allenast; öfwer then
stora Canalen som löper mitt igenom Staden, är allenast en bro,
Il Ponte Realto — som kallas Il Ponte Realto, och wardar hållen, för at thet präch-
tigaste och underbaraste wärk och byggnad ibland alla uti Europa,
är af lutter hwijt marmor med mycken zijrat, består äfwen alle-
nast af en hwalfbåga öfwer hela Canalen, som Scotus skrifwer
skall wara 1300 skritt lång och 40 bred, förbemälte brygga är
70 skritt öfwer och 31 bred, består af många trappsteg, upp och uthfö-
re, ty hon är uti högden bygd, såsom en båge, därupå äro kramboder
af lijka Symmetrie bygde å bägge sijder, alla med blij täckte. ifrån
öfwerst neder til watnet räknas thenna brygga wara 30 skritt hög.
Uthom thess at här små gator och många broar gifwes, som sagt är,
Gondoler. — fahr man doch mäst med Gondoler öfwer watnet, som äro i talet
8000 st: ty ingen Nobel Venetian är, som icke hafwer 2 à 3
Gondoler at hyra uth, then man kan fahra af och an med, efter sin
bästa comoditet, för ringa prijs, then man och finner till stort tahl
allestädes hwar man kommer i Staden. Thesse Gondoler äro längachtiga
smahle med et spetze framman, af stål giordt och hwassa taggar,
alldeles nästan lijka wåra slädar, därmittpå är som en Cajuta,
med swart kläde öfwer, och somblige med franzar uthzirade, som
the äro förmögne till, därinnan å bägge sijder äro bänkar för 6
personer, och på bägge sijder äro fönster, at hafwa frisk luft och fritt
uthseende, som kunna tillslutas när man will. Thenna Staden är
mächta stor, och alla husen stora och tätt bygde, så at thet wore för
en resande eller främmande omöjeligit, at kunna utreda sig uti

Thesse

dessa förbenämde små gator och broar, om icke denna Expedience wore at bruka dess Gondoler, alla husen äro mäst byggda af huggen steen, med skiöna Altaner utåt Canalerne. Här räknas i Staden wara 70 Hufwudkyrkior 31 Munkeklöster 28 Nunneklöster 18 Hospitaler etc. Inga stora torg eller platzer finnas i Staden förutan den skiöna stora platzen fram för kyrkan S. Marco, och kallas Piazza del Sant Marco därest ses alla dagar oändelig myckit folck af alla nationer. och är nästan som uti 3ne platzer fördelt, sträckandes sig till den sidan åt hafwet, men å wänster ifrån kyrkan blir den myckit wid, och har skiönt utseende, förmedelst de skiöna byggningar och Palaits, som den å alla sidor insluta, rundt omgifwen med Arcader och Gallerier, som understödias af skiöna marmor pelare. Under desse Gallerier gå gli Nobili Venetiani, och alla andra, som hafwa något at conferera tilsammans, där de äro frie för wäder. Dessa Palaits hwarunder bemälte gallerier, äro alla af hwijt marmor med skiöna zirather af bildthuggare arbete, alla af en lijkformigt byggda, alla Dorica och Ionica, som höra gli Procuratori del Sant Marco til, därutinnan de boo. Å den sidan mot hafwet, på Piazza del Sant Marco, äro upreste 2ne myckit stora pelare, utaf en obekant marmor, ofwan uppå den ena är et lejon af koppar förgylt, som betecknar S. Marcus, på den andra står S. Theodori Statue af koppar, hwilka bägge äro Stadsens Patroner, emellan bägge dessa pelare blifwa alla ogierningsmän afrättade. Dessa pelare äro förde ifrån Grekeland, och woro 3ne in alles, men den 3die är fallen i siön, mitt för Venedig och kan än ses där han ligger men aldrig uptagas. Strax därwid å samma plats wid wänster, är myntet där de mynta sina penningar, och kallas Zeccha, hwarutaf kommer at deras gullmynt kallas Zecchino, är wärdt at besees. Därhoos är det namnkunniga Biblioteguet som består af många och rares böcker. Petrarcha ifrån Padua, har gifwit sitt stora Bibliotheque hit, jämwäl en Grekisk Cardinal kallat Bessarion, har dijt förärat grekiska manuscripter för 30000 R.dr wärde, och det allenast för den orsaken, at då han blef skickat utaf Påfwen såsom en Legat til Venedig, hafwa de emottagit honom på hels-[illegible] wäsen, och fört honom med den stora Galeren kallat Bucentoro til Venedig, hwilken heder han så högt uptog, at han

till

Piazza del Sant Marco.

Myntet.

Biblioteguet.

til reconnoissance förärte Republiquen, bem:te sitt Bibliothek. Uthi-
et hörn af S. Marco, när man kommer uhr Dogens Palais, ses 4 Sta-
tuer af Porphyr, föreställandes 4 Köpmän, som omfatta hwarandra
och sades hwarföre desse Statuer äro dyrhållne, emedan att de äro för-
gifne, af girughet till deras perlor och ädla stenar, och hafwa de uti
deras Testamente lembnat allt sitt goda åt Republiquen. Mitt fö-
re kyrkan S. Marco (: den jag någorlunda har beskrifwit, wid dess
pag: 444. Thresors antecknande på ett särskilt papper :) stå 3ne stora Masteträn,
hwardera på en Piedestal af metall, som äro curieust utarbetade,
och på desse Master sättes uth fahnor, på stora Högtider, som be-
tecka desse 3 förnämsta Rijken och Herrewälden, såsom Cy-
pern, Candia, Venetia. Uppå samma platz ungefehr 50 steg i-
från kyrkian, är ett högt fyrkantigt torn, som kallas Campa-
nile di S. Marco, är af huggen steen alt igenom byggdt, är 40
foot bredt, och 250 högt, med förgyllt tegel öfwerst betäckt, som
gier ett starckt sken emot Solen; öfwerst uppå står en förgyllt
Engel af trä, som blås i en basun, och wänder sig efwart wädret
blås, derinuthi är en rund hwälfd steentrappa, som man kan
gå ända opp uppå, ja och ryda, hwilket Konungen i Frankrijke
Henricus III har giordt, som red alt dijt upp där klåckorna hän-
gia; Utaf detta torn kan man see öfwer hela Staden och alla
deromkring liggiande Öijar, som äro öfwer 60 stycken. Widare
är at observera det tornet, där det rare uhrwärket uti är,
som är mycket stort och konstigt, och wijser alla timmar til 24,
alla himmelstecken, samt Solens och månans lopp. När det slår
kommer en Engel uth med en basun, och efter densamma de heliga
3 Konungar, eller 3 wijse män från Österlanden, och bocka sig
för Maria bild; ofwanföre äro 2ne Statuer af koppar, såsom 2ne
Morianer, emellan dem, hänger en klåcka stor, på hwilken de slå
uppå med en hammar, skiftes om hwarandra, så många slag, som klo-
ckan skall slå, hwilket är giordt. Ao 1496. Upp under samma uhrwärk
går man igenom den gatan, som kallas Merceria, som är mycket
trång, men med rijka köpmans bodar å båda sidor af allahanda
wahror; och är uppå denna gatan det huus, där den qwinnan bodde,
som dräpte med en blompotta Bajamonte Tiopoli, den hon kastade

på

på hans hufwud, då han med sitt följe gick hennes fönster förbij,
i tanka at taga hertigen af daga, och bemächtiga sig Regementet,
till dess ihogkommelse, hänges alla högtidsdagar en fahna uth ige=
nom samma fönster, och Dogen sielf brukar alltijd at bocka på
af linne såsom en hufwa giordt. Framman för hertigens ell:
Dogens Palais, wid S. Marco, står 2ne wackra marmorpelare,
som skola bemärkia en galga. Detta alt står wid Piazza di
Sant Marco, och är den en mycket remarquabel platz, både för
dess skiönhet, som ock storlek; ifrån hafssidan där desse 2ne
pelare stå alt till uhrwärket, som är twärt öfwer, räknas
wara mehr än 500 steg, andra delen af samma platz, nemligen
mellan S. Marco och Kyrkan S. Geminiano, är nästan lika läng,
men bredden är emellan 120 och till 130 steg: är Ao: 1382 blef=
wen stenlagd med tegelsten. Uppå denna platz står alla da=
gar mycket folk af alla Nationer, såsom Græker, Armenier, Sla=
vonier, Valacker, Judar och Turkar, som alla där drifwa handel,
och gå uti sina egna kläder ell: drächter och när starkaste hettan
är förbij på dagen, ser man på denna platz åtskillige giöklare, på
sina Theater, som divertera folket med allahanda spel och lustig=
heter etc: Wid denna platz är ock Dogens Palais som är quadrat bygd, Dogens Palais.
med en inslutan eller kringbygder borggård, som har Gallerier och
Arcader så wäl ofwan som nedan, runt om, lika så äro ock Portiquer
utan till, som wetar åt Piazza di S. Marco, och är hela Palais uthan
öfwerdragit med hwijt marmor, med många zyrater af bildhugga=
re arbete, när man wil gå upp uti rummen, går man uppföre en hög
och öppen trappa, öfwerst på samma trappa stå 2ne stora marmor Sta=
tuer, nemligen Neptunus och Mars, som betekna Republiquens macht,
till lands och watten; äro hugne af en berömd mästare Sansonino giör=
de, som underskriften utwijsar: Opus Sansonini. Igenom et öppet
Gallerie, går man in uti åtskillige rum, alla destinerade för Justi=
tia betienter, men när man kommer något högre upp, finner
man för sig det rum, därest Dogen gier Audience, såwäl hans
förmaak, Maatsaal, och andra rum honom tillhörige; sedermerf=
ra andra rum, därest stora rådet hålles, alla curieust måla=
de, och annars utzijrade; Uti detta Palait, äro 16 Salar, inkom

till

til Justitien destinerade; Den stora Salen, där Noblen församblas
at deliberera om wichtiga och angelägna affairer, däruti bänckar
äro giorde, såsom uti en Kyrckia, ända sahlen igenom, jämwäl
wid muren under fönstren äro bänckar 2ne öfr hwar andra
rundt om, och äro där mehr än 2000 rum, som alla blifwa
besatte, när Rådet hålles; denna Sahl är 73 foot bred, och
150 lång, eller som andra hafwa den utmätt, så är han 60
steg lång och 30 bred. När såsom denna Saal blef inrättad,
då hafwa alla namnkunnige och Excellentes måhlare uti he-
la Italien welat wisa här sin konst; Där som Dogen har sin
Thron och säthe, är öfwer hufwudet såsom ett hwalf, däruti är
förestält utaf Tintoret en klarskinande Himmel, med mån-
ga Englar och Heliga; Å sidorna af Sahlen, är, af åtskillige
måhlare, uti särskilte delar förestält Historien om Påfwen A-
lexandro III, och Keyser Fredrich Barbarossa. Up under taket, hän-
gia rundt om, Schillerier af alla de Doger och Förstar, som
hafwa regerat i Venedig, ibland dem finnes och Hertigens
Marini Falerij ställe, som är måhlat en guardin före, hwilken
för sina elaka meriter blef af Republiquen halshuggen, och
äro under guardin skrefne dessa orden: Hic est locus Marini
Falerij decapitati pro criminibus. Taket af denna Saal, är af
skiönt bilthuggare arbete i trä, och med fint Ducat gull, för-
gylt; det sades, at omkostnaden uppå denna Saal, har kom-
mit på 4 tunnor gull. Uti alla de andra rummen af detta
Palait ses många skiöna Schillerier af de namnkunnigaste
mästare. Här är ock en skiön Rust= och Konst Cammare til at see,
och kallas det rum Sala di Consiglio de dieci, eller i gemen
lilla Arcenalen, Armamentarium Palatinum, L'Arsenale del-
la Signora, däruti allahanda Curiositeter äro at see (: såsom til
en deel, äro af mig upptecknade wid Thresorens beskrifning af
p.444. Venedig: på ett särdeles papper.
Icke långt ifrån detta Palait, wid Hafs sidan, ses ett stort Palais
utaf huggen steen, däruti fängelser äro, uti dessa blifwa mån-
ga för skuld inlastade; ~~af~~ de som äro ~~öfwer~~ under 50 yl. skyldige,
blifwa

blifwa alla wid Påsketijden lösgifne, och betalar herrskapet af Venedig den ena halfdehlen, och den andra halfdehlen måste Creditorerne gifwa efter.

Utaf allt i synnerhet meriterar at beskrifwas, den stora och wida bekanta Arsenalen eller Tyghuset uti Venedig, det mycket widlyftigt woro efter dess Particulariteter at beskrifwa; det är mycket widt begrepit, hafwer 3 italienska mijl i Circumferencen, och är belägit å en kant af Staden, med starka murar omgifwit och 12 torn, därest ordinarie 75 personer hålla wacht, det är så wäl förwarat å den sijdan åt hafwet, at i nödfall kunde det passera för ett fast Slott; denna Arcenalen är blefwen afbränd Ao. 1569 det man ser af en Inscription därsammastädes. När man will gå in, at det besee, måste man lemna sin wärja wid porten eller ingången, mitt uti Arcenalen på en stor plan, är en Fontain af sött watten, som aldrig kan förgiftas, ty der sades wara inlagde 2ne stycken af Enhorn, som det inkommande förgiftet förtager. det förnämsta är här at observera, at all ting härinne är ställt och lagt, i särdeles god skick och ordning. där äro alla dagar 500 personer, som arbeta uti allahanda ting, angående wapen och rustning, hwilka blifwa hwar wecka betalte, stigandes belöningen åt dessa hwar dag till 1000 Ducater, och belöper sig hwart åhr för Republiquen denne Arsenal at underhålla 430000 fyrahundrade trettio tusend Rdr. hwarmed man kunde underhålla en liten Armée. här äro många apartements och rum, som likna stora Gallerier, uti det ena äro allenast åhrarne till Galeerne, så stora at 7 rodarkarlar måste hafwa nog at giöra med en; uti et annat äro allenast styren, hwarigenom Skepp och Galeijor styras, uti et annat stora spijlar som Galeer och Skepp sammanfogas med, uti et annat särdeles hus, som war 400 stegs långt, arbetades the stora Trosser, derest woro at se, några hundrade Baal hampa, uti ett annat stag därhos ses huru Salpeter sjudes til en stor myckenhet, i et annat giutas hwart åhr fyrmörsare och stycken, till et stort antahl. där äro många stora wågar, at wäga stycken med. Uti et annat förwaras mäckta stora Mastträn, af underlig längd

som

Arcenalen.

som skola tiena till skepp och Galeijor, och äro the deribland, som kosta 24 Pistoler stycket; I ett annat wisades Segel, tåg och tyg etc: omsider fördes wij uti then rum, där stycken förwaras, af åtskillig storlek och tyngd, både för skepp och Galeijor. Där äro många Turkiska stycken med Turkisk inscription, och särdeles 70 st: stora som äro wunne af Turkarne Ao: 1571. Ett stycke är som hafwer 7 pipor, och åter ett annat af 3 röör, som wäger 16570 pund, med denne inscription uppå:

Cerberus hic vomitat, triplici de gutture flammas,
Sulphura, Sal, nitrum, fulmina, tela, globos.

Där wisades och ett stycke som är funnit på öen Candia, och warit uppfylt med gull medailler. Ett annat stycket, hwilcket i gapet eller öppningen är 1½ fot uti Diametro etc. etc. Uti detta rum, liggia the alla på sina wagnar, men i ett annat rum, är jämwäl en stor myckenheet af stycken utan wagnar, några 100de metallstycken, som blifwa employerade på Galeijorna. Uti ett annat Gallerie blefwo wij förde, därest woro många stora högar af styckekulor i åtskillig storlek, och några fahnor som äro wundne af Turkarne. Sedan wij hade besedt alla desse rum och Gallerier som woro närmast marken i understa wåningen, blefwo wij förde i öfrewåningen, därest i the 2 första Gallerier wistes wapen och rustning för 50000 man: uti ett annat war utrustning för 12 Galeres, i ett annat för 15 Galeer. Eliest wistes oss wapen, efter den starcka Scanderberg; Dogens Zani wapen; the Lanterna uppå en Turkisk Galeja; den uproriske Bajamonte Theopolis rustning, tillika med hans underhafwandes [illegible] wapen, som äro för 8000 man, hwilcka hade sammangaddat sig, att öfwerfalla hela rådet, tillijka med Hertigen, och sålundes sättia Bajamonte til herre öfwer Venedig, men detta upsåt blef förstört af en Qwinna, som för omtalt är. Desse wapen äro så giorde, att the hade kunnat fördöllias under kläderna, och sålundes förtaga all suspition och misstanke, och äro alla desse harnesk utan någon högre arm, på det the uti uproret, måtte kunna kienna hwarandra bättre igen; Sielfwa Anförarens Bajamontes pistert och kniif wisades där och. Åtskillige wapen och harnesk tagne af Turkarne i Batallien för Lepante; wapen och rustning tagne af the Genueser. En

stål

ståålboga, som skiuter järnpihlar halfannor aln långa, som hafwa
warit brukliga för än krut och lod upkom. En stjärnkula som äro 4
jern utinnan, lika en hellebard och spetz, som läggia sig tillsamman,
när man den sätter in uti stycket, men spriider sig i kors när hon blir
utskiuten, hwilket är en farlig invention till siös; ty med ett skått
kan man därmed afskiära alla takel och tyg. Man ser och här
uti ett särdeles afdelt rum, wid Canal grande kallat, den stora
Bucentoro som är formerat såsom en stor Galeja, med mycket för-
gylt bildthuggare arbete uppå, öfwer alt, hwarpå Dogen af Venedig
tillika med hela Rådet, alla åhr på Christi himmelfärds dag, utreser
på hafwet, och trolåfwar sig hafwet genom en kostelig ring utka-
stande. å hwardera sijdan äro 28 åhrar, och 6 rodarekarlar diri-
gera hwar åhra, åfwanföre desse Rodare som äro till tahlet 336
personer, är åter en annor botten, på hwilken Herrarne äro,
med taak öfwer, och å sijdorna öppet med Guardiner före. Mit på
är Caretosten afdelt såsom med en wägg, därest ändalång bän-
kar sette äro lika som i en kyrckia, eller en stor Saal, därest Dogen
tillijka sitter främst, bak efter. En något mindre Bucentoro ell-
fahrtyg finnes och för Dogens Furstinna och dess Fruntimmer, jäm-
wäl kosteligt och wäl utzijrat med gull och löfwärck, men icke så stor,
som den Dogen fardas uthi.

Sedan besågo wij några kyrckior, såsom i kyrckan S. Zacharia är ett ✠
Capell, såsom ett Modell af Christi graf uti Jerusalem aldeles imiterat,
kyrckan S. Georgio, är belägen på en Insel, en mycket prächtig byggnad ✠
efter nyaste Architecturen, därhos är ett herligit Kloster, och en myc-
ket stor lustträgård anlagd, och bättre bort, ett zijrligt byggdt Capuciner
Kloster. Kyrckiorna S. Giovan och S. Paolo äro och sköna byggningar, ✠
på platzen före S. Paolo står en stor häst af metall guten, därpå sit-
ter en Venetianisk krigsöfwerste, Bartolomeo Goleon af Bergamo.
Alla kyrckior att upräkna woro för långt, ty the äro 67 st: Greker-
ne hafwa här och en zijrlig kyrckia, och niuta fritt sitt Exercitium Re-
ligionis. La Scola di S. Rocho, har en kostelig skiön Faciate, och har
en stor inkomst, hwaraf uphålles the arma Jungfrur och pigor myc-
ka ett rijkt underhåld, att the därigenom förmå blifwa gifte.
På Apotheket Agnus Dei kallat, wijstes 2ne kistor fulla med

Egyptiske

Egyptiska Mumier, som äro gamla inbalsamerade döda kroppar, och hämtas från Cairo. Signor Giovan di Legges Palais är af hwitt marmor alligenom upbygdt, med sköna utzirade rum innan. Likaså Cornaro Palais är wärt at besees, och många flere. Judarna innehafwa sin egen Getto eller tracht i staden, som förmenas wara till tahlet 10000. ähwanwäl räknas där 300 Turkar som där äro boende. En ort litet ifrån Staden, belägen på en Ö kallas Murano, är temmeligen stor, där de namnkunniga Venetianiska glasen göras, därest och ses många sköna Palaits och trägårdar. Man bör ock ej förbigå de 2:ne sköna Fontainer anlagde på Piazza S. Marco, deromkring satte äro sköna metall Statuer, hwaribland finnes ock Otto Wilhelm Königsmarcks Statua, med denna öfwerskrift: Semper Victori. Denna Staden Venedig räknas wara i Circumferencen 8 Italienska mil. Innan jag quitterar denna staden, wil jag ock något litet förmäla, hwad jag wid min därwarelse uti lustbarheter och andra händelser remarquerade; Jag kom at logera på et stort wärdshus, wid stora Canalen belägit, Leone Bianco benämdt, därest war et långt rum eller Saal som man spisade uti, och woro där 3:ne stora runda bord inrättade, och et särdeles för dem som ej woro af den Catholiska Religion, därest kiöt och sådan spis sattes, som icke de Catholiska tillåteligit war at få äta under warande Carneval, och war samma långa Saal, upp under taket behängd med otaliga små 4kantiga taflor, hwarpå woro på bräde målade alla deras wapen, som tid efter annan där logerat, och dyt förärat hafwa til ihågkommelse efter sig. Här logerade jag i 8 dagars tid, men som där temmeligen trångt blef, efter så många tillkommo från alla orter, at biwista Carnevalen, tog jag mig herberge på andra sidan om Canalen, icke långt ifrån Ponte Rialto hos en tysk mästare, som mig mycket fägnade, dock åt jag dageligen på förra herberget, men Cammarherren Tessin blef där qwar boende; hos denna Mästaren hade jag stor frihet, ty han mig med sig förde, icke allenast på de orter, där qwinfolken samlades och sig nakota afklädde, at deribland uthwälias de som skulle brukas på Mästare Academien, som njuta om dagen derföre en stor erkänslo, utan han tillstadde mig ock, at

få

få bewista Måhlare Academien, när mig behagade,. Alla aftnar gin-
go Cammarh:r Tessin och jag, at besee, en af de 5 ställen där differentes
Opera speltes, och ombytte wij hwar quäll ort och ställe, att see
differencen hwilka bäst agerade, och hwarest den bästa Vocal- och
Instrumental Musiquen fans, ehuruwäll de på alla 5 ställen
kämpade med hwarandra, hwilken prijset behålla skulle, så att
ingendera gaf den andra efter; alla prächtiga utkostarade Thea-
tra; hwaruti man Nobeln i Venedig wille wijsa den tijden särde-
les sin grandeur och Magnificence, som desse Opera underhålla,
de förskrifwa Sångerskor från alla orter, och kostar allt detta
Nobeln en otrolig Summa. När en Sångerinna har på Theatren
wijst någon särdeles konst i sjungandet, då kan troo hon får applau-
se af alla åskådarna, med händernas samanklappande, som öf:r
allt höres och äro förutan, helst när de wela någon renomerat Sån-
gerska framkomma, verser förfärdigade till hennes beröm, på mån-
ga små papper strefwen, som utkastas bland folket, ifrån öfre Lo-
gerne: Elliest uthdelas och alla gånger, när någon wacker Opera
af skiön passager spelas, tryckte små böcker in 12:mo som hwar och
en får för intet; denna lust påstår i 7 weckors tijd, och går den tij-
den ingen af Condition på gatorna, som icke är masquerat, både
till ansichte och klädbonad, elliest blijr man ey insläpter, där
någon Baal eller annan lust förehafwes; och hände mig den
förtreten, en gång på Piazza S:t Marco (därest otaligt myckit
folk går, som för sades, at spatzera:) då jag ey war masquerat, att
en galant masquerat Dame mig mötte, med en piga efter sigh,
som baar en liten korg, med damqwast, spegel, kamm etc: uthi,
hon går först och beskådar mig runt omkring, uttog tager hon en
klädes borsta och begynner at sopa mina kläder, sedan tog hon
spegeln och höll mig för ansichtet, och wille därpå kiäma min Pe-
ruque, och allt folket stannade och loge här uth, men jag gick skam-
flaten mina färde, hwilket lärde mig at antaga andra kläder
och masque för ögonen,. Det är lust at see, hwad underligt ma-
neer Venetianerne bruka i sin dantz, när de hålla sina Baaler,
i det, den ena efter den andra, stå alla uti en raad, och hoppa
ifrån den ena sidan till den andra, allt å sijda, och Spelmännerna

sättia

sittia på et uphögt rum, och går mäst alt på en Thron, där äro och
wissa orter och ställen inrättade, därest allom fritt står, uti sto-
ra Saalar at spela Koort, därest en wisser tillsatter är som hål-
ler Banquen, med ovanligt stora penninga Högar för sig, mäst
i Ducater, där får hwar och en försöka sin lycka; och äro många
sådana bord ställte i et rum; här förspelas waldra penninga
Summor hwar afton, och den förmögne Nobeln af Venedig hål-
ler denna Banquen. Denna tyden skiedde och en präktig utred-
ning af zyrligen och kostbart utstofferade fahrtyg och Gondoler,
hwilka som prächtigen Theater formerade, därpå folcket woro, med
kostbara kläder och Jouveler utklädda och masquerade, några 100de
sådana fahrtyg, den ena bättre än den andra meublerat. Ro-
darna eller dhe som styra Gondolen, samt Laquejerne, woro alla
särdeles utstilde uti Livery och färg af kläder; häruppå war alla-
handa slag Musique så wäl douce som och af Puker och Trompeter,
Hautbois och pipor, och woro fartygen rundt om besatte med fah-
nor och standarer, desse alla kämpadeb med hwarandra hwem
först framhinna kunde, til et wist märke eller ort utsedder, och
den som först kom, wann priset, neml: en Clenod eller annat som
fästadeb om; det war lust att see, med hwad wighet och hastig-
het desse fahrtyg foro såsom pilar, stora Canalen uppföre, jemte
et stort sorl och skrij af folcket, som på alla sidor i husen, och å si-
dorna af Canalen, samt på bron Ponte Rialto hopetals stodo, at
alt war lijka som i rörelse. En dag besåg jag hurulades en stoor
oxfäktning war anstält i Dogens Palait på borggården, som är
rundt omgifwen af Palait, med öfwertäckta altaner och gångar
så wäl wid nedre som öfre wåningarna, därest folcket och åskåda-
rena sittia. Här insläptes några stora wilda oxar, dock en i sän-
der, med 2ne stora Engelska hundar, hwilka så inrättade äro,
at dhe altijd gripa efter örounn, och sällan annorstädes, hwilket
förorsakar så myckit längre fäktande, och är lustigt at see huru-
ledes oxen want at wäria sig, och ofta händer at oxen får hun-
den på hornen, och skiussar en högt i luften, men hunden tager

dock

doch ingen skada, utan komer på fötterna at stå; härwid wijsas och en
skjrdia hos en Karl, ty sedan Oxen sålunda först retat och utmat-
tat worden, stiger en fram, at afhugga dess hals med et swärd
och med et huggande, hwilket mäckta behändigt och prompt tilgår
och skjes at Oxenköttet sedan blir mijcket mört och gott, sedan di-
ret hitzat och warmt dödat blifwit. Samma tijd war där och
en Luftspringare eller Wåghals, som låtit fästa en ända af et rep
uppe uti kugeln på höga Klocktornet (: som är 250 foot högt, hwar-
ifrån man se kan icke allenast öfwer hela Staden, utan och the
Öjar som ligga 25 italienska mijl derifrån :) och den andra än-
dan i en Galeija, som låg på siön, å den sidan som the 2ne stora
granitepelare stå. Öfwerst wid tornet satte sig denne Karl i
korswijs med benen på repet, och lät så uti en höj bassa och flöjta
utföra, hafwandes hos sig en pistoll, den han på wägen sköt af, och
et wijnglas thet han nåd. Dogens skål utdrack, då han i farten be-
gripen war; Men på det han ej skulle slå sig til döds wijd neder-
fahrten, woro wid ändan af repet i galeijan lagde bolstrar och
annat mjukt, som tog emot stöten, hwilket såg faseligit och
förskräckeligit uth. Till slut af denna Ortens beskrifning skal
och med några ord infört blifwa, huruledes tillgår, när stora
Rådet är tillsammans i stora Salen uti Dogens Palais, som
förr är beskrefwen. Där wart jag och en gång insläpt, när
som the woro församblade, hwilken nåd ej allom sker, at främ-
mande då insläppes, och blef jag förder at sittia på öfre bän-
ken wid fönstren ibland Nobeln, som woro där till et stort
antahl församblade; där sutto Adeln såsom uti en kyrckia
hela Salen igenom, på bänckar med et stillinbräde å ryggen,
alla bänckarne klädde med rött kläde, lika som the kringwäg-
garne och fönstren; här gå små piltar uti sijde rockar, hwar af
en med et Instrument i handen, där kuhlorna läggas uti, li-
ka procederat, som förr uti Genua är wordit berättat. Uthom
detta Instrument bär pilten fram på sig en kista af lika
3ne rum, men allenast en ingång till the samma rummen
som stå öpne; desse gåssar gå rundt omkring till hwar och en

af

af Nobeln, när Voteringen skiera skal, och då tager hwar och en, utur
beröörde taska, en lärfts kula, af lyka Coleur med rummet, där de
liggia uti, och det kan ingen, ja icke hans grannar märckia, hwad
färg kula han taar, och densamma lägger han i ofwanbemälte In-
strument eller 3 rummige dosa af samma färg uthmärckt, och intet
ord talas under denna Voterings Collection, uthan det är redan
förut allmänt discurrerat om hwarjes saks beskaffenheet, af
de så kallade Procuratores St. Marci, som sittia fram i Choret
där Dogen är, det den öfrige Nobeln hört uppå, och när nu
således desse kulor insamblade warda (: ty hwar färg har sin be-
tydelse, nemligen lifwet, döden, neutraliteten :) så bäras desse infylte
dosor fram i Choret, därest 3ne stora faat, på höga fötter ställte
af lyka Coleurer utmärckte, då tages hwar dosa särskilt, och tömes
uti dessen faat, och den som mästa kulor fått, winner saken, som
är et medel at förekomma all illwillia, ty ingen weet såle-
des, hwem som har warit emot eller med utaf alla, som uthi
rådet sittia. Procuratores St. Marci, äro såsom Dogens Rådherrar,
klädde uti violette syda rockar, men all den öfrige adeln, är
klädt i swarta syda och wyda rockar, och med wyda ärmar, haf-
wandes alla öfwer wänster axeln, en flyk af samma kläde hän-
giande, och de som af adeln hafwa warit brukade i Ambassader,
de hafwa til kiännetecken en borderat giördel, med gull uthsy-
rat uppå sig, men alla de andra en swart. Uti förra tyder haf-
war Nobeln aldrig fått bruka Piruquer, men nu mehra äro de
sinåningom i bruk komne, de bruka intet annat hufwudband
än en myssa swart flossat under med siden.

Den 18 Martij st: n. reste jag ifrån Venedig med båt som gick
derifrån om morgon bittida kl. 12 efter Italieniska klockslagen
at räkna, ty uthi Italien såsom och i Böhmen är brukeligit efter
de Athenienseres gamla sed, at inrätta dagstunderna ifrån
Solennes undergång; sedan hon gådt under Horizonten då slår kl.
1 och så widare andra dagen till afton till dess hon slår 24, och
då begynner hon åter at slå ett, och kan efter wår räkning kl.
wara 6 om morgonen, när han där är 12 slagen. Wij komo
med

med båten till Padua N:o 23 mest uttomen, och räknas därimellan 25 Italieniske mil, men har allenast 2 svå mil, at fördes öfwer stora Siön, innan man kommer i Canalen som löper til Padua, och äro där 3 m Slussar at passera igenom, är en mycket lustig tract, med sköna lusthus och utzirade trägårdar å sidorna hela wägen, förnämligast när man kommer in emot Padua, och passerar man förby bland andra et godz som hörer en Nobel Venetien til, hwarest sees en förfärlig stoor Ek. Denne Nobel Venetien wart en gång panquerot genom spel, at han förlorade alla sina godz, til sidst sade han, jag påminner mig min stora Ek, som intet är i memorialet upfördes, den skall och spelas om, och want så genom den Eken alla sina godz tilbaka och ändå några 1000 Ducater til, och kallas förden skull detta godset Arbro d'Oro, af Eken.

Padua är en uhrgammal berömlig stad, uti Lombardia belägen, eller efter somligas utsaga uti Trevisorum Marchia wid floden Brenta; är en wälbefästad stad, uti en skiön och fruchtbar tract, därest mycken wyn wäxt, korn, och andra fruchter finnes, så at man där kan lefwa för ringa penningar, och fast än Bologne har namn utaf fruchtbarhet, så gifwer Padua ej efter, hwaraf är det ordspråket: Bologna la grassa, ma Padua la passa et Venetia la Gusta. Staden har 7 Italieniska mil i omkrets, men efter sin storlek, eder så skämmerlig folkrijk. Uti Padua är förnämligast at observera, S:t Antonij kyrckia, temmel. stor, som är betäckt med koppar, samt innan och uthan med en stor myckenhet marmor Statuer beprydd och utzirat; Innan äro ganska många Epitaphier remarquables, såsom bland andra Helenæ Lucretiæ som har warit en lärd och namnkunnig qwinna, såsom detta Epitaphium lyder: Padua

D. O. M.

Helenæ Lucretiæ Corneliæ Piscopiæ, Jo: Baptistæ D: Marci Procuratoris filiæ heroinæ animi celsitudine, pietate, castimonia, literatura et 7 linguarum peritia singulari, cum ab alijs Europæ Magnatibus, tum vel maximè ab Innocentio XI. Pont: Max. perhonorifico diplomate, et a Joh: Poloniæ Rege, datis ad eam Epistolis, summopere commendatæ quæ posthabitis Virorum Principum Connubijs, ante Divi Benedicti Antistites Deo primum Virginitatem votis, post amplissimis ædibus in Asceteria conversis ferreis uncis membra divinis philosophicisq

Contempla-

Contemplationibus, mentem acrius exercuit, demum in celeberrimo Patavinorum Collegio, unico post hominum memoriam exemplo, philosophiæ lauream solenniter adeptam coronam prævenit, quam ipsi morum innocentia inaugurabatur in Coelis. obijt Pataviæ A: Dom: 1684: d: 26 Jul: Ætat: suæ 36. Denna kyrkia har sitt namn af S: Antonio, som är stadens Patron, och där begrafwen, hwars graf är med 12 marmor pelare omfattadt, och å sijdorna af muren finnes i marmorsten huggen, ella deß underwärck, uti 3^m stora Bas-reliefs. åfwan grafwen är ett altare, som är mijcket skiönt af stenhuggare arbete, och skall hafwa kostat 10000 kronor, omkring grafwen hängia silfwerlampor förgylta, som natt och dag brinna, denna heliga har dödt A: C: 1331. S: Antonij kloster härwid har en obeskrifflig skatt, som æstimeras till många tunnor gull, och sijnes förmenas, at den med tijden kan komma så högt, som skatten wid Loretto, en stor liusstaka af en owanlig högd, uti at slijda metall guten etc. St. Justinæ kyrkia och deß stora Convent af Benedictiner Orden, är en stor bygnad och massivt Palais. Uti Justinæ kyrkia wijses Evangelistens S. Lucæ graf, sedan han hitfördes från Constantinopel. St. Mathei lärjungars graf förgifwes där och wara; en steen wijses där och, där många Christna Martijrer äro blefwen halshuggne uppå, och en annor steen, där i forna tijder är ostradt uppå. Denna är en stor nij kyrkia hwars hwalf är med different couleur stenar artigt inlagt, såsom och gålfwet med röd och hwijt marmor, utan för denna kyrkia är en stor platz kallat de la Valle, hwarest förgifs dhe Christna Martijrer äro wordne dödade. Blinst wid kyrkian St. Augustini utanförn sees Antenoris graf, såsom en kista med kopparlåck, på 4 pelare stält, af marmor, med gamal latinsk skrift, å sijdorna, ufwanför denna graf är såsom en tuur, med 4 pelare af hwijt marmor. Uti denna stad finnes stora skiöna Palaits och ibland dem Gouverneurens del Podesta, därest en Saal är som har 255 stritt i längden, och 86 i bredden. På rådhuset är en stor Saal 108 schritt lång och 30 bred, uti samma Saal sees den berömliga Historiæ Scribentens T: Livij bild i steen uthuggen, denna Saal har inga pelare som hwalfwet

under-

understödia, hwilket är at förundra. Cavallier Montuæ Palais är och wärt at besees, där finnes en stor Hercules af marmor wid pass 10 al: hög, där är och en port, såsom en Arcus triumphalis formerat af 3ne Arcader, därpå står: Id facere honestum est, non quod licet, sed quod decet. Wid Kyrkian Erimitani är et uhrgammalt Palais, samt en skiön och plaisirlig Lustträgård. Collegium Albo Kallat, är öfwermåttan skiönt, och har et förträffeligit Theatrum Anatomicum såsom och en herlig örtegård, belägen mellan Kyrkiorna S. Antonij och Justinæ. Ibland Kyrkiorna är Domen här präktig, därest wid hwar Cardinalen sin boning, som sades hafwa åhrl. 10000 Kronors Inkomst. Academien den Keyser Fridericus I skal hafwa inrättat, har en stor frequence af studerande personer, utaf allehanda nationer, måst Tyske. in åt gården sees en mächta stor hoop Wapner af dem som där hafwa studerat. Denne Stad hafwer 23 Munkeklöster 49 Nunneklöster.

Uti Padua togo wij Chaises rulantes och reste til Piatzola, äro 10 mil, hörer Cornari til, därest den berömlige Theater sees, därpå 6 åhr tillförende är wordit spelt, är så stor, at uti Opera, äro därpå brukade 100 st. lefwande Hästar 6 Carosser och 500 personer som på en gång spelt eller agerat. De hafwa därpå förr hållit lefwande Jagter med biörnar, wargar och andra diur. Härhos är och et skiönt stort Palais belägit, ty Theatern är byggt enkannerl. för sig a part, Palait war ändå icke aldeles fulbordat, men mycket widlyftigt och stort anlagt, därinne äro och sen en hoop Schillerier af Bassan och Tireri, där äro 15 rum perspective wijs efter hwarandra. Denne Nobel underhåller 38 piger på sin egen omkostnad, dem han låter informera på allehanda musicaliske Instrumenter, at de alla kunna divertera honom när Opera skal spelas. Uthan före Palait är en Canal anlagd, hwaruti et fullkomligit utmunterat skipp ligger, och för uti för huset, är en skiön Cascade af wattensprång. In uti huset är et Gallerie, utzyrat med allehanda musicaliske Instrumenter som någonsin kunna nämbnas, så at alla wäggar därmed beprydde äro; samt alla Opera stycken en Musique, som hafwa med utgången wara, inbundne i skiöna band, och innom et skåp

förwara=

förnerade. Uti sielfwa huset är en annan mindre Theater bygd
därest ofttare spelas Opera, än uppå det stora förr omtalte.

Vincenza. Från Piatzola gå wår resa till Vincenza, en stor folkrijk Stad, hörer
under Venetianerne, är med gamla murar omgifwen; här hoos finnes ock
et Theatrum, därest Comoedier spelas, som är bygd efter the antiques,
på det sätt som the Romare brukat, af en gammal bekant Architect
Palladius kallat, för mehr än 190 åhr tillbakas; rummet därest
folcket eller åskådarena sittia, är formerat som en ½ rundel, eller
Amphitheater eller bänck öfwer bänck alt upp under taket, hwar-
est är rum för 5400 persohner; nedanföre ä golfwet är med
huggen steen omgifwit, hwarest watten kan insläppas genom wissa
därtill inrättade rör, så at när sådana spel förehafwes, in-
släppes där små fahrtyg, som kunna åter utföras under wissa
afgångar; runt om ofwan äro Nicher med Statuer och pelare,
å bäda sidor, framanföre där sielfwa Theatren är, är en skiön
Faciate, fullt med Statuer utsatt, af Stucco eller gipsbilder. En
skiön trägård finnes här i Staden, som hörer en Grefwe till, därest en
Allée är, af 400 steg lång och 8 bred, där stå några 100den Pomerantz
och Citron trän, som om wintern äro betäckte, på wänstre sidan
hår den, en mächta skiön Irrgarten eller Labyrinth, därest hekken
är af Buxboom 5 foor hög och 1½ tiock, uti hwart annat krången
därest en wäll kan gå wilse en heel dag, en sådan slykt finnes in-
tet uti Italien, den öfriga dehlen är med wattenkonster och blom-
wärck utzirat. Rådhuset är wackert med stora Colonner före, där
utinnan finnes skiöna Schillerier. Uthan för thetta Palait, stå 2ne
stora pelare, på den ena står Christi Statüe, och på den andra St:
Marcus eller et lejon med en book, emellan hwilcka skier Exe-
cution lyka som i Venedig. Där äro uthi Staden, många skiöna
Palaits som en deel af Andr: Palladio äro anlagde, en deel
äro ock nyja bygde med nyjeten zirat uppå, men icke alla så
särdeles efter konsten och rätta Architecturen. Dr. Lonio Mar-
teri Palais är wackert, 3ne wåningar högt, och på taklisten uth-
satt med Statuer, och med myjcket zirwärck, trappan därinna
lyka så med zirwärck. Nedersta wåningen är klädd med göl-
denläder, andra wåningen med rött blomerat Damast, tredie
är utsatt med Schillerier, doch icke alla af särdeles wärde. Öf-
werst på huset är en öfwertäckt Altan, deriffrån man sen kan

öfwer

öfwer hela staden. Denna stad har 11 rijka Hospitaler 11 Nunnekloster och 12 munckeklöster. Mons Pietatis där the armelige boo hafwer öfwer 100000 Scudi inkomst.

Ifrån Vincenza reste wij op til Verona belägen wid floden Adige eller Etsch som flyter mitt igenom staden. Denna stadens Circumference sägs wara 7 Italienska mijl, och hörer under Venedig, alla portar hafwa sköna marmor pelare; där är och et gamalt Amphitheatrum at sij, först upbygt af Consul Lælius Quintus Flaminius Ao. Urbis Romæ Conditæ 63. är Ovalt i formen och har 44 bänckar öfwer hwar andra innan till, hwar bänck mot en aln högh, där folcket har suttit uppå. Denna Amphitheater har warit mycket förfallen, men af Verona Magistrat repareradt, och är den endaste, som finnes conserverat uti sin förra floor, platzen innan uti räknas wara 250 skoor lång och 150 bred, där äro sexe stalsbogor innan till öfwer hwar andra uti högden, öfwer hwilka man går genom 44 dörar, som lända till öfwanbemte 44 bänckar hwarpå gemenlig 20000 personer rymas rumma. När Turnier och Riddarspeel hålles, brukas än i dag denna Amphitheater därtill. med hwad för stora huggen quadrat stenar detta all igenom är upbygdt, är at förundra, det har warit utan till 3 Arcader högt öfwer hwar andra, alt är af marmor giordt. Kyrckan St. Georgij är den bästa kyrckan, har sköna schillerier, 2ne af Paulo Veronese, och ett öfwer dören af Tintoretto. Uti St. Anastasij sees en förnäm krigmans grafställe, hwilket Giano Frigoso Genuese, hwars bild til häst, är i marmor konstigt giordt, och på gatan innom et galler finnes the 3 bröders Scaligeri grafställen af röd och hwijt marmor. Wid trägården som har hört Grefwe Justi til, men nu genom arf en Nobel Venetien tilfallen, är et nyligen byggdt skiönt Palais, et af the skiönaste i Verona, i denna widbegripna trägård, äro Alleer af 90 skoor höga Cypresser, öfwan et berg, därinnan är en Grotta, därest innom et galler, är en stor speygel, som gifwer et skiönt perspective ifrån sig, och är hela trägården perspective wijs anlagder, uppå denna högden kan man sij öfwer hela staden. Wid staden på et berg, ligger en gammal fästning. Utaf Cabinetter och sådana personer, som

Verona.

som konst- och Rariteet kamrar inrättat hafwa, är Galleriet af C. Conti Moscardi Cabinett at besee, dhe äro beflitne 3 bröder, som hafwa beflitat sig sådant at colligera, och funnes där allahanda ting uti Medailler, antiques och modernes, andra Antiquiteter, Schillerijer, Ritningar, Snäckor, allahanda stenar, främmande gewähr, underliga diur, mineralier och andra ting in naturalibus. Där äro 7 rum efter hwar andra, i det första wijsas Schillerier, i det andra Medailler förwarade i et stort skåp af Ebenholtz, med förgylte metall Statuer på, et annat skåp af mindre storlek i silfwer, et skåp uppfylt med äkta stenar, och flere antiques stenar, och äro runt om med hyllor, alt till taket, med åtskillige Antiquiteter uppå, jämte en hop metall Statuer och Romerska Penates etc: Uti 3die rummet woro allahanda skiöna Ritningar, uti ramar fattade, och därmed wäggarna beklädde, och runt omkring satt, med några antiques Statuer i marmor. I det 4de woro Muslor och snäckor till en stoor myckenhet, dhe största på hyllor lagde, dhe öfrige i skåp förwarade etc: Uti undre wåningen war et rum, med åtskillige antiques gewähr etc: etc. det fölle för långt alt noga at specificera. Där äro wäl flere som Cabinetter hafwa i Verona, men detta förbemälte är det förnämsta. Här uti staden lembnade wij alt wårt pagage, efter wij tänckte giöra en Tour omkring uti Lombardiet, ty det är för kostsamt at föra alla sacker med sig, emedan man på så många ställen måste undergå tullen, därest sakerne bleswo efter mästen i fohrlön betalte, och efter wij denne wägen tillbakas skulle, ty undsattes sakerne här så länge, och Cammarherren Tessins dräng lembnades och qwar hos dem.

Mantua. Härifrån reste wij till Mantua, som är et Furstendöme, och Furstens Residence där han boor uti; är et präktigt stort Slott; emellan Verona och Mantua passerade wij förbij et gammalt Castel, Villa nova. När wij framkommo till Mantua, måste wij wijsa wåra pass, på 4 eller 5 ställen, innan wij inslüppe, och uti porten fordrades af oss wåra gewähr, och måste wij lembna dem hos wachten så länge wij där woro. Denne stad är runt om med watten omgifwen, at man öfwer en lång broo färdas måste, när man will in; wij kommo at logera

logera på et Herberge kallat Doglan; Här är förnämligast at besee
Fürstens Palais, därest et rum war klädt med Stoftapeter af idel sil-
ke, och med myckit gull och silfwer inwirkat, jämte en stor Fransk
Säng heel öfwer borderat, Stolar och bordtäcke af samma slag. Där är ett
stort långt Gallerie, med et Bibliotheque uti, och äro böckerne satte in-
nan skåp å ena sidan af galleriet; et annat Gallerie är därhos
hwälft, och med 2ne rader pelare understödt, kråftelig wäl målat
till wäggar och taak, därinne är en stor myckenhet af Rariteter och
underlige saker, som minnet ey alt tillsäger at antekna. Ett
Enhorn 2½ aln ~~quarter~~ långt, och ~~nedtill~~ widt nedan som en Rixdaler,
En stor Armadillo något mehr än 2 quarter lång; En Höstals eller
Flodhäst stor som en Oxe, men ey så hög, med stort hufwud och gap, hwar-
uti woro 4 krumme tänder af 2½ quarter långa; öfwer detta
diur stod en heel och hållen förtorkad kropp, af en person hett Passa-
ringo Bonacorsio, med et täckelse öfwer, han blef dödat af en Mantu-
aner då bloden honom så myckit förrunnit, at kroppen derigenom
blef förtorkad, lika som en Mumia, å ena sidan af kroppen kan
man öpna, och see alla inelfworna. 5 St: stora upstoppade Crocodiler;
Ett inbalsamerat Menniskohufwud, uti et fat helt lifligit liggiande
En Hydera med 7 hufwuden 3ne stor lång; En missfödsel af et barn
med stort hufwud, och 4 ögon uti och 2ne munnar. Twenne hundar
som äro owetterl. instängde i et rum, och där döde funnen, heel ut-
torkade, och luta sig mot en mur, stående på fötterne. Ett skiönt
stycke swart Corall träd öfwer 4 quarter högt, dess lika jag ey sedt;
Ett dito half röd och half hwitt Corallträ, dessutan många skiöna
röda Corallbuskor. En trätallrick som är halfwa delen förwandlat
i steen; Ett petrificerat Menniskohierta, därutti ådrorna än synas tun-
na. En petrificerat Elephants tand. En stor mussla, därutti stora
perlor öfwer hwar andra wuxne äro, en stor grön och en blå Dia-
mant. Åtskillige Mineralstenar uhr India Occidentali ryka af gull
ådror, gedigen etc: Derifrån kommer man i det rätta konst= eller
Ratitets Galleriet, därest 6 rum efter hwarandra äro upfyllte med
skiöna Curiositeter, dem många dagar behöfdes at igenomsee, så=
som et skåp, med allahanda Glaas af berg Crystall, några pelare
af et stycke Crystal, 2 alnar höge, foten och Capitelerne af gull, Ett
stycke 2½ al:r långt. Litet Skatull 2½ al:r långt, med gull zirligt
infattat, och äro där 3ne andra skåp med Crystallsaker. Några
pelare

Salare af Lapis Lazuli 2 qwarter höge; En hoop, gewähr, dolkar och gierdlar med Rubiner besatte, likaledes andra med kostliga Diamanter. Ett helt tyg och Rustning på en häst, med gull och perlor utzirat, samteliga perlor därpå så stora som ärter. Ett dito med gull och Rubiner. Ett stort wäl utarbetat silfwerbord; några bordsilfwer med Agater och andra stenar inlagde. Några skrifbord af Elfenben med kostliga stenar inlagde, och med gull beslagne. Ett Enhorn af 4 al:r långt Ett skåp uppfyllt med bilder, af Agat och andra sköna stenar skurne, däribland et ansigte af en laglig talrik widd och storlek, som wärderades för 1000 kronor. Ett dricks kiärel stort som et strutsägg af en Bezoar sten skuren. En skön Spegel i gull infattat, och med Diamanter besatt. Alla Ornamenter til Altaren såsom Crucifix, liusstakar etc: af Chrystall och barnsten skurne, hwaraf 8 skåp finnes uppfyllte. Några Turkiske Sablar, bågar, koggar etc: med turcoser och rubiner utzirade; jämwähl andra indianiske gewähr. Ett stort antahl af Romerska Antiquiteter i metall; sköna Schillerier; de 12 Apostlar hwardera af 1½ qwarters högd af silfwer, särdeles wähl giorde. Ett skåp af 15 steg långt uppfyllt med silfwer bord-Service, och mångahanda slag konstige uhrwärk, in summa, Man förmår ej at uprekna de kostbarheter och dyrbaraste underbara saker som där äro at se. Wid detta Palait är en zirlig trägård, och 2ne stora stall, med 100de hästar i hwardera, och underhåller Fursten in alles 350 st: hästar alle utwalde sköna. Uti Palait äro och åtskillige Gallerier med Schillerier, doch mästadelen icke särdeles rares. Palait del The belägit strax uthom porten, är och et prächtigt hus, bygt i quadrat, så at borggården är innesluten innom muren af Palait å alla 4 sidor. Därinne äro några rum målade af Julio Romano till wäggar och taak, och äro näst alla rummen efter hwarandra uti en raad, uti farstugun äro en hoop Statuer af sten, och öfwer 16 små Bas-reliefs ungefärt sköne och wäl arbetade. Uti et rum föreställes genom målning till wäggar och taak, huru Resarne blifwa af Jupiter nedslagne, som wille storma himmelen, ett annat rum är öfwerdragit, med Bas reliefs i gips, repræsenterandes Kejser Augusti Triumph, åter et annat föreställer i målning Psyches Historia, altsammans af berömde Julio Romano. Här äro inga särdeles meubler, allenast några sköna små inlagde skåp och bord, En saal är där som är 38 steg lång och i quadrat, taket wälfdt, i

öfrigit

öfwigit alt måhlat, och 30 foot hög under taket. Härinne är ett skönt Echo, jämwäl om en talar sachta i ett hörn, så kan den höras som står i andra hörnet, men den mitt i Salen står, hörer det intet. Wid detta Palait, är och en skiön lustträgård, med en artig Grotta, och därutinnan ett Belvedere. Bland kyrckorna i Staden är Jesuiternas särdeles att besee, för dhe skiöna Schillerier därinne äro, af Paulo Rubens måhlade. Ett särdeles tal för stora altaret som är stort, och ett i Sacristijan. På torget S. Barbara kan man sij öfwer hela Staden. Judarne hafwa här och en Getto eller deel att beboo. Uti S. Andreæ kyrckia, äro skiöna zijrater, och många helgedomar som där upwijses. Uti Mantua äro reales och stora gator.

Ifrån Mantua färdades wij till Staden Bozolo och åto där middagh, passerandes en ort Marcarata kallat, där wij måste öfwer strömmen Ajo som war temml. bred, och genom en borg, den liknar en liten Stad hett S. Martino. Bozolo.

Derifrån till en stad Bosolo kallat, som war temml. stor, 3 mijl från Bozolo belägen, har skiöna breda gator, men där fans litet folck, är med murar omgifwen, och hörer Printzen de Sabinetta til, Sedan kommo wij på ett Postställe benemdt S. Pietro Metigante, därest wij förblefwe öfwer natten. Bosolo

Andra dagen kommo wij till Staden Cremona eller Crema såsom det på Latin måst skrifwes, som är en fast stad belägen uti ett Morast, och hörer Venetianerne till, har skiöna hus och gator. Cremona.

Derifrån kommo wij til Staden Pizzichiotne en temlig befäst ort, där måste wij gifwa tillkänna på noga efterfrågan hwadan wij woro och mehra annat, som wij måste gifwa besked uppå, innan wij släpptes därin, här satte wij öfwer floden Poo med en färja, där som temlig bredt öfwer war. Mot qwällen hinte wij till en borg, hwars namn mig är uhr minnet runnit. Pizzichiotne

Andra dagen kommo wij till Staden Lodi, som hörer under hertigdömet Milano, hwilken Stad wij förbyreste, och kommo till Marniam som och är en Stad, hwarest floden Lambaro flyter igenom, delande Staden i 2ne delar, den wij åter måste oss öfwersättia låta, uppå en färja. wid denna Staden har fordom ett hårt feltslags stått, emellan Kijsar Ferdinandus och ~~Konun~~ Konungen i Frankrijke Fridericus 1mus. Derifrån räknas til Milano 10 Italieniske mijl. Lodi Marnian

denna Staden Meijland eller Milano är hufwudstaden uti Milano

Lombar-

Lombardia belägen wid floden Navilio, är en mäckta stor och wäl-
byggd Stad, med stark befästning omgifwen, uti Cirkel, med murar
Bastioner och grafwar, och räknas wara 10 italienska mil omkring
Staden är försedd med ett treffeligit tyghus af allehanda Rustning.
Orten omkring är mäckta fruchtbar, såsom ett jordiskt Paradis, öf-
wer flödar med fikon, granatäplen, quitten, Mulbärsträ, Per-
sikor och wijndrufwor, att här med lust ses huru alla åkrar så fro-
digt omgifwa Staden, lika som i öfre delen af Lombardien öfwer
allt är med mulbärsträn och andra skyla, därimellan äro wijn-
randar, lika såsom giärdsgårdar omkring hwart åkerskifte,
så att ordspråket sannas: Solo in Milano si mangia. Castellet
kallat la Porta d'allegrezza är jämwäl mycket fast, uti en trakt
med fästningen om Staden, dock med sina särskilta wallar, mu-
rar och grafwar, därest en Spansk Gouverneur städse residerar; som
alltid har wid sin dör 50 à 60 st: af Schweitzer Guardie, denna
Gouverneur ombytes gemenligen hwart 3die åhr, och när han dit kom-
mer, är han gemenligen fattig, men när han quitterar Orten, rijk
på några millioner. Detta Castel är mycket stort, har 2ne stora
platzer eller borggårdar innan, och mellan dessa platzer är Gou-
verneurens Palait belägit; Castellet har 6 Bastioner, och 2ne kanti-
ge byggde torn, hwardera så djupt under jorden som ofwan; det
är artigt försedt med watten, som drifwer qwarnar anlagde in
uti Castellet, där äro och trägårdar, åkerskiften och wijnberg; man
går runt omkring Castellet, lika som på en hög altan öfwertäckt,
så högt att man kan se sig wida omkring, och öfwer allt belagt
med stycken, Musquedoner och fyrmörsare; bland andra ses där 2ne
stora utarbetade stycken, tagne af Friderico III Konungen i Frank-
rijk, och några andra tagne af Kejsar Carolo V. hela detta wärk
✠ är af Frantzoserne upbygt worden. Domen eller Domkyrkan
i medelsta puncten af Staden belägen, är ett stort underwärk
af byggnad, alligenom med hwijt marmor upbygd, som förs
36 italienska mil därifrån tagen, å den sidan mot Turin,
på denna kyrka äro 2000 Statuer, och som berättades, så
fehlades ännu 3000, innan kyrkan komme till sin fullkomnad
ty hon arbetas ännu uppå, och är ej aldeles färdig. Hon är
innan

innan 200 steg lång och 70 bred, Choret allena är 40 steg långt.
Det är wäl wärdt, at gå öfwan uppå taket af Kyrkan, at see thet
stora arbetet där anlagt är, dock på gammalt wijs, med myket ge-
nombrutit stenhuggare arbete, och där öfwan äro en hoop mäst
stora Statuer, men synes indanifrån såsom små nygger, utan
på Kyrkan, ända under til marken är marmor muren beklädd
med Statuer å alla sijdor. Inutti Kyrkan, är runt om stora Cho-
ret, marmor Bas-reliefs som förställa Christi lefwernes lopp; Jag
räknade där wara 26 st: undantagandes thesse små, och några Sta-
tuer som där emellan äro. på begge sijdor om Choret öfwan hwar
sin pelare, äro 2ne runde gjorde Predikstolar af metall en Bas-
reliefs, och 6 st. Statuer, emellan Biskopper såsom Termer förställte
understödja Predikstolen som och äro af metall, under den ena af
desse Predikstolar äro förställte 6 Tritons, altsammans förgyllt.
På högra handen i Choret när man inkommer, är et skiönt altare,
hwarest en tafla är målad af Baroccio. Därhoos står en Statue
af S. Bartholomeus som blef flådd, hållandes sin hud öfwer ax-
larna, är heel konstigt och wäl arbetat i marmor, att alla Muscu-
ler och Senor woro så naturelt exprimerade, såsom man sage en a-
natomerat kropp; därunder stå desse ord: Non me Praxiteles sed
Marc. finxit agrat. På sijdan af detta altaret, ses innom gal-
leriwärck et skiönt Epitaphium, af Marchese de Marnian, därest
äro 5 Statuer och 3 Bas-reliefs af metall, jämte andre zijrater,
alt ährligt flitigt och med förstånd arbetat. Under stora Choret
är grafwen af Cardinalen Carolo Borromeo; instiftaren till det sto-
re Bibliotequet, som här efter omtalas skall. Första porten til
denna Kyrka, är med 2ne ovanlige stora marmor pelare ut-
zijrat och hela gålfwet innan är med högt marmor belagt och in-
lagt i sköna figurer och zijrater, med röd och swart marmor, at man ej
uti twå ställ kunna zijrligare infoga. Hela walfwet innan under-
stödies af 2ne rader stora marmor pelare, och öfwan hwardera Ca-
pitelen 8 och flera, mehr än lefwandes stora bilder. Där wijses
innom Chrystall, en spijk af dem, som Christus blef fastnaglat med
med korset, hwilken Kejsar Theodosius dijtbracht. På alla fönstren
äro glasen målade med Bibliske historier. S. Ambrosij Kyrkia ✠
är gammal och myket förfallen innan, därest S. Ambrosius
i några åhr lärt och predikat mot the Arianer. Här wijses å-

wänster

mänster när man inkommer, en afgjuten Kopparorm, som skall wa-
ra en Copia efter den samma som Moses uprest i öknen, hwilken
och Kejser Theodosius dijt förährt. Stora Kyrkiedörren är där och
at remarquera, därest en hoop Bas-reliefs äro i trä skurne, hwil-
ka dörar S. Ambrosius skall hafwa igenslutit för 2ne Doger af
Venedig. wid denna Kyrka är det bästa Convent i hela Milano,
både i Kostbarhet som Magnificence, som har så godt som 2 går-
dar i quadrat byggde. Uti detta Convent är en skiön och real trappa,
med pelare å en sida af en framande art broluk marmor, och uti
Nicher satte 4 st: Käfwar af Stucco; dören är af samma marmor
✠ som pelarne. Kyrkan Madonna di S. Selso Preti är nog skönnast för-
men en wälbygd Kyrka, Faciaten är af skiön hwijt marmor all
igenom framantill, med skiöna pelare och innan zyrath, är an-
lagt efter Bramante Urbini dessein, och somblige mehna Hannibal
Fontanas; alla Capiteler och Festoner sampt annor zyrath, är af
metall, och en hoop wäll giorde Statuer i Nicher stälte, särdeles
Adam och Eva, som stå en å hwardera sidan af stora Kyrkodörren
uti höga Nicher, med gallar af ståhltråd instängde, på det de
icke måtte lederas af Klådiga fingrar. Kyrkan är innan mål-
lat till taak och wäggar, sampt mycket förgyllt gipsarbete, och
gålfwet inlagt med allahanda Coleur marmor uti figurer och bil-
der, glatt som en spegel. Där äro många skiöna Altaren, särde-
les ett af swart marmor mycket konstigt arbetat, därpå stå 4 tem-
meligh stora Silfwer pelare, och 2ne silfwer dörar under altaret,
och öfwan en mycket stor och tiock Silfwer Lådia 30 quarter lång,
hwarpå hänger en Silfwer lampa af temmelig tyngd; sådane
lampor flere finnes på åtskillige ställen i Kyrkan. Wid Kyrkan
ses et Gallerie af Schillerier. I Sacristijan förwaras uti Skåp alla-
handa Kostbara messkalor och annat slikt, där ses och 2ne rara
Schillerier et af Raphael Urbino som hänger öfwer dörren, och
✠ et annat af Leonardi da Vinci. Kyrkan Madonna di St. Gratia
Fratri Dominicani, den är hel med målningar under takett,
som förställa Christi pijnos historia, och deremellan med för-
gyllt gipsarbete; där är et sen den högt skattade taflan af Ti-
tiano förestållandes den törnekrönte Jesum, som hålles före

hwara

wara et det bästa stycket han giordt. Uti kyrkan S. Antonij eller +
Chiesa de P.P. Theatini, är å wänster när man inkommer, på yt-
tersta altaret, en tafla et see, måhlat af Lud: Caraccio och myc-
ket renomerat. S. Steffano är en mycket gammal kyrkia där +
uti de gamla Romares tijd stått en Amphitheater. Kyrkan
S. Lorenzo där hon står har fordom warit Termi di Maximiano, +
di Nerone, di Nerva, hwarefter ännu synes 16 höga marmorpe-
lare af wäder sönderbrutne, hwar pelare 50 foot hög, men sielf-
wa corpus af kyrkan war i de Romares tijd et hedniskt tem-
pel, Herculi dedicerat, men nu mehra ändrat, och efter nya Ar-
chitecturen förbättrat; där förwahras S. Laurentij kropp i
en glaskista. S. Victor är en heel ny anlagd kyrkia, skiön +
både utan och innan, med et bijfogat wackert kloster och en skiön
trägård. S. Fedele eller Jesuiter kyrkan, är af huggen steen +
all igenom, har en mycket skiön Faciata, med mångahanda
Coleurs marmor pelare och altaren innan at see, därest alla
åhr om påske natten kyrkan blir klädd med Tapetzerier,
och broderij, med silfwer tygs och drifwit arbete. Alla kyr-
kior här at nämna wore för widlyftigt, dock äro desse
alle wärde at besees; såsom; St Sebastiano, S. Eustorgio, S.
Rosa, S. Paulo och flere andra, där äro in alles 71 Paro-
chial kyrkor, 30 Conventers fratrum, 8 Preti regulari, 36
Nunne kloster 32 Confraternitates, och altså 238 st: kyr-
kior sampt 126 Skolar. Här är och et skiönt Bibliothek
at besee, kallat Bibliotheca di S. Ambrosio, som Cardinalen
Boromeus där har inrättat, och är där et prächtigt Palais
allena för Bibliotequet anslagit, därest man inkommer i en
skiön örtegård, och sedan i et stort rum med böcker beklädt,
i skåp ställte, med stålträds gallrer före, bestående af idel
rara manuscripter; åfwan omkring under taket hängia
3 rader öfwer hwar andra taflor, med de berömligaste Scri-
benters Portraiter uppå, hwars skrifter där till en stor deel
förwaras; därutur kommer man i et annat rum med skil-
derier beklädt, och sedan i sielfwa stora Bibliothequet, ~~och~~
som är stort och wälfdt, med allenast et stort fönster
under Walfwet å ena ändan af Salen. Detta rum war
beklädt

beklädt med bokhyllor tätt öfwer hwarandra, up til taket, och midt uppå rundt omkring war bygd en Altan, där sades wara in alles små och stora böcker 55000 st. Härifrån fördes wij till Måhlare Academien som särdeles skiön är inrättad, där äro 2 wackra rum hwarandra så stora som sielfwa Bibliotheket, i det första woro allahanda rares modeller af antiques Statuer, såsom Laochon, Apollo, Hercules, Venus, Gladiator etc: item, en hoop skiöna Bas-reliefs som hängde kring wäggen, wid dören stod et Skeleton af en Menniskia. Därinne woro och en hoper skiöna teckningar i ramar satte, bland andra Raphael Urbins teckning öfwer Academien uti Athen, så stort som den finnes wara af honom måhlat i Rom in Vaticano. Härinne woro och åtskillige små skåp, med allahanda rares saker uti. Uti ett wid dören hwar ett stort stycke trä, hwarhos war et papper klistrat med latin påtryckt, at samma träet skolat fordom hafft mycket at taflat. Det andra rummet därhos war beklädt med rares Schillerier af alla the bästa och namnkunnigaste Måhlare, midt för dören, där man inkommer, ser man på wäggen en stor inscription af metall bokstäfwer, uti marmor, med en brokot marmor raam om, och derofwan före en stor rund Bas-relief såsom en Medaille, af metall, Galeazzi Arconati Portrait. Under under denna Inscription stod ett skåp, hwaruti förwarades en stoor foliant, med Leonardi Vinci arbete, och i boken war skrifwit alt bak fram af Chalusie, och woro däruti en stoor hoop ritningar. Där finnes än 11 andra små böcker af hans wärk, i et annat skåp förwarade. Desse hålles så rara at en Konung i Engelland har budit 3000 spanska dobbler för en af dem, men doch ej fått, hwilket ses af en inscription så lydande:

LEONARDI. VINCI.
Manu. et. ingenio. celeberrimi.
Lucubrationum. Volumina. XII.
habes. O. Civis.
GALEAZ. ARCONATUS
inter. optimates. tuos.
Bonarum. artium. cultor. optimus.
repudiatis. Regis. animo.
Quos. Anglia. Rex. pro. uno. offerebat.
aureis. ter. mille. hispanicis.
Ne. tibi. ~~tle~~ tanti. viri. deesset. Ornamentum.
Bibliotheca. Ambrosiana. consecravit.
Ne. tanti. largitoris. deesset. memoria.

Quem. Sanguis. quem. mores.
MAGNO. FRIDERICO. Fundatori.
adstringunt.
Bibliotheca. Consecratores.
posuere.
Anno. M. DC. XXVII.

Uti detta Bibliotequet är och förnämligast at remarquera bland andra
Schillerier 4 st: giorde af Titiano, en kopia af Leonardi Vinci etc:. At här
och anföra och beskrifwa alla de Palaits som här äro at besee, dette wo-
re för långt; doch korteligen några allenast at nämbna. såsom Palazzo
del marino icke långt från Jesuiter kyrckan S. Fedele, är et furstligit
Palais af huggen steen alligenom bygt, hwilcket en Genuesisk adels-
man Sr Tomaso di Marino låtit upbyggia. Biskopens Palais lyka
af huggen steen, med en stor borggård hoos, förnämligast är där en rund
trappa at remarquera, med mycket breda trappsteg af huggen steen 15
foot i twären etc: Gouverneurens Palait, däruti många sköna rum
med Schillerier klädde äro at see. Palazzo di Conte Francesco Dada, är
at see, för dess sköna Schillerier där finnes af alla berömliga mästare,
där äro 12 rum alla efter hwarandra, däribland en skön stor Saal.
Där är och en lärd Canonicus wid nambn Manfretto Septala som har
et utwalt skönt Cabinet eller Konstkammare, bestående uti åtskillige rum,
öfwer hwilcket Cabinet är en book utgången, tryckt i quarto. Där sees åtskil-
lige inventioner af speglar, differentes sätt at förställa Perpetuum mo-
bile, allahanda upstoppade främmande diur, rares swarfwade saker i elf-
fenbeen, utländska gewähr, Indianiske kläder af fiedrar, Paradys foglar,
stenar och Mineralier etc: at dette behöfdes rätteligen 2ne dagars tyd dette
at betrachta. Twenne barn af qwinkiön som woro sammanwäxne
med bröstan, och hade allenast et hufwud, i en flaska med spiritu vini,
conserverade. Hospitalet i Milan är och wackert, et stort quadrat bygt
Palais af 2ne wåningar, med pelare in åt gården, wid bägge wå-
ningarne, därest man går uti wälbygde Portiquer, af 20 Arcader å
hwar syda i fyrkant, giör in alles 176 pelare alla af Granitsteen,
och Corinthisk Order, mitt för porten å andra sydan är en kyrckia.
hela Palait är utsirat uthan med Statuer framan till, och på 2ne
syder instängdt med en Spatzergång af gallerwärck, innan till uti
stora rummet är det formerat som et kors, på alla syder sätta sängar
af järn giorde, deruti de siuka liggia, och mitt uti är et altare, på
det at alla siuka som i sängarna liggia, måge kunna se presten,
när Gudztiensten hålles. På högra sydan af denna i korswijs anlag-
de Saal, är med galler afstängdt, därest de siuka qwinfolcken

sitt.

fått tillhåld och gemählighet hafwa, uti gårdarne äro Apotheken
och Kiöken comode inrättade. Detta Hospitalet niuter åhrlig in-
komst af 90000 kronor. Lazaretto eller det för de bräckeliga inrätta-
de Palait, kallat S:t Gregorio, står utan för Staden wid östra porten,
det är ett quadrat byggd, å hwar sida 600 och några steg långt, der-
rest de Sjuka och fattiga blifwa underhållne, mitt uppå gården
af detta Palait, är Capellet byggt såsom ett Lusthus, i åttkant med
Arcader och pelare. Hela stora Palait är med Wattngraf omgifwit,
därinne skall ungefähr wara 300 kamrar. Det ändaste och för-
nämste i Romerska Antiquiteten, som sees någorlunda behållit
i Milano, så äro några ruiner af Lucii Aurelii Palait, nemlig: en
port bestående af en Arcade, och med 8 stora pelare å hwar sida,
af hwijt marmor och skiönt arbete. Till slut af denna Stadens
beskrifning är och här att observera, att här arbetas konstigt uti
Ståhl genombrutit arbete, såsom wärjfästen, gehäng beslag, tobaks-
dosor, Skospännen och flera sådant, bättre än på någon annan ort,
här arbetas och myckit i Chrystal de Montagne, den de få 130 mil
ifrån Milan, hwilket för ett raisonabelt och billigt prijs köpas kan,
och är artigt att see, huru behändigt de weta därmed umgå, och drif-
wes här en stor handel, med Ståhl= och Chrystall arbete.

Piazenza. Den 26 Martij St: n. reste wij från Milano, och togo samma wäg,
alt in till Casea en liten fleck, 130 mil, sedan togo wij wägen på
Piacenza, och 5 mil när Piacenza begynnes Furstendömet Parma,
sen emot wij komo til Staden, passerade wij å nyo öfwer strömen Po,
därest han emot 1/4 mil breder är, wid porten måste en resande
angifwa sitt namn, såsom mäst brukeligit är, i alla Italienska Or-
ter. Piacenza eller Placentia på latin kallat af ortens behage-
ligheet och fruchtbarheet, är stor och efter nyo maneret byggt och
befästat, och på ena sidan har den en fyrhörnig befästning eller Ca-
stel, hälft belägit in= och half utom Staden. Uti Staden sees kyr-
kian S:t Augustino och derhos ett herligit och stort Convent eller Klo-
ster, byka så kyrkan Santa Maria della Campagna, samt ett
ansenligit Hospital, med flera andra sköna kyrkior. Staden är
temmelig gammal och, i de Romares tijd i stort floor, men tijd efter
annan genom krig ofta förstörd, såsom Poeten Silius sjunger:
— — — — — — Quassata Placentia bello.
wid Rådhuset på platzen, sees 2ne sköna Statuæ Equestres, de

där

där mycket æstimeras, och menterade för en curieux åskådare at länge wärdt at wara efter, De äro ställte å hwar sin ända af Rådhuset på en platz midt emot hwarandra, hwilka Statuer eller Churstar til häst, äro af Stadsens Magistrat 2:ne Churstar af Parma til ähra, wordne upsatte af metall, såsom Inscriptionen af Piedestalen, på den som å högra om Rådhuset står, lyder:

ALEXANDRO . FARNESIO .
Placentiæ . Parmæ . etc . Duci . III .
S . R . E .
Confalonerio . perpetuo .
Belgis . devictis . Belgico .
Gallis . obsidione . levatis . gallico .
Placentia . Civitas .
Ob . amplissima . accepta . beneficia .
Ob . Placentinum . nomen . sui . nominis . gloriam .
ad ultimos . usq; gentes . propagatum .
invicto . Domino . suo .
Equestri . hac . Statua . sempiterno . voluit .
extare . monumentum .

Inscription under andra Hästen lyder sålunda:

RANUTIO . FARNESIO .
Placentia . Parmæ . etc . Duci . IIII .
S . R . E .
Confalonerio . perpetuo .
Custodi . Justitiæ .
Cultori . Æquitatis .
Fundatori . Quietis .
ob .
Opifices . allectos .
Populum . auctum .
Patriam . illustratam .
PLACENTIA . CIVITAS .
Principi . Optimo .
Equestrem . Statuam
D . D .

De äro giorde af en namnkunnig arbetare Mocca benämd. I öfrigit hwad denna Staden angår, kan läsas Viaggio Pittoreschi. Här giöres och en så skiön Ost, at den nÿ eftergifwer den som giörs uti Parma, och deraf kallas Parmisan.

Wÿ reste härifrån til Parma, 35 italiänska mil emellan, passerandes 3: fergställen, först en liten ström, hwars namn är mig obekant, se-dan öfwer Strömmen Stirone, och litet derifrån Strömmen Terro, både farliga Passager på wissa tider. Hela denna wägen är den skö-naste tract som ses kan, besatt med mullbärsträn som wijnranker emellan fastbinda, och således insluta alla åkrar och ängar, på denna wägen reser man igenom en stor fleck eller borg kallat Fiorenzola;

item

item Borgo Sant Tonino, gjord til en Stad af Fursten Raimondo Farnese.

Parma. Parma är Furstens Residence, och kallas efter floden Parma som där igenom flyter, och är detta Furstendömet ett lähn af den Påfweliga Stohlen, ty måste Fursten åhrl. gifwa til Påfwen 10000 Ducater. Denna Stad är belägen på en fint och ymnog landzort, därest och mycken boskap, särdeles fåår gifwes, så at Poeten Martialis sålunda talar:

Tondet et innumeros Gallica Parma greges.

och åter på et annat ställe:

Velleribus primis Apulia, Parma secundis
Nobilis, Altinum tertia laudat ovis.

Här giöres Parmisan den bästa osten, som är kring hela Italien, och andra orter mycket afhållen, ja uthi Italien in många och kryddar deras all sin mat därmed. Denna osten är mycket sund, så at många lefwa öfwer 130 ja 140 åhr. Palait wid stora trägården är et prächtigt Palais kallat, il Palazzo di Fontana som är 3 wåningar högt, uti den nedersta wåningen är intet särdeles at remarquera, uti andra wåningen äro alla rummen målade al fresco till wäggar och tak af goda mästare; Et rum är där af Caraccio måhlat under taket, hwarwid står en latinsk skrift hwarom til dröm, och wäggarna i samma rum äro af en berömd Mästare Siniano måhlade, är altså detta rum mycket æstimerat. 2ne andra kamrar woro till tak och wäggar af förgyllt gipsarbete i Bas-reliefs. item 3, Gallerier, ett af dem med gipsarbete utan förgyllning en bas reliefs förestält. Uti den 3die wåningen, är en stor Saal wälfd i taket, därinne å ena sidan finns en Grotta, med några Statuer utzirat af Stucco eller gips. Där är och en Atlas, med Globen på nacken fill med stiernor besatt, mitt i Grottan är ett watten spring. Eljest är Salen beklädd med Schillerier af de namnkunnigaste Mästare, giorde, såsom Tiziano, Caraccio, Raphael d'Urbino etc: På hwardera sidan om denna Saal woro 4 rum, alla dessa 8 rum beklädde med Schillerier. Uthi Furstens Palais äro stora reales rum, en Saal är där 100 steg lång och 50 bred. Wid detta Palat äro, i et särdeles därtill rum därtill, at se, 9 st. stora och prächtiga Carosser, mästadels alla borderade på Sammet, en af dem är i stället för trä wärcket framan och bak till på wagnen, wäll arbetat af massift Silfwer, lyka så himmelen och knopparna därpå i hörnen, som mycket stora och genombrutna äro. Det sades at Silfwret på denna wagnen wog 47 ℔

sinlefwa

sielfwa Korgen war med swart Sammet öfwerklädd och allt öfwer med
Guld borderat, taket af wäl slipat Crystal de Montaigne; En annor
wagn gaf icke stort efter denna i präktighet, därpå och Korgen war
med swart Sammet öfwerdragen, men ey så tiockt och tätt borderat,
och Hiulen samt fram= och bakdelen, tillijka med Knapparna of-
wan på, woro allt af metall kostel och nätt utharbetade i figurer
och små bilder, som skattades till 10000 Scudi mehra, än den för-
ra af silfwer, förmedelst detta kostbara metallarbetet; bland
the öfrige wagnarne, war en af grönt- och en af rött Sammet
öfwan borderade; Alla desse hafwa warit brukade wid Fürstens
bröllop; Samma Fürste hade ägt 2ne Systrar till gemåhlar, som
nu woro döde, och woro af det Förstliga huset Modena, hwilket
gräntzar ihoop med Parma. Denna Fürsten af Parma, är en
mäckta stoor, fett och tiock man, at jag aldrig sedt dess lijka uthi
storlek och tiockhet, hwilken för sin fetma skull, altijd när han
uthreser, måste låta bära sig utföre trapporna, uti en därtill
särdeles giorder Lectique, för- och kring om honom föllia al-
tijd en hoop af Switzer Guardie i Kyllrar och röda kappor klädde,
med gule snörer på, hwilket är hans Livery; the buro i hän-
derna et slag Partisaner eller Korbyewähr, formerade på gamalt
Romerskt wijs, jemnt såsom en kort krokssabel giort. Fürsten sielf
war klädder i en röd ungerskt kiol, med et blått Scherpe om lifwet,
hade sitt egit håår, som war hel grått, bar en hatt på sig, hwars
karm war mehr än 1/2 aln bred, med et hattband om af alle-
handa Coleurs, och såg altså hel främmande uth, hans Printz följ-
de honom efter, war likaledes tiock af Staturen, fadren war så
owig at, då han skulle stiga uhr Lectiquen och uti Carossen, måste en
pall sättias för honom, och 2ne karlar hålla under hwar arm, och
gemenl: sittia 6 personer hoos honom i wagnen när han uthfahr.
Theatern därest Comoedier spelas är et mycket wärdt, förfärlig
stort anlagt, och mycket wäl förwarat, at när man det besee wil,
föllia altijd 4 à 6 Soldater med, och så noga, at ingen efterlå-
tes den at see, såframt icke Fürsten sielf det på zedeln under-
skrifwit. Sielfwa Theatern är ey synnerlig stor, men ganska wäl
ordonnerat och mählat, platzen framanföre, därest folcket sittia
är mäst at considerera, och bygt som en Amphitheater, med 13
uppgångar

ingångar öfwer hwar andra med bänkar i runden, och åter öfwer
bänkarna äro Loger inbyggde, af stora Arcader och pelarewärk
och dräfwan före under taket, är ock pelarewärk, utzirat med
Statuer af Stucco, och är denna Amphitheater så stor at 10000
personer kunna derinna gemächligen rymmas, åter nedan före
på gålfwet är en rund aflång plats af sten, där de kunna far=
das med Carosser i triumph, och jemwäl låta där komma watn
in, wid 2 alnar djupt, hwaruti de hålla sina Sjö Combatter etc:
Wid detta Förstens Palais wijstes ock, där de wilda diuren för=
waras, och fans där då för tijden et lejon om 9 à 10 åhr, därhos
i et annat rum, et tygerdiur, uti et annat, et helt fremmande
obekant diur af en underlig skapnad, dess hufwudet nästan som
et Hiortehufwud, och flera andra mehra: Lejonet och tygern woro
särdeles skiöna, det de ej skiönare med ferger kunde måhlas, och
war med dubbla gallerwärk för dem, at man kunde gå när
in till dem, ja karlen som dem skiötte klappade dem genom gal-
ren på hufwuden; här förwarades ock 3ne stora biörnar. För-
sten underhåller ock et stort Stall, med 100de st: Rijdhästar uthi;
förutan andra hästar. Jesuiter Collegium är särdeles wärt att
besees, därest Förstan har inrättat en Academie för 230 Caval-
liers af Condition, de där blifwa öfwade och underwijste uti al=
lehanda Sciencier, och äro därhos hel wäl logerade, uti skiöna meu=
blerade rum, de hafwa där en wacker rijdskola, därtil Förstan
underhåller 30 st: skiöna Rijdhästar, och är där en zijrlig rijdplatz
de hafwa ock en särdeles apart inrättat Theater för sig sielfwa,
uti en stor Saal, där at agera Comoedier uti; En annor Saal, att
lära spela i bollhus, hafwa egen Språkmästare, dantzmästare
fechtmästare etc: etc: En af Jesuiterna förordnas af Förstan til
Rector, som alt dirigerar, och hålles före, at ingen bättre inrättat
Academie finnes än denna. Utaf kyrckor finnes här i Staden
många ock skiöna, såsom i domkyrckan ses en hög renomerat Ta=
fel, målat innan af Caraccio, men är nog fördärfwat, där=
hos ses i samma kyrckia et skiönt Babtisterium eller Funt, åt=
kantig nijdant hög af puur marmor bygder alligenom, med

en

en stor myckenhet Statuer utzirat. Kyrkan della Steccata
har warit et gamalt hedniskt Tempel i forna tider, men af
en skiön Architectur, därinne är en brunn med springande
watten. Wid bryggan är ock en skiön Kyrcka, jämwäl Kyr-
kian S. Johannes, hwarest Benedictiner Ordens folcket sig up-
pehåller; Capuciner Klostret är ock wärt at besees etc:
När in till Staden, är en ny anlagd befästning, mycket fast
af tegel upmurat, med tornen och andra tillhörigheter
wäl försedt.

Ifrån Parma reste wij till Staden Reggio, som hörer Fur- Reggio.
sten af Modena til, och begynnes hans Gebiet eller Furstendöme 6
italiensk mil från Parma wid en ström Lenza benämnd, där en mycket
lång och bred bro af tegelsten är murat öfwer, och kallas Ponte
Lenzo. Reggio är en stor wäl befäst Stad, och blir en resande noga
och skarpt inquirerat wid porten där man inkommer, så at om man
ej med en drickspenning hindrar, warder en visiterat i alla fickor,
och in på bara kroppen, och där man ej med foglighet dem Här-
tinnan bemöter, torde en snart blifwa i fängelse insatt, ty
här söks ej annat af tullbesökiaren, än at skinna en främmande,
då en at byxsäckar, ring eller gullådor och annat slikt finnas i
kistorna fordras der före tull, ty är sålunda rådeligit at hålla be-
re sådant på sig, då passerar det fritt, men får ej föra at par nya
Stöfr oskulade och så consequenter, hwilken sed och brukas i sielfwa
Residence Staden af Furstendömet Modena. Denna Stad kallas på
Latin Regium Lepidi af M: Lepido som anlade Viam Aemiliam Ao
urbis Romae CDLXVII. efter somligas mening. wij förblefwo här in-
tet utan passerade fort igenom Staden, och hinte till qwällen en mil
på andra sidan om Reggio, uti et wärdshus, andra morgon färdades
wij öfwer en ström Setche, med en färja som war 7 mil från Modena.
Modena kallas på Latin Mutina, har warit en gamal Romersk Colo- Modena.
nia i forna tider, som af en hoper gamla inscriptioner i marmor där
befintlige ses kan. är ej synnerlig stor, är belägen å den uti histo-
rien bekanta wägen Via Aemilia, och floden Secchia flyter där intil.
Uti Cathedral eller Domkyrkan förwaras S. Geminiani lekamen, som
där mycket helig hålles, samt wises där ock många andra antiquite-
ter. Furstens Palais där han residerar är et prächtigt stort hus,
och är där förnämligast at se Furstens Cabinet eller Konstkammare

af

af åtskillige rum, med utwalda skiöna saker upfylte. Där är ett långt Gallerie och utan för detsamma ett rum som war propert och nätt i ordning och stiel inrättat, därutj särdeles är att beskåda en teckning af Raphael Urbino, om den Triumph som finnes uthuggen i marmor på Trajani pelare i Rom; som är 150 al:r långt och ett godt qwarter bredt, det war upprullat på rullor, att man det kunde rulla af och an, och uti 3 delar fördelt. Denna teckning blifwer högt æstimerat och skall Konungen i Frankrijke mycket trachtat der etter det at bekomma. i detta rum sås och mycket subtilt arbete i trä, på wäggen hänger en myckenhet af miniatur skildrer, samt många teckningar af stora mästare; under omkring woro satta åtskillige större och smärre i marmor wäl utarbetade Statuer etc: Uti sielfwa stora Galleriet woro 6 stora skåp med allehanda rares ting, uti ett allehanda petrificerade saker, såsom Swampar, ben, trä, diur, ormar samt fiskar med mera. uti ett annat woro Dundor; i ett annat Antiquiteter af Lampor, Idoler, nycklar, ringar, spännen, åtskillige små Statuer, alt af metall, item några af de gamla Romares Penates och mera stycken, en deel af dem, woro af en obekant grön steen formerade. i ett annat skåp war en wäll conserverat Mumie, hufwudet, lifwet, händerna och fötterna, hwar för sig a part. item stora ofantlige wildiurs tänder och horn, åtskillige främmande wanskapelige diur, bland det raraste sås en Veritabel Hydera /: den dock mången ej troor wara till, utan en fabel:/ denna Hydera är worden skiänkt af Kejsar Carolo V åt en dess Generalsperson, och sålendes omsider kommit i Danskens händer. Han är in alles föga öf:r 2 al:r lång med stjärten, har 2 långe fötter allenast, men 7 hufwuden, och det medlersta större än de öfrige 6, ja wäl en gång så stort; hufwuderna äro till skapnad som ormhufwuden, halsarne så när ett qwarter långa, kroppen är med många knottlar all öfwer, är allöfwer swartbrun till färgen, och skinnet med små fiall, nästan som Ormskinn, har en lång swantz. En annor Curieusité war här som en stor hand at undra öfwer, nämligen en hand af en Hæbreisk eller Iudisk Qwinsperson, som war hel och hållen förwarad uti en hård steen, till hud kiött och ben, och det medan hon än lefde, sen hel swart uth, och lefwat med denna handen sålendes fastgrott i 6 månader, sedan den afskuren wart. det är wänstra handen, och skall hon hafwa haft kräftan i samma armen, detta, som det i sanning är, hålles för ett stort underwärck. här woro och

bland

bland Diuren 2 stora upstoppade runda fiskar som kloot till skapnaden,
kallas på italienska Pesthes Palombe. Uti den andra stora Skåpen, wo-
ro allahanda saker af kostbara stenar arbetade etc: Ett litet Skatull
war där som bestod af 80 à 90 lådor, hwaruti förwarades 8000 st:
utskurne stenar i Calcidon, at figuren och botten äro af olika färg,
och kallas sådane stenar uti Italien Camei, alla utwalde stycken, och
däribland en stor del antiques, och somliga så stora som en 3 örs slant
i widden; Ett annat Skatull war upfylt med Medailler antiques,
och Romerskt mynt, i guld, silfwer och koppar; Ett Skatull war där ock
kostel. utarbetat i små nätta Bas-reliefs af Elfenben, mycket subtilt
och snätt skurit, och infattat i en brunstens grund. Ett stort Skatull
war där ock sj af Ebenholtz, infattat eller inlagt med stora ächta ste-
nar som en flat hand, mäst af agater utskillig Coleur, som alla ä-
ro näst tagne i den tracten af landet wid Modena, såsom ock Jaspis
och Lapis Lazuli etc: Där sågs ock 2ne bord, det ena mindre än det
andra i quadrat form, bestående med allahanda stenar inlagt, af
några och 50 sorter. Uti detta Gallerie, äro en hoop små metall
Statuer mycket kostbara och curieuses, däribland en hoop stora an-
tiques af marmor, hwarunder fans en Andromeda som hölls för
ostattbar, af de modernes Statuer, war et bröstbild af Printz Fer-
dinandus, d. 9de från denne Fursten nu regerande, af Caval: Ber-
nini förfärdigat, som ock ett annat Qwinno Brest af samma mästarn.
Härinne hänga ock kring wäggarna en stor myckenhet af rares
teckningar uti ramar, såsom ock stora antiques Koppar Medailler
uti metall ramar. Fursten har utom det hwad i Galleriet och
Kamaren fans 500 st: teckningar, ännu 40 st: stora Folianter med
8000 teckningar uti, på annor ort förwarade; Runt omkring
uti detta Gallerie hängde under taket, som wälft är, satt med tyska
stora taflor, hwarpå efter naturen tecknade woro, alla rares Örter
och frukter. Uti detta Gallerie woro 6 fönster, 3 å hwardera sidan,
alla ändalång utföre utsirade, å sidorna med antiques Medail-
ler af metall, de smärre öfwer fönstren. Taket war behängt med
åtskillige främmande upstoppade diur, såsom Crocodiler, stora Sköldpad-
dor af 2 al:r längd, Indianiska Ormar af 7 à 8 al:r längd och mer
än et qwarter breda, etc: etc: Ibland förbem:te teckningar finnas
många af Raphaele Urb: och Caraccio egenhändige. Summa man kan
ej alt i minnet behålla och uptekna hwad där än meriterade et ses.
Detta Furstens Palait war magnifique doch ej aldeles färdigt.

Här

har 600 al: i längden, och man finner ey många Palaits, med dess
förstånd anlagde som detta, hwartill en Discipel af Cav: Bernini giort
ritning och project, hela huset ofwanpå är med Ballustrader och Sta-
tuer, och emellan Statuerne äro Lillior förställte som är Furstens
wapen, in ut gården är rundt om med dubbla Portiquer öfwer hwar
andra af Arcader och pelare, såsom ock trappan, som löper up uti
quadrat af dubbel order såsom Jonisk och Corinthisk, och så wäl inrät-
tat at den ey bättre kan inventeras. Palait är 3 wåningar högt,
och i andra wåningen wisas 10 rum efter hwarandra, en deel
klädde med blomerat tyg af röda stora damask blomor och gull botn,
en deel med rött damast, alla dessutan utzirade med utwalda
sköna Schillerier, i wäl utarbetade förgyllte ramar, taken woro ock
med sina Schillerier och emellan dem, med förgylt gipsarbete. I
dessa rummen får man bland andra se ett schilleri, med Maria Mag-
dalena på som ligger på knä i en skog läsande i en bok, af Caraccio
måhlat så skiönt at det hålles för ett under, det är af 3 quarters
längd och så när 2 qv: bredt, lagt i ett foder beklädt med rött damast,
ramen därtill är af drifwit silfwer arbete, med allahanda äkta
stenar guarnerat. Fursten äger, förutan dessa som äro i ofwanbemälte
rum upslagne, som äro til tahlet 90 st: dem sina i taken obräknade,
ännu andra 700 st: upslagne, som skola brukas i den delen af Pa-
lait, som än ofärdig är, och finnas sällan på ett rum, i hela italien
ingenstädes så många af goda Mästare gjorde, som här. Jag har ock
förgätit at förmäla om ett Gallerie som är skiönt måhlat al fresco
både till wäggar och tak, och i ena ändan af Galleriet är ett litet
Capell, alt måhlat af en Furstens egen måhlare, den han löner.
Där ses en läktare så konstigt genom måhlning naturen imiterat, at
en fullkomligt troo skulle, det wore en af trä arbetat läktare, med
genombrutit arbete; ibland dessa rum war ock en Saal, som til tak
och wäggar war med speglar utsatt, och ofwan för speglarne Contre-
faiter i lifwandes storlek, af Furstar och Cardinaler af det furstliga
huset Modena. Ett annat rum med Schillerier af kläder ihopsatte
och anleten måhlade. En Canonicus wid namn Caval: Conte don Giovanni
Donzi en gammal man, hade Inspection öfwer detta ofwanbemälte curieuse
Gallerie, som berättade det ingen Tysk eller Engelländare nu tillåts
där få inkomma, efter som de en gång skolat hafwa sig der förgrepit.
Alla Cyrcior och annat här at anföra, går jag förbi, och begifwer
mig

mig på resan derifrån; Jag war allenast et dygn stilla i Modena. 5. mijl ifrån Modena begyntes Påfwens gebiet, och war där en ström, wij måste låta färja oss öfwer; en mijl wid pass derifrån ligger en skiöt fäsning som hörer Påfwen till, kallas Forte urbano, är bygt i Urbani VIII tijd medelst en Capuciner munks anledning och dessein. där reste wij hart förbij och måste dock gifwa besked åt wacktan på wallen, hwadan wij kommo, och hwarest wij wille etc: Emot Staden Bologna passerade wij öfwer en mycket lång stenbroo af tegel byggder, och kommo så widare till Bologna andre gången, och wil jag här något kortelig anföra som jag i första gången resan nij. observerade.

Uti Bologne woro 2ne artige Gallerier begge tillhopa uti Cardinalens Palait, där och Festatien hölls; det ena galleriet har en namnkunnig lärd man Aldrovandus fögt, som hafwer låtit uthgå många böcker, mäst in Naturalibus om Diur, foglar och fiskar etc: och finnes uti et skåp därsammastädes 193 folianter af hans arbete. Det andra Gallerie därhoos har en ägt, hett Marchese Cospi, och är bätre och större än det förra. Här uti fans bland andre Curiositeter /: ty at specificera alt är mödigt :/ En drake med 3 qwarters längd och en stor orm som hade 2ne fötter, som woro funden där wid Bologna, och mycket annat mehra särdeles in Naturalibus finnes i dessa begge Gallerier eller Konstkamrar. Hwad skillerier angår, så fans dhe bästa och till myckenhet i S. Pieri Palais, och jämwäl i et annat Palais hwars namn jag förgiätit.

Ifrån Bologna gingo wij ända wägen tillbakas åt Verrona och måste andre gången genom Staden Mantua, efter wägen löper där tvärt igenom, och kommo uth samma port som wij förra gången reste in igenom, passerandes andre gången den långa broen öfwer wattnet; wij reste förbij en ort med wall och graf omgifwen hett Castello di Giovanni war 10 mijl från Bologna, och än widare et annat Castel Crevacora benämbd, passerandes med en färja öfwer floden Parara. 4½ mijl från Bologna begynnes Modena gebiet, då wij kommo öfwer floden Setra, och genom en stor borg St: Benedetti kallat. Nijo mijl när Mantua, satte wij öfwer floden Po, som är på det stället mycket bred, 15 mijl när Mantua Ehrtstadens Modena Förstendöme. Uti Mantua hade wij stor förtret, med det man måste där taga zedel wid torget, och gifwa för zedeln 36 Soldi och dessutan et förmännerna 25 Soldi,

som

Bologna.

som oss länge uppehölt innan det här med richtigt blef; wij kom=
antaligen fram til Verona, hwarest tillförende är wordit omtalt, hwad
som för en resande där wore förnämst at se, som äro för=
delas dhe många Antiquiteter som där finnes, och äro mäst
alla upptecknade i en Foliant, och af trycket utgången, kallat
Antiquitates Veronenses Torelli.
Från Verona, sedan wij där funnit wåra qwarlembnade
saker i godt behåll, togo wij Chaise at resa den wägen åt Mün=
chen Hufwudstaden i Beyern, genom Trento och Inspruck som
är Hufwudstaden i Tyrolen, och skulle man gifwa för en Chaise
den wägen 7 Pistoler i gull, hafwandes man deremellan 9 dags=
resor, när man jämpt reser.
Chiutz Från Verona kommo wij först till en befästat ort, Chiutz benämd,
ligger upp uti bergen bredewid floden Adige eller Etsch, [illegible]
som flyter där hårdt emellan bergen förbij [illegible], denna
floden följde wij hela den wägen, och några mihl från Verona
satte wij öfwer floden med en färja, och löper floden genom
Verona, sträckandes sig in uti Tyskland genom Staden Trent, och
brukas mycket at fardas med strömmen från Trent til Verona. denna
befästade Ort Chiutz hörer Venetianerne till, och är där en elak pas=
sage förmedelst det höga berg man måste upp och åter utföre
igen, därest wissa personer måste draga Chaisarne upp, ty det
är omöjligt fara där upföre med häst. Derifrån kommo wij på en
flecka eller stor borg som heter Ala, och hörer under det Triden=
Trent. tinska gebietet. Trent ligger under Tirolen, och räknas Tiroler
half under Italien och half under Tyskland. Det är en Bisckop
som är herre öfwer det Tidentinska, denne nu warande heter
Franciscus de Albertis af en Familia från Florentz. Staden Trent
eller Tridentum på latin, är den sista Staden uti Italien, fast den
ligger i Furstendömet Tirolen, och här begynner man räkna
per Leges eller tyska mihl, ty här tills har 5 italienska mihl giort
en tysk mihl; 10 mihl från Chiutz begyntes det Tiroliska, och Vene=
tianernes gebieth slutades wid några gamla Rudera af en
gammal fästning. Trent skal hafwa fått sitt namn af Tridente,
Neptuni 3 uddige gaffel, ity at Inwånarena i forna tider, he=
lat dyrka Neptunum för sin Gud och [illegible] herre som sembligen
förmena, är belägen på en skiön slätt emellan bergen, och finns

där

där ock nyttiat åker, men nyttiat wijnberg omkring. Här talas både tyska och Italienska. Därhos är ett skiönt Slott belägit. Staden är allenast med en muur omgifwen. Uti Domkyrkan är ett nytt Capell anlagt, hel artigt utziradt till wäggar och tak, med gipsarbete. Uti S. Peters kyrka, wijses en Pilt eller gåssens beka-man, som wardt af Judarna pijnter till döda. Uti Kyrkan S. Maria wardt hållit det stora mötet, eller det bekanta Concilium Tridentinum etc. 1562, därest då woro församlade 5 Cardinaler, 3 Patriarcher; 33 Ertzebiskopar 235 andra Biskopar etc. och är Orgorne i denna kyrka ett besynes för dess stora därpå anwände arbetes skull. Item Jesuiter Collegium, och åtskillige Palaitsinnes här i Staden. Bryggan öfwer strömmen är 146 foot lång, men allenast af trä giordt.

Här förbleswo wij ej länge, utan reste till natten, på en stor borg till anseende som en liten laglig stad kallat Reveredo, därhos ofwan på ett berg ligger ett artigt Castel. Reveredo.

Andra dagen kommo wij till Staden Bolsane, och en borg kallat Neumarkt, belägen under Tirolen. Bolsane har en artig Situation på en slätt emellan bergen, med nyttiat wijnberg omkring, och är Staden icke så särdeles stoor. Bolsane.

Däri från foro wij åt Staden Brixen, ett Biskops säte, i en daal belägit, därhos ligger ett Slott på en högd som hålles för öfwerwinnerligt. Rådhuset och Dominicaner Klostret är skiönt, Domen, S. Julians Kyrka och därhos liggiande Kloster är och wärt att ses. I domen wijses det Kors som Constantia är wordit sedt, och kallas af Inwånarna Ortissiamma. Denna Stad hörer under Kÿsarens gebieth. Brixen.

Sedan kommo wij till Staden Sterzingen som ligger på en widh slätt, har ansenliga huus, och många lusthuus utan omkring Staden. Wij förbleswo här en half dag, för slätt wäder skull, ty man måste där passera öfwer ett slätt högt berg, som heter Brenner, som dock rättare borde hafwa namnet af köld och frost, än hetta, och war en god half mil där man måste klängia alt uppföre med stort beswär, och en mil ofwan, och 2 [illegible] som boro utföre. där war ofwan 2 fambnars diup snö. 3 mil på andra sidan om Sterzingen, kommer man till ett ställe, därest 2ne Furstar har möttz åth, till åminnelse däraf, är där en tafla af metall uppsatt Stertzingen.

uphalt, såsom en bas-relief med skrift på, med et galler före, åfwan
en upreste marmor pelare. Fram emot Staden Inspruck, hwar man
och et högt berg at gå uthföre.

Inspruck. Staden Inspruck ligger och innesluten å alla sidor af berg, mäst
alla 1 tysk mil i högden, som woro alla med snö betäckte. Denna
är Hufwudstaden uti Tyrolen, och har sitt namn af floden, som
löper igenom Staden, Inn kallat, är eij befäst, men utaf Na-
turen än mehra, ty där äro allenast 2ne passager eller trånga tillgån-
gar emellan bergen, och kan med litet manskap förswaras. Det Furstli-
ga Slottet är wärt at besees tillika med lustgården, item Rådhuset, och
Stora Domen kallat zum Heiligen Creütz, däruti äro 28 st. stora Statuer
af metall, som förställa i lefwande storlek Käjsare, Konungar och Fur-
star, uti underliga klädedrächter, med myckit arbete på, men inte
så synnerl. wäl ordonnerade. Desse bem.te 28 Statuer äro satte emellan
pelarene, mitt uti kyrkan, 12 å hwar sida om gången, och 4 framman
för Choret; öfwan Choret fram i kyrkan på muren stå ock 24 me-
tal Statuer innan uti Choret ser man Käjsar Maximiani 1 graf, och
är kyrkan så wäl som andra stora byggningar här i Staden med kop-
par betäckt. Uti S:t Mariæ kyrkia wijses rummet fram i Choret,
därest Drottning Christina af Swerige giorde sin bed, afsägandes sin
förra rena Religion och antagande den Papistiska. Slottet eller
Palait där Fursten boor är stort och widt begrepit, men på gammalt
maner bygt med en stor trägård därhoos. Utan för detsama är
och för 18 åhr tillförene upbygt en stor ansenlig träbyggning, med
kalck och leer öfwerstruken, däruti man logera begge Printzarne,
dhem wij och bekommo at se medan dhe spisade, hwilcka altijd äta
allena och inte med Fursten, och tracterades dhe på Kungligit sätt,
Rummet war beklädt med rött blomerat tyg af hwijt botten, med en
himmel öfwer bordet, som tillika med bordtäcket och stolarne woro
af rött Dammast, med gullfrantzar omkring. Uti samma rum öfwer
spisen satt Kung Carl d. 11:tes i Swerige Contrefait, alla dhe öfrige
rummen woro klädde med rött Damast; Den yngsta af begge Prin-
tzarne war om sina 9 åhr, och redan af Påfwen giord til Cardinal.
Fursten sielf, som warit Furste af Lothringen, och Furstendömet
af Frantzosen honom ifrån tagit, war Generalissimus wid Käjsar-
liga Armeen emot Turcken uti Ungern, och war nu öfwer wintern

Hemma

hamma, har en Enkedrottning af Pohlen, som är Syster med Kej-
saren, till sin gemåhl, och aflat med henne 3 en Printzar, den yng-
ste war än mycket liten. Fursten sielf war till sin Statur,
medelmåttig lång, något tiock, et fett anlete, med en krokig
näsa, har mycket ansenlig och därföre tandfull ut: Det talas
icke et ord af honom wid bordet, då wi sågom honom spysa pub-
liquement, som sker alla qwällar tillhopa med sin gemåhl. Han
är en mycket höflig och civil Herre. En gång då han med sin ge-
måhl kom spatzerande uhr trägården, och blef oss warse, lyft-
tade han på sin hatt 2ne gånger, och skickade en Laquay at för-
nimma hwem Hr Tessin och Jag woro. Denna tiden drogo the alla
Sorgkläder efter Kejsarens Moder. När the spysa allmänt, står
Fruntimbret tätt tillsammans kring bordet och den af Frun-
timbret mitt före står, serverar och skär sönder maten, och Inn-
utan är rummet, där the furstliga Personerna äta uti, upfylt
med Cavailierer hwilka fritt och libert få tala med hwarandra
öfwer lúdt, ja och med främande som där inkomma, och jämwäl
med Fruntimbret som stods kring bordet, och the Furstliga tyggo
totalt icke et ord. Där war et qwinfolck ibland som war alle-
nast 1½ aln lång och 20 åhr gamal, som kunde tala, tyska, Ita-
lienska, Fransöska, Pålska, Böhmska, och Ungerska, war och född
i Ungern. När måltiden ändat war, sprang det Fruntimbret
eller Damer, som serverat hade wid måltiden, fram till the Furst-
liga, hållandes i ena handen et silfwer handfat, med et hand-
kläde öfwer armen, och i andra handen en Silfwer wattukanna,
hällandes litet watn på handfatet, det hon med munnen åter
sedan upsög, och præsenterade först till Drottningen, at twätta
sig etc: Furstens Liverie war grönt. Denna Staden Inspruk
har warit många Jordbäfningar underkastat, fördenskull
bygges där mäst träbygningar, efter Jordbäfningen nyss så my-
cket skadar dem som stenhuus. Alla husen äro här mäst med
flate taak. man finner af en Inscription på Slottet, å ena
sidan uthåt gatan, där det lilla taket med gull betäckt är,
at en Jordbäfning påstått et helt åhr igenom, så lydande:

restaVror post horrenDos ContInuo anno
et VLtra perpessos terræ MotVs. år 1666.

Om detta berörde Gullhaal woro och något at berätta, men
som

som därom finnes hos andra beskrifwit, går jag det förbij at und=
wijka widlyftigheten, hwilket taket Ertzhertig Friedrich af Österrij=
ke kallat Fridle mit der leeren taschen, har låtit förgylla, så kal=
lat, at därmed wijsa, sig ej mehra penningar hafft i pungen etc: dessu=
tan är här i Inspruck at besee, åtskillige Curiositeter uti Skatt=
och Konstkamrar, ehuruwäl en stor deel är worden förminskat och
uppbränd genom wådeldan som öfwergick hela staden Ao: 1636 men
dock mycket behållit. En ½ mihl utom Staden är et Lusthus Fursten
tillhörigt kallas Ombras, därest och många rariteter äro at beskåda,
såsom bland annat, uti the 2ne Gallerier åtskillige wapen och rust=
ningar af Käjsar Maximiano I och Käjsar Carolo V, såsom och Konungens
af Frankrijket Francisci I, som han brukat wid den olyckliga Träff=
ningen wid Pavia; många Statuer, såsom K: Caroli IX af Frankrijke
Ferdinandi och Philippi af Spanien, Don Jean d'Austria etc: etc: uti et rum
wijses en Statua af träd, efter Ryssen Heiman 16 wärckstoor hög, som
den i lifstiden warit hafwer, och wijses dess grafställe utom Inspruck,
en Statua af en liten Dwerg. uti et annat rum, allahanda Tur=
kiske kläder, mössor med gull wäl inlagda Sablar och 2ne Contrefaits
af Turkiske herrar som af ognunen skorlank warit, och i en fältslachtning
fångne, hwars kläder och hästetygs warit ofattbara. I et annat rum
sköna målningar och Schillerier. i et annat åter allahanda arbete
af Coraller, åter i et annat allahanda ächta stenar, Krukor hwaruti
man i forna tyder the dödas aska samblat, mynt Cabinet, jämte
et stort fullkombligit Bibliothek etc: etc. Icke långt ifrån Inspruck
ses uti en klyffta af et högt och brant berg, et stående Crucifix,
som betecknar den händelsen om Käjsar Maximiliano I i dess ung=
dom, då han warit på jacht, och understundom kom i samma klyffta eller
håål, dädan han med stor lifsfahra och swårighet blef frälsat.

Mittenwall. D: 11 April St: n. ställte wij wår resa ifrån Inspruck på Mittenwal
(: som war 5 tyska mihl :) är man en liten by eller fläck, dock är den
wägen mycket gyser, och där man med minsta omkostnad kan för=
tast fortkomma. 2 mihl från Inspruck färdades wij öfwer et högt
berg som warade 1½ mihl, alt upp i högden. 4 mihl från Inspruck
lyktades det Tyroliske wid en befästning Scharnitz benämnd som
hörer Käjsaren till, är en ny anlagd fästning, och begynnes där
det Bäjerske Churfurstendömet. Här wid fläcken Mittenwal satte

wij

wij oss på en timberflotta (: därifrån altijd föres timber medh
strömmen öfwer, som är en stryd och stark ström till München :)
ty andra fahrtyg kunna där ej fortkomma, endels för strömens
hastighet, endels att han är så grunder på somblige ställen, särdeles
wid Mittenwall, därest han föga mehr än 1 aln djuper är, och ju mehr
man närmare in åth München blir han temmel. bred och djup. Wij
läto upsättia på timberflottan för owäder skull en kamare, och
färdades sålundes från Mittenwall kl. 6 om morgonen, komande
wij om qwällen kl. 6 till München en mijl när, som wore 14
tyska mil, och gofwo allenast för sådant fahrtyg 10 Kreutser gyllen,
som giör 6 Rdr och en gyllen, ty 1½ gyllen giöra 1 Rdr. Och om
aldrig så många äro på samma flotta, så gifwes dock ej allenast
ej mehr, och sålundes ringa belöper på en person. 8 mil från
Mittenwall passerade wij förbij en Marckfleck temmel. stor, wid
namn Els. öfwer natten förblefwo wij en mijl när Staden
München wid en tullplats.
Andra morgonen bittida kommo wij fram till München, som är München.
Churfurstliga Residentz Staden i öfwer Bejern, wid floden Isar belä=
gen, som har sitt ursprung uhr Tyroliske bergen, ligger på en
skiön fruchtbar slätt; är en wacker zijrlig bebygder stad, wäl
befäst, har skiöna kyrckor, såsom förnämel. Domen eller Hufwud=
kyrckan zu unser Frauen, därest en prächtig Predikstohl sees.
på kyrckan äro 2ne höga torn, som sijnes wara 333 wärckskor högh,
därest man ser ken öfwer hela staden. Innan i kyrckan äro skiö=
ne Altarer, och ett wackert Orgewärck, med stora pipor af buxbom
i stället för bly eller tenn. I Choret äro S. Bennonis Reliquier
at se, med många andra helgedomar, med silfwer och ädla
stenar kostel. utzijrade. Jesuiter kyrckan och dess Collegium, är
på italienskt maneer bygdt, därest skiöna målningar äro, och hän=
ger där en silfwerlampa som wäger 50 Rdr. Uti Choret är ett
käcken där sacramentet förwaras uti på en Ebenholtz foot, där
framför står en Engel af metall som håller i [illegible] med beg=
ge händeran, bakföre är ett kors af Ebenholtz, med Christo på af
metall, och nedanföre Maria Magdalena af metall som omfattar
korset. här wid i kyrckan äro 2ne Orgor wid hwarandra, hela
gålfwet är med blå och hwijt marmor belagt. bakföre Choret
förwaras Jesuiternas stora skatt, af ett stort wärde, bestående uti
gull=

Gull- och silfwer skrijn, Crucifixer, Monstrantzer, liusstakar etc: item
många Reliquier infattade i silfwer och gull, med kosteliga stenar
utzirade, många sköna messkläder, Tapeter etc. Faciaten af kyrckan
är med mycket pelarwärck, bilder och listor, öfwerst står Christus med
äplet i handen, under honom hertig Otto af Bäyern, och under honom
åter andra hertigar och käysare, alla af hwijt marmor i lefwandes stor=
lek, nederst mellan begge stora kyrckedörarne eller Portalerne, står
Engeln Michael med draken, mycket stor af metall, såsom och Beyerska
wapnet af metall. Deras Collegium därhos är mycket wida begrepit
och stort, så at en konung där sin hofstat hålla kunde, har många sto=
ra borggårdar och trägårdar så att det hålles för det präktigaste uti
Europa, näst det namnkunniga Escurial i Spanien. Jag går alla de
öfriga kyrckor förbij, och will litet beskrifwa Furstens Palais, som
kallades Das Neue Feste. Är heel präktigt och stort samt wida be=
grepit med många ziraten och bilder utantill allöfwer, både af marmor
och metall; har å en sida 2ne stora Portar, med 2ne små bijfogade, å hwar=
dera sidan af den stora, framan före hwardera porten stå 2ne lejon af
metall, som hålla Bäyerska wapnet, öfwan före på hwart port ligga
2ne metall bilder, och mitt på huset eller Faciaten emellan begge bem:de
Portar, står uti en utbygd Portique, Mariæ bild, med Christo i famnen,
och derå öfwan före 2ne liggiande Englar med sina palmqwistar i hän=
derne, altsammans af metall. Detta Palais har innan 4 Capitale borg=
gårdar, kringstängde af sielfwa Palaiset; i den ena är en stor Fontain
med många metall Statuer som gifwa watten ifrån sig, bredewid
dessa borggårdar å en sida, äro 2ne små lustgårdar i bredd af Planta=
ger, därest runt omkring äro uti Nicher satte en hoop Statuer af mar=
mor, däraf en deel äro antiques. Mitt före den ena lustgården före=
ställes en Grotta som et stort berg, med många diur formerat af
Snäckor och Coraller både hwijta, swarta och röda. I den andra lustgården
är och Grottwärck å hela ena sidan, och mitt uti et åttkantigt lusthus
af sten. Öfwerst mitt på detta Palait, där alla 4 borggårdarne gå
tillhopa, är på taket upbygt et Torn, med en Soolwisare, [illegible]
runt. Utom Slottet är en wattngraf där Swanor uti liggia. Rätt
uti ingången af Palait å högra handen, är Slottskyrckian eller Capel=
let, därest et skiönt altare ses; murarne äro af gipsarbete med
allahanda Coleur färg, och golfwet belagt med Jaspis, Agat och andra

sådana

sådana stenar, Stora altaret är af drifwit Silfwer och dubbelt, och när man det första såsom en tafla uplåter är et annat likt under. Här wijses et stycke af pelaren, hwar wid Christus hudflängdes, en tagg och törnekronan, et stycke af sjelfwa Christi kors, et stycke af swampen, som Christus drack utur på korset, samt många andra reliquier. På stora högtijdsdagar sättes på altaret Riddar St Görans bild till häst, hwars grund eller Piedestal, där hästen och draken stå uppå, är af gull, med ädla stenar besatt, däribland skiöna Diamanter och Rubiner till 60000 gyllen wärde; Riddaren hafwer röda och hwijta plomager af äkta stenar formerade; Uppå draken sees många skiöna Smaragder och andra sådana stenar, alla wäl skurne; Hästen är af Orientalisk Agat, och the hängande röda plomager på häst och karl, äro af lutter skuren Rubin med intet gull guarnerat, som är af en stor kostbarhet. Detta Palait har oändeliga många gemaker, men största delen otapitserade, förutan Kurfurstens och Kurfurstinnans wanlige Logementer, som äro beklädde med et slags wäfwit Sidentyg, och några rum med skiöna Sloytapeter; där finnes åtskillige långa rum eller Gallerier, uti att wore wäggarne utzirade med Hiortehufwuden, och andra sällsamma horn och hufwuden, et dito war alt öfwer behängt med små Schillerier af alla orter och platzer i Beyern, neml. Slott, Städer, etc: En Saal är med Stucco- eller gipsarbete mycket wäl och konstigt giordt, särdeles et stycke öfwer Spysen, som är extraordinairt wäl målat arbetat, hwilket så wäl har behagat K: Gustavo Adolpho af Swerige, då han sig bemächtigade Munchen, at han önskade kunna utan skada detsamma för sig behålla, men som det ej skie kunde, hafwa Herrarna begiärt et få det ruinera, men Konungen har swarat; det ej hans Lande wore, at beröfwa för werlden et så skiönt stycke, at det ingen mehra nyttia kunde, sedan det ej helbregda borttagas kunde. Här är och sen en skiön Skattkamare af mycket stora klenodier, bestående i en otalig myckenhet äkta stenar, särdeles Diamanter, item Vaser af Agat, berg Chrystall, hela Servicen af gull, alla af en särdeles storlek owanlig. En konstkammare är här som framför alt meriterar et besichtigas, som uti en apart förteknad anmerkning derföre finnes specificerat. Detta alt at få bese är mäkta difficilt och swårt, ty innan en fruemmande släppes in på borggården, måste han först hafwa permission af Öfwer Camarherren at få gå in genom Slottsporten, där och wakten pag: 453.

är

är tillredt när man åter går utaf Slottet och seder porten till,
påminnandes därmed om Drickspenningar, ty där är nästan som en
Taxa hwad en främmande gifwa skall, såsom till wacten en gyllen
till Öfwer Cammar=Laquey ½ gyllen till 2ne som wijsa rummen eller
Logementerne 2 Rdlr lyka så till then andeliga som wijsa Capellet
2 Rdlr, till den som wijser Skattkammaren 2 Rdlr och wärdes där-
hos för en nåd, at få dem besichtiga; Uti Guarde robben eller Hof-
gewändskammaren 1 Rdlr, at det in alles kostar 6 Rdlr. Guarderobben
är skiön, däruti alt uti en särdeles artig ordning är, där finnes
öfwer 14 kostbara sängar, den ena skiönare än den andra, och är för-
nämligast Furstens präktiga brudsäng wärd at ses, skiöna bordtäc-
ken och stolar till hwar säng hörige, skiöna rijka Tapitzerier af gull och
silfwer rijkeligen utstofferade, särdeles en tapet som handlar om Kejsar
Barbarossæ Historia, item the 4 Elementerne, 12 månader, 4 årsens
tijder etc: runt omkring wäggen äro uphängde åtskillige skiöna Mas-
querade kläder, brukade i stora Festiviteter, med många andra hög-
tijds kläder etc: Där är et a part stenhuus allenast till denna Hof-
gewändskammaren anslagit, bestående af 2ne wåningar, doch i under-
sta wåningen är det Furstliga Stallet. Hela detta huus är utan
till med bilder och Historier öfwermåhlat (: såsom näst alla husen i
Munchen äro :) Fursten och Furstinnan äro mycket swåra bekomma
at se, ty the äta ey publiquement såsom annorstädes på mästa or-
ter skier, särdeles at Fursten sig nu för tijden inneholt, för en ska-
da han fått i foten; doch fick jag honom som snarast at se, då han
war i trägården at besee en Grotta som där arbetades på, är till
ansichtet lång och temmeligen högtlagd. Här wore och åtskillige Kyrkor
at anföra, samt Palaits, dem man för korthetz skull förbij går,
Ej långt från Slottet är Myntet, Tyghuset, Bollhuset, Biblio-
theket, Lejonhuset etc: etc:

Schwaig. Schwaig eller Furstliga Sommar Residentzet utom Munchen är
och wärt at besees, med hwad mehra där omkring är at observera,
däruti och allahanda wattuståder finnes och skiöna trägårdar, jäm-
wäl 9 Capell alla i Buscager belägne, med en Eremitz koija hos
hwardera etc: etc:

Aufsburg. D. 5 Aprill reste wij från Munchen till Ausburg, hwarimel-
lan räknas 9 mihl. Aufsburg i Schwaben, Augusta Vindelicorum

kallat

kallat är en Riks frystad vid floden Lech och Wertha belägen, på skiön fruchtbar plan och slätt, med många skiöna lust= och trägårdar omgifwen, och wäl befästat med wallar och grafwar. Där wijses den ort, hwarest Konung Gustaf Adolph utan före hafft sitt läger och samnelplatz. är en gammal Stad, och berättas wara bygt A:o 1220 för Christi födelse; är namnkunnig, för den Augsburgiska Confession som där A:o Ch: 1530 öfwergafs af dhe Protesterande Furstar och Ständer till Kaysar Carl d: 5:te. Skall hafwa fått sitt namn af Kaysar Claudio Druso, som den utwidgadt och förbättrat, och efter sin Styfaders Octav: Augusti namn, Augusta kallat hafwer. Uti Christendomen skall den första Biskop där warit en wid namn Socinus A:o C: 959. Det första som en resande där hafwer at observera, är sielfwa porten eller ingången, som kallas Daß Aufl und Einlaß, hwilket är et curieust wärck och syns, af en bonde wara inventerat, och består af 4 portar innom hwarandra, doch något rum emellan hwardera, och något mörck, med hwalf öfwer. Dessa portar kunna up= och tillslutas, så at ingen blijr någon menniskia warse, utan dhe gå upp af sig sielfwe genom några Machiner, så at ingen röör wid låsen. Om nattetijden när portarna äro låste kan man släppa in häst och karl, och när han är innom första porten, låtes den af sig sielf igen; och är den lika som i arrest, i fall något bedrägerij finnes på färde, sedan låtes den andra upp och så consequenter dhe öfrige, tij soldat som wacht hafwa, dhe äro åfwan före lika som på en hög altan, hwilka ingen ser kan; Person som inkomer, gifwer 2 groschen. Sedan komer man öfwer en broo, som löper öfwer inre grafwen, hwilken och på samma wijs upp= och nederläts. Wid Rothenthor är en wattukonst bestående af 3:ne höga torn, 2:ne äro af 108 skor eller 54 al:ns högd, därest watnet blijr upp=drifwit genom 7 st: hiul, och fördehlar sig sedan i åtskillige kopparröör, som sedan dehlar sig under jorden, uti åtskillige brunnar, och således ledes det i 500 hus eller ställen i Staden, till hwilkets underhål-lande hwart hus contribuerar åhrl: 13 gl: och 18 Creutzer, det är unge-fehr 9 D:r k:m: och något mehra. man finner dessutom i alla hus, egna brunnar och pump, där dessa förbenämde röör fehla skola, så at aldrig fehlar watten i Staden; dessutan finnes och på gatorna skiöna publiques inrättade Fontainer och watten konster, som och genom samma

röör

wöör drifwit, såsom en midt för Rådhuset, därest Kejsar Augustus uti lefwande storlek af metall står giord, såsom at comendera, med ena handen uträckt hållandes i andra handen en Comenderstaf Piedestal. På Piedestalen som är af marmor står: Divo Cæsari Augusto Parenti Augustæ gifwandes här med tillkänna at han Stadens första upphofsman warit; runt om Fontain ligga 4 bilder af metall, som repræsentera 4 årsens tider, och på Piedestalerne äro zirater och Festoner af metal giorde. På platzen Weinmarckt kallat, är en skön Fontain, där öfwerst står en Hercules som slår den 7 hufwude draken, i den storlek som den wid Drottningholm; hafwandes nedan omkring Fontain, 4 sittiande bilder, och på öfre delen, nedan där Hercules står, jämwäl 4 bilder, samt många små piltar och Festoner, och 4 Bas reliefs, alt af messing och förgylt wäl arbetat. Wid St. Mauritij Kyrkia och Kornhuset, står och på platzen en zirlig Fontain af metall, hwaruöfwerst en Mercurius med en hop små Cupidons som hålla på at binda wingar på Mercurij fötter, och han stående på en foot, som wille han skynda sig fort. på ena sidan af Piedestalen står:

Industriæ
recte amore
temperatæ.

Det finnes och en Fontain som är på stora gatan, wid Rådhuset, föreställandes en Neptunus som är skönst giorder af dem alla. Det är förundran wärt, med hwad behändighet wattnet ledes här i staden, i det alla wattukonsterna på en gång kunna löpa, och therus rör som ligga under gatorna, gifwa höga språng tiocka som en arm. Utaf Palaits är Rådhuset förnämligast at considerera hwars byggnad är först begynt Ao. 1616, är et stort kostbart huus af 4 wåningar, kalt med reales fönster utzirat; öfwerst å gafwelen synes å bägge ändar samt bak fören och framtill, Stadens wapn som är en Drifna eller likare en tallkott af metall, skall wäga 15 augsburgiske Centner, och är 12 wärckstoor hög, och 4 i Diametern, skall hafwa kostat in emot 1200 Kejsergyllen. Därunder synes Kejsarens wapen, en fläkter Örn, med krona och Scepter af metall förgylt, som skall wäga 22 Centner och kostat 1400 gl. Portarna till huset äro en stor, mitt på sielfwa Corpus med 2ne smärre å hwar sida, öpna Portaler dock med gallerwärck igenstängde, item 2ne andra, samt en port å hwardera flygeln, med altaner ofwan, och äro Portarna til huset

den förnämsta af sten

af slipat polerat röd marmorsteen, med 2ne stora ansenliga hwijta mar-
mor pelare, och där ofwan en stor Arcus eller Portal af röd marmor, hwar-
under stå desse ord, med förgylta bokstäfwer i swart marmor:

PUBLICO CONSILIO.
PUBLICÆ SALUTI. A: MDCXX.

Öfwer porten uti ingången äro 2ne af metall gutne grypar, hål-
landes emellan sig i Konung Carl d. Magnus wapen. Portalens högd är
20 stoor och bredden 12. När man är innom porten, går man upp
för en bred trappa, å 2ne sidor, då man kommer uti et stort förmak
lika med det som nedan under är, därinne woro i 4 hörnen trenne
stora Spisar, som upwärma the andra rummen innanföre, hwilka äro
med galler afdeelte; uti detta förmak woro 8 stora runda pelare af
marmor, Capitelerne och Baser af messing. Längre upp kommer man uti en
mycket skiön och stor Saal lika i storlek med den som därunder är (: thy wå-
ningarna äro alla mäst lika afdeelte :) dock en god deel högre, med 3
ordningar fenster öfwer hwar andra, dörarna äro dubble, 3 alnar
breda och innan mycket förgylte. Wäggarne härinne äro med tape-
ter klädde och öfwerst al fresco måhlade. golfwet är i perspective in-
lagt af allehanda art marmor, taket är med nätt snickare arbete
sammanfogat och sedan måhlat. alla öfriga rummen at anföra, är onö-
digt, emedan the finnes noga beskrefne i en särdeles tractat öfwer
samma Rådhuset på tyska i 4to utgången; allenast äro och här skiöna mål-
ningar och Schillerier uti sen. och är detta stora huset med koppar be-
täckt. När in till detta Rådhuus står det namnkunniga Perlach-
thurn, som har 300 trappsteg up till spitzen, derifrån man öfwer he-
la staden see kan. Tyghuset är et stort Palais 6 wåningar högt,
alla wåningarne och rum beklädde med myckenhet af gewehr,
nedersta wåningen är med Canoner och styken i ~~alla~~ rum upfyllte
et wijses, som är blifwit skadat af en styckekula, af the Swenske,
när K. Gustaf Adolph där war. Ett dito af läder, och ännu et af lä-
der öfwerdragit med messing och förgylt, ett med 7 pipor uti, som
man kunde omwrida med en skruf, at hwardera fängpanna wän-
der sig till sin pipa, et annat stort rum därhos, några trappsteg
upp, war upfylt med swåra styken. I andra wåningen, woro al-
lehanda harnesk, i ~~alla~~ långa rum, till tak och wäggar beklädde, i 3die,
4de 5te wåningarna, woro wäl ock harnesk, men mäst bössor, Mus-
queter, pijkar, Partisaner och wärior, i wacker ordning satte. item
stora Slagswärd ~~kors~~ korswijs om hwarandra. Öfwerst, som kunde räknas
för 7de

för 7de rummen, war näst med lunter, tågs och rep upfyllt, U-
than på detta tyghuus äro en hoop metall Statuer satte öfwer por-
ten eller ingången, såsom en stor Engel hållande ett swärd, öfwer
en naket under sig liggiande Slaaf, med många andra slyke, öfwer
porten står. Pacis firmamento Belli instrumento.
Kyrckiobyggningar wore här många at införa, ty där äro i Staden
20 Catholiske och 6 Lutherske stora Kyrckior, och är halfwa Stadent Lu-
therskt och halfwa Catholskt, och aldrig får flere wara till tahlet af
hwardera Religion. De Lutherske Qwinfolcken äro särdeles åtskilda
i Klädedrächten ifrån de Catholiske. Biskops Kyrckan St Maria, har
en knapp eller gloob öfwerst, med ett Kors på af Koppar, skal wäga
309 pund, hwilken Kyrcka skal wara bygd af en biskop Zimbertus wid
namn A:o C. 780. som warit Kays: Caroli M. Syster Son; därinne
är ett af Kayser Carl d. Vte fahna, swärd, Scepter och Krona, som han
dit förährat till Triumphs och frijdstecken A:o 1555 förr än han
afsade sig Kayserdömet. S. Ulrichs Kyrckia, där wijses S. Zimberti
graf, hwilken jordmån inga råttor lyder, och sägs därföre in-
ga råttor finnas i Augsburgs stad. Wid denna Kyrcka finns ett skönt
Bibliothek, med många gamla böcker och manuscripter, uti 2ne
rum förwarade, bland andra en gammal tysk Bibel A. 1449 på ty-
ska verterat; så är ock den wida berömde Marci Welseri Bibli-
otheca straxt därhoos at besee. Jesuiter Collegium och dess Kyrckia, är
en stor prächtig byggnad, med en skön trägård hoos. Så äro ock St
Moritzen. St Anna, St Jacob, St Georgij, St Stephan, S. Petter och des
heiligen Creutzes Kyrckor alla wärde att beskådas och flere andre.
Auf dem Stein- und holtzmarckt finns en stor Saal och Gallerie
af antiquiteter. Spittal- och Tuchhusen, Börsen, Wågen, och Maga-
zijns husen, äre ey heller förbygde. Här i Augsburg arbetas
mycket i guld och silfwer, Elfenbeen, bernsteen, och särdeles excelle-
ras här i Kopparstickerij. Uti Konstkamrar hafwer St Tomannus
och St Verner warit berömde.

Friedberg.
Aichach.
Keisersfett.
Neustadt.

Ifrån Augsburg ställte wij wår resa till Regensburg, passerandes
genom Städerne, Freidberg, Aichach Keysersfelt, Neustadt etc: Freid-
berg ligger allenast 1 mihl ifrån Augsburg, där ett Slott är hoos be-
lägit, och hörer under Öfwer Bayern. Aicha eller Aichach alla
små orter, alla med murar och graf omkring.

Regensburg en Rijksfrystadt, är belägen wid Donau strömmen, som flyter där mitt igenom, det willia många statuera denna Stad wara kallat af Kejsar Tiberio, Augusta Colonia Tiberia, nu för tijden kallas hon på Latin Ratisbona, efter där floden Donau blyr mycket navigabel. Denna Ort är bekant, af den Rijksförsamling eller Rijksdag som tog sin begynnelse Aº 1662. och ännu stadigt continuerar in til denna dag, därest alla Puissancer och Fürstar i Europa underhålla sina Abgesandter och fullmäktige, at bewaka sina Principalers Interesse. Är intet särdeles stor stad, och icke synnerlig wackra hus och gator finnes där; Staden är af floden Donau delt i 2ne delar, och är en lång stenbro öfwer floden som består af 14 Arcader eller walfbågar i längden understödd, och mitt på broon är et torn af steen i quadrat byggt, broon är 33 stor bred, och 470 steg lång. Den mindre delen af Staden, på ena sidan om floden, hörer under Bäyern, och är Catholisk, men den andra större delen är Luthersk, därföre när man kommer öfwer broon, ser man 2ne slagbommar, en liten distance emellan hwardera, så at hwardera tracten af Staden har sin slagbom. I den delen som Luthersk är, får ingen andra borgmästare eller Råd, samt borgare wara, än Lutherska, dock finnes bland det gemena folcket nog Catholiska. Här äro 16 Catholiska och 3 Lutherska kyrkor; alla måndagar, fredagar och lördagar, hålla Abgesandterne sin Session, och är bruklikt, at de alla då aflägga sina wärior, och i stellet vilnumst bruka et rör eller liten kiepp i handen. Uti K. Gustavi Adolphi tijd skall en ryd namn Kagge sig manl. hafwa förswarat, här i Staden, ehuruwäl denna Stad är icke så synnerl. befäst. Här bruka de Lutherska den gamla stylen och årsräkningen, och de Catholiska den nya, så at Fästetijden hos Catholikerne, när jag där war celebrerades, men intet hos de Lutherska. Af kyrkiorne är Domen eller Cathedral kyrkan at remarquera som är mycket skön, såsom och Klostret S. Emerani, Neder- och öfwer Münster, Jesuiter Collegium, Nya kyrkan, Trefaldighets kyrkan etc. Domen S. Peter kallat har sköna altaren och et högt torn. S. Emerani Kloster har Kejsar Arnolphus upbyggt, och är där begrafwen, med sin Son Kejsar Ludovicus, och äro dijtförde från Frankrijke Dionisij Areopagita ben, tillijka med Evangelij boken, som mycket kostbar är, och här efter

skall

skall beskrifwas, och fast än uti St. Denys uthom Paris föregifwes S. Dionisius liggia begrafwen, så är han doch ifrån fördes, och allenast en finger af honom bland helgedomarne där förwaras. J detta kloster är et litet kostbart altare, af gull och 150 stenar turcaser utsirat. Förbemälte Evangelij book eller the 4 Evangelister är på pergament kosteligen skrefwen, med munckstyl, och främst i boken står Carolus Calvus måhlat som låtit denna book skrifwa A:o Chr: 870 af 2ne bröder wid namn Priester Beringer och Luithart, och så lijka styl, som det wore alt en hand, hwilken book på ena sidan är besatt med the kosteligaste Orientaliske stenar. Där wijses och en stor hoop helgedomar, sampt kyrkotyg af stor kostbarhet. Uti Rådshuset är den salen, hwarest Abgesandternas samankomst hålles. Midt öfwer gatan af Rådhuset, ses en Antiquité genom Mosaique arbete förestält, nemlig den namnkunniga kamp, som warit emellan en Regensburger Tollinger och en Saracener, öfwer står verserne:

Fertur equo celeri, hic Henricus in Ordine primus.
Aucupio celeber, nec minus imperio.

Därnäst står Käysarens bild, och widare orden: Hans Tollinger Ratisbon. 930, med sitt wapen, som är en strutz hållandes en hästeskoo i munnen. och derunder desse orden:

Barbarus hic solidis certant Germanus et armis
Germanus vicit, Barbarus occubuit.

och därpå följer sielfwa striden och kampen, alt af små Coleurs stenar inlagt. Här uti staden är et skiönt Tyghus och Bibliotheck som jag ej bekom at se. Sedan jag hade där i staden warit 2 dagar, och tagit afskied af wår då för tijden där warande swänske Abgesandte och Minister Georg Snoilski, tingade wij oss på et fahrtyg, at färdas med Donau strömmen till Wien.

Straubingen. Och kommo till natten, sedan wij middagztijden rest ifrån Regensburg, till staden Straubingen, wid floden belägen, och har en lustig Situation, har i forna tijder warit et Residence för Hertigen af Beyern, och är 6 mil ifrån Regensburg. Andra dagen kom wij til
Vilshoven. en stad heter Vilshoven, därest några pelare ~~af~~ och rudera af en stor stenbrygga synas uti floden, som bligie tijder är där swårt at fortkomma för strömens hastighet.

Passau. Lijkaledes 3die dagen Kl. 9 kommo wij fram till staden Passau, som föremenes hafwa sitt namn af the 3ne städer Passau, Inn-
och Ilstadt,

och Ilsstadt, at the liggia tillhopa wid 3ne strömar som där löpa tillsammans i Donau, och formera et Pass genom 2ne långa träbryggior öfwer strömmen. Denna Staden Passau är worden för 4 åhr tillförnde bleswen afbränd, för en skiöna reales hus; är et biskopssäte, och är Domkyrkan mycket skiön, särdeles med mycket gips arbete och målningar under walfwet, det arbetas dagel: på henne, hon är och worden afbränd. Elden har warit så stark at allenast 24 hus äro bleswne ostadde, och fast än Donau och Ins strömarne, som kommer från Inspruck, löpa därtillsamans, och äro där widt 200 steg öfwer, så har doch elden gådt öfwer broarne, och tänt i husen på andra sidan. Wid denna Staden på et högt berg är en fästning belägen där en stark Guarnison innligger nedan för sama befästning löper Ils strömen, som kommer uhr Böhmen, och samanfogar sig där med Donau floden, förandes et swart watten, som bleck, och finnes i sama ström både perlor och gull, derföre där och strängel: förbudit är at fiskia; och är underligit wid denna orten at observera, där desse 3 strömar löpa tillhopa, neml: Ils, Ins och Donau, at Ins på höger förer bleckt klart watten, å wänster Ils heel swart, och Donau som löper mellan, grönachtigt, så at thet kiännes en stor åtskillnadt i färgen af desse 3 strömar, et långt stycke utföre. Desse 3 strömar the skillia 3 Städer från hwarandra, the 2ne hafwa fått namn af strömarne. Denna ort Passau är bekant, af den förlikning som skiedde här mellan Käyser Carl V och the Protesterande Furstar och Städer, angående Religion A: 1552. Denna Stad har och lidit eldznöd A:o 1662 då måst hela Staden gick åt. Härifrån komma wij om qwällen, på en stor wärdshus heter Aschach, och så widare andra dagen, förbij en bergklippa midt i strömmen, Aschach.
såsom en pelare til ansende, 3 mihl från Passau, och war där skilnaden mellan det Bäyerska och österrikiska, ehuruwal det Bäyriska sträcker sig något widare upp i landet. Uti Aschach blyr en resande eller främande som där förr ej warit, annorledes at blij en bror uti theras hans Compagnie, som är på herberget wid stranden af floden Donau, kallat Schwartzen Adler, som är nästan likt med den Ceremonie som brukas wid Rheinströmmen uti Staden S:t Gevehr at man inskrifwer sitt namn i en stor Foliant, och i stallet att man wid Rheinströmen blyr satt uti halsjern, blifwer här man påsatt en krona, förmedelst särdeles Ceremonier, och sedan gifwes en krantz af Rosmarin till at wårdera däraf. Jag tillyska med

H:r Tessin

H:r Tessin wore då i et sälskap med 24 Kiöpmän från Nurenberg,
då och tillijka wärden sielf uti Herbergat wart intagen uti Hans
Compagniet och Krönt. Det är lust at se, huru många 100 perso-
ners namn och skyld finnas i ofwanbemälte book; Härpå följer
alltijd en Collation, med lustigt drickande etc: som mäst utsedt är
till wärdens profyt.
Lintz. Andramorgon komme wij på staden Lintz därest Kijsaren sig uppe-
hölt så när et halt åhr, när sista belägringen skiedde af Tur-
ken för Wien; Är en ansenlig stor stad, med skiöna hus, där-
hos och et Slott belägit på et högt berg som har 3 borggårdar
innom hwar andra, och är 4 wåningar högt, är upbygt A:o 1504
af Kijsar Rudolpho, som ses af en Inscription öfwer porten, med
förgylte bokstäfwer, och derofwan et krönt Romerskt wapen
samt en flere dito. Samma tijd wij där woro, hölts där en
Marknad, därest Kiöpmän woro wida omkring från alla orter
samblade; Där är förnämligast at se Stora kyrckan, Jesuiter Col-
legium och Capuciner Klostret.
Från Lintz kom wij på en ort kallat Mathausen, derifrån twärt
öfwer Donau strömen ser man Staden Ens, därest en liten ström
förbij löper, och conjungerar sig med Donau, widare kom wij på en
Stain. ort som kallas Ibs, och sedan på Staden Stain, hwarest 3:ne Städer
ligga tillhopa af olijka namn, såsom, Mauten, Stain och Krembs,
Stain ligger wid strömen på samma sida som Staden Krembs, är
men $\frac{1}{4}$ mijl emellan hwardera, men Mauten ligger på andra
sidan af Donau, så at en lång bro, binder Städerna tillhopa. Alla
3 Städer wijste kiännetecken efter the Swenska, uti K: Gustavi A-
dolphi tijd, ty the äro mycket ruinerade till husen, särdeles finner
man många rudera derefter i Staden Stain, the andra äro seder-
mera förbättrade worden. Midt öfwer Donau strömen, synes här
ifrån, något långt bort et wälbygt Kloster på et högt berg belä-
git. Här begynnes landet blifwa skiönare och mera slätt, ty mäst
allt ifrån Regensburg och hijt till Stain är bergigt. 7 mijl från
Staden Lintz passerar man öfwer en farlig ort i strömen, som
man oundwijkel: måste öfwer fahra, hwilket är en Strudel, där
många stora stenar och klippor stå utur watnet, och är grund,
gifwandes en stark fors, som snart kunde bringa fahrtygen
och fol-

och folcket om lifwet, ty strömmen är allestädes mycket bred, litet län-
gre bort kommer man öfwer en Wirfwel, hwarbredewid ligger
lilla Staden Spilberg, denne Wirfwel är mäkta farlig, som den
är mäkta wijder, och många fahrkoster med folck och allt, där om-
kommit. ty måste man när litet watn är, sättia med framstam-
men af fahrkosten rätt mitt öfwer, och achta sig granneligen at det ej
går på sida; ty wräker det aldrig så litet på sida, at watnet får nå-
gon macht, så drifwes Fahrkosten omkring, och måste ändteligen
gå under och blij borta; och allt det som där förgås, fås aldrig
åter, doch sägs /: relata refero: / at en Sussio i Ungern skall wara,
därest mycket igenfinnes som här förgångit är, och måtte således
wara under jorden et watten, som förer härifrån och så många
100 mil sin kos. Det är och at remarquera wid denne Donau
strömmen, at därest han flyter som sachtast, där går han wid botn
som starckast, så at ingen förmår stå rätter wid stranden i wat-
net, utan måste omkull. Jag har och förgiätit at berätta, at ½
mil från Staden Krembs på den sidan åt Regensburg, passerar
man en ort heter Didrichstain, därest et mäkta skiönt Closter
är at se, mehra likt et Konungsligt Palais, än et Closter, öfwan-
före samma Closter på et högt berg ses et ruinerat Slott, som genom
the Swenske är wordet förstördt, och strax därhos wises Tracten,
hwarest the Swenske marcherat öfwer bergen, under åt Donau-
strömmen, och så följt Donau up åth, men å andra sidan af ström-
men hafwa the intet warit. Från Krembs komo wij till Hollenburg,
Stockerau äre stora marckfläckar, såsom små städer til ansende, och
sedan till Städerna Tuln, Neuborg. I Tulen är et Nunne Closter — Tulen. Neuburg.
zum hl: Creutz kallat, och kyrckan samt Capuciner Clostret at se.
Uti Neuburg är Jesuiter Collegium, S. Peters kyrckan etc: at remar-
quera, Staden är på nya maneret Fortificerat. Wij passerade in-
förbij det beromlige Clostret Melkenwein som för dess fruchtbar-
het af Korn blir kallat, die volle Metzen; det förra ofwanbemte
Closter Neuburg blir kallat för dess rika penninge Inkomst, den
klingende pfenning; och det 3die wid Diedrichstein, för den gim-
noga wijnwäxt däromkring, kallas, der rinnende Zapf.
Widare komma wij till den stora Staden Wien, eller Vienna — WIEN.
Austriæ kallat; där måste en resande noga låta visitera sig
wid porten

wid porten. Runtomkring den tracten af Wien å båda sidor om
Donau, äro mycket wijnberg, men en stor deel öde och fördärf-
wade af den senaste Turckarnes belägring, så at den tiden jag
där war, gallt et maas /: som är något mehr än en kanna
hos oss :/ 15 kreutzer, som förr allenast gullit 6 kreutzer i Wien,
90 kreutzer giöra en Rdr hwaraf ses kan, huru ringa wijnet ko-
stat. Staden i circumferencen är nog skiemelig stor, doch med stiöna
och wackra hus, men irregulaires, något tränge och smahle gator.
Där woro nyl: lychtor upsatte på alla gator, ej på påhlar som uti
Holland, ej hängde på rep som i Paris, utan på järnstenger fästa-
de i muren, wid husen, och med rött och hwitt måhlade. Där hålles en
starck Disciplin öfwer dessa lychtor, at om en slukes, fast det skiedde
oförwarandes, råkade et bräcka en deraf, måste han genast hän-
ga, derföre en galga upsatter är på enna torget. Hwar natt går
350 man wacht, så at hwar har sine 12 lychtor at wachta. Det
första åhret, när dessa lychtor upsattes, blef hwart hus i Staden
pålagt at contribuera här till 14 gl: det är $9\frac{1}{3}$ Rdr och där till
samendan alla lius giöres och stöpes utom Staden af wist folck där-
till af Magistraten förordnade :/ måste lefwereras hwar qwäll
uid hwar Stadsport et wist antahl lius, af så och så många pund, och
inwånarna måste här kiöpa, och af hwart pund som sällies aftages
et lius till lychtorna, och det åhrl: emellan hwar lychta är alle-
nast 18 alnar. Här är och strengel: förbudit, at ingen må finnas
utom huset, sedan half nijo är slagen om afftonen, at om gästen
bultar på porten sen den tijden, fördristar sig intet wärden ho-
nom at insläppa, den som här emot bryter straffas med 50 Rdr
böter, likaledes den som efter kl. 9 säljer wijn eller öl, orsaken
därtill är, at kl. 11 à 12 skiedde mord, mäst hwar natt. Samma tijd jag
war i Wien, utgick en förordning, för hwart och et ämbete, huru högt
prijs hwar finge utsättia sina wahror och arbete före, ja noga stycke
til stycke. Utan före å andra sidan af Donauströmen, är Leopoldstad
belägen som i sista Turckarnes belägring är worden aldeles upbränd
och ruinerat, men nu å nyo bättre upbygt än till förende, med wackra
hus och stiöna reales gator och är en stenbro emellan begge städerna.
På samma sida om Donau är en stiön Boscage eller skog, däruti in-
wånarna hålla sin ordinarie promenade, och där är mycket lustigt.

Uti

Uti Wien logerade jag på Härbergat kallat Swarta Elephanten, wid Rothenthor som wätar åt ströumn, därest man anlägger med far-tygerna. Denna Stad är wäl befästad med wallar och grafwar, och den redan Ao 1529 warit considerabel, när Turken Solimann belägrade Wien med 300000 Man, och måste den doch öfwergifwa så är den senare belägringen Ao 1683 ännu ringare at considerera. Af kyrckior wara här många at anföra, neml. 28 st. Hufwud-kyrckan St. Stephan har det högsta torn, med mycket genombrutit arbete utzirat. Kyrckan med tornet inräknat, är 480 skoor höy, den största Klåckan sägs wara af 244 Centner och 44 pund wigt. Innan är kyrckan temml. mörck. Uti et Capell wisas et Crucifix som berättades wäxa hår swartbrunt på Christi hufwud alla åhr, hwilket långfredagen altijd afskiäres. Där wisas ock många reliquier och helgedomar. Dessutan äro följande kyrckor at beskåda, såsom S. Petri, S. Michel, S. Dorothea, S. Mathias, S. Ignatius, der Capuciner = Augustiner = Dominicaner = och Prediger Münck kyrckor etc: etc: Det Kejserliga Bibliotheket, är stort och magnifiquett, bestående af 7 rum, hwaruti skall finnas böcker till antalet, öfwer 100000 st. Deribland 10000 manuscripta, och finnes ett tryckt Register på dem alla. Där äro ock i Skatuller en mäkta myckenhet af Medailler, antiques Romerska, som ock modernes. Carl Patin uti sin resa förmäler wara allenast af Sabina uti Silfwer och af en revers, neml. Veneri genetrici, till 2200 st. medailler alla antiques och wäl conserverade, hwaraf man tänckia kan den stora myckenhet af den öfriga stora Suiten; samma Autor berättar, där finnas 800 st. Medailler allena i gull. Ibland the skrefne böcker, finns Dioscorides som långt öfwer 1300 åhr gammal, och tillförene hört Turckiske Kejsaren Soliman till etc. Octavius Strada som skrifwit om Romerskt mynt är där, uti 8 Tomer, utzirat med en otalig myckenhet målningar utaf Raphael Urbino, Rubens, Albrecht Durer, och andra flera mästare. Konstkamaren består af 9 rum. Det första är et stort gallerie som insluter borggården å 3 sidor, så at där äro 6 fönster, uth hwardera sidan å gården, men midt emot fönstren på wäggarne i Galleriet, är klädt med sköna rares Skilderier, item, å den sidan åt gården, mellan fönstren, af the bästa mästare, På gålfwet rundt om äro satte antiques marmor buster all: bröst-bilder

bilder, och några Statuer ibland som räknas wara öfwer 300.
både i marmor och metall. De öfrige 8 rummen som Konstkam-
maren består utaf, äro 2 små Cabinetter, det ena innehåller
idel rares teckningar af stora mästare, i ramar satte, och därmed
wäggarne beklädde från gålf och till taket. i det andra äro åt-
skillige stora Skåp med glass före, derinnan före sees antiquite-
ter af Statuer, Urner, Lampor etc: etc: Item, en hoop nätt arbeta-
de saker i elfenben, Crystall de montagne och silfwer etc: åfwan
samma Skåp, under taket stå en hoop Statuer och bröstbilder af
marmor; mitt för fönstren, emellan bägge de första Skåpen, hän-
ger en stor antique marmor Bas-relief af stort arbete. där hän-
gia och på swart Sammet innan för glass satte en hoop Antiquite-
ter och reliquier, fundne i en graf uti Flandern ~~uti~~ wid Tornay, som
äro monumenter efter en Konung i Frankrijke Childerique kallat,
Konung Clodovaei Fader, såsom Zijrater till en häst, dess wärja,
dart etc: dess Signetring och annat mera, en stor myckenhet Me-
dailles i guld af Imp: Leone och Zenon såsom och bijen af guld längre
än en tumme, och mycket annat af guld och stenar som uti He-
denderna brukeligit warit, at i grafwen läggia, med de dödas
been, det pretieusaste, de i lifstijden ågt hafwa. Ibland de öfrige
8 rummen äro 3 stora Salar, och 3 små rum, alla beklädde med
rares Schillerier från gålf och till tak, af de namnkunnigaste
Mästare såsom; Raphaele Urbino, Titiano, Caraccio, Paulo Veronese,
Correggio, Palma, Holben, Bassano, Alberto Durer, Rubens, Van Dijk,
Giorgione, Schiavone etc: och räknas i desse rummen wara 1600
St: taflor, alla uti sina sköna bilthuggare ramar. uti et af des-
se rummen wid en dör, sees en styckekula liggiandes wid wäggen,
af Turkarne i sista belägringen inskuten, utan at skada något
Schilleri, som derföre blifwer där liggiandes till en ihogkommelse.
Härnäst kommer sielfwa Skattkammaren, som är den förnämsta uthi
Konstsaker och Curiositeter, utropat worden i hela Europa, är wor-
den colligerat af 4 Kaysare tijd efter annan. Den Skattmästa-
ren som då hade nycklarne därtill het Graf Thrautson, som in-
gen annan lembnade samma nycklar, utan sielf wiste. Först
kommer man i et gallerie, som är wälfdt til taket, har 14 fönster

på en sida

på en sida, och midt emot hwart fönster är et stort Skåp, som äro
doch allenast 13 st: til taalet, med ebenholtz dörar före; öfwan på
skåpen under stora listen, är en guten metall öra, med dessa ord:
F. III. det är Fridericus III, som detta inrätta låtit; öfwan på hwar-
dera Skåpet stå 3ne metall Statuer och dubble figurer öfwer hwar-
andra, mest 2 à 3 ishpa, och mycket stora, och emellan dem 2ne sto-
ra antiques utwalde sköna bröstbilder af marmor som giör till-
hopa 26 marmor bröstbilder och 39 dubble metall Statuer, förutan
många andra Statuer och bröstbilder som stå å sidorna på gålf-
wet, bland dem står wid fönstren 4 stora wälarbetade bröstbilder
af de förre näst förledne Romerske Kejsarne. Uti de 2ne första
af dessa berörde 13 skåp, fans en stor myckenhet konsteligt utarbetade
saker i Elfenben. Uti de andra 2ne därnäst, subtilt arbete i
gull och silfwer, item urwerck af gull och silfwer utaf åtskilliga
art. I det femte war ock allahanda arbete i gull och silfwer, där-
ibland de 12 förste Caesares, bröstbilder wäl giorde i Silfwer. I
det 6te woro Hyllor med rött sammet klädde öfwer hwarandra,
hwaruppå lågo en otroligt hoper utskurne stenar Camei kallade,
och en deel mycket stora, hwarpå uphögde Portraits eller figurer
äro hwita, men grunden af dunckel färg. En stor sådan fans där
såsom en Bas-relief, med många figurer på, af 1 qwarters stor-
lek i quadrat. Uti det 7de och 8de Skåpet, woro åtskillige ting, Vaser,
Skålar etc: af bergChrystall, item några af Böhmiske Diamanter
skurne. Uti 9de och 10de skåpet, fans allahanda kärill af gull
med äkta stenar och Camei besatte och utzirade, deribland war
en Skål af Indianiskt gull, i Indien giord, med et stort stycke In-
dianiskt gedignet gull, däruti liggande, som Solen utwärkat. item
Kejserlige Romerske Kronan; den Ungerska Kronan och ännu 2ne
andra konsteligt utzirade med Diamanter, äkta stenar och perlor, där
samt och Kejsarens Scepter, som är af Enhorn formerat, öfwerst och ne-
der uti handtaget, med gull infattat, och med stenar utsatt. En
stor Krona wistes i samma Skåp, som är worden skickat af Turcken
till en Furste i Ungern, at han skulle låta sig kröna till Konung
i Ungern. Där äro en hoop Turkiske Sablar, wärjor, dartar etc:
alla af gull, rikeligen infattade med stenar, en deel så stora, som Walnötter.

I det

I det 11te och 12te Skåpet, fans åtskillige saker, Vaser och Skålar, af Agat,
Smaragder, Turcoser, Granater, Lapis Lazur, hwar stycke i et stycke stenn
skuren. Det 13de Skåpet, bestod mäst af idel Diamants Ringarne,
somblige stenar stora i widden som en halföre; item perlor stora som or-
dinaire nötter. En Topas och en Hyacinth woro där så stora som 2ne
Walnötter tillsamans, En Smaragd af ett halft qwarters längd och
bredd etc: På ena sidan af Galleriet woro hyllor hela wäggen, alt
up till taket; på öfwersta hyllorne woro satte Confect fatt eller Skå-
lar med fötter under, och öfwan med en Statue, alt af massift gull,
och woro till talet 70 st: På de andra hyllorne woro lagde en
hoop Krigstyg af Turcken tagne i senaste kriget, såsom kostelige Sad-
lar med alt tillbehör; Sablar, Sköldar, bogar och pilar kokwar etc:
alt af arbetat silfwer och gull, med stenar utsatt, samt brodera-
de täcken och rykt beprydde med ädla stenar, somblige stora som
en böna, af åtskillig art. En Sadel med dess tillbehör en sköld
och en Sabel är deribland, som är tagen af Gr: Teckelj, ungiärdt
rykt af gull, silfwer och ädla stenar. Understa rummen i Skåpen
näst gålfwet, äro upfylte med rare böcker af Tournier- och O-
pera styken. Förutan alt detta, så äro hwid hwart skåp, såsom
och innan till på dörarne, hängde sköne Schillerier af stora Mä-
stare, lika så mellan hwart fönster och under fönstren. Under
fönstren äro öfwer 16 små Schatuller, det ena större och rikare
än det andra, upfylte med allahanda rares och pretieuses ting.
Där äro 2ne Schackspel, ett af gull, och et af silfwer; item ett
curieust Kortspel af gull etc: Där är och en brun orientalisk
Agat skål, ungefehr 2 foot i Diameter, därest uti af naturen
finnas dessa bokstäfwer: XPICTOC i botten, med et B främst:
som kan uttydas: BAΣIΛEVΣ XPICTOC. Här om finnes wide-
pag:463. re något specialiter upteknat, uti min a part författade Up-
satz på et och annat som finnes här i Konstkamaren. Här äro
10 st: stora Enhorn, somblige af 5 à 6 alnars längd, et stort Rhinoceros
horn i gull med stenar infattat. etc: Uhr detta Galleriet fördes
wij i et annat, som bestod af 2ne rum, och ihopfogade med
en bred gång, som är likaledes beklädd som de förre rummen
med Schillerier och andra Curieusiteter. I det ena rummet, woro
et [illegible] en hoop små Bas-reliefs pousserade i wax, innom glaas

med

rumar om, item Portraits i vax tämml: stora. etc: En hoop Schillerier af mosaique arbete, 2ne stycken woro där af florentiner stenar samansatte, docl alt ypperligt arbete. några stora Statuer och Crucifix uti Elfenben wäl arbetade. I andra rummet wystes oss: Gustaf Adolphs Skinkyller fodrat med gult atlask, som han blef skuten uti, där 2ne håll syntes efter Kuglor, et i armen, och et i ryggen, genom lifwet å wänster sidan, mitt igenom. mehra finnes, som sades uti min förtekning angående denna Konstkamaren. Sedan wystes oss den andeliga Skattkamaren, som war et fyrkantigt stort rum, med hyllor runt om å 3ne sidor, alla upfylte, med en stor myckenhet af reliquier, innom gull och silfwer, och myckit med äkta stenar infattade: ibland annat wystes ett Crucifix i en Kalkstock wuxit, som således sig tilldragit: 2ne mil ifrån Hamburg uti en liten stad heter Bordorff, har en qwinsperson, wid Herrans Nattwardz undfående, uttagit Oblatet, utur sin Mun, och henna den stoppat i en brun kalkstock, och densamma undergräfwit i sin trägård, hwilket derefter upwuxit som et fullkomligt Korß, med Christi bild uppå, och förwaras samma Kalkstock här innom glaß, med en där wid skrefwen zedell, som exprimerar hela Historien. Där äro och en stoor hoop Kostelige och rares Messhakor, altartäcken etc: af Kostelig tyg, all öfwer prächtigt borderade och med perlor besatte, af otroligt wärde, och mycket annat, som för widlyftigt wore här at anföra, nu hälder icke minnet där tillräcker. Slottet där Kejsaren residerar i Wien är stort; man kommer först innom en mycket stor borggård omgifwen af sielfwa Slottet, därutur kommer man öfwer en liten windbrygga, därest 2ne förgylte Lejon å hwar sida om bron äro, där kommer man åter in på en liten borggård, och allestädes hwar man kommer, finner man för sig stora Lifwaktens Soldater, bundne med Kladior, jag räknade 7 à 8 st: Här woro och en fyra bisköpshuset, Cantzelliet, Hofcapellet, Kejsarestallet, Myntet, Rådhuset, Judskolan, bollhuset, och några privates Palaits och lustgårdar etc: som nu alt förbigås. Jag will här till slut allenast något förmähla om Kejsarens Leopoldi Statur och ansende, den Dag hand sig när han spisade, som och på en högtid, då han kom ifrån sin Jagt, det han myckit älskar

så at

så at ordspråket om honom så lyder: Sis Caesar non Jesuita, Sis
Caesar non Venator, Sis Caesar non Musicus. Uti alla dessa 3 ex-
cellerade han mycket. När han, som sades, skulle bewista en
procession på en högtid, förwäntades han ifrån sin jagt, e-
mellertijd höll hela Procession stilla på långa gatan, till
dess Kejsaren kom, och steg utur sin wagn, inställandes sig med
i raden. Han hade sitt radband eller Pater noster i händren, och
räknade därpå flitigt. Han war af en kort Statur, något
mager, och har en stor underläpp (: såsom näst hela den
släkt Linien haft :) med stora swarta mustacher som upfylla stället
hwad som felades i öfra läppen. Hade en hög Sadeltopp hatt, med
smal kanten omkring, och röda plomager uppå, hwaraf ändarna
hängde nedrewärts rundt omkring kanten; wijda, swarta, sto-
ra och öpna byxor, och derunder röda lårfoder, som syntes,
en kort swart tröja, med swarta galoner all öfwer, men
ermarna röda, lika med plomagerne, och all öfwer borderade,
på en axel hängde en liten kort, swart tygs kappa all öfwer
brämmat med swarta Galouner, på skorna hade han stora wida
swarta bandrosor; hwilken drägt mig mycket sällsam förekom.
D. 5 Maij st. n. reste wij med landkutschen från Wien ställandes re-
san på Prag hufwudstaden i Konungarijket Böhmen, och är deremel-
lan 36 tyska mil, det kostade hwar person i fohrlön 6½ gl. och
förrättas resan på 7 dagar, som wij giorde. Utan för Wien pas-
serade wij öfwer Donauströmmen på 3 ställen, som wore mycket bre-
Stockerou. da grenar af Donau, och komo först på en ort heter Stockerou en
Marckflek, resandes förbij en liten stad Kroneborg kallad, som lig-
ger på wänster handen af wägen, är allenast 1 mil från Wien,
Hollebrun. widare komo wij på en Marckflek Hollebrun och Gunnersdorf, hwa-
Gunnersdorf. rest en mycket elaker och ried wäg är. Uti Gunnersdorf, ligger ett
stort skiönt Palais med graf omgifwit och windbrygga öfwer, samt
stora skiöna stall utan före, hörer Baron Teufel till som war
Znaim. af Luthersk Religion. Härifrån hunno wij till Staden Znaim,
en skiön och wacker stad, något högt belägen, såsom Siena uti
Italien, har skiön wallar och graf omkring sig, ligger i Provintzen
Mähren, och hafwa för detta Marggrefwarne af Mähren här
residerat

residerat som än Skottet utwisar, hwaruti man ser et gammalt Hed-
niskt Capell. Här är förnämligast at se Kyrckian S. Niclas, och Råd-
huset, hwilket hafwer et högt och konstigt Torn. Kyrckian S. Lamberti
och Capuciner Klostret äro och wärde at remarqueras. Sedan kommer man
till Staden Mährisch=Budwisch kallat, som räknas för den första Mährisch-Budwisch.
staden i Mähren belägen 11 mihl ifrån Wien. Sedan till en Marck-
fleck Pirwitz benämd. Här begynnes näst alla orter at skrifwas Pirwitz
på tz som är arten af det Böhmiska språket. Det berättades
at uti en liten ström, som löper derigenom skall understundom fin-
nas Coraller, alla husen woro i en Symetrie bygde, at man föga
kunde skillia det ena huset ifrån det andra, är en lustig ort, och
derhos ligger något högt, et skiönt Kloster med en trägård, och
där straxt bredewid et Palais, hwarest den Herren boor, som denna
orten tillhörer. Wij foro härifrån till Staden Iglau som är nå- Iglau
got sönkt belägen, doch wäl befäst, alla husen äro utantill må-
lade med åtskillige historier, där är et mycket skiönt och stort
torg, staden är i rundan bygd, och mycket bekant, för dess mycken
Klädmakerij. Här såg jag först Zwinfoldens rätta drägt, där
de bruka hwita Kapor som räcka dem på benen; här begynnes
och det Böhmiska språket som aldramäst. Wij kommo sedan på ett
herberge Stettil kallat, 1½ mihl deremellan skildes den Mähri-
ska och den Böhmiska grentzen begynnes. Wij komma sedan till Sta-
den Teutschen-broth en liten och wacker stads, sedan på en Marck- Teutschen-brodt.
fleck hetande Jeniko. Där säljes mycket Agater, Topaser, Turcoser Jeniko.
etc: som finnes däromkring, sedermera på Städerna Czaslou Czaslou.
och Staden Kuttenberg, därest et gammalt wäl bygdt Kloster finns, Kuttenberg.
och wisas där et rum, som Konung Gustavus Adolphus hade ätit
middagsmåltid uti, ty denne byggnad, hade honom så wäl behagat, at
han förbudit, det ej skulle förstöras, men en Soldat har i sitt
fyllerij efter Konungens afresa, tändt elden derpå, hwarföre han
sedan blef steglat. Staden är alliest nog det förstörd, och ligger un-
dan för en backa, och synes än rudera af husen et långt stycke bort.
Här hos finnes många grufwor som innehålla malm af Silfwer
och ~~Koppar~~ Koppar tillsammans blandat. Där finnes 20 grufwor
eller nedergångar, dog fattade wi den resolution tillyka med
en Svensk hetande Swedin, (som sedermera wardt Professor i Upsala)
at

at jag lät winda mig neder i en Såå, på en kräss 80 famnar
djupt, men war doch ey till nedersta botten. Derifrån reste
Colin. wij till Staden Colin, 1 mijl derifrån, en liten, doch nätt och wäl-
bygd stad, och widare till en Stad, kallat Bönisch brodt, som war
Bönisch-brodt. 2ne åhr tillförende afbrend, tillijka med kyrckian, at ichen hus
qwar blifwit. Kyrckan stod mäst obygder, och några få hus, som
nyss upbygde woro. Denne Staden skall fordom warit mächtig
och rijk, och af stålthet revolterat mot Kejsaren, men omsider
wunnit nåd, och då dem frågat blef hwad nåd dhe hälst begiärade,
hafwa dhe genom underdånighet till ihogkommelse af sitt brott fra-
wat och begiärt, at dhe måtte få bygga 5te pelaren i galgen, till
åminnelse för deras efterkommande, hwilken galga man i denna
dag ser, belägen ett stycke från Staden på en högd, där samma Pelaren
är högre än dhe andra 4 uth omkring. etc:
PRAG. Fredag d. 12 Maij kommo wij fram til Staden Prag, hwilken man ey
ser, förän man kommer fram till densamma, ty där äro runt om stö-
ra Wijnberg, hwilka lika som innesluta Staden. Wij reste in på et
herberge, belägit å ena sijdan af floden Moldau, som kallas lilla
sijdan af Staden; wärdshuset kallades Badet, mitt emot herberget
förgylta Enhorn, där man gaf måltijden för en person 5 groschen
doch utan wijn beräknat, som a part betalas. Prag förmenas
wara bygd af en Böhmisk Furste Neatha, Ao 823. bestående af
3 delar, eller särskilte städer, och hafwer hwardera Staden sin egen Ma-
gistrat, desse delar kallas gambla, Nya, och lilla Staden. Gamla
Staden ligger på högre sijdan om floden Moldau, därest wackra
hus äro, men på gamla maneret upbygde. Rådhuset har ett
högt torn, hwarest uti är et mycket konstigt uhrwärck ~~och~~ för-
menas icke maken finnas i hela werlden. Därpå ses Himmelens
lopp, hela åhret igenom, med månadstalet, dag och stunder, läng-
sta och kortaste dagen, dagjämningen, ny och fullmåne, alla
högtijder om åhret etc: Och räknas här i Böhmen, dagen ett in-
delas uti 24 timar ifrån Solens uppe- och nedergång, lika som
uti Italien; ellest läses på gamla Rådhuset, skijlta kallat, desse
Orden: Praga Caput regni. item. Haec Domus odit, amat, punit,
conservat, honorat; nequitiam, pacem, crimina, jura, probos. Slach-
tarehuset är där och remarquabelt, emedan at inga flugor sätter
sig

sig på Slottet, hwilket genom en Wertkonstnär är tillwäga bracht. Här äro skiöna Kyrckor och Closter, bland hwilka S. Mariæ Kyrckia är förnämst, och det prächtiga Jesuiter Collegium och Kyrckian, därest Kayser Carl d. IV:des monument och grafställe finns. Uti nya Staden, som och ligger på högra sidan af Moldau är och ett Rådhus med högt torn, samt många Kyrckor och Closter. Uti gamla Kyrckan St: Petri och Pauli wijses den pelaren, som Satan fört hijt från Rom uhr Vaticano, förmedelst ett ingått Waad med en munck. Uti gamla Staden finns det huus, där Johannes Huss har bodt uti; och är där en skrift på latin, med förgylta bokstäfwer i swart marmor, som utwijsar detsamma. Lilla Staden eller lilla sidan kallat, är belägen å wänstra sidan om Moldau, därest de skiönaste husen och Palaits äro, ty där boor adeln och de förnämsta; Här ligger Slottet eller kaysserliga borgen, därinne finns en Saal, som är 212 fot lång och 30 bred; och på den sidan åt Moldau finns den sal på borgen Radschien kallat, hwarest de Kayserl. Herrar Comissarier wid begynnelsen af den Böhmiska Cron blefwo störtade igenom fönstren utföre. Denna delen af Staden, hafwa de Swenska innehaft under Gr: Königsmarcks anförande, och är sedermera wäl befäst blefwen med nya anlagde 5 eller 6 stoora Bastioner och med stoor omkostnad giorde wallar och grafwar, och kan dock föga därmed hulpit warda, så att nyttan ey corresponderar med arbetet; ty där ligga höga och stora berg in på bastionerne. I denna delen af staden, äro gatorna upp och utföre, nästan lika med Södermalm i Stockholm, dock ändå mehra, ty Situation är så beskaffad, medelst de många höjder och berg, där elliest de öfriga delarne af Staden ligga på en jämbn plan, på andra sidan om floden; dock har denna delen en skiönare Situation däruti; att hon har en angenehm utsicht öfwer hela Staden, och landet omkring. Denna floden som delar Staden, är här något bred, har skiöna öijar uti sig, såsom stora och lilla Insuln kallade, bägge planterade med skiöna linder, där inwånarne hafwa sin lust om sommaren; De hafwa och andra promenader utom Staden, såsom Kayserliga Trägården belägen uppe på berget; Diurgården kallat Stern, ligger en liten ½ mihl från Staden, med flera andra.

Wid

Wid denna Borggård är ett skiönt Palais af Kejsar Rudolpho en Dame af det grefl. Sternbergiske huset, till ähra upbygt wordet, hwilket hus är som en stierna anlagt. Öfwer floden Moldau, ifrån den lilla sidan, till andra delen af staden, är en mächta lång och stoor steenbroo, hwars lycke jag än aldrig sedt i storlek, är 700 goda steg lång, och emot 12 bred; och har 24 stora och höga Arcader eller hwalfbågar under sig. På denna broo, står å wänster när man från lilla sidan kommer, en stoor skiön metall Statue emot Calwarie högd, som är en heliger kallat Johannes Nepomucenus, hållande ett Crucifix på sina armar, klädder som en Jesuite. Denna Statue är worden af de Swenska, efter Gr: Königsmarcks ordres, kastader i strömmen, hwilket de Catholiske mycket illa uptagit, som sedermehra med stor möda densamma uptagit, och upsatt på sitt förra ställe A. 1683. såsom inscriptionen utwyser:

Divo Johanni.
Nepomuceno.
Anno. MCCC. LXXX. III
Ex hoc ponte
dejecto.
erexit
Matthias L. B.
de Wunschwitz
Anno M. DC. LXXXIII.

Länger fram på samma sida af broen, emot 200 steg står ett Crucifix med Christo på af metall, och å hwardera sidan af korset, Sta Maria och Johannes i lefwandes storlek, men desse bilder äro af steen, öfwerstrukne med metall färga; nedan för korset står en pelare, ett modell af den som fans i Rom, wid hwilken Christus hudflängdes, några 100de steg längre bort på broen, kommer man till ett torn, mitt öfwer broen bygt, därpå läses en Inscription uti swart marmor med förgylta bokstäfwer, såsom därmed att wisa, det här woro ultima meta furoris Gothicae Gentis, eller det yttersta måhlet af Giötharnas progress. Inscription lyder således:

Siste. hic. paulisper. viator.
sed. lubens. ac. volens.
ubi. multa. populatus. tandem. vel. invitus.

GOTHORUM et VANDALORUM Furor
et leges. seu. latam. in. marmore.
Quod. ad. perpetuam. Boemarum. omnium.
Sed. imprimis. Vetero=Pragensium
Memoriam.
Anno. Domini. MDCXLVIII.
Mars. Suecicus. ferro. et. igne. in. hac. turri. delineavit.
Hæc. turris. Gothicæ. fuit. ultima.
Meta. furoris.
Sed. fidei. non. est. hæc. ultima
Meta. Boemæ.
Voluissent. id. ipsum. Cives. Vetero=Pragenses
fuso. Sanguine. inscribere.
nisi.
Pax. Aurea.
Ferdinandi III. pietate. et. Justitia.
in orbem. Germanicum. reducta.
pro. Sanguine. aurum. suppeditasset.

Straxt därhos wid detta torn, å högra sidan, undan för broen wid strömen, ser man ett annat torn, eller fäste af huggen steen, alt öfwer med styckekulor beskutit, som äro fastade qwar i muren, dem jag mot 70 st: räknade, hwilka där conserveras till en ihågkommelse efter de Swenska. I strömen å samma sida ser man midt öfwer wara ett watnfall inrättat, som betienar några watnqwarnar wid strömen belägne. När man är öfwer denna broo kommen, ses på wänster wid wakthuset en marmor pelare, med gröna löfwärk af wijnrankor utzirat, hwarpå står en Statue af en Kejsare i sten huggen. Å samma sida finnes Hospitalet de kalla, som är en kyrckia med kupol på, är innan i zirligen bygt, och har fast det bästa anseende af alla kyrckior i Prag. Uti denna nya och gamla Staden hålla mäst Studenterna till, och sades då wara mot 4000 personer. Där äro 4 Professores af hwar facultét och hafwa de ej sina Collegier på ett rum, såsom annorstädes brukligt är, utan på åtskilliga ställen i Staden, och niuta hwardera af Professorerne årl: 700 gl. inkomst. Studenterne skola särdeles hafwa wist sin manlighet, när de Swenska derföre lågo, och hindrat dem

mycket

myckit at komma öfwer broen, ehuruwäl dhe största delen af broen in-
nehade. Uti gamla Staden hafwa och Judarna sitt tillhåld, och
är dem en särdeles tract indelt, som sades wara 26000 med
kwinnor och barn inräknade, dhe måste alla wara separerade
och klädde i en särdeles drägt, neml. med en krusskrage om
halsen en kort kappa på axlarna, en särdeles giord hufwudbonat
af swart kläde, lika så qwinfolken med en särdeles främmande
hufwudbonad af linne. wid stora torget hafwa dhe en indelt
plats, med sina bodar och mångleri uppå, som består mäst i ste-
nar, såsom: Böhmiske Diamanter, Topazer, Granater, Agater etc.
som alla fås i Böhmen; hwaribland man finner offta, mäkta
skiöna och curieuse stenar och skiörde. Granater fås där, som hö-
gre wärderas än Orientaliske, men aldrig större än en ärt.
Desse Judar hafwa här i staden sina 12 Synagoger, och blifwa mäst
derföre lidne, at dhe hafwa wissa grepp och äro behändige, att
släcka wådelden. Dhe hafwa sin egen och à part Magistrat, lika
som 3 delarna af Staden hafwa hwar sin Magistrat och Jurisdiction,
men en Burggrefwe är öfwer dem alla, som en Vice Roy
i Böhmen; denna tiensten blifr altid wid Familien, at när
en dör, kommer en annar af slächten i dess ställe, och förer ett
stort och präktigt håf. Furstarne och herrarne där i landet
måste giöra sin Cour hos honom, att offta större Magnificence
och upwachtning hos honom sker, än hos Kysaren sielf.
Han residerar altid i lilla sidan af Staden, wid torget, uti
ett stort präktigt Palais. Den då warande Burggrefwen
het Sternberg och lyder hans Titul sålunda: Adolphus W-
ratislaus S.R.I. Comes de Sternberg. Dominus in Zasmuk,
Malotitz, Hosticz, Podaus et Putsch. Aurei Velleris Eques; Sacr. Cæs:
Regiæq Majest: Intimus Consiliarius, Camerarius, Primarius Lo-
cumtenens, et supremus in regno Bohemiæ Burgravius. Han
war en myckit Civil herre, och därhos en godsinnat Swensk,
hade och warit tillförende som Ambassadeur till Swerige
förskickader. Han älskade så högt den Swenska Nation at han

hade

hade S:t Carl d. XI:tes Contrefait uti sin egen Sänge Cammare; han fäg=
nade mycket Cammarh:n Tessin och höll honom några gånger
till måltijd. Här i staden är mycket sund lufft, så at Bürg=
grefwen sig utlåtit, at om en wore med frantzöska Meßlingen
behäftad, skulle den här bli curerat, men den som samma Sjuk=
dom sig där å orten pådrager, blir honom ej quitt. Här
är godt lif uppehålla och får alla Victualier för ringa prijs,
at en som will menagera kan här rätt utkomma med mat,
kammar och säng för 1 Kejserl. gyllen eller ungefähr 4 D:r Swen=
ska Kopp:mt. omkring kan. De hafwa här sköna källrar, hwars wäg=
gar äro med sijl belagde, som warar hela Sommaren öfwer.
Här är at remarquera, at på lilla sijdan talas det bästa
tyska språket, men kommer man öfwer broon i nya staden,
finner man en stor åtskillnad, men i gambla Staden å=
ter där förstår mestadelen tyskan, men swara aldrig på
tyska när de blifwa tilltalte, utan på böhmiska som är ett
mycket obekant språk, dock kan en Polack och en Böhm nå=
gorlunda talas wid, och förstå hwarandra. Jag will nu och
till slut något införa, hwad här i Staden particuliert är
at se och observera. På Slottet eller Kejserl. borgen är uti
rummen icke särdeles at se, efter där sällan något Hof hål=
les; det förnämsta är där Konstkammaren, som består mest
af utwalde sköna Schillerier, till en stor myckenhet, alla
af de gamla och berömliga mästare; och är till at förun=
dra, at på en så kort tijd efter det swenska kriget, så mycket
kunnat colligeras, och hwad Schillerien angår, äro de långt
bättre än de i Wien. Först kommer man i ett rum, där alla
wäggar woro klädde med rare Schillerier, och runt om wäggen
är en hylla, därpå war en stor myckenhet af små metall
Statuer; härutur fördes wij uti 3ne långa Gallerier ofwan
med Schillerier rätt beklädde, alla i en rad efter hwaran=
dra, sedan går man några trappsteg utföre, där och uti
trappan hängde Schillerier på wäggarna, och kommo så widare
uti

uti et stort Gallery, uti den storleek som alla de 3 första hwarest wo-
re the utwaldaste och bästa, som wärderades öfwer 100 dr stycket; hwaribland
war ett, det bästa, af 3 aln: högd och 2 bred, som hängde öfwer spisen,
af Titian giordt, föreställandes Ecce Homo, hwilket wärderades til
33000 rh: Uhr detta komma wij uti et annat Gallerie, bestående
af åtskillige skåp, med glaas dörar före, the woro öfwer 20 st. hwaruti-
nan woro allahanda underliga wäxter, petrificerade ting och sådant meh-
ra. J samma Gallerie woro en hoop hiorthufwuden med horn, som wänt
med hornen igenom stubbar och träen, som äro blefne qwarsittiande och
fastwäxne; samt några Statuer: Det förnämsta war at see, et Skatull
stiönt inlagt af gull och silfwer, med många ädla stenar besatt, och där-
till en stor stiön spegel af samma arbete och wärde; item et litet schapp, med
all dess tillbehör af silfwer, och stenar curieust sammansatt. Härifrån blef-
wo wij förde uti åtskillige wäl inrättade stall, som woro walfde, det ena
öfwer det andra, doch så med fönster nedan wid gålfwet, at man kun-
de see, uhr det ena inuthi alla the andra, genom en sällsam och artig
invention. Bredewid denna borg är Domkyrckian, som af Wenceslao
Martyren och Hertig af Böhmen är upbygt, St. Vito till ähra, och af
Hertig Boleslao den fromme kallat, fullbracht A:o 967. Har warit
en mycket stor och kostelig byggnad, men af wådeld offta fördärfwat.
Här ligga begrafne Kejsar Carl den 4:de med sina 4 gemåhler, samt dess
Son Kejsar Wentzel, Kejsar Maximilianus, Koning Ladislaus och Georgi-
us af Böhmen, och Kejsar Ferdinandi 1 gemåhl. Ett stiönt Capell fins här
som Kejsar Carolus IV på det präcktigaste låtit bygga, med grön och brun
steen inlagt, såsom ädla stenar glänsande, med gull infattade. Uti detta
Capell har uti forna tyder förwarats den Kongl. Böhmiske kronan, till
Joh: Ziscæ tyd, då Hussiter kriget påkom, och då bortfördes den till
Slottet Carlstein, för större säkerhet skull. Icke långt ifrån denna Er-
kebiskops gårda, är et berömligit och namnkunnigt Nunnekloster, som
hålles för det äldsta i hela Böhmen, och är Abbetissan däruti altijd af
furstelig härkomst, som och har sitt säte och bewistar alla Böhmiska
Drottningars kröningar. Här är at observera, det the 2:ne förre
Kejsarinnor äro intet worden krönte Drottningar öfwer Böhmen,
ty här är den sed, at så länge gamla eller Enckiekejsarinnan lefwer,
blijr ingen annan för Böhmisk Drottning erkänd, men som nu den
gamla Kejsarinnan är död, lärer denna Kejsarinna blifwa därtill
förd

särdt kiönt, hwilket på intet annat ställe finnes, än här i Prag. Litet
ifrån Slottet ligger et Kloster Præmonstratenser-Ordens, i gemen
kallat Strohhoff. Det man och Berget Zion kallar, är et wackert
Kloster af K. Wladislao I upbygt. In summa här räknas i Prag wa-
ra emot 70 kyrckor och Kloster. Wid Slottet finns och en skiön trä-
gård af allehanda främmande wäxter. Där hafwa och tillförende wa-
rit underhållne Lejon och andra främmande diur; uti denna lust-
gård är et skiönt sommarhus med många bilder utzirat, och har en
mäckta skiön utsicht. Wi besågo och en private Persons Palais,
wid Slottet belägit, som och hade et skiönt Gallerie af Schillerier,
bestående af 4 rum efter hwarandra, och är i samma hus en
skiön utsicht öfwer hela staden. Det är belägit midt emot Biskopens
Palais, å den delen af lilla sidan, som kallas Hradschin eller
Hratschin, som och räknas för en liten stad för sig siälf. I samma
del af staden ligger Capuciner Klostret, som kallas Loretto, som är
wärt för en resande at besee, och särdeles för den som ej tillförende
sedt det heliga huset Loretto uti Italien, hwarefter detta har sitt
namn. Ty det är et accurat och fullkomligit Modell af samma
heliga hus St. Maria di Loretto, så noga imiterat, at ingen åtskillnad finnes. Alla de historier utur Bibeln i marmor arbetade,
hwarmed huset i Loretto är öfwerdragit, finnes här af gips ar-
betade. Runt om samma plats där detta hus står, äro Portiquer,
och på 2ne sidor om huset planterade Alleer af linder, mycket pro-
pert och nätt. Utaf Palaits i denna delen af staden, lilla sidan
kallat, är förnämligast Graf Sternbergs, Biskopens och Chornini, och nästan
alla i denna Tracten, så at man ingen gata eller gränd finner
som icke skiöna Palaits äro uppå. Nedan för Slottet närmare åt flo-
den ses Waldensteins Palais, den stora Kejserl. Generalens under
Gustavi Adolphi krig i Tyskland, som är och wärt at ses, af 3 wå-
ningar högdt, med en stor i fyrkant innesluten borggård, och där-
wid en stor lustträgård, och å den sidan åt trägården äro stora
Portiquer under huset med stora pelare framföre, där innan
till är målat under taket och å wäggarna, samt med gipsarbe-
te emellan. I samma trägård på en sida å wänster är en lång
tract som en wägg af Grotesco eller som berg och klippor wilt
och bisard förestält, tillijka med et stort fogelhus därhos lika-
ledes

wilkt och bisarrt til ansende, doch alt med godt förstånd anlagt,
och bland det bästa i Prag, widkommande Architecturen. Fram för
berörde grottes arbete, är en wacker plantage af en hoop lindträn;
hwarigenom detta Grotte wäsendet winner dess större angenehmhet.
Mitt uppå platzen i denna trägård, står ännu en skiön Piedestal
af hwijt marmor, men mycket sönderslagen, då den stora Her-
culis Statue af metall dädan togs, som nu finnes i Drottning-
holms stora lustträgård i Swerige, den största Fontain näst
Slottet. Näst detta kommer Swartzenbergz Palais i bästa
consideration uti Architecturen, som än då war ofärdigt och o-
fullkomligit. Dess Wagnhuus kallat är ock wärdt at beskådas.
Till slut wil jag förmäla, det qwinfolken (: af de gemene för-
stånds :) gå klädde i Prag, uti sijden Mantlappor, och med sijden
kragar bredt på ryggen fodrade med skinnfoder, såsom sabbel, mård,
eller annat. Uti Böhmen brukas ey, såsom hoos oss, uppfostra bar-
nen med mölk, utan med ljumt watten i det stället. I Böhmen
räknas wara 8 furstliga hus som hafwa åhrlig inkomst mehr
än 20000 gl.n Den tijden sades ock at åhrl. contribuerades till kri-
get mot Turken (: allenast extraordinarie afgift :) 1175000 eller
Elfwahundrade, Siuttio fem tusend gl.n Hwaraf dömas kan, at
Böhmen måtte wara et rijkt och ymnogt land.
D. 24 Maij, sedan wij oss 12 dagar i Prag uppehållit, reste wij deri-
från med landkutschen, ställandes wår resa till Dresden hufwudstaden
och Furstl. Residencen i Saxen, som är 16 och ½ mihl, och gafwo personen i
Welmari. fohrlön 3½ gl. Wij kommo först till en liten stad kallat Welmari el:r
Waldern 2 mihl, sedan på en marckfleck Lewesitz kallat, som hörer
Marggrefwen af Baden till, och här begynnes talas tyska, här bö-
rjar och Elbströmen at bli navigabel, och följde wij dess strand åth
Aussigh. ända till Augusta, Aussia eller Aussigh som wore 3 mihl, och blef
här mycket bergigt, särdeles på andra sidan af Aussigh som är en
Böhmisk stad wid Meissniska Grantzen.
Pirn. Derifrån kommer man på en stad benämnd Pirn, den första Saxi-
ska Stad, der det Evangeliska och Lutherska landet begynnes; är en liten
befäst stad, ligger emellan några berg, där stora och considerables
stenbrott äro; och brytes där 3 handa sten i bergen. Här ett träst

befäst

bestått Slott kallat Sonnenstein, det förnämsta näst Königstein, som ej långt derifrån belägit är. Den bekante Ablats Krämaren Johan Tezel, är här i staden född. Det Sächsiska gebietet begynnes på en skog wid pass 2 mihl när in till Pirn, där man finner ända wägen, uprestade mihlstolpar, med Sächsiska wapnet uppå, samt 2 wärior uti korb.

När man omsider kommer till staden Dresden, blir en resande noga tillfrågat, hwem han är? utaf wakten wid porten, och hwadan han kommer? och hwart han ämnar sig, och måste undertiden wisa sitt pass och besked. Dresden är nästan tillsammans den befästaste ort i hela Tyskland, har en bred graf omkring sig med watten, och äro därwid trän planterade lika som en lustgård, har ~~höga~~ Bastioner wäl utsirade, men något lägre och platten omlagda. Staden har sköna hus och reales gator, men ej särdeles stor i widden, är fördelt genom Elbströmmen i 2ne delar; på wänster om Elben är nya Staden kallat, som är den största och förnämsta delen af Staden, på högra sidan af Strömmen är gamla Staden, där sällan något främmande folk logerar, och är mellan bägge städerna öfwer strömmen en stenbroo, med 19 hwalfbågor under, är af 800 steg längd, som hålles för den längsta broo i hela Tyskland, den Käjsar Ludovici 1 Son, har A:o 1070 låtit bygga. På den sidan wid gamla Staden, äro berg och nyjden skog, men å andra sidorna af staden, är wida slätter. Slottet uti nya Staden har en kringsluten ~~och~~ borggård af sielfwa Slottet, som är målat al fresco, underifrån, ända upp till gafwelen. runt om öfwer fönstren af andra wåningen, är Churfurstens hela Titel med stora bokstäfwer skrifwen. I Slottet, är en trappa, som en Runda formerat i ründen, där äro sköna rum utsirade, i Slottet och förnämligast en stor Dantz-sahl, taffelstuga, der Zwerg-sahl, hwarest 3ne kostliga Schillerier äro af Albrecht Durers hand, där äro många rum, som hafwa sina namn efter Tapitzeringen af historierne. Öfwanföre Churfurstens Rum, är Konstkammaren, som består af 7 rum, hwars beskrifning är af mig a part antecknat. Öfwanför Konstkammaren är Anatomie Kammaren, som är under taket såsom berg och skogar wilt förestält, under fönstren allahanda Jagter; här uti rummet, är ett annat litet rum inwält utantill såsom berg och klippor till anseende, därinne sees en anatomizerat Man och Qwinna,

Dresden. (margin)

pag: 470. (margin)

En

En apina, Lejon, Geetswijn, biörn, hwijt räf, hiort, rädiur, 2^{ne} Elgar, en Engelsk hund, et Rendiur från lappland etc: alla wäl upstoppade och i sin ordning satte. Det förträffliga Churstliga stallet meriterar här ett beskrif, som Christianus 1 A:o 1587 låtit upbygga, är en mäkta widlyftig och stor byggnad, wälft innan, med 18 stora stenpelare i längden och 6 i bredden; öfwer hwar och en häst, hänga Sadlarne i fodret på snören. här och där på stenpelarne sees af messing formerade lejonhufwuden, med en hane eller strunt, hwarutur wattn slåppes, som sedan har sitt aflopp uti jorden, och äro där i stallet 3^{ne} gångar eller Alleer, hwarest hwardera artens af hästarne hwar för sig stälte. där bredewijd är och inrättat et särskilt häst apothek, alla fönstren hafwer Guardiner. Ofwanan för stallet är en stor dam, där hästarna sköljes, med dubbla stenpelare omgifwen, har 2^{ne} undergångar, at hästarne på andra sidan kunna upföras uhr wattnet. här är och en stoor Rennarebana med messing pelare omgifwen. här är och at beskåda et Bibliothek, därest är en Hebraisk Bibel af gamla Testamentet, med penna skrefwen, som Judarne budit före 20000 R^{dr} item. En skrefwen Kon: Davids Psaltare på 22 språk. Pandecta eller Digesta på Latin och tyska, Lutheri Bibel på Pergament tryckt, med sköna målningar illuminerat. Hela Bibeln genom 16 Caracteres förklarat, nästan på hyeroglyphisk maneer. En djurbook in folio, med fri hand ritat etc: etc: Elliest äro i Dresden at besee Bollhuset, Ryttarestallet, Myntehuset, Nya tåt, Lejonkulan wid Slottet, hwarest lejon och andra willa diur förwaras och sees, den renomerade stora wijnkällaren på Slottet, Gjuthuset, och Arcenalen, hwarest öfwer 600 stycken af metall finnes, samt några rares inventioner af stycken. Ett skiönt lusthus är anlagt strax utom staden på fältet, hwarest en trägård är omkring Palait i quadrat fördelt, är å hwar sida 3200 al^r och gjör tillsamans i Circumferencen 12800 al^r det war ännu wärdet at fullbordas med plantager och sådant mera, blir umsluten med murar af 8 al^{nr} högd; huset är mitt i trägården belägit, har et Orangerie af hwar sida. Af kyrkor i Dresden är Slottskyrkan stor, med kostligit altare, Predikstol och Orgwärck försedd, där äro

många

många Chürfurstliga grafwar, hwar för orgorna är ett stycke wäl
målat, föreställande yttersta domen. Uti stora stadzkyrkan wid
altaret sees taflor af Chürfurstarnes Portraits såsom Augusti,
Christiani, Mauritij etc: wid denna kyrka är ett högt och sirligt
torn, hwarpå hänga 4 stora metallklåcker etc:

Sedan wij hade hwijlat 2 dagar i Dresden, ställte jag min resa
till Berlin Chürfurstliga hufwudstaden i Brandenburg, emedan som där-
emellan ingen ordinarie lägenhet eller passage genom fohr-
man directe går, utan genom staden Leipzig, ty hyrde jag tillika
med Hr Cammarherr Tessin en Caross eller öfwertäckt wagn med 4
hästar förspände, som kostade oss 15 Rdr och war 20 mijl.
Först komo wij på staden Grosen-Hahn, och så til staden Elsterweda, Grosen-Hahn. Elsterweda
staden Doberlau som hörer Chürfurstens brorsöner, Fursten von Doberlou
Mersenburg till; en lustig ort och situation, där är ett wackert slott
med graf omgifwit. Sedermera komo wij på en stad heet Barnt Barnt
och är den sista staden i Saxen, ty ½ mijl derifrån begyntes det
Brandenburgiska gebietet. Det Saxiska landet sträcker sig till 39
mijl uti längden och 35 i bredden, ett fett och skiönt land, rijkt af
mycken skog, men Brandenburgiska tracten, mehra slätt. Den
första staden i Brandenburg wij komo till heet Ampthusen, och Ampthusen.
så widare till staden Berlin, som har sitt namn af en Furste Berlijn.
från Anhalt, Albertus Beer, som först denna stad bygt Ao 1140. Staden
delas af floden Spree, och är fördelt i 4 differentes städer, såsom:
Berlin, Cöln, Dorotheastad och Fridrichswerde. Dorotheastad är nyli-
gast bygt och kallat efter Chürfurstinnan; är på Holländska maneret
med plantager af träen på gatorna, och äro mäst korswärkshuus.
Här boo de fördrefne reformerade från Frankrijket, som räknas
i Brandenburg wara 18000 st: som hafwa hwar månad till de-
ras uppehälle anslagit 34000 Rdr de äro mäst handtwärkare
i allahanda arbete. Straxt därhoos är diurgården belägen af 500
stång lång, är i 2ne delar afdeelt med watten, och har mycket skiö-
na Alleer. denne Dorotheastad är begynt att befästas med wal-
lar och graf, och när man kommer ifrån Berlin, måste man passera
öfwer grafwen genom 3 windbryggor, innan man kommer uti
Dorotheastad. Staden Berlin är wäl befäst, har skiöna, reales och
breda gator, samt kostbara huus. Ifrån Berlin till Cöln, som
är en Colonia af Berlin, går man öfwer floden Spree, öfwer 2ne

bryggor

byggor. Slottet som är belägit i Cöln, är en präktig, stor och widlyft-
tig byggnad alt med Koppar betäckt, den nya är 4 wåningar hög,
och den gamla byggnaden allenast 3. Har 2:ne stora Borggårdar in-
nom hwarandra, den yttre är stoor, med några gamla Churfurstl.
bröstbilder utzirat; straxt därhos är en skiön trägård, närmast Slot-
tet är trägården hög belägen, såsom en Terrasse innalt; där stå
ändalång Terrassen, marmor Statuer och mitt på platzen fram för
Slottet, står Churfursten uti full Cüriss, af hwijt marmor på en
hög piedestal. wid andra ändan af trägården är Orangeriet, an-
lagt i runden som en halfmånad; inuti Orangeriet äro 8 kackel
ugnar som giöra derinne warmt, om wintren; det är stort
och skiönt, af allahanda främmande träen och wäxter. Framan till
på taklisten af Orangeriet, stå 4 Statuer af Stucco giorde, item
4 lika så på ändarna. på platzen där framan före står på en Pie-
destal af marmor en Pallas. denna platz är skilder från sielf-
wa trägården, genom en graf eller ström, där en liten Vindhe-
brygga öfwer är. på wänstra handen om Slottet hölt uppå at
byggas et långt Gallerie, som än stod i byggnad, där woro 29 Arca-
der eller walfbågor å hwar sida, och 3:ne på ändan; där öfwanpå
byggs en wåning, där Bibliotheket skall blifwa, på ena ändan af
samma nybyggda byggning är et lusthuus eller Grotta af 2:ne wå-
ningar, den öfra delen består af en Elantig lustsaal, med en un-
dermålat Kupol, omkring wäggarna några Schillerier af åtskilliga
skilliga lusthuus och Vuër. Undan under där man inkommer är och
et Elantigt rum, där några Schillerier hängia, och den förrige Churför-
stens bröstbild af marmor, å hwardera sidan är en liten kammare
och derhos trappan som löper upp till förbem:te lustsahl. Uhr detta
kommer man uti stora Grottan, som är formerat af allahanda art
malm och slagg, till inmängt med små och stora snäckor och muslor,
Coraller och sådant mehra, både till taak och wäggar, är i rundan byggd,
å hwardera sidan är en annor liten, lika inrättat Grotta, som då sepa-
rerades, at wij ej fingo se wattensprången. Mitt uti trägården stora
är en rätt rund Bassin, trägården är ej så synnerlig stor, men rätt
af Orangerien. Wij gingo sedan upp uti sielfwa rummen af Slottet,

som

som woro alla swartklädda, för sorgen skull, med silfwer liusarmar
plåtar, och speglar liuskronor af artige inventioner och skiönt arbete.
taken woro mäst med schillerier zijrade. där woro 2ne Gallerier
af skiöna och rares schillerier, och därhos af Galleriet wid ändan
2ne skiöna kamrar, beklädde med schillerier klädde från golf
till taak, dessutan 3ne andra rum, med schillerier upfyllde. där
woro en hoop böcker med teckningar, samt kopparstycken. Ett Dia-
næ tempel i elfenben arbetat mycket nätt och wäl. åtskillige
blomer subtilt i elfenben skurne. En liten Statue af messing med
stor konst giord, med mycket annat som man ej kan upräkna.
Sällkamaren war beklädd med utwalda skiöna Slotztapeter, och en säng
derinne af blomerat rött Damast; på sängen ofwan täcket, lågo
6 zijrader med gull och silfwer borderade, härinne woro och skiöna
schillerier, och fans här mångenstädz i rummen af Lucas Kraniks ar-
bete etc. här will jag och litet förmäla hwilkedes inrättat war
uti Slottz Capellet, därest gamla Churförsten stod lijk, hwilket Capell
war till wäggar och taak swartklädt, och runt omkring på wäggar-
ne woro 16 silfwer liusarmar. på golfwet war upbygt ett högt
rum af 3ne trappsteg, därpå stod likstan, som war med rött
sammet beklädt, och med förgylt silfwer beslag; runt omkring li-
stan woro ställte på golfwet 15 st: Cheridoner af pure silfwer, med
silfwer liusstakar på; och brände 30 waxliuß natt och dag, så
länge liket där stod, ty alla fönstren woro öfwerstädde. Utan för
dören af Capellet höllo 12 Drabanter wacht. ellest är uti Slottet
en stor windeltrappa, som länder til en stor saal, som är så lång
och bred som sielfwa Slottet, lijk med den stora salen i Padua. Uti
Churförstens rum hängia Kejserliga, Konungliga, Chur= och furstlige Contre-
faits i lifwande storlek aftagne; och taken med Devises målade. Bib-
liotheket som är mycket considerabelt, war då i Confusion, efter det skulle
förändras, där war först ett stort, och sedan ett långt rum, hwarest
wijstes en stor hoop Chinesiske böcker, ibland hwilka libri annulares el-
hwad som i China åhr från åhr passerat hade, woro in 12mo, till talet
120 st: och andra 120 band af samma materia, tryckte A: 1625. item an-
dra 28 band af deras Astronomie och andra wetenskaper Cu-guei
kallat, item andra 8 band kallat Cu-hai; där fans det stora wär-
ket Biblia Polyglotta, libri Criticorum, Sacrorum, Conciliorum, Patrum,

Tractatuum

Tractatuum Juris, Thalmudis, Scriptorum Byzantinorum och flera slags, och
räknas in alles Volumina 20600 st: men om branden räknas skulle
steget det till 90000; här är en stor quantité af manuscripter, bland
andra Lutheri egenhändige skrifter, och en Bibel af honom skrefwen,
som war half tyskt verterat och det öfriga Latin. En hebraisk Rabbi
skrefwen, skattades öfwer 2000 åhr gammal. Ett skiönt runt bord
war derinne, hwars skifwa war inlagt med bergChrystall, och under
Chrystallen skiöna miniatur målningar, är tagit i K: Gustavi Adol-
phi tyd, ifrån Prags Konstkamarn. En hoop taflor i wax poussera-
de. item taflor med wax öfwer, hwilka the gamla Romare hafwa
brukat at skrifwa uti, förr än black och papper uptogs; åtskillige bord
af elfenben utskurne, med silfwer inlagde, och med skiöna stenar
utsatte, sampt mycket annat curieust i särskilta skåp förwarat.
Hwad Konstkammaren angår, så har den för detta warit mycket skiön,
men igenom branden mycket förringrat, doch är ännu conserverat
ett skiönt Medaille Cabinett som består af 27000 antiques Romer-
ske Medailler. Här är ock wähl inrättat tyghuus, af allahanda ko-
steligt utstofferade saker med stenar och Jouveler, turska gewahr och annat
mera. och består det af 13 rum, dem jag här kortel. will anteckna, så-
som i det första, äro kläder figurerade som djur, med gull och silfwer må-
lade, för hwar och en kläda, en häst med alt tillbehör, alt i lefwande
storlek; några gamla klädningar, och Churfurstens Lectique eller
bärstohl, med rött damast öfwerdragen, och fönster å sidorna, thy han
är giord som en liten öfwertäckt Carosse. Det 2dra, 3die och 4de rummen
woro upfylte, med byssor, långa fusiner och röör, sampt pistoler etc:
J det 5te och 6te rummet, woro skiöna wärjor, och gamalmodige slag-
swärd i forna tyder bruklige. i det 7de Kostelige hästetyg, med
gull, perlor och äkta stenar utsyrade och några upstoppade hästar
dermed utstofferade. uti det 8de och 9de rummet, många skiöna sad-
lar, med gull och silfwer stickade. uti 10de rummet, sporrar, stigbyglar,
betzellstänger, pistoler etc: 11te rummet war zyrat med allahanda
rares fiderbuskar och plomager. i det 12te woro skiöna Schabra-
quer etc. och i det 13de fahnor och standarer, Masquerade kläder etc.
Utan för Berlin sees förnämligast 2ne Churfurstliga lusthuus, såsom

Oranienburg

Oranienburg 3 mihl från Berlin, och Potsdam 4 mihl derifrån, hwa-
rest altijd den gamla Churfürstinnan residerar, ty det är hennes
förwärf. Skattkammaren på Slottet i Berlin bör man ej förbij-
gå; där sees ett altare af gull arbetat temml. stort; item 12 Apost-
lar i lefwande storlek af purt silfwer. Biskopsmyssan och staf-
wen af dyamant wärde, med äkta perlor och gull etc: Silfwer-
kammaren och Archivum, kunna bringa men i större förundran;
utaf Kyrkiobyggningar är först Slottskyrkan ansehn, med sköna
målningar uti, af stora mästare, och särdeles af Lucas Kranik. derin-
nan sees Churfürstens Johans och dess Sons Joachimi monument och graf-
ställe dhe sielfwa i messing med Churfürstlig habit uthsatte. Dernäst
är Domen, S: Peters kyrckia, med flere andre, hwardera 4 Städer
hafwa sina 2 kyrkor och särskilte Rådhuus samt Jurisdiction, såsom
i Berlin äro kyrkorna St: Maria och S: Niclas. i Cöln Domen, och St:
Jörgen. dhe 3 första äro Lutterska, men Domen derest många furst-
liga grifter sees, är reformerat etc: etc:
D. 26 Maij st. v. som war en Löverdag, reste wij från Berlin till Stet-
tin, 17 mihl emellan, samt näml. 12, och kommo först till Staden Nie- Niestadt.
stadt, och widare till Staden Angermunda, 3 mihl är emellan dessa Angermunda.
begge städer, är en särdeles behaglig tract, af lutter Ek- och Book
skog, deremellan passerar man förbij ett gamalt Closter Kolin
kallat, belägit i en ort lijkt ett Jordiskt Paradijs, det är nu mäst
ruinerat. Sedermehra kommo wij på Staden Verraden derest Chur- Verraden.
fürstl. Tullen är, och en mihl derifrån begynnes dett Pomerska
som hörer under Konungen i Swerige, och warade alt till Stettin.
Denne Staden Stettin är en temml. stor byggder stad, Hufwudsta- Stettin
den i hinter Pommeren är, belägen wid Oderströmen, som löper nor-
tan genom Staden, och delar densamma, hwaröfwer äro 2ne träbrygg-
gor giorde; ända strandan upåt strömen finnes en stor myckenhet
af fahrkoster, som färdas 18 mihl upåt strömen innan dhe komma
i stora Sjön. Staden är en god Handelsstad och wäl befäst, men hitta
sidan om strömen är allenast en liten wall, graf och bollwärck
en. Staden hafwer 7 kyrkor, men mästadeles alla ruinerade ge-
nom sista kriget med Brandenburg A:o 1677. så att alla tornen äro
afskutne, samt sielfwa walfwen skadde, som sees i S: Maria och
S: Jacobs kyrkor, som äro dhe 2ne största. Den kyrkan upprättades
uti S: Maria ett kostaligit Altare, efter Hr Cammarherren Tessijns

gifwen

gifwit Dessein därpå, samt nya orgor &c: och begynta the nyckelt at reparera denna kyrckan. Slottet är af något högre Situation, fast anlagt, med en instuten borggård å alla 4 sidor af Slottet, något irreguliert bygt, därest förra Fürstliga Residencen warit, men nu beboos af den dyrt förordnade Swenske General Gouverneuren, som då för tyden war Gr: Nils Bielcke. Detta Slott har 2ne borggårdar en i 4kant och en i längden. Här lågo i guarnizon 1200 Man; när Churfürsten af Brandenburg denna Staden intog, har dess Situation honom så högt behagat, at han warit sinnat quittera Berlin och inrätta här sitt Residence, så at det sades honom hafwa destinerat till befästningens Reparation 36000 Rd:r och hade redan många af dess herrar upköpt materialier, i tanke där at uppbyggia sina Palaits; man såg ännu Reliquier af the Skantzar som Brandenburg derföre anlagt hade, och woro 9 à 10 st: till talet, på wänster, när man kommer ifrån Berlin.

Wij reste d: 1 Junij från Stettin, och hyrde Wallena en Carosse till Stralsund, derföre wij måste gifwa 8 Rd:r allenast går deremellan ordinarie post 2 och 3 gånger om weckan, men den nu går intet widare än till Anclam, hwarföre person gier 1 Rd:r sedan till Gribswall 1 Caroli och så till Stralsund 1 Caroli. Klockan 3 efter middagen reste wij från Stettin, och komo den dagen 6 mil, andra dagen

Ykermunde. kommo wij till Staden Ykermunde, af floden Yker som löper därförbij, Staden är belägen midt uti en stoor skog, som begyntes ½ mil från Stettin, och warade en mil när intill Anclam, denna Staden Ykermunde är en liten ort, utan någon wall och graf omkring, har et gammalt förfallit Slott; på bemälte ström Yker löpa stora Galioter och fartyg, som drifwa handel med timber och wed,

Anclam. hwarpå godt ymnoghet där finns. En mil när Staden Anclam, blir en stor Slättmark, at man kan sij Staden på 2 mil när, där löper floden Peene fram. Staden är temel. befästat, men nog förfallen, och är där allenast 50 man i Guarnizon, är uti ½ Circkel bygder stad, på ena sidan djupa, sumpiga kugiar. Från Anclam

Gribswall kommo wij till Staden Gribswall, som är på en slätt belägen, och befäst, men icke särdeles wid magt hållen. Har et stort en fyrkantigt torg, med wackra hus omkring; tämmeligen reales gator

äro

äro här i staden; hwarpå en stor Academia.
Straxt efteråt kommo wij fram till Stralsund, som är den bästa och considerablaste befästning i hela Hinter Pomern, och blijr än alt mehra befästat. Utan för staden anlägges en liten skantz, där 10 à 12000 man kunna uti ligga; då för tyden låg öfwersta Makeler med sitt Regemente i staden. Staden hwar mycket anseenlig uth när man från landet ankomer, och gifwer en ansenlig parade, Wij togo wårt herberge på stora stadz apoteket, därest man blijr wäl accommoderat. Hon är belägen å ena sijdan twärtz före med hafwet, ginst emot landet Rügen, på andra sijdan om staden, äro diupa diken och träsk, och sumpigt. Hwarmellan dammar äro anlagda, at koma öfwer när man will till staden. Här äro 3 hufwudkyrkor St. Nicolai, S. Mariæ, S. Jacobi, item S. Johannis och H. Andes kyrcka. i St. Jacobs kyrcka, är predikstolen af luttra Alabaster och marmor giord. Et wackert Gymnasium är där, som Ao. 1560 är inrättat, hwilket i fordom tijd warit et kloster, som ses kan af Inscription öfwer ingången.

Tecta Cucculligerum, lecta stipe, struxerat olim
Rasa cohors, otio, desidiæq data,
Nunc eadem studijs, linguis, cultæq Juventæ
Servat magnificum sedula cura Patrum.

Wij blefwe i Stralsund öfwer natten, och andra dagen gingo wij med postjachten, som går derifrån hwar måndag till Ystad, och gifwer hwar person därföre 2 Rdr 18 grosshen; sielfwa de stora postjachterna ligga altijd wid en Ö 4 mijl från Stralsund, wid posthuset kallat Wittou, sist wid änden af et långt smalt land, der Bûng kallat, därest en resande blijr wäl accomoderat när winden är contrair, at man där måste dröija, eljest är på hela Ön icke en stuga, ej heller åker, och är dock så när en mijl lång, utan bara sand och liung. Ifrån Stralsund fångstas the resande med 2 ne små jachter eller Pacquet båtar, som äro öfwertäckta lika såsom tred-slutorna i Holland. Wij reste om morgonen kl. 6, och hade Rugen på högra handen, och kamo till posthuset Wittou emot qwällen, ty winden war contrair. på posthuset blefwo wij till andra dagen inntill middagen, ty där är strömt där stora jachterna ligga, som och faller under tyden så hårt, at the knappast förmå ro sig upp, särdeles då, när och winden är emot. Straxt om qwällen därpå kommo wij fram till Ystad som äro 10 mijl, och således emellan Stralsund och Ystad 14 mijl. Widaremehra ställtes wår hemresa genom Ekfiö, Nykiöping och Tellie och så widare till Stockholm. Ystad Ekfiö Nykiöping Tellie

Förteckning på dhe Konstkamrar

som denne Reesbeskrifning sig på beropar. p. 104.

Thresoren uthi S: Denys.

1.

Uti det första Armoire eller Skåp, närmast ingången, är.

1. Ett stort pretieust Crucifix af gull, heelt öfwersatt med Rubiner Saphirer och Smaragder, å alla orter inmängt, med en stor myckenhet af skiöna Orientaliske perlor. Mitt uppå detta korss, är insatt ett styckie trä, af det sanna Christi korss, af halfannor footz längd. Denne helgedom är skiänkt Philippo Aug: Konung i Frankrijke, utaf Baudouin Imperator uti Orient A:o 1205.

2. Ett skiönt skrijn af gull, uti hwilket förwaras ett korss giordt af ett stycke trä, utaf det sanna wårs Herres Jesu Christi korss, formerat igenom Påfwens Clementis III egna händer.

3. Ett Oratoire, eller en stool där man faller på knä före, och bedia, at förbemälte Konung Philippo Augusto skiänckt, som hålles för en stor helgedom; framantill är han af gull, besatt af mycket fijna perlor, och den öfrige delen af sölfwer; man räknar mot 34 Sorter af Reliquier eller helgedomar, som däruti förwaras 1. ett stycke af det sanna Christi korss 2. En tagg af Christi törnekrona 3. Swampen hwaruti man ättika och galla räcktes Christo på korset 4. Ett stycke af Christi kiortel 5. En liten flaska af glas uppfylt med blod och watten som rann af Christi sijda 6. Myrham som de 3 wijse af österlanden offrade barnet Jesu. 7. Ett been af S. Johanne Babtista, af S:t Jacobo, S: Matthia, S:t Thoma, S:t Ambrosio etc: etc:

4. En utaf spijkarna, hwarmed Christus naglades wid korset, som war skiänkt Carolo M: af Constantino V Kijsaren i Constantinopel etc: Denne är innesluten uti ett Tabernakel af sölfwer giordt, och förgylt, samt beprydt med mycket perlewärck.

5. En stor sölfwer bild af Jungfru Maria förgylt, hållandes i högra handen en lillia af puurt gull, hwaruti man förwarar något af

S: Maria

Threshoren i St. Denys

Sanct Mariæ hår, samt något af hennes kläder.

6. En annor stor bild af silfwer förgyllt representerandes St. Johannem Evangelisten, som håller i handen en tulipan af bergChrystall, i gull infattat, hwaruti wijses en oxeltand af samma Johannes Evangelist.

7. Åter en annor bild af silfwer förgyllt, förställandes Jungfru Mariam, som håller uti en hand et litet skatull, däruti förwaras et stycke af lindklädet hwarmed wår Herre lindades i krubban.

8. Ett skiönt skatull af gull, som hålles upp af 2 Englar giorda af bern=sten stående uppå en foot af silfwer förgyllt, uti samma skatull ses under bergChrystall, några ben af åtskillige heliga, som äro i staden Messina uti Sicilien martyricerade för 1100 åhr sedan.

9. Ett ben af St. Eustachij arm, infattat i silfwer och förgyllt, utsirat med många perlor.

10. Ett ben af St. Simeonis arm, med hwilken han höll barnet Je=sum i templet, rummet däruti det förwaras är af purt gull, och med perlor besatt.

11. En silfwer bild, som är St. Hyppoliti Martyrens, däruti förwaras et hans ben.

12. Ett skiönt skatull, formerat som et litet Capell af silfwer förgyllt, därest wijses alla de reliquier, som wijses i heliga Capellet uti Paris, såsom 1 En tagg af Christi törnkrona, 2. Ett stycke af Tituln som stod öfwer Christi hufwud på korset. 3. Hans swepkläde i grafwen 4. Jungfru Maria miölk 5. Hennes kiortel 6. S. Johannis hår, etc. etc:

13. Ett litet Chrystall infattat i gull, däruti innan är en tand af St. Pancratio Martyre.

14. En utaf krukorna, däruti Christus förwandlade watten i wijn, ~~uti~~ på bröllopet i Cana uti Galilæa.

15. De 2ne kronor Henricus IV Konung i Frankrijke lät giöra till sin kröning, den ena af gull, den andra af silfwer förgyllt.

16. Samma Konungs Scepter af gull, och handen af silfwer, betecknande Justitien.

17. Twenne Myssor som prästerna hafwa burit i forna tijder, af hwilka den ena, är besatt under omkring kanten med perlor, och ett stort taal af precieuses stenar, infattade i gull.

18. En mycket skiön Biskopsstaaf af silfwer förgyllt, och infattat med skiöna perlor etc: etc: etc:

#

Threshorett i St: Denys.

11 Uti andra Skåpet.

1. En stor bild af sölfwer förgylt, förestållandes ett bröstbild af St: Hilario, hwars biskopsmyssa tillika med halsbandet är alt öfwersatt med Orientaliske perlor, och andra dyrbara stenar i gull infattade, och särdeles sees en mycket skiön och stor Medaille af Agath, hwarpå står utskurit Imp: Cæsaris Augusti bild uphögd; under denna bild förwaras åtskillige Reliquier af samma Biskop S. Hilario.
2. Ett stort Kors af gull, beprydt med Granater och Saphirer, samt några perlor, i samma Kors är infattat ett styke af halstret hwarupå S. Laurentius stektes.
3. Ett skrijn af sölfwer förgylt, hwaruti wijses öfwerste Apost: S. Bartholomæi finger med kiött och been, inslutin under en Crystall, som infattat är med gull.
4. Et annat mycket skiönt skrijn af sölfwer förgylt, i hwilket under Crystall wijses et been af St Joh: Baptistæ skulldror, som är blifwit förskickat Koning Dagoberto 1 i Frankrijke /: som war Fundator till detta kloster S. Denys :/ af Kejsar Heraclio.
5. Ett sölfwer Crucifix förgylt, utsijrat med Diamanter, i hwilket är infattat et styke af det samma Christi Kors.
6. En förgylt sölfwerbild repræsenterandes S. Dyonisius Areopagita, hwarutinnan wijses några Reliquier af samma helige.
7. En sölfwer bild förgylt förestållandes St Nicolaum, hwars biskopsmyssa är öfwersatt med skiöna perlor, vid foten wises dess reliquier.
8. S. Catharinæ bild i sölfwer förgylt, hwarunder förwaras dess reliquier.
9. Ett wackert skatull af sölfwer, efter samma modell som det heliga Capellet i Paris, upfylt med differentes Reliquier.
10. Ett skrijn af sölfwer förgylt, formerat med kupigt lock, såsom en koffert, därutinnan äro Reliquier efter S. Esaiam Propheten, som lefde widpass 600 åhr för Christi födelse.
11. Et annat skrijn giort såsom det förra, däruti är et been af Martyren St Pantaleon.
12. Et litet skrijn af Crystall, infattat med sölfwer, däruti äro hår och kläder efter St Margaretam.
13. Ett sölfwer skrijn med Crystall öfwer, däruti förwaras lefwern, som Christus lade öfwer ansiktet på den spitelska etc:
14. Twänne siö Vases eller skåhlar mycket pretieuses; den ena är af

är af bergCrystall, den andra af Berill-sten, bägge konstigt skurne med Diamant.

15 En Örn af gull, infattad med Saphirer och andra stenar, som har brukats för en agraph eller spänne på K: Dagoberts mantell.

16 Samma Konungs Scepter af purt gull och stiön amolering.

17 En Silfwer plåt förgyllt, på hwilken äro 2ne små hermeliner af gull fästade, mitt på den sed i lista infattat en inæstimabel stor Orientalisk hijacinth; detta styckt brukas för en agraff, uppå en rijk Messhake, gifwen af Anne de Bretagne Reine de France.

18. Twenne Kronor som brukades af K: Ludovico d: XIIIde, den ena är af gull, den andra af silfwer förgyllt.

19. En förgyllt Silfwerkrona, som brukts wid Enkedrottningens Anna af Österrijkes begrafning.

20. Ett manuscriptum för 800de åhr skrifwit, hwars band eller pergament är med gullplåtar öfwerdragit, och med bernstens figurer inlagt, sampt med många pretieuse stenar utsijrat.

21. Ett annat manuscriptum för 1100 åhr skrifwit, som innehåller de 4 Evangelisters skrifter, skrefne med gull och silfwer bokstäfwer, uppå purpurfärgat perman.

III.

Uthi det Tredie Skåpet.

1. St. Dyonisij Areopagitæ hufwud infattat, under dess bilåten af gull giordt, hwars biskopmyssa är af gull, och heel öfwersatt med ächta stenar och Orientaliska perlor; hwilcket hålles öfwer hufwudet af 2ne stora Englar, af silfwer giorde, tillika med den tredie Engeln, som håller i ena handen en stor roos af gull, infattat med perlor, därutinnan wijses ett been af bem:te S: Areopagitæ skullidra.

2. Samma S: Dijonisij kalk, och ollinkrulor af Crystall infattade med silfr.

3. Hans Biskopsstaf krå, som warit öfwerdragen med gull och ächta stenar.

4. Hans Ring af gull, med en stiön Saphir mitt uppå.

5. En agraff eller spänne uppå dess mantel.

6. Hans Pelegrims- eller resestaf, har allenast warit af trä, men sedan öfwerdragen med silfwer och Crystall.

7. Hans Skrifedon, uppå grækist sätt giordt.

8. En book hwars perma är öfwerdragen med silfwer och perlewärck och bernstens figurer, denna book innehåller samma heligas bedrifter

Thresoren i St. Denys.

bedrifter, beskrefne af St. Maximo en Grekisk Kyrkolärare, ett manu-scriptum, eller med hans egen hand på pergament skrefwen.

9. Apostelens S. Thomæ högra hand, med kiött och ben, wäl infattat med gull och Diamanter, samt med stora Rubiner och perlor.

10. Ett stort, kostbart Skatull af silfwer förgylt, med en Crystal framföre, därinnan förwaras Konungens i Frankrijke S. Ludovici Inelfwor; detta Skatull uphålls af 2ne Konungliga figurer af silfwer giorde, med gull kronor på sig, den enæ præsenterar Philippe le Hardy denne S. Ludovici Son; och den andra hans Sonason, Philippe le Bell.

11. Samma S. Ludovici Krona af gull, med skiöna mycket stora perlor infattade, ibland andra stenar, en Rubin, æstimerat i gemen för 100000 Rd:r, uti hwilken Crona S. Ludwig har låtit infatta en tagg af Christi Törnekrona.

12. En ring af sama Konung, som är af en skiön Saphir, därutj hans Portrait är instuckit, och desse bokstäfwer S:L: som betyder Sigillū Ludovici.

13. En wärja, som samma St. Ludwig har burit på sin första resa, till det förlåfwade och heliga landet.

14. En Skål af ett särdeles träd giord, kallat på Latin, Lignum Tamariæ eller Tamariscus, därutur S. Ludovicus har druckit, at conservera sig för mieltsiukan.

15. En liten helgedom, formerat som en hand af silfwer och förgylt, därutinnan förwaras ett ben af S. Dyonisio.

16. S. Ludovici Spira, med handen, som betecknar Justitien af silfr förgylt.

17. Hans Agraff eller Kappspänne af silfwer förgylt och amolerat, samt med skiöna perlor och stenar besatt.

18. En stor Berg Crystall, därutj ett Crucifix är gräfwit, tillika med St: Maria och Johannes. Hwarest uppå förwaras S. Ludovici Konungliga Kläder. denna Crystall är infattat i gull, med dyrbara stenar.

19. En kalk af mycket skiön Orientalisk Agath, wäl utarbetat, låcket är af silfwer förgylt, såsom och foten, och med stenar besatt.

20. Låcket till bemälte kalk är af en annor pretieuse sten, med små sirater af gull, Borduren om är af gull giord med Smaragder och Amethister.

21. Ett Patenar där Oblaten läggs uppå af Agath, med en uphögd uthuggen figur på, neml. Drottningens af Saba.

22. En skiön Gondole eller Drickskåppa, formerat som en båt

af en

af en särdeles skiön Onix, mycket wäl arbetat.

23. En Phiole eller flaska af Onix, mycket högt æstimerat.

24. Desse 2:ne demme nu regerande Konungens Kronor, en af gull och en af silfwer.

IV

Uti det fierde Skåpet.

1. Ett stort beläte af silfwer och förgyllt, repræsenterandes S: Benedictum, uti hwilket förwaras en deel af den samma heliges hufwud, tillika med ett been af hans Arm, som är infattat innom ett Crystall, och hålles emellan händerne af detta belätet, öfweralt med dyrbara stenar utzirat, särdeles med skiöna Agater uthskurne en portraits etc:

2. Ett stort Crucifix af gull, kringsatt med Orientaliske perlor, och med många stora Saphirer, Smaragder, och särdeles är att remarquera en skiön stor Orientalisk Amethist mitt på korset. Detta Crucifix har hört Kejsar Carolo M: till, och är sedt förärat af dess Sone-son Charle le Chauve.

3. En Caroli M. bönstols deel af gull, hwarest sees öfwer alt Saphirer, Smaragder, Perlemo och Orientaliske perlor, alla af en extraordinarie storlek. Jnnerska rummet af samma Oratoire sees man före ett Crystall, armar af 3:ne Martyrer; S. Georgii, S. Theodori, S. Apollinari.

4. Caroli M. Krona af gull, utzirat med Rubiner, Saphirer och Smaragder; denna föres altijd till Staden Rheims när Konungar skola krönas. Tillika med flera andra Konungliga dräkter, såsom Sceptern, Justitiæ handen och Caroli M: Sporor, altsammans af gull, jämwäl hans wärja, hwars fäste är af gull men skidan med äckta stenar besatt; Spännet på hans Kongl: Mantel, som är en stor blomma eller lillia af gull, med Rubiner och Diamanter utsatt, och med en omgång af Orientaliske perlor.

5 Kronan efter Drottning Jeanne d'Evreux af Frankrijke Caroli IV gemåhl, är af gull, med många Rubiner, Saphirer och perlor besatt, och brukas wid alla Drottningars kröningar, som ske i denne S. Denys kyrka.

6. En skiön stor skål af Porphyr beprydd med ett örnehufwud och 2:ne öron eller grepar, af silfwer och förgyllt.

7. En annor sedt skiön skål af Christall de Montaigne.

8. En stor Gondole eller dricksskål som ett skepp formerat, af Chrysolit giordt, infattat i gull.

9. En kalck och en skål af silfwer förgyllt, och wäl amolerat.

10

10 En myckat stön Skål af Orientalisk Agat, som är et det kostbaraste stycket, som fins i hela denna Threhsoren, förmedelst dess owanligen storlek, Antiquité, och kostelige arbete. det hålles före, at Ptolomæus Philadelphus har låtit den giöra, och äro nästan 2000 åhr förleden sedan han lefde. Där äro på uthuggne Bacchanalier, en bas relief eller i uphögdt arbete, med sådan flijt och konst, at man wäl tror det konstnären har måst anwända, uti dess utarbetande, genom Diamanters stärande, mehr än 30 åhr. Denna Skål är hijt gifwen, af Carolo III Rege Franciæ.

11 En annor stor Agat skål med foot, grepen och låcket är silfr forgylt.

12 En stor Pocal af Bergchrystall tillika med grepen af et stycke, Figurerne som där äro instucne utwijsa Antiquiteten, särdeles en Inscription med gamla Caracterer, som man håller före wara Samaritaniska, och wilnar denna Pocal hafwa hört K: Salomon til etc:

13 En Skål af gull, utzirat med hyacinter, Smaragder och Granater, med en stor hwijt Saphir midt uppå. öfwen uppå är utarbetat och representerat Salomon på sin Kungl. Thron sittiande. etc:

14 Neronis Portrait uti en Orientalisk Agat, med de bifogade Particulariteter som uphöjer det ibland det raraste i denna Threhsoren.

15. Twenne andra Agater stora som Mans knytnäfwar, förestållandes 2ne hufwuden, det ena Cæsaris Augusti; det andra, et barnehufwud.

16 En stor Amethist infattat i gull, däruti man Apollinis Figur ser stucken.

17 Et Manuscriptum innehållandes Epistler och Evangelier öfwer alla Fester, denna book är öfwerdragen med gull, och med stenar och stora perlor.

V

Uti det fembte Skåpet.

1. Ett mycket antiquet Skrijn, guarnerat med silfwerplåtar och någon Chrystall, däruti man förwaras hela S: Dionysii kropp, dijtförd ifrån Corintho.

2. Ett bröstbild af silfwer och förgylt i naturel storlek, med många Reliquier innan till. Etc:

3. Ett stört Skrijn af Beensten, upfylt med Reliquier.

4. Et litet Skrijn af koppar, förgylt och amolerat, däruti är Påfwens St. Stephani III Pallium, och annat etc.

VI

Uti det siette Skåpet.

1. Et wackert Skrijn af Silfwer och förgylt, utzirat med många Diamanter och precieuses stenar, däruti förwaras Konungens i Frankrijke St. Ludovici kropp hel och hållen, och wijses med stoor Veneration etc: etc:

VII

VII

Uti det siunde Skåpet.

1. Uti detta Skåp förwaras gemenl. under hwarv och ens Konungs tyd, dess Kongl. Zyrater och Kläder, som brukas wid hwarv och ens Kröning; såsom nu förtyden ses förwarade den nu regerande Konungens Klädebonad som hadt wid dess Kröning i Rheims A:o 1654. dem jag sydentals här at uprakna håller för onödigt.

VIII.

Uti det ottonde Skåpet.

1. Ett mycket stort och tiockt Enhorn af sin foot långt.
2. En Klo af en grijp, utaf en extraordinair och prodigieuse storlek, dyt förskickat af Caron Koningen i Persien, tillika med dess förgänne, för en Præsent till Carolum Magnum.
3. Twenne Rohästtänder jämwäl af en underlig storlek, dyt skickat af Koning David i Skåttland.
4. En utaf dhe lyktor som bruktes, när Christus blef fången i Örtegården, i gemen kallat: Lanterne de Judas.
5. Ett Caroli M: Spel, kallat Jeu d'Echets. dhe styken som äro af Elffenben, äro mycket wäl utarbetade, hafwandes alla Arabiske Caracterer, som wijsa, at det är komit från Orient.
6. Några Kronor och andre flere Konungliga Zyrater, som brukas wid Kungl. begrafningar etc:
Åfwan på detta Skåp ses en Karmstohl af Kopper förgylt, som K: Dagobert har brukat för en thron, hwilken war den 11:te Koning i Frankrijke. Ao. Chr. 635.
Detta är kortel. hwad som ses i Threforen, nemligen det förnämsta, och föruttan detta ses följande, i sielfwa kyrkan, särdeles i Choret, nemlig.
1. En stor Funt af Porphyr gemenl. kallat La Cuve de Dagobert, af orsak, at han har låtit den föra ifrån Staden Poitiers hijt till S. Denys. han är 4½ foot i längden, widden och diupheten efter dess fullkomliga proportion, hwaruti är Bisckopen St. Martinus blefwen döpt, af St. Hilario Biskop i Poictiers.
2. Ett stort Crucifix af gull, som står på stora altaret, det är 7 foot uti högden, öfwer alt med stenar och Orientaliske perlor besatt.
3. Ett Bord af purt gull, som kan läggas ihoop, och ses åfwan altaret på stora Högtyder. det är 5 foot i längden och 3 i bredden. Uti på ses Christus i sin Majestät, med 12 Apostlar och 4 Englar omgifwen, alt-

Thresoren i Santa Casa di Loretto.

alltsammans föreställt en bas reliefs. Hela detta bord, är admirabelt sirat, af allehanda äkta stenar, och Orientaliska perlor, ibland hwilka andra äro at remarquera En Topas och 2ne Granater, som äro ganska högt æstimerade, både för dess owanliga storlek, som för dess underbara skiönhet. etc:

4. Skranket framför stora Altaret är af silfwer med en stor myckenhet upphögde figurer, som mästadels repræsentera Christi födelse.

5. Ett annat stort Crucifix sees framför Choret, helt af guld, med Diamanter och precieuses stenar utsirat. 6 foot i högden.

Utom detta alt som omtalt är, gifwes och en Cataloge på [illegible], öfwer alla Helgon som där begrafne äro; jämwäl öfwer alla Konungars, Drottningars, samt andra namnkunnige Mäns grafställen etc: etc.

En kort Beskrifning öfwer Santa Casa di Loretto och Dess stora Thresor och Skatt. p. 333.

Detta Huus gifwes före, wara det Huus hwaruti Jesu Moder Jungfru Maria har bodt i Staden Nazareth, och uti hwilket Engelen Gabriel bebådade Maria; och sägs sedermera wara förde af Englar, genom gudomlig försyn, först in uti Syrien, sedan Macedonien, Albanien och Dalmatien som äro 1895 ital: mijl, och widare försatt uti Staden Tersatto i Istria belägen, och åter derifrån transporterat öfwer det Adriatiska hafwet till närwarande ort Loretto, som är 145 ital: mijl derifrån. Hwilket skulle hafwa sig tilldragit Ao: 1294. då Turkarne bemäktigade sig det Heliga landet, och hafwa då för den tijden Apostlarna haft däruti sitt Capell. Detta Huus står midt uti en stor och wid Kyrkia, i hwilken Kyrkia äro 12 Pilastri eller pelare, uppå hwar pelaren är en stoor fijn hwijt marmor tafla. Uti den är uppå 12 differentes Språk uthuggit, at alla Nationer som dijt komma, kunna weta beskaffenheten om detta Huus: ibland andra språk och Inscriptioner wil jag den Latinska införa, och sedan den tyska, sålunda lydande:

Christiane Hospes, qui pietatis votiq causa huc advenisti, Sacram Lauretanam ædem vides, divinis Mysteriis, et miraculorum gloria toto Orbe terrarum venerabilem. Hic Sanctissima Dei Genetrix Maria in lucem edita: Hic ab Angelo Salutata. Hic æterni Dei verbum caro factum est.

Hanc

Thresoren i Santa Casa di Loretto.

Hanc Angeli primum à Palæstina ad Illyricum adduxere, ad Tersattum Oppidum A°. Sal: 1291. Nicolao IV Sumo Pontifice. Postea initio Pontificatus Bonifacij VIII in Picenum translata, propè Recinetam urbem, in hujus Collis nemore eadem Angelorum opera collocata; ubi loco, intra anni spatium ter comutato: hic postremo sedem divinitus fixit. A°. ab hinc CCC. Ex eo tempore stupendæ rei novitate vicinis populis ad admirationem commotis, tum deinceps miraculorum fama longè lateq; propagata, Sancta hæc Domus magnam apud omnes gentes Venerationem habuit, cujus parietes, nullis fundamentis subnixi, post tot Seculorum ætates integri, stabilesq; permanent. Clemens VIII Pontifex Maximus in hoc marmoreo lapide inscribi jussit. A°. M.D.XCV.

Den Tydske Versionen, lyder saaledes:

Christlicher Pilgram, du siehest allhier daß Heilige Hauß zu Loretto, welches aller Ehren würdig, so wohl der göttlichen Geheimnuß, so Gott darinnen gewircket hat, als auch der glorwürdigsten wunderzeichen halber; den darinnen ist gebohren die allerheiligste Jungfrau Maria, eben in diesem Hauße, ist sie durch den Ertzengel Gabriel gegrüßet worden, und alda, daß ewige wort gottes fleisch geworden. hernach aber im Jahr 1291 zur Zeit deß Papstes Nicolai IV, haben diß Heilige Hauß die Heiligen Engel Gottes von Nazareth, in die Stadt Sero genandt gebracht, und den 3 Jahr hernach als Pabst Bonifacius VIII die Kirchen angefangen zu regieren, ist daß heilige hauß, durch die H: Engel Gottes wiederumb auß dem Windischen lande, nicht weit von der Stadt Renegaten, alda es sich 3 ~~Jahr~~ mahl in einem Jahr bewegt, und an 3 unterschiedlichen örtern begeben, aber letzlich durch wunderbahre Schickung Gottes, an diesem ort, da es jetzt hin stehet, über 300 Jahr beständig geblieben, und von derselben Zeit, biß auf den heütigen tag ist diß Heilige Hauß von allen völckern, der vielfältigen und täglichen wunderzeichen halber, welche darinnen geschehen, in höchsten Ehren gehalten worden. daß aber die Mauren deß Heiligen Haußes nunmehr so viel 100 Jahr lang ohne einiges fundamet oder grundvest gantz unversehrt geblieben, hat man sich billich und zum allerhöchsten zu verwundern; und im Jahr 1595 hat es Pabst Clemens d. VIII mit weißen marmor steinen, in welchen gar schöne außgehauene unterschiedliche große figuren umb und umb etc.

Lettia

Thresoren i Santa Casa di Loretto

Detta Hus hålles så heligt at ingen Passagier eller resande är efterlåtit at komma in uti kyrkan, med wärja eller sporrar, som så hårt förbudit är, at Papa Julius II lät statuera poenam Excommunicationis, at blifwa bannlyst, den som det öfwerträdde, hwilket och blef uthuggit öfwer porten, att alla måtte taga sig til wara således: Intrantes cum armis sunt excommunicati. Om detta och mycket annat mehra, är en book utgången, som uthförl. det berättar, kallat: Le Glorie Maestose del Santuario di Loretto. Detta Hus af forna tyder har en skapnad som et litet gammalt gemenit Bonhus med kryposs och 2ne gaflar, et litet enkelt fönster å wäster gafwelen, och en dör å sydan af wänster, när man wänder sig från Öster. Men nu för tyden äro 3ne dörar, en å hwar sydan, den ena dören närmast åt wäster, leder in uti et litet afdelt rum, kallas il Santo Camino, därinnan ses många gull och sölfwer Statuer, dem jag till en deel straxt härefter skal upteckna. längden af detta Hus är något mehr än 45 italienska palmi, i widden äro 18 och höjden 19 etc: Murarna äro af en sort, seer uth som tegel, af en särdeles materia och Coleur, hwarom ses alt widlyftigt i förbemälte italieniske tractat och beskrifning. Påfwen Julius II lät först begynna at zyra detta Hus utan til med skön hwitt marmor, som tog wid Carrara, och lät uthugga i samma marmor med mycken omkostnad, förmedelst the berömligaste Konstnärers flyt, åtskilliga historier, om Mariæ och Christi födelse, lefwerne och död etc: hwilket the andra Påfwar efter honom hafwa continuerat, till dess det är komit till den perfection som det nu förtyden är. Detta Hus står mitt uti en kyrkia som för sades, under en stoor och hög Cupula, som stödies uppå 4: pelare, hwilka tillsammans bindes genom walfbogar. Utan till är denna Cupula betäckt och öfwerdragen, med 133 Lisp: bly; innan till målat med gull och fyna färgor, af den berömde Cristoforo Roncalli, Cavallier Pomarancio förställandes bibliske historier, samt Englarnes Chor och lofsång wid Mariæ Himmelsfärd etc:

Detta wari så kortel. sagt om sielfwa byggnaden, nu följer kortel. att beskrifwa den skatten som här ses, och hitgifwit af stora

Poten=

Threforen i Santa Casa di Loretto.

Potentater förmedelst en särdeles nijt och wördnad som de dragit hafwa för Jungfru Maria.

1. Fram uti det heliga huset innan för et järngaller, är Maria bild hållande Christum på armarna, som sades wara en målning af Evangelisten S:t Luca, och tillijka med huset blifwit dijtförd, samma figur är wid pass 4 foot i högden, och är sedermera blefwen utzirat med kosteliga kläder af åtskillig Coleur mycket rijka och lysande; denna ziraten är wärderat för 40000 R:dr Där äro framan till 6 rader Diamanter som äro till talet 30000, grunden af klädebonaden är broderie, af fijna perlor uti blomwijs, mitt uti hwar blomma är en extraordinair stor perla, af otroligt wärde. På detta broderiet äro employerade öfwer 20000 perlor. De twenne Cronor af guld, den ena som Maria bär, och den andra barnet Jesus, äro begge rijkel: utzirade med sköna Diamanter och Orientaliska perlor. Desse begge Cronor äro wärderade för 65000 Scudi, (en Scudi är ungefehr 7 D:r kopp m:t.) de äro dijtgifne af Konung Ludwig d: 13:de i Frankrijke, med denne inscription uti den större:

Tu Caput ante meum cinxisti Virgo Corona
Nunc Caput ecce teget nostra Corona tuum.

Uti den mindre: ... Christus dedit mihi
Christo reddo Coronam.

Halsbandet är af sköna perlor och Diamanter dijtgifwit af en Engelska Dames. Där äro ock 2:ne armband mycket kosteliga och rijka af perlor, gifne af Printzessan af Transsylvanien. Ett annat dito mycket större och widare, sammansatt af pretieuses stenar och perlor. Widare är där et nobelt Crucifix af Smaragder tillika med en stor kostelig ring gifwit af Paolo Sfondrata, Cardinale di S. Cecilia; Runt om Nichen eller rummet där denna Statua står, är öfwersatt med många äkta stenar, hwaribland räknas 700 Topazer etc:

2. Uti det afdelte rummet bak för stora Altaret, som är allmänt afdelt med en muur och galler, som sades. Detta rum kallas S. Cella eller il Camino, där är et sen, en Statua af Maria med Christo på armarna, är nästan i naturell storlek af silfwer förgyllt

Threforen i S. Casa di Loretto.

förgylt alt öfwer med pretieuses stenar och perlor, the där-
lyssa såsom stiernor, med Diamanter infattade i gull.

3. Ett barn af gull, thet föräret af Kejsar Ferdinando III medh ett
Halsband af Diamanter.

4. Ett annat dito af gull.

5. Ett annat dito, af en okunnig person thetgifwit.

6. Ett annat dito af gull, med några små Statuer.

7. Ett barn af silfwer lagt uppå ett Hyende, som är beprydt
med stora Granater och stora perlor infattade i gull, thet-
gifwit af Duca di Mantua.

8. Ett annat dito, thetgifwit af Churfursten af Bäyern.

9. Ett barn af gull, som hålles på armarna, af en Engel, som
är gjord af silfwer.

10. Ett hierta af gull som wäger 8 m^r gifwit af en Nobel
Venetien, eller Adelig person från Venedig.

11. En krona eller patt af gull, gifwen af Dogens gemåhl från Genua.

12. En gull Statue liggiande på knä, med en Kongl. Mantel
uppå, och Scepter på marken liggiande, gifwen af Duca di Savoja.

13. Ett bröstbild eller Silfwer Bust med några reliquier af S^t
Barbara, gifwit af Archi Duce Austriæ.

14. En Silfwer Statua på knän liggiande, gifwen af Prince de Condé.

15. Ett Silfwer bröstbild, med åtskillige reliquier.

16. En gull Statua med Reliquier af St Stanislao.

17. En stor mycket tung Silfwerplåt förställande en bas.relief För-
sten di Lorena liggiande på knän att bedia.

18. Ett annat lika, gifwit af Cardinal Montalto.

19. Ett annat lika gifwit af Principe di Parma.

20. En St Patrignani Silfwer Statua, gifwen af Staden Fano.

21. Öfwan Faciaten af altaret, är helt öfwerdragen med silf-
wer plåtar, utsirade med Agater, Jaspis och Lapide Lazuli ecc
thetgifwit af Cosmo II. Duca di Toscana.

22. Å wänster af förbemälte St Mariæ Statua, sees en Engel i lef-
wande storlek, af silfwer, liggiande på knä, uppå en silfwer Pie-
destal, som sträcker med högra handen åt Jungfru Maria ett gull-
hierta, med en gullkrona på, som formerar en lampa alt rijkt ut-
sirat med Diamanter, Smaragder och Rubiner, med inscript: Semper
ut ardeat. är en dyrbar skatt, thetgifwit af Enkian Furstinnan Laura
di Modena. &c: &c: &c:

Thresoren i Santa Casa di Loretto.

Nu följer, at beskrifwa Lamporna och liusarmarne etc: som äro där, så wäl innom som utom detta heliga Huset. och först de som af gull äro.

Framför berörde Statua in uti Huset hängie 12 st: lampor af purt gull, som ständigt natt och dag brinna.

1. En är Triangulair, neml: 3 hängie på en kädia, kiädian är af gull som uppehålls af 3ne Englar, med en Oliegren i handen, dijtgifwen af Duca d'Urbino.
2. En annor mycket rijk af 36 ℔: dijtgifwen af Sigismundo K:g i Swerige och Pohlen
3. Mitt för stora altaret hänger en stor, jämwäl af 36 ℔: så tung at twenne personer kunna knapt lyfta henne, dijtgifwen af Republiquen Venedig genom et löfte i Pestilentz tyder.
4. De öfrige äro alla kostelige, men för widlyftigt alla at upräkna.
5. Där äro och 2ne Cornua Copiæ af gull, wärderade för 18000 Scudi.

Lampor af Sölfwer.

Innom och uthom detta heliga huset, äro 28 st: i tahlet, förutan liusarmar, liusstakar, plåtar etc: som intet här räknas. 8 st: äro mycket rijka och stora, med mycket uphögd och genombrutit arbete. 9 st: förutan dem äro, som hängia fram för det heliga Crucifixet, 4 st: stora Englar af sölfwer, än andra 4 dito stå bak för altaret, 6 st: liusarmar af sölfwer en stor liusstake wäger 84 ℔:

Alla Söndagar uptändes på altaret lius i 4 liusstakar, på högtijdz dagar åter stundom 6, 12, 18, 24, och 30, som högtijderna äro til. Lius-armar så wäl innom som utom h: Huset räknas 29 st: mycket stora. En liusarm är som wäger 104 ℔, med 8 st: sinå lampor om.

Uti muren å ena sydan af det heliga rummet, är et gammalt skåp, däruti förwaras några små stenfaat med jord uti, som är blifwit dijt förde tillika med Huset: de hålla derföre att desse kiärill äro de sama, som Christus och Maria skola hafwa brukat i sin tijd, där är för några åhr sedan gifwen en stor sölfwer dör för detta skåp af Duca di Parma.

Detta är kortel:en om de rijkedomar som fins i det heliga Huset, kallat Santa Casa, ehuruwäl alt är omöjligt för en resande och för widlyftigt at upräkna.

Uptekning hwad som förnämligast fins i rummet kallat Sala del Tesaro eller sielfwa Skattkamaren, som består af allahanda kostligheter såsom; perlor Diamanter Rubiner etc: och andra flera pretieuses stenar, jämwäl af allahanda drickskiärl, skålar och annat af gull och silf: Crucifix skildar, Hinbgwärd af Crystall, Corall, Bernsten, Agat etc: etc:

Threshoren i S: Casa di Loretto.

1. Denna Saal, där dessa saker uti äro, är nästan 40 steg i längden och 5 i bredden, som et långt Gallerie; Walfwet är helt öfwer mölat; å wänster när man inkommer, äro många stora Skåp i bredd med dörrar och glas före, däruti dessa Skatter wijsas; å andra sydan af Sallen äro idel fönster, där åtskillige bord stå, som repræsentera städer med stenar inlagde, så naturellt alla husen utsatte som de woro målade.

2. Jag observerar här ingen ordning som de wijsas i Skåpen, utan som de föllo mig i hågen, neml: En heel Service till et altare af Bärnsten, figurerne af hwijt bärnsten, såsom et Crucifix, 4 stakar, ollientör, fat, giutkanna, och en foot til en kalk, men sielfwa kalken är af guld; en lampa, et stycke där Christus utdelar freden; bemelte Jesus i hwit bärnsten wäl giordt.

3. En annor Service af Agath dijtgifwen af Conte d'Olivarez.

4. En annor Service af Corall gifwen af Archi-Duc Leopold.

5. En annor dito af Christall de roche, eller berg Christall.

6. En annor af subtilt silfwer arbete, gifwen af Don Thadeé Gouvern: öfr Rom.

7. Ett skiönt Crucifix af Ebenholtz med mycket miniaturer, gifwit af P: Clemens VIII.

8. En örn som sprider uth wingarne, med dubbelt hufwud af gull, all öfwer med Diamanter, neml: 9 stora å bröstet, och upp i begge kronorna på hufwuden andra 9, med 9 smärre, och mit i hwardera kronan är en stor dito. uti stierten räknas med stora och små 22 st: uti wingarne 52 och ungefehr så många å sydorna, dijtgifwen af Kejsarinnan Anna dennes regerande Kejsarens Leopoldi Moder.

9. Twenne kronor af gull, utzijrade med perlor, ditgifne af Maria Dr: i Ungern.

10. En dito krona, med extraordinarie stora Rubiner på, gifwen af en Duchesse de Nevers.

11. Drottn: Christinæ af Swerriges Krona och Spijra, af dyrbara stenar, mästadels rubiner, dem hon bembnade där, då hon första gången reste åt Italien.

12. En gulldufwa med amulering som håller en Olinqwist i munnen, har 2:ne kronor, et admirabelt wärk fult med Diamanter, Smaragder, Rubiner och en skiön Carbunckel som liknar en lampa.

13. Ett hiarta utsatt med Diamanter, och mit ibland dem en Smaragd af stor tiungd, hwilket Henricus III Konung i Frankrijke dijtgaf, när han passerade Italien i sin bakresa från Påland.

14. En perla slät å 3 sidor, mitt på Mariæ Portrait, gifwen af 2:ne grefwar från Böhmen

15. Åtskillige skiöna gulllådior, af differentes personer dijtgifne.

16. Ett gullhiarta, stort som 2:ne manshänder samanknutne med blå amulering däruti är utsatt med stora Diamanter, orden JESUS MARIA med et Mariæ Portrait å en syda. Detta uplåts på 2:ne sydor.

Threson i Santa Casa di Loretto.

17. Ett annat litet gullhierta, amulerat, och med många dyrbara stenar besatt.
18. Jungfru Maria som bär barnet Jesum utgrafwit i en stor perla, infattat i gull.
19. Mariæ Portrait förestält genom indianiske fogelfiädrar af åtskillig Coleur, så curieust, at hwart man ställer sig, förandrar det Coleurerne.
20. Ett stort Skrijn af ett stycke berg Crystall.
21. Ett annat dito, lika stort af Lapide Lazuli.
22. En Diamant wärderat för 20000 Rdr. gifwen af Printz Doria från Genua.
23. En annor dito, nästan af lika prijs, som en Tysk Printz har dit gifwit.
24. En book mycket curieux all öfwerdragen med Diamanter, och i stället för bladen äro gullplåtar på hwilka äro skiöna miniatur stycken. Denna book wäger 4 à 5 uns: som hänger uppå 3 kiädior, uti en ring eller länk har 3enne Diamanter i skiölden. Uppå ryggen är en stor Saphir, å hwardera kanten 3 Rubiner med en Diamant midt uti, samt 4 perlor och 5 Camei eller skurna Agater, å sidorna utanpå bandet äro 9 skiöna Turcoser, 2enne Rubiner och 2enne Smaragder. Denna book är fördelt uti 3 delar, i den första delen är ett Crucifix af gull, med Smaragder utsatt, stående på en klippa eller litet berg, af 8 Rubiner, 2 Turcoser, 2 Smaragder 2 Diamante taffelstenar, i den andra delen ses Mariæ bild, besatt med 4 Diamanter och 4 Rubiner i punctewijs. Uti tredie delen är S. Jerolamus, uti en liten buscage eller lund af stenar utsatt, med en stor Turcose, 4 Smaragder, 12 Rubiner större och smärre 2 hyacinter 2 Diamante Taffelstenar etc: Detta är en skiänk af Furstan Wilhelm af Bäjern, när han Ao. 1585 kom til Loretto otunnig, at giöra där Jungfru Maria sin Veneration. Och uti sin gemåhls och Furstinnans namn förährade han samma gång:
25. Ett Crucifix af Smaragder med en stor perla uti gull, af ett synerligt arbete, derutinnan ses Christi uppståndelse af the döda, i purt gull, med en graf formerat af Diamanter, Rubiner, och perlor.
26. Den Samaritanske Qwinnan och Christus wid brunnen, är af gull, gifwit af Cardinal Brancaccio.
27. En kopp af Lapis Lazuli; hwars lock är af Berg Crystall foten af Orientalisk Jaspis med gull infattat och utzirat med perlor, öfwerst på står en Engel med en lillia i handen af Diamanter, locket är runt om med 4 stora Rubiner, tillika med 3 smärre, och 4 Diamanter, wid foten sittia 3 Satyrer af gull med 10 perlor, 12 Rubiner och 8 Diamanter utzirade.
28. Twenne Syrener af gull, som hålla 3enne barn, mycket wäl och konstigt utarbetade; desse brukas för en foot eller Piedestal under förbem. kopp.

under

Thresoren i Santa Casa di Loretto.

under äro dessa orden satte:

Ut quæ prole tua, Mundum Regina beâsti
Et Regnum et Regem prole beare velis
Henricus III Francorum et Poloniæ Rex Christianissimus.
M. D. LXXXIV.

29. En Glob af en Calcidon i en form af en Piramide wägen, i sielfwa naturen sammansatt af 127 Smaragder små och stora, gifwen af K: Philippo IIi Spanien.

30. Ett Halsband af gull af 5 rader, bestående i 36 särskilta stycken eller län-kor, uppå den första omgången äro mitt på 5 Diamanter, en stor mitt uti, och 4 omkring med 20 swarta wid ändan, å sidan är en skön perla med 2ne swarta, å 3dje omgången, ses 4 aflånga Diamanter och 12 taffelstenar; fjerde och femte omgången har äfwen 16 differentes Diamanter etc:

31. En Tafla af gull, utsirat med 340 Rubiner och 112 små Diamanter, med en Orientalisk Jaspis mitt uti; mitt uppå är utskurit de 3 Konungars offrande från Österlanden; nedanföre är förestält Kung Salomons Sententz och dom, och öfwerst Christi uppståndelse ifrån de döda, med Rubiner rikt utsatt. gifwit af Duca di Savoya.

32. Ibland alla andra Jouveler och perlor i Thresoren, är denna den pretieusaste, nemligen en underlig och stor perla, formerat såsom ett skepp, däruti Maria med barnet Christo tydligt af sielfwa naturen uttrykt; detta är funnit i Offerkistan, eller det rum där allmosor läggas, och ingen wet af hwem hon är dit lagd.

33. Till slut will jag korteligen tala, om den stora skänck som Stor Cantzlerinnan af Pålen, Catharina Zamolchi dit förärte, æstimerat för 130000 Scudi som består af kyrkoprydningar, rikt af gull borderade, och med stora perlor och stenar, som brukas wid messor etc: särdeles en messhake för präst, och 2ne andra för Diaconer eller kyrkotienare och Subdiaconer, de äro så rikt med perlor borderade at man intet ser sielfwa tyget, uppå ryggen och framantill är förestält i figurer Mariæ bebådelse och den H: anda i dufwo liknelse, med en sköld, däruti Jesu och Mariæ namn står etc:

34. Uti denna Salen ses wid ett fönster, en mycket stor silfwer Statua föreställandes Furstinnan af Bäyern, wid namn Adeloida, som wäger 153 ud:r etc:

Minnet tillsäger intet alt at uppteckna som sig borde, ja icke 16 de parten af de Rikedomar, som där ses, och wärde äro at remarqueras, utan låter det här med beroo, gifwandes med detta, en annan tillfälle detsamma nogare at upteckna.

En kort Beskrifning öfwer Kiörckan sampt Thresoren wid S: Marco uti Venedig

p. 343.

När Kejsar Justinianus förde Krig emot Götherne, och den stora Generalen Bellisarius war död, och Narsetus i hans ställe blef wald till General (: hwilken Republiquen har mäst at tillskrifwa sin första byggd :) då giorde han ett löfte, at där han finge Seger emot sina fiender, wille han af dess roof uppbyggia 2ne kyrckor en åt S: Theodoro, och en åt S. Geminiano, hwilket han och giorde wid sin återkomst till Venedig, efter erhållen Seger. han lät bygga begge kyrckorna på den platzen, som nu kallas Piazza di Sant Marco. Men sedan som Evangelistens S: Marci kropp blef ifrån Staden Alexandria til Venedig förd, resolverades at kyrckan S: Theodoro som nu färdig war, skulle byggas å nyo sampt utwidgas och dediceras S: Marco, och redigerades hon då i wackrare form, som hon nu för tiden har, igenom några namnkunniga mästare, ditkallade från Constantinopel, och tog denna byggnaden sin första begynnelse Ao. 577 och warade till Ao. 1071. etc:

Denna kyrckia har 5 Portaler och portar framantil åt stora platzen, den mitt uti är högst och störst, alla af koppar, den första är 41 foot hög, och 21 bred med många upphögde figurer utgiorde och förgyllte. wid den första porten äro 8 kosteliga Porphyr pelare: ofwan desse sammt Arcader eller walfbågar, där de 4 hästar stå, är förestält ett Lejon af koppar förgylt, 4 foot högt och 6 långt, som representerar St Marcum Evangelisten, hållande en book jämwäl af koppar förgylt, med orden: PAX TIBI MARCE EVANGELISTA MEUS. Hwad de 4 hästar af metall förgyllte anbelangar, som stå midt öfwer första Portalen, om dem är detta at weta, at de fingos i Constantinopels eröfrande, och hafwa i forna tider stått öfwer Titi Triumphport i Rom, men aldraförst äro de giorde uti Alexandri M: tid i Macedonien, och derifrån förde til Rom, och när Titus Vespasianus triumpherade i Rom, öfwer Jerusalems eröfrande, äro de satte ofwan hans Triumphport, som sades. Men när Constantinus inbekom Constantinopel, lät han åter föra dem ifrån Rom till Constantinopel, och sedermera Ao. 1206 genom Republiquen sedan förde till Venedig och employerade till den ort, de nu sitta. Denna kyrcka är utantil mäst öfwerdragen med hwitt marmor, utsirat med mycket bildhuggare arbete sampt många Statuer: taket af kyrckan eller walfwet, består af 5 Cupoler eller runde walf i korswijs, den största mitt uti, med bly betäckte; innan är kyrckan under walfwet tillika med gålfwet, alt

öfwer

ifwer inlagdt a la mosaique, det är med allehanda coleur marmor
och sten i åtskillige Historier och figurer, lika som det wore med fär-
ger förestält, och som jag remarquerade woro på gålfwet å många stäl-
len inlagde, bland andra stenar skiöna Turcoser etc: Walfwet under-
stödies med 36 marmor pelare, hwardera af 2 foot i Diameter af
hwilka en stor deel äro komne från Athen, Corintho och andra orter
i Grækeland. Utan dess är kyrkian intet särdeles mycket stor ey heller
hög jämwäl något mörk, men mycket kosteligt utzirat till taak, wäggar
och gålf, som sagt är. Uti ingången af stora porten, mitt emot stora
Altaret, där man går 15 trappsteg upp imiterandes Salomonis tempel,
ses ofwan förbem:te porten a la mosaique, Christus sittiande med Jf:
Maria å högre och St Marcus å wänstre sidan, med öfwerskriften:

Janua sum Vitæ, per me mea membra venite.

Härinne äro många skiöna altaren, med kosteliga altartaflor af
stora Mästare giorde, och äro förutan dett 8 st: i taflet, utom det stora,
hwarom kan läsas i en Italiensk Tractat, kallat Minere della Pittura
di Marco Boschini etc: det wore för långt, dem alla at införa; jag
will nu korteligen tala om det stora altaret, och sedan komma till mitt
rätta ändamåhl som är, at beskrifwa Threforen.

Det stora Altaret är formerat i högden som ett Crucifix, utzirat med
different coleur marmor, och består af 4 stora marmor pelare, på hwilka äro
uthuggne Historier af gamla och nya Testamentet, desse understödia en
himmel af Serpentin steen, och äro desse pelare 12 foot höge med Capi-
telen, innan för desse äro fram på altaret 4 andre smärre pelare
af fijn alabaster 4 alnar höge och genomskinande såsom glas, desse un-
derstödia ett litet Tabernakel och sades desse wara komne utur Jeru-
salems tempel. Inunder detta altaret förwaras Evangelistens S. Mar-
ci kropp, såsom och hans Evangelier med hans egen händer skrefwen.
Detta Altaret är mycket skiönt och kosteligit, särdeles när skåpen up-
låtes, ty där äro många små Portraits och målningar amolerade a la
Greque, skifworna sielfwa äro af gull, utzirade med perlor och stenar
hwilket är en Præsent af en Doge i Venedig som han hade fört med
sig ifrån Constantinopel. Sielfwa Altarbordet är af silfwer och förgyllt
uti skiöna figurer utarbetat, och med perlor samt äckta stenar besatt,
som mycket högt skattas är och ifrån Constantinopel bracht etc: på högre
handen wijses it Capell, den sten å hwilken Moses slog med sin staf,
at watten därutaf kom. Uti et annat Capell wijses en sten bestänkt med
blod, som skiedde, när Johannes Baptista halshöggs. Uti Portico eller

förmaket

Thresoren i Sanct Marco uti Venedig.

Förmaket af kyrkan, sees en quadrat röd marmor sten, hwarest Påfwen Alexander III. Aº 1177 trädde med foten uppå Kejsar Friderici Barbarossæ hals, och till dess ihågkommelse, äro dessa ord därpå uthuggne: Super aspidem et Basiliscum ambulabis. Runt omkring kyrkan öfwer gallerierne äro hängde Dogernes wapen eller sköldemärken: ty när en Doge blir wald låter han förfärdiga 3ne ting, först sitt Portrait, som sättes uti La Sale du grand Conseil, sedan sitt wapen eller sköld som hänges i kyrkan efter hans död; och göres det understundom af silfwer af temmelig storlek och tyngd; till det 3die göres hans tillika med dess gemåhls Portraits tillsammans, som sättes i det Collegio som kallas; il Pregadi.

Detta är så kortel. om sielfwa kyrkan talt, nu följer Thresoren. På högra handen wid ingången af kyrkan, går man i Thresoren, genom 4 differentes järnportar, innom dessa portar sees å högra, skatten, men å wänstra i ett litet afdeelt Capell sees helgedomar och Reliquier, af hwilka sinnera, nemlel. reliquierne jag först något wil upteckna, efter de först blifwa wiste, och är förnämligast dessa:

1. Uti ett skrijn af silfwer förgyllt, är en liten kopp eller Ask af pur gull, med grekiske Caracterer omkring, som betyda: Sanguinis Virifici hilare Recepachia, et imaculati verbi latere fluentis. Innom denna af gull, är en annor af Crystall, utskuren med ett Crucifix, locket är af Jaspis, med dessa ord inskurne Jesus Christus Rex Gloriæ etc: däruti man wistes 2ne droppar blod, med hwilken sammantorkade item.
2. Ett stycke af Christi purpur mantel.
3. Ett stycke af Christi bälte som han baar om lifwet.
4. Ett stycke af Jungfru Mariæ giördel.
5. Torkkladet hwarmed Christus torkade lärjungarnas fötter efter twättandet.
6. Knifwen den Christus brukade wid Påskalambetz ätande.
7. Något utaf Christi kläder.
8. Något utaf Christi törnkrona.
9. St Johannis Baptistæ finger.
10. Något af St Pauli håår.
11. St Mariæ Kiortell.
12. Ett stycke af Christi korss.
13. Pelaren därwid Christus wardt hudflängder något stycke.
14. Penzen hwarpå swampen sattes, som räcktes Christo med ättiko och galla.
15. St Georgij arm, infattat i silfwer, med gull bokstäfwer.
16. Trenne stenar, hwarmed S. Stephanus wart stenat.
17. Ett Crucifix af gull, med sköna perlor utzirat, hwaruti man är ett stycke af samma Christi korss.

Threhsoren i Sanct Marco uti Venedig.

18. Ett annat dito formerat af det samma Christi Korß i gull infattat, med fyra figurer af gull åfwan uppå, bak uppå står denna skrift: Hoc Signum Gerardi, dextra dignum, quod jussit mundus Rex Francus, Dux Secundus Graecorum, dictus Henricus, ut hoc benedictum, bello securis supermaneat muris. Amen.

19. uti et Skrijn af Chrystall infattat med silfwer, förwaras St. Marci Evangelistens tand.

20. Ett litet Crucifix af det samma Christi Korß, som Constantinus M. altijd har burit på sig.

21. Ett stycke af St. Johannis Baptistae hufwudskålle.

22. En utaf Spikarna, hwarmed Christus naglades wid korset.

23. St. Marci Evangelistens ring, hwaruti man en sten är infattat, som Jubilerarne för desse tijder intet kunna eller hafwa någon Connoissance om.

24. Ett stycke af det linnekläder, hwarmed Christus wart klädd, då han fördes från Herode.

25. Något af St. Johannis Baptistae kläder, innesluten i gullskrijn.

26. St. Petri wärja, hwarmed han högg örat af Öfwerstepresten dräng Malco.

Altsammans hwad uprämnat är, och mycket mehr som intet kan ihågkommas, är infattat i silfwer, och mycken annor kostelig zijrat. Utom alt detta förwaras ähn och reliquier efter desse efterlidne helige, såsom: S. Matthaeo, S. Paulo, S. Philippo, S. Bartholomeo, S. Marco, S. Simeone, S. Juda, S. Andrea, S. Jacobo, S. Brigitta etc:

Andra Threhsoren.

Å högre sidan innom desse förbemälte 4 järnportar, är det rum som egenteligen blifr kallat Il Tesaro eller Skatten, därest detta efterföljande och mycket mehra, wijses med ljus; ty där är mörkt.

1. En kostelig Krona, Corona Baretta o Corno Ducali kallat, som är af en ovanlig skönhet, och af ett inaestimabelt wärde, öfwerst uppå är en mycket stor Diamant af 8 kanter, och mitt uppunder är en Rubin som aestimeras för 100000 Rdr alla begge af stort wärde. Derutan är den rijkt öfwersatt med stenar och perlor; denne Krona kallas il Corno af orsak, at den är något upphögd och formerat, som ett runt Rhinoceros horn; nedan omkring kanten, äro stora perlor som hasselnöttar; med denne Krona krönas Dogerne af Venedig.

2. Tvenne Konungs Kronor, den ena betecknar Konungariket Cypern och den andra Konungariket Candia, begge af gull, och rijkt utsatte, med kostel. stenar och Orientaliske perlor.

3. Tolf andra Kronor jämwäl af gull, och utzijrade med perlor och stenar.

Treforen i Sanct Marco uti Venedig

4. Tolf hela qvinfolks harnesk eller Curasser af purt gull, som 12 st. Jungfrur hafwa brukat at bära på stora Högtyder, när the skulle närwarande följa Kejsarinnan i Constantinopel, utaf Palatset eller Slottet, at derigenom wijsa en grandess och Magnificence etc: the äro alla utzirade med Smaragder, Saphirer och stora Orientaliske perlor.

5. Tyo andra Kronor af gull med perlor och stenar besatte, lika som the förra; alt detta med thet föregående bekom Republiquen uti Constantinopels eröfrande. Ao 1203.

6 Twenne Extraordinair stora Rubiner, hwardera wäger 6 onces, och större hwardera än något hönsägg, så att man æstimerar dem för 200000 Rdaler

7. En mycket skiön Saphir jämwäl af en owanlig storlek.

8. En mäckta skiön Carbunckel, för dess skiönhet inæstimabel.

9. En lillia af gull, som har öfwerst en Diamant, hwilken K. Henricus III i Frankrijke gaf i Treforen, när han passerade Venedig, uti sin återkomst från Pohland Ao 1574.

10. Twenne Enhorn, af stort wärde för dess owanliga längd och storlek, det ena af man= det andra af qwinkiön, bägge infattade i gull, och hafwa et Kejserl: wapen, det ena med grækiska, det andra med Arabiske Caracterer.

11. Twenne Crucifix af gull med skiöna perlor, och pretieuses stenar besatte.

12. Twenne stora liusstakar af gull konstigt utarbetade.

13 Twenne lampor af gull, curieust arbetade, och så swåra, at en Karl har swårt at lyfta dem med bägge händerne.

14. En stor Kalck af gull, mycket tung

15. En stor Saphir som wäger 10 unces.

16. Twenne Sköldar af gull, den ena med et Crucifix uppå, af uphögd gull arbete, hwilket Korss gifwes Dogen wid dess Kröning at kyssa, jämwäl och åt Magistraten som sitta med Dogen i rådet; på den andra Skölden, är Christus bedjande i örtegården, utsatt med skiöna och fijna perlor. Är en skiänk af Joh: Grimani Patriarca d'Aquileja.

17. Tyo grönaktiga pretieuses stenar, kallat Balanites, hwardera wäger 8 onces, dijtgifwen af Cardinal Marin Grimani.

18. Ett Dricks käril giordt af et stycke granat, och helt konstigt utskurit i figurer. är et rart wärck etc:

19. En kupa så wijd och diup som en ordinair Callot, den man bär på hufwudet,

är

Thresoren i Sanct Marco uti Venedig.

är utskuren i en Turcos, med några ægyptiska Caracterer på, dess make finnes intet mer i hela werlden; är en Præsent utaf en Konung i Persien.

20 En annan slijpt Kopp, af en mycket stor Smaragd.

21. En Dito af en Sardonic.

22. En stor Dito af en Orientalisk Agath.

23. En Dito af en Agat Romaine, mycket skiönare och mera igenom-skinande än den förra.

24. Ett rijkt wärje fäste, samt gehäng af perlemoo.

25. Förutan detta, äro många kostbara Jouweler till en stor myckenhet.

26. Uti ett Skåp fodrat med Sammet, står hela Servicer af Agat, Cameo, Prasma, Grasiata etc: och andra flera oss obekanta stenar; desse Servicer hafwa hört Käjser Constantino till, men i Constantinopels eröfrande bekom Republiquen altsammans, som är af otroligt wärde. Ja här äro Kyrkioprydningar såsom kalkar, ljusstakar, fatt, pocaler och annat mera af guld, och af silfwer, till stor myckenhet, många skålar af Crystall och andra stenar etc: etc: etc:

Sala di Consiglio de Dieci.

Som man kallar igemen, den Lilla Arcenalen; detta rum, är innom Dogens Palais i Venedig, hwarest följande saker och Curiositeter äro at se.

1. Äro där wapen för 1000 personer, i nödfall, när uproor påkommer, at beväpna, Musqueterne äro alla tijder laddade, och alla 6 månader skiutas de af, och rensas, samt laddas å nyo. alla pijkar och wärjor äro rangerade i sådan ordning, at när man drager på ett rep, falla de dem i händerna som dem bruka skolla. så nätt ordonnerat, at innom en halftima kunna 1000 personer fullkomligen wara beväpnade; bredewid därest Musqueterne äro rangerade, är en stor järnkista, genombruten såsom wärjfästen, dem Schweizerna bruka, men är 4 gånger större än något Menniskio hufwud, i samma kista är uti stångfjäder som går lööss i det man drager på ett band och gier eld, samma kista är upfylld med så många luntstumpar som Musqueterne äro, hwilka alla blifwa tände med eld, när man drager förbemälte stångfjäder lööss, så at när det behöfs, kan hwar och en taga sin lunta redan itändt, och wara i parat at lossa sina Musqueter. desse gewähr och wapen äro derföre inventerade och fyllagde, på det Dogen och Rådherrarna kunna wara säkra den tijd de hålla råd tillsamans, om någon Conspiration wore på färde

Fördenskull är en gång emellan det rum där rådet hålles, hijt till detta rum, och nyklarne hafwer altijd Dogen sielf hoos sig, när han sitter i rådet.

2. Den fruchtbara Scanderbergs wapen och wärja, som war Printz af Albanien, som hade erhållit 7 stora Batailler emot Turken. Man säger at Stor Turken sielf har begiärt at få sen Scanderbergs wärja, hwarmed han kunnat dehla en person i 2ne parter med et hugg; hwilket blef Turkiska Kejsaren tillstädt, som welat det probera på sina slafwar, men intet kunnat det effectuera, ty har han sagt, det wore intet densamma wärjan, hwarpå har Scanderberg swarat: det wore wäl densamma wärjan, men ej desamma armar som det uträtta kunna. Hon är mycket bred, men temmeligen tätt, af en ordinair längd.

3. Dogens Zani Standart eller fahna, den påfwen Alexander III tog utaf Kejsar Friedrich Barbarossa.

4. Konung Attilas hielm, betzel och zijraten till dess häst.

5. Wapen efter 40 à 50 Doger i gamla tijder, som alle i person hafwa biwistat krigen, och uträttat stora Actioner, derföre och deras wapen och rustning förwaras å detta rum til deras berömliga ihågkommelse.

6. Kläder, gehäng, wärja, och en hel rustning efter en Konung af Persien, som är rijkt beprydt med perlor och stenar.

7. Rustning efter Henricus IV, Konung i Frankrijke, tillika med en pistol den han altijd har burit hoos sig.

8. Wapen och Rustning efter en pilt af 10 åhr, som man har funnit slagen i en Bataille, hwars namn, man ej kunnat utspana.

9. Wapen efter Duc de Rohan.

10. Ett stycke som skiuter 6 skått på en gång.

11. Ett annat dito som skiuter 60 skått på en gång, som är sammanfogat af 10 Canons eller stycken.

12. En hellebard eller Partisan som har öfwerst en Canonpipa, och skiuter 14 gånger.

13. En annor dito af sama invention som låssar 7 gånger.

14. En Canon som skiuter 2 will, af järn curieust arbetat, uti lillior.

15. En Turkisk Standar eller fahna, som och et Seeltyg och zijrat til en häst, som Stor Turken sielf ridit på, och honom ifråntagit blifwit i en Bataille.

16

Lilla Arcenalen uti Venedig.

16. Statuer af Ludovico Sfortia Hertig af Milano, och dess gemåhl Visconti, begge i hwijt marmor wäl arbetade.
17. En bröstbild af Francisco Carrara med det tillnamnet Tyran, som war den sidsta Herre af Padua, och blef fängslig förder till Venedig, där han i fängelset strangulerades Aº 1402.
18. Denne bem:te Francisci Carraræ Rustning och wapen.
19. En Bröstbild af metall, af den stora Venetianske Generalens Venorio, som blef slagen för Lepante.
20. En Dito af Bronce, af Bragadino som blef uti Famagusta Eröfrande lefwandes flådder af Turkarna.
21. S:t Justinæ Portrait, uti ett swart skrijn, öfwerdragit med perlor och stenar, denne låda war gjord at läggia en stor spegel uti, som Venetianerne förskickade åt Sultane Storturkens Favorite, men när skeppet war på wägen, mötte dem en fregatt, som berättade dem, at Turken hade fått ett starkt nederlag af Venetianerne på S:t Justinæ dag, ty blef samma Præsent tillbakas fört, och Senaten lät borttaga glaset, och sättia Justinæ Portrait i stället, till en åhågkommelse af denna Victoria.
22. En Tapet eller snarare ett curieust sijdentyg uppfylt med många figurer, som en Konung af Persien har förskickat Republiquen Venedig till en Præsent.
23. Twenne drägter efter 2:ne Chineske Adelsmän som blefwo döpte i Venedig.
24. Åtskillige Japaniske kläder, jemte deras wapen och rustning.
25. Den förbe:de Francisci Carraræ Kädia och Halsbinde af jern.
26. En liten boga, som bem:te F. Carrara kunde skiuta nålar med, af ½ foots längd, och kunde dräpa hwem han wille dermed, utan at någon wiste, hwadan ifrån det kom.
27. En Halsring, hwarmed han afrättade och af daga tog sina Adelsmän.
28. Ett gränfold lås eller Kyskhets lås, som hans gemål altijd måste bära, med 4 hwassa taggar, 2:ne sittia uppåt och 2:ne under åt så at om någon wille hafwa något med henne at beställa, då hafwa de twå taggar som sittia uppåt stungit mansperson, och de 2 andra stungit henne. Samma hans gemål skall hafwa dödt derigenom, uti hans frånwaro, efter hon föll i barnsäng och ingen torde ej heller kunde det borttaga.
29. Hans Wärja hwarmed han har kunnat hugga en igenom förmedelst ett hugg.
30. En Spegel som kan antända munition, på en half mils wäg när

31

Lilla Arcenalen uti Venedig.

31. En Låda som man kallar Les Orgues du Diable som är en kop-
par kofvert, hvaruti äro 10 pistolpipor af 1½ foot långa, rangera-
de såsom orgelpipor, och i det man låter upp densamma, gå alla
dessa laddade pipor löss, och dräpa så många som i kammaren äro.
Den Person som inventerat detta, wille därmed revangera sig på
sin ovän, och dem som hölls med hans ovän, ty han skickade honom
den till en præsent, när han wiste, at hans wänner skulle och finna
sig maat med hans ovän; och när de wille taga upp kofverten
och se hvad däruti war, blefwo de alla dräpte.
32. La Boeté de Botarges är och en sådan låda, af sama invention.
33. En book af samma invention.
34. Värjor, dolkar etc: af sama effect, som dräpa dem som dem handtera.
35. Ett vackert Tabernakel af bergcrystall, hwilket är Republiquen förärt
af mästaren som det giordt hafwer, ty det kunde intet efter dess
wärde köpas, och sades, at honom tillika med sina till 3die ledet,
är pension gifwen til reconnoissance åhrl: 2000 Ducater.
36. En outsläckelig Lampa, som man har funnit uti Antenoris graf
i Padua, som stadigt skall hafwa brunnit, i sammanfällt 500 åhr, och
såsom sannoligen wällia uti 600.
37. En Sköld besatt med ganska många Turcoser.
38. En boga, wärja och sköld som äro tagen af Turken.
39. Tyg till en rock konstigt wäfwit, såsom det wore stickit och wirkat.
40. En konstig Stålhanske förärat af Konungen i Persien, därhos stå
dessa Orden: Persarum Regis, Marino Grimano, inclyto Venetiarum
Principe, munus regiæ fidei, amoris, honoris, etiam remotissimorum Prin-
cipum ad Remp: nobilissimum testimonium.
41 Konung Henrici IV i Frankrike hela harnesk och wapen, som blef
Hgt:e förärat, sedan han hade öfwerwunnit sina fiender, och bracht sitt
Rike i roo.
42 Ett kosteligit Skrifbord af rara Saker och stenar, blifwer skattat för 80-
till 100000 Kronor.
43 Albrecht Durers Paradis, eller Adam och Eva med ormen i träd,
af ett stycke träsnidit af berörde mästare, dörarna härtill äro
giorde af Ceder från Libanon, blifwer högt skattat.
44. Konung Jacobs Portrait af Engelland som är det endaste af al-
la Printzar och Konungar som här sees.

En kort Beskrifning om Chur=Bäyerska Konstkammaren i München: p. 387.

Där är först det wida berömbde Antiquarium at beskåda, hwarest öfwer 400 st: Buster eller bröstbilder alla antiques stående och hwar i sin wissa ordning, på sina Piedestaler ställte äro, de mindre mästendels af sten, och durchsichtig Alabaster, och under hwar och en Bust på Piedestalen som är af swart stön glänzande Paragon, äro ingråfwit med förgylte bokstäfwer, hwars deß bröstbilds namn, som meritera här en deel, uti den ordning de satte äro at specificeras.

C. Cæsar C. Julij Cæsaris Pater.
Aurelia Cæsaris Mater.
C. Jul: Cæsar. Dictator perpetuus.
Cossutia Julio Cæs: desponsata.
Octavianus Octavij Cæs: Pater.
Cornelia Cæsaris Uxor.
Tiberius Nero Tiberij imp: Pater.
Calphurnia Julij Cæs: uxor.
Octavianus Cæs: Augustus imp.
Pompeja Cæs: uxor.
Tiberius Nero Cæs: imperator.
Cleopatra Cæs: Amasia.
C. Cæsar dictus Caligula imp.
Euries Cæs: Amasia.
Germanicus Drusi filius imp.
Marcia Juli Cæs: Amita Magna.
Tiberius Drusi filius Tiberi imp. Nepos
Julia Pompei uxor.
Tiberius Claudius Drusus imp. Cæs:
Julia Augusti Avia.
Domitius Nero Claudius imp. Cæs:
Accia Augusti Cæs: mater.
Sergius Galba Cæs: imperat.
Claudia Augusti Uxor.
L. Vitellius Auli Vitellij Cæs: Pater.
Julia M. Agri uxor.
Aulus Vitellius imp. Cæs.
Livia Drusilla Aug. Cæs: Uxor.
M. Sylvius Otho, L. Sylvij F. imp. C.
Octavia Augusti Uxor
T. Flavius Sabinus F. Vesp. imp.
Agrippina Tib. uxor.

F. Vespasianus imp. Cæs.
Agrippina Germanici Uxor
Domitianus F. Vespasiani F. imp.
Claudilla Caligulæ uxor.
Nerva Coccejus Nervæ F. imp. C.
Horestilla Caligulæ uxor secunda.
F. Vespasianus imp. Cæs.
Collia Caligulæ Cæs. uxor III.
Trajanus Ulpius imp. Cæs. augustus.
Cæsonia Caligulæ Uxor IV.
P. Ælius Hadrianus imp. Cæs.
Drusilla Caligulæ Fil:
Antonius Pius Fulviæ Fil. imp. C.
Livia Germanici Cæs. Filia.
L. Ælius Verus Cejonij Filius Cæs.
Lepida Claudij Sponsa.
T. Aurelius Fulvius V. C. Antonij Pij Pater
Livia Medulina Claudij F. Sponsa
M. Ælius Aurelius Comodus imp. C.
Herculanilla Claudij uxor.
Annius Verus. M. Aurelij. Anton Pat.
Ælia Claudij Uxor.
M. Aurelius Antoninus imp. Cæs.
Messalina Claudij Cæs. uxor.
P. Ælius Pertinax Helvij F. imp. C.
Julia Claudij Uxor.
L. Septimius Severus Pertinax imp.
Claudia Claudij Uxor.
Didius Julianus Didij Fil. imp.
Antonia Claudij Cæs: Filia.
D. Clodius Septim. Albinus imp.
Octavia Neronis Uxor.
Antonius Geta Septimij F. Cæs.
Pompeja Neronis Uxor.
M. Antoninus Heliogabalus imp. C.

Statilia Dom. Neronis uxor.
M. Opilius Macrinus imp. Cæs.
Numia Galbæ uxor.
M. Aurelius Antoninus Caracalla imp. C.
Albia Terentia Othonis Cæs. mater.
Alexander Severus Vari F. imp. Cæs.
Sextilia Vitellij uxor.
Maximinus Trax Micca F. imp. C.
Galleria Vitellij Cæs: uxor.
M. Antoninus Gordianus Junior Cæs:
Vespasia Flavij Vespas: uxor.
M. Clodius Pupienus Max. imp. Cæs.
Flavia Vespasiani uxor.
M. Cælius Balbinus imp. Cæs.
Domicilla Flav: Vespasiani Filia.
Æmilianus Lybicus Mauritanus imp. Cæs:
Arricidia Vespasiani uxor.
M. Quintus Trajanus Decius imp. Cæs.
Martia Vespasiani uxor.
M. Julius Philippus Philippi Cæs. F. Agolast. Cæs:
Julia Vespasiani Cæs: Filia.
P. Cornelius Licinius Valeriani imp.
Domitia Domitiani uxor.
Fl. Theodosius Arcadi F. imp. Cæs.
Plotina Trajani uxor.
Fl. Domitiani Vespasiani Fil. imp. C.
Domitia Paulina Adriani uxor.
Fl. Theodosius Honorij filius imp.
Sabina Adriani Uxor.
Licinius Gallienus Valeriani F. imp. Cæs.
Fatidilla Ant: Pij uxor.
C. Vibius Volusianus Vibij Galli F. imp.
Faustina Ant. Pij Cæs: uxor.
Diocletianus imp. Cæs.
Calvilla Marci Mater.
Maxentius Maximini F. imp. Cæs.
Faustina Marci uxor.
M. Aurelius Valerius Maximianus imp.
Lucilla M. Aurel. Antonini uxor.

Konstkammaren i Munchen.

Gordianus Junior Senioris Nepos Cæs.
Crispina Commodi Uxor
Aurelius Quintillus imp. Cæs.
Mallia Juliani uxor
Calpurnius Piso Frugi Cæs.
Didia Clara Juliani Cæs. Filia.
M. Annius Florianus imp. Cæs.
Fulvia Getæ uxor.
Aurelius Valerius Probus imp. Cæs.
Marcia Severi uxor.
M. Aurelius Carus imp. Cæs.
Marcia Severa Septim: Sev: uxor.
Fl. Constantinus Constantini M. F. Cæs.
Julia Severi uxor.
Cajus Macrianus imp. Cæs.
Numia Macrini uxor.
M. Aurelius Maximianus imp. Cæs.
Julia Heliogabali Cæs. avia.
Licinius Liciniani imp. F. Cæs.
Antonina Heliogabali uxor.
Fl. Constantinus Magnus imp. Cæs.
Marcia Alexandri uxor.
M. Aurelius Bass. Ant. Caracalla imp. C.
Julia Mamæa Alexandri Cæs. mater.
P. Licinius Valerianus Valeriani F. Cæs.
Memmia Alexandri Uxor.
Q. Trajanus Decius, Trajani Decii F. Cæs.
Ababa Maximini Uxor.

M. Clodius Pupienus Maximinus imp.
Calphurnia Maximini Cæs. uxor.
Q. Trajanus Decius Imp. Cæs.
Ulpia Gordiani uxor.
Avidius imp. Hadriani Æmulus
Fabia Gordiani uxor.
P. Ælius Pertinax Helvii F. imp. C.
Metia Gordiani Cæs. filia.
Fulvius Quietus Macriani F. Cæs.
Tranquillina Gordiani uxor
Gordianus Gordiani imp. fil. Cæs.
Severa Philippi Uxor.
Fl. Domitianus Vespas: F: imp. C.
Salonina Licia Gallieni Uxor
M. Opilius Macrinus Sever. imp. C.
Helena Gallieni Uxor.
Fl. Claudius Dalmat. imp. Cæs.
Zenobia Odenati uxor.
P. Ælius Hadrianus imp. Cæs.
Victoria Castrorum mater.
Heraclius Heracleæ fil: imp.
Calphurnia Titi uxor.
L. Otho Othonis imperat: Pater
Viturgia Proculi uxor.
Cn. Calphurnius Piso Pompeii M. Legatus.
Galla Bonosi Tyranni uxor.
A. Postumius Albinus Brutus Consul.

Dioclea Diocletiani mater
Piso Licinianus M. Crassi F. Frugi dictus
Eutropia Max. uxor.
Fl. Vespasianus Sabini Fil. imp. Cæs.
Theodora Const: Chlori uxor.
M. Æmilius Lepidus Triumvir Reipubl. Const:
Valeria Maximini uxor.
Sextus Pompejus Pomp: M. Filius
Constantia Licini uxor.
Cn. Pompejus M. Mithridatis Victor
Helena Constantini M. mater.
M. Portius Cato Proprætor Romanus.
Minervina Constant: M. uxor.
Publ. Cornelius Lentulus Consul Rom.
Fausta Constant: M. uxor.
Mithridates Ponti Rex Magnus Corp: et animo.
Constantia Constant: M. Filia.
P. Cornelius Scipio Africanus Consul Romanus
Eusebia Constant: Cæs: uxor.
Alexander Magnus Rex Macedoniæ.
Faustina Constant. Cæs. uxor
Numa Pompilius Rex Romanorum.
Basilina Juliani Apost: Mater.
Quirinus Romulus, Rex primus Rom.
Postuma Gratiani Uxor.

Härinne i Galleriet woro och en stor myckenhet af Idoler eller Penates som de Romare i sina hus hafwa brukat dyrka, item Vaser, Colonner etc: allt af sten genomskinlig Orientalisk Alabaster, och af annor främmande sten, en del af metall, hwaraf och en del af bemälte bröstbilder woro. Uhr detta Galleriet, kommer man i et Ovaltigt formerat rum som war målt, där finnas i hörnen 6 st: mycket stora och höga antiques bröstbilder, under detta som och i Gallerie hwalfwit, äro emellan Arcaderne måhlade de 12 Dygder, i ovales taflor förestälte. Men at nogare beskrifwa rummen, såsom de fölia efter hwar andra, så är detta Antiquarium i undre wåningen. Det stora Galleriet är et långt och bredt rum, på högre och wänstre när man inkommer, äro 2ne stora bord, besatte med stora sköna Indiske Krukor, Skålar och annor redskap, emellan bägge borden är en stor Spis, med bilder och de Bayerske wapnen utsirat, när man 3ne trappsteg nedkommer står et långt stort bord, med små diur af bäckar och gintter, samt blompottor, af allahanda färg blommor, gjutit af metall, och polerat, inlagt, och lika som med ädla stenar insattat. widare kommer man åter 3 trappsteg nedrigare, och wid ändan af bemälte bord, ligga 2ne stora antique stenbilder, den ena är Hercules med sin Lejonhud, den andra

en

Konstkammaren i München.

en naken qwinsperson, som ligger och sofwer på en säng. Det långa-
rum som då men förekommer har 36 fönster å begge sidor, och emel-
lan hwart fönster stå 6 antiques bröstbilder, som äro desamma, hwilka
här ofwan antecknade äro, med sina namn; under hwart fönster
är en Bayerskt Stad i grundritning måhlat, och ofwan fönstren under
hwalfwet, äro och satta bröstbilder runt omkring. På wäggarna af det-
ta Statuarium eller Antiquarium är med swart glänsande marmor,
så at man hela rummet därutinnan lika som i en spegel kan besee.
Elliest är gålfwet med hwijt röd och blå marmor belagt, när man det-
ta rum igenom gådt, går man åter några trappsteg upföre, hwarest
ligger ett antiquet barn och sofwer, med wänstra armen under kinn.
Utan för detta Antiquarium är en liten sahl, hwarutinnan en skiön
Grotta med bilder måhlat, därutí är en skiön Bassin af sten, och där-
omkring bilder af Coraller, Perlemo, Muslor, allahanda bergarter,
stenar, fiskbenen &c: sammansatta, uti luften swäfwar en förgylt Mer-
curius, å begge sidor om Grottan är en dör, och wid hwardera dören en
bild såsom en gubbe med långt skiegg och en qwinsperson, som håller med hwar-
dera et tråg eller wanna. Därwid äro åter 2ne dörar hwarest uthi
muren äro insatta antiques taflor en bas-reliefs, och skiöna målningar
under taket, gålfwet är af blå och hwijt marmor tärnings wijs inlagt.
Härutur kommer man i en skiön lustgård i 4 kant anlagt, och i 4 delar
fördelt genom hwijta marmor murar. i hwardera delen är en Fon-
tain af sten, med watnsprång. och mitt i korsgången af denna i 4 de-
lar fördelta lustgård är en Bassin af metall, därpå ligga antiques
marmor bilder, och mitt uti något uphögdt står en Perseus af metall,
som håller i wänstra handen Medusæ hufwud, och i högra et swärd,
under hans fötter ligger hufwudlösa kroppen, och löper watnet både
uhr den afhuggna halsen, af hufwudet och kroppen lika som blodet uhr
ådrorna. runt omkring i trägården och emellan fönstren af sielf-
wa stora Palait uti muren äro stora marmorbilder satta, och på en
sida i högden en utbygd altan af förgylt gallar, hwarpå stå skiöna
bilder. Nu will man och något angående sielfwa Konstkammaren för-
mähla, till hwilken man finner dubbla dörar, för den inre dören
utan till hänga en hoop naturliga Narrars och Narrinnors Portraits
måhlade. Uti detta förmak är et stort måhlat bord, som uplåts på
4 sidor, hwarutinnan äro 4handa Instrument at spela uppå. På gal-
ret som därinne är, hänger en tafla, med Paradiset och några diur
på, i trä utskurit, och därhoos en mächta stor Sköldpadda. ofwan på
gallret ses et diur som en Orms skapnad, med 7 hufwuden, 2
händer, 4 fötter och 4 stiertar, som synes wara et facticium och
inventerat

Konstkammaren i Munchen.

inventerat wara, finnom galleriet i gången finnes en hop böcker med
Geometriske, Mathematiske saker, och uti Architecturen, sampt andra
Konster i Koppar stuckne, sampt uti trä skurne bilder och landskap. Straxt
därhos på ett bord står Corallbilder och Corallqvistar, och ett berg af
mineralier sammansatt, därpå i Corallklipporna är förestält ett Slott,
och undan för berget watten och Skepp. På ett annat bord ett lita berg
med Coraller, därpå Bachi Triumph-wagn och runt om med dantzan-
de Satyrer. Under bordet ses en Missfödsel af ett Kalfwahufwud med
2 munnar och 3 ögon, och ett dito med 2 munnar och 4 ögon,
och hwart hufwud har allenast 2 öron. item mångaslag horn och
annat mehra som någor underlig skapnad uppå finnes. item En
stoor järnring eller halsband uti en hiort funnen. Senecæ bröst-
bild af steen konstigt arbetat; Christi Historia uti en book flitigt måh-
lat af Johan de Jove. En liten book med fyna ritningar af Alexan-
der Meijer med penna giorde. Flera andra böcker med målningar
på åtskilligt sätt inbundne. Jämpte borden och uti fönstren, hänga
allahanda konstigt måhlade Schilderier och Contrefaits, och öfwerst Fur-
warnes och Potentaternes Portraiter af goda mästare giorde. På ett
bord ses Orpheus af Corall på ett berg förestält, med många diur om-
kring sig af Coraller; på ett annat berg åter en Apollo. under det
bordet ligga Swampar med Coraller wuxne, och andra coagulerade och
petrificerade ting som i Siöbotten finnes. På ett bord står och små faat,
Skåller, Liusstakar Kätlar och bägare alla damascerade och med silfwer
inlagde, och är detta bordet besatt, med skiönt och konstigt Turkiskt arbete.
Under detta bordet ligger ett hufwud af en Uhroxe med sina horn,
och andra under samma horn. På ett bord är ett berg af Coraller, öfwan en
stor Agat repræsenterat. Ett annat bord upfylt, med Indianiske, Japaniske
måhlade och med deras Turkiska utzirade kiärill störren och smirrn.
item Muskotnötter med bilder utskurne, Indianiske nötter, utan och med
sina skahl, Indianiske skindar af bern etc. Under bordet Indianiske wapen
Swärd, bogar och pijlar. På ett bord är en Grotta af Coraller, och under
bordet allahanda bägare af åtskillig art trä. På ett annat bord stå
de 7 Planeter, och andra bilder, sampt många ting myckett wäl uth-
elfenbeen skurne och arbetade. På ett bord står af Ridder St. Georgen
som frälsar Jungfrun från draken. På ett annat bord ses alla-
handa Kiärill, Skrijn, Skåhwor, bägare, brädspel af Perlemo, sampt med
skiöna Granater utzirat, stora Perlemo skiedor, med silfwer öfwer hwar-

handra

Konstkammaren i Munchen.

andra infattade, och derpå öfwergå et qwinfolck som håller den öfwer-
stora skalan, som åter har en Son etc. foten härtill är af Corall
som en Triumph af Siögudar. På et bord är en tafla i trä skuren som
förställer Paradiset mycket wäl arbetat, och när man den uplåter så
är innantill i trä utskurit fältslaget wid Mühldorff, och derunder
2ne Bäyerska Churfurstars Portraits med en bifogat spegel å sidan; Ett
Hiorthorn rangit som en And, et annat dito somt foglehufwud. En
half hufwudskål af en Satyr; En kula i Perspective skuren omtring
hela passion, när man samma kula uplåter, är å ena sidan Mo-
ses Kopparormen i öknen, och å andra sidan Christus på korset, jemte
Röfwarna, med mycket folk hoos, mycket uphögt och konstigt ar-
betat. Uti en annan kula är et Musicaliskt stycke, med Noter
och Texten, genombrutit i trä arbetat. En swart stor tornwigg sten.
Stora klöftar och tänder af Hwalfisken. Allahanda art af främman-
de skoor. Hansens von Grünsberg wärja, hwars skida är under
Frantzosens hund öfwerdragen, som han hade slagit med, och förut
betingat at öfwerwinnaren skulle öfwerdraga sin wärjskida med
den öfwerwundnes hud. Wärjsläfftar af Christall, af Jaspis, Corall,
Agat, Elfenben, främmande varc trän, med stenar utzirade. India-
niska Dartar etc. Jag kan här ingen ordning observera, utan som
jag minnes will jag ett och annat uptekna. En låda med knif-
war och gaflar, skafften af Corall, Carniol, Chrystall, Jaspis, Agat, La-
pis Nephriticus, Perlemo etc. Några blomor af Jericho. Några sta-
nar af menniskior och diur utskurne. Renbocks horn. Passion
mycket smått i trä skurit. Allahanda subtilt arbetade diur i
silfwer, såsom Ormar, Ödlor, snäckor, kräftor, grodor. i Silfwer
och Elfenben naturelt formerade dödskallar. Pater noster af In-
dianiska bönor, af persika stenar med skurne figurer uppå. Alla-
handa swarfwade saker i Elfenben. Wägter i stenar. Stiernstenar.
Contrefaits i trä skurne. Uti en låda under glas wyska bilder i
trä, sten, alabaster, och perlemo. Några Portraiter i en swart sten
Galactites kallat. Stora och små afgudar ifrån Alcair af åth-
skillig farg. Ett Kiwel af dadelträs root giordt förwandlat i
sten. några Antiques skålar, af förgylt silfwer, Christall och sten.
En tiock elfenbens kiäpp omwefwat med gull, och med en hoop
Onixstenar samt andra ädla stenar infattade. En liten kofert
full med hedniska och mohriska Myntsorter af gull och silfwer.
De 12 Imperatores af gull uppå en tafla af Lapis Lazuli, och där
tillhörige Mynten och Antiquitets böcker. En stoor stiön Musquet
och Carbin samt Musquet gaffel, med 3ne Krutflaskor, låsen och röret

med

Konstkammaren i Munchen.

med gull och silfwer inlagde, och skådarne af elffenben, med gull silfwer och perlemor zijrligt arbetade, alt i sina foder. Bägare af bernsten. En stor flaska af Lapis Lazuli. 3:ne Agat skålar 2: dito af Jaspis. En skiwa af Heliotropio. En Turkisk dolk med gull skida alt öfwer med Turcoser. Lucretia bild uti Agat. Ett uhr eller Säijare, innom et Chrystall foder, med gull och stenar utzirat. Ett bord af allahanda Böhmiske och andra stenar inlagt, lika som målat. En stor innmurat Spegel i wäggen, hwaruti ses alt hwad i rummet finnes i des storlek. Sedan kommer man i et afdelt rum, därest är et Credentz fult med konstigt drifne förgylte silfwer skålar. På et bord står et handfat, däruti en muszla som hålles af samankrök-ta och wridna armar af silfwer, med bilder på. Öfwerst är alt af Ambra, men det öfriga af silfwer, mycket kostbart, det står innom et litet glasskåp hwarpå stå 2:ne stora bilder af Ambra. Litet ge-nombrutit Statull af Elffenben wäl skurit och utzirat med per-lor och stenar. När man kommer därutan före hänger där en stor skiön luta, därwid et långt bord, upfylt med Indianiske kläder och fiäderwärk. På et bord står Aristotelis bild af metall mycket an-tiquet. 2:ne Rhinocerotis horn. Siöhäst= och wildswins tänder. 2:ne långa Ormskinn. långa gamla Sporrar. Under bordet gamla byssor och Stridzklubbor. På et annat bord, allahanda låås, rig-lar etc: som äro mästarstycken. På et annat ditto, allahanda Porcellijns käräll. På et bord allahanda art muslor och siöwäxter. etc: etc: Här äro ännu många rum efter hwarandra at beskådja, med särdeles bord inrättade, därpå allahanda ting finnes så wäl som under borden och på wäggarne. Och som altför långt wore alt at specificera (: ty härtills är icke heller antecknat :) ty will jag här-med sluta, och allenast härhos följa låta en general förteck-ning på de ting som särdeles meritera nämnas, som icke bland det föregående upfördt är, utan höra detta följande egentl: till sielfwa Skattkammaren, eller hwad som innom ~~lås~~ lås och skåp förwaras, nembl:

Allahanda konstige och kostbare böker på åtskillige hyllor satte nätt uti en gång. såsom:

Caroli Calvi bönbok, mycket wäl skrifwen, med et band som är med O-rientaliske perlor besatt, och mycket prächtigt med gull sirat.

En bok hwaruti alla Aurei Velleris Riddares wapen konstigt målade äro.

alla

Konstkammaren i Munchen

Allahanda Albrecht Durers teckningar, ad marginem på en wäl skrifwen
bok.
En blomster bok } bägge en miniatur wäl giorde.
En djurbok }

Twenne Regale Folianter i rödt sammet inbundne, med förgylt silfwer i kanterne wäl beslagne, och midt på det Chur fürstl. wapnet konstig amulerat. Hwaraf den ena innehåller 3 bot psalmer och den andra de öfriga fyra, mycket wäl på pergament skrefne, och på alla sidor om skriften öfwermåttan subtilt i Miniatur målat af Millichio. Dessa 2 böcker hafwer Hertig Albrecht dijt förskaffat.

Man wijser och allahanda kostbara bord, som med de rarasta stenar äro inlagde, såsom rätt wid ingången står et bord, giordt af swart marmor, och äro uti dess skifwa allahanda couleurstenar såsom blommor konstigt inlagde. Item 3 bord på annat maneer med perlemo ziirat och inlagt. item Ett bord hwarpå et landskap är tilsammanfogat af naturlige wäxte stenar, på hwilkens kant, äro kostliga Ornamenter af gull och silfwer inlagde.

Det är och wärt et considerera, de skiöna utwalde schillerier, som af de gamla förträffligaste mästare, såsom af Rubens, Michel Angelo, Alb: Durern i åtskillig facont och Invention giorde äro, hwarmed en liten kamarn från tak till gålf är upfylt, mit emot benemlte gång. På bägge sidor om denna gången äro 6 inmurade skåp, som äro fulle af idel konststycken och rariteter, ibland annat:

1 En skål af Elfenben i gull infattat, hwaruppå alla städers wapen i Romerska Rijket, af en tålfschers gamal gässe, öfwermåttan subtilt och konstigt äro skurne.

2. Ett kostaligit skiönt Käril af Petrificerat trä, i gull infattat.

3. En hednisk Afgud af trä, men af underlig gestalt och ansende, doch rätt konstigt skuren, et qwarteer lång.

4. Twå trätaflor af Albrecht Durers arbete; den första är Adams och Evæ syndafall, med det förbudna trädet, hwars blaan så konstigt och subtilt skurne och målade äro, et de ej naturligare wäxa kunna. Dete andra är en fältslachtning öfwermåttan rätt i trä exprimerat.

5. I et annat skåp, är en artig af gull giuten biörn, som håller en Musquet i sin armaam hwilken han kan afskiuta, när man krut och lunta därtill gifwer. mycket wäll giord och wärd et remarquera.

6. En kiörsbärs steen hwaruppå 140 ansichter tämel. distincte äro utskurne

7. Twenne mycket subtilt i gull arbetade Klagiöhr dem man i stället för örhängen kan bruka.

8

Konstkammaren i Munchen.

8. En ring hwaruti et litet uhr är i stellet för Diamanten eller sten.
9. Ett Statüll, af Elfenbeen skurit, stående på et särdeles bord, mitt uti gången, hwaröfwer man sig billigt må förundra, ty på detsamma är Alexander M. till häst förställt, och i 4 hörnen, de 4 Monarchier, lika som honom till fota fallande, äfwen i elfenbeen arbetade. J Venedig hafwa däruti warit 22 Skuflådor, och i hwar låda 60 gull-Original= grekiske och Romerska Medailler.
10. En Pocal af Rhinoceros horn, konstelig wäl skuren, i gull infattad.
11. En Rosenkrantz för Cavallierer af puur Ambra, temml. stoor.
12. Ett Radband af 4 persiske kärnor, konstigt skurit.
13. Ett Dito af Indianiske bönor.
14. Ett litet säte af trä, hwaruppå många bibliske Historier såsom Christi födelse, Mariæ flyktande &c: admirabelt skurne äro.
15. En målning af Muscoviterna målat på purt gull af en temmelig storlek och tyngd, som mycket æstimeras.
16. Orphei Historia, mycket nätt i miniatur giordt på en stor Lapis Lazuli.
17. En tafla af Mosaique arbete, med underlige historier.
18. En Chur-furstens och Chur-furstinnans Contrefaiter af gull och silfwer kosteligen inwirkade.
19. Ett litet reseAltar, som hafwer warit Drottn: Marias i Skottland.
20. Friderici Barbarossæ Vitschar ring, sampt många andra ringar, hwilka för deß ålder, arbete och dyrbara stenar skull mycket æstimeras, och ligga i en liten låda, hwaruti och gömmes Pfaltzgrefwens Friderici Strumpeband, af blått Sammet, hwarpå den engelska Orden med gull och Diamanter är arbetat. detta hafwer han i fältslagtningen på det hwyta berget wid Prag förlorat, och af en gemen Soldat åter igenfunnit.
21. När man nu några med sköna målningar och Deviser utzirade rum beskådat, seer man en förtreffl. kammare, där som Alcoven skulle blifwa, och derhos et helt nytt Cabinett, som är giordt för den nu regerande Churfurstens tillkommande gemåls skull, af et herligt anseende, bestående mäst af inlagt arbete, af åtskillige stenar som uti Bäjern finnas, som representera allahanda landskap och annat, besynnerl. små hundar öfwermåttan naturelt giorde. och desse stenar warda i Tuchthuset uti Munchen slipade och arbetade. J detta Cabinett wisas ock et oskattbart och förträffeligit Statüll på et bord.

där

Konstkammaren i München.

Där finnes och åtskillige saker i et bredewid Cabinettet warande Hwalf med en järndörr och gallrer wäl förwarade, och äro att se:

22. Ett Skåp, med slipade Crystalls Pocaler, och andra af Crystall giorde saker, hwaribland the underskiöna och med all tillbehör utrustade Skeppen i gull infattade, af Hertig Albrecht dijt skaffade.

23. En Kista med Pocaler af kostelige skurne stenar giorde.

24. Ett mycket konstigt af gull utarbetat Saltkar, med Orientaliske perlor, rubinel. zijrat och besatt.

25. En kostbar Skrifftafla, med idel skiöna Diamanter omsatt.

26. En Kanna af Ehorn, trefl. wäl skuren, i locket war en stor Ädelsten.

27. En Pocal af gull mycket stor, tätt med Saphirer och Diamanter besatt, och på dess lock står en naken karl af gull, hållandes i ena handen en mycket stor af Saphir giorder ring. Arbetet på denne Pocal är kostbart.

28. En annan Pocal af gull, på locket är en Smaragd större än en walnöt.

29. En bönbook, som den framledne Churfurstinnan är worden förährt af Churfursten till Maintz på den stora Riksdagen i Regensburg Ao 1652, hwars band är mycket tätt med the renaste och skiönaste Diamanter besatt.

30. En låda full med slipade Diamanter af Hertig Alberto anskaffade.

31. Ett temel. stort Korß af the skiönaste Diamanter.

32. Ett A eller Triangel af the utwalde största Diamantren sammanfogat, med hwilken Churfursten blef bunden på sin Namnsdag af sitt hof Fruntimber.

33. Ännu et Korß som består af än skiönare Diamanter.

34. Riddar S. Göran af gull, och tätt med Diamanter besatt.

Det andra rummet har 3 stora ringar.

35. Den första af Rubin

36. Den andra af Diamant.

37. Den tredie af Saphir. Och är den ena skiönare och större än den andra, den minsta ungefähr af denne storlek.

38. Ett mycket stort Diamante Vingeln[48], därwid 2ne stora perlor hängia som hasselnötter.

39. En trefl. stor Smaragd formerat som et Muscateller päron, och lika så stort.

40. En trefl. klar och skiön Rubin som et menniskio hierta, ofwan så tiock och stoor, om icke större.

41. Ett lejon af gull, på dess bröst hänger en Diamant som är öfwermåttan stor, och om dess hals en Kiädia af slipade Diamanter.

42. En Diamant af samma storlek, om icke större och kostbarligare, hwilken en af gull guten Örn har på sitt bröst, och är denne Örn elliest rijkel. med Diamanter omgifwen.

Konstkammaren i Munchen.

43. I det tredie rummet står en art af Trophaeer, som the gamle plägade at uprätta med alt tillbehör, med the ädlaste perlor och Diamanter besatt, af ett qvarters högd.

44. Ett perleband af 370 Orient: perlor, hwaraf den minsta nijgefähr af denne storlek

45. Ett annat perlband med perlor intet nijdet mindre än alabaster kulor, och äro till tahlet 30.

46. Ett annat perlband af Orientaliske perlor, som äro fast större än föregående, 101 till tahlet.

47. In summa där är en öfwerflöd af pärlor så wäl Orientaliske som landtperlor, ja så nijdet at the nij alle kunna upräknade blifwa. Och landzperlorna gifwa intet the andra efter, i skiönhet glantz och lyster.

48. Detta blifwer näst i den första gången förwarat, hwarest och ett perlband skiönare större och kostligare än the andra, är at se.

49. Där blifwa och några halsband wijste, hwaribland ett af 9 stenar och så många stora perlor, det förnämsta är, neml: 5 Smaragder och 4 Rubiner hwardera sten lång som en finger led, och nijdet tiock, mitt på är en öfwermåttan stor perla.

50. Ett skiönt halsband af rätt stora Diamanter, hwilket den nu regerande Churfurstinnan, wid Madame la Dauphines bijlager, hafft på sig.

51. Tren lådor fulla med giördlar giorde af klart gull, eller med Diamanter och kostligit arbete zijrat.

52. Ett Betzeltygd, med bara Diamanter besatt.

53. En giördel af 4 kantiga Diamanter, som wäga hwar och en 4 Carat.

54. Stora kiäril af åtskillige ädla stenar, som af Smaragd, Jaspis, Agat och besynnerl: Lapis Lazuli, äro här och att se.

55. En Triangel af Diamanter och otrolig storlek.

56. En låda eller säte af purt gull och silfwer öfwermåttan konstigt giord, hwarupå Ridder S: Jöran med lindormen stridande är förestält, allestädes med utwalde herlige stenar zijrat, ja hela dess fiäderbuska är af Smaragd och Saphir. In uti denna lådan ligge Reliquier af S: Jöran, som är en Patron af Bayern.

57. Sedst warder wisat en kista full med kiärill af gull giorde, och kan man där se en stor öfwerflöd af gull, ty förutan annat är där

58. En kanna af gull så tung at en fullwuxen Menniskia skall hafwa nog at giöra, at röra henne utur stället.

59. En kittel af gull, hwaruti ett barn sig gemakl: bada kan, som och 2 en flaskor så massive och tunge som bly, wäl arbetade i gull:

Konstkammaren i Wien.

60 Fyra dussin fat, 6 dussin tallrikar, 6 liusplåtar, 12 skiedar, knifwar och gaflar, alt af purt gull.
Nijo stora liusstakar och 9 Confectskålar eller Bassins af gull, intet subtilt och tunt, utan tiockt, massivt och starckt, och så konstigt giorde, at arbetet som drifwit är, fast högre æstimeras än gullet i sig sielf.
Mehra hafwer man för kiölden och korta tijden skull intet kunnat notera.

En kort Beskrifning öfwer Den Keyserlige Konstkamaren i Österrijke, uthi Wien. p. 399

Först kommer man i et Gallerie, med konstige och curieuse Schilderier upfylt, och besynnerl: rares miniatur stycken på skåpdörarna, och andra förtreffl: fina målningar. I bemälte Gallerie, äro å begge sidor twåtton höga skåp.

I Det första är försedt med allahanda mästerstycken af elfenben, Rhinoceros horn och bärnsten giorde, i Pocaler, bägrar, kannor, fat, bilder och annat slikt, i synnerhet:
1 En stor af elfenben mycket subtilt utarbetat galeja
2. En kanna af elfenben, hwaruppå paradiset med alla diur, af en bildhuggare, mycket konstigt skurne äro.
3. En mindre kanna af elfenben, som den nu regerande Kejsaren Leopold med egen hand swarfwat hafwer.
4. En dito något större som af den framledne Kejsaren Ferdinando III, sammalunda swarfwat är
Det nedersta rummet af detta skåpet är med åtskillige Corall wäxter besatt.

II 5. Det andra skåpet är fullt af slike konststycken: hwaribland en hög Pocal är, som är giord af en Elephant tand, som ock så står på en Elephant, hwilken Pocal en Furste af Bayern arbetat.
6. Ett litet rundt skatull, som Albrecht Durer giordt hafwer, därinti Christi födelse mycket konstigt är arbetat, wärderat för 30000 Rdr.
7. En liten tafla, hwarpå historien om barnamordet konstigt förställes.
8. Kejsarens Justiniani Contrefait i parlemo, skattat för 5000 Rdr.

III. Uti det tredie skåpet äro allahanda rara uhrwärck. 9. Ett litet uhr ett wijnfat, hwaruppå Bachus sitter.
10. Ett annat uhr, som en häst, hwaruppå en ridande Cupido är förställt.
11. En skyllpadda som krÿper när hon blir updragen.
12. En kräfta af samma Invention.

IV

Konstkammaren i Wien.

IV. Det fierde är det tredie lijkt af allahanda sådana konststycken, nemli:

13. Ett Skepp af Silfwer och förgylt, med hela dess mundering, som af sig sielf går af och an.

14. En turkisk Keysare till häst med 2ne Drabanter, hwars foot eller Piedestal är af purt gull:

15. Ett litet swart med Agat utsirat bord, hwarpå gamla Keysarens af Romares många beläten, i silfwer äro at see, besynnerl: är Christi flycktande at observera af Alb: Durer konstigt i trä skurit.

V. I det femte skåpet ser man allahanda rares arbeten, i silfwer som mästendels består i filigrans arbete, hwaribland et af

16. Indianiskt arbete genombrutit som et fyrkantigt ärmeklädn är; sådana deler hafwer Keysar Leopoldi framledne Keyserinna nyligt utur Spanien med sig fört.

VI. Det siette är fylt af skiöna Clenodier, dereibland af ädla stenar och allahanda skiöna silfwer beläten, såsom bland annat:

17. En stor högt Agat, hwarupå 3 Romerska Keysares ansichten skurne äro.

18. En lång och tiocka gulltafla hwaruti alla Ertzhertigars af Österrijkes beläten, till den nu regerande Leopoldum äro i Agat skurne.

19. En Onix hwaruti Alexandri M. och dess gemåls Portraiter skurne äro, wärderat för 12000 Rdr.

20. Många skiöna skålar med ädla stenar besatte.

21. Ett hufwud af Agat, det en Jesuit har med sig ifrån China fört som hålles mycket rart och kostbart.

VII. Det siunde skåpet kommer öfwerens med det femte, i allahanda skiöna och rare silfwer kärill, hwaribland är at see:

22. Keysar Maximiliani bröstbeläte, en hand högt i trä skurit, och uti et silfwer foder förwarat. Det synes uti dess gemåls, med sina händer, hafwer af sitt eget hufwudhår arbetat hårlockarne som därpå hängia.

23. Ett brädspel konstigt af silfwer giordt.

24. Ett ansenligit handfaat af silfwer.

VIII. Det åttonde är beprydt med många stycken af massivt gull, såsom:

25. Ett döpelse bäcken och kanna som är brukat wid den nu regerande hertigens döpelse Act; är af landskapet Kärnthen dit förärat.

26. En naturlig wäxt af purt gull, som förmenes kommit från Ungern.

27. Många turkiska Sablar af gull med ädla stenar besatte.

28. En Pussican med Diamanter infattat.

29.

Konstkammaren i Wien.

29. Ett skiönt uhrwärck af gull med Chrystall öfwerdragit, oskattbart.
30. Stortürckens Contrefait af Chrystall.
IX. I det niónde Skåpet finnes många pretieuses stycken af ädlastenar såsom: Agat, Sardonic, Lap. Lazuli, Nephritico, Jaspis och Onix.
31. Ett Kiärill ungefähr 2/3 aln widt i Circumferencen med gull infattat, skattas för 30000 Rdr.
32. En Skål af Agat och Jaspis till samman wuxen.
33. En annan skiön Skål, af en Orientalisk Granat skuren.
34. Ertzhertigarnes Insignia i Österrijke af ädla stenar, med theras rätta färgor, sampt then Romerska örnen.
X. I det tijonde äro åter en hoop af skurna ädlastenar till finandes.
35. En Muschla som utan till är af Agat, och innan til af Amethist.
36. En skiön Pocal utaf en Böhmisk Topas.
37. En Skål af Ungersk Diamant, liknandes en gåsfoot.
38. En bägare af en Orientalisk Topas, med blomor af ädlastenar på.
39. En blompotta af Topas, med naturliga blomster uti, utaf åtskillige Sorter ädlastenar.
40. Ett Schackspel af ädla stenar, i et sölfwer foderal.
41. Ett stycke Turkisk Ambra, som Hans Kejserl. Maytt af en Turkisk Legat bekommit, som wäger 3 pund.
XI. I det elfte Skåpet, ser man stor mijckenhet af konstigt arbetad Chrystall.
42. En stor kostelig Kruka af Christal, som Kejserinnan fört med sig ifrån Spanien.
43. En stor Pocal af Chrystall formerat som en Piramid 3 alnar hög, som är 3 dubbel, och kan tagas ifrån hwarandra, är giord i Prag af Miseroni, och æstimeras för 20000 Rdr.
44. En stoor drake af Christal stående på 4 hiul.
XII. Det tolfte är och med slijke konststycken upfylt, ibland annat;
45. Ett uhr uti et Korss af Christall.
XIII. Det trettonde Skåpet öfwergår alla andra, för dess pretieuses Clenodiers och styckens mijckenhets skull, ty där är:
46. Den Kejserliga Kronan, sampt Scepstern af Enhorn giord, hwarupå är en Saphir, stor som et medelmåttigt hönsägg, och Rijkzäplet, som med mycket stora Diamanter, perlor och ädla stenar rikel. är besatt. Dessa Regalier hafwer Kejsar Rudolphus för många tunnor gull låtit i Prag arbeta (on dit pour sept:)
47. Den Böhmiska Kronan, Scepstern, och äplet. som och

48

Konstkammaren i Wien.

48. Den Ungerska Botkies Krona, Sceptar och äpple som honom uti fältslachtningen äro aftagna.
49. En ansenlig mycken hop stora perlor, sampt ett hängie som ett löf formerat, hwilket skattas för 100000 Rdr.
50. En infattat Kattsten från Inspruck kommen, wärderat för 20000 Rdr.
51. Några roser af Diamanter och kostliga Rubiner.
51. En kostelig Sköld hwarpå är en Påfogel af Smaragd.
52. Många med Diamanter och andra ädla stenar kostbart besatta Wärjor och Sablar; den bästa deribland är en Præsent af Stor-Turcken, med gröna stenar.
Det står och på ett med silfwer wäl inlagd skrifbord en mycket skiön låda, med många rares stycken af ädla stenar, bland andra:
53. Ett litet rart Dricks kiärill med sitt lock, utaf en Orientalisk Smaragdsten, hwars lycke i hela werlden icke är till finnandes. Det sägs att Hertigen af Florence, skall hafwa tren tunnor gull derföre budit /: vid: Bibliothecam Lambecij p: 1:/.
54. En bägare af Chrysolit i gull infattat, och med skiöna blommor på.
55. Här bredwid hänger på wäggen Effigies Uladislai Regis Poloniæ som A: 1333 regerat hafwer, 3 à 4 qwarter lång ungefähr, och därhos dess wapen med skiöna perlor utzirat.
56. Wid änden af detta Gallerie, är ett långt Repositorium, hwilket öfwerst med allahanda Turkiska kostliga gewehr, och silfwer kiärell är uppfylt, sampt Turkiska Sadlar, tömmor etc.
57. Ett Slagswärd som Fursten Ragotzi brukat, då han i krentningen kom om lifwet.
58. Ett Brädspel af Corall.
59. I understa rummet af detta Repositorio, äro allahanda dosor, och böcker af allahanda skiöna kopparstycken.
På andra sidan om detta Galleriet står för hwart och ett fönster efter ordning 11 skiöna Skrifbord hwilka med silfwer, perlemo, Elfenben, och florentinskt arbete, äro kostel. inlagda.
1. På det första bordet står en skiön Skriflåda, hwaruti allahanda konststycken äro inlagda i Coraller stenen.
61. Ett Schackspel af Turkisk Corall.
62. En rar dolk, med många andra skiöna, med Diamanter inlagda Turkiska Stiletter, knifwar, dricks kiärell af läder, och annat &
63. Ett betzell af kostelig Topaas.
64. En book inbunden i rött Sammet, uti hwilken alla i Konstkammaren befinteliga saker efter ordning äro uptecknade.

65

Konstkammaren i Wien.

65. En wärk af trä, såsom grodor, skorpioner, gräshoppor, och allahanda diur, som skall wara funnen uti Dalmatien, men det är så nätt, som en bildhuggare skulle det med flijt hafwa arbetat, och således otroligt, at det så af naturen skulle wara wäxt, som det föregifwes.

II. På det andra bordet står en låda, med curieuse af trä skurne bilder uti

67. Twenne historier i wax pousserade, den ena repræsenterar Judiths historia, den andra, en barberaren, som sätter fontanel på en Patient, af Nürnberger arbete.

68. Et brädspel af pure gull, hwars bräder äro med ädla stenar besatte.

69. Et Schackspel af gull, som wäger 27 pund, hwilket Kejsarinnan hafwer skänkt Kejsaren på hans Namnsdag.

70. Många skiöna i wax pousserade stycken.

71. En kostbar tafla af perlor och diamanter, med blomor under lagt, som Kejsarinnan sielf arbetat hafwer.

III. 72. I lådan på tredie bordet ser man et Apothek af allahanda Crystall käral och dosor.

73. Wid fönstret är Caroli Audacis Burg: ultimi Ducis bild af silfwer i lefwande storlek på knä stående.

IV. 74. På det fierde bordet är en låda full med Turkiska Præsenter, såsom Ormtungor etc.

75. Några Orientaliska och Occidentaliska Bezoars stenar, hwaribland en så stor är som et Gåsägg, och wäger mehr än 16 lod.

76. En knif med gult hornskaft et qwarter lång, hwilken en Böhmisk bonde Ao. 1602 i Prag nedersvälgt, och efter 9 månaders förlopp, utur hans kropp utskuren.

V. 77. I det femte fönstret står et kostaligit i trä skurit brädspel som af Albrecht Durer utskurit är, på alla sidor, med skiöna figurer, och bräder med Poetiska fabler.

VI. 78. I det siette fönstret äfwen wäl et nyjdet rart brädspel.

79. Et Trappelier kortspel af klart gull, samt en gullpenning af några 1000 Rdr.

80. Et horn som föregifwes skola hafwa warit de h: tree Konungars.

VII. I det siunde står bland annat twå konstigt arbetade Enhorn, och Rhinoceros horn.

82. Et swart skrifwebord, däruti bland annat ligger, en prinfolig prydnad af Ambra.

VIII.

Konstkammaren i Wien.

VIII. Wid det åttonde fönstret är en Crystall spegel på en hög foot af trä, däruti Kyrkan i Antwerpen, i perspective föreställes.
84. En låda af snirik arbete, med Ambra upfylt, hwaraf och en Kiädia giordt och infattat är.
IX. 85. Wid det nijonde fönstret står åter 2ne Kostbare låder.
86. Åtskillige långe Enhorn som i Sjön äro fångne, i et därhos stående långt foderal.
X. 87. För det tijonde fönstret är en Skåhl til förwarandes af orientalisk Agath, så stor som et tennfat, 3 quarter ungefähr i Diametro, som hålles före wara det förnämsta Konststycket i denne Konstkammaren, och brukas wid Ertzhertigarnes i Österrijke döpelses Ceremonie; I denne skåhl kan man tydel. se några bokstäfwer i naturen inwuxne K.R.I.S.T.O. hwilke åfwantill stå i god ordning, men de öfrige R.F.H. äro ey så regulairt wuxne. /: vid: Lambecij Biblioth: p: 26: /
88. Därhoos äro många Enhorn, ett af 10 quarters längd.
89. Ett Enhorn med gull, ädlastenar och perlor inlagt, 4 tyska span eller 4 quarter långt.
XI. 90. För dett 11te fönstret står et Perspectiv, hwaruti blifwer præsenterat huru Romerska Kejsaren Leopold gifwer Audientz.
Uti et rum där bredewid finnes många andra rariteter som pousseringar i wax, urwärck, curieuse målningar etc.
92. Twenne fjäderbuskar af en swart Häger med Diamanter rikel. besatte. Den ena är Hans Kejs: Maij:tt förährat af den sista Turkiske Legaten; den andra hafwer Graf Lesle i den Turkiske Legation brukat, och med sig fört.
93. Ett Altare af idel Agath stenar, som Hertigen af Curland förährt.
94. Twenne Crystall speglar af mans längd, utur Spanien ditförde.
95. Ett Handfat af Elfenbeen
96. Ett Dito af Elfenbeen i gull infattat et id genus alia etc.
97. Uti den tredie Kammaren därnäst står en Thron, på hwilken man fordom kunat se Ferdinandi III beläte sittiande i en stool, som kunde och wända ögonen i hufwudet på sig, och upstå samt räcka fram handen, men nu är intet annat än Thron at se.
98. Philippi II Regis Hispaniæ beläte i mans längd snirit, och med fullt sölfwer harnesk beklädt, med perlor och Diamanter prächtigt zyrat, hwilket H: af Savoyen hafwer Hans Kejserl. Maij:tt förährt.
99.

Konstkammaren i Wien.

99. Allahanda Swärd uti silfwer balgior.
100. Konung Gustavi Adolphi Kyller, hwilken han i Slachtningen
wid Lützen brukat hafwer, mycket tiock och tung, dess Kort
och med grönt Atlask fodrat, i hwilken 2ne skått giorda äro,
ett med en Carbin genom armen, det andra af en pistoll
bak i ryggen in och fram uth.
101. General Tyllis wärja uti ett rödt Echarpe.
102. General Altringers hatt som ofwanpå med en stor kula är
krossat, utan att hufwudet fått någon skada.
103. Den Swenska Öfwerstens Schlangens trähand, hwarmed han
fördt wärjan, och bortkappat wid Leipzig.
104. Ett stort Silfwer Altare.
105. Ett altare af bärnsten, därhos en målning af Albrecht
Durer, förestållande Historien om de 3000 Martyrer, ibland
hwilka han sig sielfwer utsatt hafwer.
106. En öfwermåttan kostelig Kaÿserlig Thron af Bärnsten, Elf=
fenben, gull och ädla stenar arbetat.
107. I den fierde och ändeliga Konstkamaren har man att beskåda
allahanda de heligas Reliquier, Monstrantzer, Messhakor, Kåpor
och andra Kyrkioprydningar, med silfwer, gull och perlor rikel:
besatte, hwilka blifwa mycket venererade.
Denna Kamaren är 24 foot lång och 12 bred, på 3 sidor med Skåp
och Guardiner, och där bak om Hyllor giorde, däruppå är:
108. Ett rött beläte formerat som ett kors, ungefähr 1 qw: långt,
som hafwer wäxt utur en Kålstånd, och hålles mycket heligt
för den historien därwid berättas /: vid: Lamb: Bibl: Cas. l. i. p: 26.
109. Widare framwises en Spijk som warit igenom Christi hand
slagen, hwilken när han en gång blifwit lagt på en besatt
Menniskias tunga, hafwer han strax utdrifwit dieffwulen
med stort skrij.
110. Några af Christi blodsdroppor, i en Christall flaska förwarade.
111. Ett Törne af Christi Krona, i ett gull foder, med ächta stenar
besatt, mycket kostbart, ty det skattas för 3 tunor gull.
112. En Messhaka med dess tillbehör och andra Appertinentier,
med sköna perlor stickat och nästan öfwerdragen.
113. Åtskillige sköna Altaren, ibland andra Ett med många til=
slutningar, hwarom kring alla Evangelier öfwer hela åhret Kon=
steligen målade af Albrecht Durer.

114

Konstkammaren i Dresden.

114 Ett annat giordt af samma Mästarn hwarpå han sig siälfwer afmålat.
115. S:t Sebastiani Historia af Alb: Durer i trä skuren.
116. Christi födelse i elphenbeen skuren.
117. Ignis sacer s. æternus.
118. Många lådar med Diamanter besatte, hwaruti woro samlade och många Sanctorum Reliquiæ, et id genus infinita alia, quorum minima pars hic notata.
119. Wid ett fönster ligger en stor steen formerat som en limpa, som förgifwes wara petrificerat bröd dijtfördt från Ungern.
120 Allahanda the förtreffeligaste och skiönaste andelige målningar och wackra historier.

En kort Beskrifning öfwer Konstkammaren i Dresden. p. 417.

Konstkammaren består uthi siu rum, nämbl:

1. Första kammaren innehåller allahanda Mecaniske, Mathematiske och Geometriske Instrumenter och wärcktyg, runt omkring på wäggarna uphängde; item samblehanda slag handwärckz Instrumenter, såsom 1. Gullarbetarens, 2do Låås= och Klensmeds, 3tio allahanda Swarfwerdon 4to Barber= och fältskiärs tyyg 5to Wäg= uphäfning= och Instrumenter att bräda med etc: etc: Därinne fans och ett bord af elphenbeen med silfwer uti figurer inlagt, hwaruti man fullt med lådor af allahanda salfwer och dosor, och andra Apotheks= tillhörigheter.

2. Det andra rummet består af allahanda Vaser och drickekärill, som woro innom 4 skåp med glaas fönster före; alla desse drickekärill woro af allahanda art steen, berg Christall, Agater, Topazer etc: med äkta stenar i gull och silfwer infattade, mäst med Rubiner, Smaragder och Saphirer. Uti det första skåpet fans förnämbligast ett stort Crucifix af Christall di Montagne. Ett skiönt Clenodium i Christall med gull och Rubiner beslagit. bägare af gull och silfwer med äkta stenar besatte. En stor bägare af Christall. En dito af en ~~[illegible]~~ art steen kallas Chama, därpå i bröstbilder utstucket är hela Österrikiske Genealogien. En rar stor Christall skål. etc: En hoop utskurne Venetianiske glaas. Detta skåp wärderades öfwer 60000 R:dr. I andra skåpet woro många

förgyllte

förgylta silfwer och gull bägare med Coraller utzirade. Ett Crucifix
af Corall wäl och nätt skurit etc: I det tredie Skåpet woro Kärel af
Snäckor och perlemo formerade, infattade med gull och ädla stenar.
I det fierde, en hoop strutzägg till dricks kärall giorde som Credentzer,
et stort dito af en Maldivisk nöttskall, från en ort kommen, dijt in-
gen resa kör för deß wilde och grymma inwånare skull, är kiänli-
git mot förgift. Hwarföre några Hollandare, för några åhr sedan
offererat hafwa 10000 Rd.

3 Det tredie rummet består af allahanda kostbarheter uti uhrwärk
och andra ting. En stor Occidentalisk Diamant så stor nästan, som
den Orientaliske Storfurstens af Florence. Ett stycke trä af det sam-
ma Christi kors. Ett stort Uhrwärk som spelar hela psalmer och
mycket annat mehra. Här äro såsom uti alla the andra rummen
Schillerier af Alb: Durer, Lucas v. Leiden, Lucas Kranik, Tintorett,
Titian, Rubens. etc:

4. Det fierde innehåller Mathematiske konstsaker, såsom böcker
tryckte och skrefne, samt kopparstycken af stora mästare; Mathe-
matiske Instrumenter, Geometriske, Geographiske, Optiske, Astronomiske
Musicaliske, bland dem et Orgwärck af glaaspipor, bland the Opti-
ske en mycket stor Tube 10 foot lång, med 6 glas uti. En landcharta
giord af Churfursten August sielf. Churförst Christiani 1mi Optica.
Churförst Joh: Georgij II egenhändige ritningar i Fortification etc:

5. Det femte rummet består af konstspeglar af allahanda art, widh
fönstret hänger under taket et veritabelt Enhorn uti ett gullkå-
dia, till en Ton gull wärderat; är wordit proberat på Menniskior
och diur emot förgift. En hade fått en ödla uti sig, som ynglat af
sig hwilken blef frisk däraf; är och proberat på 2ne hundar, en dog
men den andra kom sig före; Enhornet är 4 alnar långt, dijt för-
ährt af Churfursten i Brandenburg; dessutan finns där och horn
af fisk, som gemenl. förgifwes och kallas för Enhorn, men äro
af en art fiskar som fås wid Island. Bland speglarne är en
stor, som repræsenterar menniskian stående på hufwudet.

6. Det siette är upfylt med naturaliske saker och naturlige ting.
Uti ingången står ett bord äro lagde allahanda Orientaliske och
Occidentaliske stenar, och några kärall af sten utarbetade,
bland annat rart är en stor klump eller Massa af stiörre
Smaragder, mycket stora, uti sin moder fastsittiande. För
några åhr sedan skall en Jouvelerare offererat för et stycke

allenast

Konstkammaren i Dresden

allenast uti klump 30000 R.d:r. På et annat bord liggia en
hoop kornwiggar, gammalt Mosaique arbete, allahanda åtskillig Co-
leur marmor; Et stort styke petrificerat trä; Et stort styke Porphyr
steen som förgifs wara et styke af en dör utaf Salomons tempel
i Jerusalem, hwilket Hertig Albrecht af Bayern Aº 1616 från Jerusalem
med sig fört. På et annat bord finns Siöwäxter, Coraller af allahanda
art och Coleur; Paradis fogel; En Phoenix af gullfärgade fiädrar, med
en kropp i nacken, som en wippa, hwilken är worden förärt till Dres-
den, af Biskopen i Bamberg Aº 1611. En Gäddetand; Et revbeen af en
Syreen; 2 stora Aetites stenarne; En kostbar gammal fogel; Urnor
af menniskior och diur uttagen; Antiques Romerska Urner med a-
skan däruti: etc. På 4de bordet stå bägare, flaskor, krukor, talrikar
fat etc och flera andra kiärill af Alabaster steen, wäll och curieust
arbetade. På et annat finns åtskillige Dryckeskiärill af Rhinocerotis
horn, af Lapide Nephritico, Jaspis, Terra Sigillata och andra Materier
mehra, där är och mycket Mineralier af allahanda Sort, såsom Gedie-
gen gull och silfwer, som sielfwa utwärkat, et silfwer korg af sielfwa
naturen formerat och wuxit; mitt uti kammaren stå 4 stora Pirami-
der af Mineralier, Magneter och stenar giorde.

7 Den siunde kammaren består af bilder i steen och metall; Konst-
swarfningar; Uhrwärk; Et stort Astronomiskt uhrwärk som kostat
Churfursten August 16000 R.d:r. Et litet Statüll som är et uhrwärk
af gull, arbetet allena utan gullet har kostat 4000 kronor; där
äro uhrwärk formerade som skåp, Pappegoyor, påfoglar, giökar,
lamb etc: som alla sig röra, och gå omkring på bordet; här in-
nan finns en stor hoop Idoler och Romerska Penates, bilder i koppar,
och mycket annat mehra; såsom ock en stor myckenhet af Ro-
merska mynt i gull, silfwer, och koppar, uti sina lådor och skåp
förwarade. etc: etc.

Och som jag ey så noga minns, at föra alt till sina wissa rum
och stellen eller kamrar, ty will jag här än widare några curieu-
ses ting specificera, som ock uti ofwanbemälte sju rum finnas, såsom
Churfurstarnas Mauritii och Christiani 1mi och 2di bröstbilder af me-
tall, särdeles wäll giorde. Et bergwärk af 120 slags bergarter som
fås i Sachsen och Meissen. Et stort skrifbord af Jaspis giordt. Et bord
af perlemo curieust inlagt. 6 st: bilder af metall och marmor af

Lem

Konstkammaren i Dresden.

en berömbd Mästare Giovan di Bologna giorde. Bord inlagde
med Landskap, Saxiska wapen af stenar. Kloor af fogeln Grijp
som den allinsta fins i naturen. Brädspel af bärnsten med gull
inlagdt. 2ne Skåp med swarfwade saker uti, af Elfenben, hwar-
ibland mycket af Churförstens Augusti egen hand swarfwat. En tafla fö-
reställande Christi födelse af påfogel fiädrar konstigt formerat.
En stor Crocodil, och därhos dess fiende Echneumon. Kejsar Rudolphi
II. Portrait subtilt med penna skrifwit. På en Körsebärs stenn,
mehr än 100 st: hufwuden skurne. En Pusican eller Stridshammar
af Calcidon och andra stenar samansatt. Ett ägg af en Skyllpad-
da rund, och stort som ett gåsägg. Hiorthorn med träskubbar in-
wuxne. Harnhufwud med horn på. Tornwiggar, däribland en som
wäger 36 och en som 30 Lb: wäger, hwilken Ao: 1681 d. 26 July wid
Staden Wehymar uti ett torp, ehr mälunt skall wara underfal-
len. Bachus som ett skiönt silfwer uhrwärck formerat, sittiande på
en stoop, med en bägare i högar och en Korf i wänster handen, som
han om hwart annat förer till munnen, hwilken han wänder, lika
som han wille smaka därpå, och spatzerar ibland omkring på bor-
det. En Konung af Mohrenland ryder på en Elephant, som af sig
sielf fortgår. etc: och många andra slijka Inventioner, som genom
uhrwärck drifwes. Härhos följer och något at omtalena som
öfwer stallet i andra wåningen är at besichtiga, där äro 36
rum, alla med skiöna curieuses saker upfyllte, som mäst angå
Tourneringar, Caroseller, Baletter och andra uptåg; alt rikel-
med perlor och stenar Tygen utzijrade; skiöna Sadlar med alt til-
behör tätt öfwer borderade med stenar och äckta perlor, nedals med gull
och silfwer. Åtskillige upstoppade hästar med all dess rijka mondering
af Turken föräährte, och en deel i krig bekomne. Uti ett långt Gal-
lerie af 150 steg i längden, äro å båda sijdor alla Saxiska Konungars
och Churfurstars Contrefaits, alt ifrån Ao: Ch: 90 till denne nu reg-
rande Churfurstens, alla i lefwandes storlek förställte, med en
kort beskrifning under hwar och en. Uti Klädekammaren kallat,
ses Churfurstens Christiani 1 anställte uptåg Ao: 1588. på Ungerskt.
Därinne ses och 2 stora Curasser af silfwer utarbetade, dessutan
3 hästar af trä, med hud öfwerklädde, med en Ryttare på lijka sätt

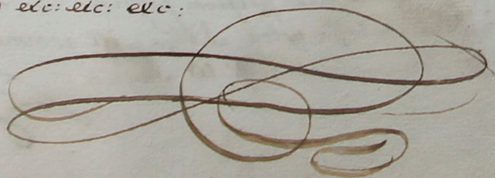
prächtigt

prächtigt curasseradt förgylt, dessuthan 50 st: andra hästar, med swartklädde Ryttare uppå med sköna Kurasser och harnesk. En stor myckenhet konstigt formerade kläder, i form af Ugglor, Hiortar, biörnar, Tigrar, Swanor, Ornar etc: in summa sagdt allahanda diur, med myckenn förgyllning och billthuggare arbete. Framför hwardera sådan kläda står en stor häst med hästhud öfwerdragen, förspänter.
— Kring wäggarna hänga byssor, wärjor, swärd och andra gewähr. Uhr detta rum kommer man i Taffel-Sahlen, hwarest Fursten plägar tractera, därest ett bord är af steen, hwaruti äro inskurne allahanda Dicta Scripturæ. Härinne är en Skiänck formerat som ett berg eller Klippa af allahanda sorter malm och stenar sammansatt såsom en Grotta til ansenlig; därinne stodo 65 st: stora förgylta Silfwer bägare, hwaraf en innehölt 15 Kannor och en 5 Kannor wyn. Uhr en Klippa som igenom ett uhrwärck drifwes, kommer en Karl rydandes, uti en Ryttares habit, med ett Credentz i handen af en stor nööt, det han præsenterar, till wälkommen, uti hwilket äro 14 bägare uti hwarandra, som En måste uthsupa. Kring wäggarna sittia en hoop
— Hiorthufwuden med horn. Uti et annat rum finnes en säng af skiön marmor af et stycke formerat som en badwanna, den och
— plägar brukas till Haarbad. Uti et rum sees ett skiönt bord, med Elfenbeen inlagt, därtill woro 12 stolar af Serpentin steen, inlagde med sköne Jaspis stenar, hwardera wärderades för 100 Rdr.
— Widare kommer man i et rum, där uti är et skiönt bäddställe är förgyllt, af Alabaster uthhuggen, och et bord, samt stolarne af in-
— lagt steen. Uti et annat rum äro en hoper Kurisser, item hästar med Kuriss beklädde, däremellan en hoop skiöldar: bland andra Kurisser är där En öfwer en häst, af silfwer curieust drifwit med Herculis
— Arbeten, som har kostat 18000 Rdr. Widare kommer man uti en kammare med Silfwer kiärel och andra dryckkiärel förgylte;
— Därnäst följer kammaren med Sadlar och betzel, där en skiön rustning på en häst af silfwer, med Böhmiske stenar uthsatt, finnes. Så sees där och Turkiske Sadlar, dartar, sablar, spiut etc: med Turcoser och andra stenar uthsirade: item, En Ungerskt muntering med gull och silfwer beslag med stenar all öfwer, på ryggstycket af hästen är Churfurstens Christ: II namn och Titel, med gull och granater besatt, i stället för Sadelknappen är en stor Topaz, därhoos en Ungerskt

Handklubba

Konstkammaren i Dresden.

handklubba, som de bruka föra, af gull och silfwer wäl amolerat, knappen af bergChrystall; en wärja war där hwars fästa war af Böhmiskt Diamant i 5 delar sammansatt, äfwanbemälte Ungerska Muntering är worden föräret af Kejsar Mathia A:o 1617. En stor wäria fans här, hwarmed 100 personer äro wordne afrättade. Vidaremehra kommer man i Churfstliga Vinärdskammaren, hwarest det Churfurstliga stora Vinärdet hänger, som dagen förer uti Kejserlige Kröningsacter, hwilket har ett långt förgylt silfwer fäste; därjemte en hel wägg med wärior och Rapierer med gull och silfwer fästen, rikel. af ädla stenar utsadde. Därhos åter en annan kammare af liktter wärior och Dolkar, item en Järnkädia som Hertig Hindrich, Churfurstarnes Mauritij och Augusti fader warit fängslat med, då han wart fången uti Tyskland. Gehängen och lifbälten finnes här på det kostbaraste med perlor och ädla stenar utsirade och med gull stickne. Vidaremehra föres man i Rysttrin kammaren kallat, men rättare Hushgeråds kammaren, upfylt med Munteringar och rådar för Pager af Sammet och fint kläde, dels med gull och dels med silfwersnören, samt stormhattar, Spetzar och Kappor brukel. uti Intåg. Ett rum är upfylt med 5handa slag munteringar till Caroseller eller Uptåg, och däribland en ståtlig muntering för en Häst, med Turcoser besatt, wärderat på 12000 Cronor, som Printz Janus Radzivil förärat hafwer. Widare är ett rum med betzel, muntygs, och hästtäcken på det präktigaste giorde. En annor kammar åter med plomager af allahanda Coleur. Twenne st: Kamrar med bössor och Pistoler upfyllde. En Jägarkammar, af dolkar, spiut och mehra som brukas i Jagter, som dels äro med gull beslag med Smaragder och Turcoser försatte. Jägarehorn och halsband för Jagthundar etc. En annor kammare, med allahanda Masquer och Masquerade kläder. Uthom alla deße, äro ännu andra rum med gewähr eller Rüstkammer kallade. Några rum äro upfylte med främande folck och nationers klädedräkter. item Ett rum (: uthom det hwad i Konstkammaren fans:) som innehåller allahanda främande upstoppade diur, åtskillige underliga wäxter och petrificerade ting etc: etc: etc:

Notanda
eller
hwad en resande bör i acht taga

1. Efterföljande räkning och uträkning på Fracht eller Fohr=Löhn, är ingen ordinair giord Taxa, såsom i Swerige är bruk=ligit, emellan hwar Gästgifware gård, utan såsom en betingar och hwar bäst kommer öfwerens med sin Fohrman.

2. NB emellan Inspruck och Munchen, är en ort eller fläck, heter Mittenwall, 5 tyska mihl från Insbruck, där strömen Iser tar sin begynnelse, och har sitt inlopp i Donau, är så grunder, at man på en timber flotta måste fahra, /: ty där föres altijd timber emellan :/ där på ähr en koja af bräder sammanslå, där man kan sittia uthi. Hwilken Voiture af 14 mihl, oß sämptel: kostade, 10 gl:, och sålednes ju flera per=soner, ju bättre köp, dhe 14 mihl går man på 12 tijmar emellan Ve=rona och Inspruk till förberörde ort Mittenwall, den öfrige wägen fahr man med wagn.

3. Passage gelt och andra små extra utgifter, är intet inräknadt som på många orter är bruk(e)ligit, särdeles öfwer alt i Holland, och på sombliga orter uti Italien, elliest ingenstädes, och måste en resande sielf wara omsorgder, at accordera därom förut på det noga=ste, med sin Fohrman, och heller gifwa något mehr uti fohrlön, på dhe orter det bruk(e)ligit och giörligit är, särdeles wid passagen öfwer Mont-Cenis etc. där en resande elliest blir mycket skinnet, och må=ste altijd mehr gifwa, än när Fohrmannen betahlar etc.

4. På dhe orter, som är uthslutit om kosten, förstås ingen kost därunder utan man har sielf på dhe orter och wägar at see sitt bästa, hwad maten och säng angår, at tinga i herbergen för sig, ty här giäller det, at kunna tinga.

5. På dhe orter åter där maten uträknas, där förstås intet wara därom inslutit uti Accordet med Fohrmannen, utan procederat därmed som förr sades; allenast hwad den Voiture angår som är emellan Paris och Challon. NB: den har den art, at när man wil fölia Messageren, så är och maten inräknadt, med sielfwa fohrlöhn, och man sedermehra ingen fyrck behöfwer betahla extra, och blir wähl accomoderat, dhe 77 Fransöska mihl, som warar uthi 10 dagar.

6

6. På alla Orter, särdeles uti Italien är för en resande nyttigt och nödigt, att när han kommer till krögare i härbergen, som brukeligit är? Om man will ~~krögat~~ spijsa al Pasto: det är ordinair måltijd, eller al Conto det är, efter noga betingande, att han då hälst spijsar al Conto, ty där en icke betingar all ting noga förutho: det må vara så ringa det will: får en ofta elliest när man spijsar al Pasto ringa förnöjelse, och lijka, hwar icke mehra, betahla; Men när man betingar, weet man hwad en fåår, och hwad som skall betahlas, ty det är brukeligit uti Italien, uti alla wärdshus, at man finner för sig i deras kiök, allehanda maatwaror som ähr tillredt, sampt intet, där man får utwällia hwilket man will. Elliest spijsas ordinairt knapt uti Italien, hwaraf Italienska Ordspråket lyder: Un Ove e Meza Pigione pro Testa.

7. Hwad Voituren angår, är uti Italien intet mehra brukligit än Chaise Rollante som de kalla i Frankrijket: och bruka dem jämwäl at fahra posten med: som är en täckt Chaise på 2 hiul, där 2 personer kunna gemakel. sittia uti. Med dem kan man menagera, och wara i säkerhet, ty ofta skier, at Postilion eller Fohrmannen, giör sig till Skälm, då han seer sit rum, fast inga Stråtröfwarn finnas, derföre äro altijd 2 resande om en Chaise, därest bak på de och kunna föra sina sakar, om de icke alt swårare äro. För denna Chaise äro altijd 2 hästar, en nemligen på sidan förspänt med tyget i bredd med den andra, därpå Postilion rijder, och fahras härmed så fort som en kan rijda i gallop. Å andra orter kan en komma fort, på hwad sätt man will, antingen rida eller åka.

8. Å många orter är brukeligit att man måste betala för sina sakar efter wichten, såsom uti Lombardia och särdeles i Frankrijket, hafwandes man allenast et wist quantum fritt, hwad öfwer stiger, betalas hwart pund efter den Ortens giorde Taxa, som till Exempel emellan Paris och Challon sur Seaune, med Messageren betalls för hwart pund 5 sols, och har man 10 pund fritt, som intet betalas före; lika så emellan Challon och Lion. etc:

9. Har man gewehr såsom Pistohler etc: med sig, är på många orter särdeles uti Italien brukeligit, at man måste gia dem ifrån sig i Stadsporten, där de affordras, och där låta förblifwa dem, till dess man tädan reser, då de efter begiäran igengifwas wid andra porten, där man uthfahr, med en löhn af

Drickspengar

Drickspengar, detta är brukeligit förnämligast, i Turin, Alexandria, Genua, Massa Luca, Florenza, Mantua, Milano, Parma, Modena etc: och särdeles där man tänker något förblifwa, jämwäl i många små städer, där man allenast en natt öfwer förblifwer.

10. På många orter blyr en resande noga visiterat hans saker, men på många orter särdeles uti Italien, icke så stort, som i Frankrijke, där all tullen är förarenderat af Konungen till wissa personer, ty är mycket swårt at undgå en skarp inquisition i Frankrijke tullarne, äter däremot, särdeles uti Italien och på somblige orter i Tyskland, blyr en wäl som oftast frågat, om en har köpmans wahror, eller något at tulla före? och man sager nej! och gier därhos en liten drickspenning, så kommer en lättast derifrån, och söhls intet widare derefter. Ty är för en resande rådeligast, at undwika förtreet af drögmåhl, hatermas omrifwande, och ofta råkar at hafwa dhe saker en intet förmodade, at böra tullas före, och därmed blyr tribulerat, och mehra sådan incommoditeter, at gifwa en liten Drickspenning, och wara ifrån sådant fri etc: På desse orter äro dhe nogast at visitera, såsom i Frankrijke Mons, Peronne, Paris, Lion, Le Pont de bonvoisine där man ofta visiteras in på sielfwa kroppen, och alla kläder igenom, orsaken är, at här gräntzen är emellan Frankrijke och Savojen, och hälften af tullen hörer hwardera til. Uti Italien på alla orter, särdeles i Alexandria, Genua, Florence och Rom, jämwäl i dhe orter i Lombardia såsom Bolognia, Mantua, Modena, Milano, Parma, ja och i Venedig, i Tyskland förnämligast i Wien och Prag.

11. Man måste och icke förbygå, at i acht taga, på dhe orter bruheligit är, at enamma il Bolettino del Sanita från den ena orten till den andra, eliest har en resande swårt på somliga orter, at komma fort, ty ofta måste man resa samma wäg tillbakas, eller man intet blyr ynnom orten släpt, ja ofta blyr en och arresterat förän man sådan zedel framwijser, i hwilken är antecknat tijden han på den förra orten wistat, namnet, åldern, statusen af person som zedeln angår, och är detta uthsedt för pestilentz och smittosam siukdom skull, som på somlige orter kan grassera; Detta är bruheligit förnämligast på följande orter: i Lion när man will åt Italien, i Novalaise å andra sidan af Mont Cenis, jämwäl i Genua, i Florence och Rom etc: därom man altijd förutan blyr averterat uti herbergen.

12

12. Uti Italien är och brukeligit, at när man kommer i en Stad, måste man wid porten, eller å dhe ställen i Staden där dhe utgifwas, begiära permissions Zedel, på huru lång tijd en will eller får blifwa uti Staden, och förr blyr man intet antagen i något wärdzhuus; hwaruti man upptecknas Dag och Datum, porten där man inkommer Nambnet, tillnambnet, Naturen, af ögon, näsa, munn, håret, åldern, sampt herbergiet där man logera skall etc: och tijden upptecknas noga (: fast dhet woore en natt allena :) huru länge man där förblifwer: och om man öfwer föreskrefwen tijd där förblefwe, och dhet icke tillkienna gofwe, så är därpå 50 Scudi straff och dhe som ej förmå ärläggia pengar, straffas till di tré tratti di Corda, dät är, pistas med 3ne slag af en kiörtomm, såsom dhe bruka på skeppen. Hwilken Zedell man måste inlösa med penningar, i anledning af en wiss Taxa som därpå är satt. Detta brukas förnämbligast i Mantua, Modena, Parma, etc.

13. Bland andra förbudne wahror, äro böcker, ty inga andra frammande Religions tractater får man med sig föra, som äro på de orter, Kiände och bekante språåk skrefne, utan blifwa confiscerade, tillika med stora böter; dessutan i Frankrijke får inga andra böcker införas, än dhe, som därsammastädes tryckte äro, dhe öfrige fast dhe intet angå Religion, utan allenast at dhe annorstädes tryckte äro, blifwa confiscerade. om hwilket visiteras i Peronne, när man will åt Paris.

14. Hwad Myntet angår, är och på somliga orter förbudit öfwer wist quantum at införa, såsom emellan Paris och Lion, Lion och Turin etc: där man intet får föra hoos sig mehra än 50 Rdr in Specie frith, utan måste genom wexelcoursen på den ort dijt man will, förskrifwa, och dhet skier mäst för Myntsorternes utförande skull.

15. Ducater, särdeles Ungerske, Spanske Dobler eller Pistoler medh deß dubble, giälla öfwer alt, jemwäl Specie Rijksdalar, doch inga Franske giälla annorstädes än uti Frankrijke etc. doch i Savoyen giäller dhet Franske Myntet för dhet Savoyeska, och en resande winner därpå, ty den ofta mehr giäller än i Frankrijke. Och såsom Franska Rdr icke giälla annorstädes, så giälla ej heller andra, dhe må wara af hwad ort dhe willia, i Frankrijke, utan där man några frammande Rdr hafwer, får man förwäxla dem

i Paris

i Paris på myntet, efter wigten, och får man ofta mehr än the gälla, dem the skrap sönderslå och förmynta. Ej heller giäller allmänt Ducater i Paris förutan Spanske nuckla och dubble Pistoler. Uti Savoyen, Toscana, Modena, Massa, Parma, Mantua etc: och flere andra Furstendömen giäller det Påfwiske myntet, såsom Testoner, Julier eller Pauler, men en måste se till at the äro af rätt wigt, ty the på alla förbemälte orter nogas, fast the äro af silfwer, och gälla oseägde allenast i det Påfwiske gebietet. Uti Tyskland, hwad differente Myntsorter angår, pläga gemenl. Judarna förwäxla.

16. Nyttigt är för en resande at observera, at man aldrig betalar alt förut till Postilion, eller den som man följer och hyrer hästar af, utan alt efter handen, som resan lider, och Vitturino till sitt och sina hästars fourage behöfwer, ty the äro mycket förslagne, at när the fått sina pengar förut, gifwa the elaka och utmattade hästar, och föra den resande uti sämsta wärdshus, där man ofta omattandes betalar för Fohrmannen. 2do måste man altijd förut accordera med Vitturino, at man will gå den och den orten och sig så och så länge sig där uppehålla, annars måste man emot sin willia resa fort, och intet bekomma at se the orter som man gierna åstundar, och således illa anlägga sin resa. 3tio. När man tager hästar wid hwar post, betalar man för hwar post som består af 4 stunder 5 Paoli och äfwen så mycken för den hästen Postilionen rijder, det giör för 2ne hästar tillsammans 10 Paoli, när the wanliga drickspengar kommer därtill, kommer hwar post wij-kel. på en Piastra.

Thetta alt som förberört är, bör en resande noga i acht taga, ty jag talar detta af förfarenhet och Praxin; och den som det intet wet, måste lära det med pungen, och ofta umbära både pengar och pung, ja och sielfwa lifwet; ty en elaker Vitturino kan wäl bringa en resande uti Stråtröfwares händer, och sedan ursächta sig, at det honom owetterl. warit skedt, ty är altijd godt at hafwa goda Compagnions, Recomendations och godt underrättelse, då fahr man säkrast, ehwart man kommer.

Upteckning på Frachten och Föhrlöhn hela Resan igenom, som föllier:

Hollenske.	Rdr	fl:	St:
Från Malmö öfwer Siön till Kiöpenhamn, äro 4 mihl, kostar - - - - - - - - - - - - - -	—	1.	9.
Kiöpenhamn och Hamburg med wagn i 6 dagar, med maten inräknat, äro 64. ½ mihl - - -	17	—	—
Hamburg och Amsterdam med wagn, och maten inräknat, äro 43 mihl - - - - - - - - - -	12	—	—
Amsterdam och Leiden med treckslutan, 7 stunder	—,,	—	10.
Leiden och Hagh med treckslutan, äro 6 stunder	—,,	—	6.
Hagh och Hunslardyk med wagn och tillbakas ..	—,,	1.	—
Hagh och Delft med treckslutan, är 1 stund.	—	—	1.
Delft och Roterdam med treckslutan, 2 stunder	—	—	6.
Roterdam och Mordyk med wagn, äro 6 stunder	—,	1.	12.
Wid Mordyk öfwer Siön, Hollenske dyp kallat, är ¼ mihl - - - - - - - - - - - - - - - - - -	—	—	8.
Derifrån till Antwerpen genom Breda, med wagn, äro 14 stunder - - - - - - - - - -	1.	1.	12.
Antwerpen och Brussel med wagn, 8 stund. -	1.	1.	16.
Brüssel på Anguien och Valentienne, med wagn och sedermera till Paris med posten ut wida 75 lieux	17	—	16.
Paris och Challon med Messageren til häst, med maten, morgon, middag och qwäll samt säng äro 77 lieux uti 10 dagar - - - - - - - -	15	—	15.
Summa.	67	—	11.

Franske.	Rdr	livr.	Sols.
Challon och Lion med ströumen genom Voituren som kallas La Diligence, äro 25 lieux - - -	2.	—	15.
Lion och Turin til häst, passera Mont Cenis, å andra sidan brukas Chaiser den öfriga wägen til Turin, äro 68 lieux - - - - - - - - -	18	—	15.
Summa.	20	—	15.

Påfweske.	R:dr	Jul.	Baj.
Turin och Genua Turin och Genua med wagn, äro 83 mihl	9	—	—
Genua och Lerici til sjös med en Filuca, äro 66 mihl	1½	—	—
Lerici och Carrara med häst, äro 12 mihl	1	1	8
Carrara och Massa med häst, äro 3 mihl	—	4	5
Massa och Luca med wagn, äro 24 mihl	2	3	—
Luca och Pistoja med wagn, äro 22 mihl	1	7	—
Pistoia och Florence med wagn, äro 20 mihl	1	6	—
Florens och Rom, genom Caprarola, som ligger några mihl ifrå wägen, med wagn, äro 140 mihl	10	—	—
Rom och Frescati äro 14 mihl, dijt och tilbakas med wagn	1	4	—
Rom och Bolognia öfwer Loretto med miätan, för wagn, äro 292 mihl	20	—	—
och öfwer berget wid N: Fuligno för Oxar	—	6	
Bolognia och Ferrara öfwer watn, äro 44 mihl	—	6	
Ferrara och Venedig öfwer watn, äro 80 mihl	2	2	—
Summa	53	4	3

Venetianiske	R:dr	Liv.	Soldi
Venedig och Padua öfwer watn, äro 25 mihl	—	3	8
Padua och Verrona med wagn, äro 52 mihl	3	3	—
Summa	3	6	8

Påfweske	R:dr	Jul.	Baj.
Verona och Milano med wagn, som äro 118 mihl kostar	7	—	—
Milano och Bologna med wagn, äro 125 mihl	4	3	—
Bologna och Verrona med wagn, äro 87 mihl	3	—	—
Summa	14	3	—

Keyserske	R:dr	fl	kr
Verrona och Munchen med wagn, 275 mihl	15	—	—
Munchen och Ausburg med ordinarie Kutschen, äro 9 mihl	1	1	—
Ausburg och Regensburg med wagn, 18 mihl	3	1	—
Regensburg och Passau med Donau strömmen, äro 18 mihl		1	30

Keÿserske	Rd	gl	x
– Passau ned Wien, med Donau strömmen, åro 42 mihl - - - - - - - - - - -	2	—	—
– Wien ned Prag med wagn, åro 36 mihl -	5	—	—
– Prag ned Dresden med wagn, 20 mihl - -	2	—	40.
– Dresden ned Berlin med wagn 20½ mihl	3	—	—
– Berlin ned Stettin med wagn, 17 mihl	2	—	—
– Stettin ned Straelsund med wagn 18 mihl	1½	—	—
– Stralsund ned Ystad med Postjachten 18 m:	2	—	–
Summa	39.	–	25

Dhe förnämsta Mijnt-Sorter och Dheras Valeurs på åtskillige Orter.

I. Danske Penningar.

1. Rikzdaler in Specie giör, 6 marck danske, od 3 ℳ Lybske.
1. Rdr giör 96 Skilling danske, od 48 skilling Lybske.
1. marck giör 16 Skilling eller Sexling danske, od 8 skilling Lybske.
1 Crona eller Slätt daler, giör 4 marck eller 64 skilling danske.
1. Rikzmarck danske, är 10 Lybsk Skilling.
1. Skilling danske, är 3 penningar etc:

II. Hollendske Penningar.

1 Rixdaler giör 50 styfr eller } 8 Skilling 1 Dubelkin / 2½ gylden hollendske } giöra 1 Rdr.
1. Skilling giör 6 styfr
1. Gylden giör 20 st:
1 Dubelkin giör 2 st:
1 Stuyver giör 8 Duiter eller 16 penningar.
1 blanck giör 6 Duiter. 1 Ortien giör 2 duiter
1 Ducaton giör 60 st eller 3 gl.
1 Bansspenning giör 4 Duiter. etc:

III. Brabandske.

1. Ducaton är 60 str som i Holland, eller 10 Skilling.
1 Patakon giör 1 Rdr, eller 48 str eller 8 Skilling.
1 Skilling giör 6 styfr 1 Styfver giör 4 dubler.
1 Dubbel giör 2 Duiter, men finnes sällan etc:

IV Frantzöske

1 Spansk Dubbel, är 4 Louis d'Or eller 15 Rdr 20 Sols.

1 Luis

1 Luis d'or eller Pistol är 3 R:dr och 50 sols.
1 Riksdaler giör 3 francques eller 60 sols.
1 Franq giör 20 sols. 1 Sol giör 6 Liards.
1 Petit-Piece är 3½ sols. Där äro och
1 Piece de trente sols är ½ R:dr.
1 Piece de 15 sols
1 Pies de 4 sols, är 3½ sols etc:

V. Engelske

1 Geny giör 4 Crouver och 1 Skilling.
1 pund Sterling är 4 Crouver.
1 Crouver giör 1 R:dr och 6 pens, eller 60 pens, eller 5 Skilling.
1 Riksdaler giör 54 pens.
1 Skilling giör 12 pens.
1 Pens giör 4 Forbell etc:

VI. Påfveske

1 Doppia di Spannia är 31 Julier eller Pauler.
1 Scudi giör 10½ Julier
1 R:dr giör 8 Paoler eller Julier.
1 Teston är 3 Julier.
1 Julier är 10 Bajocki.
1 Bajocko är 5 Quattrini. Där äro och Mezo-Bajocki etc:
NB. En Julier eller Paoler är ett, hafwa fått namnen af Påfwarna, såsom Caroliner och Christiner i Swerige.
1 Florentinsk Piastra är 10½ Paoli.
1 Zechino Venetiano, är 15 Paoli.
1 Ungersk Ducat är 14 Paoli.

VII. Florentiniske

1 Scudi giör 10½ Julier såsom uti det påfwerska.
1 Ligurnino är 1 R:dr 1½ Julier, så kallad af Staden Ligurno heter och Piastra.
1 Riksdaler giör 9 Julier eller 3 Testoner.
1 Teston giör 3 Julier, eller 24 Craiza.
1 Julier giör 8 Cratier eller Crazia. Sterlino giör 343
1 Craiza giör 5 Quattrini som är det minsta mynt.

VIII.
Venetianiske.

1 Sedekino giör 2 Rixd:r och 6 Soldi.
1 Ducato di Banco är 140 Soldi eller 7 Livres.
1 Ducato di Venetia är 6 Livres och 4 Soldi.
1 Rixd:r giör 150 Soldi eller 7½ Livres.
1 Livre är 20 Soldi.

IX
Keyserlige.

1 Rixd:r är 1½ gl: eller 30 groschen, eller 90 x, eller 6 Ortsgl:
1 gl: är 20 Groschen eller 60 x (: Kreutzer :)
1 Ortsgl: är 15 x.
1 groschen är 3 x.
1 Albus eller Weisspfenning är 2 x.
1 x eller Kreutzer är 4 pfenning etc:

X.
Triers.

1 Rixd:r är 54 Pettermanchen.
1 Pettermanchen är 2 Pettmanchen.
1 Pettermanck är 16 pfenning etc:

XI
Brandenburgske och Saxiske.

1 Rixd:r giör 24 guten Groschen, eller 1½ gl:
1 gl: eller Gylden, är 16 guten groschen.
1 guter Groschen är 4 x Keyserl:
1 groschen giör 12 pfenning Brandenburg:
1 guter groschen Saxisk giör 4 Dreyer. etc:

XII
Hamburgiske.

1 Rixd:r giör 48 Schilling Lybiske.
1 Schilling giör 2 Sexling.
1 Sexling giör 4 pfenning etc:

Mihl=tahlen emellan Städren som Wij passerade.

		Mihl.
	Uthi Swerige.	
1687 d. 13 April	Från Stockholm till	
	Enkiöping	7
	Westeråås	4
	Kiöping	2½
	Arboga	1½
	Örebro	4
	Wadstena	
	Grenna	4¼
	Jönkiöping	4
	Helsingborg	
	Malmö	7
	Kiöpenhambn	4.
	Swenske	38¼
	Uthi Dannemarck.	
d. 3 Junij	Från Kiöpenhambn till	
	Roschelle	4
	Ringstadh	4
	Slauvult	4
	Kongzöhr	2
	Nÿborgh	4
	Odensee	4
	Medelpa	6

Mihltahlen mellan Städren

		Mihl.
	Koldingen M.	2½
	Hädersleu M.	4
	Flensborg	7.
	Sleswijk Gottorp	4.
	Bretz	8.
D. 12 Junij.	Hamburg	11.
	Harburg Lüneburg	1.
	Well M.	3.
	Fisselhoff M.	4.
	Reide M.	3.
	Lees M.	4.
	Spennå M.	3.
	Bonte M.	3.
D. 14 Junij.	Osnabrÿgg	2
	Iterbÿrden	3
	Rhene	3
	Benheim grefskap	2½
	J Holland	
	Från Benheim till	
	Delden	3½
	Deventer	8
	Ammersfort	11.
	Naerden	5
D. 25 Junij	Amsterdam	4
	Haerlem	3
	Leiden	4½
	Haag	3
	Delft	1
	Rotterdam	2
	Breda	10½

Mihletahlen mellan Städren

		mihl.
	Antwerpen	10
	Mellin	4
	Bryssel	4
	Anguien M.	5.
	Uthi Tÿske	174½

Franckrÿket

	Ifrån Anguien till	
	Mons	8.
	Valencienne	6.
	Cambraÿ	7.
	Peronne	8.
	Roÿe	7.
d. 17. Oct.	Paris	24.
	Brie	6.
	Provins	13.
	Nogent sur Seÿne	4.
	Troÿe	12.
	Bar sur Seÿne	7.
	Mussÿ l'Evesque	4.
	Chastillon	4.
	Aiseÿ le Duc	3.
	Chanseaux	6.
	Dÿon	7.
	Beaune	7.
	Challon	5.
Sund	Tornis	4.
Ström	Mascon	4.
	Trevoux	8.
d. 3. Nov.	Lion	4.
	Le Pont de bon voisine	13.

	Chambray	5½
	Montmelian	2.
	Aiguebelle	4.
	La Chambre	4.
	S. Jean de Morenne	2.
	S. Michel	2.
	Modave	3.
Öfwer Mont Ce-nis.	Lanebourg	4.
	Novalaise	5.
	Frantzöske	202½

Uthi

Italien.

	Susa	3.
	Bossolin	3.
	Vellane	8.
d. 14 Nov.	Turin	10.
	Montcalie	4.
	Chieri	4.
	Villa Nova	5.
	Asti	10.
	Alexandria	17
	Nuovo	10
	Voltaggio	10
d. 21 Nov.	Genua	22
	Sestri } till Siöss	30
	Lerici	36
	Sarsana	5
	Carrara	7

Mihltahlen mellan Städren.

	mihl.
Massa	3
S. Pietra	7
Luca	17
Pistoia	22
Florenza	20
Barbarino	7
Boggi Bonsi	
Siena	17
Bonconvento	~~30~~ 13
Aquapendente	39.
San Lorenzo	
Bolsena	9
Montefiascone	7.
Viterbo	8
Caprarola	9
Monterosa	10
Roma	21
Rignano	22
Otriculi	18
Narni	8
Terni	7
Spoletto	16
Fuligno	15
Tolentino	37
Macerata	10
Recanati	10
d. 14 Feb. Loretto	3
Ancona	15
Sinigaglia	20
Fano	15
Pesaro	7
Catholica	10

Mihltahlen mellan Städren

		Mihl.
	Rimini	15.
	Cecena	20.
	Farli Minore	6.
	Farli Majore	4.
	Faenza	10.
	Imola	10.
d. 20 Febr.	Bolognia	20.
	Ferrara	44.
d. 18 Martij	Venetia	80.
	Padua	25.
	Vinzentza	22.
	Verrona	30.
	Mantoua	24.
	Cremona	44.
	Lodi	30.
	Marniani	10.
d. 26 Martij	Milano	10.
	Marnian	10.
	Piazenza	30.
	Parma	35.
	Reggio	15.
	Modena	15.
	Bolognia	20.
	Verrona	87.
	Chiusa	14.
	Reveredo	27.
	Eskelione	5.
d. 8. April	Trento	8.
	Italienska	1276.

Mihltahlen mellan Städren.

Uthi Tyskland.

Ifrån Trent till	Mihl.
Neumarck B.	4.
Bolsane	3.
Brixen	7.
Stertzingen	5.
d. 12 Apr. Insbrug	7.
Mittenwall M.	5.
d. 15 Ap. Munchen — mund frönen	14.
Außburg	9.
Friedberg	1.
Aichach	3.
Keisenfelt	5.
Neustadt	2.
d. 21 Ap. Regensburg	7.
Straubingen	6.
Vilthoven	8.
Passau	4.
Assach	8.
Lintz	4.
Ens	3.
Ibs	7.
Krembns	8.
Tuln	6.
d. 6 Maij Wien	6.
Stockerau	3.
Hollebrun	2.
Guendersdorph	1.
Znaim	2.

Mihltahlen mellan Städren

		Mihl.
	Mährisch-broth	3
	Pirwitz ...	3
	Iglau	4
	Teutschen broth	5
	Ieniko ...	$2\frac{1}{2}$
	Caslau	2.
	Kuttenberg	1.
	Colin	1.
	Böhmisch-brodt	$2\frac{1}{2}$
A: Maij	Pragh	4.
	Welmari	3.
	Aussigh	7.
	Pirn	$4\frac{1}{2}$
A. 25 Maij	Dresden	2.
	Grosen Hahn	4.
	Elsterweda	2.
	Doberlou	2.
	Barnt	6.
	Ampthusen	3.
A. 1 Jun:	Berlÿn	3.
	Niestadt	6.
	Angermunda	3.
	Verraden ...	3.
A. 5 Junij	Steltin	5.
	Ükermunda	7.
	Anclam	3.
	Gribswall	4.
	Straelsend	4.
	Ÿstadh	18.
	Lÿfte	257.

Mihltalen mellan Städren.

Uthi Swerige.	Mihl.
Ifrån Ystadh till	
Ekfiö	29 2/8
Nyköping	21 6/8
Tellie	7.
Stockholm.	4.
Swenske	62.

Wärdzhusen därest wij logerade uti dhe förnämsta Städer.

uthi Wien

På swarta Elephanten wid rothen Thur.

Pragh.

På badhet, mit mot förgylta Enhorn, på lilla sijdan.

Rom.

Au l'Ecus de France, al Strada di Babuino.

Paris.

Au Chateau Vieux, vis a vi le coq hardi, au fauburg S. Germ.

Lion.

Au l'Ecús de France à la rüe de Lanterne.

Florens.

Al Pelegrino.

Turin.

A la rose rouge.

Venedig.

Al Ligne Bianco, wid stora Canalen.

Bolognia.

Al Pelegrino.

Ferrara.

Al Sant Marco mitt mot Slottet.

Siena.

Al . . . . .

Genua.

Al Santa Marta.

L. Regens.

Regensburg.

På förgyllta Biörn.

Haag.

På förgylta Biällran, strax vid Slottet.

Hamburg.

På Fürsten af Hollstein.

Asnabrugg.

På Posthuset midt emot stora Domen.

Kiöpenhamn

På Köpenhagener wapen.

Dressden.

Hoos Traiteurn Scorer vid namn.

Mellin.

På Hwyta Swanen.

Berlin.

På Swarta Örnen.

Antwerpen.

På Bryssel, bredevid Herberget Laboureur.

Bryssel.

På Swarta Katten.

Insspruck.

På Swarta Örnen.

Munchen.

På Kabarett, eller Swarta biörn.

Anclam.

På Tree Kronor.

Gripswall.

På Tree Kronor.

Stettin.

På förgyllta Lejonet.

Stralsund.

På Apotheket vid Torget.

Breda

Breda.

De högsta Qvinnor.

Amsterdam.

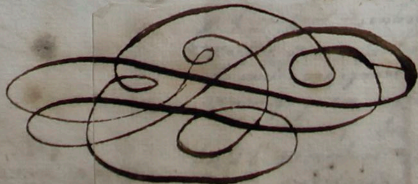
De Lifländska undlesta Biblarne.

Leiden.

De förgylta Lejonet.

Öfver Städerna uti Italien

Fama é era noi ROMA pomposa e Santa
VENETIA ricca, e saggia e Signorile.
E NAPOLI odorifero e gentile
FIORENZA bella tutto il mondo canta,
MILANO d'esser grande ogni horsi vanta,
BOLOGNA grossa, FERRARA civile,
PADUA forte BERGAMO sottile,
GENUA di superba altiera pianta,
VERONA degna e PERUGGIA sanguigna,
BRESCIA l'armata é MANTUA gloriosa.
RIMINI buono, é PISTOIA ferigna,
SIENA loquace, industriosa
FORLI bizarro e RAVENNA benigna
e SINIGAGLIA da l'aria nojosa.
e CAPUA amorosa.
PISA pendante é PESARO giardino.
ANCONA dal bel porto pelegrino, fedelissimo Urbino.
ASCOLI tondo e lungo RECANATE, e son dal ciel mandate,
Le belle Donne da FANO si dice
Ma MADONA é dell'altro piu felice,

ns

VERITAS

43\. Veritas in ipsa potius rerum natura, quam in monumentis Scriptorum quaerenda. Thom: Cornel: prooem: progymn: Phys: p. 1.

Mercium nulla celerius quam Veritas navigat, et corrumpitur. Barclaj: l. 3. Argen: p. 442.

Quod enim praestabilius est aut pulchrius munus Dei, quam castus et sanctus & Deo simillimus Princeps. Plin: Panegyr. Traj. p. 316.

Boni principis est, haud minus hominem se, quam hominibus praeesse, meminisse. Ib. p. 317.

Principes quod a se injuria extortum, alii saepe repetunt injuria. Barclaj: l. 1. Argen: p. 111.

Haud fidelius ulli principes amantur, a populis quam q timeri meruerunt. Ib: l. 2. Argen: p. 215.

SCORTATIO.

41. Φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν γὰρ ἁμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν. ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. Paul.

1. Cor: 6. v. 18.

Οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι
Paul. 1. Corinth. 6. v. 2. Et v. 3. Οὐκ οἴδατε
ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν.

39. τὸ πάχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐθύθη ΧΡΙϹΤΟϹ
Paul: 1. ad Corints. 5. v. 7.
ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων
καὶ νεκρῶν. Act: 10. v. 42.
εἷς κύριος Ιησοῦς χριστὸς δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς
δι' αὐτοῦ. Paul: 1. Corints. 8. v. 6.

PRECES.

Σωφρονήσατε ϗ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς.
1. pet. 4. v. 7.

REGNUM DEI.

37. οὐκ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀλλ' ἐν
δυνάμει. Paul 1 ad Corinth 4. v. 20.

J. R. A.

Ὀργὴ ἀνδρὸς δικαιοσύνην θεοῦ οὐ κατεργάζεται

Jac. Jacob. cap. 1. v. 20.

35\. ἡ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον.
Jacob. cap. 1. v. 15.

CONCUPISCENTIA

ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν Jacob.
Cap: 1. v. 15.

IMPERATOR

33. Imperaturus omnibus eligi debet ex omnibus. Plin: Panegyr: Trajan: dict. p. 322.

Corrumpitur atque dissolvitur officium omne Imperantis, si quis ad id, quod facere jussus est non obsequio debito, sed Consilio non desiderato respondeat. A. Gell: N. Attic: l. 1. c. 13.

HOMO.

Habet has vices conditio Mortalium, ut adversa ex Secundis, ex adversis Secunda nascantur: Occultat utrorumque Semina DEUS, & plerumque bonorum malorumque causæ, sub diversa specie latent. Plin. paneg: Traj: p.320.

31.
Nemo adhuc extitit cujus Virtutes nullo viti-
orum confinio laederentur. Plin: Paregyr: Traj:
Dict: p. 319.
Virtutis maximum premium est quod latere suas
non sinit. Barcl: Argen: l. 3. p. 311.

Nullum nec sincerius nec acceptius gratiarum genus, quam quod illas acclamationes aemulemur, quae fingendi non habent tempus. Plin: Panegyr: Trajan: dict: p. 310.

FIDES.

29\. πᾶν ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστιν. Paul
ad Rom. Cap. 14. v. 23.

Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾷν.
paul: ad Rom. c. 13. v. 8.

Ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται.
Id: Ibid: v. 10.

Ἡ ἀγάπη σύνδεσμος ἐστὶ τῆς τελειότητος
Id: Ad Coloss: 3. v. 14.

Πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες ὅτι ἡ ἀγάπη καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.
1. pet. 4. v. 8.

Ἡ γνῶσις φυσιοῖ ἡ δ᾽ ἀγάπη οἰκοδομεῖ.
paul. 1. Cor: 8. v. 1.

27. Ὁ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον νόμον πεπλήρωκε.
Idem: ad Roman: c. 13. v. 8. et v. 10. πλήρωμα νόμου ἡ ἀγάπη.

ΑΡΤΟΛΑΤΡΕΙΑ.

Circúmgestatio & Ἀρτολατρεία instituta est Anno Chri. 1264 Sedente Urbano 4. cùm Thomas Aquinas excogitasset μεταβολὴν panis, quam nominant transsubstantiationem. Vid: Formul. precium Joachim. Camer. p. 20. Et Platin. d. Vit: Pontific. pag: 220.

25.
Que certior est Scientia quam que sensuum
vel etiam testimonio nititur? Joachim: stegm: d. fid.
et Norm: Fratr: fid: l. 1. c. 4. p. 101.

Revelatio ista quae Sacris continetur litteris
ita comparata est, ut Sui a rerum philosophi-
carum notitia saltem mediocri, valde indigeat.
Joachim: Stegmann: d. Jud: & Norm: contr: F.R. lib. 1.
cap. 3. p. 35. Et paulo post: Si quis rerum
Naturalium, cognitione, adeoque disciplinis Philo-
sophicis imbutus fuerit, eo melius Christi doc-
trinam, cognoscere et dijudicare poterit. p.

Religionem Christianam nec Philosophia tradit, nec Ratio nostra eam ex solis Philosophicis principiis perfecte colligere potest, sed Revelatione divina illa innotescere debet. v. Joach. Stegm: l. 1. d. Jud: & Norm: Contr: Fid: c. 3. p. 75.

θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ θεῷ, καὶ πατρὶ, αὕτη ἐστιν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου. Jacob: c. 1. v. 27.

Religionis universe considerate fundamenta sunt credere Deum esse, illumque Mundum administrare, et Colendum esse eundem, Cultoresque praemia, non colentes suas manere poenas. J. G. Voss: d. Or: & Prog: Idol: c. 1. p. 2.

Religio est Rectus Veri Dei Cultus. Id: Ib: c. 3. Vid: Paus: ad Tit: c. 1.

A Religione Vera bifariam recceditur. 1. Vel defectu. Vel 2. excessu. prior dicitur Ἀθεότης. posterior vocatur δεισιδαιμονία.

VOLUNTAS.

Arbitrium et Dominium Voluntatis, proxima Humanarum Actionum sunt principia. Jacob. Steyn-[illegible]

[illegible] Jud: et Norm: Controv. Fid: l.1. c.3. p.71. 72. Vid: seqq.

SPES.

21. Ἐλπὶς βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς. Paul:
ad Roman: cap. 8. v. 24. ὃ γὰρ βλέπει τις, τί
καὶ ἐλπίζει; c.

AUTORITAS.

Constet autoritas omnis ex admiratione et metu. Joach: Stegmann: d. Jud: et Koran: Extrav: Fid: L. 1. C. 2. p. 40. Vid: Sequent: C.

19. Illa de immutabili ab æterno de quovis homi
ne nominatim facta electione, sententia, non tan
tum nullum in sacris litteris fundamentum habet,
sed et quia liberum homini non relinquit arbi
trium, omnem omnino, vi sua religionem tollit,
Deoque absurdissima absurda adscribit. Foret
enim in poenis iniquus, et injustus; In promissis
universalibus hypocrita et deceptor, in cura
et præceptis imprudens et inscius, ac denique in gu
bernatione, peccatorum omnium primus author
et causa. Dict: Joach: Stegmann: d. Jud. et Norm.
Contr: Fid. l. 1. cap: 2. §. 22 et 23.

NORMA.

Normæ nomine intelligimus tum Leges quæ voluntatem et mores nostros; tum vero quæ intellectum et cognitionem potissimum diri-gunt, Principia. Joach: Steym: d. Jud: et Norm. Controv: fidei lib: 1. cap: 1. p. 6.

Natura rerum omnium communissima simul et certissima omnis veritatis falsitatisque Nor-ma est. Id: Ibid: p. 12.

JUDEX.

Judex est, qui de rebus controversis, secundum Veri rectius Normam, decernendi ac statuendi jus ac potestatem habet. Joach: Stegmann: d. Jud: & Norm: Contr: Fid: lib: 1. Cap: 1. p. 4.

Judex à Norma diversus est: Ille enim secundum hanc (judicat,) pronuntiet. Id. Ib. cap: 2. p. 24.

Publicus aliquis judex politicus judicare de rebus fidei potest: Eisdem quivis Sacrae notitiae peritus potest modo is sibi non alijs judicet. Id. Ib. p. 39.

PAUPERTAS.

Τῆς πενίας ~~οὐκ ἔστι~~ οὐδαμοῦ οὐδὲν πέφυκε θηρίον ἐξωλέστερον. Aristoph: Plut. Act. 1. Scen: 4. p. 30.

Ἁ πενία — μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει· αὕτα τῶ μόχθοιο διδάσκαλος. Theocrit: Ειδύλλ: κά. p. 1.

Τῆς πτωχείας πενίαν φαμὲν εἶναι ἀδελφήν. Aristoph: Plut: Act: 2. Sc: 1. p. 38.

ECCLESIA.

15\. Ecclesie ad quid institutae sint. Vid. Augusti. D. Civ. D. cap. 6. l. 12. p. 151.

PIETAS.

Sine vera Pietate & Religione omne quamvis laudabile ingenium superbia vanescit & decidit. Augustin. D. Civ. Dei l. 2 c. 5 p. 149.

Saepe in nullis magis friget Pietas, quam qui omnem prope aetatem trivisse in studiis existimantur. Et verum ac gravis est querimonia, rarum satis esse Eruditionis cum solida pietate & bonis moribus mixtam. G.J. Vossius ad Lectorem d. Peregr. & Orig. Idol.

Sine prudentia infelicem in terris ducimus vitam sed sine pietate aeternum miseri sumus. P. Heid.

13.

SERMO

Οἱ συμφωνοι τοῖς ἔργοις λόγοι, ΑΡΙϹΤΟΙ.

Max: Tyr: diss: xv.

SUBTILITAS.

Subtilitas est ratio, qua sensibilia à sen-
sibus, Intelligibilia ab Intellectu difficile
apprehenduntur. Scal. Exe. 1. p. 1.
Illa aptitudo quae à Natura data, vel insti-
tuta, crevit aut disciplinis aut contemplati-
one, Subtilitas meo quidem iudicio haberi de-
bet. Id. Ibid. p. 4.

Ratio est Mens Intellectus, Rationis Oratio, Orationis Manus; Manus enim jussa facit jussa obediunt Rationi: Ratio Vis intellectus est. Scalig: exerc: 256.

Ratio Natura hominum indita legum Scriptarum Fons & Origo est: Nam quid aliud Lex consignat & litteris mandat, quam id quod Ratio aequum & justum, & rectum & bonum, & honestum & decorum, & conveniens & consentaneum esse judicat? J. Schlicht. Comm: In Ep: Pauli ad Rom: c. 2. p. 177.

Nullum aliud judicandi instrumentum in hominibus in universum, praeter rationem sanam invenitur. Joach: Stegm: d. Jud. & Norm: Contr: fid: lib. 1. cap: 3. p. 58. & paulo post, Ratio sana intelligendi & judicandi unicum hominis Instrumentum est. Ratio est q. Argumenta desumit, tam ex Scriptura, si eam cognitam habeat, quam ex Natura. Id: Ib: p. 60.

De Rationis Objecto, Adjunctis, Officio, Effectis, & opposito Vid: Ibid: p. 59. 60. 61. 62.

Ipsam Rationem dum dicimus Naturalem: illam Hominis facultatem Intelligimus, qua is Homo vere est: Id est qua ipsius Essentiam constituit, & qua a Reliquis non tantum sed & animantibus omnibus differt. Id: Ib. p. 62.

IUDICIUM

Judicium Animi optima pars aut vis est.
Sine qua deget. Spid: Sellig: Exer: 256.
Judicium Anima Sapientia. Jo: F. Fab: de Exc:

SAPIENS.

9. Sapientis est Naturam q nihil frustra facit, in omni actione suscipienda imitari. Is. Cas: Comm: ad Persij Sat: 1. p. 38.

Sapiens ut suis vel laudis, vel culpa notam appro- nat ad aliorum judicium non dirigit, quam ad rectam intus- intra se habitantem. Is Casaub. Comm: ad ps: Sat. 1. p. 46.

SCRIPTIO.

S.

Omnis Scriptionis finis est lectio, non per se quidem, verum ideo quia utilitas quam praecipue spectamus, nulla potest sine lectione percipi.

Is: Casaubon. Comm: ad Persij Sat. 1. p. 30.

CREDULITAS

7. Quae vehementer volumus non facile cre-
dimus. Terent. Adelph. Act. 4. Sce.
Quia tam miserè hoc esse cupio verum, eo
vereor magis. Alias
Ἅπερ βουλόμεθα ταῦτα καὶ πιστεύομεν.
Quod nimis miseri volunt, hoc facile cre-
dunt. Imo quod metuunt nimis, nunquam
amoveri posse nec tolli putant. Phrona
est timori semper in peius Fides. Senec.
Hercul. Furent. v. 312.

DEUS.

Εἰ δὲ θεὸν ἀνὴρ τις ἔλπεται τι λαθέμεν ἔρδων, ἁμαρτάνει. Pind: Ol. 1. p. 20.

Ἀνθρώπους μὲν ἴσως λήσεις ἄτοπόν τι ποιήσας

Οὐ λήσεις δὲ θεοὺς οὐδὲ λογιζόμενος.

Ἀδηλ. Anthol: Gr: [illegible] p. 55

Dominam summdis spiritus altos gerere sequitur. Superbos ultor à tergo Deus. Seneca. Hercul: Fur. p. 304.

Πιστὸς ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. Paul: 1. ad Corinth: c. 1. v. 9.

Ὁ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. Jacob: c. 1. v. 13.

Εἴ τις ἀγαπᾷ τὸν θεὸν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. Paul: 1. Corinth: 8. v. 3.

Οὐδεὶς θεὸς ἕτερος εἰ μὴ εἷς. Id: Ibid. v. 4. v. 6.

Nihil rite, nihil providenter, homines, sine Dei immortalis ope, consilio, honore auspicantur. Plin: Panegyr: Trajan. p. m. 316.

Deus non tam accuratis adorantium precibus quam innocentia et sanctitate laetatur gratiorque existimatur, qui delubris illius puram castamque mentem, quam qui meditatum carmen inferat. Id. Ibid: p. 318.

Deus non est Natura sed Naturae author. I. G. Voss: Th. l. 1. d. Orig: et Progr: Idololatr:

Triplex via Deum cognoscendi apud Scholasticos est. 1. Via est Causalitatis per attributa relativa ut cum Creatorem dicimus. 2. est Via Eminentiae per attributa absoluta ac positiva, ut cum Deum vocamus bonum, sapientem etc. 3. est Negationis via per attributa negativa: ut cum Deum dicimus infinitum et immutabilem. Vid. I. G. Voss: l. 1. d. Or. et Progr. Id. c. 2. p. 11.

HORTUS

5. Vera Hortorum usus & finis est Otium,
secessio, meditatio, Lectio, scriptio: & ea omnia
valet per remissionem & per lectionem. Lips. d. Const. l. 2. c. 3.

Horto bene culto nihil est nec usu uberius, nec
spatio ornatius. Cic: l. d. Senect: p. 506.

NECESSITAS.

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμα ἀνιαρὸν ἔφυ.
Arist. 1. Rhet. c. 11. §.

OSTRACISMUS,

Ostracismi descriptionem sive quomodo cele-
bratus sit Vid. apud Plutarch: in Vit. Aristid: To.
p. 322. l. C. F. Edit.

Ostracismus suffragiorum genus est. Lud: Viv. not.
in August. D. Civ: Dei. l. 2. c. 9. p. 167.

Ostracismus quam ob causam inventus Vid. Arist. Lib. 3
Politic. cap. 13. p. 447. Litt. D.

ὁ ὀστρακισμὸς ἔχει δύναμιν τρόπον τινὰ τῆς κολούειν τοὺς
ὑπερέχοντας, καὶ φυγαδεύειν. Id: Ibid: p. 448. l. A. B.

ADMIRATIO

Διὰ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν. Arist. 1. Met. c. 2. p. pag: 1227. lit: C.

Τὸ θαυμάζειν ἡδὺ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν, τὸ ἐπιθυμεῖν μαθεῖν ἐστιν, ὥστε τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητόν. Arist. 1. Rhet: c. 11. p. 637. E.

Nil admirari, prope res est una Numici,
Solaq; q. possit facere, et servare beatum.
Horat: 1. Epist: 6. v. 1.

Μάλα γὰρ φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν. οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας.
Plat: in Theaetet: p. m. 115. B.

MCRE

1\. Nihil vero tam damnosum est bonis Moribus quam in aliquo spectaculo desidere, tunc enim per voluptatem vitia facilius subrepunt. Sen. Lib. Epist. 7. p. 59.

φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. Paul. 1. ad Cor. cap. 15. v. 33.

Nemo adhuc extitit, cuius Virtutes nullo Vitiorum confinio laederentur. Plin: panegyr.
εὐεξαπάτητος γὰρ ἕκαστος ἐν οἷς ἐστιν ἀπρονόητος. Gal. lib: Suasor: ad Art. cap. 6.

Mårten
Törnhielms
Resa
anno 1637